

Opus eruditissimum diui Irenaei episcopi Lugdunensis, in quinque libros digestum in quibus mire? reteggit & confutat veterum haereseon impias ac portentosas opiniones,

<https://hdl.handle.net/1874/428908>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

G. 10.
169

24.

aa.

11111

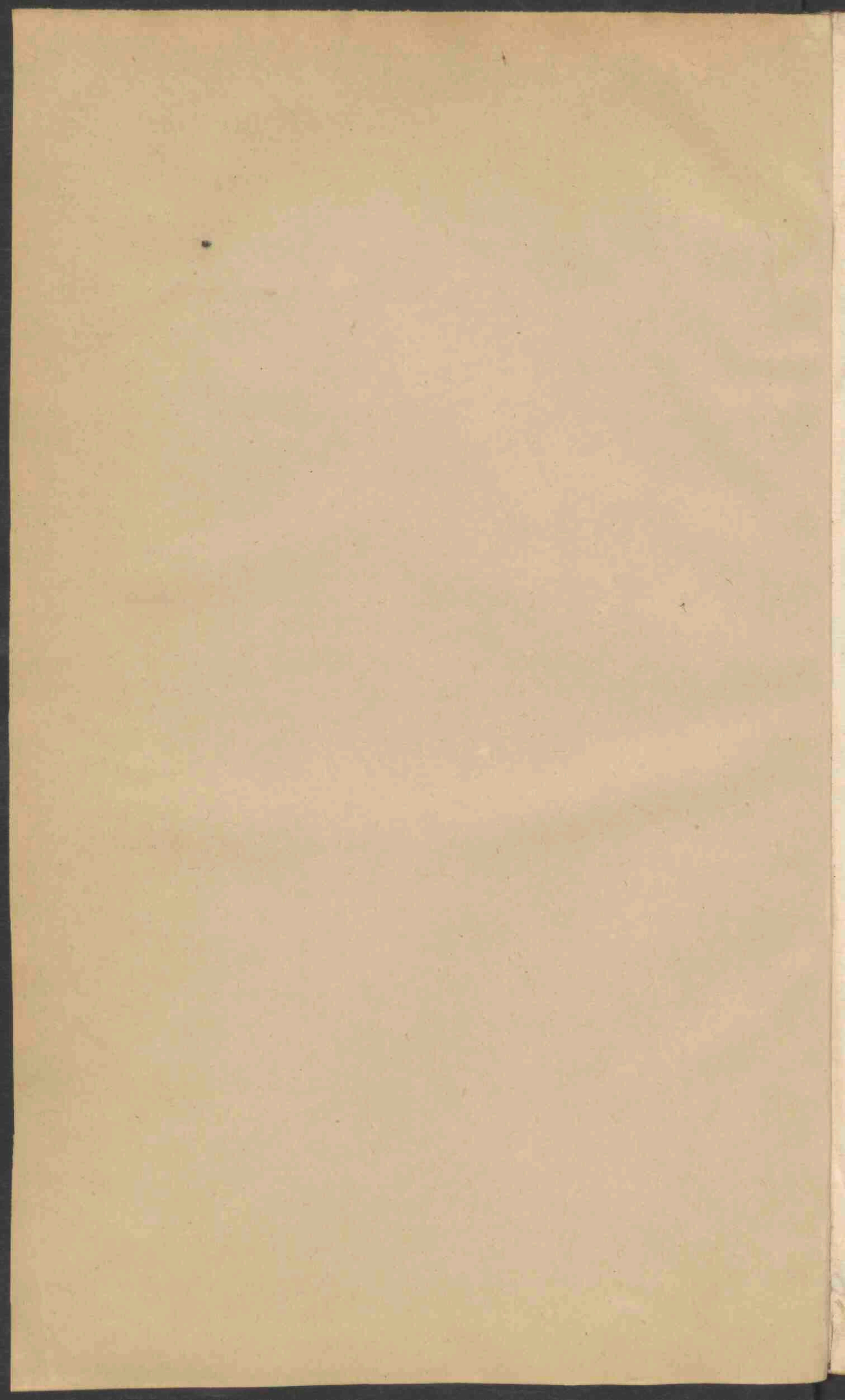
560.

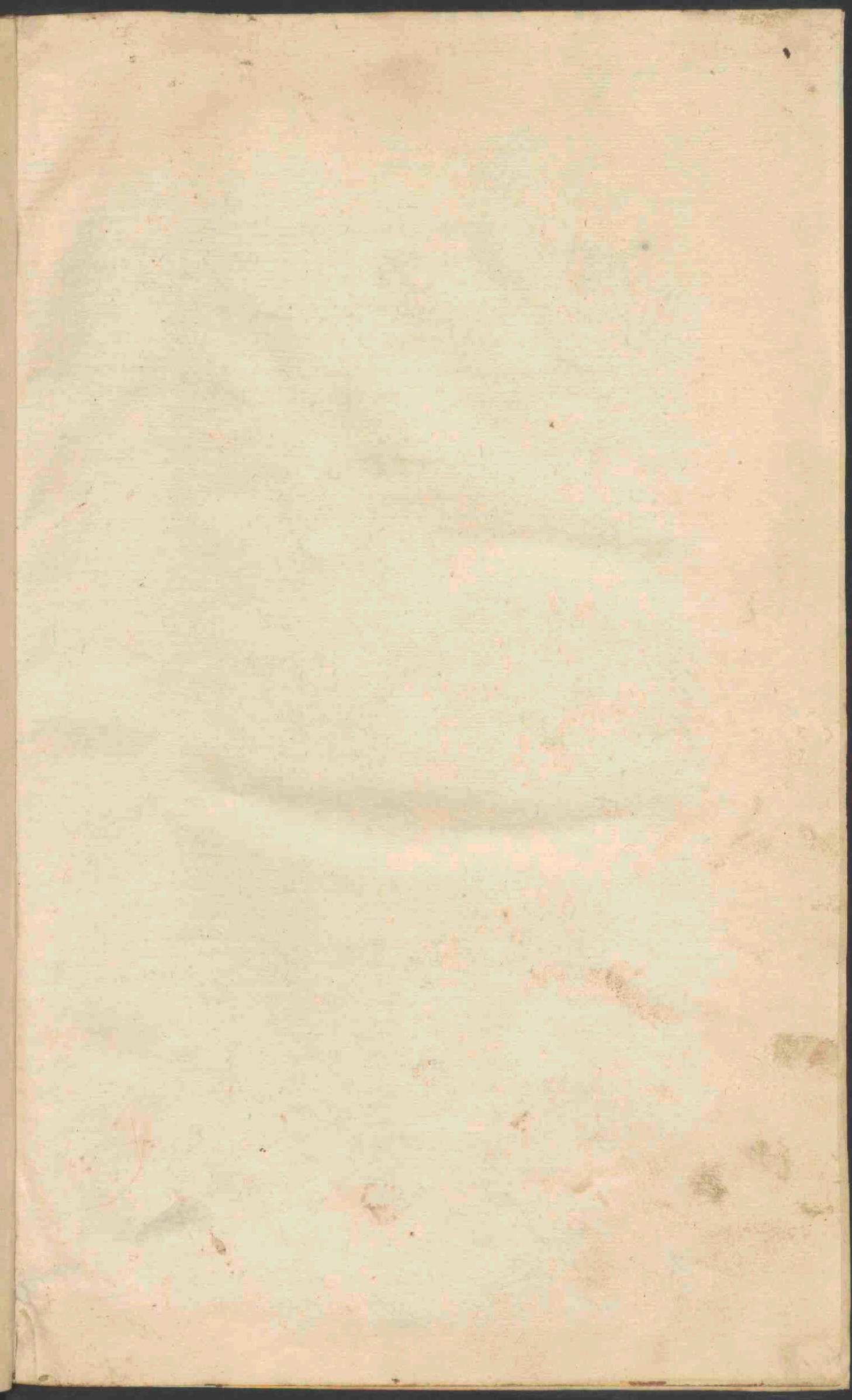

G. fo.
162

Gfoc 162

~~N. S. B.~~

No. 56. 0.

G p 1624

OPVS ERVDITISSIMVM

☿ **DIVI IRENAEI EPI-**
SCOPI LVGDVNENSIS IN QVIN-

QVE LIBROS DIGESTVM, IN QVIBVS MIRE RETEGIT ET

confutat ueterum hæreseon impias ac portentofas opiniones, ex uetu-

stissimorum codicum collatione quantum licuit DES. ERAS-

MI ROTERODAMI opera emendatum.

Additus est index rerum obseruatu dignarum.

B A S I L E A E

M D XLVIII

Adno Burchelij

REVERENDISSIMO

IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, D. BERNARDO
episcopo Tridentino Des. Eras-
mus Roterodamus s. d.

IN TVIS ornatissime p̄sul auspicijs in lucem
producimus, magnum illum ecclesie propu-
gnatorem, ac pro sui nominis augurio pacis
ecclesiasticæ uindicem IRENÆVM. Nam
ἘΙΡΗΝΗ Græcis pacem sonat, & in Euāgelio do-
minus beatos pronuntiat ἘΙΡΗΝΟΠΟΙΟΥΣ, id est
pacificos, quoniam, inquit, filij dei uocabunt̄.
Deus em̄ non est dissensionis autor sed pacis,
qui per filium suum pacificauit ea, quæ in cœ-
lis & quæ in terris. Contrā qui dissidijs orbem concutiunt, parentem su-
um referunt, qui primus seuit discordiam inter deum & hominem, ac sa-
lutiferam Euangelicæ doctrinæ segetē uitiauit, clām inspersis zizanijs:
nocturnum opus aptumq̄ principi tenebrarū. Utinam & in his eccle-
siæ tumultibus, quibus nec in annalibus legimus unquam exortos uel
grauiores, uel latius diuagatos, quanquam latissime se sparserat Ariano
rum hæresis, exoriantur aliquot Irenæi, qui spiritu euāgelico mundum
redigant in cōcordiam. Nam libri qui nunc utrinq̄ prouolant, eiusmodi
di fermè sunt, ut citius nouum excitent incendium, quàm uetus restin-
guant. Verū hoc per Christianos principes faciet dominus, postquam
nobis ad meliora conuersis ex irato cœperit esse propicius. Ad Irenæ-
um meum redeo. Quis enim nō meum appellem, quem penè sepultū,
absterfo quantum licuit situ, luci restituiimus, indignum profecto qui
perpetua obliuione obsolesceret. Spirant enim illius scripta priscum il-
lum Euangelij uigorem, ac phrasis arguit pectus martyrio paratum.
Habent enim martyres suam quandam dictionem, seriam, fortem, ac
masculam. Fuit uicinus Apostolorum temporibus, quum adhuc mar-
tyrum triumphis floreret ecclesia. Nam puer audiuit Polycarpum in
Asia, Polycarpus autem Ioannis Euangelistæ fuit discipulus, à quo &
Episcopus Smyrnæis datus, notus & alijs apostolis discipulisq̄, qui
uiderant & audierant dominum, ex quorum relatione multa solitus est
cōmemorare, quæ literis prodita non sunt. Huius uiri de Christo decq̄
Christi discipulis sermones IRENÆVS puer auidissimis imbibit au-
ribus, ac penitus inscripsit cordi suo, sic ut senex etiam horum omnium
uiuicam ac præsentem retineret memoriam, quæadmodum ipse mul-

tis uerbis testatur in his quæ scripsit ad Florinum. Referuntur autem
 Ecclesiasticæ historiæ libro quinto, capite uigesimo. Manebant eo sæculo
 ueterum ecclesiæ charismatum manifesta uestigia, quandoquidē ipse
 libro quinto refert, se multos audisse fratres in ecclesia, quibus esset do-
 num prophetiæ qui dei mysteria enarrarent, qui linguis omnibus lo-
 querentur, qui secreta hominum proferrent non ad ostentationem sed
 ad utilitatem. Et alibi docet, fuisse quō inuocato Iesu nomine morbos
 ac dæmones profligarent. Habes IRENAEI commendationem ab
 antiquitate. Accipe nunc pietatis & integritatis testimonia, quæ qui-
 dem hoc sunt speciosiora, quod eo seculo promerenti contigerunt, quo
 laus hæc ferè supplicij ac mortibus erat emenda. Nunc delicata res est
 Christiani nominis professio quum nec facultatibus nec corporibus
 ullum à persecutore periculum est. IRENAEVS igitur presbyter
 ecclesiæ Lugdunensis ad componendum ecclesiæ dissidium Romam
 mittitur, ubi tum præsidebat Eleutherus, mittitur autem martyr
 epistolis magnifice cōmendatus, & quod Euangelij zelo præmineret,
 & quod dignitati presbyterij, morum integritate responderet: unde
 dignus est habitus qui Photino siue Pothino (uariant enim in nomine
 codices) Lugdunensis ecclesiæ præfuit, qui natus annos ferè nonagin-
 ta martyrium peregit, subrogaretur. Ecclesiasticæ concordia tam fuit
 studiosus, ut quum Victor Romanus Pontifex multas ecclesias ampu-
 tasset à communione, quod in celebratione diei pascalis, & in obserua-
 tione ieiuniorum, morem obtinerent à Romana consuetudine diuer-
 sum, magna libertate Victorē reprehenderit, quod præter exemplum
 eorum quibus successerat, tam facilis esset ad amputandas ecclesias,
 non in fide sed in ritibus quibusdam dissidentes. Refert hæc fusius
 Ecclesiasticæ historiæ liber quintus capite uigesimo quarto. Hæc IRE-
 NAEVS, quum nunc Ptolemæi quidam ex quamlibet friuolis nugis,
 hæreseon & schismatum excitent calumniam. Sed unde pietatis illius
 certius argumentum proferam, quàm ex ipsius scriptis, quæ spirant pe-
 ctus euangelicum, & martyrij (ut ita loquar) candidatum? Nunc de
 doctrina paucis accipe. Eloquentiæ nec studiosum nec peritum sese fa-
 tetur ipse præfans in primum librum. Ac non affectatam quidem ab
 eo facile crediderim: ignoratam ne credam, facit ipse sermonis cursus,
 in rebus tam spinosis ac perplexis, inò fastidij plenis, dilucidus, dige-
 stus, ac sibi cohærens, nisi quod mihi nondum satis liquet, Græcène
 scripserit an Latine, etiamsi magis arbitror latine scripsisse, Græci ta-
 men sermonis peritiorem. Itaque figuris Græcis tanquam suo iure abu-
 titur Latine loquens, ueluti noceri pro lædi, quemadmodum Græci di-
 cunt βλάπτειν, ἔχουσαν, id est habentes, pro ualentes: cuius generis
 aliquot

aliquot annotauimus in spatijs marginum, ne lector his offenderetur. Certe liberalium disciplinarum omnium peritissimum fuisse constat. Tertullianus enim in lib. quem scripsit aduersus Valentinianos, indicās quos in eo opere fuerit sequutus, hunc in modum loquitur: ut Iustinus philosophus & martyr, ut Miltiades ecclesiarum sophista, ut IRENAEVS omnium doctrinarum curiosissimus explorator. Quin & Eusebius Cæsariensis in Catalogo scriptorum illustrium, qui circa Soteris aetatem ecclesiam dei uita simul & scriptis illustrarunt, quum uentum est ad Irenæum, dicit, Et præcipuus IRENAEVS, quorum omnium ad nos Apostolicæ fidei & sanæ doctrinæ præclarissima monumenta perlata sunt. Floruit autem potissimum Commodi temporibus. Cæterum posteaquam ordo nos uocat ut de tam egregij uiri scriptis aliquid dicamus, dolor quidam subit animū meum, quod ex tot laudatissimis monumentis hoc opus solum, ut uidetur, remansit incolume. Scripsit enim librum ad Blastum De schismate, alium ad Florinum presbyterum ab ecclesia prolapsum, De Monarchia, siue quod deus non sit conditor malorum. Nam Blastus eodem errore teneri uidebatur, qui prius Polycarpi discipulus, post in hæresim Valentinianam deuolutus est. Scripsit autem & De Ogdoadæ librum, quem eximie probat diuus Hieronymus. Hic est cui affixit obtestationem ad scribas, quam & nos præfiximus huic operi. Hæc tantum uiderat Eusebius. Hieronymus addit uolumen breue contra gentes, rursus aliud De disciplina. Item ad Martianum fratrem De Apostolica prædicatione. Denique librum uariorum tractatum. Ex his tam multis uiri lucubrationsibus solum hoc quod nunc damus, seculorum inuidia reliquum esse uoluit. Quod utinam sic dare licuisset, quemadmodum ab illo proditum fuit. Primus & secundus quoniam ferè occupantur recensendis monstrosis hæreticorum & uocabulis & opinionibus, alicubi torserunt nos, quos nemo nisi patientis stomachi poterit absque tædio peruoluere. Tribus exemplaribus sumus adiuti, uno quod Romæ descriptum illinc ad nos misit egregius studiorum patronus Ioannes Faber, duobus è monasterijs commutato præbitis. Ex Tertulliano pauca restituimus, quod illic plus etiam erat deprauationis in uocabulis: non pauca coniecturis sumus assecuti, quæ si parum certa uidebantur, in margine tantum annotauimus. Solis autem scripturarum præsidij pugnare aduersus cateruam hæreticorum, quorum princeps fuit Simon ille Samarites, Magiæ peritus, qui se deum summum ausus est prædicare, & Selenen scortum suum persuasit esse summam mentem, & hic impostor Romæ statuam meruit cum hac inscriptione, Simoni sancto deo. Huius discipulus Menander, non in nomine IESV, sed in nomine suo baptizabat, negans

cum Simone, mundum hunc à deo conditum, sed ab angelis : quem errorem è Platonis philosophia uidetur hausisse. Post hunc Saturninus Antiochenus dicebat, hunc mundum conditum non à summo deo sed à septem angelis. Hos sequutus Basilides Alexandrinus in maiore erupit insaniam, præter alia dogmatum portenta, summum quendam deum inuehens, & ficto nomen æquè fictum imponēs, Abraxas, qui Valentino seminarium insaniam præbuisse uidetur. Nam quos ille cælos uocabat, hic dixit *αἰῶνας*. Dehinc Nicolaus turpitudinis doctor, cum superioribus negat mundum hunc à deo conditum. Quin & Ophitæ monstrosa quædam somnia de Aeonibus, & eorū præcipuo Ialdaboth prodiderunt. Successit his Carpocrates gnosticorum autor, aperte magiam exercens, ac dæmones *μαγείδους* iactans, quale quiddam de Sorcrate legimus. Sequutus est hos Cerinthus, negans mundū à deo conditum, mentiens Christum ex Ioseph femine natum, legem non à deo sed ab angelis latam. Huic contrarius Ebion sic adstruit legem, ut subuertat Euangelium. Talibus portentis successit Valentinus omnium portentuosissimus, Platonice philosophiæ sectator, uir alioqui doctrina pollens, iuxta atq; eloquentia. Ambiebat episcopi dignitatem, sed indigne ferens sibi prælatum alium, qui in tormentis confessus fuit nomen domini, ad turbendam ecclesiam uertit ingeniū, totam doctrinam Christianam ad confictas uoces & perplexas fabulas pertrahēs. Huius impijs inuentis non nihil addiderunt Ptolemæus & Secundus, aucto uidelicet Aeonum numero, sic tamen ut in quibusdam ab eo dissentirent. Eadem cum Valentino docuit Heracleon, sed nouitate pronuntiationis uideri studuit diuersa tradere. Post hunc Marcus & Colarbasus, alioqui non degenerantes à Valentino, rem mire ridiculam commenti sunt, omnia fidei mysteria ad Græcum alphabetum pertrahētes. Successit his Cerdon impietatum lernam secum trahens. Duos enim deos finxit, alterum bonum, alterum sæuum, à sæuo mūdum creatum. Legem in totum repudiabat: solum euangelium Lucæ, nec id totum recipiebat. apostoli Pauli epistolas nec omnes nec totas probabat. Acta apostolorum & Apocalypsin ut falsa reiiciens, docebat Christum boni dei filium in phantasmate tantum uenisse, nec uere passum, nec uere natum: resurrectionem animæ probans, carnis negans. Hic dum aliquando confiteretur errorem, & rursus clam, interdum & palam doceret impia, tandem conuictus ueluti deploratum membrum à communione fratrum resectus est. In huius impietatē successit Marcion, genere Ponticus, Stoicæ philosophiæ studiosus, episcopi filius, ob stupratam uirginem eiectus ab ecclesia, qui tamen post interdixit nuptias Christianis, Cerdonis ac Marcionis blasphemam doctrinam exceptit Lucanus qui-
dam

dam, ob id obscurus, quod nihil innouarit ex eorū doctrina quos sequebatur. Sed Apelles Marcionis discipulus, quo se faceret nouæ factionis autorem, multa ex magistri dogmatibus reprobauit, sed sic ut nihilo saniora substitueret. Hic allegauit nobis puellā nomine Philumenen, cui fingebat adesse propheticū spiritum, quam tamen Augustinus scripsit à Seuero quodam inductā, haud scio quid sequutus: Nam Eusebius & Tertullianus in hoc quod narro consentiunt. Inter hæc portenta latuerunt Potitus & Basiliscus, qui Marcionē sequuti duo rerum principia tradiderunt. Syrenus magis etiam delirans, tria principia siue tres naturas induxit. Hos omnes sequutus Tatianus, ex Iustini discipulo factus hæreticus, Valētini Marcionisq; pestifera dogmata reuocauit, discipulum habuit Calistionē. In tam longam seriem se porrexit illa detestanda lues à Simone mago profecta, dictuq; mirum quā ægre desit. Iam enim Valentini nomen erat extinctum, quum tamen non deessent Valentiniiani. Nec omnino finis uidebatur futurus, nisi uenisset Mōtanus, qui cæteris omnibus abrogauit autoritatē, se prædicans esse spiritū sanctum à Christo promissum, qui deduceret in omnem ueritatem. Quamquam & Manichæus non nihil erroris ex Basilide uidetur hausisse. Accidit autem hic quod solet in febris uehementer tenaci, quæ nunc est remissior nunc acrior, nunc in aliam atq; aliam speciem sese uertit, nec desinere potest, donec in phrenesim aut in aliud malum præsentius exeat. Aduersus hæc portenta scripsere Iustinus, quem aliquoties citat Irenæus, Miltiades, Proculus, & Tertullianus: Cuius libros quos eruditissimos scripsit aduersus Valentinianos & Marcionē, præterea de hæresibus & hæreticorū præscriptis, si quis legere nō grauabitur, rectius intelliget hos Irenæi libros. Iam mihi uideor satis præfatus ornatissime Præsul, quod ad huius operis rationē attinet, & tempus erat finem imponere prologo: quod quidem faciam, si paucis aperuero, quæ cogitatio subierit animū meum in hoc argumento uersantis. Non enim queo satis admirari consilium inscrutabile dei, qui miris modis sponsam suam ecclesiam uindicaret, purgaret, erudierit, euexerit, illustrarit, in quibus omnibus nihil est nō alienissimum ab humanis consilijs, quem admodum ipse loquitur per Esaiam hominibus: Non enim cogitationes meæ, cogitationes uestræ: neq; uia meæ, uia uestræ, dicit dominus. Quia sicut exaltantur cœli à terra, sic exaltatæ sunt uia meæ à uis uestris, & cogitationes meæ à cogitationibus uestris. Quemadmodum igitur ipse dominus descēdens è cœlis uia aperuit in cœlos, & accepta forma serui parauit sibi dominiū omniū quæ in cœlis quæq; in terris, ac per summā ignominiam consequutus est æternā gloriam, patiendo deuicit hostem, morte promeruit immortalitatē: sic pusillum & im-

bellem gregem suum alienissimis à mundi ratione præsidijjs prouehit: per imperitos cōfutauit mundi sapientiam, per paucos subegit omnes mundi nationes, per imbecilles prostrauit tyrannorum potentiam, per imbelles expugnauit omnem munitionē attollentem sese aduersus deum, per ignotos & humiles obscurauit uniuersam mundi gloriam, per oues domuit leones, per columbos abegit serpentes. Et passus quidem est in ouiculas suas satanam & mundum hunc totis artibus ac uiribus suis insurgere, uerum arcanis suis cōsilijs omnia mala uertit electis suis in bonum. Solus enim ille rex regum nouit & uti bonis & abuti malis in suam gloriam & ecclesiæ salutem. Infremuit aduersus paucos & humiles Christi discipulos Iudæorum zelus, Pharisæorum supercilium, sacerdotum autoritas, tum regum legibus & copijs armata potentia, magorum præstigiæ, philosophorum eruditio, hæreticorum seditio. Tot machinis satanas oppugnabat ouile Christi. Sed domino temperante conatus & actiones hominum, supplicijs ac mortibus creuit & inualuit ecclesia, impiorum philosophorum oblationibus confirmata est Euangelica philosophia, præstigiæ magorum illustrarunt Christi diuinam uirtutem in discipulis operantem, schismaticorum molimina, piorum concordiam arctius iunxerunt, ac uelut in phalangem redegerunt: hæreticorum impia dogmata, ad scrutandum arcana literas compulerunt. Itaque factum est, ut dum Iudæi zelo legis sed non secundum scientiam pugnant aduersus Euangelium, certius cognouerimus antiquatas esse legis umbras, & illustrata est Euangelij gloria. Rursus dum persequutor ignominijs, cruciatibus, ac mortibus conatur fidem in Christum extinguere, fidem auxerit, charitatem accenderit, spem reddiderit firmiorem, & piorum tolerantiam dum exercet, illustrarit. Postremo dum hæreticorum argutationibus agitur, magis uti didicit armatura diuinarum literarum, & confirmata est impugnata ueritas. Primus ecclesiæ congressus fuit cum Iudæis, quorum utinam non extarent & hodie reliquiæ. Hic strenuum propugnatorem Euangelicæ libertatis præstitit apostolus Paulus. Magiæ principem Petrus deiecit. Secundus fuit cum philosophis & hæreticis, qui ferè philosophiæ præsidijjs bellabant aduersus Euangelium. Horum impressiones, post apostolos exceperunt uiri doctrina facundiæq; præcellentes. Nec ideo damanda est philosophiæ sobria cognitio, quòd à philosophis ferè natæ sunt omnes hæreses, quum per philosophos item oppressæ sint. Valentinus philosophus oppugnauerat ecclesiã, sed Iustinus philosophus, & IRENAEVS philosophus defendit. Marcion philosophus impetit ueritatem, sed Tertullianus philosophus confecit hostem. Celsus philosophus blasphemias euomuit in Christum, sed Origenes melior philo

EPISTOLA NVNCVPATORIA

philosophus ex illius blasphemijs illustravit CHRISTI gloriam. Libanius sophista defendit idololatriam, sed hoc facūdius Chryso-
 mus asseruit uerum dei cultum. Idem fecit orator Symmachus quod
 Libanius, sed hunc confodit potentior orator Prudentius. Itaq; bona
 quædam spes habet animum meum fore, ut hanc ecclesiæ tempestatem
 dominus inscrutabili suo consilio uertat in bonos exitus, excitetq; no-
 bis Irenæos aliquot, qui cōpositis dissidijs pacem orbi restituant. Hunc
 interim IRENÆVM uelut ominis fausti loco læta fronte dignaberis
 accipere Præsul optime, tui nominis auspicijs in lucem prodeun-
 tem. Id ut facerem nō tam mihi persuasit singularis quidam, ac ut gratui-
 tus, ita perpetuus animi in me tui fauor, quàm uno omnium ore præ-
 dicata morum tuorum integritas, cum admirabili prudentia paricq; hu-
 manitate coniūcta. Sed nulla laus Episcopo dignior, quàm quòd ubiq;
 studes paci concordiaeq; Christiani populi. Atq; hæ quidem in te uir-
 tutes hoc sunt admirabiliores, quòd ætate florenti Nestorē quendam,
 ut ita loquar, præstas tum illustris. principi FERDINANDO, tum ecc-
 lesiæ CHRISTI. Nec ignota, nec tuas dotes prædico, sed pro donis
 in te collatis, & deo gratias agimus, & nobis gratulamur. Am

plitudinē tuam bonis omnibus augeat is, à quo solo

proficiscitur uera felicitas. Datum Basileæ

sexto Calend. Septembris. ANNO

M D XXVI.

DIVI IRENAEI OBTESTATIO
AD SCRIBAS.

ADIVRO TE, QUI TRANSSCRIBIS LIBRUM ISTVM PER
DOMINVM IESVM CHRISTVM, ET PER GLORIOSVM
EIVS ADVENTVM, QVO IUDICATVRVS EST VIVOS ET
MORTVOS, VT CONFERAS POSTQVAM TRANSSCRIPSE
RIS, ET EMENDES ILLVM AD EXEMPLAR, VNDE SCRIP
SISTI, DILIGENTISSIME: HANC QVOQVE OBTESTATIO
NEM SIMILITER TRANSFERAS, VT INVE
NISTI IN EXEMPLARI.

INCIPIT CAPITULUM DE...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

INCIPIVNT CAPITVLA IRENAEI LVGDVNENSIS

Episcopi in librum primum contra hæreses,

N arratio omnis argumenti discipulorum Valentini.	1
Expositio prædicationis ueritatis, quam ab apostolis ecclesia percipiens custodit.	2
Ostensio, neq; plus neq; minus de ea quæ est fide posse quosdam dicere.	3
Secundum quid fiat putare alios quidem plus, alios uero minus agnitionis habere.	4
Quæ est Valentini sententiã in qua discrepant aduersus eum discipuli eius.	5
Quæ sunt in quibus non consonant aduersus inuicem hi qui sunt à Valentino omnes.	6
Qualis conuersatio ipsorum & quæ est figuratio uitæ.	7
Quæ est Colarbaseorum & Marci doctrina.	8
Quæ est industria Marci, & quæ sunt quæ ab eo fiunt.	9
Quemadmodũ quidam ex eis per numeros & per syllabas & per literas conantur constituere eam, quæ est secundum eos, argumentationem.	10
Quomodo soluunt parabolæ.	11
Quemadmodum cõuersionem secundũ figuram eius qui apud eos est pleroma exponunt factam.	12
Quemadmodum ea quæ sunt in lege, in suum transferunt figmentũ.	13
Quemadmodum incognitum hominibus conantur inducere patrem.	14
Quibus ex scripturis testimonijs utuntur.	15
De redemptione sua quanta dicunt & faciunt.	16
Quot modi apud eos sunt redhibitionis.	17
Quemadmodũ imbuant eos qui sibi credunt & quibus sermonibus utũtur.	18
Quod est propositum omnibus hæreticis & quò tendunt.	19
Quæ Simonis Samaritæ magi doctrina.	20
Quæ est Menandri sententiã & quæ operationes ipsorum.	21
Relatio eius quæ est secundum Basilidem doctrina.	22
Quæ est Saturnini argumentatio.	23
Quæ est Carpocratis doctrina, & quæ operationes ipsorum qui ab eo sunt omnium.	24
Qualis est doctrina Cerinthi.	25
Quæ est Ebionitarum doctrina.	26
Quæ sunt Nicolaitarum opera.	27
Quæ est Cerdonis sententiã.	28
Quæ sunt quæ Marcion docuerit.	29
Quæ est continentium aduersatio.	30
Qualis Tatiani doctrina.	31
Vnde hi, qui differentias induxerunt, acceperunt occasionem.	32
Quibus temporibus fuerint omnes qui prædicti sunt, & à quibus initia & doctrinas acceperunt.	33
Quæ genera gnosticorum & quæ secundum eos sententiæ.	34
Quæ est Ophitarum & Cainorum irreligiositas & impudentia, & unde cõscripta ipsorum.	35

1
DIVI IRENAEI EPI-
SCOPI LVGDVNENSIS ADVER-

SVS HAERESSES VALENTINI SIMI-
liumq̄, Liber primus.

P R A E F A T I O.

VALENVS ueritatem refutantes quidam in-
ducunt uerba falsa, & genealogias infinitas, quæ *i. Tim. 2*
quæstiones magis præstant, quemadmodum
Apostolus ait, q̄ ædificationem dei, quæ est in
fide: & per eam quæ est subdole exercita uerifi-
militudo, transducunt sensum eorum, qui sunt
inexpertiores, & in captiuitatem ducunt eos,
falsantes uerbū domini, interpretatores mali
eorum quæ bene dicta sunt effecti: & multos

euertunt, attrahentes eos sub occasione agnitionis, ab eo qui hanc uni-
uersitatē constituit & ordinauit, quasi altius aliquid & maius habentes *ἔχοντες. i. ualentes*
ostendere, q̄ eum, qui cælum & terram, & omnia quæ in eis sunt, fecit:
Suadēter quidem illi illicitū per honorū† morem simpliciores ad requi- *πιδανῶς.*
rendi modum, male autē perdunt eos iniqui, & impiam sententiā ipsorū *aliās, mortem*
factam non ostendunt, ne denudatus fiat cōprehensibilis, suasio autē
cooperimento subdole adornatus, & in ipsa ueritate (ridiculum est dice-
re) ueriores semetipsam præstat, ut decipiat exteriori phantasmate ru-
diores: quæadmodū à meliore nobis dictum est de huiusmodi. Quomo-
do lapidem pretiosum, smaragdum, magni pretij apud quosdam uitre-
um in eius contumeliā per artem assimilatum, quoaduscq̄ non adest qui
potest probare & artificium arguere quod subdole sit factum. Quum e-
nim cōmixtum fuerit ærumentū argento, quis facile poterit, rudis cum
sit, hoc probare? Igitur ne fortè & cū nostro delicto abripiantur quidam
quasi oues à lupis, ignorantes eos propter exterius ouilis pellis superin- *Solæc.*
dumentum, à quibus cauere denunciavit nobis dominus, similia qui-
dem nobis loquētes, dissimilia uero sentientes: necessarium duxi, cum
legerim Cōmentarios ipsorum, quemadmodum ipsi dicunt, Valentini
discipulorum, quibusdam autem ipsorum & congressus, & apprehen-
dens sententiā ipsorum, manifestare tibi dilectissime, portentuosissi-
ma & altissima mysteria eorum, quæ non omnes capiunt, quia non om-
nes cerebrum habent, ut & tu cognoscens ea, omnibus his qui sunt te- *φυλάξαι. i. cauere.*
cum, manifesta facias, & præcipias eis obseruare se à profundo insensa-
tionis, & eius quæ est in deum blasphemationis. Et quantū nobis uirtu-
tis adest, sententiā ipsorum, qui nunc aliud docent, dico autē eorum, qui
a sunt

Ptolemæus hæresim à Valentino deliniam tam auxit.

sunt circa Ptolemæum, qui est uelut flosculus Valentini scholæ, cōpensione, & manifeste ostendimus, & alijs occasiones dabimus secundū nostram mediocritatem ad euertendum eam, nō constantia neq; apta ueritati, ostendentes ea quæ ab ijs dicunt, neq; cōscribere consueti, neq; qui sermonū arti studuerimus: Dilectione aut nos adhortante, & tibi & omnibus qui sunt tecum manifestare, quæ usq; adhuc erāt absconsa. Iam autem secundum gratiā dei in manifestum uenerūt doctrinæ ipsorum. Nihil enim est coopertū, quod non manifestabitur, & nihil absconsum, quod nō cognoscetur. Non aut exquires à nobis, qui apud Celtas commoramur, & in barbarum sermonem plerunq; auocamur, orationis artem quam non didicimus, neq; uim conscriptoris, quam non affectauimus, neq; ornamentū uerborum, neq; suadela quam nescimus: Sed simpliciter & uere & Idiotice, ea quæ tibi cū dilectione scripta sunt, cum dilectione percipies, & ipse augeas ea penes te, ut magis idoneus quā nos, quasi semen & initia accipiens à nobis: & in latitudine sensus tui in multū fructificabis ea, quæ in paucis à nobis dicta sunt, & potenter afferes ijs qui tecum sunt, ea quæ inualide à nobis relata sunt. Et quēadmodum nos elaborauimus olim, quærenti tibi discere sententiā eorum, nō solum facere tibi manifestam, sed & subministrationem dare, uti ostenderemus eam falsam: Sic & tu efficaciter reliquis ministrabis secundum gratiam quæ tibi à domino data est, ut iam non abstrahantur homines ab illorum suadela, quæ est talis.

Narratio omnis Argumenti Valentini discipulorum.

Caput I

*αἰών, seculum.
πρωάρχην, i. ante principium siue priorem principio
πρωπᾶτωρ, i. patre prior.
βύθος, profunditas
ἐννοια, cogitatio proprie tacita.
χάρις, gratia.
σιγή, silentium.*

DICUNT esse quendā in inuisibilibus & inenarrabilibus altitudinibus perfectū Aeonem qui ante fuit. Hunc aut & proarchen & propatora, & Bython uocant: esse aut illum inuisibilem, & quem nulla res capere possit. Cum aut à nullo caperetur, & esset inuisibilis, sempiternus, & ingenitus, in silentio & in quiete multa fuisse in immensis Aeonibus. Cū ipso aut fuisse & Ennoean, quam etiā Charin & Sigen uocant, & aliquando uoluisse à semetipso emittere hunc Bythum, initiū omniū & uelut semen. Prolationē hanc præmitti uolunt, & eā deposuisse quasi in uulua eius quæ cū eo erat Sige. Hanc aut suscepisse semē hoc, & prægnantē factam generasse Nun, similem & æqualē ei qui emiserat, & solū capientē magnitudinē patris. Nun aut hunc unigenitū uocāt, & patrē, & initiū omniū. Vnā aut cum eo emissam ueritatē, & hanc esse primā & primogenitā Pythagoricam quaternationē, quam & radicē omniū dicunt. Est enim Bythus et Sige, deinde Nus & Alethia. Sentientē aut unigenitū hunc in quæ prolatus est, emisisse & ipsum Logon & Zoen patrē omniū eorū, qui post se futuri essent, & initiū & formationē uniuersi pleromatis. De logo aut & Zoe

*νός, mens. ἀλήθεια ueritas. λόγος sermo. ζών uita.
πληρωμα consummatio.*

Zoe emissam secundam coniugationem hominem & ecclesiam, & esse hanc primogenitam octonationem, radicem & substantiam omnium, quatuor nominibus apud eos nuncupata, Bython & Nun, & Logon, & Anthropon. Esse enim illorū unumquēq; masculo femina, Sicinitio propatorem illum coisse secundū coniugationē suā Ennoeā, id est cogitationi quam gratiam & silentium uocant. Unigenitū autē, hoc est Nun, Alethiā, id est, ueritati. Logon autē Zoe, id est, uitae, & Anthropon cum ecclesia. Hos autē Aeonas in gloriam patris emissos, uolētes & ipsos de suo clarificare patrem, emisisse emissiones in coniugationē, Logon quidē & Zoen posteaq; emissus est homo, & ecclesia, alteros decē Aeonas, quorū nomina dicunt hęc: Bythus & Mixis, Ageratos & Henosis, Autophye & Hedone, Agne & Homosyncrasis, Monogenes & Macaria. Hī decem Aeonas, quos dicunt ex Logo et Zoe emissos. Anthropon autē & ipsum emisisse cum ecclesia Aeonas xii. quibus nomina hęc donauit, Paracletus & Pistis, Patricos & Elpis, Metricos & Agape, Aenos & Synesis, Ecclesiasticos & Macariotes, Teletos & Sophia. Hī sunt xxx. erroris eorum Aeonas, qui tacentur & nō agnoscuntur. Hoc inuisibile & spiritale secundum eos pleroma, tripartite diuisum in octonationē & decada & duodecada: & propter hoc saluatore dicunt (Nec enim dominū cum nominare uolunt) per xxx. annos in manifesto nihil fecisse, ostendentē mysterium horū Aeonū: Sed & parabola eorum operariorū, qui in uineam mittuntur, dicunt manifestissime xxx. hos Aeonas declaratos, Mittuntur enim alij quidē circa primam horam, alij circa tertiam, alij circa sextam, alij circa nonam, alij circa undecimam. Cōpositae igitur prae dictae horae in semetipsas xxx. numerū adimplent. Vna enim, & tres, & sex, & nouem, & undecim, triginta sunt. Per horas autem Aeonas manifestari uolunt, & hęc esse magna & admirabilia, & abscondita mysteria, quae ipsi fructificant, & sicubi quid eorum quae dicuntur in scripturis poterunt adaptare & adsimilare figmento suo. Et propatore quidē eorum cognitū soli dicunt ei, qui ex eo natus est monogeni, hoc est Nus. Reliquis uero hominibus inuisibilem & incōprehensibilem esse. Solus autē Nus, secundum eos, delectabatur uis dens patrem, & magnitudinem immensam eius considerans exultabat, & excogitabat reliquos quoq; Aeonas participare magnitudinem patris, quantus & quā magnus existeret, & quemadmodum erat sine initio & incapabilis & incōprehensibilis ad uidentium. Cōtinuit autē eum Sige uoluntate patris, quoniam nollet omnes hos in intellectum & desiderium exquisitionis patris sui adducere. Et reliqui quidē Aeonas omnes tacite quodāmodo desiderabant prolatorem seminis sui uidere, & eam quae sine initio est radicem contemplari. Praesiliūt autē ualde ultimus & iunior de duodecade ea, quae ab Anthropon & ecclesia emissae fue

ὄγδοὺς, octonarius numerus.

Μίξις, mixtura.

Ἀγήρατος, qui non senescit, nō nulli codices agenitos.

Ἀγέννητος, autē innascibilis, pro Henosis legendum Henosis id est unio.

Ἀυτοφυή, naturalis dexteritas. ἡδολή, uoluptas. ἀγνή, pura.

Quāquā ex lib. 2. cap. 19. apparet pro agne legendum, acinetos. Illic enim iungit inuolubem & temperamentum.

Quidam codices hoc loco habebant Ose et Syerasis, quidā horo syncrasis, ex his legendum arbitror ὁμοσύγκρασις.

μωνογενής, id est unigenitus. μακαρία, beata.

πῶς, κλητός, consolator. πίσις fides.

πάτερ, i. pater nus. εὐωίς, spes.

μετρικός, moderatus. Ἀγάπη, charitas. αἶνος, laus.

σύνεσις, intelligentia. ἐκκλησιαστικός, aptus ad conuocandum.

μακαριότης, beatitudo.

*σοφία sapientia
τελετός perfectus*

ὁ γὸς finis est

*σαῦρⓄ crux. ἄν
πρωτης redēptor
καρπισις fructi-
ficator. ὁ οὐδὲτης
finium designator
μεταγωγὸς
q̄ ducit in ulteriora*

rat, Aeon, hoc est, Sophia, & passa est passionē sine cōplexu coniugis Teleti, quę exors quidē fuerat in ijs quę sunt erga Nun et Alethian. Deriuauit aut̄ in hunc Aeonē, id est, Sophiam demutatā sub occasione quidem dilectionis, temeritatis aut̄, quoniam non cōmunicauerat patri perfecto, quēadmodum & Nus. Passionem aut̄ esse exquisitionem patris: uoluit enim, ut dicunt, magnitudinē eius comprehendere. Dehinc cum non posset, quoniam impossibilem rem aggredetur, in magna Agonia constitutum propter magnitudinē altitudinis, & propter quod inuestigabile patris est, & propter eam quę erat erga eum dilectionē. Cū extēderetur semper in priora ad ultionē eius, nouissime forte absorptū fuisset & resolutum in uniuersam substantiā, nisi ei, quę cōfirmat extra inenarrabilem magnitudinē & custodit omnia, occurrisset uirtuti. Hęc autē uirtutē Horon uocant, à qua absentē & cōfirmatum uix reuersum in semetipsum, & credentē iam, quoniā incōprehēnsibilis est, deposuisse pristinā intentionem cum ea quę acciderat passione, ex illa stuporis admiratione. Quidam aut̄ ipsorum huiusmodi passionē & reuersionē Sophiæ, uelut fabulam narrant, impossibilem & incōprehensibilem rem eam aggressam, peperisse substantiam informē, qualem naturam habebat foemina parere: in quam cum intendisset, primo quidem contristatam, propter inconsummationē generationis, post deinde timuisse ne hoc ipsum finem habeat, dehinc expauisse et aporiatam, id est, cōfusam, quærentem causam, & quemadmodū abscondērat id quod erat natum. In ijs autem passionibus factā, accepisse regressionē, & in patrem regredi conari aliquandiu ausam, tamē defecisse & supplicē patri factā. Vnā autem cum ea rogasse, & reliquos Aeonas. Maxime aut̄ hinc dicunt primum initiū habuisse substantiā materiæ, de ignorātia, & tedio, & timore, & stupore. Pater aut̄ prædictum Horon super hęc per Monogenē præmittit in imagine sua, siue coniuge masculofoemina, Patrem enim aliquando quidē cum cōiuge Sige, modo uero & pro foemina esse uolunt. Horon uero hunc & Stauron, & Lytrotē, & Carpisten, & Horotheten, & Metagoea uocant. Per Horon aut̄ hunc dicunt mandatā & confirmatā Sophiam, & restitutā coniugi. Separata enim intentione ab ea cū appendice passione, ipsam quidē infra Pleroma perseuerasse: Concupiscentiā uero eius cum passione ab Horo separatā & crucifixā, & extra eum factā esse quandā spiritalem substantiā, & naturalem quendam Aeonis impetum, informē uero & sine specie, quoniā nihil apprehēdisset, & propter hoc fructum eius inualidum & foemineum dicunt. Postea uero quę separata sit hęc extra Pleroma Aeonum, & mater eius redintegrata suę coniugationi, Monogenem iterum alterā emisisse coniugationem, secundum prouidentiam patris, Christum & spiritum sanctū, à quibus consummatos esse dicunt Aeonas. Christū enim docuisse eos coniugationis

iugationis naturam, innati cōprehensionem, cognoscentē sufficienter si
 bi illos idoneos esse: declarasse quoq; in eis patris agnitionē, quoniā in-
 capabilis est, & incōprehensibilis, & nō est neq; uidere neq; audire eum
 nisi per solum Monogenem. Et causam quidē æternæ perseverationis,
 ijs omnibus incōprehensibilem, patris esse: generationis aut & forma-
 tionis cōprehensibilia eius, quod quidem filius est. & hæc quidem nunc
 emissus erat Christus in eis operatus. Spiritus uero sanctus adæqua-
 tos eos omnes gratias agere docuit, & uerā requiē induxit, & sic forma
 & sententia similes factos Aeonas dicunt uniuersos, factos Noas & Lo-
 gos, & omnes anthropos, & fœminas similiter omnes Alethias, & Zo-
 as, & spiritus & ecclesias. Cōfirmata quoq; in hoc omnia, & requiescen-
 tia ad perfectū cum magno gaudio dicūt hymnizare propatorē magnæ
 exultationis participantē, & propter hoc beneficiū una uolūtate & sen-
 tentia uniuersum pleroma Aeonum cōsentiente Christo & spiritu unū
 quemq; eo quod habebat in se optimū florentissimū conferentes, colla-
 tionem fecisse. Et hæc apte cōpingentes, & diligenter in unum adaptan-
 tes emisisse problema & honorē & gloriam Hori, perfectissimū decorē
 quendam, & sidus pleromatis perfectum fructum Iesum, quem & salua-
 torem uocari, & Christū & Logon, patronymice, ac omnia, quoniā ab
 omnibus esset. Satellites quoq; ei & honorē ipsorū eiusdem generis an-
 gelos cum eo prolatos. Hæc igitur est, quæ intra pleroma ipsorū dicitur
 negatio, & passi Aeonis, & penè perditī, & quasi in multa materia pro-
 pter inquisitionē patris calamitas & Hori & crucis ipsorū, & redempto-
 ris, & Carpistæ, & Horothetæ, & Metagogeī & Aeonū cōpago, & pri-
 mi Christi cū spiritu sancto dependentia à patre ipsorū. Postrema Aeo-
 num genesis & secundi Christi quem Soterē dicunt ex collatione cōpo-
 sita fabricatio. Hæc aut manifeste quidē non esse dicta, quoniā non om-
 nes capiant agnitionē ipsorum. Mysterialiter aut à saluatore per parabo-
 las ostensa ijs qui possunt intelligere: sic x x x. Aeonas significari per
 triginta annos, sicut prædiximus, in quibus nihil in manifesto dicunt
 fecisse saluatore, & per parabolam operatorū uineæ. Et Paulum mani-
 festissime dicunt Aeonas nominare sæpissime. Adhuc etiā & ordinem
 ipsorum seruare sic dicentē, in uniuersas generationes seculi seculorum.
 Sed & nos ipsos deniq; in gratiarum actionibus dicentes Aeonas Aeo-
 num illos Aeonas significare, & ubicunq; Aeon aut Aeones nominan-
 tur, in illos id referri uolunt. Duodecadis aut Aeonum emissionē signi-
 ficatam per id quod xii. annorū existens dominus, disputauerit cum le-
 gis doctoribus, & per Apostolorum electionē. Duodecim enim Apo-
 stolos elegit, & reliquos xviii. Aeonas manifestari per id quod post re-
 surrectionē à mortuis xviii. mēsis dicant cōuersatum eum cum disci-
 pulis. Sed & præcedentes nominis eius duas literas Iota & Eta x viii.

*Alij scribunt
 orti, ut paradi-
 sum intelligas
 cuius meminit.*

Aeonas significanter manifestare. Et x. aut Aeonas similiter per Iota li-
 teram quod praecedit, in nomine eius significari dicunt, & propter hoc
 dixisse Saluatore, Iota unum, aut unus apex non praeteriet quoaduscque om-
 nia fiant. Hanc aut passionem quae circa duodecimum Aeonem facta est, si-
 gnificari dicunt per Apostasiam Iudae, qui duodecimus erat Apostolo-
 rum, & quonia XII. mense passus est. Vno enim anno uolunt eum post
 baptismum praedicasse. Adhuc etiam in ea quae profluuium sanguinis patieba-
 tur, manifestissime hoc significari. Duodecim enim annis passam eam per
 domini aduentum esse sanata, cum tetigisset simbriam uestimenti eius, &
 propter hoc dixisse saluatore: Quis me tetigit: docentem discipulos quod
 factum est inter Aeonas mysterium, & curationem passio Aeonis. Per illam
 enim quae passa est XII. annis, illa uirtus significatur, eo quod extendere
 tur, & in immensum flueret eius substantia, quemadmodum dicunt, & nisi
 tetigisset uestimentum, hoc est illius filij, qui est ueritatis primae tetradis,
 quae per simbriam manifestata est, aduenisse in omnem substantiam suam.
 Sed stetit & quieuit a passione per egressam uirtutem filij. Esse aut hunc
 Horon uolunt, qui curauit eam, & passionem sepe rauit ab ea. Quod au-
 tem saluatorem ex omnibus existentem omnem esse per hoc responsum,
 omne masculinum aperiens uuluum, manifestari dicunt. Qui cum om-
 nia sit, aperuit uuluum excogitationis passio Aeonis, & separata ea extra
 Pleroma, quod etiam secundam Ogdoadam uocant, de qua paulo post di-
 cemus. Et a Paulo autem manifeste propter hoc dictum dicunt, & ipse est
 omnia, & rursus: Omnia in ipsum, & ex ipso omnia. & iterum: In ipso
 habitat omnis plenitudo diuinitatis. Et illud: Recapitulata esse omnia
 in Christo, per deum. Sic & interpretantur dicta, & quaecumque alia sunt
 talia. Adhuc etiam de Horo suo quem etiam plurimis nominibus uocant,
 duas operationes habere eum ostendunt, confirmatiuam & separatiuam.
 & secundum id quidem, quod confirmat & constabit, crucem esse. se-
 cundum id uero quod diuidit, Horon. Saluatorem autem sic manifestasse
 operationes eius. Et primo quidem confirmatiuam: in eo quod dicit: Qui
 non tollit crucem suam, & sequitur me, discipulus meus esse non potest. &
 iterum. Tollens crucem, sequere me. Separatiuam autem in eo quod dicit:
 Non ueni mittere pacem, sed gladium. Et Ioannem dicunt hoc ipsum ma-
 nifestasse, dicentem, uentilabrum in manu eius emundare aream, & collige-
 get frumentum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextin-
 guibili, & per haec operationem Hori significasse. Ventilabrum enim
 illud crucem interpretatur esse, quae scilicet consumit materialia omnia,
 quemadmodum paleas ignis: emundat autem eos qui saluantur, sicut uen-
 tilabrum triticum. Paulum autem apostolum & ipsum reminisci huius
 crucis dicunt sic: Verbum enim crucis ihs qui pereunt stulticia est, ihs au-
 tem qui saluantur uirtus dei. & iterum: Mihi autem non eueniat in ullo glo-
 riari

τετρας,
 quaternio

riari, nisi in Christi cruce, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Talia igitur de pleromate ipsorum, et plasmate uniuersorum dicunt, adaptare cupientes ea quæ bene dicta sunt, ijs que male adinuenta sunt ab ipsis. Non solum autem ex Euangelicis & Apostolicis tentant ostensiones facere, conuertentes interpretationes, & adulterantes expositiones: sed etiam ex lege & prophetis, cum quando multæ parabolæ & allegoriæ sint dictæ, & in multa trahi possint, ambiguum per expositionem propensius ad figmentum suum & dolos adaptantes, in captiuitatem ducunt à ueritate eos, qui non firmam fidem in unum deum patrem omnipotentem, & in unum Iesum Christum filium dei cõseruant. Ea uero quæ extra pleroma dicuntur ab ijs, sunt talia: Enthymesis illius superioris Sophiæ, quam & Achamoth uocant, separatam à superiore pleromate cum passione dicunt in umbratæ uanitatis locis deseruisse per necessitatem: extra enim lumem facta est extra pleroma, informis, & sine specie quasi abortus, ideo quia nihil apprehendit. Misertum autem eius superiorem Christum, & per crucem extensum sua uirtute formasse formam quæ esset secundum substantiam tantum, sed non secundum agnitionem: & hæc operatum recurrere subtrahentem suam uirtutem, & reliquisse illam, uti sentiens passionem, quæ erga illam esset per separationem pleromatis, concupiscat eorum quæ meliora essent, habens aliquam adorationem immortalitatis relictam in semetipsam à Christo & spiritu sancto. Quapropter & ipsam duobus nominibus uocari. Sophiam paternaliter (Pater enim eius Sophia uocatur) & spiritum sanctum ab eo qui est erga Christum spiritus, formatam ante eam & sensatam factam: statim autem euacuatam ab eo qui inuisibiliter cum ea erat uerbo, hoc est, Christo, in exquisitionem egressam eius luminis, quod se dereliquisset, & non potuisset apprehendere illud, quoniam cohercebatur ab Horo. Et sic Horon cohercentem eam ne aduersarius irrueret dixisse Iaioth, unde & Iaioth nomen factum dicitur: & cum non posset pertransire Horon, quoniam complexa fuerat passionem, & sola fuisset derelicta foris, omni parte passioni succubuisse multifariæ & uariæ existenti: & passam eam tristitiam quidem, quoniam non apprehendit, timorem autem super hoc. Ignorans autem omnia, non quemadmodum mater eius prima Sophia Aeon, demutationem in passionibus habuit, sed contrarietatem. Super hæc autem euenisse ei & alteram adfectionem conuersationis ad eum qui uiuificauit eam collectionem, & substantiam fuisse materiæ dicunt, ex qua hic mundus constat. De conuersione enim mundi & Demiurgi omnem animam Genesim accepisse. De timore autem & tristitia reliqua initium habuisse. A lachrymis enim eius factam uniuersam humidam substantiam, à risu autem lucidam, à tristitia autem & pauore corporalia mundi elementa. Aliquando enim plorabat & tristis erat, quomodo dicunt, quod derelicta sola

*ὅτι δὲ μυστικὴ
inuentio, siue
commentatio.*

Iaioth

*Δημιουργός,
fabricator
mundi.*

esset in tenebris & in uacuo. Aliquando aut in cogitationē ueniens eius quod dereliquerat eam lumen, diffundebat & ridebat. Aliquando aut rursus timebat. Aliquando cōsternabatur, & ecstasi patiebatur. Et quidem enim tragœdia multa est iam hic, & phantasia uniuscuiusq; illorū aliter & aliter grauit̄ exponentis, ex quali passione, & ex quali elemento substantia generationē accepit. Quæ etiā conuenienter uidentur mihi non omnes uelle manifesto docere, sed solos illos qui etiam grandes mercedes pro talibus mysterijs præstare possunt. Non enim iam dicunt similia illis, de quibus dominus dixit, *Gratis accepistis, gratis date*: Sed separata & portentuosā, & alta mysteria cū magno labore exquisita falsacibus. Quis em̄ nō erogat omnia quæ sunt eius, uti discat, quoniā à lachrymis Enthymeseos, quæ ex passione Aeonis, maria & fontes, & flumina, & uniuersa humida materia generationē acceperunt? De risu aut eius lumen, de pauore aut & incōstabilitate corporalia mundi elemēta. Volo aut aliquid & ego conferre fructificationi eorū. Quoniam enim uideo dulces quidem quasdam aquas, & fontes, & flumina, & imbres, & alia, quæ aut sunt in mari salas, adinuenio nō omnia à lachrymis eius emissa, quoniā lachrymæ falsæ sunt qualitate. Manifestū est igitur, quoniam falsæ aquæ hæ sunt à lachrymis. Opinor aut eam in agonia & in instantia grandī constitutā & sudasse. Vnde etiā secundum argumentationem ipsorū suspicari oportet, fontes & flumina, & si quæ sunt aliæ aquæ dulces generationē habuisse à sudoribus eius. Nō est enim suadibile, cum sint unius qualitatis lachrymæ, alteras quidē salas, alteras dulces aquas ex eis exisse. Hoc aut magis suadibile, alteras quidem esse à lachrymis, alteras uero à sudoribus. Quoniā aut & calidæ & austeræ quædam sunt aquæ in mundo, intelligere debemus quid faciens, & ex quo membro emisit has. Apti sunt enim huiusmodi fructus argumēto ipsorum. Cum igitur peragrasset omnem passionē mater ipsorū, et uix cum elata esset ad obsecrationē conuersa est eius luminis quod dereliquerat eam, hoc est, Christi dicunt: qui regressus in pleroma, ipse quidē ut datur intelligi pigritatus est secūdo descendere: Paracletum aut misit ad eam, hoc est, saluatorem, præstante ei uirtutē omnem patris, & omnia sub potestate tradente. Et æonibus aut similiter, uti in eo omnia cōderentur, uisibilia & inuisibilia, throni, diuinitates, dominationes. Mittitur aut ad eam cum coætaneis suis angelis. Hanc aut Achamoth reueritā eam dicunt, primo quidē cooperationē imposuisse ei, propter reuerentiā. Deinde autem cum uidisset eum cum uniuersa fructificatione sua accurrisse ei uirtute accepta de uisu eius, & illum formasse eam formationem, quæ est secundum agnitionem, & curationem passionum fecisse eius, separantem eas ab ea, & non eum neglexisse. Nec enim erat possibile eas exterminari quemadmodum prioris, eo quod iam habilia &

possibilia

decim aut annorum uirginem illam archisynagogi filiam, quam infans
 stens dominus à mortuis liberauit, typū esse narrant Achamoth, quē
 extensus Christus eorum figurauit, & ad sensibilitatē adduxit eius,
 quod dereliquerat eam, luminis. Quoniam aut ei manifestauit semet
 ipsum saluatorē existenti extra pleroma in abortionis partu, Paulum
 etiam dicunt dixisse in prima ad Corinthios epist. Nouissimo autem
 tanq̄ abortiuo uisus est & mihi, & illam quæ est cū coætaneis saluato
 ris aduentatio ad Achamoth, similiter manifestasse eum in eadē epist.
 dicēte, Oportere mulierē uelamen habere in capite propter angelos,
 quoniā & aduentante saluatore ad eam propter uerecundiā uelamen
 imposuit Achamoth in faciē suā. Et passiones aut quas passa est signi
 ficasse dominū dicunt: in hoc quidem, quod derelicta est à lumine, in
 eo cū dicit in cruce, Deus meus, deus meus, ut quid me dereliquisti?
 manifestasse eum quoniā derelicta esset à lumine Sophia, & prohibi
 ta est ab Horo in priora impetum facere. Tedium aut eius in eo quod
 dixisset, Quam tristis est anima mea. Timorē aut in eo quod dixerit,
 Pater si possibile est transeat à me calix iste. Et aporiam aut, id est, con
 sternationem similiter in eo quod dixerit, Et quid dicam nescio. Tria
 aut genera hominū ostendisse docēt eum, Hylicum quidē in eo, quod
 responderit dicenti, sequar te, Non habet filius hominis ubi caput res
 chinet. Animale autem in eo quod dixerit dicenti, Sequar te, permitte
 autem mihi ire & renuntiare domesticis. Nemo super aratrū manum
 imponens & in posteriora respiciens aptus est regno cœlorū. Hunc
 aut dicunt de medijs esse: & illum aut similiter, qui multas partes iusti
 tiæ confitebatur se fecisse, post deinde noluisse sequi, sed à diuitijs ui
 ctum, ut ne fieret perfectus, & hunc de psychico genere fuisse uolūt.
 Spiritale uero in eo quod dicit, Remitte mortuos sepelire mortuos
 suos, tu autem uade & annūtia regnum dei. Et Zachæo publicano, di
 cens, Descēde quoniam hodie in domo tua oportet me manere. Et in
 fermenti parabola quod mulier abscondisse dicitur in farinæ sata tria,
 tria genera manifestare dicūt: mulierē quidē Sophiā dici docēt, farinæ
 uero sata tria, tria genera hominū, spiritale, animale, choicū, fermentū
 uero ipsum saluatorē dictū dicūt. Et Paulū aut manifeste dixisse, choi
 cos, animales, spiritales. Qualis choicus tales & choici. Alibi autem,
 animalis homo nō percipit quæ sunt spiritus. Alibi aut, spiritualis exa
 minat omnia, animalis autem non percipit quæ sunt spiritus, de Des
 miurgo dictū dicunt, qui cum psychicus sit, non cognouerit neq̄ ma
 trem spiritalem existentem, neq̄ semen eius, neq̄ eos qui sunt in ple
 romate æones. Quoniā aut eorum qui saluaturus erat saluator initio
 accepit Paulum dixisse, & si delibatio sancta & massa. Delibationem
 quidem quod est spiritale dictū docētes, consersiones aut nos, id est,

pſychicam eccleſiam, cuius ſubſtantia adſumpſiſſe dicunt eum, & cū ſemetipſo erexiſſe, quonia erat ipſe fermētū. Et quonia errauit Achamoth extra pleroma, & formata eſt à Chriſto, & quaſita eſt à ſaluatore, manifeſtare eū dicunt, in eo quod dixit ſemetipſum ueniſſe ad eam quæ erraſſet, ouem. Ouem enim errantē matrem ſuā referunt dici, ex qua eam quæ ſit hic uolunt eſſe ſeminatā eccleſiā. Errorē autē, eam quæ eſt extra pleroma in omnibus paſſionibus immorationē, ex quibus factam materiā tradunt. Mulierē autē illam quæ mundat domū, & inuenit dragmā, ſuperiorē Sophiam narrant dici, Quæ cum perdidiffet intentionē ſuā, poſt deinde mundatis omnibus per ſaluatoris aduentum in eam, quonia & hoc reſtituit ſecundū eos, intra pleroma. Simeon autē eum qui in manus ſuas accepit Chriſtū & gratias egit deo, & dixit, Nunc remittis ſeruū tuū domine ſecundū ſermonē tuū in pace, typum eſſe Demiurgi dicunt, qui ueniēte ſaluatore didicit tranſpoſitionem ſuā, & gratias egit Bytho, Et per Annam quæ in Euāgelio dicitur ſeptē annis cum uiro uixiſſe, reliquū autē omne tēpus uidua perſeueraffe, donec uidiffet ſaluatorē, & agnouiffet eū, & loqueretur de eo omnibus, manifeſtiſſime Achamoth ſignificari dicunt: quæ cum ad modicum uidiffet tunc ſaluatorē, cum coætaneis ſuis poſtero omni tēpore perſeuerans, in medietate ſuſtinebat eum, quādo iterū ueniat & reponat eam ſuæ coniugationi. Et nomen autē eius ſignificatum à ſaluatore, in eo quod dixerit, iuſtificata eſt ſapientia à filiis eius. & à Paulo autē ſic. Sapientia autē loquimur perfectis. Et coniugationes autē quæ ſunt intra pleroma Paulum dixiſſe dicunt, in uno oſtendentem. De ea enim coniugatione, quæ eſt ſecundum hanc uitam ſcribens ait, Hoc enim myſterium magnū, dico autē in Chriſto & eccleſia. Adhuc autem Ioannem diſcipulum domini docent primā ogdoadem & omnium generationē ſignificaffe ipſis dictionibus. Itaq; principiū quoddam ſubiecit, quod primū factum eſt à deo, quod etiā Nun uocat & filium: & unigenitū domini uocat, in quo omnia pater dimiſit ſeminatiter. Adhuc autē aiunt uerbum emiſſum, & in eo cōmunem æonum ſubſtantia, quam ipſum poſtea formauit uerbum. Quonia igitur de prima geneſi dicit, bene à principio, hoc eſt, à filio & uerbo doctrinā facit, dicit autem ſic. In principio erat uerbum, & uerbū erat apud deum, & deus erat uerbū: hoc erat in principio apud deū, Prius diſtinguens in tria, deū, & principiū, & uerbū, iterum uniuuit, uti & emiſſionem ipſorū utrorūq; oſtendat, id eſt filij & uerbi, & eam quæ eſt ad inuicem ſimul & ad patrē unionē: In patre enim & ex patre principiū, in principio autē & ex principio uerbū. Bene igitur dixit. In principio erat uerbū, erat enim in filio: & uerbum erat apud deū, etenim in principio: & deus erat uerbū cōſequenter, Quod enim ex deo natum eſt,

deus

deus est. Hic enim erat in principio apud deū, ostendit emissionis ordinem, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Omnia enim ipsi qui post eū sunt æonibus formationis & generationis causa uerbum factū est. Sed quod factū est in eo, inquit, uita est. Hic enim syzygias manifestauit: omnia enim ait per ipsum facta sunt, uita autē in ipso. Hæc ergo quæ in ea facta est proximior est quæ ea, quæ per ipsum facta sunt: cū ipso est enim, & per ipsum fructificat, quoniam infert, & uita erat lux hominū. Homines autē nunc & ecclesiā simili nomine significauit, ut per unū nomen manifestet syzygiæ cōmunionē. Ex Logo enim & Zoe homo generat & ecclesiā. Lumē autē dixit hominū uitam, quoniā illuminati sunt ab ea, quod est formatū & manifestatum. Hoc autē & Paulus dicit, Omne enim quod manifestat lumē est. Quoniā igitur uita manifestauit & generauit hominē & ecclesiā, lumē dicta est eorū. Aperte igitur manifestauit Ioannes per sermones hos, & alia & quaternionē secundā Logon & Zoen, anthropon & ecclesiā, sed & primam significauit tetradā. Narrans enim de saluatore & docēs omnia quæ extra pleroma sunt, per eū formata, fructū quoque eum esse dicens intra pleroma: & enim lumen dixit illum, quod in tenebris lucet & nō cōprehenditur ab eis, quoniam omnia quæ facta sunt ex passione formans, ignoratus est ab eis: & filiū & uerbū & uitā dicit eum, & uerbum carnē factum, cuius gloriam uidimus ait, & erat gloria eius quasi unigeniti, quæ à patre data est ei, plena gratia & ueritate. Dicit autē sic, & uerbū caro factū est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriā eius, gloriā, quasi unigeniti à patre, plena gratia & ueritate. Diligēter igitur ostendit primā quaternationē, patrē dicens & gratiā & monogenen & ueritatē. Sic Ioannes de prima & matre omnium æonum ordo dixit: patrē enim dixit & gratiam & monogenen & ueritatem & uerbum & uitā & hominē & ecclesiā. Et Ptolemæus quidem ita. Videt igitur dilectissime adinventionē qua utentes seducunt semetipsos calumniantes scripturis, fictionē suam ex eis constare adnitentes. Propter hoc enim & ipsas eorū adposui astutias & dictiones, ut ex eis cōfideres malitiā inuentionis, & nequitiam erroris. Primo enim si propositum esset Ioanni illam quæ sursum est octonationē ostendere, ordinem custodisset utique emissionis, et primam quaternationē, cum sit uenerabilior, quemadmodum dicunt, in primis utique posuisset nominibus, & sic adiunxisset secundam, ut per ordinē nominū, ordo ostenderetur octonationis. Et non utique post tantū interuallū quasi oblitus de re cōmemoratus in nouissimo primæ memoratus fuisset quaternationis, Deinde autē & coniugationes significare uolens, & ecclesie nō pratermisisset nomē, sed aut & in reliquis coniugationibus contentus fuisset masculorū appellatione, similiter cum possent & illa simul

subaudiri, ut unitatem per omnia esset custodiens. Aut si reliquorum coniugationes enumerabat, & anthropi, id est hominis utique manifestasset coniugē, & utique non remisisset de diuinatione nos accipere nomen ipsius. Manifesta igitur expositionis eorum transfectio: Ioāne enim unum deum exponente, & unum unigenitū Christum Iesum adnunciante, per quē omnia facta esse dicit, hunc uerbū dei, hunc unigenitū hunc factorē omnium, hunc lumen uerū illuminās omnem hominē, hunc mundi fabricatorē, hunc in sua uenisse, hunc eundem carnē factum, & habitasse in nobis: Hi transuertentes secundum uerisimilem expositionē, alterū quidem Monogenen uolūt esse, secundū emissionem, quam scilicet & principiū uocant: alterum autē foterem, id est, saluatorem fuisse uolunt, & alterū Logon, id est, uerbum filium monogenūs, id est, unigeniti, & alterum Christum, id est, ad emēdationem pleromatis emissum: & unum quodque eorum quae dicta sunt auferētes à ueritate, & abutētes nominibus in suam argumentationē transtulerunt, ut secundū eos in tātis Ioānes domini Christi Iesu memoriā non fecerit. Si enim patrē dixisset, & Charin, & monogenen, & alethian, & Logon & Zoen, & anthropon, & ecclesiā secundū illorū argumentationē de prima ogdoade dixit, in qua nondū Iesus, nondū Christus Ioannes magister. Quia autē non de syzygijs ipsorum Apostolus dixit, sed de domino nostro Iesu Christo, quem & uerbū scit esse dei, idem ipse fecit manifestum. Recapitulans enim de eo uerbo quod ei in principio dictum est, insuper exponit, & uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Secundum autem illorum argumentationem, non uerbum caro factum est, quod quidem nec uenit unquam extra pleroma, sed qui ex omnibus factus est, & sic posterior uerbo saluator. Discite igitur insensati, quoniam Iesus qui passus est pro nobis, qui inhabitauit in nobis, idē ipse est uerbū dei. Si enim alius ex gonibus pro nostra salute caro factus est, aestimandū erat de altero dixisse Apostolū. Si autē uerbum patris qui descēdit, ipse est & qui ascendit, ab uno deo unigenitus filius, secundum patris placitū incarnatus pro omnibus, non de alio aliquo, neque de ogdoade Ioannes sermonem fecit, sed de domino Christo Iesu. Neque enim uerbū secundū eos principaliter caro factum est. Dicunt enim Sotera induisse corpus animale, de dispositioe aptatū inenarrabili prouidentia, ut uisibile & palpabile fieret. Caro est autē illa uetus, de limo secundum Adam facta plasmatio à deo, quā uere factum uerbum dei manifestauit Ioannes, & soluta est illorum prima & primogenita octonatio. Cum enim unus & idē ostenditur Logos & monogenes, & Zoe & phos, & Soter, et Christus filius dei, & hic idē incarnatus pro nobis, soluta est octonationis illorum compago. Hac autem soluta, decidit illorū omnis argumentatio, quam falso nomine somniantes

quod est, lumen

somniantes infamant scripturas ad propriam argumentationem con-
fingendam. Post deinde dictiones & nomina dispersim posita colli-
gentes transferunt, sicut prædiximus, ex eo quod est secundum natu-
ram, in id quod est contra naturam, similia facientes ijs qui controuer-
sias sibi metipsis quaslibet proponunt, post deinde conantur & Ho-
mericis uersibus meditari eas: ita ut idiotæ putēt ex illa temporali de-
clamata controuerfia, Homerum uersus fecisse, & multi abducuntur
per compositam consequentiam uersuum, ne forte hæc sic Homerus
fecerit. quemadmodū Herculem ab Eurystheo ad eum qui apud infe-
ros est canem missum, ex Homericis uersibus scribēs ita: Nihil enim
prohibet exempli gratia cōmemorari, & horum cum sit similis & ea-
dem utrisq; argumentatio.

*Cento ex uersi-
bus Homericis
contextus. Nu-
merus syllaba-
rum tantū ser-
uatus est non
quantitas*

Hæc ubi dicta dedit, emisit limine flentem

Herculem inuictum magnarum non inscium rerum,

Eurystheus natus Sthenelo profapia Persei,

Ducturum ex Herebo canem atri Ditis ad auras.

Vadit at ille, uelut leo nutritus montibus acer,

Urbem per mediam: noti simul omnes abibant,

Et senes & pueri, & nondum nuptæ puellæ,

Plorantes multum, ac si in mortem irent, at ipse

Mercurius præmittit & cæsia Pallas euntem,

Fratrem etenim sciebat quatenus dolor exagitaret.

Quis non ex simplicibus abripiat ab huiusmodi uersibus, & pu-
tet sic illos Homerum in hoc argumento fecisse? Qui aut scit Home-
rica, cognoscet quidem uersus, argumentū aut non cognoscet, sciens
quoniam aliquid quidē eorū etiam de Ulyssæ dictum, aliud uero de
Hercule, aliud uero de Priamo, aliud de Menelao & Agamemnone.
Si aut tulerit illos, & unumquēq; suo libro reddiderit, auferet de me-
dio præsens argumentū. Sic aut & qui regulam ueritatis immobilem
apud se habet, quam per baptismū accepit, hæc quidem quæ sunt ex
scripturis nomina & dictiones & parabolas cognoscet, blasphemum
aut illorū argumentū nō cognoscet. Etenim si gemmas agnoscet, sed
uulpem pro regali imagine non recipiet. Vnumquēq; aut sermonū
reddens suo ordini & aptans ueritatis corpusculo, denudabit & in-
substantiuum ostendet figmentū ipsorū. Quoniam aut scenæ huic de
est redemptio, ut quis mimum ipsorum explicans destructorem ser-
monem inferat, bene habere putauimus, ostendere primo in quibus
ipsi partes huius fabulæ discrepāt aduersus se inuicem, quasi qui sint
ex uarijs spiritalibus erroris. Et ex hoc enim diligēter cognoscere est,
& ex ostensione, eam firmam, quæ ab ecclesia prædicatur ueritatem,
& ab ijs id quod fingitur falsiloquium.

Expositio prædicationis ueritatis, quam ab Apostolis Ecclesia
percipiens custodit.

Cap. II

Ecclēsia enim per uniuersum orbē usq; ad fines terræ seminata, & ab Apostolis, & à discipulis eorū accepit eā fidē, quæ est in unum deum patrē omnipotentē, qui fecit coelū & terrā, mare & omnia quæ in eis sunt, & in unum Iesum Christū filium dei, incarnatum pro nostra salute, & in spiritū sanctum, qui per prophetas prædicauit dispositiones dei & aduentū, & eam quæ est ex uirgine generationē, & passionem, & resurrectionē à mortuis, & in carne in coelos ascensionē dilecti Iesu Christi domini nostri, & de coelis in gloria patris aduentum eius, ad recapitulanda uniuersa, & resuscitandā omnē carnē humani generis: Vt Christo Iesu domino nostro, & deo, & saluatori, & regi, secundū placitum patris inuisibilis omne genu curuetur, coelestium, terrestriū & inferorū, & omnis lingua confiteatur ei, & iudicium iustum in omnibus faciat. Spiritualia quidem nequitia, & angelos transgressos, atq; apostatas factos, & impios, & iniustos, & iniquos, & blasphemos homines in æternum ignē mittat. Iustis autē & æquis, & præcepta eius seruātib; & in dilectiōe eius perseuerātib; quibusdam quidē ab initio, quibusdā autē ex pœnitentia, uitā donans, incorruptelam loco muneris conferat, & claritatē æternam circundet.

Ostensio neq; plus, neq; minus de ea quæ est fide posse
quosdam dicere.

Cap. III

Hanc prædicationē cū acceperit, & hanc fidē, quæ admodū prædiximus, ecclesia, & quidē in uniuersum mundū disseminata, diligenter custodit, quasi unā domū inhabitās, & similiter credit ijs, uide licet quasi unā animā habēs & unū cor, & cōsonāter hæc prædicat & docet & tradit quasi unū possidēs os. Nā & si in mūdo loquelæ dissimiles sunt, sed tamē uirtus traditionis una et eadē est. Et neq; hæc quæ in Germania sunt fundatæ ecclesiæ aliter credūt, aut aliter tradūt, neq; hæc quæ in Hiberis sunt, neq; hæc quæ in Celtis, neq; hæc quæ in Oriēte, neq; hæc quæ in Aegypto, neq; hæc quæ in Libya, neq; hæc quæ in medio mūdi sunt cōstitutæ: sed sicut sol creaturæ dei in uniuerso mundo unus & idē est, sic & lumē, prædicatio ueritatis, ubiq; lucet, & illuminat oēs homines, q̄ uolunt ad cognitionē ueritatis uenire. Et neq; qui ualde præualet in sermōe, ex ijs qui præsunt ecclesijs, alia q̄ hæc sunt dicet, Nemo enim super magistrū est: neq; infirmus in dicēdo de minorabit traditionē. Cum enim una & eadē fides sit, neq; is qui multum de ea potest dicere amplius, neq; is qui minus, deminorat.

Secundum quid fiat putare alios quidē plus, alios uero minus
habere agnitionis.

Cap. IIII

Plus autē aut minus secundum prudētiā nosse quosdam intelligentiam, nō in eo quod argumentum mutetur efficitur, & alius deus excogitetur

excogitetur præter fabricatorē & factorē & nutritorē huius uniuersitatis, quasi non ipse sufficiat nobis, aut alius Christus, aut alius monogenes: sed in eo quod omnia quæ in parabolis dicta sunt exquirere, & adiungere ueritatis argumēto, & in eo ut instrumētū & dispositionē dei in genere humano factam enarret. Et quoniā magnanimus extitit deus, & in transgressorū angelorū apostasia, & in inobaudiētia hominū, edifferere: & quare alia quidē tēporalia, alia uero æterna, & quædā cœlestia, quædā terrena unus & idem fecit annūtiare. Et quare cū inuisibilis adparuit pphetis dei, nō in una forma, sed alijs aliter adesse, & quare testamēta multa tradita humano generi, annuntiare, & quis sit uniuscuiusq; testamētorū character, docere, & quare cōclulit omnia in incredulitatē deus, ut uniuersis misereat, exquirere, & quare uerbum dei caro factū est, & passus est, gratias agere, & quare in nouissimis tēporibus aduentus filij dei, hoc est, in fine adparuerit, et nō in initio, annuntiare, & de fine, & de futuris quęcunq; posita sunt in scripturis reuolueret, & quare desperatas gētes cohæredes & corporatas & participes sanctorū fecit deus, nō tacere, quēadmodū mortalis hæc caro induet immortalitatē, & corruptibile incorruptelā, annūtiare, & quēadmodū factus est, qui nō erat populus, populus, & nō dilecta, dilecta, & quēadmodū plures filij eius quæ deserta est, magis q̄ eius quæ habet uirū præconiare. In talibus em̄ & in similib. exclamauit Apost. O altitudo diuitiarū sapientiæ & agnitionis dei, q̄ inscrutabilia iudicia eius & inuestigabiles uia eius. Sed nō in eo, ut supra creatorē & fabricatorē & illorū Enthymesin çonis errātis adinuenires, & ad tantā peruenire blasphemīā, neq; in eo quod est super hanc rursus pleroma, aliquando quidē xxx. aliquādo uero innumerabiles multitudines æonum mentiri. Quemadmodū dicunt hi qui uere sunt deserti à diuina sententia magistri, cum ea quæ est ecclesia uniuersa unam & eandē fidem habeant in uniuerso mundo quemadmodum prædiximus.

Quæ est Valentini sententia, in quibus discrepant aduersus eum discipulī eius.

Cap. v

Videamus nunc & eorū inconstantē sententiā, cū sint duo uel tres quēadmodū de eisdē non eadē dicunt, sed & nominib. & rebus contraria respondent. Qui em̄ est primus ab ea quæ dicitur gnostica hæresis, antiquas in suū characterē doctrinas transferēs Valentinus sic diffinit, Dualitatē secundā quandam innominabilē, cuius quidem aliquid uocari inenarrabile, aliud autē figen. Post deinde ex hac dualitate secundā dualitatē emissam, cuius aliud quidem patrē uocant, aliquid autē Alethian. Ex hac autē quaterniōe fructificari Logon et Zoen anthropon & ecclesiam. Esse autē hanc octonationē primam. & à Logo quidem & Zoe decem uirtutes dicit demissas, sicut prædiximus.

Ab

hæc cucurbita, & perinane cū sint unum, emiserunt, cum nō emisissent fructū, sermo cucumerē uocat. Cū hoc cucumere est uirtus eiusdem potestatis ei, quā & ipsam peponē uoco. Hæc uirtutes cucurbita & perinane & cucumis & pepo emiserūt reliquā multitudinē Valentini deliriosorū peponū. Si enim eū sermonē qui de uniuersis fit trāsfigurari in primam quaternionē oportet, & quēadmodū uult aliquis ipse ponere nomina, quis prohibet his nominibus & multo credibilibus & in usu positis & ab omnibus cognitis. Alij aut̄ rursus ipsorū primā & archegonon octonationē his nominibus nominauerūt. Primum proarchen, deinde anennoeton, tertiā aut̄ arreton, & quartā aoraton. Et de prima quidē proarche emissum esse primo & quinto loco archē, ex anēnoeto secūdo & sexto loco acataleptō, & de arreto aut̄ tertio & septimo loco anonomaston, de aorato aut̄ quarto & octauo loco ageneton. Pleroma hoc primæ ogdoadis, has uolunt uirtutes fuisse ante Bythum & Sigen, ut perfectorū perfectiores appareant, & gnosticorum magis gnostici uiri, ad quos iuste quis hoc dicat.

ἀνενοῦτον
incogitabilis
ἀνεταλῆτον
τῶ, incom-
prehensibilis
ἀνονομαστο
id est, innomi-
nabilis

O pepones Sophistæ uituperabiles & non uiri.

Carmē Hom.
πεπῶν apud
Græcos non-
nunq̄ sonat
stupidum

Etenim de ipso Bytho uariæ sunt sententiæ apud eos. Quidam enim sine coniugatione dicunt eum neq̄ masculum, neq̄ fœminam, neq̄ omnino aliquid esse. Alij autem & masculum & fœminam dicentes esse, hermaphroditi genesim ei donant, Sigen autem alij coniugem ei addunt, ut fiat prima coniugatio.

Quæ sunt in quibus non consonant aduersus inuicem hi qui sunt à Valentino omnes. Cap. VI

Huero qui sunt circa Ptolemæum scientiores, duas coniuges habere Bython dicunt, quas & dispositiones uocant, Ennceam & Thelesim. Primo enim mēte cōcepit quid emittere (sicut dicunt) post deinde uoluit. Quapropter duobus his affectib. & uirtutibus, id est, ennceas theleseos, uelut cōmixtis inuicē, emissio monogenis & Alethiæ secundum coniugationē facta est. Quos typos & imagines duorum affectuū patris adgressas esse inuisibiliū uisibiles, thelematis quidem Nun, ennoias aut̄ Alethian: & propter hoc aduentitiæ uoluntatis masculus est imago, Innatæ uero ennceæ fœmininus, quā uolūtas uelut uirtus facta est ennceæ. Cogitabat enim enncea semper emissionem, nō tamē & emittere ipsa per semetipsam poterat quæ cogitabat. Cū aut̄ uolūtatē uirtus aduenit, tūc quod cogitabat emisit. Nō uidentur tibi hi, ô dilectissime, Homerici Iouis, propter solitudinē nō dormientis, sed curæ habētis, quādo poterit honorare Achillē, & multos perdere Græcorū, apprehensionē habuisse, magis quā eius qui est uniuersorū deus; q̄ simul ut cogitauit, perficit id quod cogitauit, & simul ac uoluit & cogitat hoc quod uoluit, & tūc uolens cū cogitat, cū sit totus cogi-

ἑλθοῖς
uoluntas

tus cogitatus, & totus sensus, & totus oculus, & totus auditus, & totus fons omnium bonorum. Qui autem prudentiores putantur illorum esse primam octonationem non gradatim, alterum ab altero aonem emissum dicunt, sed simul & in unum aonum emissionem a propatore, & ennoeam eius cum crearent ipsi obstetricasse affirmant. Et iam non ex Logo & Zoe anthropon & ecclesiam, sed ex anthropo & ecclesia Logon & Zoen dicunt generatos in hunc mundum, dicentes, Quando aliquid emittere propator, hoc pater uocatus est, at ubi quae emisit uera fuerunt, hoc Alethia uocatum est. Cum autem uoluit semetipsum ostendere, hoc anthropos dictus est. Quos autem praecogitauerat postea quae emisit, hoc ecclesia uocata est. Locutus est anthropos Logon, hic est primogenitus filius, subsequitur autem Logon Zoe, & sic prima octonatio completa est.

forte, uoluit

Qualis conuersatio ipsorum, & quae est figuratio uitae. Cap. VII
 Multa autem pugna apud eos, etiam de saluatore. Quidam enim eum ex omnibus generatum dicunt, quapropter beneplacitum uocari, quoniam uniuersum pleroma bene sensit per eum glorificare patrem. Alii autem ex solis aonibus, qui sunt a Logo & Zoe emissi, & propter hoc Logon, & Zoen dici eum, parentum nomina custodientem. Alii autem ex duodecim aonibus istis qui sunt ab anthropo & ecclesia facti, & propter hoc filium hominis se confiteri, uelut postgenitum anthropi. Alii a Christo & spiritu sancto eorum qui ad firmamentum pleromatis emissi sunt, factum eum dicunt, patris sui a quo emissus est custodientem appellationem. Alii autem sunt qui ipsum propatorem omnium & proarchen & proanenoeton anthropon dicunt uocari, & hoc esse magnum & absconditum mysterium, quoniam quae est super omnia uirtus & continet omnia, anthropos uocatur, & ideo hoc filium hominis dicere saluatorem.

in uerbis

Quae est Colarbaseorum & Marci doctrina. Cap. VIII

Alius uero quidam ex istis qui sunt apud eos magistri emendatorum se esse glorians, Marcus est autem illi nomen, magicę imposturae peritissimus, per quam & uiros multos, & non paucas foeminas seducens, ad se conuertit, uelut ad scientissimum & perfectissimum, & uirtutem maximam ab inuisibilibus Logis habentem fecit, praecursor quasi uere existens Antichristi. Anaxilai enim ludicra eum nequitia eorum qui dicuntur magi commiscens per haec uirtutes perficere putatur apud eos qui sensum non habent & a mente sua excesserunt.

Quae est industria Marci, & quae sunt, quae ab eo fiunt. Cap. IX

Pro calice enim uino mixto fingens se gratias agere & in multum extendens sermonem inuocationis, purpureum & rubicundum apparere facit, ut putetur ea gratia ab istis quae sunt super omnia suum sanguinem stillare in illius calicem per inuocationem eius, & ualde concupiscere praesentes ex illo gustare poculo, ut & in eos stillet quae per magum

hunc

hunc uocatur gratia. Rursus mulieribus dans calices mixtos, ipsas gratias agere iubet, præsente se: & ubi hoc factū est, ipse alium calicē multo maiorē, quā est ille in quo illa seducta eucharistiā facit proferens, & transfundens à minori qui est à muliere eucharistia factus in illum qui est ab eo allatus multo maiorē, statim dicens ita, Illa quæ est ante omnia inexcogitabilis & inenarrabilis gratia, adimpleat tuū intus hominē, multiplicet in te agnitionē suam, infeminās granum sinapis in bonā terram. Et alia quædam dicens, & in insaniā mittens illam infelicē admirabilia faciens apparuit, quando maior calix adimpletus est de minori calice, ut & supereffunderet ex eo. Et alia quædam dissimilia faciens, exterminauit multos & abstraxit post se. Datur autē intelligi eum & dæmonē quendam paredrum habere, per quem ipse quoque prophetare uidet. Et quot quot dignas putat fieri participes suæ gratiæ, prophetare facit. Maxime enim circa mulieres uacat, & hoc circa eas quæ sunt honestæ & circumpurpuratæ & ditissimæ, quas sæpe adducere tētans, dicit blandiēs eis, Participare te uolo ex mea gratia, quoniā pater omnē angelum tuū semper uidet ante faciem suā: locus autē tuæ magnitudinis in nobis est, oportet nos in unum cōuenire, sume primum à me & per me gratiā, adaptare ut sponsa sustinens sponsum suum, ut sis quod ego, & ego quod tu. Constitue in thalamo tuo semen luminis, Sume à me sponsum, & cape eum, & capere in eo. Ecce gratia descendit in te, aperi os tuū, & propheta. Cum autē mulier responderit, nunquā prophetauit & nescio prophetare, inuocationes quasdam faciens denuo ad stuporē eius quæ seducitur, dicit ei, Aperi os tuū, & loquere quæcunquē, & prophetabis. Illa autē seducta & elata ab ijs quæ prædicta sunt, concalescens animā à suspicione quod incipiat prophetare, cum cor eius multo plus quā oporteat palpitet, audet & loquitur delirosa, & quæcunquē euenerint, omnia uacue & audaciter, quippe calefacta spiritu, sicut meliora nobis de talibus prophetis exequitur, eo quod audax & uerecūda anima, quasi uacuo aere excallecta est, & exinde prophetidē semetipsam putat, & gratias agit Marco, ei qui participauit ei suam gratiā: & remunerare eum gestit, non solum secundū substantiæ suæ dationē, unde diuitiarum copiam magnā collegit, sed & secundū corporis copulationē, & secundū omnia unire ei cupit, ut cum eo descendat in unū. Iam uero quædam ex fidelissimis mulieribus, quæ habent timorē dei, & non sunt seducibiles, quas similiter ut reliquas affectauit seducere, iubēs eas prophetare, exsufflantes & anathematizantes eum separauerunt se ab huiusmodi insano, qui se diuinum spirare simulabat, pro certo scientes, quoniam prophetare non à Marco mago inditur hominibus, sed quibuscunquē deus desuper im-miserit gratiā suam, hi ab eo traditā habēt prophetiam, & tunc loquuntur, quādo deus uult, sed nō quando Marcus iubet. Quod enim iubet,

Paredros
affessor

eo quod iubetur maius est & dominatius, quoniã illud quidẽ principatur, illud aut̃ subiectũ est. Si ergo Marcus quidem iubet, uel alius quis sicut solent in cœnis sortibus hi omnes ludere & sibimetipsis inuicem imperare ut prophetent, & secundum suas cõcupiscentias eos sibi propheta-
als, inferni ritare, erit ille qui iubet & maior & dominantior prophetico spiritu, cum sit homo, quod est impossibile. Sed tales quidẽ qui iubentur ab ipsis spiritus & loquuntur quãdo uolunt ipsi, terreni & infirmi sunt: audaces aut̃ & impudentes à satana immisi ad seductionẽ & perditionẽ eorum, qui nõ firmam fidem, quam ab initio per ecclesiam acceperunt, custodiunt. Adhuc etiam ut amatoria & adlectantia efficit, ut & corporibus ipfarum contumeliam inroget, hic idem Marcus quibusdã mulieribus, etsi nõ uniuersis. Hæ sæpissime cõuersæ ad ecclesiã dei, confessæ sunt, & secundũ corpus exterminatas se ab eo uelut cupidine, & inflammas ualde illum se dilexisse, ut & diaconus quidam eorum qui sunt in Asia, suscipiens eum in domũ suã incidit in huiusmodi calamitatem. Nam cũ esset uxor eius speciosa, & sententia & corpore corrupta esset à mago isto, & secuta eũ esset multo tẽpore, post deinde cum magno labore fratres eã cõuertissent, omne tẽpus in exomologesi cõsummauit, plangens & lamẽtans ob hanc quã passã est ab hoc mago corruptelam. Et discipuli aut̃ eius quidẽ circum obuersati in iisdem, seducetes mulierculas multas corruerunt, perfectos semetipsos uocãtes, quasi nemo possit exequari magnitudini agnitõis ipsorũ, nec si Paulum aut Petrũ dicas, uel alterũ quendã Apostolorũ, sed plus omnibus se cognouisse, & magnitudinem agnitionis illius, quæ est inenarrabilis uirtutis folos ebibisse. Esse aut̃ se in altitudine super omnẽ uirtutẽ. Quapropter & libere omnia agere, nullũ in nullo timorẽ habẽtes: propter enim redemptionem & incõprehensibiles & inuisibiles fieri iudici. Si aut̃ apprehenderit eos, assistentes ei cum redẽptione hæc dicẽt. O assessor dei mystice illius pro Aeonon Siges quam magnitudines semper uidentes faciem patris sui à te & adductore utentes abstrahũt sursum suas formas, quas ualde audax illa ducta phantasmate propter bonũ propatoris emisit nos imagines illorum, tunc intentionem illorum quæ sunt sursum, quasi somnium habens. Ecce iudex in proximo & præco me iubet meæ defensionem adesse, tu aut̃ quasi quæ scias utrorumq; nostrorũ rationem tanquam unum te ex te existentem iudici assiste. Mater aut̃ cito audiẽs hæc, Homericam inferorum galeam eis superimposuit, ut inuisibiliter effugerent iudicem, & statim eripiens eos in thalamum duxit, & reddidit suis sponsis. Talia autẽ dicentes, & operantes, & in ijs quoq; quæ sunt secundũ nos regiones, Rodanenses multas seduxerunt mulieres, quæ cauteriatas conscientias habentes quædam quidem & iam in manifesto exomologesi faciunt, quædam aut̃ reuertentes, hoc ipsum in
 Loupos
 silentio

*αἰδὸς κρυφῆ.
 uide prouerbi
 um orci galea*

silentio sensim semetipsas retrahunt, desperantes à uita dei. Quædam quidem in totum abscesserunt: Quædam autem intra utrunq; dubitan- ἐπαθου
tes, quod est prouerbij, passæ sunt, neq; intus neq; foris existētes, hunc fructum habentes feminis filiorum agnitionis.

Quæadmodū quidā ex eis per numeros & syllabas & per literas conant̄ con-
stituire eam quæ est secundū eos argumentationem. Cap. x

Hic igitur Marcus uuluam & susceptoriū Colarbasī silentij semet so- Colarbas
lum lumen fuisse dicens, quippe unigenitus existens semen quod depositum est in eum, hic enixus est illam quæ est à summis & ab inuisi-
bilibus locis quaternationē descēdisse figura muliebri ad eum. Quoniā,
inquit, eius masculinū mundus ferre nō poterat, & ostendisse quoq; se
metipsam quæ esset, & nuiuersorū genesim quam nemini unquā neq;
deorum neq; hominū reuelauit, huic solo enarrasse, ita dicentē, Quan- ἀνυπὸς αἴτος
do primū pater, cuius pater nemo est, qui est incogitabilis & insubstan-
tius, qui neq; masculus neq; fœmina est, uoluit suum inenarrabilē, nar-
rabilē fieri, & quod inuisibile sibi est, formari, aperuit os, & protulit uer-
bum simile sibi, quod adhistēs ostendit ei quod erat ipse cum inuisibilis
forma apparuisset. Enūciatio aut̄ nominis facta est talis: locutus est uer-
bum, uerbum primum nominis eius fuit $\alpha\psi\chi\eta$ & syllabæ eius literarum
quatuor. Coniunxit & secundam, & fuit hæc literarum quatuor. Post lo-
cutus est & tertiam, & fuit hæc literarū x. Et eam quæ est post hæc locu-
tus est, & fuit ipsa literarū xii. facta est ergo enūciatio uniuersi nominis,
literarū xxx. syllabarum aut̄ quatuor, unumquodq; autem elementorū
suas literas & suum characterē, & suam enunciationem & figurationes
& imagines habere: & nihil eorū esse, quod illius uideat formam, neq;
ipsum super elementū est. Sed nec cognoscere eum, sed ne quidem pro-
ximi eius unumquodq; enunciationem scire, sed quod ipse enunciat,
ita omne quod enunciat, illud quod est totum nominet. Vnumquenq;
enim ipsorum, pars existens totius, suum sonum quasi omne nomen,
& non cessare sonantia, quoaduscq; extra nouissimam literam nouissi-
mi elementi singulariter enunciata deueniant. Tunc aut̄ redintegratio-
nem uniuersorum dicit futurā, cum unam & eandem consonationē so-
nent, cuius exclamationis imaginem esse, Amen, simul dicentibus no-
bis tradidit. sonos aut̄ eos esse, qui formant insubstantiuum & ingeni-
tum Aeona, & esse hos formas, quas dominus angelos dixit, quæ sine
intermissione uident faciem patris. Nomina aut̄ elementorū cōmunia
& enarrabilia æonas & uerba & radices & semina & plenitudines &
fructus uocauit, singula aut̄ ipsorū & uniuscuiusq; propria in nomine
ecclesiæ contineri, & intelligi ait. Quorū elementorū nouissimi elemen-
ti ultima litera uocem emisit suam, cuius sonus exiens secundum imagi-
nem elemētorum elementa progenia generauit, ex quibus & quæ sunt

hic, disposita dicit, & ea quæ sunt ante hæc generata: ipsam quidem literam cuius sonus erat cōsequens sonum deorsum à syllaba sua sursum receptam dicit, ad impletionē uniuersi. Remansisse autē deorsum sonum, quasi foras proiectū, elementū autē ipsum ex quo litera cum enunciatione sua descēdit deorsum, literarū ait esse xxx. & una quæq; ex his xxx literis in semetipso habere alias literas, per quas nomen literæ nominatur. Et rursus alias per alias nominari literas, & alias per alias, ita ut in immensum decidat multitudo literarū. Sic autē planius discēs quod dicitur. Delta elementū literas habet in se quinque, ipsum Δ, & E, & Λ, & T, & A, & hæc rursus literæ per alias scribuntur literas, & aliæ per alias. Si ergo uniuersa substantia deltae in immensum decidit, alijs alias literas generantibus & succedentibus alterutrū, quanto magis illius elementi maius esse pelagus literarū. Et si una litera sic immensa est, uide totius nominis profundum literarū, ex quibus propatora Marci silentiū constare docuit. Quapropter & patrem scientē incapabile suum dedisse elementis, quæ & æonas uocat, unicuique eorū suam enunciationē exclamare, eo quod non possit, unum illum quod est totum enūciare. Hæc itaque exponente ei quaternationē dedisse. Volo autē tibi & ipsam ostendere ueritatem. Deposui enim illam de superioribus ædificijs ut circūspicias eam nudam, & intuearis formositatē eius. Sed & audias eam loquentē et admireris sapientiā eius. Vide quid igit in caput eius sursum primum α & ω. Collum autē β & ι. Humeros cū manibus γ & χ. Pectus δ & φ. Cinctū ε & υ. Ventrē ζ & τ. Verenda η & σ. Femora θ & ρ. Genua ι & π. Tibias κ & ο. Crura λ & ξ. Pedes μ & ρ. Hoc est corpus eius quæ est secundum magum ueritatis, hæc factura elementi, hic character literæ, & uocat elementū hoc, hominē, esse autē fontem ait eum omnis uerbi, & initium uniuersæ uocis, & omnis inenarrabilis enarrationē, & taciti silentij os, & hoc quidem corpus eius. Tu autē sublimius alleuans sensus intelligentiam, autogenitora & patrodora, uerbum ab ore ueritatis audi. Hæc autē cum dixisset illa attendentem ad eum ueritatē & aperientē os, locuta est uerbum: uerbum autem nomen factum, & nomē esse hoc quod scimus & loquimur Christum Iesum, quod cum nominasset, statim tacuit. Cum autem putaret Marcus, plus aliquid eam dicturam, rursus quaternatio ueniens in medium ait, Tanquam contemptibile putasti esse uerbum, quod ab ore ueritatis audisti, non hoc quod scis & putas habere, olim est nomen. Vocem enim tantum habes eius, uirtutem autem ignoras. Iesus autem est insigne nomē sex habens literas, ab omnibus qui sunt uocationis cognitum. Illud autē quod est apud æonas plethomaticis, cum sit multifariū existens, alterius est formæ, & alterius typi. Quod intelligitur ab ipsis, qui sunt cognati eius, quorum magnitudines apud eum sunt semper. Hæc igitur quæ apud nos sunt uiginti quatuor

tuor literæ, emanationes esse intellige trium uirtutū, imaginales eorum
 quæ continēt uniuersum, quæ sunt fursum, elementorū numerū. Mutas
 enim literas nouem putat esse, patris & ueritatis, quoniā sine uoce sint,
 hoc est, inenarrabiles & inloquibiles: semiuocales aut̄ cum sint octo Lo
 gi esse & Zoes, quoniā quasi mediæ sint inter mutas & uocales, & reci
 pere eorū quidē quæ supersint emanationē, eorū uero quæ subsint ele
 uationē. Vocales aut̄ & ipsas septem esse Anthropi & ecclesiæ, quoni
 am per Anthropum uox progrediens formauit omnia, Sonus enim uo
 cis, formam eius circumdedit. Est igitur Logos habens et Zoe VIII. An
 thropos aut̄ & ecclesiā VII. Pater aut̄ & Alethia IX. Ex minori aut̄ com
 putatione quod erat apud patrem descendit, emissus illuc unde fuerat
 separatus ad emendationē factorum, ut pleromatū unitas æqualitatem
 habens fructificet unam in omnibus quæ est ex omnibus uirtus: & sic is
 qui est numeri VII. eorū qui sunt octo accepit uirtutem, & facta sunt tria
 loca similia numeris, cum sint octonationes quater in se uenientia uigin
 tiquatuor ostenderunt numerū: & tria quidē elemēta, quæ dicit ipse tri
 um in coniugatione uirtutū existere, quæ sunt VI. ex quibus emanaue
 runt uigintiquatuor literæ, quadripertita inenarrabilis quaternationis
 ratione eundē numerū faciunt, quæ quidē dicit illius qui est innumera
 bilis existere, Indui aut̄ eas à tribus uirtutibus, in similitudinē illius qui
 est inuisibilis. Quorū elementorū imagines imaginū esse eas quæ sunt
 apud nos duplices literæ. Quas cum XXIII. literis adnumerantes uirtu
 te quæ est secundū analogiam XXX. faciunt numerū. Huius rationis &
 dispositiōis fructū dicit in similitudinē imaginis apparuisse, & illū qui
 post VI. dies quartus ascendit in montē, & factus est VI. qui descendit &
 detētus est hebdomade cū esset insignis octonatio, & habet in se omnē
 elementorū numerū, quē manifestauit, cū ipse uenisset ad baptismū, co
 lumbæ descensio, quæ est ω & α. Numerus enim ipsius unum & DCCC.
 & propter hoc Moysen in sexta die dixisse quæ est in ccena pura nouis
 simum hominē in generationē primi hominis apparuisse. Cuius dispo
 sitionis initium & finem sextam horam in qua affixus est ligno: perfe
 ctum enim sensum scientem eum numerum qui est sex uirtutum fabri
 cationis & regenerationis habentē, manifestasse filijs luminis eam gene
 rationem quæ facta est per eum, qui manifestatus est insignis, in eum nu
 merum. Hic etiam & duplices literas numerum insignem habere ait. In
 signis enim numerus cōmixtus uigintiquatuor elementis XXX. literarū s ἐπίσημορ
 nomen explicuit. Vfus est aut̄ Diacono VII. numerum magnitudi
 nem quemadmodū dicit Marci Sige, ut ab se cogitatae cogitationis ma
 nifestetur fructus: & insignem quidem hunc numerum in præsenti ut
 eum qui ab insigno figuratus est, intelligi eum qui quasi in partes diuis
 us est aut præcisus & foris perseuerauit, qui sua uirtute & prudētia per
 eam

eam quæ est ab eo emissionē, hunc qui est septē uirtutū secundum micationem hebdomadis uirtutis animauit mundū, & animam posuit esse huius uniuersi quod uidetur. Vtitur autē & ipse hic hoc opere quasi spontaneæ ab eo, ab eo fœtore, aliqua ministrant cum sint imitationes imitabilium enthymesein matris. & primum quidem cœlum sonat *α*, quod autem est post illum *ε*, tertium autē *η*, quartum uero & mediū numeri *ν* *ι* *ι*. Iota uirtutem enarrat, quintū uero *ο*, sextum autē *υ*, septimum autem & *ι* *ι* *ι* à medio, *ω* elementū texdant, quemadmodum Marci *σιγε*, quæ multa quidem loquacius exequitur, nihil autem uerum loquens affirmat: quæ uirtutes, ait, omnes simul in inuicem complexæ sonant & glorificant illum à quo emissæ sunt, gloria autem soni mittitur in propatorem. Huius autem glorificatiōis sonum in terram delatum ait plasmatorem *α* *ι* *ς*, qui factum, & generatorem eorum *†* quæ sunt in terra.

Quomodo soluunt parabolas.

Cap. XI

Ostenfionem autē affert ab *η* *ς*, qui nunc nascuntur infantibus, quorum anima simul ut de uulua progressa est, exclamat uniuscuiusque elementi hunc sonū. Sicut ergo septē uirtutes, inquit, glorificāt uerbū, sic & anima in infantibus plorans & plangens Marcū glorificat eū. Propter hoc autē & David dixisse, Ex ore infantū & lactentiū perfecisti laudem: & iterū, Cœli enarrant gloriā dei. Et propter hoc quando in doloribus & calamitatib. anima fuerit in releuationē suam dicit, O, in signū laudationis, ut cognoscens illa quæ sursum est anima quod est cognatū suum adiutoriū ei deorsum mittat. Et de omni quidē nomine quod est *xxx*. literarū, & de bytho qui augmentū accepit ex huius literis, adhuc etiam de ueritatis corpore quod est duodecim membrorum, unoquoque membro ex duabus literis cōstante, & de uoce eius quā locuta est nō locuta, & de resolutione eius nominis quod nō est enarratū, & de mundi anima & hominis secundū quæ habent illā quæ est ad imaginē dispositionē sic delirauit. Dehinc autē quemadmodum ex nominibus æquiparata uirtutem ostendit eorum quaternatio referemus, ut nihil lateat te dilectissime eorum, quæ ad nos peruenerunt ex *η* *ς* quæ ab *η* *ς* discunt, quemadmodum sæpe postulasti à nobis.

Quemadmodum conuersationē secundum figuram eius qui apud eos est pleroma exponunt factum.

Cap. XII

Sic autē annunciat per quā sapiens eorū *σιγε* generationem *xxiiii* elementorū cum solitate esse unitatem, ex quibus duæ sunt emissiones sicut prædictū est, *monas* & *hen*, quæ duplicatæ *iiii*. factæ sunt, bis enim duo quatuor, & rursus duo & quatuor in idipsum compositæ, *vi*. manifestauerūt numerum. Hi autem sex quadruplicati uiginti quatuor generauerunt figuras. Et quidem quæ sunt primæ quaternationis nomina sancta sanctorum intelliguntur, quæ non sunt narrari, intelligunt autem

autem à solo filio quæ pater scit, quæ nam sunt. Alia uero quæ cum grauitate & honore & fide nominantur apud eum sunt hæc ἄρρητος, σὺν, πατὴρ, ἀλήθεια. Huius autem quaternationis uniuersus numerus est literarum uigintiquatuor, ἄρρητος enim nomen literas habet in se septem σὺν quinque, πατὴρ quinque, & ἀλήθεια VII. quæ cōposita in se bis quinae & bis septem uigintiquatuor numerum adimpleuerūt. Similiter & secunda quaternatio Logos & Zoe Anthropos & ecclesia eundem numerum elementorum ostendunt, & saluatoris quoque narrabile nomen ΙΗΣΟΥΣ literarū est sex. Inenarrabile autē eius literarū uigintiquatuor. Et χριστός literarū VII. quod est autē in Christo inenarrabile literarū ^{als.} XII xxx. Et propter hoc ait eum α & ω, ut per ista manifeste cum hunc numerum habeat hæc auis. Iesus autē hanc habet, inquit inenarrabilem genesim. A matre enim uniuersorū, id est, primæ quaternationis, in filia locum processit secūda quaternatio, & facta est octonatio, ex qua processa est decas, sic factum xviii. decas itaque adiuncta octonationi & decuplum eam faciens, octuagies decies octingentorum numerum fecit, ut sit uniuersus literarum numerus ab octonatione in decadam progrediens octo & lxxx. dat, quod est Iesus. Iesus enim nomen secundum Græcarum literarū cōputum dat summam lxxxviii. habens manifeste & supercelestis Iesu secundum eos genesim. Quapropter AB Græcorū habere monadas VIII. & decadas VIII. hecatontadas VIII. dat lxxxviii numerum ostendentia, hoc est, Iesum qui est ex omnibus constans numeris, et propter hoc α & ω nominari eum, cum significet ex omnibus eius generationem. Et iterum ita primæ quaternationi secundum processionem numeri & semetipsam cōpositæ x apparuit numerus. α enim & β ut s & d in semetipso composita x faciūt, quod est i, & hoc esse uolunt Iesum. Sed & Christus, inquit, literarū est VIII, ex quibus primā octonationem significari, quæ cum Iota applicata dat lxxxviii, numerum generauit. Dicitur autem ait, & filius Christus, hoc est, duodecas: υἱός enim nomen literarum quatuor est, χρισός autem octo, quæ composita duodecadis ostenderunt magnitudinem. Prius autem, inquit, quàm huius nominis insigne appareret, hoc est, Iesus filius, in ignorantia magna fuerunt homines & errore. Cum autē manifestum est VI. literarum nomen hoc, quod est secundum carnem amictum est ut ad sensibilitatem hominis descenderet, habens in semetipso ipsum quoque III. & uigintiquatuor, tunc cognoscentes eum cessauerunt ab ignorantia, & à morte in uitam ascenderunt, nomine eis facto ducatore ad patrem ueritatis. Voluisse enim patrem uniuersorum soluere ignorantiam, & destruere mortem. Ignorantiæ autem solutio, agnitio eius fiebat, & propter hoc dictum, secundum uoluntatem eius, eum qui est secundum imaginem eius, quæ sursum est uirtus, dispositum hominē: à quaternatione enim

dat, uidetur
deprauatū ex
dccc. nā hunc
numerum con-
ficit Ιησὺς.
ἐπιφορὰς
centenarius
numerus

progressi sunt æones. Erat aut̄ in quaternatione Anthropos & ecclesia
 Logos & Zoe. Ab ijs igitur uirtutes, ait, emanatæ generauerunt eū qui
 in terra manifestatus est, Iesum. & logi quidem locum adimplesse ange-
 lum Gabriel, Zoes aut̄ spiritū sanctum, Anthropi aut̄ altissimi uirtutē.
 ecclesiæ aut̄ locum uirgo ostendit, & sic ille qui est secundū dispositionē
 per Mariam generatus apud eum homo, quem pater omniū transeun-
 tem per uuluum elegit per uerbum ad agnitionem suam. Cum aut̄ uer-
 nisset ipse ad aquam, descēdisse in eum quasi columbā eum qui recur-
 rit sursum, & impleuit XII. numerum, in quo inerat semen eorū qui con-
 seminati sunt cum eō, & condescenderunt & coascenderunt. Ipsam aut̄
 uirtutem quæ descendit semen dicit esse patris, habens in se & patrem
 & filium, & eam quæ per eos cognoscitur innominabilis uirtus siges &
 omnes æonas; & hunc esse spiritū qui locutus est per os Iesu, qui se con-
 fessus est filium hominis, & manifestauit patrem, descēdens quidē in Ie-
 sum unitus est, & destruxit quidē mortē ait, qui fuit ex dispositione sal-
 uator Iesus. Agnouit aut̄ patrem Christū Iesum esse. ergo Iesum nomen
 quidem eius, qui est ex dispositione homo dicit. positum aut̄ esse in ad-
 similationem & figurationem eius qui incipit in eum descendere homi-
 nis, quem capientem habere & ipsum hominem & ipsum Logon & pa-
 trē & arrheton & figen & alethian & ecclesiā & Zoen. Hæc iam supra
 iu iu, & super pheu, & super uniuersam tragicam exclamationē & dolo-
 ris uociferationem sunt. Quis enim non oderit eum qui tantorū men-
 daciorum malus compositor est poeta, cum uideat ueritatem idolum à
 Marco factam, & hoc Alpha beta literis stigmatā nuper, sicut quod est
 ab initio, quod dici solet, & heri & ante Græci cōfitentur ab æstimatio-
 ne prima sedecim accepisse. Post deinde procedentib. tēporibus semet-
 ipsos adinuenisse, aliquando quidē adspiratas, aliquando aut̄ duplices.
 Nouissime autem omniū Palameden aiunt longas his adposuisse. Pri-
 us igitur quæ apud Græcos hæc fierent non erat ueritas. Corpus em̄ eius
 secundum te Marce posterius est tempore quæ Cadmos, & eos qui ante
 eum sunt. Posterius aut̄ his qui reliqua elementa addiderunt temporis
 quàm Palamedes, posterius autem tempore quæ & tu ipse. Tu autem so-
 lus in idolum deposuisti eā quæ à te prædicat ueritas. Quis aut̄ sustine-
 bit tuam illam quæ tantū uerbo fata est figen, quæ innominabilē nomi-
 nat æonem, inenarrabilem exponit, & eum qui inuestigabilis est enun-
 ciat, & aperuisse os dicit eum quem incorporalem & infiguratū dicis,
 & emisisse uerbum quasi unum ex his quæ cōposita sunt animalia. Ver-
 bum quoque eius similem esse ei qui eum emisit, & formam inuisibilis fa-
 ctam elementorū quidem esse xxx. syllabarū aut̄ IIII. Erit ergo secun-
 dum similitudinē uerbi pater omniū sicut tuus, elementorum quidem
 xxx. syllabarum autem IIII. Aut iterum quis sustinebit te, in schemata
 & nume

& numeros, aliquando quidē xxx, aliquando autē xxiiii, aliquādo vi tantum, concludentē uniuersorum conditorē, & Demiurgum, & factorem uerbum dei, & minuentē eum in syllabas quidē iiii, elemēta autem xxx. & omniū dominū qui firmauit cœlos in dccc lxxxviii. deducentem numeros, similiter atq; alphabetum & ipsum qui omnia capit patrem, à nullo autē capitur in quaternationē & octonationē & duodecadem subpartientē, & per huiusmodi multiplicationes illud quod est inenarrabile & incognoscibile, quēadmodum tu dicis, patris enarrantem. Et quem incorporalem & insubstātiuū nominas, huius materiam & substantiā ex multis literis alijs ex alijs generatis fabricas, ipse Dædalus fictor & faber malus factus sublimissimæ uirtutis, & quē indiuisibilem dicis substantiā in mutas & uocales & semiuocales sonos subdiuidens, id quod est mutū. In his omniū patri & huius intentioni mentiēs, in summā blasphemiam & magnam impietatē immisisti omnes qui tibi credunt. Quapropter & iuste & apte tali temeritati tuæ diuinæ adspirationis senior & præco ueritatis inuectus est interdicēs sic. Idolorū fabricator Marce & portentorū inspector, astrologiæ cognitor & magicæ artis, per quæ confirmas erroris doctrinas, signa ostēdens his qui à te seducunt apostaticæ uirtutis operationes, quæ tibi præstat tuus pater satanas per angelicā uirtutē azazel facere, habens te præcursorē cōtrariæ aduersus deum nequitia. Et hæc quidem amator dei senior. Nos autē reliqua mysteria eorum quæ sunt longa conabimur breuiter expedire, & ea quæ multo tēpore sunt occultata in manifestū producere. Sic enim fit ut facile argui & conuinci possint ab omnibus.

Quemadmodum ea quæ sunt in lege in suum transferunt
figmentum.

Cap. XIII

Generationem itaq; æonum & errorem ouis & adinventionē aduersantis in unum, mystice audent annunciare hi, qui in numeros omnia deduxerunt, de monade & dualitate dicentes omnia constare, & à monade usque ad quatuor numerantes, sic generant decadem. Vnum enim & duo & tres & quatuor in unum compositæ decem æonum generauerunt numerum. Rursus autem dualitas ab ea progressa usque ad epifemon, duo & quatuor & sex, duodecadem ostendit, & rursus à dualitate similiter numerantibus nobis, usq; ad xxx. numerus ostensus est, in quo est ogdoas & decas & duodecas. Vnde eadem igitur eo quod epifemon habuerit consequentem sibi propter epifemon passionem uocant. Et propter hoc circa duodecim numerum cum labe quædam facta fuisset ouem luxuriatam aberrasse. Quoniam apostasiam à duodecade factam dicunt. Similiter & à duodecade abscedentem uanam uirtutem perisse diuinant, & hanc esse mulierem quæ perdiderit dragram, & accenderit lucernam & inuenerit eam. Sic igitur & numeros

meros reliquos in dragma quæ sunt nouem, in oue uero undecies $\text{I} \times$ perplexos sibi semetipsis XCVIII . numerum generare, quoniam nouies undecim XCVIII . fiant. Quapropter tamen hunc habere dicunt numerum. Non pigritabor autem tibi & aliter eos interpretantes annunciare, ut undecim $\text{I} \times$ conspicias fructum eorum. Literam enim η cum epifemo ogdoasdam esse uolunt cum ab alpha beta octauo sit posita loco, rursus iterum sine epifemo computantes numerum ipsarum literarum & componentes usque ad η triacotadem ostendunt. Incipiens enim quis ab α & perfiniens in η , per numeros literarum, abstrahens autem epifemum & insuper coniungens incrementum literarum, inueniet tricenarium numerum. Usque ad ϵ literæ XV sunt, post deinde appositis eis VII . numerus II & XX perficit. Cum autem appositum est eis η , quod est VIII . admirabilem triacotadem adimpleuit, & hinc ostendunt ogdoadem matrem XXX æonum. Quonia igitur ex tribus uirtutibus unitus est tricenarius numerus, ter idem factus XC fecit. Et ipsa autem trias in se composita VIII . generauit. Sic ogdoas XCIX . generauit numerum. Et quoniam duodecimus æon absistens reliquit, rursus XI . consequenter dicunt typum literarum in figura Logi positum esse. undecimam enim in literis esse λ qui est numerus XXX . & secundum imaginem positum esse superioris dispositionis, quoniam ab Alpha sine epifemo ipsarum literarum numerus usque ad λ , compositum secundum augmentum literarum cum ipso λ XC & IX faciunt numerum. Quonia autem λ , undecimo loco est in ordine, ad similes eorum descendit inquisitionem ut impleret XII numerum, & cum inuenisset eum adimpleta est: manifestum esse ex ipsa figuratiōe literæ: λ enim quasi ad sui similis inquisitionem adueniens, & inueniens & in semet rapiens ipsum duodecimi adimpleuit locum, M litera ex duobus λ ambdis $\Lambda\Lambda$ consistente. Quapropter & figuræ eos per agnitionem XCIX . locum, hoc est, deminorationem typum sinistrae manus sectari. Qui autem unum quod additum super XCIX . in dexteram eos manum transtulit. Tu quidem hæc pertransiens dilectissime me, optime scio quoniam ridebis multum, tantam illorum in timore sapientem stultitiam. Sunt autem digni planctu, qui tantam dei religionem & magnitudinem uere inenarrabilis uirtutis, & tantas dispositiones dei per A & B , & per numeros tam frigidos & sic extortos enunciant. Quotquot autem absistunt ab ecclesia & hijs anilibus fabulis assentiunt, uere a semetipsis sunt damnati. Quos Paulus iubet nobis post primam & secundam correptionem deuitare. Ioanes enim domini discipulus superextendit damnationem in eos, neque aue nobis eis dici uoles. Qui enim dicit, inquit, eis aue, comunicat operibus ipsorum nequissimis, & merito: Non est enim gaudere impijs, dicit dominus. Impij autem super omnem impietatem hi sunt, qui factorum coeli & terræ, unum deum omnipotentem super quem alius deus non est, ex labe & ipsa ex altera labe facta missum dicunt

Supputatio
in digitis

dicunt: & sic iam secundū eos esse eum emissionē tertiæ labis, quam sententiā digne exufflantes & catanathematizantes, oportet porro alicubi & longe fugere ab eis: & quanto plus hæc affirmant & gaudēt in ijs ad inuentionibus suis, tanto magis sciamus plus eos agitari ab ogdoadis nequissimis spiritalibus, quēadmodū hi qui in phreneticam passionē inciderunt, aut plus rident & ualere se putant, & quasi sani omnia agūt, quædam autē & quasi plus quàm sani sunt, tanto magis male habēt. Similiter autē & hi quo magis plus sapere putātur eneruantes semetipso super tonum sagittantes, tanto magis nō sapiunt. Exiens enim immundus spiritus ignorantia, dein uacantes eos non deo, sed mundialibus quæstionibus inueniens, assumens alios spiritus septem nequiores semetipso, & infatuans illorū sententiā, quasi possint quæ sunt super deum adinuenire, & aptabiliter in exclusionē cōpositam ogdoadem ignorantia nequissimorum spirituum in eos deposuit.

τὸν ὄ, intentio qualis est arcus aut chorda

Quemadmodū incognitū omnibus conant inducere patrē. Ca. XIII
Volo autē tibi referre quēadmodum & ipsam cōditionē secundum imaginem inuisibilium à Demiurgo quasi ignorante eo, fabricatā per matrem dicunt. Primo quidem quatuor elementa dicunt, ignem, aquam, terrā, & aerem, imaginē emissā esse superioris quaternationis, & operationes eorū cum eis annumeratas, id est, calidū & frigidum, humidum & aridum, diligenter imaginare ogdoadem, ex qua decem uirtutes sic enumerant. Septem quidem corpora circūdata, quæ etiam cœlos uocant. Post deinde continentē eos circulum quem octauū cœlum uocant, post deinde solem & lunam. Hæc cum sint decem numero, imagines dicunt esse inuisibilis decadis eius, quæ à Logo & Zoe progressa sit. Duodecada autem ostendi per eum qui Zodiacus uocatur circulus. XII. enim signa manifestissime hominis & ecclesiæ filiam duodecadem quasi per quandā umbram pinxisse dicunt: et è cōtrario super iunctum, inquirunt, uniuersorum oneri cum sit uelocissimū quod superpositum est cœlum, qui ad ipsam concauationem adgrauat, & ex contrarietate moderatur illorum uelocitatem sua tarditate, ita ut in xxx. annis circuitum à signo in signum faciat, imaginem dicunt eum Hori eius, qui trigessimam nominis illorum matrem circumcontinet. Lunam quoque rursum suum cœlum circumeūtem xxx. diebus, per dies numerum xxx. æonum significare. Et solem autem in duodecim mensibus circumeūtem & perficientē circularem suam apocatastasin, per duodecim menses duodecadem manifestare. Et ipsos autē dies XII. horarū habētes, typum non adparentis duodecadis esse: sed & horam dicunt quod est duodecimum diei ex triginta partibus adornatam propter imaginem triacontadis: & ipsius autem Zodiaci circuli circum commensurationem esse partium c c c. l x. quodque enim signorum partes habere x x x. Sic quoque

*ἀπὸ τῆς ἀεὶ
 αἰς: restitutio*

quoque per circulum imaginē copulationis eorum quæ sunt duodecim ad xxx. custoditā dicunt. Adhuc etiam & terrā in xii. climata diuisam dicentes, & in unoquoque climate unāquancque uirtutem ex coelis secundum dimissionē suscipientem, & similes generantē filios ei uirtuti quæ dimiserit destellationem, typum esse duodecadis & filiorum eius manifestissimum asseuerant. Ad hæc autē uolentem aiunt Demiurgū superioris ogdoadis interminabile & æternū & infinitum & intemporale imitari, & cum non potuisset perseuerabile eius & perpetuū deformari, ideo quod fructus sit labijs, in temporū spacia & tempora & numeros multorum annorum, æternitatem eius deposuisse, existimantem in multitudine temporum imitari eius interminatum: Hic dicunt, cū effugisset eum ueritas, subsequutum mendaciū: & propter hoc destructionem adimpletis temporibus accipere eius opus.

Quibus ex scripturis testimonijs utantur.

Cap. xv

ET de cōditione quidem talia dicētes, cotidie adinuenit unusquisque eorum quemadmodū potest, aliquid noui. Perfectus enim nemo, nisi qui maxima mendacia apud eos fructificauerit. De prophetis autem quæcunque transformantes coaptant, necessariū esse manifestantes argutionem his inferre. Moyses enim, inquiunt, incipiens id quod est secundum conditionē opus, statim in principio matrem omniū ostendit, dicens, In principio fecit deus cœlum & terram. Quatuor hæc nominans, deum & principium, cœlum & terram, quaternionē ipsorum, quemadmodū ipsi dicunt, figurauit. Et inuisibile autem & absconditum eius manifestantem dicere, terra autem erat inuisibilis & incomposita. Secundam autē quaternionē progeniem primæ quaternionis sic eum dixisse uolunt, abyssum nominantem & tenebras, in quibus sunt & aquæ, & qui ferebatur super aquas spiritus. Post quā decadis cōmemorantem lumen dicere, & diem & noctem & firmamentum & uesperā & quod uocatur mane, & aridam & mare, ad hoc etiam & herbam & decimo loco lignum: sic quoque per decem nomina x. æonas manifestasse. Duodecadis autē sic formatam apud eos uirtutem. Solem enim dicere & Lunam & stellas, & tēpora, & annos, & cetos, adhuc etiam pisces & serpentia & uolatilia & quadrupedia, feras quoque & super hæc omnia duodecimū hominem: sic ab spiritu triacontadem per Moysen dictam docent. Nec non & formatū hominem secundum imaginem superioris uirtutis habere in se eam quæ sit ab uno fonte uirtutē. Constitutam autē eam esse in eo qui sit in cerebro locus, ex quo defluant uirtutes quatuor secundū imaginem supernæ tetradis, quæ uocatur una quidem uisio, altera autem auditus, tertia odoratus, & quarta gustatio. Octonationem autem dicunt significari per hominem, sic: aures quidem duas habentēs & totidem uisus, adhuc etiam odorations duas, & duplicem gustationem

nem amari & dulcis. Totum aut̄ hominem omnem imaginem tria con-
 tradis sic habere docent. In manibus quidem per digitos decadam baiu-
 lare: in toto corpore, cum in XII. membra diuidatur, duodecadem. Diui-
 dunt aut̄ illud, quemadmodū ueritatis apud eos diuisum est corpus de
 quo prædiximus. Ogdoadem aut̄ & inenarrabilem & inuisibilem, in ui-
 sceribus absconditam intelligi. Solem quoq; iterum qui sit magnū lumī-
 nare, in quarta dierum fieri, propter quaternationis numerū dicunt. Ta-
 bernaculi quoq; quod à Moyse cōpositum est, atria de bysso & hyacin-
 tho & purpura & coccino facta, eandē apud eos ostendere imaginem:
 sacerdotis quoq; poderem quatuor ordinib. lapidū pretiosorum ador-
 natum quaternationē significare præfiniunt. Et si qua omnino talia sunt
 posita in scripturis quæ quatuor possunt numerum designare, propter
 quaternationē ipsorū dicunt factum. Octonationem rursus ostendi sic,
 in octauo dierum formatū dicunt hominē. Aliquādo enim dicunt eum
 septimo die factum, aliquādo aut̄ octauo, nisi forte choicum quidem in
 septimo dierum dicunt formatū, carnalem aut̄ in octauo: distincta sunt
 enim hæc apud eos. quidam autem & alterum esse uolunt qui secundū
 imaginem & similitudinem dei factus est homo masculo-fœmineus, &
 hunc esse spiritalem, Alterum aut̄ qui ex terra plasmatus sit Seth. Arcæ
 autem dispositionem in cataclysmo, in qua octo homines liberati sunt,
 manifestissime dicunt ogdoadē ostēdere: Hoc aut̄ idem & Dauid cum
 octauus esset genitus inter fratres suos significare. Adhuc etiam & cir-
 cuncisionē quæ octauo die fit, circuncisionem superioris ogdoadis ma-
 nifestare, & omnino quæcunq; inueniuntur in scripturis adduci posse
 ad numerum octauum, mysterium ogdoadis adimplere dicunt. Sed &
 decadē significari per decē gentes, quas promisit deus Abraham in pos-
 sessionē dare, dicunt, Et dispositio aut̄ quæ est secundū Saram, quomo-
 do post decem annos dat ei ancillam suam Agar, ut ex ea filium faciat,
 idem significare. Et seruus aut̄ Abraham missus ad Rebeccam & super
 puteum dans ei armillas aureorū decem, & fratres eius tenētes eam die-
 bus decem. Adhuc etiam Ieroboam qui decem scripta accepit, & taber-
 naculi decem atria & columnæ decem cubitorū, & decem filij Iacob ad-
 emtionem tritici prima uice in Aegyptum missi, & decem apostoli, qui
 bus manifestatur post resurrectionē dominus, cum Thomas non esset
 præsens, inuisibilem defigurabant, secundum eos, decadem. Duodeca-
 dem autem erga quam & mysterium passionis labis fuisse, ex qua pas-
 sione uisibilia fabricata esse uolunt, signanter & manifestissime positam
 ubiq; dicunt: & duodecim filios Iacob ex quibus duodecim quoq; tri-
 bus, & Logium uarium duodecim habens lapides, & duodecim tintin-
 nabula, & eos qui à Moyse positi sunt sub monte duodecim lapides. Si-
 militer autē & eos qui à Iesu in flumine positi sunt, & alteros qui trans-
 d positi

positi sunt, & portantes arcam testamenti, & eos qui ab Helia positi sunt in holocausto uituli, Et numerus quoque Apostolorum, & omnia omnino quaecumque duodecim numerum custodiunt, Duodecadem ipsorum significare uolunt. Horum autem unitatem omnium, quae uocatur triacontas, per arcam cuius triginta cubitis altitudo fuit, & sub Noe, & per Samuelem declinantem Saul qui triginta diebus abscondebatur in agro, & per eos qui cum eo intrauerunt in speluncam, & propter id quod longitudo fuerit sancti tabernaculi triginta cubitorum. Et quaecumque alia aequalia numeris his inueniuntur, triacontadem ipsorum per huiusmodi ostendunt adseuerationes.

De redemptione sua quanta dicunt & faciunt. Cap. XVI

Necessarium autem duxi addere istis & quanta de propatore ipsorum, qui incognitus erat omnibus ante aduentum Christi, eligentes de scripturis suadere contendunt, ut ostendant dominum non alterum annunciare patrem praeter fabricatorem huius uniuersitatis, quem sicut praediximus, impie blasphemantes labis fructum esse dicunt. Prophetam igitur Esaiam dicentem, Israel me autem non cognouit & populus me non intellexit, inuisibilis Bythi ignorantiam dixisse coaptant. & in Osee, quod dictum est: Non est in eis ueritas neque agnitio dei, in hoc idem tendere conantur: & non est intelligens aut requirens deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, in Bythi ignorantia apponunt. Et per Moysen autem dictum, Nemo uidebit deum & uiuet, in illum habere suadent relationem. Et fabricatorem quidem a prophetis uisum dicunt, illud autem quod scriptum est: Nemo uidebit deum & uiuet, de inuisibili magnitudine & incognita omnibus dictum uolunt. Et quoniam quidem de inuisibili patre factore omnium dictum est, Nemo uidebit deum, & omnibus nobis manifestum est: quoniam autem non de hoc qui ab istis adinuetus est Bythus, sed Demiurgo, & ipse est inuisibilis deus, ostenditur procedente sermone. Et Daniele autem hoc idem significare, in eo quod interrogat angelum absolutioris parabolarum quasi non scientem, sed & angelum abscondentem ab eo magnum mysterium Bythi dicere ei, recurre Daniel. Hi enim sermones obstructi sunt quoad usque intellectores intelligant & albi inalbentur, & seipsum esse albos & intellectores gloriantur.

Quotmodi apud eos sunt redhibitionis. Cap. XVII

Sper haec autem inenarrabilem multitudinem apocryphorum & perperum scripturarum quas ipsi finxerunt adferunt ad stuporem insensatorum, & quae sunt ueritatis non scientium literas. Assumunt autem in hoc & illam falsificationem, quasi dominus cum puer esset & disceret literas, cum dixisset magister eius, quemadmodum in consuetudine est, dic a, respondit a. Rursum cum magister iussisset dicere eum b, respondisse dominum, tu prior dic mihi quid est A, tunc ego dicam tibi quid est B. Et hoc exponunt quasi ipse solus

solus cognitū scierit, quod manifestauit in typū A. Quædā aut̄ eorum quæ in Euangelio posita sunt in hunc characterē transfigurant, Sicut illud quod ad matrē suā, duodecim annorū existens, respōdit, dicēs: Nō scitis quoniā in his quæ patris mei sunt oportet me esse. Hunc quē non sciebant, dicunt, patrē annunciabat eis, & propter hoc emisisse discipulos in duodecim tribus annūciantes ignotū eis deum. Et ei qui dixisset illi: Magister bone, eum qui uere bonus esset deus cōfessum esse respondentem. Quid me dicis, unus est bonus pater in coelis. Coelos aut̄ nunc æonas dicunt, & propter hoc nō respondisse eis, qui ei dixerunt, In qua uirtute hoc facis, sed ē contrario interrogatione sua cōsternasse eos: inenarrabile patris in eo quod nō dixerit nō ostendisse eum interpretant̄. Et in eo quod dixerit, sapius cōcupiui audire unū ex sermonibus istis, & nō habui qui diceret mihi, manifestātius dicūt esse per hoc unū eum, qui sit uere unus deus, quē non cognouerint: In eo quod appropinquauit ad Hierusalē, plorauit super eam & dixit, Si cognouisses & tu hodie quæ sunt ad pacē, abscondita aut̄ sunt à te, per eum sermonē qui est absconditus apocryphū Bythū manifestasse, Et iterū dicentē: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, discite à me, ueritatē patris annunciasse. Quod em̄ nesciebant, inquirunt, hoc eis promississe docturū. Ostensionē aut̄ superiorū, & uelut finem regulæ suæ adferunt hæc. Cōfiteor tibi pater domine cœli & terræ, quoniā adscōdisti à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, Ita pater meus, quoniā in cōspectu tuo placitū factū est: om̄ia mihi tradita sunt à patre, & nemo cognouit patrē nisi filius, & filium nisi pater, & cuicumq; filius reuelauerit. His enim manifestissime aiunt ostendisse eum, quod ante aduentū eius nemo manifeste cognouerit patrē ueritatis, & à patre uolūt quod quasi fabricator & cōditor semper ab omnibus cognitus sit, & hæc dominum dixisse de cognito omnibus patre, quem ipsi adnunciāt. Redemptionis autem ipsorū traditionem euenit inuisibilem esse & incomprehensibilem & inuisibilem mater, & propter hoc cum sit instabilis non simpliciter neq; uno sermone referēdum est: quoniā unusquisq; illorum, quem admodum ipsi uolunt, tradunt eam.

Quemadmodum imbuunt eos qui sibi credunt, & quibus sermonibus utuntur.

Cap. XVIII

QVanti enim sunt huiusmodi sententiæ mystici Antistites, tot sunt redēptiones, & qui ad negationē baptismatis eius quæ est in deum generatiōis & uniuersæ fidei restitutionē repromissionē inremisse est species hæc à satana, arguentes eos referemus aptiori loco. Dicunt autē eam necessariam esse ijs, qui perfectam agnitionē acceperūt, ut in eam quæ est super omnia uirtus, sint regenerati. Aliter enim nobis impossibile esse infra pleroma introire, quoniā hæc est quæ in profundū Bythi

al's, restru-
tionem

d 2 deducit

deducit secundum eos. Et baptismum quidem apparentis Iesu in remissionem esse peccatorum, Redemptionem autem esse eius qui in eo descendit Christus ad perfectionem: & illud quidem animale, illa autem spiritualia esse repromittunt. Et baptismum quidem ab Ioanne adnunciatum in poenitentia, redemptionem autem eius qui in eo est Christi positam esse ad perfectionem: & hoc esse, de quo dicit. Aliud baptismum habeo baptizari, & ualde propero ad illud. Sed & filii Zebedaei, matris ipsorum postulante, ut sedere faceret eos à dextris & à sinistris, cum eo in regno, hanc adposuisse redemptionem domini dicunt, dicentem, potestis baptismum baptizari, quo ego debeo baptizari? Et Paulum manifeste dicunt eam quae sit à Christo Iesu redemptionem saepissime ostendisse, & esse hanc eam quae ab ipsis uarie & incōsonanter traditur. Quidam enim ex ipsis sponsale cubiculum quoddam adaptantes, & quasi mysticum cōficiunt cum quibusdam prophanis dictionibus iis qui sacrantur, & spirituales nuptias dicunt esse id, quod ab ipsis fit secundum similitudinem supernarum coniugationum. Alii autem adducunt ad aquam, & baptizantes ita dicunt, In nomine ignoti patris omnium, in ueritate matris omnium, & in nomine descendit Iesu ad unctionem & redemptionem & cōmunionem uirtutum. Alii autem & Hebraica nomina superfantur, ut stupori sint uel perterreant eos qui sacrantur, sic, Basyma eacabasa eanaa, irraurista dyarba da caeotaba fobor camelanthi. Horum autem interpretatio est talis. Hoc quod est super omnem uirtutem inuoco, quod uocatur lumen & spiritus & uita, quoniam in corpore renasci. Alii autem rursus redemptionem profantur sic, Nomen quod absconditum est ab uniuersa deitate & dominatione & ueritate quod induit Iesus Nazarenus in Zonis luminis, Christus dominus uiuentis per spiritum sanctum in redemptionem angelicam. Nomen quod est restorationis messiau far magnoin seenchal dia mosomeda eaacha faronepseha Iesu Nazarene, Et horum interpretatio est talis, Christi non diuido spiritum cor & supercoelestem uirtutem misericordem, fruar nomine tuo saluator ueritatis. Et haec quidem profantur ipsi qui sacrant. Qui autem sacratu respondit, Confirmatus sum & redemptus sum & redimo animam meam, ab aone hoc & omnibus quae sunt ab eo in nomine Iao, qui redemit animam eius in redemptionem in Christo uiuente. Dehinc superfantur qui astant, Pax omnibus in quibus hoc nomen requiescit. Post deinde unguunt sacratum opobalsamo. Unguentum enim hoc typum dicunt eius suauitatis quae sit super uniuersa. Quidam autem eorum adducere quidem ad aquam superuacuum esse dicunt: admiscentes autem oleum & aquam in unum cum quibusdam prophanis dictionibus similibus quae supra praediximus, mittunt super eorum caput qui sacrantur, & hoc esse redemptionem uolunt: unguunt autem & ipsi opobalsamo. Alii autem haec omnia recusantes dicunt non oportere

tere inenarrabilis & inuisibilis uirtutis mysterium per uisibiles & corruptibiles perfici creaturas, & ea quæ mente concipi nō possunt, & incorporalia & insensibilia per sensibilia & corporalia. Esse aut̄ perfectam redemptionē, ipsam agnitionē inenarrabilis magnitudinis: ea enim quæ sunt de ignorantia labis & passione facta, per agnitionē dissolui uniuersum ignorantia statum, uti sit agnitiō interioris hominis: et neq; corporealem esse eam, corruptibile enim est corpus, neq; animale, quoniam anima de labe est spiritus uelut habitaculum: spiritalem ergo oportere & redemptionē esse, redimi enim per agnitionē interiorem hominē spiritalem, & sufficere eis uniuersorum agnitionē, & hanc esse redemptionem ueram. Alij sunt qui mortuos redimūt ad finem defunctionis, mittentes eorum capitibus oleum & aquam, siue prædictū unguentes cum aqua, & cum supradictis inuocationibus, ut incōprehensibiles & inuisibiles principibus & potestatibus fiant, & ut superascendant super uisibilia* interiorū ipsorū in creatura mundi relinquatur, anima uero proijciatur Demiurgo: & præcipiunt eis ueniētibus ad potestates hæc dicere, posteaq; mortui fuerint. Ego filius à patre patris qui ante fuit, filius autem in eo qui ante fuit, Veni autē uidere omnia quæ sunt mea & aliena, nō aut̄ aliena in totum, sed sunt Achamoth quæ est foemina, & hæc sibi fecit, deducit enim genus ex eo qui ante fuit, & eo rursus in mea ueni: & hæc dicentem euadere & effugere potestates dicunt. Venire quoq; ad eos qui sunt circa Demiurgū, & dicere eis. Vas ego sum pretiosum, magis quàm foemina quæ fecit uos, Si mater uestra ignorat radicem suam, ego aut̄ noui me ipsum, & scio unde sim, et inuoco incorruptibilem Sophiam quæ est in patre. Mater est aut̄ matris uestrae, quæ non habet patrem neq; coniugē masculinum, foemina aut̄ à foemina efficit uos ignorans & matrem suam & putās seipsam esse solam, ego autem inuoco eius matrem. Hæc autem eos qui circa Demiurgum sunt audientes ualde conturbari & reprehendere suam radicem & genus matris, ipsos autem abeuntes in sua proijcientes nodos ipsorum, id est animam. Et de redemptione quidem ipsorum, hæc sunt quæ quidem in nos uenerunt. Cum autem discrepant ad inuicem & doctrina & traditione, & qui recentiores eorum agnoscuntur, affectant per singulos dies nouum aliquid adinuenire & fructificare quod nunquam quisquam excogitauit, durum est omnium describere sententias.

Vnctio

als, interior

Quod est propositū omnibus hæreticis, & quò tendant. Cap. XIX

Cum teneamus aut̄ nos regulam ueritatis, id est, quia sit unus deus omnipotēs, qui omnia cōdidit per uerbū suum, & aptauit & fecit ex eo quod nō erat ad hoc ut sint omnia, quæadmodum scriptura dicit, Verbo enim domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Et iterum: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est

nihil. Ex omnibus autē nihil subtractū est, sed omnia per ipsum fecit pater: siue uisibilia, siue inuisibilia: siue sensibilia, siue intelligibilia: siue temporalia, propter quādam dispositionē, siue sempiterna, & ea omnia, nō per angelos, neq; per uirtutes aliquas abscisas ab eius sententia: nihil enim indiget omniū deus, sed per uerbum & spiritū suum omnia faciēs & disponens & gubernans, & omnibus esse praestans: hic qui unum fecit, etenim mūdus ex omnibus, hic qui hominē plasmavit, hic qui deus Abrahā, deus Isaac, & deus Iacob, super quē alius deus nō est, neq; initium, neq; uirtus, neq; pleroma. Hic pater domini nostri Iesu Christi, quēadmodū ostendemus. Hanc ergo tenētes regulam, licet ualde uaria & multa dicant, facile eos deuiasse à ueritate arguimus. Omnes enim ferè quotquot sunt haerese, deum quidē unum dicunt, sed per sententiā malam immutāt, ingrati existentes ei qui fecit eos, quēadmodū per idolatriam. Plasmata autē dei contemnunt contradicentes suae salutis, ipsi sui accusatores amarissimi, & falsi testes existentes. Qui quidem resurgent in carne licet nolint, uti agnoscant uirtutem suscitantis eos à mortuis, cum iustis autem non adnumerabuntur, propter incredulitatē suam. Cū sit igitur aduersus omnes haereticos detectio atq; cōuictio uaria & multifaria, & nobis propositum est omnibus ijs secundum ipsorum characterem cōtradicere, necessarium arbitrati sumus prius referre fontem & radicem eorū, uti sublimissimum ipsorum Bythum cognoscens intelligas arborem, de qua defluerunt tales fructus.

Qua est Simonis Samaritae magi doctrina. Cap. xx

Simon enim Samarites magus ille, de quo discipulus & sectator apostolorum Lucas ait: Vir quidam autē nomine Simon, qui ante erat in ciuitate magicā exercens & seducens gentem Samaritanorū, dicens se esse aliquem magnum, quem auscultabant à puillo usq; ad magnum dicentes, hic est uere uirtus dei, quae uocatur magna. Intuebantur autem eum propter quod multo tempore magicis suis dementasset eos. Hic igitur Simon qui fidem simulauit putans Apostolos & ipsas sanitates per Magiam & nō uirtute dei perficere, & per impositionem manuum spiritu sancto adimplere credentes deo per eum qui ab ipsis Euangelizatur Christus Iesus, per maiorē quādam Magicam scientiam & hoc suspicans fieri, & offerens pecunias Apostolis, ut acciperet & ipse hanc potestātē quibuscunq; uelit dandi spiritum sanctū, audiuit à Petro, Pecunia tua tecum sit in perditionē, quoniam donum dei existimasti pecunia possideri: non est tibi pars neq; fors in sermone hoc, cor enim tuum non est rectū coram deo. In felle enim amaritudinis & obligatione iniustitiā uideo te esse. Et cū adhuc magis non credidisset deo, & cupidius intendit contendere aduersus apostolos, uti & ipse gloriosus uideretur esse, & uniuersam Magiam adhuc amplius inscrutans, ita ut in stuporē cogret

cogeret multos hominū, quippe cum esset sub Claudio Cæsare, à quo etiā statua honoratus esse dicitur propter Magiam. Hic igitur à multis quasi deus glorificatus est, & docuit semetipsum esse qui inter Iudæos quidē quasi filius adparuerit, in Samaria autē quasi pater descenderit, & in reliquis uero gentibus quasi spiritus sanctus aduentauerit. Esse autē se sublimissimam uirtutē, hoc est, eum qui sit super omnia pater, & sustinere uocari se quodcūq; eum uocant homines. Simon autē Samaritanus ex quo uniuersę hæreses substiterūt, habet huiusmodi sectæ materiam. Hic Selenen quandam, quam ipse à Tyro ciuitate Phœnicis quæstuarium cum redemisset, secum circumducebat, dicens, hanc esse primam mentis eius conceptionē, matrem omnium, per quam initio mente concepit angelos facere & archangelos. Hanc enim Ennoiam exiliētem ex eo, cognoscentem quæ uult pater eius degredi ad inferiora, & generare angelos & potestates, à quibus & mundum hunc factum dixit. Postea quam autem generauit eos, hæc detenta est ab ipsis propter inuidiam, quoniam nollent progenies alterius cuiusdam putari esse. Ipsum enim se in totum ignoratū ab ipsis, Ennoiam autē eius detentam ab ijs quæ ab ea emissæ essent potestates & angeli, & omnē contumeliā ab ijs passam uti non recurreret sursum ad suum patrē, usq; adeo ut & in corpore humano includeret, & per secula ueluti de uase in uas transmigraret in altera muliebria corpora. Fuisse autē eam & in illa Helena, ppter quam Troianum contractū est bellum, quapropter & Stesichorū per carmina maledicentem eam, orbatum oculis, post deinde poenitentem & scribentē eas quæ uocantur palinodias & in quibus hymnizauit eā, rursus uidisse. Transmigrantem autem eam de corpore in corpus ex eo ut semper contumeliā sustinentē, in nouissimis etiam iam in fornice prostitisse: & hanc esse perditā ouem, quapropter & ipsum uenisse uti eam assumeret poenam & liberaret eam à uinculis, hominib. autem salutem præstaret per suam agnitionem. Cum enim male moderarentur angeli mūdum, quoniam unusquisq; eorum concupisceret principatum, ad emendationem uenisse rerum, & descendisse eum transfiguratum, & assimilatum uirtutibus & potestatibus & angelis, ut & in hominibus homo apparet ipse cum non esset homo, & passum autē in Iudæa putatum, cum nō esset passus. Prophetas autē à mūdi fabricatoribus angelis inspiratos dixisse prophetias, qua propter nec ulterius curarēt eos, hi qui in eum & in Selenen eius spem habeant, & ut liberos agere quæ uelint. secundū enim ipsius gratiam saluari homines, sed non secundum operas iustas. Nec enim esse naturaliter operationes iustas, sed ex accidētia, quēadmodum posuerunt qui mundum fecerunt angeli, per huiusmodi præcepta in seruitutē deducentes homines. Quapropter & solui mūdū, & liberari eos qui sunt eius ab imperio eorum qui mundum fecerūt, repromi-

fit. Igitur horum mystici sacerdotes libidinosè quidem uiuunt, Magias autem perficiunt, quemadmodum potest unusquisque ipsorum. Exorcismis & incantationibus utuntur, Amatoria quoque & agogima, & qui dicuntur paredri & oniropompi, & quaecumque sunt alia parerga apud eos studiose exercentur. Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Iouis, & Selenæ in figuram Mineruæ, & has adorant: habent quoque & uocabula à principe impijssimæ sententiæ Simone dicti Simoniani, à quibus falsi nominis scientia accepit initia, sicut ex ipsis assertionibus eorum adest dicere.

Quæ est Menandri sententia & quæ operationes ipsorum. Cap. XXI
Huius successor fuit Menander Samarites genere, qui & ipse ad summum Magiæ peruenit. Qui primam quidem uirtutem incognitam ait omnibus, se autem eum esse qui missus sit ab inuisibilibus saluatorem pro salute hominum. Mundum autem factum ab angelis, quos & ipse similiter, ut Simon, ab Ennoia emissos dicit. Dare quoque per eam quæ à se doceatur magiam scientiam, addidit, ut & ipsos qui mundum fecerunt uincat angelos. Resurrectionem enim per id quod est in eum baptisma accipere eius discipulos & ultra non posse mori, sed perseuerare non senescentes & immortales.

Relatio eius quæ est secundum Basilidem doctrina. Cap. XXII
EX ijs Saturninus qui fuit ab Antiochea quæ est apud Daphnen & Basilides occasiones accipientes, distantes doctrinas ostenderunt, alter quidem in Syria, alter uero in Alexandria. Saturninus quidem similiter ut Menander unum patrem incognitum omnibus ostendit, qui fecit angelos, archangelos, uirtutes, potestates. A septem autem quibusdam angelis mundum factum & omnia quæ in eo. Hominem autem angelorum esse facturam, desursum à summa potestate lucida imagine apparente, quam cum continere non potuissent, inquit, eo statu qui statim recurreret sursum, adhortati sunt semetipsos, dicentes, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, qui cum factus esset & non potuisset erigi plasma per imbecillitatem angelorum, sed quasi uermiculus scarizaret, miserantem eius desuper uirtutem, quoniam in similitudinem eius esset factus, emisisse scintillam uitæ quæ erexit hominem & articulauit & uiuere fecit. Hanc igitur scintillam uitæ post resurrectionem recurrere ad ea quæ sunt eiusdem generis, dicit. Et reliqua ex quibus facta sunt illa resolui. Saluatorem autem ignotum demonstrauit, & incorporalem, & sine figura, putatiue autem uisum hominem. Et Iudæorum deum unum ex angelis esse dixit, & propter hoc quod dissoluere uoluerint patrem eius omnes principes aduenisse Christum, ad destructionem Iudæorum dei & ad salutem credentium ei, esse autem hos qui habent scintillam uitæ eius. Duo enim genera hic primus hominum plasma

ta esse ab angelis dixit, alterum quidem nequam, alterū autem bonum. Et quoniam dēmones pessimos adiuuabant, uenisse saluatorem ad dissolutionem malorum hominum & dæmonum, ad salutem autem bonorum. Nubere autem & generare à Satana dicunt esse. Multi autem ex ijs qui sunt ab eo, & ab animalibus abstinent, perfecta huiusmodi continentia seducentes multos. Prophetias autem quasdam quidam ab ijs angelis qui mundum fabricauerint dictas, quasdam autem à fatana, quem & ipsum angelum aduersarium mundi fabricatoribus ostendit, maxime autem Iudæorum deo.

Quæ est Saturnini argumentatio. Cap. XXIII

Basilides aut, ut altius aliquid & uerisimilius adinuenisse uideatur, in immensum extendit sententiã doctrinæ suæ, ostendēs Nun primo ab innato natum patre, ab hoc aut natum Logon, deinde à Logo Phronesin, à Phronesi aut Sophiam & Dynamin, à Dynamis aut & Sophia uirtutes & principes & angelos, quos & primos uocat, & ab ijs primū cœlum factū. Dehinc ab horū deriuatione alios item factos, aliud cœlū simile priori fecisse, & simili modo ex eorū deriuatione alij facti essent, tanti typi eis super eos essent, aliud tertium deformasse cœlū, & à tertio deorsum descendentiū quartū, & deinceps, secundū eum modum alteros & alteros principes & angelos factos esse dicūt & cœlos CCCLXV. quapropter & tot dies habere annum secundū numerū cœlorū. Eos aut qui posterius cōtinent cœlū angelos, qui etiã à nobis uidentur, cōstituisse ea quæ sunt in mūdo omnia, & partes sibi fecisse terræ, & earū quæ super eam sunt gentiū, Esse aut principem ipsorū eum qui Iudæorū putatur esse deus. Et quoniã hic suis hominibus, id est Iudæis, uoluit subigere reliquas gentes, reliquos omnes principes cōtrastratisse ei, & cōtraegisse. Quapropter & reliquæ residuæ ruerunt gentes eius genti. Innatum aut & innominatū patrē uidentem perditionē ipsorum misisse primogenitū Nun suū, & hunc esse qui dicitur Christus, in libertatē creditium ei, à potestate eorum qui mundum fabricauerūt. In gentibus ipsorum autem apparuisse eum in terra hominē & uirtutes perfecisse. Quapropter neq; passum eum, sed Simonem quendam Cyrenæū angariatū portasse crucem eius pro eo: & hunc secundum ignorantiam & errorem crucifixum transfiguratum ab eo, uti putaretur ipse esse Iesus: & ipsum aut Iesum Simonis accepisse formam, & stantem irrisisse eos. quoniam enim uirtus incorporealis erat æternus innati patris, transfiguratum quæadmodū uellet, & sic ascēdisse ad eum qui misit eum deridentē eos, cum teneri nō posset & inuisibilis esset omnibus. Et liberatos igitur eos qui hæc sciant à mundi fabricatoribus principibus, & non oportere cōfiteri eum qui sit crucifixus, sed eū qui in hominis forma uenerit, & putatus sit crucifixus, & uocatus sit Iesus, & missus à patre uti per dispositionem

tionem hanc opera mūdi fabricatorū dissolueret. Si quis igitur, ait, confitetur crucifixum, adhuc hic seruus est, & sub potestate eorū qui corpora fecerunt. Qui autē negauerit, liberatus est quidē ab ijs, cognoscit autem dispositionem innati patris: animae autē solae esse salutem, corpus enim natura corruptibile existit. Prophetias autem & ipsas à mundi fabricatoribus fuisse ait principibus, proprie autem legem, à principe autem qui eduxerit populum de terra Aegypti. Contemnere autē & idolothyta & nihil arbitrari, sed sine aliqua trepidatione uti eis. Habere autem & reliquarum operationū usum indifferentem & uniuersae libidinis. Utuntur autem & imaginibus & incantationibus & inuocationibus, & reliqua uniuersa parerga: nomina quoque quaedam affingentes quasi angelorū annunciant, hos quidem esse in primo caelo, hos autem in secundo, & deinceps nituntur cccclxv. eminentiorū caelorum & nomina & principia & angelos & uirtutes exponere. Quemadmodū & mundus nomen esse in quo dicunt descendisse & ascendisse saluatoreē esse causa cauleum. Igitur qui haec didicerit, & angelos omnes cognouerit, & causas eorū, inuisibilem & incōprehensibilem eū potestatibus uniuersis fieri, quemadmodū & cauda canam fuisse. & sicut filiū cognitum omnibus esse, sic & ipsos à nemine oportere cognosci, sed cum sciant ipsi omnes & per omnes transeant, ipsos omnibus inuisibiles & incognitos esse. Tu enim, aiūt, omnes cognosce, te autē nemo cognoscat. Quapropter & parati sunt ad negationē qui sunt tales, imò & magis nepati quidem propter nomē possunt cum sint omnibus similes. Non autem multos scire posse haec, sed unū à mille, & duo à myriadibus. Et ludēos quidem iam nō esse dicunt, Christianos autē nondum: & nō oportere omnino ipsorum mysteria effari, sed in abscondito cōtinere per silentium. ccc autem lxxv caelorum locales positiones distribuūt similiter ut mathematici. Illorum enim theoremata accipientes in suum characterem doctrinae transfulerunt: esse autem principem illorū ἀβραάμ, & propter hoc cccclxv numerus habere in se.

Quae est Carpocratis doctrina, & quae operationes eorum qui ab eo sunt. Cap. xxiiii

Carpocrates autem & qui ab eo, mundum quidem, & ea quae in eo sunt, ab angelis multo inferioribus ingenito patre factū esse dicunt. Iesum autem è Ioseph natum, & qui similis reliquis hominibus fuerit, distasse à reliquis secundū id quod anima eius firma & munda cum esset, cōmemorata fuerit quae uisa essent sibi in ea circulatione quae fuisset in ingenito deo: & propter hoc ab eo missam esse ei uirtutē, ut in mundi fabricatoribus effugere posset, & per omnes transgressa, & in omnibus liberata, ascenderet ad deum, & ea quae similia ei amplecteretur similiter. Iesu autem dicunt animam in Iudaeorū consuetudine nutritam contempisse

als, causa esse cauleum

als, cada caua

als, à deo

als, ad eum

contempſiſſe eos, & propter hoc uirtutes accepſiſſe, per quas euacuauit
quæ fuerunt in peius paſſiones quæ erant hominibus. Ea igitur quæ ſi
militer, atq; illa Ieſu anima poteſt contēnere mūdi fabricatores archon-
tas, ſimiliter accipere uirtutes ad operandum ſimilia. Quapropter & ad
tantum elationis prouecti ſunt, ut quidam quidem ſimiles ſe eſſe dicant
Ieſu. Quidam autē adhuc ſecundū aliquid illo fortiores, qui ſunt diſtan-
tes amplius quàm illius diſcipuli, utputa quàm Petrus & Paulus & reli-
qui apoſtoli. Hos autem in nullo deminorari à Ieſu; animas enim ipſorū
ex eadē circūlatione deuenientes, & ideo ſimiliter cōtemnentes mundi
fabricatores, eadē dignos habitos eſſe uirtute, & rurfus in idē abire. Si
quis autem plus q̄ ille contēperit ea quæ ſunt hic, poſſe meliorē q̄ illū
eſſe. Artes em̄ magicas operātur & ipſi, & incantationes, philtra quoq;
& chariteſia & paredros oniropompos & reliquas malignationes, dicē-
tes ſe poteſtatē habere ad dominandū iam principibus & fabricatorib.
mundi huius. Non ſolum aut, ſed & his omnibus quæ in eo ſunt facta.
Qui & ipſi ad detrectationē diuini nominis & eccleſiæ, quēadmodum
& gentes à ſatana præmiſſi ſunt, uti ſecundū alium modū quæ ſunt illo-
rum audientes homines, & putantes omnes nos tales eſſe, auertant au-
res ſuas à præconio ueritatis. Aut ut uidentes quæ ſunt illorū, oēs nos
blaſphemem in nullo eis communicantes, neq; in doctrina, neq; in mo-
ribus, neq; in cotidiana conuerſatione. Sed uitam quidem luxurioſam,
ſententiam autē impiam ad uelamen malitiæ ipſorum nomine abutunt,
quorum iudiciū iuſtum eſt, recipientiū dignam ſuis operibus à deo re-
tributionē: & in tantum infania effrenati ſunt, uti & omnia quæcunq;
ſunt irreligioſa & impia poteſtatē habere operandi ſe dicant. Sola enim
humana opinione negotia mala & bona dicunt, Et utiq; ſecundū trans-
migrationes in corpora oportere in omni uita & in omni actu fieri ani-
mas, ſi non præoccupans quis in uno aduentu omnia agat ſemel ac pari-
ter: quæ non tantum dicere & audire non eſt fas nobis, ſed ne quidē in
mente conceptionē uenire, nec credere ſi apud homines cōuerſantes in
his quæ ſunt ſecundum ſcripta eorum, dicunt in omni uſu uite factæ a-
nimæ ipſorum, exeuntes in nihilo adhuc minus habeant, Ad operandū
autem in eo ne forte propter eam quod deeſt libertati aliqua re cogantur
iterū mitti in corpus, propter hoc dicunt Ieſum hanc dixiſſe parabo-
lam. Cum es cum aduerſario tuo in uia, da operam ut libereris ab eo, ne
forte te det iudici, & iudex miniſtro, & miniſter mittat te in carcerem.
Amen dico tibi non exies inde donec reddas nouiſſimū quadrantē, Et
aduerſarium dicunt unum ex angelis, qui ſunt in mūdo, quē diabolus
uocant, dicentes factum eum ad id ut ducat eas quæ perierunt, animas à
mundo ad principem. Et hunc dicunt eſſe primum ex mundi fabrica-
toribus, & illum altero angelo qui miniſtrat ei tradere tales animas, uti
in alia

in alia corpora includat. Corpus enim dicunt esse carcerem, & id quod ait, Nō exies inde quoad nouissimū quadrantē reddas, interpretantur quasi non exeat quis à potestate angelorū eorū, qui mundū frabricauerunt, sic transcorporatū semper quoadusq; in omni omnino operatione, quæ in mundo est fiat: & quum nihil defuerit ei, tum liberatā eius animā eliberari ad illum deum, qui est supra angelos mūdi fabricatores. Sic quoq; saluari & omnes animas, siue ipsæ præoccupantes in uno aduentu in omnib. misceantur operationibus, siue de corpore in corpus transmigrātes uel immissæ in una quaq; specie uitæ, adimplētes & redēdentes debita liberari, uti iam non fiant in corpore. Et si quidē fiant hæc apud eos quæ sunt irreligiosa & iniusta & uetita, ego nequaquā credo, In conscriptionibus autē illorū sic conscriptū est, & ipsi ita exponūt. Iesum dicentes in mysterio discipulis suis & apostolis seorsum locutū, & illos exostulasse ut dignis & assentientibus seorsum hæc traderēt: per fidē enim & charitatē saluari, Reliqua uero indifferentia cum sint, secundū opinionem hominum quædam quidē bona, quædā autē mala uocari, cum nihil natura malum sit. Alij uero ex ipsis signant cauteriantes suos discipulos in posterioribus partibus extantiae dextræ auris. Vnde & Marcellina quæ Romam sub Aniceto uenit, cum esset huius doctrinæ, multos exterminauit. Gnosticos se autem uocāt, etiam imagines quædam quidē depictas, quædam autem & de reliqua materia fabricatas, habent, dicentes formā Christi factam à Pilato illo in tempore quo fuit Iesus cum hominibus, & has coronant & proponunt eas cum imaginibus mundi philosophorum, uidelicet cum imagine Pythagoræ & Platonis & Aristotelis & reliquorū, & reliquam obseruationem circa eas similiter ut gentes faciunt.

Qualis est doctrina Cerinthi. Cap. xxv

Cerinthus autē quidā in Asia non à primo deo factū esse mundū docuit, sed à uirtute quadā ualde separata & distante ab ea principitate quæ est super uniuersa, & ignorante eo, qui est super omnia deo. Iesum autē subiecit non ex uirgine natum, impossibile enim hoc ei uisum est, fuisse autē eum Ioseph & Mariæ filium similiter ut reliqui omnes homines, & plus potuisse iustitia & prudentia & sapientia præ omnibus, & post baptismum descendisse in eum Christum ab ea principitate quæ est super omnia figura columbæ, & tunc annunciaffe incognitum patrem & uirtutes perfecisse, in fine autem reuolasse iterum Christum de Iesu, & Iesum passum esse, resurrexisse, Christum autem impassibilem perseverasse existentem spiritalem.

Quæ est Ebionitarum doctrina. Cap. xxvi

Qui autē dicunt Ebionici consentiunt quidem mundū à deo factum, Quæ autē quæ sunt erga dominū non similiter ut Cerinthus & Carpocrates

crates opinant̄. Solo aut̄ eo quod est secundū Matthæū Euāgelio utuntur, & apost. Paulum recusant, apostatā eū legis dicentes. Quæ aut̄ sunt prophetica, curiosius exponere nituntur, & circumciduntur ac perseuerant in his consuetudinibus quæ sunt secundū legem & Iudaico characterē uitæ uti, & Hierosolymam adorant, quasi domus sit dei.

Quæ sint Nicolaitarum opera. Cap. XXVII

Nicolaitæ autem magistrū quidem habent Nicolaum unum ex VII qui primi ad Diaconium ab apostolis ordinati sunt, qui indiscrete uiuunt. Plenissime autē per Ioannis Apocalypsim manifestatur, qui sint, nullam differentiam esse docentes in mœchando & Idolothytum edere, quapropter dixit & de ijs sermo. Sed hoc habes quod odisti opera Nicolaitarum, quæ & ego odio.

Quæ est Cerdonis sententiā. Cap. XXVIII

ET Cerdon autem quidam ab ijs qui sunt erga Simonem occasionē accipiens, cum uenisset Romam sub hoc Hygino qui nonum locum Episcopatus per successionē ab Apostolis habuit, docuit eum quia à Lege & prophetis annunciatus sit deus, non esse patrem domini nostri Christi Iesu. Hunc enim cognosci, illum autem ignorari, & alterum quidem iustum, alterum autem bonum esse.

Quæ sunt quæ Marcion docuerit. Cap. XXIX

Succedens autē ei Marcion Ponticus adimpleuit doctrinam impurae blasphematus eum, qui à lege & prophetis annunciatus est deus, malorum factorem & bellorū concupiscentē, & inconstantem quoque sententiā & cōtrarium sibi ipsum dicens. Iesum autē qui est à deo patre super mundi fabricatorē deum, uenientē in Iudæam tēporibus Pontij Pilati præsidis, qui fuit procurator Tiberij Cæsaris, in hominis forma manifestatū, his qui in Iudæa erant, dissoluentē prophetas & legem & omnia opera eius dei, qui mundum fecit, quem & Cosmocratorem dicit: & super hæc, id quod est secundū Lucam Euangeliū circumcidens, & omnia quæ sunt de generatione domini cōscripta auferens, & de doctrina sermonū domini multa auferens, in quibus manifestissimo cōditorem huius uniuersitatis suū patrem confitens dominus conscriptus est, semetipsum esse ueraciorē quā sunt hi, qui euāgelium tradiderunt Apostoli, sua sit discipulis suis, nō Euangeliū, sed particulam euangeliij tradens eis. Similiter autē & apostoli Pauli epistolas abscidit, auferens quæ cuncq; manifeste dicta sunt ab Apostolo de eo deo, qui mundum fecit, quoniam hic pater domini nostri Iesu Christi, & quæcuncq; ex prophetis memorans Apostolus docuit prænunciantibus aduentū dei. Saluam autē solum animarum esse futuram earum quæ eius doctrinam didicissent. Corpus autē uidelicet quoniā à terra sit sumptum, impossibile esse participare salutē. Super blasphemiam autē quæ est in deum adiecit &

*als, Iesum autē
ab eo patre qui
est super mundi*

als, audissent

e hoc

hoc, uere diaboli os accipiens, & omnia contraria dicens ueritati. Caim enim & eos qui similes sunt ei, & Sodomitas & Aegyptios & similes eis, & omnes omnino gētes quæ in omni permixtione malignitatis ambulauerunt, saluatas esse à domino, cum descēdisset ad inferos, & accurrissent ei, & in suum assumpsisse regnū. Abel autē & Enoch, & Noe & reliquos iustos, & eos qui sunt erga Abraam patriarchas, cum omnibus prophetis, & his qui placuerunt deo nō participasse salutē, qui in Marcione fuit, serpens præconiāuit. Quoniam enim sciebant, inquit, deum suum semper tentantem eos, & tunc tentare eum suspicati nō accurrerunt Iesum, neque crediderunt annunciationi eius: & propterea remansisse animas eorū apud inferos dixit. Sed huic quidē quoniā & solus manifeste ausus est circuncidere scripturas, & impudorate super omnes obtrectare deum, seorsum contradicemus, ex eius scriptis arguentes eum, & ex ijs sermonibus qui apud eum obseruati sunt domini & Apostoli quibus ipse utitur, euerisionem eius faciemus præstante deo.

Quæ est continentum auersatio.

Cap. xxx

Nunc autē necessario meminimus eius, ut scires quoniā omnes qui quoquo modo adulterant ueritatē & præconiū ecclesiæ ledunt, Simonis Samaritani magi discipuli & successores sunt. Quāuis nō confiteantur nomen magistri sui ad seductionē reliquorū, attamē illius sententiam docent, Christi quidē Iesu nomen tanquā irritamentū præferentes, Simonis autē impietatem uarie introducunt mortificant multos, per nomen bonū sententiam suam male disperdentes, & per dulcedinē & decorem nominis amarū & malignū principis apostasiæ serpentis uenenum porrigentes eis. Ab his autē qui prædicti sunt iam multæ pro pagines multarum hæresum factæ sunt, eo quod multi ex ipsis, imò omnes uolunt doctores esse, et abscedere quidē ab hæresi in qua fuerunt. Aliud autē dogma ab alia sententia, & deinceps alteram ab altera cōponentes, noua docere insistant, semetipsos adinuentores sententiæ quamcūque cōpegerint, enarrantes. Ut exempli gratia dicamus, à Saturnino & Marcione qui uocantur cōtinentes, abstinentiā à nuptiis annunciauerunt, frustrātes antiquā plasmationē dei, & oblique accusantes eum, qui & masculum & foeminā ad generationem hominū fecit: & eorum quæ dicuntur apud eos animalia abstinentiā induxerūt, ingrati existentes ei qui omnia fecit deo: contradicunt quoque eius salutē qui primus plasmatus erat, & hoc nunc adinuentum est apud eos.

Qualis est Tatiani doctrina.

Cap. xxxi

Tatiano quodam primo hanc introducente blasphemiam, qui cum esset Iustini auditor, in quantum quidem apud eum erat, nihil enarrauit tale: post uero illius martyriū abssistens ab ecclesia, & præsumptione magisterij elatus & inflatus, quasi præ cæteris esse proprium charactere

cterem

eterem, doctrina constituta, non quasdam inuisibiles, similiter atque hi qui à Valentino sunt uelut fabulam enarrans: nuptiarum autem corruptelas, fornicationes similiter ut Marcion & Saturninus dicens, Adæ autem saluti ex se contradictionem faciens.

Vnde ij qui differentias induxerunt, acceperunt occasiones. Ca. xxxii

Alij autem rursus à Basilide & Carpocrate occasiones accipientes, indifferentes coitus, & multas nuptias induxerunt, & negligentiam ipsorum quæ sunt idolothyta ad manducandum, non ualde hoc comparare dicentes deum. Et quid enim non est numerum dicere eorum qui secundum alterum & alterum modum exciderunt à ueritate.

Quibus temporibus fuerunt omnes qui prædicti sunt, & à quibus initia & doctrinas acceperunt. Cap. xxxiii

SVper hos autem ex his qui prædicti sunt Simoniani multitudo gnosticoscorum Barbelo exurrexit, & uelut à terra fungi manifestati sunt, quorum principales apud eos sententias enarramus. Quidam enim eorum æonem quendam nuncque senescentem in uirginali spiritu subiiciunt, quem Barbelum nominant. Vbi esse patrem quendam innominabilem dicunt, uoluisse autem hunc manifestare se ipsi Barbeloni: ennoeam autem hanc progressam stetitisse in conspectu eius, & postulasse prognosin. cum prodisset autem & prognosis his rursus petentibus prodijt incorruptela, post deinde uita æterna: in quibus gloriantem Barbelon, & prospicientem in magnitudine & concepto, delectatam in hanc generasse simile ei lumen. Hanc initium & laminationis & generationis omnium dicunt: & uidentem patrem lumen hoc, unxisse illud sua benignitate ut perfectum fieret. Hunc autem dicunt esse Christum, qui rursus postulat quemadmodum dicunt adiutorium sibi dari Nun, & progressus est Nus. Super hæc autem emittit pater Logon. Coniugationes autem fient Ennoia & Logi, & Aphtharsas & Christi, & æonia autem Zoe thelemati coniuncta est, & Nus prognosif, & glorificabitur ei magnū lumen & Barbelon. Post deinde & de Ennoia, & de Logo autogenen emissum dicunt ad representationem magni luminis, & ualde honorificatum dicunt, & omnia huic subiecta. Coemissam autem ei Alethiam, & esse coniugationem Autogenus & Alethia. De lumine autem quod est Christus, & de incorruptela quatuor emissa luminaria ad circumstantiam Autogeni dicunt, & de Thelemate rursus & æonia Zoe quatuor luminaria, quas nominat, Charin, thelesin, synesin, phronesin. Et Charin quidem magno & primo luminario adiunctam, hunc autem esse Sotera uolunt, & uocant eum Harmogen. Thelesin autem secundo, quem & nominant Raguel. Synesin autem tertio luminario, quem uocant* Dauid. Phronesin autem quarto quem nominant Elelet. Confirmatis igitur sic omnibus, super hæc emittit Autogenes hominem perfectum & uerum, quem adamantem uocant, quoniam neque ipse domatus est, neque

Al's Dadud

ij, ex quibus erat, qui & remotus est primo lumine ab Harmoge. Emis-
sam autem cum homine ab Autogene agnitionē perfectā & coniunctā
ei, unde & hunc agnouisse eum, qui est super omnia, uirtutē quoque ei in-
uictam datam à uirginali spiritu, & refrigerant in hoc omnia hymniza-
re magnum æona. Hinc enim dicitur manifestatā matrē, patrem, filium.
Ex Anthrope autē & Gnosti natum lignum quod & ipsum Gnosin uo-
cant. Deinde ex primo angelo qui astat Monogeni emissum dicunt spi-
ritum sanctum, quem & Sophiam & pronicum uocant. Hunc igitur ui-
dentem reliqua omnia coniugationem habentia, se autē sine coniugatio-
ne, quæsiisse cui adunaretur: & cum non inueniret asseuerabat & exten-
debatur & prospiciebat ad inferiores partes, putans hic inuenire coniu-
gem, & non inueniens exiliēt tædiata quoque, quoniam sine bona uolun-
tate patris impetū fecerat. Post deinde simplicitate & benignitate acta
generauit opus, in quo erit ignorātia & audacia. Hoc autē opus eius esse
proarchontem dicunt fabricatorē conditionis huius: uirtutem autē ma-
gnam abstulisse eum à matre narrant, & abstulisse ab ea in inferiora, &
fecisse firmamentū cæli, in quo & habitare dicunt eum. Et cum sit igno-
rantia, fecisse eas quæ sunt sub eo potestates, & angelos, & firmamenta,
& terrena omnia. Deinde dicunt adunitum eum Atabadia generasse
Kakian, zelum, & phthonon, & erinnyn, & epithymian. Generatis autē
his mater Sophia cōtristata refugit, & in altiora secessit, & fit deorsum
numerantibus octonatio. Illa igitur secedente se solum opinatum esse,
& propter hoc dixisse: Ego sum deus Zelotes, & præter me nemo est.
Et hi quidem talia mentiuntur.

*φθόρος, id est
inuidiam
ἐπιθυμία furia
ὕβρις, uicia,
cōcupiscentia*

Quæ sint Gnosticorū genera, & quæ secundū eos sententiæ. Ca. xxxiiii.
Alij autē rursus portentuosā loquuntur, esse quoddā primū lumen
in uirtute Bythi beatum & incorruptibile, & interminatum. Esse
autē hoc patrem omniū, & uocare primum hominē. Ennceam autē eius
progredientē filium dicunt emittentis, & esse hunc filium hominis se-
cundum hominem. Sub his autē spiritum sanctum esse, & sub superiora
spiritu segregata elemēta aquam, tenebras, abyssum, chaos, super quæ
ferri spiritum dicunt primam fœminā eam uocantes. Postea dicunt ex-
ultante primo homine cum filio suo super formositate spiritus, hoc est
fœminæ, & illuminantem eam generauit ex ea lumen incorruptibile ter-
tium masculum quem Christū uocant filium primi & secūdi hominis,
& spiritus sancti primæ fœminæ. Concūbentibus autē patre & filio fœ-
minæ, quam & matrem uiuentiū dicunt, cum autē non potuisset portare
nec capere magnitudinem luminum, super repletam, & super ebullientem
secundum sinisteriores partes dicunt, & sic quidem filium eorū so-
lum Christū, quasi dextrum & in superiora alleuatitiū arreptū statim cū
matre in incorruptibilem æonem, Esse autē hanc & ueram & sanctā eccle-
siam

siam, quæ fuerit appellatio, & conuentio, & adunatio patris omnium primi hominis, & filij secundi hominis, & Christi filij eorum, & prædictæ foeminae. Virtutē autē quæ superebullit ex foemina habente humectationē luminis, à patribus decidisse deorsum docent, sua autē uoluntate habentem humectationē luminis, quem & sinistra, & Pronicon, & Sophian, & masculofoeminam uocant, & descēdentes simpliciter in aquam, cum essent immobiles, & ne mouisse quoque eas petulanter agentem usque ad abyssos, & assumpsisse ex eis corpus. Humectationē enim luminis eius omnia accucurrisse & adhesisse dicunt, & circumuenisse eam, quā nisi habuisset, tota absorpta fortasse fuisset & demersa à materia. Deligatā igitur hanc à corpore quod erat à materia & ualde grauata repleuisse aliquādo & conatā esse fugere aquas, & ascendere ad matrē. Non potuisse autē propter grauedinē circumpositi corporis. Valde autē male se habentē machinatam esse abscondere illud quod erat desuper lumen, timentem ne & ipsum læderetur ab inferioribus elementis quēadmodū & ipsa: & cum uirtutem accepisset ab humectatione eius quod erat secundum eam lumen, resiliit & in sublimitatē elata est, & facta in alto dilatauit & cooperuit, & fecit cœlum hoc, quod apparet à corpore eius, & remansit sub cœlo quod fecit, adhuc habens aquatilis corporis typum, cum accepisset concupiscentiā superioris luminis, & uirtutē sumpsisset per omnia deposuisset corpus & liberatā ab eo. Corpus autē hoc exuisse dicunt eam foeminam à foemina nominant, & filium autē eius dicunt habuisse & ipsum aspirationē quādam in se incorruptelæ à matre relicta ei, per quam operatur, & potens factus emisit & ipse, ut dicunt, ab aquis filium sine matre, neque enim cognouisse matrem eum uolunt, & filium eius secundum patris imitationē alterum emisisse filium. Hic quoque tertius quartum generauit, & quartus ipse generauit filium, de quinto sextum filium generatū dicunt, & sextus septimum generauit: sic quoque hebdomada perfecta est apud eos, octauū matre habente locum. & quēadmodū generationibus, sic & dignitatibus, & uirtutibus, præcedere eos abinuicem: & nomina autem mendacio suo talia posuerunt. Eum enim qui à matre primus sit Ialdaboth uocari, eum autē qui sit ab eo Iao, & qui ab eo Sabaoth magnū, quartū autē Adoneum, & quintum Eloem, & sextum Oreum, septimum autē & nouissimū omnium Astaphæum. Hos autē cœlos & arotheas, & uirtutes, & angelos, & conditores subiiciunt per ordinem sedentes in cœlo secundum generationē ipsorum, apparentes regere quoque cœlestia & terrestria, primo ipsorum Ialdaboth contemnite matrē in eo quod filios & nepotes sine ullius permissu fecerit, adhuc etiam angelos, & uirtutes, & potestates, & dominatiōes: quibus factis ad litem & iurgium aduersus eum conuersos esse filios eius de principatu: propter quæ contristatum Ialdaboth & desperatum conspexisse in

subiacentē faciem materiæ, & consolidasse cōcupiscentiā suam in eam, unde natum filium dicunt. Hunc esse Nun in figura serpētis contortū, de hinc & spiritum & animā, & omnia mūdalia inde generatā omnem obliuionē, & malitiam, & zelum, & inuidiā, & mortē. Hunc autē serpentiniformem & contortum Nun eorū adhuc magis euertisse patrem dicunt tortuositate, cū esset cum patre ipsorū in cœlo & in paradiso. Vnde exultante Ialdaboth in omnibus his quæ sub eo essent gloriatū & dixisse, Ego & pater, & deus, et super me nemo. Audientem autem matrem clamasse aduersus eum, noli mentiri Ialdaboth, est enim super te pater omnium primus Anthropus, & Anthropus filius Anthropi. Conturbatis autem omnibus ad nouam uocem et inopinabili nuncupatione, & quærentibus unde clamor, & aduocandos eos, & adesse se ducendū dixisse Ialdaboth dicunt: uenite faciamus hominē ad imaginem nostram. Sex autem uirtutes audiētes hæc, matre dante illis excogitationē hominis, uti per eum euacuet eos à principali uirtute, conuenientes formaue runt hominem immensum latitudine & longitudine. scarizante autē eo tantum adduxerunt eum patri suorū, & hoc sophia operāte uti & illum euacuet ab humectatione luminis, uti nō posset erigi aduersus eum qui sursum est, habens uirtutem. Illo autē insufflante in hominē spiritū uitæ, latenter euacuatum eum à uirtute dicunt: hominē autē inde habuisse Nun & Enthymesin, & hæc esse quæ saluantur, ut dicunt: & statim gratias agere eum primo homini relictis fabricatoribus. Zelantē autē Ialdaboth uoluisse excogitare euacuare hominē per sceminā, & de sua Enthymesi eduxisse sceminā, quam illa prunicos suscipiens inuisibiliter euacuauit à uirtute. Reliquos autem uenientes & mirantes formositatē eius uocasse eam Euam, & cōcupiscentes eā hanc, generasse ex ea sibi filios, quos angelos esse dicunt. Mater autem ipsorum argumentata est per serpentinem seducere Euam, & Adam supergredi præceptum Ialdaboth. Eua autem quasi à filio dei hoc audiens facile credidit, et Adam suasit manducare de arbore, de qua dixerat deus non manducare. Prunicum autem uidentem, quoniā & per suam blasphemiam uicti sunt ualde, ualde gratulatum & rursus exclamasse, quoniam cum esset pater incorruptibilis olim hic semeipsum uocans patrē mentitus est, & cum homo olim esset & prima scemina & hæc adulterans peccauit. Ialdaboth autem propter eam quæ circa eum erat obliuionem ne quidem intendētem ad hæc proiecisse Adam & Euam de paradiso, quoniam trāsgressi erant præceptū eius. Voluisse enim filios ei ex Eua generari et non adeptum esse, quoniam mater sua in omnibus contraireret ei, & latenter euacuans Adam & Euam ab humectatione, quæ maledictionē participaret, neque opprobrium is qui esset à principalitate spiritus, Sic quoque uacuos à diuina substantia factos maledictos esse ab eo, & deiectos à cœlo in hūc mundum docent

docent. Sed & serpentē aduersus patrem operantē deiectū ab eo in deorsum mundū: in potestātē autē suam redigentē angelos qui hic sunt, & ipsum sex filios generasse, septimo ipso extante ad imitationē eius quæ circa patrē est hebdomadis. Et hos septē dæmonas mundiales esse dicunt aduersantes & resistentes semper generi humano, quoniā propter eos pater illorū proiectus est deorsum. Adam autē & Euam prius quidē habuisse leuia & clara, & uelut spiritualia corpora, quēadmodū & plasmati sunt: uenientes autē huc demutasse in obscurius pinguius & pigrius. Sed & animam dissolutam et languidā, quippe à factore tantūmodo insufflationem mundialem habentes, quoaduscq; iterum prunicos miserata eorū reddidit eis odorem suauitatis humectatiōis luminis, per quā in cōmemorationē uenerunt suam ipsorū, & cognouerunt se ipsos nudos, & corporis materiā, & cognouerunt quoniā mortē baiulant, & magnanimes extiterunt, cognoscentes quoniā ad tempus corpus circumdatū esteis: et escas quoq; inuenisse eos p̄eunte eos Sophia, et fatiatos coisse inuicem carnaliter & generasse Cain, quem & deiectibilis serpens cū filijs statim suscipiēs uertit, & adimpleuit mūdiali obliuioe stulticia & audacia, immittēs ita ut & dū fratrē suū Abel occideret, primus zelū & mortē ostenderit: post quos secundū prouidentia prunici dicūt generatū Seth, post Noreā, ex quib. reliquā multitudinē hominū generatā dicunt, & ab inferiori hebdomade in omnē malitiā immissam, & apostasiam superiori sanctæ hebdomadæ & idololatriā, & reliquā uniuersam contēptionē, cū cōtraria eis esset semper mater inuisibiliter, & propriū saluaret, hoc est, humectationē luminis. Sanctā autē hebdomadā, septem stellas quas dicūt planetas esse uolūt, & proiectibilē serpentē duo habere nomina, Michael & Samuel dicunt. Iratū autē Ialdaboth hominibus, quoniā eum nō colebant, neq; honorificabāt, quasi patrē & deum, diluuiū eis immisisse, ut oēs simul perderet. Contra stante autē & hic Sophia saluatos eos esse qui circa Noe erāt in arca, propter humectationē illius luminis quod ab eo erat, per quam iterum adimpletum esse mundum hominibus: ex quibus quendam Abraham elegisse ipsum Ialdaboth, & testamentū posuisse ad eū, si perseuerauerit semen eius seruiens ei, dare ei hæreditatē terræ. Post per Moysen eduxisse eos ex Aegypto, qui ab Abrahā essent, & dedisse eis legē, & fecisse eos Iudæos, ex quibus elegisse septem dies, quos & sanctam hebdomadā uocant, & unusquisq; eorum suum præconem ad semet gloriandum, & deum annuntiandum, uti & reliqui audientes glorias, seruirent & ipsi his qui à prophetis annunciantur Dijs. Sic autem prophetas distribuunt: huius quidem Ialdaboth Moysen fuisse, & Iesum Naue, & Amos, & Abacuc. Illius autem Iao, Samuel & Nathan, & Ionam, & Micheam. Illius autem Adonei, autem Sabaoth Heliam, & Ioel, & Zachariam, Illius autem Esaiam

Esaiam, & Ezechiel, & Ieremiam, & Daniel. Illius autem Eloei, Tobiam
 & Aggeum. Illius autem Orei Micheam & Naum. Illius autem Afta
 fei Helldram & Sophoniam. Horum igitur unusquisque glorificans suum
 patrem & deum Sophiam, & ipsam per eos multa loquuta esse, de pri
 mo homine & incorruptibili æone, & de illo Christo, qui sit fursus dis
 cunt præmonentē, & rememorantē homines in incorruptibile lumen,
 & in primum hominē, & in descensione Christi: in quibus conterritis
 principibus & admirantibus nouitatem in his quæ à prophetis annun
 ciabantur, operatā esse pronicum per Ialdaboth nescientem quid faciat
 duorum hominū factas esse emissiones. Alterū quidem de sterili Eliza
 bet, alterū autem ex Maria uirgine. & quoniam nō haberet eadem ipsa
 requiem, neque in cælo, neque in terra, contristatam inuocasse in adiutor
 rium matrem. Mater autē eius prior fœmina miserata est super pœniten
 tia filia, & postulauit à primo homine adiutoriū ei mitti Christum, qui
 & descendit emissus ad sororē suam, & ad humectationē luminis. Co
 gnoscentē autem eam quæ deorsum est Sophiam descendere ad fratrem
 eius, & annūciasse eius aduentū per Ioannē, & præparasse baptismum
 pœnitentiæ, & ante adaptasse Iesum, uti descendens Christus inueniat
 uas mundum, & uti per filiū eius Ialdaboth fœmina à Christo annūcia
 retur. Descēdisse autem eum per septē cælos, assimilatū filijs eorum dis
 cunt, & sensim eos euacuasse uirtutem. Ad ipsum enim uniuersam hu
 mectationē luminis cōcurrisse dicunt, & descendente Christū in hunc
 mundum, induisse primum sororē suam Sophiam, & exultasse utrosque
 refrigerantes super inuicem, & hoc esse sponsum & sponsam definiūt.
 Omnia autem quippe ex uirgine per operationem dei generatū sapien
 tiorē & mūdiorē, & iustiorē hominibus omnibus fuisse in Chris
 tum perplexum Sophiæ descendisse, & sic factū esse Iesum Christum.
 Multos igitur ex discipulis eius non cognouisse Christi descensionē in
 eum dicunt. descēdente autem Christo in Iesum, tunc cœpisse uirtutes
 perficere, & curare, & annunciare incognitum patrem, & se manifeste
 filiū primi hominis confiteri. In quibus irascentes principes & patrem
 Iesu operatos ad occidendū eum: & in eo cum adduceretur ipsum qui
 dem cū Sophia abstintisse in incorruptibilem æonem dicunt. Iesum autē
 crucifixū, non autem oblitū suum Christum, sed misisse desuper uirtu
 tem quandā in eum, quæ excitauit eum in corpore, quod & corpus ani
 male & spirituale uocant: mundalia enim remisisse eum in mundo. Vi
 dentes autē discipuli resurrexisse eū, non eum cognouerūt, sed ne ipsum
 quidem Iesum, cuius gratia à mortuis resurrexit. Et hunc maximū erro
 rem inter discipulos fuisse dicūt, quoniā putarent eum in corpore mun
 diali resurrexisse, ignorantes quoniā caro & sanguis regnū dei non ap
 prehendant. Confirmare autē uolunt descensionem Christi & ascensio
 nem

nem ex eo, quod neq; post baptismū, neq; post resurrectionē à mortuis aliquid magni fecisse Iesum dicant discipuli, ignorant adunitum esse Iesum Christo, & incorruptibile æonem hebdomadi, & mundiale corpus animale dicunt. Remoratū autē eum post resurrectionē XVIII. mensibus, & sensibilitatē in eum descendentem didicisse quod liquidū est, & paucos ex discipulis suis, quos sciebat capaces tantorū mysteriorum docuit hæc, & sic receptus est in cœlum, Christo sedente ad dextram patris Ialdaboth, ut animas eorum qui cognouerunt eos post de passionē mundialis carnis recipiat in se, ditans semetipsum patre eius ignorāte, sed ne uidēte quidē eum, uti in quantū Iesus semetipsum ditat in sanctis animabus, in tantum pater eius in detrimentis factus deminoretur euacuatus à uirtute sua per animas. Iam enim non habiturum eum animas sanctas, ut rursus demittat eas in seculum, sed tantū eas quæ sunt ex substantia eius, id est, quæ sunt ex insufflatione. Consummationē autē futuram quando tota humectatio spiritus luminis colligatur, & abripiatur in æonem incorruptibilitatis. Tales quidem secundum eos sententiæ sunt, à quibus uelut Lernæa hydra multiplex capitibus fera, de Valentini schola generata est. Quidam etiam ipsam Sophiam serpentē factā dicunt, quapropter & contrariā extitisse factori Adæ, & agnitionem hominibus immisisse, & propter hoc dictum serpentē omnium sapientiorum. Sed & propter positionē intestinorū nostrorū per quas esca inferretur, eo quod talem figuram habeant, ostendentem absconsam generatricem serpentis figuræ substantiam in nobis.

Quæ est Ophitarum & Cainorum inreligiositas, etiam impudentia, & unde conscripta ipsorum. Cap. XXXV

Alij autē rursus Cain à superiore principalitate dicunt & Esau & Core & Sodomitas, & omnes tales cognatos suos cōfitentur, & propter hoc à factore impugnatos neminē ex eis male acceptos. Sophia enim illud quod proprium ex ea erat abripiebat ex eis ad semetipsam: & hæc Iudam proditorem diligenter cognouisse dicunt, & solum præ cæteris cognoscentem ueritatem perfecisse prodicionis mysterium, per quem & terrena & cœlestia omnia dissoluta dicunt, & confinctionem afferunt huiusmodi, Iudæ Euangeliū illud uocantes. Iam autē & colligi eorum cōscriptiones, in quibus dissoluere opera hysterae adhortantur. Hystera autē fabricatorē cœli & terræ uocant: nec em̄ aliter saluari eos nisi per omnia eant, quæ admodū & Carpocrates dixit, & in unoquoque peccatorū & turpium operationum angelum assistere, & operantē accidere audaciā & immunditiā inferre, id quod inest ei operationi angeli nomen edicere. O tu angele ab. a. te. or. opere tuo fatua illa potestas, perficio tuam operationem: & hoc esse scientiam perfectam, sine tremore in tales abire operationes, quas ne nominare quidem fas est. A talibus

Ophite à serpente nomē habent, quæ colūt pro Christo: Caini Cain & Iudam Iscariotem uenerantur

us: epæ uulua

Consentiebant uestrigia codicis nec quicq; adhuc potuit elici

matribus

matribus, & patribus, & proavis eos qui à Valētino sint, sicut ipsae sententiae & regulae ostendunt eos, necessariū fuit manifeste arguere, & in medium afferre dogmata ipsorum, si qui forte ex hijs poenitentiā agentes, & cōuertentes ad unum solum conditorē & deum factorē uniuersitatis, saluari possint. Reliqui autē nō iam abstrahantur à praua quasi uerisimili suasionē eorum, putātes maius & aliquid altius ab hijs scituros se mysteriū. Sed à nobis bene discentes, quoniā ab illis male docentur, derideant quidē doctrinam eorū. Illorum autem miserentur, qui adhuc tam miserimis & instabilibus fabulis tantam elationē assumpserūt, ut meliores semetipsos reliquis propter talem magnitudinē, imō ignorātiā arbitrentur. Delectatio autē eorum haec est, siue aduersus eos uictoria est sententiae eorū manifestatio. Quapropter conati sumus uniuersum male cōpositum uulpeculae huius corpusculum in medium producere, & apertum facere manifestū. Iam enim non multis opus erit sermonibus ad euertendum doctrinam eorū, manifestam omnibus factam. Quem admodum bestiae alicuius in sylua absconditae, & inde impetū facientis, & multos uastantis, qui segregat & denudat syluam, & ad uisionē adduxit ipsam feram, iam non elaborauit ad capiendā, uidentes quoniam ea fera fera est: ipsis enim adest uidere & cauere impetus eius, & iaculari undiq̃, & uulnerare & interficere uastatricē illam bestiam. Sic & nobis cum in manifestum redegerimus eorū abscondita, & apud se tacita mysteria, iam nō erit necessarium multis destruere eorum sententiā. Adest enim & tibi & omnibus qui tecum sunt ad haec quae praedicta sunt exerceri & *excudere nequam ipsorum doctrinas & inconditas, & apta ueritati ostendere dogmata. Cum igitur haec sic se habeant, quatenus promisi secundum nostram uirtutem inferemus euerisionem ipsorum, omnibus eis contradicentes in sequenti libro: Enarratio enim in longum pergit, ut uides: & uaticia quoq̃ dabimus ad euerisionem ipsorū, occurrentes omnibus sententijs secundum narrationis ordinem, ut simus non tantum ostendentes, sed & uulnerantes undiq̃ bestiam.

als, excutere

CAPITA LIBRI SECUNDI.

HAec insunt in secundo libro redargutionis & euerisionis falso cognomine agnitionis.

1 Ostensio quod neq̃ extra pleroma sit uniuersorum deus, neq̃ extra plenitudinem eius esse aliquid, neq̃ quidem duos esse deos immenso interuallo ab inuicem distantes, neq̃ uirtutem aliquam mundi fabricatricem immensum separam à patre ignorante eam.

2 Neq̃ interim in ijs quae continentur à patre alium quēdam fabricasse hūc mundum, neq̃ patrē per alia adminicula eam quae secundum nos est fecisse conditionem, sed tantum per uerbum suum: esse autem conditorē eum, qui est su per omnia deus, & ipsum patrē esse domini nostri Iesu Christi.

3 Quoniā inuisibilis quidē est pater, sed non incognitus, neq̃ ignorare eum quidem

- quidem poterant angeli licet plurimum deorsum deiecti essent ab eo.
- 4 Quoniam subbilis est pleroma Valentini discipulorum.
 - 5 Ostensio non esse eam quæ est secundum nos creaturam imaginem pleromatis eorum neq; Demiurgum unigeniti.
 - 6 Quomodo immensus excidit de imaginibus eorum sermo.
 - 7 Quoniam non est uerisimile ea quæ sunt hic umbrâ pleromatis eorū esse.
 - 8 Quam falsa umbra & uacua eorum ostenditur.
 - 9 Ostensio quoniam est & subsistit mundi fabricator deus, non constat aut qui super hunc adinuenitur pater.
 - 10 De quæstionib. & parabolis quō oporteat soluere ea quæ quæruntur.
 - 11 Quoniam substantiam materiæ labi adiungere non constat, uoluntate aut & uirtute dei constat & fidem habet.
 - 12 Contradictiones his qui sunt à Valentino.
 - 13 Quomodo is sermo qui est de triacontade illorum concidit in utroq; & secundum id quod plus est, & secundum id quod minus.
 - 14 Quoniam impossibile est separatas esse ab inuicem eas quæ infra plenitudinem dicuntur coniugationes, adunitis aut ijs impossibile est Sophiā sine coniuge assumpsisse labem, aut etiam generasse aliquid.
 - 15 Quoniam in eodem pleromate non poterat uerbum & silentium esse.
 - 16 Quoniā nullius momenti ostendit primus ordo emissionum ipsorum.
 - 17 Quoniam sensus non potuisset emitti, quia ipse emittebat reliqua.
 - 18 Quid est emissio, & quoniam hæ quæ ab ijs dicuntur emissiones hominibus congruunt magis quam deo.
 - 19 De quæstionibus quō & hinc ethnici uerisimilius de uniuersorum generatione responderunt & gratius, & quōdo ab ipsis quæ sunt à Valentino initia sumpserunt, eiusq; sunt secundum eos regulæ.
 - 20 Quæstio de omni specie emissionis & de pleromatis inconsequentia.
 - 21 Quoniam quæ nobis qui sumus ab ecclesia imputant ij qui sunt à Valentino, illis rursus imputant hi qui sunt à Basilide, & illis iterum alij.
 - 22 Quoniam si quis trāsmotus fuerit à Demiurgo, in multos deos & infinitos mundos excidere eum necesse est.
 - 23 Ostensio quoniam Logos in diminutione non est prolatus.
 - 24 Quoniā secundū hæreticos uoluntas patris inuenitur fecisse ignorantia et
 - 25 Quoniā Sophia nunq; ignorantia & in deminoratione est. (libem.)
 - 26 Ostensio quomodo neq; enthymesis sine æone propriam habuerit substantiam, neq; passio sine enthymesi.
 - 27 Quoniā neq; dissolui neq; pati æon poterat, cū esset spiritalis & in his quæ similia erant conuersans.
 - 28 Quoniam patris exquisitio & inuestigatio magnitudinis eius neq; passionem neq; labem sed tantum perfectiones faciebat in æone.
 - 29 Quoniam nō capit æonem infra pleroma desideriu passionis percepisse.
 - 30 Quomodo de semine ipsorum sermo uniuersus instabilis ostenditur.
 - 31 Quoniam non ignorauit Demiurgus in eum seminis depositionem.
 - 32 Et quoniam si in eum depositum fuisset semen, non potuisset ignorare ea quæ sunt super eum.
 - 33 Quomodo contraria de matre & labe eius consilia decreuerunt.
 - 34 Ostensio quod neq; conceptio neq; generatio seminis fuerit.
 - 35 Quoniam ex solutione parabolaru in propriam & inconuenientem fictionem suam faciunt.
 - 36 Ostensio quod uno anno non preconiauerit dominus post baptismum
sed

sed omnem eam ætatem.

- 37 Quomodo destruetur qui est de numeris ipsorum, & nominibus sermo.
 38 Quoniam secundum Legem neque imagines neque figuræ existunt plenitudinis ipsorum, sed neque figuræ esse possunt.
 39 Quoniam omnis numerus constare potest ex scripturis, & typus dici omnis argumenti.
 40 De diebus & horis & mensibus & uocabulis & syllabis, de amen, & de nonagintanouem ouibus ex quibus una perijt & inuenta est.
 41 Ostensio quoniam neque secundum formam pleromatis eorum facta sint quæ facta sunt, neque rursus uane & prout euenit.
 42 Quoniam non possit constare per numeros ueritas.
 43 Quæ sunt quæ à nobis possunt exolui & quæ sunt quæ remittuntur deo fabricatori.
 44 Ostensio quoniam Demiurgus non sit supergressibilis mente, neque super eum alteram diuinitatem esse.
 45 Quid sit quod à Paulo dictum est, scientia inflat, dilectio autem ædificat.
 46 Quomodo oportet parabolas exolui.
 47 Quoniam omnem agnitionem non possumus habere in hac uita.
 48 Quomodo de emissionibus eorum sermo compositus ostendit patrem & non simplicem, nec uniformem.
 49 Quoniam non est uerisimile uerbum tertium habere à patre emissionem.
 50 Ostensio quoniam Nus & Logos Nus, & Nus ipse est pater omnium.
 51 Quomodo dominus quædam cõcedit patri, & quæ causa est propter quæ diem & horam à nemine altero cognosci ait nisi à solo patre.
 52 De natura animæ, quoniam secundum illorum sermonem, cum animæ seruentur, necesse est & corpora participare salutem.
 53 Quoniam in nullo potest interior illorum homo supergredi Demiurgum.
 54 Quoniam non est uerisimile hos quidem spirituales esse, Demiurgum autem animalem.
 55 Ostensio quod non sit animalis Demiurgus.
 56 De assumptione Apostoli usque ad tertium cœlum, & cur dixit, siue in corpore, siue extra corpus.
 57 Quomodo ea quæ aduersus Valentinum dicuntur omnem evertunt hæresim.
 58 Conuersio hæreticorum omnium in his quibus non communicant cum Valentino.
 59 Ostensio quod non transeant animæ in alia corpora.
 60 Ostensio quod non bibant secundum Platonem obliuionis poculum.
 61 Ostensio quoniam corpus non est obliuio.
 62 Quoniam in corporis communiõne non amittit suas uires anima.
 63 Ostensio quod unusquisque nostrum suam habeat animam sicut & suum corpus.
 64 Quomodo perseverant animæ corporis habentes figuram.
 65 Quomodo animæ cum sint generales in futurum incorruptibiles perseverant.
 66 Euersio Basilidis cœlorum fabricationis.
 67 Ostensio quoniam prophætæ non à uarijs dijs fecerint prophetationes, sed ab uno & eodem.
 68 Expositio hæreticorum nominum eorum quæ in prophetis posita sunt.

Argumentum

IN primo libro recensuit ac detexit Valentini & aliorum qui hunc sequuti sunt, opiniones, quæ ferè tales sunt, ut in lucem protraxisse sit confutasse. Hic cum singulorum dogmatibus congregatur, indicans quid à quibus philosophis sint fuffurati ad deceptionem simplicium hæretici. Sic autem cum illis pugnat, ut ex ipsorum doctrina sumat tela, quibus illos conficiat. Vix enim sibi cõstare potest qui multa comminiscitur. Est unus aut alter locus in hoc libro qui requirit candidum interpretem, Vnus est cap. 49. Vbi uidetur sentire quod solus pater sciuerit diem & horam, ignorante filio. Verba S. Irenæi subscribam, Quãdoquidem & dominus ipse filius dei ipsum iudicij diem & horam concessit scire solum patrem, manifeste dicens, De die autem illa & hora nemo scit, neq; filius, nisi pater solus. Si igitur scientiam diei illius, filius non erubuit referre ad patrem, sed dixit quod uerum est, neq; nos erubescimus &c. Dubitandum autem nõ est quin pio sensu hæc scripserit Irenæus. Sed pulchre nobis exemplũ ingessit, quos pudet quicquam nescire, etiam in rebus diuinis. Alter est in capitibus. 39. & 40. Vbi refert dominum non fuisse passum anno trigesimo, aut trigesimo primo, sed ultra quadragesimum annum docuisse Euangelium, Hanc opinionem cõfirmat ratione & autoritate duplici. Ratio nem hanc adfert, quod quemadmodum dominus pueris, adolescentibus, uiris & senibus seruandis uenerat, ita conueniebat ut omnium ætates susciperet, post annum autem quadragesimum homo uergit ad senium. Autoritatem profert ex Euãgelio Ioannis, Quinquaginta annos nõdum habes & Abraham uidisti. ex hoc colligit dominum id temporis prætergressum annum quadragesimum, nondum autem ad quinquagesimum peruenisse. Confirmat hoc testimonio discipulorum qui cum Ioanne Euangelista uixerant in Asia, qui se prædicarent hæc audisse, non solum ab ipso Ioanne, uerum etiam ab alijs Apostolis. Hæc opinio plurimum discrepat ab ea, quam nunc sequitur ecclesia. Consideret lector.

de fide

IN primo quidem libro qui ante hunc est arguentes falsi nominis agnitionem, ostendimus tibi dilectissime, omne ab his qui sunt à Valentino per multos & contrarios modos adinuentum esse falsiloquium, & sentētiās exposuimus eorum, qui priores extiterunt, discrepantes eos sibimetipsis ostendentes, multo autem prius ipsi ueritati. Et Marci quoque magi sententiam, cum sit ex his, cum operibus eius omni diligentia exposuimus, & quanta ex scripturis eligentes, adaptare conatur fictioni suae, diligēter retulimus: ijdem quonāmodo per numeros & per uigintiquatuor elementa alphabetae ueritatē affirmare conatur & audent, minutatim perexiuimus. Et quemadmodum conditionem secundum imaginē inuisibilis apud eos pleromatis factam dicunt, & quanta de Demiurgo sentiunt ac docent renūciauimus, & progenitoris ipsorum doctrinam Simonis Magi Samaritani & omnium eorum qui successerunt ei manifestauimus. Diximus quoque multitudinem eorum qui sunt ab eo gnostici, & differētiās ipsorum, & doctrinas & successiones adnotauimus, quaeque ab eis haeres institutae sunt, omnes exposuimus. Et quoniam omnes à Simone haeretici initia sumentes, impia & inreligiosa dogmata induxerunt in hanc uitam ostēdimus, & redemptionē ipsorum, & quomodo initiant eos qui perficiuntur, & factiones eorū & mysteria manifestauimus: & quia unus deus conditor, & quia nō postremitatis fructus, & quia neque super illum, neque post eum est aliquid. In hoc autem libro instruemus, quae nobis apta sunt, & quae permittit tēpus, & euertemus per magna capitula omnem ipsorū regulam: quapropter quod sit detectio & euersio sententiae ipsorum, operis huius conscriptionem ita titulauimus. Oportet enim absconditas ipsorum coniugationes per manifestarum coniugationum indicium & eersionem Bythum dissoluere, & quoniam am neque fuerit aliquando, neque sit accipere ostensionem.

OSTENSIO QVOD

NEQVE EXTRA PLEROMA SIT VNIVERSORVM DEVS,
 neq; extra plenitudinem eius esse aliquid, neq; quidem duos esse deos immen-
 so interuallo abinuicem distantes, neq; uirtutem aliquam mundi
 fabricatricem immensum separatam à patre
 ignorante eam. Caput I

BENE igitur habet à primo & proximo capitu-
 lo inchoare nos à Demiurgo deo qui fecit cœ-
 lum & terram & omnia quæ in eis sunt, quem
 ij blasphemantes extremitatis fructū dicunt:
 & ostendere, quod neq; super eum, neq; post
 eum est aliquid: neq; ab aliquo motus, sed sua
 sentētia & libere fecit omnia, cum sit solus de-
 us & solus dominus, & solus conditor, & so-
 lus pater, & solus continens omnia, & omni-

bus ut sint, ipse præstans. Quemadmodū enim poterit super hunc alia
 plenitudo, aut initium, aut potestas, aut alius deus esse? cum oporteat
 deum horum omniū pleroma in immenso omnia circumcontinere, &
 circumcontineri à nemine. Si autem extra illum aliquid, iam non omni-
 um est pleroma, neq; continet omnia. Deerit enim pleromati aut ei qui
 sit super omnia deo, hoc quod extra eum dicunt. Quod autem deest &
 delibatum est ab aliquo, non est omnium pleroma, & terminum autem
 & medietatem & finem habebit, ad eos qui sunt extra eum. Si autē finis
 est in ea quæ sunt deorsum, initium est ad ea quæ sunt sursum. Similiter
 autem & ex reliquis partibus necessitas est omnis id ipsum experiri, &
 ab eis qui foris sunt contineri, & determinari, & includi. Is enim qui est
 deorsum finis necessario omni modo circūscribit & circumdat eum qui
 firmatur in eum. Et iterū secūdum eos, pater omnium, quem uidelicet
 & proonta & proarchen uocāt cum pleromate ipsorum. Et Marcionis
 bonus deus in aliquo conditus & reclusus et à foris circumdatus ab alte-
 ra principalitate quam necesse est maiorē esse, quoniā id quod continet
 eo quod cōtinetur maius est, quod aut maius est, id & firmitus est & ma-
 gis dominus, & quod maius est & firmitus, & magis dominus, hoc erit
 deus. Cum enim sit secūdum eos et aliud quid, quod quidem extra plero-
 ma esse dicunt, id quod est superiorē erraticam uirtutē descendisse opi-
 nātur, necesse est omni modo & cōtinere id quod extra est, cōtineri autē
 pleroma, alioquin non erit extra pleroma. Si enim extra pleroma est ali-
 quid, intra hoc ipsum quod extra pleroma dicunt, erit pleroma, & cōti-
 nebitur pleroma ab eo quod est extra. Cum pleromate autem subaudia-
 tur & primus deus, aut rursus in immensum distare & separata esse ab

*πρωτον, id est
 qui prius fuit*

inuicem, id est & pleroma, & quod est extra illud. Si autem haec dixerint, tertium quid erit, quod in immensum separat pleroma, & hoc quod est extra illud, & hoc tertium circum definit & continetur aqua, & erit maius tertium hoc pleromate & eo quod extra illud, sicut in suo sinu continens utraq; & in infinitum de his quae continentur, & de his quae continentur incidet sermo. Si autem tertium hoc initium habebit in superiora, et finem in inferiora, omnino necessitas est & à lateribus, definiri illud, uel inchoans, uel definens ad alia quaedam, & illa rursus & alia quae sunt sursum & quae deorsum, ad alia quaedam habebunt initia, & hoc usque in infinitum, ut nunquam sit eorum cogitatio in uno deo, sed per occasionem plusquam est quaerendi, in id quod non sit excidat, & absistat à uero deo. Similiter autem haec & aduersus eos qui sunt à Marcione aptata sunt. Continebantur enim & circumfiniebantur & duo dei, ab immenso interuallo, quod separat eos ab inuicem. Si autem id excogitandi est necessitas, secundum omnem partem multos deos immensa separatione distantes, ab inuicem quidem inchoantes, ad inuicem autem finientes, & illa ratione, qua nituntur docere super fabricatorem caeli & terrae esse aliquod pleroma aut deum, eadem ratione uteris quisque adstruet super pleroma, alterum esse pleroma, & super illud rursus aliud, & super Bythum aliud pelagus dei. Et à lateribus autem similiter eadem esse, & sic in immensum excitante sententia & semper necessitas erit excogitare altera pleromata, & alteros Bythos, & nunquam aliquantos consistere, semper quaerentes alios praeter dictos. Et erit autem incertum utrumnam haec sint deorsum quae sunt secundum nos, an haec ipsa superiora sint, & quae dicuntur ab eis sursum, utrumnam sursum aut deorsum sint, & nullus status, neque firmitas continebit sensum nostrum, sed in immensos mundos & indeterminatos deos excedere necessitas erit. Et cum haec sic se habent, unusquisque deus suis contentus erit, & non curiose aget de alienis: si quo minus, iniustus erit & avarus & cessans esse quod deus est, & unaquaeque conditio suum fabricatorem glorificabit, & ipso sufficiens erit, & alterum non cognoscerit: si quo minus, apostata iustissime ab omnibus, indicatus, dignissimam concipiet poenam. Oportet enim aut unum esse qui omnia continet, & in suis fecit unumquodque eorum quae facta sunt, quemadmodum ipse uoluit: aut multos rursus & indeterminatos factores & deos, ab inuicem quidem incipientes, ad inuicem autem desinentes per omnem partem, & alios omnes à foris ab alterutro quodammodo recontineri, & uel inelufos & manentes in suis unumquodque eorum confiteri necessitas erit, neminem autem horum omnium esse deum. Deerit enim unicuique eorum partem minimam habenti, ad comparationem omnium reliquorum, & soluetur omnipotentis appellatio, & necessitas erit in impietate cadere talem sensum. Qui autem ab angelis mundum dicunt fabricatum, uel ab alio quodam mundi fabricatore, praeter sententiam eius qui super omnia pater est, primo quidem

dem ex hoc ipso peccant, præter uoluntatem primi dei talem et tantam conditionē angelos fecisse dicentes: quasi efficaciores sint angeli quæ deus, aut rursus quasi ille negligens sit, aut minor existens aut nullam curam habens eorum, quæ in proprijs ipsius fiant, utrumnam male an bene fiant, ut illud quidem dissipet & prohibeat, alterū autē laudet & gaudeat: hoc autem ne homini quidem solerti applicet quis, quanto magis deo? Post deinde dicant nobis, Utrumnam in his quæ ab illo continentur, & in proprijs eius fabricata sunt hæc, an in alienis & extra eum positis. Sed si quidem dicant extra eum, similiter omnia prædicta inconuenientia occurrēt eis, & includetur primus deus ab eo qui extra eum est, in quo & desinere eum nescire erit.

Nec iterum in ijs quæ continentur à patre alium quendam fabricasse hunc mundum, nec patrem per alia adminicula eam quæ secundum nos est fecisse conditionem, sed tantum per uerbum suum: esse autem conditorē eum, qui est super omnia deus, & ipsum patrem esse domini nostri Iesu Christi. Ca. 11

Sicut autem ualde uanum erit præter sententiam eius in eius proprijs ab angelis & ipsis qui sunt potestatis eius, aut ab alio quodam dicere fabricatum esse mundum, aut quasi non omnia respiciat ipse quæ sint in suis, aut non sciat quæ ab angelis futura sunt. Si autem non præter uoluntatem eius, sed uolente & sciente, quemadmodum quidam opinantur, non angeli uel mundi fabricator cause erant fabricationis istius, sed uoluntas dei. Si enim mundi fabricator est, angelos ipse fecit, aut etiam causa creationis eorum ipse fuit: & mundum ipse uidebitur fecisse, qui causas fabricationis eius præparauit: licet per longam successionem deorsum angelos dicant factos, uel mundi fabricatores à primo patre, quemadmodum Basilides ait, nihilominus id quod est causa eorum quæ facta sunt, in illum qui prolator fuit talis successionis recurret: quemadmodum in regem correctio belli refertur, qui præparauit ea quæ sunt causa uictoriæ: & conditio huius ciuitatis, aut huius operis, in eum qui præparauit causas ad perfectionem eorum quæ deorsum facta sunt. Quapropter non iam securim dicimus incidere ligna, uel ferram secare, sed hominem concidere & secare rectissime quis dicat eum, qui ipsam securim & ferram ad hoc fecit, & multo prius armamenta omnia, per quæ fabricata sunt securis & ferra. Sic igitur iuste secundum illorum rationem pater omnium dicitur fabricator huius mundi, & non angeli, nec alius quis mundi fabricator, præter illum qui fuit prolator, & prius causa fabricationis huiusmodi præparationis existens. Sit fortasse hic sermo suauis siue seductorius apud eos qui ignorant deum, & hominibus qui assimilant eum in operibus, & his qui non possunt statim aliquid ex parato fabricare, sed indigentibus multis organis ad eorum fabricationem: non autem uerisimilis in totum apud eos, qui sciunt, quoniam nullius

indigens omnium deus, uerbo condidit omnia & fecit, neque angelis indigens adiutoribus ad ea quae fiunt, neque uirtute aliqua ualde inferiori ab illo, & ignorante patre, Neque aliqua labe, neque ignorantia, ut is qui inciperet eum cognoscere homo fieret: sed ipse in semetipso, secundum id quod est inenarrabile & inexcogitabile nobis omnia praedestinans fecit quem admodum uoluit, omnibus consonantiam & ordinem suum & initium creationis donans. Spiritualibus quidem spiritalem & inuisibilem, & supercoelestibus coelestem, & angelis angelicam, & animalibus animalem, & natantibus aquatilem, & terrigenis terrigenam, omnibus aptam equalitatis substantiam: omnia autem quae facta sunt, infatigabili uerbo fecit. Proprium est enim hoc dei supereminentiae, non indigere alijs organis ad conditionem eorum quae fiunt, & idoneus est & sufficiens ad formationem omnium proprium eius uerbum, quemadmodum & Ioannes domini discipulus ait de eo. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. In omnibus autem est & hic qui est secundum nos mundus. Et hic ergo a uerbo eius factus est, sicut scriptura Geneseos dicit, omnia quae sunt, secundum nos fecisse deum per uerbum suum. Similiter autem & David exequitur. Quonia ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Cui igitur magis credemus de mundi fabricatione, his ne qui praedicti sunt, haereticis, sic fatua & inconstantia garrientibus, an discipulis domini, & fidei famulo dei Moyse & prophetae, qui primo genesim mundi narrauit, dicens. In principio fecit deus coelum & terram, & deinceps reliqua omnia, sed non di, neque angeli.

Quonia inuisibilis quidem est pater, sed non incognitus, neque ignorare eum quidem poterant angeli licet plurimum deorsum deiecti essent ab eo. Ca. III.

Quonia autem hic deus est pater domini nostri Iesu Christi & de hoc Paulus apostolus dixit, Unus deus pater qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis, iam quidem ostendimus unum esse deum: ex ipsis autem apostolis, & ex domini sermonibus adhuc ostendimus. Quale enim est: prophetarum & domini & apostolorum relinquentes nos uoces, attendere his nihil sani dicentibus? Instabilis igitur qui est secundum eos Bythus, & id quod est huius pleroma, & Marcionis deus. Siquidem, quemadmodum dicunt, extra se habet subiacens se aliquid, quod uacuum & umbram uocant, & uacuum hoc maius pleromate ipsorum ostenditur instabile. Est autem & hoc dicere, infra se omnia continente eo ab altero quodam fabricatam esse conditionem: oportet enim illos necessarie uacuum aliquid & informe confiteri, in quo fabricatum est hoc, quod est uniuersum, infra spiritale pleroma, & informe hoc, utrum sciente & propatore quae in eo futura erant ex studio sic reliquisset, an ignorante. Et si quidem ignorante, iam non omnium erit praescius deus. Sed nec quidem causam reddere habebunt, propter

propter quam rem locum hunc temporibus tantis otiosum sic reliquit. Si autem præsciens est & mente cōtemplatus est eam cōditionē, quæ in eo loco futura esset, ipse fecit eam, qui & performauit eam in semetipso. Quiescant igitur dicere, ab alio factū esse mundū: simul enim ac mente cepit deus, & factum est hoc, quod mente cōceperat. Nec enim possibile erat alium quidē mente concipere, alium uero facere quæ ab illo mente concepta fuerant: Sed aut æternū mundū mente concepit secundum eos hæreticos deus, aut tēporalem, quæ utraq; incredibilia. Sed si quidē æternū eum mente concepit, & spiritalem & uisibilem, talis & factus fuisset. Si aut talis qualis est, & ipse fecit eum talem, qui talem quidē mente cōceperat, aut in præsentia patris uoluit esse eū secundū mentis conceptionem talem, & cōpositum & mutabilem & transeuntē. Cum aut sit talis, qualem pater deformauerat apud semetipsum, dignum esse patris fabricatione. Quod autem à patre uniuersorum mente conceptum est, & præformatum, sic quemadmodum & factum est, labis esse dicere fructum & ignorantia prolationem, magnæ blasphemia est. Erit enim secundum illos, pater omnium secundum suam mentis conceptionem in pectore suo, labis emissionis & ignorantia fructus generans: quæ enim mente conceperat, hæc facta sunt.

Quoniam subtilis est pleroma Valentini discipulorū. Ca. IIIII
CAusa igitur quærenda est huiusmodi dispositionis dei, sed non fabricatio mundi altero ascribenda: & ante præparata omnia dicenda sunt à deo ut fierent, quemadmodum & facta sunt. Sed non umbra & uacuitas quæretur, utrum ab omnium patre & prolatores, secundum eos & ipsum prolatus, & est æqualis honore & cognatum reliquis æonibus, forte autem & antiquius ipsis. Si autem ab eodem emissum est, simile est ei qui emisit, & his cum quibus emissum est. Necessitas ergo erit omni modo & Bythum ipsorum cum Sige uacuo similem esse, hoc est uacuum esse: & reliquos æonas, cum sint uacui fratres, uacuum & substantiam habere. Si autem non est emissum, à se natum est, & à se generatum est, & æquiparans in tempore ei qui est secundum eos Bytho omnium patri, & sic eiusdem naturæ & eiusdem honoris erit uacuum ei, qui est secundum eos, omnium patri. Oportet enim illum emissum esse ab aliquo, aut à se generatū, & à se natū esse. Sed si quidem emissum est uacuum, uacuum & prolator est Valentinus, uacui & sectatores eius. Si autem non prolatus est, sed à se generatum est, & simile est & fraternum & eiusdem honoris id quod est uacuum ei patri qui prædictus est à Valentino: antiquius autem & multo ante existens & honorificentius reliquis æonibus ipsius Ptolemæi & Heracleonis, & reliquis omnibus qui eadem opinantur. Si autem & aporiati in his confiteantur continere omnia patrem omnium, & extra pleroma esse nihil. Nam ne-

Videtur reddi
 disse Grecam
 uocem $\alpha\omega\sigma$
 $\chi\lambda\theta$

uterg; fuit
 imitator
 Valentini

cessitas est omni modo definiri eum & circumscribi ab aliquo maiore, & id quod extra & quod intus, dicere eos secundū agnitionē & ignorantiam sed non secundum localem sententiam. In pleromate autē uel in his quæ continentur à patre facta à Demiurgo aut ab angelis quæcunq; & facta scimus, contineri ab inenarrabili magnitudine, uelut in circulo centrum, aut uelut in tunica maculam: Primo quidē qualis Bythus erit subsistens in sinu suo maculam fieri, & permittens in suis alterū quendam condere uel proferre, præter suam mentem, quod quidem imbecillitatē uniuerso pleromati afferre inciperet, cum posset ab initio abcidere labem, & eas quæ ab eo initium acceperunt emissiones, neq; ignorantia, neq; in passione, neque in labe constitutionem creationis permittere accipere. Qui enim postea emendat labem uel maculam, multo prius poterat obseruare ne quidem initio in suis fieri talem maculam. Vel si initio quidem concessit, quoniam aliter fieri non poterant, quæ facta sunt, oportet & semper sic fieri illa. Quæ enim initio nō possunt emendationem perficere, quemadmodū hanc postea percipient, aut quemadmodum homines aduocari, aut quem factum dicunt causæ ex quibus facti sunt homines uel ipse Demiurgus uel angeli in labe dicantur esse: & si ideo quod benignus sit in nouissimis tēporibus misertus est hominum, & perfectum eis dat, illorū primo misereri debuit qui fuerunt hominis factores, & dare eis perfectum. Sicutiq; & homines miserationē percepissent, de perfecto perfecti facti. Si enim operis ipsorū misertus est, multo prius illorum misereri debuit, & non sinere in tantum cæcitate uenire eos. Soluetur autem eorum & ille qui est de umbra & uacuo sermo, in quibus eam quæ est secundū nos factā dicunt cōditionē, si in his quæ cōtinentur à patre facta sunt hæc: si enim paternū illorū lumen tale opinātur, ut omnia adimplere possit quæ intra eum sunt, & omnia illuminare, quemadmodū uacuum & umbra in his quæ à pleromate & à paterno lumine continentur poterat esse. Oportet enim eos & locum ostendere intra propatorē aut intra pleroma non illuminatū nec retentum ab aliquo, in quo aut angeli aut Demiurgus fecit quæcunq; uoluit. Nec enim modicus locus est, in quo tanta & talis conditio facta est. Necessitas erit itaq; uniuersa, intra pleroma aut intra patrē ipsorum localiter uacuum aliquid & informe & tenebrosum fieri, in quo fabricata sunt quæ fabricata sunt: incusationē quoq; recipiet paternum ipsorum lumen, quasi non possit ea quæ intra ipsum sunt illuminare & implere. Adhuc autem labis fructum dicentes ea, & erroris operam, labem & errorem adducent intra pleroma & in sinum patris.

Ostensio non esse eam quæ est secundum nos creaturam imaginem pleromatis eorū neq; Demiurgum unigeniti. Cap. v

ADuersus eos igitur qui dicunt extra pleroma uel sub bono deo hunc

hunc mundum factum, ea quæ pauloante dicta sunt à nobis apta sunt, & concludentur tales cū patre suo ab eo qui extra, in quo etiā & desine-
re eos necesse est. Aduersus eos aut qui dicunt in his quæ continentur à
patre, ab alijs quibusdam factum hunc mūdum, omnia quæ nunc dicta
sunt absurda & incōuenientia occurrent, & cogentur aut omnia lucida
& plena & operosa ea quæ sunt intra patrem confiteri, aut paternū lu-
men accusare, quasi qui non possit omnia luminare: aut sicut pars, sic &
uniuersum pleroma ipsorū uacuum & indispositū & tenebrosū confi-
tendū. Et reliqua omnia quæcunq; sunt conditionis accusant, quasi tē-
poralia sint, & æterna choica, aut inaccusabilia esse oportet, cū sint intra
pleroma et in sinu patris: aut etiā in uniuersum pleroma similiter ueniēt
incusationes, & causa ignorantiæ inuenietur, Christus eorū. Sic enim di-
cunt eum formasse secundum substantiā, matrem ipsorū foras proiecit
extra pleroma, id est separauit ab agnitione. Ipse igitur in ea ignorantia
fecit, qui separauit eam ab agnitione. Quō igitur idem ipse reliquis qui-
dem æonibus ijs qui eo anteriores erant prestare agnitionē poterat, ma-
tri autem eius causa esse ignorantia: extra agnitionē enim fecit eam, ex-
tra pleroma eam proijciens. Adhuc quoq; si secundum agnitionem &
ignorantiam, intra pleroma et extra pleroma dicent, sicut quidā ex ipsis
dicunt, quoniam qui ignorantia est intra id est quod agnoscit saluato-
rem, quem omnia esse dicunt, in ignorantia fuisse cōsentire eos necesse
est. Dicunt enim eum cū foras extra pleroma uenisset formasse matrem
ipsorum: sic igitur id quod est extra ignorantia dicunt uniuerforū: exiit aut
saluator ad formationē matris ipsorum, extra agnitionē uniuerforū fa-
ctus est, hoc est in ignorantia. Quomodo igitur illi agnitionem præsta-
re poterat, cum & ipse extra agnitionem esset: & nos enim extra agnitio-
nem cum simus ipsorum, extra pleroma esse dicunt. Et iterum. Si igitur
saluator exiuit extra pleroma ad inuestigationem perditæ ouis, ple-
roma aut est agnitione, extra agnitionē factus est, quod est ignorantia. Aut
enim localiter quod est extra pleroma consentire eos necesse est, & om-
nia quæ prædicta sunt contraria occurrent eis, Vel si secundum agnitio-
nem dicunt, quod est intus, & ignorantiam quod est extra, saluator illo-
rum & multo ante Christus ignorantia facti erunt extra pleroma, egres-
si ad formationem matris ipsorum, quod est extra agnitionem. Hæc au-
tem aduersus omnes qui quolibet modo uel ab angelis, uel ab alio quo-
dam præter uerbū dei mūdum factum esse dicunt, similiter adaptabun-
tur. Quam enim incusationem faciūt de Demiurgo & de his quæ facta
sunt materialia & tēporalia, recurreret in patrem. Si quidem quēadmo-
dum in uentre pleromatis facta sunt, quæ inciperēt mox demū dissolui
secundum concessionē & ad placitum patris. Iam igitur non est fabrica-
tor causa huius operationis, ualde bene putans semetipsum fabricare,
sed

sed qui in suis cōcedit & probat labis prolationis & erroris opera fieri, & in eternis temporalia, & in incorruptibilibus corruptibilia, & in his quæ ueritatis sunt, ea quæ sunt erroris. Si autē non concedente neq; ap probante patre uniuersorū facta sunt hæc, potētior & fortior & domi nator is qui fecit in hijs quæ propria illius sunt, quæcūq; ille non con celsit. Si autē non approbans cōcelsit pater ipsorum, quemadmodū qui dam dicunt, aut potēs prohibere cōcelsit per necessitatē quandam, aut non potens. Sed si quidem nō poterat, inualidus & infirmus est. Si au tem potens, seductor & hypocrita & necessitatis seruus, non consenti ens quidem, cōcedens autem quasi cōsentiens, & initio cōcedens siste re errorem & crescere illum conatur, quando iam multi male perierunt per labē. Non decet autē eum qui super omnia sit deus, cum sit liber & suæ potestatis, necessitati seruisse dicere, ut sit aliquid secūdam concessi onem præter sententiā eius. Alioquin necessitatē maiore & dominatio nem facient, quā deū, quando id quod magis potest antiquius sit om nibus. Et statim in principio causas abcidere necessitatis debuit, & non concludere semetipsum ad habendam necessitatē, concedendo aliquid præterquā deceat eum. Multo enim melius & consequentius & magis deificū erat, ut in principio initiū excederet huiusmodi necessitatis, & postea quasi de poenitētia conaretur tātum fructificationē necessitatis eradicare. Et si necessitati seruiens erit mater uniuersorū, & sub fatū ca det modeste ferens in his quæ fiunt, præter necessitatē autē & fatum ni hil agere possit, Similiter atq; Homericus Iupiter qui per necessitatē di cit. Et ego enim tibi dedi uelut uolens nolente animo. Secundum igitur hanc rationē necessitatis & fati inuenietur seruus Bythus ipsorū. Quo modo autē & ignorabant uel angeli aut mūdi fabricator primum deum, quando in eis proprijs essent & creaturæ existerent eius & cōtinentur ab ipso. Inuisibilis quidē poterat eis esse propter eminentiā, ignotus au tem nequaquā, propter prouidentiam. Etenim licet ualde per descensionē multum separati essent ab eo, quoquo modo autem, sed tamē dominio in omnes extenso, oportuit cognoscere dominantem ipsorum, & hoc ipsum scire, quoniā qui creauit eos est dominus omniū. Inuisibile enim eius cum sit potens magnam mētis intuitionē & sensibilitatē omnibus præstat potentissimæ & omnipotentis eminentiæ. Vnde etiā si nemo cognoscit patrē nisi filius, neq; filiū nisi pater, & quibus filius reuelauerit, tamen hoc ipsum omnia cognoscunt, quādo ratio mentibus infixi moueat ea & reuelet eis, quoniā est unus deus omniū dominus, & pro pter hoc altissimi & omnipotētis appellationi omnia subiecta sunt, & huius inuocatione etiā ante aduentū domini nostri saluabantur homi nes & à spiritibus nequissimis & à dæmonijs uniuersis, & ab uniuersa apostasia, Non quasi uidissent eum terreni spiritus aut dæmones, sed cum

Iliados A καὶ
γὰρ ἐγὼ σοι
δῶκα ἐκὼν
ἀεκοῦτι γε
θυμῶν

cum scirent quoniam est super omnia deus, cuius & inuocationē tremebant & tremunt uniuersa creatura & principatus & potētia, et omnis subiecta uirtus. Aut nunquid hi qui sub Romanorū imperio sunt, quāuis nunquā uiderint imperatorē, sed ualde & per terram & per mare separati ab eo, cognoscent propter dominiū eum, qui maximam potestatem habet principatus? Qui autem super nos erant angeli, uel ille quem mundi fabricatorem dicunt, non cognoscent omnipotentem: quādo iam & muta animalia tremant & cedant tali inuocationi, & utique non uident eum, tamē domini nostri nomini subiecta sunt omnia: sic & unus qui omnia fecit & condidit uocabulo, cum alter non sit quā ipse qui mundū fecit. Et propter hoc iudaei usque nunc hac ipsa aduocatione daemonas effugant, quando omnia timeant inuocationē eius qui fecit ea. Si itaque mutis animalibus irrationabiliores uoluerint angelos esse, inuenient quoniā oportebat, licet non uidissent hi eum qui super omnia deus est, uti cognoscerēt potentatū & dominiū eius. Ridiculum enim uere adparebit, si se quidē qui super terrā sunt cognoscere dicunt, eum qui super omnia est deus, quem nunquā uiderūt: ei autem qui eos fecit & uniuersum mundū secundū eos, non permittāt, cum sit in summis & super coelos, cognoscere ea quae ipsi quum sint in humilibus sciunt: nisi si forte sub terra in tartaro esse Bythum suum dicūt, Quapropter & primos se cognouisse eum quā hi qui in altitudine habitant angeli, in tantamentiam uenientes, uti dementē pronuncient mundi fabricatorē: quorum quidem uere est misereri, cum in tanta dementia dicant neque matrem agnouisse eum neque semen eius, neque pleroma æonum, neque propatorem, neque quid essent quae fabricauit.

Quomodo immensus excidit de imaginibus eorum sermo. Cap. VI

Este autem imagines eorum quae intra pleroma sunt, latenter saluatore operato sic fieri in honorem eorum qui sursum sunt, ignorant: neque Demiurgo uniuersa saluatorem dicunt honorasse pleroma in conditione per matrem, similitudines & imagines eorum quae sursum sunt emittentem. Sed quoniam quidem impossibile erat extra pleroma esse aliquid, in quo imagines dicunt factas esse eorum, qui sunt intra pleroma, ab alio quodam praeter primum deum fabricari hunc mundum ostendimus. Si autem suaue est undique euertere eos, & mendaces arguere, dicemus aduersus eos, quoniam si in honorem eorum quae sursum sunt, facta sunt haec secundum illorum imaginē à saluatore, semper ea oportet perseuerare, uti & semper sint in honore quae sunt inhonorata. Si autem transeunt, quae utilitas huius breuissimi temporis honoris, qui aliquando quidem non fuit, rursus autem non erit? Vanæ igitur gloriae appetitor magis erit saluator, quam honorans quae sunt sursum arguitur à nobis. Quis enim honor est æternorum eorum quae semper sunt,

ea quae

ea quæ sunt temporalia, eorum quæ stant, ea quæ prætereunt, in corrupti-
 ptibilia corruptibilia? Quandoquidē & apud homines qui sunt tem-
 porales nulla gratia est eius honoris qui celeriter præterit, sed eius qui
 plurimum quantum potest perseverat. Quæ autem statim ut facta sunt
 exterminantur, in contumeliam magis eorum qui putantur honorari,
 facta esse iuste dicentur, & contumeliose tractari id quod est æternum,
 corrupta eius & soluta imagine. Quid autem non plorasset & aperiata
 esset mater ipsorum nō habuisse saluatore per quæ honoraret plenitudi-
 nem extremæ confusionis, non habentis propriam substantiā, per quā
 honoret propatorem. O uanæ gloriæ honor, qui statim præterit & iam
 non apparet, Erit aliquis æon in quo in totum talis honor fuisse non re-
 putabitur, & inhonorata erunt tunc quæ sunt sursum, aut aliam iterum
 necesse erit matrem emittere plorantem & aperiatam in honorē plero-
 matis. O indissimilis simul autem & blasphemæ imaginis, imaginem
 mihi dicitis emissam à mūdi fabricatore unigeniti, quem & Nun uultis
 esse patris uniuersorum, & imaginem hanc ignorare quidem semetip-
 sam, ignorare autem & conditionem, ignorare autem & matrem, & om-
 ne quodcunq; est ipsorum quæ sunt, & eorum quæ ab eo facta sunt, &
 non erubescitis aduersus uos ipsos ignorantiam inducentes usq; ad ip-
 sum Monogenen. Si enim secundum similitudinem eorū quæ sunt sur-
 sum, à saluatore facta sunt hæc, ignorante eo qui secundum similitudi-
 nem factus est, necesse est & circa eum & secundum eum ad cuius simi-
 litudinem factus est is qui ignorat huiusmodi ignorantiam non extite-
 rit spiritualiter, Non enim possibile est cum sint utriq; spiritualiter emissi,
 neq; plasmati, neq; compositi, in quibusdam quidem similitudinem ser-
 uasse, in quibusdam uero deprauasse imaginē similitudinis, quæ in hoc
 sit emissa, ut sit secundum similitudinem eius, quæ sursum est emissio:
 quod si non est similis, saluatoris erit inculatio, qui dissimilē emisit ima-
 ginem, quasi reprobabilis artifex. Nec enim dicere possunt, quasi non
 haberet potestatem emissionis saluator, quem omnia esse dicunt. Si igitur
 dissimilis est imago, malus est artifex, est culpa saluatoris secundū eos.
 Si autem similis est, eadem ignorantia inuenietur circa Nun propatoris
 ipsorū, hoc est, Monogenen: et ignorabit quidem semetipsum Nus pa-
 tris, ignorauit autem & patrem, ignorauit autem & ea quæ ab eo facta
 sunt. Si autem cognoscit ille & eum qui ad similitudinem eius factus est
 à saluatore, necesse est cognoscere quæ sunt similia, & soluta est ipsorū,
 secundum suam regulam maxima blasphemā. Et sine hoc autem, quor-
 nam modo ea quæ sunt creaturæ sic uaria & multa & innumerabilia, eo-
 rum æonum qui sunt intra pleroma xxx. imagines esse possunt, quorū
 & nomina quæ sunt & secundum quod dicunt, in eo qui est ante hunc
 libro posuimus? Et non tantum uniuersæ creaturæ ueritatem, sed ne
 quidem

quidem partis alicuius aut coelestium, aut superterrestrium, aut aquatili-
 um poterint adaptare pleromatis ipsorum paruitati. Quoniam enim
 pleroma ipsorum xxx. æones sunt ipsi testantur, quoniã autem in una
 parte ipsorum quæ dicta sunt non xxx. sed multa milia specierũ esse ad-
 numerant, eos ostendere omnis quicumq; confitebitur. Quomodo igitur
 ea quæ tam multa sunt conditionis, & contrarijs subsistentia, & res-
 pugnantia inuicem, & interficientia alia, imagines & similitudines esse
 possunt xxx. æonum pleromati, si quidẽ unius naturæ, quemadmodũ
 dicunt ex æquali & simili existant, & nullam habeant differentiã. Opor-
 tebat autem si hæc illorum imagines sunt, quemadmodum natura nez-
 quam homines dicunt quosdã, & natura rursus bonos, & æonum ipso-
 rum ostendere tales differẽtias, & quosdam quidem ex ipsis natura bo-
 nos dicere emissos, quosdam autẽ & natura malos, ut imaginis illorum
 adinuentio congruens esset æonibus. Adhuc autẽ quoniã in mũdo alte-
 ra quidem sunt mansueta, altera uero fera, & quædam quidem innocen-
 tia, quædam aquatilia, quædam uolatilia, quædã coelestia, similiter æo-
 nas ostendere debent tales habere affectiones, si quidem hæc illorũ ima-
 gines sunt. Et ignis autem æternus, quem præparauit pater diabolo &
 angelis eius, cuius eorum qui sunt sursum æones imago sit, interpretari
 debent, & ipse enim in cõditione numeratur. Si autẽ excogitationis eius
 qui passus est æonis dicent imagines hæc esse, primum quidem impie
 agent aduersus matrem suam, malorum & corruptibilium imaginum
 iniatricem esse eam dicentes. Deinde autem ea quæ sunt multa & dissi-
 milia, & contraria natura, quo iam modo unius & eiusdem imaginis es-
 runt. Et si pleromatis angelos multos esse dicent, & horũ, illa quæ sunt
 multa imagines esse, nec sic constat ratio. Primo enim differentias plero-
 matis angelorum contrarias inuicem debent ostendere, quemadmodũ
 & subiacentes imagines cõtrariæ naturæ inuicem sunt. Deinde autem
 cum sint multi & innumerabiles circa factorẽ angeli, quemadmodum
 omnes confitentur prophetæ, denamilia denum milium assistere ei, &
 multa milia milium ministrare ei, & secundũ eos pleromatis angeli an-
 gelos factoris imagines habebunt, & manet conditio integra in imagi-
 ne pleromatis, iam non consequentibus xxx. æonis in multiformẽ con-
 ditionis uarietatem. Adhuc etiam, si secundum similitudinem hæc illo-
 rum facta sunt, illa rursus, ad quorum similitudinem erãt facta. Si enim
 mundi fabricator non à semetipso fecit hæc, sed quemadmodum nulli-
 us momẽti artifex, & quasi primum discens puer de alienis archetypis
 transtulit Bythus ipsorum, unde habuit speciem eius, quam primũ emi-
 sit dispositionis. consequens est igitur illum ab altero quodã qui super
 eum est exemplum accepisse, & illum rursus ab altero. Et nihilo minus
 in immensum excidet de imaginibus sermo, quẽadmodum & de his, si

non fixerimus sensum in unum artificē, ut in unum deum, qui à semetipso fecit ea quæ facta sunt. Aut de hominibus quidem aliquis permittit à semetipsis utile aliquid ad uitā adinuenisse: ei autē deo qui mūdum consummauit, non permittit à semetipso fecisse speciem eorū quæ facta sunt, & adinventionē ornatae dispositionis: Vnde autē & hæc illorū imagines, cum sint illis contrariæ, & in nullo possint eis cōmunicare. Quæ cum sint cōtraria, eorū quorū sunt contraria esse quidem possunt exitiosa, imagines uero nullo modo, quemadmodū aqua igni, & rursus lumen tenebris, & alia tanta nequaquā erunt inuicem imagines. Sic nec ea quæ sunt corruptibilia & terrena, & cōposita, & prętereuntia, eorū quę secundum eos sunt spiritaliū imagines erunt, nisi si & ipsa cōposita, & in circūscriptione, & in figuratione cōfiteantur esse, & nō iam spiritalia, & effusa, & locupletia, & incōprehensibilia. Necessē est enim ea in figuratione esse & circūscriptione, ut sint imagines ueræ, et absolutū est ea nō esse spiritalia. Si autē illa spiritalia, & effusa, & incōprehensibilia dicunt, quomodo possunt quæ sunt in figura & circūscriptione, imagines illorum esse quæ sunt sine figuratione & incōprehensibilia: Si autē secundū figurationem, nec secundum formationem, sed secundum numerum et ordinem emissionis imagines ea dicent esse, primo quidē non sunt imagines dicēda hæc & similitudines eorū, qui sursum sunt æonum. Quæ enim nec habitum, nec figuram illorum habent, quemadmodum imagines sunt ipsorum: Post deinde & numeros, & emissiones superiorum æonum eosdem & similes ad eos qui sunt conditionis adaptent. Nunc autem triginta ostendentes æones, & tātā multitudinem eorum quæ sunt in conditione, imagines eorum quæ sunt triginta dicentes, iuste ut insensati arguentur à nobis.

Quō nō est uerisimile ea quæ sunt hic umbrā pleromatis eorū esse. Ca. vii
Sicut autem hæc illorū umbram dicent esse, quemadmodū quidam ipso
 Srum audent dicere, aut secundum hoc imagines esse, necesse erit &
 corpora ipsos ea quæ sunt sursum cōfiteri. Ea em̄ quæ sursum sunt cor-
 pora umbram faciunt, non autem iam spiritalia, quandoquidem nulli
 obscurare possunt. Si autē & demus illis, quod quidem est impossibile,
 eorum quæ sunt spiritalia & lucida umbram esse, in quam matrem su-
 am descendisse dicunt: tamen cum illa sint æterna, & ea quæ ex ipsis ef-
 ficitur umbra sempiterna perseverat cum hīs quæ se adumbrant. Si
 autem hæc transeunt, & illa necesse est, quorum hæc sunt umbræ, tran-
 sire: illis autem perseverantibus, perseverant & umbræ ipsorum. Si autē
 non secundum id quod obumbretur dicentes eam umbram esse, sed se-
 cundum id quod multo ab illis separata sunt, paterni luminis ipsorū pu-
 sillitatem & infirmitatem accusabunt, quasi non attingat usq; ad hæc,
 sed deficiat adimplere id quod est uacuū, & dissoluere umbram, & hoc
 quando

quando nemo sit impedimento: in caliginem enim conuertetur secundum eos, & obcæcabitur paternum lumen eorum, & deficiet in his quæ sunt uacuitatis locis, cum minime possit adimplere omnia. Non igitur iam dicant pleroma esse omnium Bythum ipsorum, qui id quod est uacuum & umbra, neque adimpleuit, neque illuminauit, ut iterum umbram & uacuum permittant: si quidem adimplet omnia paternum ipsorum lumen. Neque igitur extra primum patrem, id est, qui super omnia est deus, aut pleroma aliquid esse potest, in quod enthymesisin passis æonis descendisse dicunt, ut non definiatur & circūscriptura ab eo qui est extra, & contineatur ipsum pleroma, uel primus deus: neque uacuum esse aut umbram capiet cum iam ante sit pater, uti ne deficiat lumen eius & definiatur in uacuum. Irrationale est autem & impium adinuenire locum, in quo cessat, & finem habet qui est secundum eos propator & proarche, & omnium pater, & huius pleromatis: nec rursus in patris sinu alterum quemdam dicere tantam fabricasse conditionem fas est, uel consentiente, uel non consentiente, & propter prædictas causas, impium est enim similiter & demens dicere tantam conditionem ab angelis aut ab emissionem quadam ignorante uerum deum in his quæ sunt ipsius fabricasse, neque infra pleroma ipsorum, cum sit uniuersum spiritale, ea quæ sunt terrena & choica possibile facta esse: sed ne quidem secundum illorum imaginem, cum dicitur pauci & similis formationis & unum esse, possibile est, & quæ multæ conditionis, & contraria inuicem facta esse.

Quam falsa umbra & uacua eorum ostenditur.

Cap. VIII

Fallus autem apparuit, & qui est de umbra Cenomatís, id est, uacui *κενωματος* ipsorum sermo, secundum omnia. Itaque uacuum ostensum est figmentum eorum, & incostans doctrina, uacui autem & hi qui attendunt eis, uere in profundum perditionis descendentes. Quandoquidem est mundi fabricator deus, constat & ipsis qui multis modis contradicunt ei & confitentur eum, fabricatorem eum uocantes, & angelum dicentes: ut non dicamus quoniam omnes clamant scripturæ, & dominus hunc patrem qui est in caelis docet, & non alium, quemadmodum ostendemus procedente sermone.

Ostensio quoniam est & subsistit mundi fabricator deus, non constat autem qui super hunc adinuenitur pater.

Cap. IX

Nunc autem sufficit id quod est ab eis qui contraria nobis dicunt testimonia, hominibus ad hoc demum sentientibus, ueteribus quidem & in primis à primoplasti traditione hanc suadelam custodiētibus, & unum deum fabricatorem coeli & terræ hymnizantibus. Reliquis autem post eos à prophetis dei huius rei commemorationem accipiētibus, ethnicis uero ab ipsa conditione discēntibus. Ipsa enim conditio ostendit eum, qui condidit eam, & ipsa factura suggerit eum qui eam fecit, & mundus manifestat eum qui se disposuit. Ecclesia autem omnis per uniuersum

sum orbem hanc accepit ab Apostolis traditionē. Constante igitur hoc deo, quemadmodū diximus, & testimoniū ab omnibus accipiēte, quoniam est ille sine dubio, qui secundum eos adinuenitur pater, incōstans & sine teste est, Simone mago primo dicente semetipsum esse super omnia deum, & mundum ab angelis eius factum: post deinde his qui successerunt ei secundum quod ostēdimus in primo libro uarijs sententijs impias & inreligiosas aduersus fabricatorē circūducentibus doctrinas, quorum discipuli cum sint hi, & ethnicis peiores efficiunt eos qui assentiūt eis. Illi enim creaturæ potius quā creatori seruiētes, & his qui nō sunt dii, uerum tamen primū deitatis locum attribuūt fabricatori huius uniuersitatis deo, Hi autē hunc quidem labis fructum dicentes & animalē eum uocantes, & non cognoscentem eam quæ super eum est uirtutem, dicentem quoque, Ego sum, & præter me nō est alius deus, mentiri eum dicentes, ipsi mentientes, omnem malitiā copulantes ei, eum qui nō est super hunc quod sit fingentes, secundum sententiam suam deteguntur eum quidem qui est deus blasphemantes, eum autem qui non est, deum fingentes, in suam ipsorum condemnationem.

De quæstionib. & parabolis quomodo oporteat soluere ea quæ quærentur. Cap. x

ET qui dicunt semetipsos perfectos, & uniuersorum habere agnitionem, Ethnicis peiores, & magis blasphemi sensu, etiam aduersum suum factorē inueniuntur, per quos itaque irrationale est, prætermittentes eum, qui uere est deus, & qui ab omnibus habet testimoniū, quærere si est super eum is qui non est, & qui à nemine unquam adnunciatus est. Quoniam enim manifestum est, dictum est de eo, & ipsi testimoniū perhibent. Quia autē parabolæ, quæ quærent & ipsæ quomodo dictæ sint, male ad eū qui adinuentus est ab ipsis transfigurantes, alium nunc qui ante nunquam quæsitus est generant, manifestū est. Per hoc enim quod uelint ambiguas exoluere scripturas, ambiguas autem non quasi ad alterum deum, sed quasi ad dispositiones dei, alterum deum prædicauerunt, quemadmodum prædiximus de harena resticulas necentes, & quæstioni minori quæstionem maiorem adgenerantes. Omnis autem quæstio non per aliud quod quæritur habebit resolutionem, nec ambiguitas per aliam ambiguitatem soluetur, apud eos qui sensum habent, aut ænigmata per aliud magis ænigma, sed ea quæ sunt talia ex manifestis & consonantibus, & claris accipiunt absolutiones. Hi autē bis quærentes exoluere scripturas & parabolæ, alteram maiorem & impiam quæstionem introducunt, siquidem super mundi fabricatorem deum, quod alius sit deus, non exoluentes quæstiones, (unde enim?) sed minori quæstioni magnam quæstionem adnectentes, & nodum insolubilem inferentes. Ut enim sciant hoc ipsum scire, quod utique xxx. annorum dominus

dominus uenit ad baptismum ueritatis, hoc nō discentes, ipsum deum fabricatorem qui misit eum ad salutem hominum, impie contemnunt: & ut putentur posse enarrare unde substantia materiæ, non credentes quoniã deus ex his quæ nō erant, quẽadmodũ uoluit, ea quę facta sunt, ut essent omnia, fecit sua uoluntate & uirtute substantia usus, sermones uarios collegerunt, uere ostendentes suã infirmitatẽ. Quoniam quidem his quæ sunt non credunt, in id quod non est ceciderunt. Quod enim dicunt ex lacrymis Achamoth humectam prodisse substantiam, à risu autem lucidam, à tristitia autem solidam, & à timore mobilem, & in his altum sapere, & inflatum esse, quõ hæc non digna risione, & uere ridicula: qui non credunt quidem, quoniã ipsam materiam, cum sit potens & diues in omnibus deus, creauit, nescientes quantum potest spiritalis & diuina substantia, credentes aut quoniam mater ipsorum, quam foemina à foemina uocant, à prædictis passionibus emisit tantam conditionis materiã: exquirentes quidem unde suppeditauit fabricatori conditionis substantia, non quærentes autem unde matri ipsorum quam Enthymesi & impetum æonis errantis dicunt, lachrymas tantas aut sudores, aut tristitias, aut reliqua materiæ emissio.

Quoniã substantiã materiæ labi adiungere non constat, uoluntate aut & uirtute dei constat & fidem habet. Cap. XI

Atribuere enim substantiã eorũ quæ facta sunt uirtuti & uoluntati eius qui est omniũ deus, & credibile & acceptabile, & constans, & in hoc bene diceretur: Quoniã quæ impossibilia sunt apud homines possibilia sunt apud deum. Quoniã homines quidem de nihilo nō possunt aliquid facere, sed de materia subiacenti. Deus aut quàm homines melior, eo quod materiã fabricationis suæ cum ante non esset, ipse adinuenit. Dicere aut de Enthymesi æonis errantis prolatam materiã, & longe quidem æonem ab Enthymesi eius separatã, & huius rursus passionem & affectionẽ extra ipsam quidem eius esse materiam, & incredibile, & fatuum, & impossibile, & inconstans. & non credentes quidem, quoniã hic qui est super omnia deus, in his quæ sunt eius uaria & dissimilia uerbo fabricauit, quemadmodum ipse uoluit, cum sit omniũ fabricator, ut sapiens Architectus & maximus rex.

Contradictiones his qui sunt à Valentino. Cap. XII

Credentes aut quoniam angeli aut uirtus aliqua separata à deo & ignorans eum, fecit hanc uniuersitatem. Sic igitur & ueritati non credentes, in mēdacio aut uoluntatis perdiderunt panem uitæ ueræ, in uacuum & in profundum umbræ incidētes, similes Aesopi cani, ei qui panem quidem reliquit, in umbrã aut eius impetũ fecit, & perdidit escã. Et ex ipsius aut domini uerbis facile est ostēdere cōfitentis unũ patrem & factorem mundi, & plasmatorẽ hominis, qui à lege & prophetis an-

nuntiatus sit, & alterum nescientis, & hunc esse super omnia deum, doctis aut & per se eam quae est ad patrem adoptio filiorum, quae est aeterna uita omnibus iustis attribuentis. Sed quoniam amant incusare & ea quae sunt sine calumnia, & calumniosi concutiunt, multitudinem parabolarum & quaestionum inferentes nobis, bene haec arbitrati sumus primo interrogare eos esse contrarium de suis dogmatibus, & quod non est uerisimile ipsorum ostendere, & temeritatem ipsorum excidere, post deinde dominum sermones inferere, ut non sint tantum ad proponendum uacantes: sed propter hoc quod non possint ad ea quae interrogantur ratione respondere, dissolutam suam uidentes argumentationem, aut reuertentes ad ueritatem, & semetipsos humiliantes, & cessantes a multifaria sua phantasia, placentes de his quae aduersus eum blasphemauerunt, saluentur, aut si per se uerauerint in ea, quae praecipitauit animum ipsorum uana gloria, argumentationem suam immutent.

Quomodo is sermo qui est de triacontade illorum concidit in utroque, & secundum id quod plus est, & secundum id quod minus. Ca. XIII

Primo quidem de triacontade ipsorum sic dicamus, uniuersam eam utriusque concidere, & secundum id quod minus habet, & secundum id quod plus, propter quod dicunt triginta annorum dominum ad baptismum uenisse se. Haec autem dicentes manifesta erit uniuersae argumentationis ipsorum euersio: & secundum deminorationem quidem sic: primo quidem, quoniam annuerant reliquis aeonibus propatorem. Pater enim omnium annuerari non debet cum reliqua emissione, qui non est emissus, cum ea quae emissa est, & innatus cum ea quae nata est, & quem nemo capit, cum ea quae ab eo capitur, & propter hoc incapabilis, qui figuratus non est cum ea quae figurata est: secundum enim id quod melior quam reliqui non debet cum eis annuerari, & hoc cum aetone passibili & in errore constituto, qui est impassibilis, & non errans.

Quoniam impossibile est separatas esse ab inuicem eas quae infra plenitudinem dicuntur coniugationes, adunitis autem istis impossibile est Sophiam sine coniuge assumpsisse labem, aut etiam generasse aliquid. Cap. XIII

Quoniam enim a Bytho inchoantes triacontada enumerant usque ad Sophiam, quam aetone errantem dicunt, ostendimus in eo libro, qui est ante hunc librum, & quae dicunt nomina ipsorum posuimus: hoc autem non annuerato iam non sunt xxx secundum eos emissiones aetone, sed xx & viii fiunt. Post deinde primam emissionem Ennoiam, quam Sigen uocantes, ex qua rursus & Alethian emissiones dicunt in utriusque exorbitet. Impossibile est enim ennoean alicuius aut silentium separatim intelligi, & extra eum emissum propriam habere figurationem. Si autem non dicent emissam esse illam extra, sed adunitam propatori, ut quid cum reliquis aetone annuerant eam his qui non sunt aduniti, & propter hoc ignorant magnitudinem eius. Si autem & unita est, consideremus & hoc, necessitas est omnis adunita

adunita coniugatione & inseparabili & una existente, indiscretã & unitam eam quæ ex ea est emissionẽ fieri, ut nõ dissimilis sit ab eo qui emisit. hoc autẽ se sic habente unum & idem fiet, quemadmodum Bythus & Sige, sic & Nus & Alethia semper adhærentes inuicẽ, & quod nõ possit alterũ sine altero intelligi, quemadmodũ neq; aqua sine humectatione, neq; ignis sine calore, neq; lapis sine duritiã: unita sunt enim inuicẽ hæc, alterũ ab altero separari nõ potest, sed semper coexistere ei. Sic & Bythũ cũ Ennoea adunitũ esse oportet, & Nun cũ Alethia, eodẽ modo, rursus & Logos & Zoe ab unitis emissi unitos esse, & unũ esse debent. Secũdũ hæc autẽ & homo & ecclesia, & uniuersa reliquorũ æonũ cõiugationis emissio, unita esse debet, et semper coexistere alterũ ab altero. Fœminam enim æonum pariter esse oportet cũ masculino secũdũ eos, cum sit uelut affectio eius: & hæc cum ita se habeant, & cum hæc dicantur ab ipsis impudorate audent docere iuniorẽ duodecadis æonẽ, quẽ & Sophian appellant, sine permixtione cõiugis quem Teletũ uocant passam esse passionẽ, & separatim sine eo fructum generasse, quem & fœminã à fœmina nominant, in tantũ dementiẽ progressi, ita ut manifestissime duas cõtrarias de eodem sententias censeant. Si enim Bythus adunitus est cũ Sige, Nus cũ Alethia, & Logos cũ Zoe, & reliqui deinceps, quẽ admodum poterat Sophia sine cõiugis perplexione pati aliquid, uel generare? Si autẽ hæc sine ullo passa est, necesse est & reliquas coniugationes abcessione & separationem à semetipsis accipere: quod est impossibile, sicut prædiximus. Impossibile est ergo & Sophian passam esse sine Teletũ, & soluta est ipsorum rursus omnis argumentatio.

Quoniã in eodem pleromate non poterat uerbũ & silentiũ esse. Ca. xv
DE passione enim quam sine complexione coniugis passam eam dicunt, iterum derelinquã, uniuersam uelut tragœdiæ cõpositionem affinxerunt: Si autẽ impudorate & reliquas cõiugationes disiunctas ab inuicem dixerint esse separatas propter nouissimam coniugationẽ, uti non soluatur illorũ uaniloquiũ, primo quidem impossibili insistent rei. Quemadmodũ enim separabunt propatorem ab ennoea eius, aut Nun ab Alethia, aut Logon à Zoe, & reliquos similiter: quemadmodum autem & ipsi ad unitatem recurrere dicunt, & omnes unum esse, siquidẽ hæc quæ sunt intra pleroma coniugationes unitatem non custodiunt, sed distantes sunt ab inuicem, in tantũ uti & patiantur & generent sine alterius complexu, quemadmodũ gallina sine caponibus. Post demũ & sic soluetur illorũ rursus prima & Archeogonos Ogdoas: erunt enim specialiter in eodem pleromate Bythus & Sige, Nus & Alethia, Logos & Zoe, Anthropolos & ecclesia. Impossibile est autẽ Logo præsentẽ Sigen esse, aut iterũ Sige præsentẽ Logon ostendẽ. Hæc enim consumptibilia sunt inuicem, quemadmodum lumẽ & tenebræ in eodem nequaquam

erunt, sed siquidē lumen sit, non sunt tenebræ, ubi aut tenebræ sunt, nō erit lumen, ueniente enim lumine solutæ sunt tenebræ. Sic ubi est Sige, nō erit Logos, & ubi Logos, nō utiq; est Sige. Si aut Endiatheton Logon dixerint, Endiathetos erit & Sige, & nihilominus soluet̄ ab Endiatheto Logo. Quoniam aut nō est Endiathetos, ipsa hæc ordinatio ipsorum emissionis significat. Iam igitur non dicant primā & principalem Ogdoadē ex Logo & Sige cōstare, sed aut Sigen aut Logon refutēt, & soluta est illorū Ogdoas. Si enim unitas coniugationes dixerint, soluta est eorū uniuersa argumentatio. Quō enim unitis eis Sophiā sine coniuge Labem generauit? Si aut sicut in emissionē unūquorū ex æonibus propriā substantiam habere dicent, quēadmodum in eodem ostēdi potest Sige & Logos? Et hæc quidem secundum diminutionē, secundum aut id quod plus est, rursus soluitur triacōtas ipsorū sic, Emissum enim à Monogene dicunt, sicut & reliquos æonas, Horon, quē plurimis nominibus uocant, sicut prædiximus in eo qui ante hunc est liber. Hunc aut Horon quidā quidem à Monogene emissum dicunt, alij uero ab ipso propatore in similitudine sua: adhuc etiā emissionē dicunt factam à Monogene Christo & spiritu sancto, & hos nō annumerant ad numerum pleromatis, sed neq; saluatore, quē etiam totum esse dicunt. Hoc enim manifestū est & cæco, quoniā non solum triginta emissiones secundum illos emissæ sunt, sed quatuor cum istis xxx. Ipsum enim propatorem annumerant in pleroma, & eos qui ex successione ab inuicē emissi sunt, quod isti non annumerabuntur illis in eodem pleromate existentibus, qui adepti sunt eādē emissionem. Quam enim & dicere possunt iustam causam, ob quam non annumerant cum reliquis æonibus, neq; Christum quem uolente patre à Monogene dicunt esse emissum, neq; spiritum sanctum, neq; Horon, quem & soterā dicunt, sed neq; ipsum saluatorem qui uenit ad auxilium & formationē matris ipsorum: utrum quasi sint isti infimiores illorum, & ideo indignos esse æonum appellatione & numero, aut quasi meliores sint & differentes? Sed infimi quidem quomodo fient, qui etiam in fixationem & emendationē reliquorū emissi sunt: meliores aut rursus prima & principali tetrade esse nō possunt, à qua & emissi sunt, & illa enim annumeratur in prædictum numerum. Oportuerat autem & istos annumerari in pleromate æonum, aut & illorū æonum honorē huiusmodi appellationis auferri. Cum ergo soluta illorum triacōtas sicut ostendimus, & secundum id quod minus est, & secundum id quod plus est, in tali enim numero ipsius fuerit, aut minus reprobabilē faciet numerū, quanto magis tanta. Instabilis igitur ea quæ de Ogdoade ipsorum, & de duodecade fabula. Instabilis aut & uniuersa illorum regula, ipso firmamento ipsorum dissipato, & in Babilonem, hoc est, in id quod non est, dissoluto. Quærant igitur iam amodo

alias causas ostendere, quare xxx. annorum dominus ad baptismum uenerit, & duodecadis Apostolorum, & eius quæ est sanguinis profluuium passa, & reliquorum quæcuncq; uane laborantes delirant.

Quo nullius momēti ostēditur primus ordo emissionis ipsorū. Ca. xvi
ET ipsum quidem primum ordinem emissionis ipsorū reprobabilē esse sic ostendimus. emissum em̄ dicūt de Bytho & huius Ennoia, Nun & Alethian, quod quidem contrarium ostenditur. Nus enim est ipsum quod est principale & summum, & uelut principiū & fons uniuersis. Ennoia aut̄ quæ ab hoc est, qualis libet & de quo libet facta motio. Non capit igitur ex Bytho & Ennoia emissum esse Nun; uerisimilius enim erat dicere eos, de propatore & de hoc Nu emissam esse filiam Ennoian. Nō enim Ennoia mater est Noos, sicut dicunt, & Nus pater fit Ennoia. Quēadmodū aut̄ & emissus est Nus à propatore, qui principalem, & primum eius quæ est intus absconditæ & inuisibilis affectio nis locum cōtinet, à qua sensus generatur & Ennoia, & Enthymesis, & alia quæ nō alia sunt præter Nun, sed illius ipsius, quēadmodū prædiximus de aliquo incogitate dispositæ qualislibet motionis secundū perfectionem & augmentum, non secundum immutationem uocabula accipientis, & in cognitionē conterminatæ, & in uerbum coemissæ sensum à mente intus & cōdente, & administratē, & gubernante libere, & ex sua potestate, quemadmodum & uult, quæ prædicta sunt. prima em̄ motio eius de aliquo Ennoia appellatur, perseverās autem & aucta, & uniuersam apprehendens animam Enthymesis uocatur. Hæc autē Enthymesis multum temporis faciens in eodem, & uelut probata nominatur: hæc autem sensatio in multum dilatata consilium facta est, augmentum autem & motus in multum dilatatus cōsiliij, cogitationis examinatio quæ etiam in mente perseverās uerbum rectissime appellabitur, ex quo emissibilis emittitur uerbum. Vnum autem & idem est omnia quæ prædicta sunt, à Noq; initium accipientia & secum augmentū assumentia appellationis. Quemadmodum & corpus hominis aliquando quiddam nouellum, aliquando quidē uirile, aliquando autem senile, secundum augmentum & perseverantiam accepit appellationes, sed non secundū substantiæ demutationē, nec secundū corporis amissionē, sic & illa. De quo enim quis contēplatur, de eo cogitat, & de quo cogitat, de hoc & sapit, de hoc & cōsiliatur, & quod cōsiliat, hoc & animo tractat, & quod animo tractat, hoc & loquitur. Hæc autē omnia quēadmodum diximus, Nus gubernat, cum sit ipse inuisibilis, & à semetipso, per ea quæ prædicta sunt, sicut per radium emittens uerbum, sed non ipse ab alio emittitur. Et hæc quidem in hominibus capit dici cōpositi natura; & ex corpore, & anima subsistentis: qui autē dicūt ex deo emissam esse Ennoeam, & ex Ennoea Nun, deinceps ex ijs Logon, primo quidem arguendi

arguendi sunt improprie emissionibus usi, post deinde hominum affectiones, & passionibus, & intentiones mentis describentes. Deinde autem ignorantes quidem ea quae obueniunt hominibus ad loquendum eis applicant, omnium patrem, quem etiam ignotum omnibus dicunt, negantes quidem ipsum mundum fecisse, ut ne quidem pusillus putetur, hominum autem affectiones & passionibus donantes. Si autem scripturas cognouissent, & a ueritate docti essent, scirent utique, quoniam non sit deus quemadmodum homines, & non sic cogitationes eius, quomodo cogitationes hominum. Multum enim distat omnium pater ab his quae proueniunt hominibus affectionibus & passionibus, & simplex, & non compositus, & similibrius, & totus ipse sibi metipsum similis, & equalis est totus, cum sit sensus & totus spiritus, & totus sensuabilitas, & totus Enncea, & totus ratio, & totus auditus, & totus oculus, & totus lumen, & totus fons omnium bonorum, quemadmodum adest religiosus ac pijs dicere de deo. Est autem & super haec, & propter haec inenarrabilis. Sensus enim capax omnium bene & recte dicitur, sed non similis hominum sensui: & lumen rectissime dicitur, sed nihil simile ei, quod est secundum nos luminis. Si autem est in reliquis hominibus, nulli similis erit omnium pater hominum pusillitati: & dicitur quidem secundum haec propter dilectionem, sentitur autem super haec secundum magnitudinem. Si igitur & in hominibus ipse quidem sensus non emittitur, neque separatur amnis qui emittit reliqua, ammonitiones autem eius & effectus perueniunt ad manifestum, multo magis dei, qui totus sensus est, ipse a semetipso nequaquam separabitur, neque quasi ab alio aliud emittitur.

Quoniam sensus non potuisset emitti, quia ipse emittebat reliqua. Cap. xvii
Senim sensum emisit ipse qui emisit sensum secundum eos compositus & corporalis intelligitur, ut sit separatim quidem qui emisit deus, separatim autem qui emissus est sensus. Si autem de sensu sensum dicant emissum, praecidunt sensum dei & partiuntur. Quo autem & unde emissus est: quod enim ab aliquo emittitur, in aliquod subiectum emittitur. Quid autem subiacebat quibus sensus dei, in quo emissum dicunt eum: quantum autem & erat locus ut susciperet & caperet dei sensum? Si autem quem admodum a sole radii dicunt, sicut subiacet aer hic susceptor, & antiquior erit quibus ipse radius, & illic ostendant subiacens aliquid in quo emissus est sensus dei, capabile eius & antiquius: post oportebit quemadmodum solem minorem esse quam omnia uidemus longe a semetipso emittente radios, sic & propatorem dicere extra longe & a semetipso emisisse radii. quidnam autem extra aut longe sentiri a deo potest in quod radii emittit: si autem non emissum extra patrem illum dicent, sed in ipso patre, primo quidem superfluum erit etiam dicere emissum esse eum. Quemadmodum enim est eius quod emittitur extra emittentem manifestatio post

post deinde hæc emissio, & is qui ab eo Logos erit intra patrem, similiter aut & reliquæ Logi emissiones. Iam igitur non ignorabunt patrem cum intra eum sint, nec secundum descensionem emissionū quis cognoscet eum, undique omnes patre æqualiter circumdati: sed & impassibiles omnes similiter perseverabunt, cum sint in paternis uisceribus, & deminoratione nemo ipsorum erit. Non enim est deminoratio pater, nisi forte uelut in circulo magno minor continetur circulus, & intra hunc rursus alter minor: aut uelut spheræ similitudinē, aut tetragoni patrem dicant, intra se undique continere spheræ similitudinē uel quadratā reliquam æonum emissionem, unoquoque illorum circumdato, ab eo qui est super eum maior, & circumdante eum qui post se est minorem, & propter hoc minorem & ultimum omnium in medio constitutum, & multum à patre separatum, ignorasse propatorem. Si aut hæc dixerint, in figura & circumscriptione concludent Bythum ipsorum & circumdantem & circumdatum: cogent enim & extra illum confiteri esse aliquid, quod circumdet eum. Et nihilominus in immensum, de his qui continent & continentur incidit sermo, & corpora inclusa esse, & omnes manifeste apparebunt: adhuc etiam aut uacuum esse eum confitebuntur, aut omne quod est intra eum omnes similiter participabunt de patre.

Quid est emissio, & quoniam hæc quæ ab his dicuntur emissiones hominibus congruunt magis quam deo. Cap. XVIII

Quemadmodum in aqua circulos si quis faciat, uel rotundas, uel quadratas figuras, omnia hæc similiter participabunt de aqua. Quemadmodum & quæ in aere fabricabuntur necesse est participare de aere, & quæ in lumine, de lumine. Sic & qui sunt intra eum omnes similiter participabunt de patre, ignorantia apud eos locum non habente, ubi enim participatio patris adimplentis: si aut adimpleuit illic & ignorantia non erit. soluetur igitur ipsorum deminorationis opera, & materiæ emissio, & reliqua mundi fabricatio, quæ ex passione & ignorantia uolunt substantiam habuisse. si autem uacuum illum confitebuntur, in maximam incidentes blasphemiam, denegabunt id quod est spiritale eius. Quemadmodum enim est spiritalis is, qui ne quidem ea quæ intra eum sunt adimplere potest: Hæc aut quæ dicta sunt de sensu emissionis, similiter & aduersus eos, quæ à Basilide sunt, aptata sunt, & aduersus reliquos gnosticos, à quibus hi initia emissionum accipientes, coniuncti sunt in primo. Sed quoniam quidē reprobabilis & impossibilis prima Noos, id est, sensus ipsorum emissio est, manifeste ostendimus. Videamus aut & de reliquis. ab hoc enim Logō & Zoen fabricatores huius pleromatis dicunt emissores, & Logi, id est, uerbi quidē emissionē ab hominum affectione accipientes, & adiuuantes aduersus deum quasi aliquid magnum adinuenientes in eo quod dicunt à Nu esse emissum Logon, quod quidem omnes uidelicet

uidelicet sciunt, quoniam in hominibus quidem consequenter dicatur, in eo autē qui sit super omnes deus, totus Nus & totus Logos cum sit, quemadmodum praediximus, & nec aliud antiquius nec posterius, aut aliud anterius habente in se, sed toto æquali & simili, & uno perseverante, iam non talis huius ordinationis sequetur emissio: quemadmodum qui dicit eum totum uisionem, & totum auditum, quo autem uidet in ipso & audit, & in quo audit, in ipso & uidet, nō peccat: sic & qui ait, totum illum sensum, & totū uerbum, in quo sensus est, in hoc & uerbum esse, & uerbum esse eius hunc Nun, minus quidem adhuc de patre omnium sentiet: decentiora autem magis quā hi, qui lationem prolatiui hominum uerbi transferunt in dei & æternum uerbum, & prolationis initium donātes & genesim, quemadmodum & suum uerbum: & in quo distabit dei uerbum, imō magis ipse deus, cum sit uerbū, à uerbo hominum, si eandem habuerit ordinationem & emissionē generationis? Peccauerunt autem & circa Zoen, dicentes eam sexto loco emissam, quam oportebat omnibus præparare, quoniam deus uita est, & incorruptela & ueritas: & non secundum descensionem, & quæ sunt alia acceperunt emissiones, sed earum uirtutū quæ semper sunt cum deo appellationes sunt, quemadmodum possibile est & dignum hominibus audire & dicere de deo. Appellatione enim dei eo obaudient sensus, & uerbum, & uita, & incorruptela, & ueritas, & sapientia, & bonitas, & omnia talia: & neque sensum uita antiquiorem aliquis potest dicere, ipse enim sensus uita est, nec uitam posteriorem à sensu, uti non fiat aliquādo sine uita is, qui est omnium sensus, id est deus. Si autem dixerint in patre quidē fuisse uitam, sexto autē loco prolatam, ut uiuat uerbum, multo ante eum quidem oportebat quarto loco emitti, ut uiuat Bythus ipsorum: cum pro patre ipsorum adnumerare quidem Sigen, & hanc coniugem ei donare, non connumerare autem Zoen, quomodo non super omnē est insipientiam? De ea autem quæ est ex his secunda emissionē hominis & ecclesiae ipsi patres eorum falso cognominati gnostici, impugnant aduersus inuicem sua propria indicantes, & malos fures semetipsos conuincentes, aptabiles esse magis emissiones dicentes uti uerisimile ex homine uerbum, sed non ex uerbo hominem emissum, & esse hominē uerbo anteriore, & hunc esse qui est super omnia deus. Et usque hoc quidē, quæ admodum praediximus omnes hominum affectiones & monitiones mentis & generationis uerborum conijcetes uerisimiliter, non uerisimiliter mentiti sunt aduersus deū. Ea enim quæ accidūt hominibus, & quæcunque patientes ipsi recognoscunt, ad diuinam rationem adducunt, apta dicere uidentur apud eos qui ignorant deum, & per humanas has passiones transducentes eorum passiones, sensum, genesim & probolen quinto loco uerbo dei enarrantes mirabilia mysteria & inenarrabilia

rabilia & alta à nullo alio cogitata dicunt se docere, de quibus & dixerit dominus, quærite & inuenietis, ut quærant scilicet, qui de Bytho & Sige & Nu & Alethia processerunt, si sunt ex eis rursus & Logos & Zoe, dehinc ex Logo & Zoe, anthropos & ecclesia.

De quæstionibus quò & hinc ethnici uerisimilius de uniuersorum generatione responderunt & gratius, & quò ab ipsis quæ sunt à Valentino initia sumpserunt, eiusq; sunt secundū eos regula. Ca. XIX

Multo uerisimilius & gratius de uniuersorum genesi dixit unus de ueteribus comicis Antiphanes in Theogonia. Ille enim de nocte & silētio Chaos emissum dicit, dehinc de Chao & nocte cupidinem, & hoc lumē, dehinc reliquam secundum eum primam genesim. Post quod rursus secundam deorum generationē induxit & mūdi fabricationem, dehinc de secundis dijs narrat hominum plasmationem: unde ipsi assumētes sibi fabulam, quasi naturali disputatione cōmenti sunt, solummodo demutantes eorum nomina, id ipsum autem uniuersorum generationis initium & emissionem ostendentes, pro nocte & silentio Bythum & Sigem nominantes, pro Chao autē Nun, & pro cupidine per quem ait Comicus reliqua omnia disposita, hi uerbū attraxerūt, & pro primis ac maximis dijs æonas formauerunt, & pro secundis dijs eam quæ est extra pleromatis ipsorum enarrant dispositionem, secundam ogdoadem uocantes eam, ex qua mundi fabricationē, & plasmationem hominum similiter atq; illi annūciant, inenarrabilia & incognita mysteria solos se dicētes scire, quæ ubiq; in theatris ab hypocritis splendidissimis uocibus comœdiantur, trāsferentes in suum argumentum, imò uero his de argumentis docentes, tantum immutantes nomina: & non solum quæ apud comicos posita sunt arguuntur, quasi propria proferentes, sed etiam quæ apud omnes qui deum ignorant, & qui dicuntur philosophi, sunt dicta, hæc cōgregant, & quasi centonem ex multis & pessimis panniculis confartientes † superficiem subtili eloquio sibi ipsi præparauerunt, nouam quidem introducetes doctrinam, propterea quod nunc noua arte substituta sit, ueterē autē & inutilem, quoniā quidem de ueteribus dogmatibus ignorantia & irreligiositatē olentibus hæc eadem subsequuti sunt. Thales quidem Milesius uniuersorū generationē & initium id aquam dixisse. Idem autē est dicere aquam & Bythum. Homerus autem poeta Oceanum deorū genesim, & matrē Thetin dogmatizauit, quæ quidem hi in Bythum & Sigen transtulerunt. Anaximander autē hoc quod immēsum est omnium initiū subiecit seminaliter habēs in semetipso omnium genesim, in quo immensos mundos cōstare ait, & hoc autē in Bythum & in æonas ipsorū transfigurauerunt. Anaxagoras autē qui & Atheus cognominatus est, dogmatizauit facta animalia, decidētibus e cœlo in terrā seminibus, quod & hi ipsi in matris sue trāstus

Antiphanis
Theogonia

als, fictum sum
perficiunt

Thales
Homerus

Anaxagoras
† d. c.

h lerunt

lerunt semina, & esse hoc semen seipfos statim cōfitentes apud eos qui
 sensum habent & ipsos esse quæ sunt Anaxagoræ irreligiosi semina.
Democritus Vmbra autē & uacuum ipsorū à Democrito & Epicuro sumentes sibi
Epicurus metipsis aptauerunt, cum illi primū multum sermonem fecerint de uacuo
 & atomis, quorū alterum quidem quid esse uocauerūt, alterum uero
 hoc quod nō est appellauerunt: & quēadmodū & hi esse quidem illa
 quæ sunt intra pleroma uocant, quemadmodum illi Atomos, non esse
 autem hæc quæ sunt extra pleroma, quēadmodum illi uacuum: semet
 ipsos ergo in hoc mundo cum sint extra pleroma in locum qui non est
 deputauerūt. Quod autē dicūt imagines esse hæc eorū quæ sunt, rursus
 manifestissime Democriti & Platonis sententiam edisserunt. Democri
Plato tus enim primus ait multas & uarias ab uniuersitate figuras expressas
 descendisse in hunc mundum. Plato uero rursus materiā dicit & exem
 plum & deū, quos isti sequentes, figuras illius & exemplū imagines eorū
 quæ sunt sursum uocauerunt, per demutationē nominis semetip
 sos inuentores & factores huius mūdi imaginariæ fictionis gloriantes.
 Hoc autē quod ex subiecta materia dicunt fabricatorē fecisse mundū, &
Empedocles Anaxagoras, & Empedocles, & Plato primi ante hos dixerunt, ut uide
 licet datur intelligi & ipsi matre sua inspirati. Quod autē ex necessitate
 unumquodq; in illa secedit ex quibus & factum esse dicūt, & huius ne
 cessitatis seruū esse deum, ita ut non possit mortali immortalitatē adde
 re, uel corruptibili incorruptelam donare, sed secedere unumquemq; in
 similem naturæ suæ substantiā, & hi qui ex porticu Stoici appellantur,
 & uniuersi quotquot deum ignorant Poetæ & cōscriptores affirmant:
 qui eandem habentes infidelitatē, spiritualibus quidem suam regionem
 attribuerunt, eam quæ est intra pleroma, animalibus autē Choicum: &
 præter hæc nihil posse deum, sed unumquemq; prædictorū ad ea quæ
 sunt eiusdem substantiæ secedere affirmant. Quod autē saluatorem ex om
 nibus factum esse æonibus dicant, omnibus in eum deponētibus uel
Hesiodi lut florem suum, nō extra Hesiodi Pandoram nouum aliquid afferunt.
Pandora Quæ enim ille ait de illa, hæc hi de saluatore insinuant, Pandoram intro
 ducētes eum, quasi unus quisq; æonum quod haberet optimum, donauit
 ei. Ipsam autem edulium & reliquarum operationum indifferentem
 sententiā, & quod putent à nemine in totum posse coinquinari
 propter generositatē, licet quodq; manducent uel operentur, à Cynicis
 possederunt cum sint cum eis eiusdem testamenti. Et minutiloquium
 autem & sublimitatem circa quæstiones, cum sit Aristotelicum, inferre
 fidei conantur. Quod autem uelint in numeros transferre uniuersum
 hoc à Pythagoricis acceperunt. Primum enim hi initium omnium nu
 meros substituerūt, & initiū ipsorū parem, & imparem, ex quibus & ea
 quæ sensibilia & insensata sunt subiecerūt. Et altera quidem substitutio
 nis initia

nis initia esse, altera autē sensationis & substantiæ, ex quibus prima omnia perfecta dicunt, quemadmodū statuum de gramēto & de formatione. Hoc autē ij his qui sunt extra pleroma aptauerunt, sensationis autem initia dixerunt, in quem sensus intelligens est eius, quod primū assumptum est, quærit quoadusq; defatigata ad unum & indiuisibile concurrat; & esse omniū initium, & substantiā uniuersę generationis Hen, id est, unū, ex hoc autem Dyadem & tetradem & pentadem & reliquorum multifariam generationē. Hæc hi ad uerbum de plenitudine suorum & Bytho dicunt, unde etiā & eas quæ sunt de uno coniugationes adnituntur introducere, quæ Marcus uelut sua iactans, uelut nouius aliquid uisus est præter reliquos adinuenisse, Pythagoræ quaternationem, uelut genesim & patrē omnium enarrās. Dicemus autē aduersus eos utrum ne hi omnes prædicti, cū quibus eadem dicentes arguimini, cognouerunt ueritatē, aut non cognouerunt? Et si quidē cognouerunt, superflua est Saluatoris in hunc mundū descensio, ut quid enim descenderat? nunquid ut eam quæ cognoscebatur ueritas in agnitionē adduceret his, qui cognoscunt eam in omnibus hominibus? Si autē non cognouerunt, quemadmodū eadem cum his qui ueritatem non cognoscebant dicentes, solos uosmetipsos eam quæ est super omnia cognitio habere gloriāmini, quā etiam qui ignorant deum habēt? secundum anti-phrasin ergo ueritatis ignorātiā agnitionē uocant, & bene Paulus ait uocū nouitates falsæ agnitionis. Vere enim falsa agnitio ipsorū inuenta est. Si autem impudenter agentes super hæc dicēt, homines quidem non cognouisse ueritatē, matrem autem ipsorū semen paternale per tales homines, quemadmodū & per prophetas enunciaſſe mysteria ueritatis, ignorāte Demiurgo, Primo quidē non talia enarrāt, quæ sunt prædicta, ut nō & à quolibet intelligātur. Etenim ipsi homines sciebāt quæ dicebant, & discipuli ipsorum, & horū successores. Post deinde uel mater uel semen sic cognoscebāt & enarrabant ea, quæ erant ueritatis, ueritas autē pater. Saluator ergo secundum eos erit mentitus dicēs, Nemo cognouit patrē nisi filius. Si enim cognitus est uel à matre, uel à semine eius, solutū est illud, quod nemo cognouit patrem nisi filius, nisi si semen ipsorū, uel matrē neminem esse dicunt. & usq; hoc quidē per humanas affectiones, & per id quod similia dicāt multis ignorantibus deum uerisimiliter uisi sunt abstrahere quosdā, attrahētes per ea quæ assueti sunt, in eum qui est de omnibus sermonē uerbi dei, genesim exponētes & ueritatis & uitæ, adhuc etiā sensus & dei emissiones obstetricantes. Quæ autē ex his non uerisimiliter & sine ostensione omnia ex omnibus mentiti sunt. Quemadmodum qui assuetas escas & ut illiciant præmittūt, uti capiant aliquod animal, sensim blandientes eis per assueta pabula, quousq; accipiant, sumentes autem ea captiua, alligāt amarissime & du-

cunt per uim abstrahentes quocumque ipsi uoluerint. Sic autem & hi paulatim mansueti disuadentes per pithanologiam assumere praedictam emissionem, inferunt neque congruentia neque opinatas reliquorum emissionum species, ex Logo quidem & Zoe dicentes aonas emisso, de Anthropo autem & ecclesia duodecim, & horum nec ostensionem, nec testimonia, nec uerisimilitudinem, nec in totum aliquid talium habentes, frustra autem & prout euenit credi uolunt, ex Logo & Zoe aonis existentibus emissum esse Bythum & mixin, innascibilem & unitionem, naturalem & delectamentum, immobilem & contemperamentum, & monogenem & Macariam. De anthropo autem & ecclesia similiter aonis existentibus emissum esse paraclatum & pistin, patricon & elpida, metricon & agapen, aonon & synesin, Ecclesiasticum & Macarioteta, Teleton & Sophiam. Huius autem Sophiae passionem & errorem, & quemadmodum periclitata est perire propter inquisitionem patris, quemadmodum dicunt, & extra pleroma operositatem, & ex qua labe mundi fabricatorem emissum docent, in eo qui est ante hunc liber, sententias haereticorum enarratas, cum omni diligentia exposuimus. Christum autem quem post genitum his omnibus emissum esse dicunt, & Sotera aut ex his qui in labe facti sunt aonibus habuisse substantiam. Necessarie autem nunc nominum istorum meminimus, ut ex istis sit manifestum absurdum eorum mendacium & confusio fictae nominationis. Ipsi autem detrahunt aonibus suis huiusmodi appellationibus, multis Ethnicis uerisimilia & credibilia adponentibus nomina his qui uocantur duodecim dii ipsorum, quos & ipsos imagines duodecim aonibus esse uolunt, imaginibus multo decentiora & magis potentia per Etymologiam ad intentionem diuinitatis adducere nomina habentibus.

Quaestio de omni specie emissionis & de pleromatis
inconsequentia. Cap. xx

Reuertamur autem nos ad praedictam emissionum quaestionem. Et primo quidem dicant nobis causam huiusmodi emissionis Aeonum ut nihil tangant eorum quae sunt conditionis. Non enim propter conditionem dicunt facta, sed conditionem propter illa, & non illa eorum imagines, sed haec illorum esse dicunt. Quemadmodum igitur imaginum causam reddunt dicentes, mensem quidem triginta habere dies, propter triginta aonas quae sunt intra pleroma, & quaecumque talia delirant: nunc dicant nobis causam istam Aeonum emissionis quid quia facta est talis, propter quid autem prima & Archegonos omnium octonatio emissa est, & non quinio, uel trinitas, aut septenatio aut aliquid eorum quae in alterum numerum confiniuntur. Et quid qui a Logo & Zoe decem emissi sunt aones & non plures aut minus, & rursus ex Anthropo & ecclesia duodecim, cum possent & haec aut plura aut minus fieri: uniuersum quoque pleroma

pleroma quod utiq; tripartitū est in octonationē & decadem & duodecadem, & nō alterū quendā præter hos numerū, Et diuisio aut ipsa, quæ utiq; in tres, & nō in quatuor uel quinq;, uel sex, uel in alterū quendam facta est numerū, nihil tangentes eorū numerorū, qui sunt conditionis: antiquiora enim illa his habere dicunt, & oportet cum ea propriam habere rationem, eam quæ est ante constitutionē, sed non eam quæ est secundum constitutionē consentiētes ad consonationē, quam quidē nos de conditione enunciantes aptabilia dicimus. Aptata est enim hæc rhythimizatio his quæ facta sunt, huic rhythimizationi. Illos aut propriam causam de his quæ anteriora sunt, & à semetipsis perfecta nō habentes enunciare, & in summā aporiam incidere necesse est: quæ enim nos de constitutione uelut ignorantes interrogant, ipsi de pleromate è contrario interrogati uel humanas affectiones enarrarēt, uel in eum descenderent sermonem, qui est extra consonantiam quæ est in creatura, improprie respondētes de secundis & nō secundum eos de primis. Non enim de ea quæ est secundum creaturam cōsonantia, nec de humanis affectionibus interrogamus eos, sed quia utiq; pleroma ipsorum cuius imaginem creaturam esse dicūt, octiforme & deciforme & duodeciforme est, uane & improuide pleroma eiusmodi figura effecisse patrem ipsorum fatebūtur: & deformitatē circumdabunt patri si irrationabiliter aliquid fecit: aut rursus si secundū prouidentia patris dicent sic emissum pleroma, propter creaturam uti bene rhythmisari ipsam essentiam, non propter se factum erit pleroma, sed propter eam quæ secundum similitudinem ipsius futura esset imago. Quemadmodū quæ de luto est, non propter semetipsam figuratur statua, sed propter eam quæ ex æramento, uel auro, uel argento habet fieri: & honoratior creatura erit quàm pleroma, si propter illud illa emissa est.

Quoniā quæ nobis qui sumus ab ecclesia imputāt ij qui sunt à Valēntino, illis rursus imputant hi qui sunt à Basilide, & illis item alij. Ca. XXI

SI autem nulli eorum assentire uoluerint, quoniā conuincuntur à nobis non habētes reddere causam talis emissionis pleromatis ipsorū, cogentur concludi uti confiteantur super pleroma alteram quandā esse dispositionem magis spiritalem & magis dominantē, secundum quam deformatū est pleroma. Ipsorum enim Demiurgus nō à semetipso figurationem creaturæ fabricauit talem, sed secundum illorum quæ sursum erant figuram. Bythus ipsorum qui utiq; huiusmodi figurationis percipisse pleroma, uel à quo figuram eorum quæ ante ipsum facta sunt accepit. Oportet enim uel in eo deo qui fecerit mundum perseverare sententiam, quoniā sua potestate & à semetipso accepit exemplum mundi fabricationis: uel si motus quis ab hoc fuerit, semper quærendi necessitas erit, unde ei qui super eum est figuratio eorū quæ facta sunt, quis & nu-

merus emissionum & substantia ipsius exempli. Si autem licuit Bytho à semetipso talem figurationē pleromatis perficere, utique Demiurgo non licuit à semetipso mundum fecisse. Rursum igitur si illorū imago conditio est, quid prohibet illa eorū quæ super ea sunt imagines esse dicere, & quæ super ea sunt, rursus aliorū, & in immensas imagines imaginū excedere. Sicut passus est Basilides, cum minime attigisset ueritatē, & putans per immensam successionē eorū quæ ex inuicem facta sunt effugere talem aporiam. Quoniā cccclxv. cœlos per successionē & similitudinē ab inuicem factos enunciauit, & horū ostensionē esse numerum anni dierū, quēadmodū prædiximus, & horū uirtutē quam & innominabilem uocāt, & huius dispositionē, & nec sic quidē effugit talem aporiam. Interrogatus enim unde cœlo ei qui est super oēs, ex quo reliquos per successionē factos uult, figurationis imago, ab ea dispositione dicet quæ est secundū innominabilē: & aut innominabilē à semetipso fecisse dicet eam, uel alterā quandā super hanc potestatē esse consentire necesse habebit, ex qua accepit innominabilis eius tantam eorū quæ sunt secundum eum figurationē. Quanto igitur tutius & diligētius, quod est uerum statim initio cōfiteri, quoniam fabricator deus hic qui mundum fecit, solus est deus, & non est alius præter eum, ipse à semetipso exemplum & figurationē eorum quæ facta sunt, accipiēs: quàm post tantam irreligiositatem & circuitum defessos, cogi aliquando in aliquo uno statuere sensum, & ex eo figuratione factorem confiteri.

Quoniam si quis trāsmotus fuerit à Demiurgo, in multos deos & infinitos mundos excidere eum necesse est. Cap. xxii

ET enim hi qui imputant nobis qui sunt à Valentino, in ea quæ est deorsum hebdomade dicentes nos remanere, quasi non attollentes in altum mentem, neque quæ sursum sunt sentientes, quoniam potentiloquium ipsorum non recipimus, hoc idem ipsum qui à Basilide sunt his imputant, quasi his adhuc circa ea quæ deorsum sunt uoluntatibus usque ad primam & secundam octonationē, & post triginta æonas indocte putare eos statim inuenisse eum qui supra omnia est pater, non inuestigantes sensu in id quod est super cccclxv. cœlos pleroma, quæ est supra quadragintaquinque ogdoades. Et illis iterum iuste quis imputabit fingēs quatuor milia & ccc & lxxx cœlos uel æonas: quoniam hi dies anni tantas horas habent. Si autem quis & noctium apponat duplicans prædictas horas, magnam multitudinem octonationum & innumerabilem quādam æonum operositatem putans adinuenisse, aduersus eum qui est super omnia pater omnium semetipsum perfectiorem suspicans, eadem omnibus imputabit: quoniam non sufficiant in altitudinem eius quæ ab ipso dicebatur multitudo cœlorū uel æonum, sed deficientes uel in ea quæ sunt deorsum, uel in medietate perseuerant eius

eius. Igitur quæ sunt secundum pleroma ipsorum dispositionis & maxime eius quæ est secundum primam ogdoadem, tantas contradictiones & aporias habentes, inspiciamus & reliqua propter illorum insensationem, & nos de his quæ non sunt quærentes, necessarie autem & hoc facientes: quoniam huius credita est nobis procuratio, & qui uellemus omnes homines ad agnitionem ueritatis uenire: & quoniam tu ipse hoc postulas ueris accipere à nobis multas & uniuersas euerfionis eorum occasiones. Quæritur igitur quemadmodum emissi sunt reliqui æones, utrum uniti ei qui emisit, quemadmodum à sole radij, an efficaciter et pariter uti sit unusquisque eorum separatim & suam figurationem habens quemadmodum ab homine homo, & à pecude pecus, aut secundum generationem, quemadmodum ab arbore rami: & utrum eiusdem substantiæ existebant his qui se emiserunt, an ex altera quadam substantia substantiam habentes: & utrum in eodem emissi sunt, ut eiusdem temporis essent sibi, an secundum ordinem quandam, ita ut antiquiores quidam ipsorum, alij uero iuniores essent: & utrum simplices quidam & uniformes, & undique sibi æquales & similes, quemadmodum spiritus & lumina emissa sunt, an compositi & differentes dissimiles membris suis. sed si quidem efficaciter & secundum suam genesim unusquisque illorum emissus est secundum hominum similitudinem, uel generationes patris erunt eiusdem substantiæ ei & similes generatori, uel si dissimiles parent, ex altera quadam substantia consiteri eos esse necesse est. & si quidem patris generationes similes emissori, impassibilia perseverabunt ea quæ emissa sunt, quemadmodum & is qui emisit illa: si autem ex altera quadam substantia quæ est capax passionum, unde hæc dissimilis substantia intra illud quod est incorruptelæ pleroma. Adhuc etiam secundum hanc rationem unusquisque eorum separatim diuisus ab altero intelligeretur, quemadmodum homines, non admixtus, nec unitus alter altero, sed in figuratione discreta & circumscriptione diffinita & magnitudinis quantitate unusquisque ipsorum deformatus, quæ propria corporis sunt, & non spiritus. Iam igitur non spiritale pleroma esse dicant, nec se metipso spiritales, si quidem uelut homines æones ipsorum epulantes sedent apud patrem, & ipsum tali figuratione existentem, quemadmodum detegunt eum qui ab eo missi sunt.

Ostensio quoniam Logos in diminutione non est prolatus. Cap. XXIII
Sicut uelut à lumine lumina accensa sunt, æones à Logo, Logos autem à Nu & Nus à Bytho, uelut uerbi gratia à facula faculæ, generatione quidem & magnitudine fortasse distabunt ab inuicem, eiusdem autem substantiæ cum sint cum principe emissionis ipsorum, aut omnes impassibiles perseverant, aut & pater ipsorum participauit passiones: neque enim quæ postea accensa est facula, alterum lumen habebit quam illud

quod ante eam fuit. Quapropter & lumina ab ipso cōposita in unū in
principalē unitionem recurrūt, cum fiat unū lumen quod fuit & à prin-
cipio: quod autē iuuenius est & antiquius, neq; in ipso lumine intelli-
gi potest: unum enim lumen est totū: nec in ipsis quę perceperūt lumen sa-
culis, & enim ipsæ secūdam substantiam materiæ id temporis habent,
una enim & eadē est facularū materia: sed tantū secūdu accensionem,
quoniā altera quidem ante tempus illud, altera autem nunc accensa est.

Quomodo secundum hæreticos uoluntas patris inuenitur fecisse
ignorantiā & labem. Cap. XXIIII

LAbes igitur eius quæ est secūdu ignorantiā passionis, aut uniuersa
similiter pleromati ipsorū proueniet, cum sint eiusdem substan-
tiæ, & erit in ignorantiae labe, id est, semetipsum ignorās propator: aut
similiter omnia impassibilia perseverabunt, ea quæ sunt intra pleroma
lumina. Vnde igitur circa iuniorē æonem passio, si paternū lumen est
ex quo omnia constituta sunt lumina, quod naturaliter impassibile est.
Quomodo autē & iuuenior aliquis aut senior in ipsis æon dici potest,
cum sit unum lumen totius pleromatis: & si quas stellas dicant, eæ nihilo-
minus eadē uniuersi apparebunt natura participantes. Etenim si stellas
in claritate differt, sed non secundum qualitatem, nec secundum substan-
tiam, secundum quam passibile aliquid uel impassibile est: sed aut
uniuersos ex lumine cū sint paterno, naturaliter impassibiles & immu-
tabiles esse oportet: aut uniuersi cū paterno lumine & passibiles, & cō-
mutationū corruptionis capaces sunt. Hæc autē eadem ratio sequetur,
& si uelut ab arbore ramos dicant à Logo natam esse emissionem æon-
num, cum Logos à patre ipsorum generationem habeat: eiusdem enim
substantiæ omnes inueniuntur cum patre, tantum secūdu magnitudi-
nem, sed non secūdu naturam differentes ab inuicem, & magnitudi-
nem cōplentes patris, quemadmodū digiti complent manum. Si igitur
pater in passione & ignorātia, & ij utiq; qui ex eo generati sunt æones.
Si autem impiū est patri omnium ignorātiā & passionem affingere,
quomodo ab eo emissum dicunt æonem passibilē, & hoc ipsi Sophiæ
dei eandem impietate affigentes, semetipsos religiosos esse dicēt. Si au-
tem quo modo à sole radios æonas ipsorū emissiones habuisse dicent,
eiusdem substantiæ & de eodem omnes cū sint, aut omnes capaces pas-
sionis erunt cum eo qui ipsos emisit, aut omnes impassibiles perseuera-
bunt. Non enim iam quosdam impassibiles, quosdam autem passibiles
possunt ex tali emissionem confiteri. Si igitur omnes impassibiles di-
cunt, ipsi suum argumentū dissoluūt: quomodo enim passus est minor
æon, si omnes erūt impassibiles? Si autē omnes dicūt participasse pas-
sionis huius, quemadmodū quidā audent dicere, quia à Logo quidem
coepit, deriuatio autem in Sophiam, in Logum huius Nun propatoris

ris passionem reuocantes arguentur, & Nun propatoris & ipsum patrem in passione fuisse confitentes. Non enim ut compositum animal quiddam est omnium pater præter Nun quemadmodum præostendimus, sed Nus pater, & pater Nus. Necessè est itaq; & eum qui ex eo est Logos, imò magis autem ipsum Nun, cum sit Logos, perfectum & impassibilem esse, & eas quæ ex eo sunt emissiones eiusdè substantiæ cum sint, cuius & ipse, perfectas & impassibiles & semper similes cū eo perferre, qui eas emisit. Non igitur iam Logos quasi tertium ordinem generationis habens ignorauit patrem, quemadmodū docent hi: hoc enim in hominum quidem generatione fortasse putabitur uerisimilius esse, eo quod sæpe ignorant suos parentes, in Logo autem patris omnimodo impossibile est. Si enim existens in patre cognoscit hunc in quo est, hoc est semetipsum, non ignorat & quæ ab hoc sunt emissiones uirtutes eius existentes & semper ei assistentes, ignorabunt eum qui emisit, quemadmodum nec radij solem. Non capit igitur dei Sophiam eam intra pleroma est cum sit, at illi emissionem sub passione cecidisse & talem ignorantiam concepisse. Possibile est autem eam quæ est à Valentino sapientiam, cum sit de diaboli emissionem, in omni passione fieri, & profundum ignorantiam fructificare. Vbi enim ipsi testimonium perhibent de matre sua, dicentes eam æonis errantis generationem esse, iam non querere oportet causam propter quã filij huiusmodi matris ignorantiam semper natent profundū. Præter has autem emissiones ego quidē iam non intelligo alteram posse eos dicere, sed ne ipsi quidem alteram quandam proprietatem emissam reddentes aliquando, cogniti sunt nobis, licet ualde multam de huiusmodi speciebus quæstionem habuerimus cum eis: hoc autem solum dicunt quoniam emissi sunt unusquisq; illorum, & illum tantum cognouisse qui se emisit, ignorans autem eum qui ante illum est. Iam non autem cum ostensione progrediuntur quæadmodum emissi sunt, aut quomodo capit tale quid spiritualibus fieri, quædocumq; enim progressi fuerint obligabuntur, & à recta ratione cæcutientes circa ueritatem, in tantū, uti eum qui est à Nu propator ipsorum emissus sermo in deminorationem eum emissum dicant: Nun enim perfectum à perfecto Bytho progeneratū iam nō potuisse eam quæ ex eo est emissionem facere perfectā, sed obcæcatam circa agnitionem & magnitudinem patris, & saluatorem symbolum mysterij huius ostendisse in eo qui à natiuitate cæcus fuit, quoniã sic cæcus emissus est à monogene æon, id est, ignorantia, ignorantiam & cæcitatem commentientes uerbo dei secundum eos à propatore emissionem habenti, admirabiles Sophistæ & altitudines inuestigantes incogniti patris, & supercoelestia sacramenta enarrantes, in quem cupiunt angeli prospicere uti discant, quoniam à Nu eius patris, qui super omnia est emissus uerbū, cæcum emissum, id est,

ignorans

ignorans patrem, qui se emisit. Et quemadmodum o' uanissimi Sophiae Nusi patris, immo etiam ipse pater cum sit Nus & perfectus in omnibus imperfectum & caecum aonem emisit suum Logon, cum possit statim & agnitionem patris cum eo emittere, quemadmodum Christum post genitum quidem reliquis, perfectum autem dicitis emissum; multo magis igitur qui est eo aetate prouectior Logos, ab eodem Nus perfectus utique emitteretur & non caecus, nec ille rursus plus caecus, quam si aonas emitteret, quoad usque Sophia uestra semper excacata, tantam malorum enixa est substantiam: & huius maliciae causa est pater uester: magnitudinem enim & uirtutem patris causas ignorantiae esse dicitis, Bytho assimilantes eum, & nomen hoc ei adponentes innominabili patri. Si autem ignorantia malum, omnia autem mala ex ea fluxisse definitis, huius autem causam magnitudinem & uirtutem patris dicentes, malorum factorem eum ostenditis. Id enim quod non potuerit contemplari magnitudinem eius, causam dicitis mali. Sed si quidem impossibile erat patri notum semetipsum ab initio, his quae ab eo facta sunt, facere, inexcusabilis erat, quoniam poterat ignorantiam auferre eorum, qui post se sunt. Si autem postea uolens eam quae secundum progressionem emissionum aucta fuerat ignorantiam, & infeminatam aonibus auferre, potuit, multo magis prius eam quae nondum erat, ignorantiam uolens non permittere fieri. Quoniam igitur quando uoluit agnitus est non tantum aonibus, sed & his qui in nouissimis temporibus, non uolens autem ab initio agnosci, ignoratus est, causa ignorantiae secundum uos est, uoluntas patris. Si enim praesciebat haec sic futura, quare utique priusquam fieret non abscidit ignorantiam ipsorum, quam postea, uelut ex poenitentia, curat per missionem Christi. Qui enim per Christum agnitionem omnibus fecit, multo ante poterat facere per Logon, qui & primogenitus erat monogenus. Vel si praesciens uoluit fieri haec, semper perseuerant ignorantiae opera, & nunquam praetereunt. Quae enim ex uoluntate propatoris uestri facta sunt, perseuerare oportet cum uoluntate eius qui uoluit, uel si praetereunt haec, cum his praetereat & uoluntas eius, qui substantiam eam habere uoluit. Quid enim & discentes requieuerunt Aeonnes, & perfectam agnitionem perceperunt, quoniam incapabilis est & incomprehensibilis pater. Hanc autem agnitionem habere potuerunt priusquam in passionibus fierent: non enim deminorabatur magnitudo patris ab initio, scientibus his quia incapabilis & incomprehensibilis est pater. Si enim propter immensam magnitudinem ignorabatur, & propter immensam dilectionem impassibiles debebat conseruare eos qui ex se nati erant, quoniam nihil prohibebat, sed magis utile erat ab initio cognouisse eos, quoniam incapabilis & incomprehensibilis est pater.

Quos

Quoniã Sophia nuncq̃ in ignorantia & in deminoratione est. Cap. xxv

Quomodo autem nõ uanum est, quod etiam Sophiam eius dicunt in ignorantia & in deminoratione & in passione fuisse: hæc enim aliena sunt à Sophia & cõtraria, sed nec affectiones eius sunt. Vbi enim est improuidentia, & ignorantia utilitatis, ibi Sophia non est. non iam igitur Sophiam passam æonem uocēt, sed aut uocabulum eius, aut passionem prætermittant: & plenitudinẽ autem uniuersam non dicant spiritalem, si intra ipsam æon hic cum esset in passionibus tantis conuersatus est. Hæc enim ne anima quidem fortis, non dicam spiritalis substantia, percipiet. Quomodo aut rursus Enthymesis eius cum passione procedens separatim poterat fieri. Enthymesis enim esse intelligitur aliquẽ, ipsum aut seorsum nuncq̃ fiet. exterminatur enim & absorbetur mala à bona Enthymesi, quemadmodum ægrimonium ab incolumitate, quẽ enim erat prior Enthymesis passionis exquirere patrem & magnitudinem eius considerare, quid autem suasa est postea & conualuit, quoniã incomprehensibilis, & qui inueniri non possit est pater: non igitur bonum erat quod uellet cognoscere patrem, & propter hoc est & passibile, sed quãdo suasa est quoniã inuestigabilis esset pater & conualescens, sed ille ipse Nus quærebat patrem, cessauit secundũ eos adhuc quærere dictus, quoniam incomprehensibilis est pater.

Offensio quomodo neq̃ enthymesis sine æone propriã habuerit substantiam, neq̃ passio sine enthymesi est. Cap. xxvi

Quemadmodum igitur Enthymesis poterat separata cõcipere passionem, quæ & ipsa affectiones eius erant. Affectio enim erga aliquem fit, ipse autem seorsum non potest esse, nec constare. Non solum autem instabile hoc est, sed etiam contrarium ei quod est à domino nostro dictum, Quærite & inuenietis. dominus enim quærendo & inueniendo patrem, perfectos consumat discipulos. Is autem qui sursum est Christus ipsorum per id quod præcepit æonibus, nõ quærere patrem suadens, quoniam & si multum laborauerint perfectos eos consumauit. Et sic quidem perfectos aiunt in eo quod dicant inuenisse Bythum ipsorum, æonas aut in eo quod ipsa sint, quoniã inuestigabilis est qui ab eis inquirebatur. Cum igitur ipsa Enthymesis non posset sine æone separatim consistere, adhuc maius inferunt mendacium, de passione eius separatim, rursus diuidentes eam, & hanc esse substantiam dicentes materiã, quasi non esset lumen deus, nec adesset sermo qui posset eos arguere, & euertere nequitia ipsorum: utiq̃ enim quodcũq̃ sentiebat æon hoc & patiebatur. & quod sentiebat, hoc & sentiebat, & nõ aliud erat apud eos Enthymesis eius nisi passio, incõprehensibilẽ cõprehendere excogitatis, & passio Enthymesis, impossibilia enim sentiebat. Quẽadmodum itaq̃ poterat affectio & passio ab Enthymesi seorsum separari, & substantia tantã

tia tantæ materiæ fieri, quando & ipsa Enthymesis passio erat, et passio Enthymesis, nec igitur Enthymesis sine æone, nec affectiones sine Enthymesi separatim habere possunt substantiã, & soluta est et hic rursus regula ipsorũ. Quæadmodũ autem & soluebatur & patiebatur æon, siquidem eiusdem substantiæ cuius & pleroma erat, pleroma autem uniuersum ex patre. quod enim simile est simili non dissoluetur in nihilum, nec perire periclitabitur, sed magis perseverabit & augetur.

Quoniã neque dissolui neque pati æon poterat, cũ esset spiritalis & in his quæ similia erant conuersans. Cap. XXVII

Quemadmodum enim ignis in igne, & spiritus in spiritu, et aqua in aqua, quæ autem sunt contraria à contrarijs patiuntur, & ueruntur & exterminantur, sic & si fuisset luminis emissio, non pateretur, nec periclitaretur in simili lumine, sed magis effulgeret & augetur, quemadmodum dies à sole: etenim Bythum imaginem patris sui esse dicunt. Quæcunq; sunt peregrina & sibi extranea animalia atq; contraria natura periclitantur & corrumpuntur: quæ autem sibi assumpta sunt, & cognata nullum patiuntur periculum in ea cõuersantia, sed & salutem & uitam ex eo acquirunt. Si igitur eiusdem substantiæ, cuius & uniuersum pleroma ex eo emissum, fuisset hic æon, nunquam demutationem perciperet, cum esset in similibus & assuetis conuersans, spiritalis in spiritalibus. timor enim & expauescentia & passio, & dissolutio, & alia in his quidem quæ sunt secundum nos & corporalibus fortassis fiant à contrarijs: in spiritalibus autem & diffusum habentibus lumen, iam non tales consequuntur calamitates. sed mihi uidentur eius passionem, qui est apud Comicum Menandrum ualde amans & odibilis, æoni suo circundedit. Magis enim infeliciter amantis cuiusdam hominis apprehensionem & mentis cõceptionem habuerunt qui hæc finxerunt, quam spiritalis & diuinæ substantiæ.

Quoniã patris exquisitio & inuestigatio magnitudinis eius neque passionem neque labem sed tantum perfectiones faciebat in æone. Ca. XXVIII

Super hæc quoque & cogitare de quærendo perfectum patrem, & uelle intra eum fieri, & habere eius comprehensionem, non ignorantiam, nec passionem poterat inficere & hoc æoni spiritali, sed magis perfectionem & impassibilitatem & ueritatem. Nec enim ipsi cum sint homines, excogitantes de eo qui ante ipsos est, & uelut iam comprehendentes perfectum, & intra eius constituti agnitionem, dicunt semetipsos in passione consternationis esse, sed magis in agnitione & apprehensione ueritatis. Etenim saluatorem, quærite & inuenietis, discipulis propter hoc dixisse dicunt, ut eum qui ab ipsis per excogitationem fictus est, super fabricatorem omnium inenarrabilem, Bythum quærant: & semetipsos perfectos esse uolunt, quoniam inquirentes inueniunt perfectum

etum, cum adhuc sint in terra: Eum autem qui intra pleroma sit æonem totum spiritalem quærētem propatorem, & intra magnitudinem eius conantem fieri, & comprehensionem paternæ ueritatis concupiscens habere, in passionem dicunt recidisse, & passionem talem, ut nisi ei occurrisset uirtuti quæ omnia firmat, dissolutus fuisset in uniuersam substantiam & exterminatus.

Quoniam non capit æonem infra pleroma desiderium passionis percepisse.

Cap. XXIX

VAesania est hæc præsumptio, & uere destitutorum à ueritate sensus hominum. quoniam enim æon hic melior est, quàm ipsi & uertustior, ipsi quoque confitentur secundum suam regulam, dicentes se esse conceptum Enthymeseos eius æonis qui passus est, ita ut sit hic æon matris ipsorum pater, id est auus ipsorum. & posterioribus quidem ne potibus exquisitio patris ueritatem & perfectionem & confirmationem, & eliquationem à fluxibili materia facit, sicut dicunt, & reconciliationem ad patrem: auo autem ipsorum hæc eadem inquisitio ignorantiam & passionem & expauescentiam & timorem, & consternationem infecit, ex quibus & substantiam materiæ factam dicunt. Exquirete ergo & inuestigare perfectum patrem, & concupiscenciam cōmunicacionis cum eo, & unitatis, sibi quidem salutare fieri, æoni autem à quo & genus habent, dissolutionis & perditionis causam fuisse dicentes, quomodo nō per omnia incongruum & fatuum & irrationabile? & hi qui assentiūt uere cæci, cæcis ducatoribus utentes, iuste & corruunt in subiacentem ignorantia profundum.

Quō de semine ipsorū sermo uniuersus instabilis ostendit. Cap. XXX

Qualis est autem & de semine ipsorum sermo, conceptum quidem illum secundum figurationem eorum, qui sunt. Ergo saluatore angelorum à matre informem & sine specie, & imperfectum, depositum autem in Demiurgum nesciente eo, ut per eum in eam animam quæ erat ab eo seminatum, perfectionem & formationem percipiat. Primum quidem est dicere, quoniam imperfecti et infigurati & informes hi sunt angeli, qui sunt erga saluatorem ipsorum. Siquidem secundum illorum speciem conceptū tale quid generatum. Post deinde quod dicant ignorasse fabricatorem eam quæ fuit seminis in eum demissio, & iterum ea quæ facta est per eum in hominem seminatio, futile uerbum & uanum, quod nullo modo ostendi possit. Quemadmodū enim ignorauit illud, si substantiam aliquam & qualitatem propriam habuisset ipsum semen? si autem sine substantia & sine qualitate & nihil erat, consequenter ignorabat illud: quæ enim propriam quandam notionem & qualitatem uel caliditatis uel uelocitatis, uel dulcedinis habent, uel claritatis cuiusdam differentiam, nec homines quidem lateant cum sint cum hominibus

i bus

bus, in tantum abest ut fabricatorem huius uniuersitatis deum, apud quem iuste nō est agnitum semen ipsorum, cum sint sine qualitate uniuersae utilitatis & sine substantia omnis actionis, & in totum nihil existentes. Et propter hoc mihi uidetur etiam dominus dixisse: Omnis sermo otiosus, quem locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij. Omnes enim quicunq; tales sunt, otiosos sermones in aures hominum immittētes, assistent in iudicio rationem reddituri de his quae uane coniecerunt, & mentiti sunt aduersus deum, in tantum ut semetipsos dicant propter seminis substantiam agnoscere spiritale pleroma, in eo homine qui est intus demonstrante eis uerum patrem. Opus enim esse animali sensibilibus erudimentis.

Quoniā nō ignorauit Demiurgus in eū seminis depositionē Cap. xxxi
Demiurgum autē uniuersum semen hoc matre deponente suscipientem in semetipsum, omnia omnino ignorasse, & nullū sensum eorum quae erga pleroma sunt habuisse: & se quidem spiritales esse, quoniam particula quaedā uniuersitatis patris in anima ipsorum deposita est, cū ex eadem substantia habeant animas, ex qua & Demiurgus, sicut dicunt: hunc autem semel uniuersum suscipientē semen à matre, & habentem in se, animale perseuerasse, & nihil in totum sensisse eorum quae sunt superiora, quae hi semetipsos intelligere dum adhuc sunt in terra gloriantur. Quomodo hoc non super omnē irrationabilitatē est? Etenim idipsum semen horum quidem animae agnitionē attribuisse & perfectionē, ei autem qui eos fecit deus, ignorantiam attribuisse putare, uere uasanos est, & in totum mente destitutorum. Adhuc etiam uanissimum est, quod dicunt in hac depositione figurari illud & augescere, & paratū fieri ad susceptionē perfectae rationis: erit em̄ ei materiae admixtio, quā ex ignorantiae labe uolunt habuisse substantiam, aptior & utilior, q̄ fuit paternum lumen ipsorum. Siquidem secundum illius depositionem natum informe & infiguratum fuit: ex hac autē formatione speciem & augmentum & perfectionem assumpsit.

Et quoniam si in eum depositum fuisset semen, non potuisset ignorare ea quae sunt super eum. Cap. xxxii

Si enim quod est à pleromate lumen, causa fuit spiritali, ut nec formam nec speciem, nec magnitudinem haberet propriam, quae autem huc est descensio, haec uniuersa addidit ei, & ad perfectionem deduxit, multo optabilior & utilior uidebitur quae est hic cōuersatio, quā & tenebras dicunt, quā fuit paternum lumen ipsorum. Quomodo autem non ridiculum, matrem quidem ipsorum in materiam periclitatam dicere, uti penē suffocaretur, & paulominus corrumpetur, nisi uix tunc superextendisset & exilisset ex semetipsa adiumentum percipiens à patre. Semen autem eius in hac eadem materia augescere & formari

mari, & aptum ad susceptionem perfecti sermonis expediri, & hoc in dissimilibus, & in insuetis ebulliens, sicut ipsi dicunt, contrariū esse terrenum spiritali, & spiritale terreno. Quomodo igitur in contrarijs & in insuetis paruum emissum, quemadmodū dicunt, & auferere & formari & ad perfectionem peruenire potuit?

Quō contraria de matre & labe eius consilia decreuerunt. Ca. XXXIII

ADhuc etiam & ad hæc quæ dicta sunt requiretur, utrum ne semel enixa sit mater illorū semen, ut uidit angelos, an particulatim. Sed si quidem simul & semel quod exinde conceptū, nunc iam nō erit infantile. superflua est igitur in eos qui nunc sunt homines descensio eius. Si autem particulatim, iam non secundū figuram eorū, quos uidit angelos fecit conceptionē. simul enim eos & semel uidens & concipiens, semel enixionem debebat fecisse, quorum de femine cōceperat figuras. Quid autem quod angelos cum saluatore simul uidens, illorū quidem imagines concepit, saluatoris autē non, qui est decorior super illos? an nunc quid non placuit ei hic, & propter hoc non cōcepit eum? Quō autem Demiurgus quem Psychicum uocant, propriā secundum eos magnitudinem & figuram habens, emissus est secundum suam substantiā perfectus? Quod autē spiritale est, quod etiā operosius oportet esse quā animale, imperfectum emissum est, & opus ei fuit uti in animam descenderet, ut in ea formaretur, & ita perfectum existens, paratum fiat ad suscipiendum perfectum uerbum. Si igitur in terrenis hominibus, & in animalibus formaretur, iam non secundum angelorum similitudinē est, quos dicunt lumina, sed secundum eorum qui sunt hic homines. Non enim angelorum habebit similitudinē & speciem, sed animarum, in quibus & formatur. Quō aqua in uas missa, ipsius uasis habebit formam, etiam si gelauerit, eam speciem habebit uasculi, in quo gelauit, quando ipsæ animæ corporis habebant figuram, ipsi enim adaptatæ sunt uasi, quemadmodum prædiximus. Si igitur & illud semen hic coagulatur & formatur, hominis figura erit, sed non angelorum formam habens. Quomodo igitur ad imagines angelorum illud semen est, quod secundum similitudinē hominum figuratur. Quid autem cum spiritale esset, opus ei fuit, ut in carnem descenderet? caro enim eget spiritali, si tamen incipiet saluari, ut in eo sanctificetur & clarificetur & absorbeatur mortale ab immortalī: spiritali autem in totum non est opus eorum quæ sunt hic. non enim nos illud, sed illud nos meliores facit.

Ostensio quod neque cōceptio neque generatio seminis fuerit. Ca. XXXIII

ADhuc autem manifestius qui est de femine ipsorum sermo arguitur falsus, & à quolibet perspicitur potest, in eo quod dicant eas animas quæ habuerint à matre semen, meliores reliqs fieri. Quapropter & honoratas à Demiurgo, & principes & reges & sacerdotes ordinatos

esse. Si enim erat hoc uerum, primus utique Caiphas summus sacerdos & Anna & reliqui summi sacerdotes & legis doctores & principes populi credidissent domino, in eam cognationem concurrentes, & ante hos etiam Herodes rex. Quoniam autem nec hic, nec summi sacerdotes, nec qui praerant, neque clari de populo accurrerunt ei, sed est contrario qui erant in uis mendici sedentes surdi & caeci, & a reliquis conculcabant et contemnebant, quemadmodum & Paulus ait: Videte enim uocationem uestram fratres, quoniam non multi sapientes apud uos, nec nobiles, neque fortes, sed quae fuerunt contemptibilia mundi, elegit deus. Non itaque erant meliores tales animae propter seminis depositionem, neque propter hoc honorificabantur a Demiurgo. Et de eo quidem, quod sit regula ipsorum infirma & instabilis, adhuc etiam & uana, sufficiant quae dicta sunt. Nec enim oportet, quod solet dici, uniuersum ebibere mare, eum qui uelit discere, quoniam aqua eius falsa est. Sed quemadmodum statua de luto facta, colorata autem superficie, ut putetur aurea esse, quae sit lutea, & quicumque accipiet ex ea particulam qualemcumque, & exhauriens ostenderit lutum, liberabit eos qui ueritatem quaerunt a falsa opinione.

Quoniam ex solutione parabolarum impropriam & inconuenientem fictionem suam faciunt. Cap. xxxv

Eodem modo & nos non modicam partem, sed ea quae sunt maxima continentia regulae ipsorum resoluentes capitula, omnibus quotquot non seduci scientes uolunt, quod est nequam & dolosum & seductorium & perniciosum de schola eorum qui sunt a Valentino, & a reliquis haereticorum quotquot Demiurgum, id est, fabricatorem & factorem huius uniuersitatis solum existentem deum male tractant, ostendimus, dissolubilem eorum uiam manifestantes. Quis enim sensum habens & ueritatis uel modicum attingens, sustinebit dicentes, super Demiurgum deum esse alterum patrem, & alterum quidem esse monogenem, alterum autem uerbum dei quem & in deminoratione emissum dicunt, alterum autem Christum, quem & posteriorem reliquis aeternis cum spiritu sancto factum esse dicunt, & alterum saluatorem, quem ne a patre quidem uniuersorum, sed ab his qui in deminoratione facti sunt aeternis collatum & congestum dicunt, & necessarie propter deminorationem emissum, ut nisi in ignorantia & deminoratione fuissent aeternis secundum eos, nec Christus emissus fuisset, nec spiritus sanctus, nec horos, nec soter, nec angeli aut mater ipsorum, nec semen eius, nec reliqua mundi fabricatio, sed fuissent omnia deserta ac destituta tot bonis. Non solum itaque in fabricatorem tantum irreligiosi sunt, labis eum dicentes fructum, sed & in Christum & in spiritum sanctum, propter labem dicentes eos emissos, & saluatorem autem finaliter post labem. Quis enim sustinebit reliquum eorum uaniloquium, quod astute parabolis

bolis adaptare conantes, & se & eos qui sibi credunt in maximam conuertunt impietatem. Quoniã & parabolis & actus domini improprie & inconsequenter inferunt figmento suo, ita ostendimus.

Ostensio quod uno anno non præconiauerit dominus post baptismũ sed omnem eam ætatem. Cap. XXXVI

Illam enim quam erga duodecimum æonem dicunt accidisse passionem, conantur ostendere, quod saluatoris passio à duodecimo Apostolorum facta sit, & in duodecimo mēse. Vno enim anno uolunt eum post baptismũ prædicasse. Sed in illa quæ profluuium sanguinis patiebatur manifeste dicunt ostensum: duodecim enim annis passa est mulier, & tangens simbriam saluatoris, consequuta est sanitatem ab illa uirtute, quæ egressa est à saluatore, quam præesse dicunt: illa enim quæ passa est uirtus, extensa & in immensum effluens, ita ut periclitaretur & omnem substantiã dissolui, cum tetigisset primam quaternationem, quæ per simbriã significatur, stetit, & à passione cessauit. Hoc ergo quod dicunt duodecimi æonis passionẽ per ludam demonstrari, quomodo potest in similitudinem comparari ludæ, qui eiectus est de numero duodecimo, nec restitutus est in locum suum. Aeon enim cuius typum ludam dicunt esse, separata eius Enthymesi restituta est, siue reuocata; ludas autem abdicatus & eiectus, & in locum eius Matthias ordinatus est, secundum quod scriptum est, & episcopatum eius accipiat alius. Debuerunt itaque dicere, duodecimum Aeonem eiectum esse de pleromate, & in locum eius alium prolatum siue emissum, si tamen in luda ostenditur. Adhuc autem ipse quidem Aeon quod sit passus dicunt, ludas autem quod sit proditor. Patiens autem Christus uenit ad passionem, & non ludas, & ipsi confitentur. Quomodo igitur ludas traditor eius, qui pro nostra salute pati habuit, typus & imago esse poterat Aeonis, quæ Christi passio similis est passioni Aeonis, ei quæ in inuisibilibus facta. Aeon enim passus est passionem dissolutionis & perditionis, ut periclitaretur ipse qui patiebatur & corrumpi; Dominus autem noster Christus passus est passionem ualidam, & quæ non cederet, non solum ipse non periclitatus corrumpi, sed & corruptum hominem firmavit robore suo & in corruptionem reuocauit. & Aeon quidem passus est passionem ipse requirens patrem, & non præualens inuenire; dominus autem passus est, ut eos qui errauerunt à patre, ad agnitionem, & iuxta eum adduceret; & illi quidem inquisitio magnitudinis patris fiebat passio perditionis, nobis autem dominus passus, agnitionem patris conferens, salutem donauit; & illius quidem passio fructificauit fructum foemineum, sicut dicunt, inualidum & infirmum & in formem & inefficacem, istius autem passio fructificauit fortitudinem & uirtutem. Ascendens enim in altitudinem dominus per passionem,

captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, & cōtulit creden-
tibus in se super serpentes & scorpiones calcare, & super omnem uirtu-
tem inimici, id est, principis Apostasiae. Et dominus quidem per passio-
nem mortem destruxit, & soluit errorē corruptionemq; exterminauit,
& ignorantiam destruxit, uitam autem manifestauit eis, ostendit uerita-
tem, & incorruptionem donauit.

Quomodo destruetur qui est de numeris ipsorum, & nomi-
nibus sermo. Cap. XXXVII

als, sustinuit

Illorum autem Aeon cum fuisset perpeffus ignorantiam* substituit
substantiam informem peperit, ex qua omnia materialia opera prolata
sunt secundum eos, mors, corruptio, error, et his similia. Non ergo lu-
das duodecimus discipulus typus erat passi æonis, sed neq; domini no-
stri passio: per omnia enim dissimile, & inconueniēs inuicem sibi osten-
sum est, non solum in his quæ prædiximus, sed secundum ipsum nume-
rum: proditor enim ludas quod sit duodecimus denominatus aposto-
lus in Euangelio, hic autem Aeon non duodecimus, sed trigessimus est:
non enim duodecim tantum Aeones uoluntate patris prolati sunt, se-
cundum hæc, nec duodecimus ordine emissus est, in trigesimo loco
annumerantes eum emissum. Quo modo ergo duodecimus ordine lu-
das, eius qui in trigesimo ordine est Aeon, potest esse typus & imago:
si autem ludam pereuntem imaginem Enthymeseos eius esse dicunt,
nec sic imago similis erit eius quæ secundum eum est ueritatis. Enthymesis
enim separata ab Aeone ipsa* propterea formata à Christo, de-
hinc prudens facta à saluatore, & omnia quæ sunt extra pleroma ope-
rata, secundum imaginem eorum qui sunt in pleromate, in nouissimo
in pleroma recepta dicitur ab his, & secundum coniugationes unita
saluatori eius, qui ex omnibus factus est. ludas autem semel eiectus
nunquam reuertitur in discipulorum numerum, alioquin nunquam
alius in locum eius annumeraretur. Et dominus autem dixit de eo: Væ
hominī, per quem filius hominis tradetur, & melius erat ei, si non na-
tus fuisset, & filius perditionis dictus est ab eo. Si autem non separata
ab Aeone Enthymeseos dicunt ludam esse typum, sed perplexæ ei passio-
nis, nec sic numerus duodecimus numero trium possunt esse typus.
Hic enim ludas eiectus est, & Matthias pro eo ordinatus. Illic autem
Aeon periclitatus dissolui, & perisse dicitur, & Enthymesis & passio:
separatim enim Enthymesin quoq; passione secernunt, & faciunt Aeonem
quidem restitui, Enthymesin autem formari, passionē uero ab his
separatam esse materiam. Tribus itaq; existentibus his, Aeone & Enthymesi
& passione, ludas & Matthias duo existentes, non possunt ty-
pus esse. Si autem duodecim Apostolos dicunt typum esse illius solius
duodecim Aeonum prolationis, quam homo cum ecclesia protulit, &
reliquo

reliquorum decem Aeonum, qui ut dicunt à uerbo & uita prolati sunt, dent typum alios decem Apostolos. Inenarrabile est enim iuniores qui dem Aeonas, & propter hoc minores ostēdi à saluatore per electionem Apostolorum: seniores autem horum, & ob hoc meliores, non iam præ ostēdi: cū possit saluator, si tamē Apostolos ideo elegit, ut per eos ostendat Aeonas qui sunt in pleromate, & alios decem Apostolos eligere: & ante hos quoq; alios octo, ut illam principalem & primā ostēdat ogdozadem, per Apostolorum numerū typum factum possit ostendere, neq; secunda decade. post enim duodecim Apostolos lxx. alios dominus noster ante se misisse inuenitur, septuaginta autem nec octonario numero neq; denario, nec trigenario typus esse possunt. Quæ igitur causa est iuniores quidem sicut prædixi Aeonas per Apostolos ostendi, meliores autem, ex quibus & hi facti sunt, non iam præfigurari: & duodecim autē Apostoli, si propter hoc electi sunt, ut per eos numerus duodecim Aeonum significetur, & septuaginta in typum Aeonum septuaginta electi esse debuerunt, non iam triginta numero Aeonas, sed octoginta & duos factos dicant. Qui enim secundum typum eorum qui in pleromate sunt æonum electionem facit Apostolorum, nunquam aliorum quidem faceret, aliorum uero nō faceret, sed per omnes Apostolos tentasset seruare imaginem, & ostendere typum eorum qui sunt in pleromate æonum. Sed neq; de Paulo quidem tacendū est, sed exigendum ab his in cuius æonis typum Apostolus nobis traditus est: nisi forte in saluatoris compositi eorum qui & omnium collatio subsistit, quem & omnia nuncupāt, eo quod sit ex omnibus: de quo & Hesiodus poeta splendide significauit, Pandoram, id est, omnium munus nominans eum, ob hoc quod ex omnibus optimum munus in eo sit collatum. In quibus ratio hæc est. Hermes, sicut Græco sermone exprimitur,

Ἑρμῆς τὸ λόγος καὶ ἐπίκλησιον ἦθος ἐς αὐτὸς

Καὶ θεο

Ἑρμῆς. i. Mercurius. nam illi datum est hoc negocium apud Hesiodum

Ut hoc ipso latino sermone dicamus, fraudulentia siue seductionis uerba & subinuolantes mores indidit eorum sensibus, ad seducendum stultos hominum, ut credant figmentis eorum. mater enim hoc est Leto occulte commouit eos, unde & Leto nuncupata est secundum Græci sermonis significantiam, quod occulte homines commoueret, nesciente Demiurgo enunciare profunda & inenarrabilia mysteria prurientibus aures. & non solum per Hesiodum hoc operata est mater eorum mysterium dici, sed & Pindari Lirici sapienter ualde, ut cælet Demiurgo in Pelope, cuius caro in partes à patre diuisa est, & ab omnibus dijs collecta & allata & compacta, Pandoram hoc modo significauit, ex qua & isti compuncti eadem secundum eos dicentes, eiusdem generis & spiritus sunt cum illis.

λητώ

Quoniam secundum Legem neque imagines neque figurae existunt plenitudinis ipsorum, sed neque figurae esse possunt. Cap. XXXVIII

Quia autem & trigenerius numerus eorum omnes excedit, secundum eos, aliquando quidem paucis, aliquando autem plurimis aeternis statim in pleromate inuentis ostendimus. Non ergo triginta aeterni sunt, nec ob hoc saluator triginta annorum existens uenit ad baptismum, ut ostenderet tacitos aeternos eorum triginta, alioquin ipsum primum erunt discernentes & eicientes de pleromate omnium. Duodecimo autem mense dicunt eum passum, ut sit anno uno post baptismum praedicans, & ex propheta tentant hoc ipsum confirmare: scriptum est enim, uocate annum domini acceptum & diem retributionis: uere cęcutientes, qui profunda Bythi adinuenisse se dicunt, & non intelligentes ab Esaias dictum annum domino acceptabilem, nec diem retributionis. neque enim de die quae duodecim horarum habet spatium dictum est in propheta, nec de anno duodecim mensium habente mensuram. Quia enim prophetae in parabolis & allegorijs, & non secundum sonum ipsarum dictionum pleroma dixerunt, & ipsi cōfitentur. Dies ergo retributionis dictus est, in qua retribuet dominus unicuique secundum opera sua, hoc est iudicium. Annus autem domini acceptabilis, tempus hoc, in quo uocantur ab eo hi qui credunt ei, & acceptabiles fiunt deo, hoc est, omne ab aduentu eius tempus, usque ad consummationem, in quo ut fructus eos qui saluantur acquirit. Sequitur enim secundum dictionem prophetae annum dies retributionis, & erit mentitus propheta, si anno tantummodo dominus praedicauit, & de eo dicit. Vbi est enim dies retributionis? transiit enim annus, & nondum dies retributionis est, sed adhuc solem suum oriri facit super bonos & malos, et pluit super iustos & iniustos: & persecutionem quidem patiuntur iusti, & affliguntur & occiduntur, in abundantia autem sunt peccatores, & cithara & psalterio bibunt, opera autem domini non intendunt: debent autem secundum dictionem copulari, & sequens esse anno dies retributionis. Dictum est enim, uocate annum domini acceptum & diem retributionis. bene itaque intelligitur tempus hoc, in quo uocantur & saluantur domino, annus domino acceptus: quem subsequitur dies retributionis, id est iudicium. & non solum autem annus tempus hoc dicitur, sed & dies nominatur, & à propheta & à Paulo: in quibus & Apostolus memor scripturae, in Epistola ad Romanos ait: sicut scriptum est, propter te morte afficimur tota die, extimati sumus ut oves occisionis. Nunc autem tota die pro omni hoc tempore dictum est, in quo persecutionem patimur, & ut oves occidimur. Sicut ergo dies haec non illam quae in XII horis substitit, significat, sed omne tempus in quo patiuntur & interficiuntur propter Christum credentes ei: ita & illic annus non qui ex duodecim mensibus dicitur

dicitur, sed omne fidei tempus, in quo audientes prædicationē credunt homines, & acceptabiles Domino fiunt, qui se ei copulant.

Quomodo omnis numerus constare potest ex scripturis, & typus dici omnis argumenti.

Cap. XXXIX

Est autem ualde admirari, quonam modo profunda dei adinuenisse se dicentes, non scrutati sunt in Euāgelijis, quoties secundum tempus paschale dominus post baptismum ascenderit in Hierusalem, secundum quod moris erat Iudæis, ex omni regione, omni anno, tempore hoc conuenire Hierusalem, & illic diem festum paschæ celebrare. Et primū quidem ut fecit uinum ex aqua in Cana Galilææ, ascēdit in diem festum paschæ. Quoniā & scriptum est, quia multi crediderunt in eum, uidentes signa quæ faciebat, sicut Ioānes domini discipulus meminit. Dehinc iterum subtrahēs se inuenitur in Samaria, quando & cū Samaritana disputabat: & filium Centurionis absens uerbo curauit, dicēs, uade filius tuus uiuit. Et post hæc iterū secunda uice ascendit in diem festū paschæ in Hierusalem, quando paralyticū qui iuxta natatoriā iacebat xxxviii annos, curauit iubens ut surgeret & auferret grabbatum suum, & iret: & inde secedens trans mare Tyberiadis, ubi & cum multa turba eum fuisset sequuta, de quinque panibus satiauit omnem illam multitudinem & superauerunt xii cophini fragmentorum. Deinde cū Lazarum suscitasset ex mortuis et insidiæ fierent à pharisæis, secedit in Effren ciuitatē, & inde ante sex dies paschæ ueniens in Bethaniam scribitur, & de Bethania ascendens in Hierosolimam, & manducans pascha, & sequenti die passus. Quoniam autem tria hæc paschatis tempora non sunt unus annus, omnis quilibet cōfitebitur. Et ipsum autē mensem in quo pascha celebratur, in quo & passus est dominus, non duodecimum sed primum esse, qui omnia se scire iactant, si nesciunt, à Moyse possunt discere. Falsa ergo ostensa est & anni & duodecimi mēsis absolutio dierum, & debent aut absolutionem suam, aut Euangelium reprobare: alioquin quomodo uno anno tantum dominus prædicauit, triginta quidem annorum existens cum ueniret ad baptismum, deinde magistri ætatē perfectam habens, uenit Hierusalem, ita ut ab omnibus iuste audiretur magister: nō enim aliud uidebat & aliud erat, sicut inquit qui putatiuum introducunt, sed quod erat hoc & uidebat. Magister ergo existens, magistri quoque habebat ætatem, non reprobans nec supergrediens hominem, neque soluens suam legem in se humani generis, sed omnē ætatem sanctificans per illam quæ ad ipsum erat similitudinem. Omnes enim uenit per semetipsum saluare, omnes inquam qui per eum renascuntur in deum, infantes & paruulos & pueros et iuuenes & seniores. Ideo per omnem uenit ætatem, & infantibus infans factus, sanctificans infantes, in paruulis paruulus, sanctificans hanc ipsam habentes ætatem, simul

simul & exemplū illis pietatis effectus, & iustitiæ & subiectionis. Iuuenibus iuuenis, exemplū iuuenibus fiens, & sanctificans domino. Sic & senior in senioribus, ut sit perfectus magister in omnibus, nō solum secundum expositionem ueritatis, sed secundum ætatem sanctificans simul & seniores, exemplū ipsis quoque fiens: deinde & usque ad mortem peruenit, ut sit primogenitus ex mortuis, ipse primatum tenens in omnibus, princeps uitæ, prior omnium, & præcedens omnes. Illi autem ut figmentum suum, de eo quod est scriptum, uocare annum domini acceptum, affirmant, dicunt uno anno eum prædicasse & duodecimo mense passum, contra semetipsos oblitī sunt soluentes eius omne negociū, & magis necessariam, & magis honorabilem ætatem eius auferētes, illam inquam prouectiorem, in qua edocens præerat uniuersis. Quomodo enim habuit discipulos, si non docebat? quomodo autem docebat, magistri ætatem non habens? ad baptismum enim uenit nondum qui triginta annos suppleuerat, sed qui inciperet esse tanquam triginta annorum. Ita enim, qui eius annos significauit, Lucas posuit: Iesus autem erat quasi incipiens xxx. annorum cum ueniret ad baptismum, & à baptisate uno tantum anno prædicauit, complens trigessimū annum passus est, adhuc iuuenis existens, & qui nec dum prouectiorem haberet ætatem. Quia autem triginta annorum ætas primæ indolis est iuuenis, & extenditur usque ad quadragesimum annum, omnis quilibet confitebitur, à quadragesimo aut quinquagesimo anno declinat iam in ætatem senioerem quam habens dominus noster docebat, sicut Euāgelium & omnes seniores testantur, qui in Asia apud Ioannem discipulum domini conuenerunt, id ipsum tradidisse eis Ioannem: permansit autem cum eis usque ad Traiani tempora. Quidam autem eorum non solum Ioannem, sed & alios Apostolos uiderūt, & hæc eadem ab ipsis audierunt, & testantur de huiusmodi relatione.

*Noua opinio
de ætate do-
mini*

De diebus, & horis, & mensibus, & uocabulis, & syllabis, de amen, & de LXXXVIII. ouibus ex quibus una perijt & inuēta est. Cap. XL

Quibus magis oportet credi? his ne talibus, an Ptolemæo, qui Apostolos nunquam uidit, uestigiū autem apostoli ne in somnijs quidem assequutus est? Sed & ipsi autem qui tunc disputabant cum domino Iesu Christo Iudæi apertissime hoc ipsum significauerunt. Quando enim eis dixit Dominus, Abraam pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit & gauisus est, responderunt ei. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraam uidisti? Hoc autem cōsequenter dicitur ei, qui iam xl annos excessit, quinquagesimū autem annum nondum attingit, non tamen multum à quinquagesimo anno abstinit. Ei autem qui sit xxx annorum diceretur utique, quadraginta annorum nondum es. Qui uolebant eum mendacem ostendere, non utique in multum extenderent annos

annos ultra ætatem, quam eum habere conspiciabant, sed proxima æta-
 tis dicebant, siue rescientes ex conscriptione census, siue cōiicientes se-
 cundum ætatem, quam uidebant habere eum super quadraginta, sed ut
 non qui esset triginta annorum. Irrationabile est enim omnino uiginti
 annos mentiri eos, uolentes eum iuniore ostēdere tēporibus Abrahæ.
 Quod autē uidebant, hoc & loquebantur: qui autem uidebatur non erat
 putatiuus, sed ueritas. Non ergo multū aberat à quinquaginta annis, &
 ideo dicebant ei, quinquaginta annorum nondum es & Abraham uidi
 sti: Non ergo anno uno prædicauit, nec duodecimo mense anni passus
 est. Tempus enim à trigesimo, usq; quinquagesimum nunquam erit u-
 nus annus, nisi si apud æones eorū tam magni anni sunt deputati his,
 qui apud Bythum in pleromate ex ordine resident, de quibus & Home-
 rus poeta dixit, & ipse inspiratus à matre eorum erroris: *οἱ δὲ θεοὶ πᾶσι*
Ζηνοκλήρωι ἡγορώων, χροσίω ἢ δ' ἀπείδω. Quod Latine interpretabi-
 mur. Dij autem apud Iouem confidentes, tractabant in aureo loco. Sed
 & de illa muliere, quæ profluuiū sanguinis laborās, tetigit fimbriam ue-
 stimenti domini, & sanata est, aperta est eorum ignorātia. Dicunt enim
 per eam ostendi passam illam duodecimam uirtutem, & in infinitum de-
 fluxam, id est, duodecimum æonem, primū quidem quia secundum se-
 ctam eorum duodecimus non est iste æon, sicut ostendimus: ut autē ex
 superfluo eis & hoc detur, duodecim æonibus existentibus, undecim
 quidem impassibiles perseuerasse dicunt, duodecimus autē passus. Mu-
 lier autem e contrario duodecimo anno sanata manifestum est quoniā
 xij quidem annis habuit perseuerantē passionē, duodecimo autē sanata
 est. Si quidem undecim æones in passione insanabili fuisse dicerentur,
 sanatus autē duodecimus, suasorium erat dicere typum eorū esse mulie-
 rem, quia autē hæc undecim quidē annis passa est, & nō est sanata, duode-
 cimo autem anno sanata est, quō potest esse typus duodecimi æonis, ex
 quibus undecim omnino nihil passi sunt, solus autem duodecimus par-
 ticipatus est passionem. Typus enim & imago secundum materiam &
 secundū substantiā aliquoties à ueritate diuersus est, secundū autē habi-
 tum & lineamentū debet seruare similitudinē, & similiter ostēdere per
 præsentia, illa quæ nō sunt præsentia. Et non solum in hac muliere anni
 infirmitatis descripti sunt, quos coaptari dicunt figmēto suo, sed ecce et
 alia mulier similiter xvij annis infirmata sanata est, de qua dominus ait:
 Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit satanas decem & octo an-
 nis, non oportebat solui in die sabbati: si ergo illa typus erat duodeci-
 mi æonis passi, & hæc typus esse decimi octauī æonis passi debet. sed
 non habent ostendere, alioquin prima & principalis eorum ogdoas
 connumerabitur compassis æonibus. Sed & alius autem quidam sa-
 natur à domino xxxviiij annos habens in sua passione, & trigésimum
 &

& octauum passum æonem dicant. Si enim quæ à domino facta sunt typos esse dicunt eorum quæ sunt in pleromate, typus in omnibus debet seruari. Sed neq; eam quæ post xvij annos curata est, nec eum qui post xxxvij annos curatus est, possunt adaptare suo figmento. Infulsum autem & inconueniens est omnino dicere in quibusdam quidem seruasse typum saluatorem, in quibusdam autem nõ seruasse. dissimilis ergo & mulieris typus, negatio æonum ostenditur. Adhuc autem & falsum demonstrat cõmentum eorũ & instabile figmentũ eorum etiã hoc ipsum, quod per numeros aliquando quidem, & per syllabas nominũ, aliquando autem & per syllabarum literas, aliquando uero & per numeros qui secundum Græcos in literis cõtinentur, tentant inferre probationes, ac pertissime consternationẽ, siue confusionem, & instabilitatem scientiæ eorum & extortum demonstrat. Iesus enim nomen alterius linguæ existens, ad Græcorum numerum transferentes, aliquando quidem episcopus esse dicunt, sex habens literas, aliquando autem plenitudinem ogdoada dat lxxxvij numerum habens. Græcum autem nomen eius quod est soter, id est, saluator, quia non conuenit figmento eorũ, nec secundum numerum, nec secundum literas, tacuerunt. Et quidem si ex prouidentia patris dominica nomina accepissent, per numerum & per literas significancia numerum in pleromate, Soter nomen Græcum existens, secundum Græcitatem, & per has literas & per numeros pleromatis debuit ostendere mysterium: sed non ita habet quia quidem quinque inest literarum numerus, aut ex quadringentis octo.

Ostensio quod nec secundum formam pleromatis eorum facta sint quæ facta sunt, neq; rursus uarie & prout euenit. Cap. xli

HAec autem in nullo communicant pleromati eorum, non ergo uera est illa, quæ ab eis in pleromate dicitur negotiatio. Iesus autem nomen secundum propriam Hebræorum linguam literarum est duarum & dimidiæ, sicut periti eorum dicunt, significans dominum eum qui cõtinet cœlum & terram, quia Iesus secundum antiquam Hebraicam linguam cœlum est, terra autem iterum sura usser dicitur. Verbum ergo quod cœlum & terra habet, ipse est Iesus. Falsa est ergo & episcopi eorum redditio, & numerus eorum euersus est manifeste. Secundum autem propriam eorum linguam quinque literarum est Græco uocabulo Soter. Iesus autem iterum secundum Hebraicam linguam duas & dimidiam habet literas Sion. Ruit ergo numerus calculi qui est Iudaice lxxxvij. per omnia autem Hebræorum literæ non cõueniunt numero Græcorum, que maxime deberent antiquiores & firmiores existentes, saluare supputationem nominum. Ipsæ enim antiquæ & primæ Hebræorum literæ & sacerdotales nuncupatæ, decem quidem sunt numero, scribuntur autem quæq; per quindecim nouissima litera copulata primæ. Et ideo quidẽ
quædam

quædam secundum subsequentiã scribunt, sicuti & nos, quædam autem
 retrorsum à dextra parte in sinistram partem retorquentes literas. Chris-
 stus autem supputationem nominis convenientem æonis pleromatis eor-
 um habere debuit, qui ad stabilitatem & correctionem pleromatis eorum
 prolatus est, secundum quod dicunt. Et pater autem similiter literas & per
 numerum continere debuit numerum eorum qui ab eo prolati sunt æo-
 num, sed & Bythus similiter, nihilominus autem & unigenitus, & ma-
 xime autem super omne nomen quod dicitur deus, quod & ipsum He-
 braice Barneth dicitur, & duas & dimidiam habet literas. Ex hoc ergo
 quod firmiora nomina secundum Hebraicam & Græcitas linguam,
 nec secundum numerum literarum, nec secundum supputationem conueni-
 unt figmento eorum, manifesta est de reliquis impudenter extorta sup-
 putatio. Et enim ex lege eligentes quæcumque concurrunt sectæ eorum, nu-
 mero tentant uolenter probationes facere. Si autem erat propositum matri-
 eorum siue saluatori per Demiurgum typus eorum quæ sunt in pleromate
 ostendere, in uerioribus & sanctioribus fieri typus fuissent operati, & ma-
 xime autem & ipsa arca testamenti, per quam & omne tabernaculum testi-
 monij compositum est. Facta est autem hæc, longitudo quidem eius cubitis
 duobus & dimidio, latitudo autem eius uno cubito & dimidio, numerus
 autem iste cubitorum in nullo conuenit figmento eorum, per quam maxi-
 me typus ostendi debuit. Et propitiatorium autem similiter in nullo con-
 uenit expositionibus eorum. Adhuc autem & mensa propositionis duo-
 bus cubitis longitudo, & unius latitudo, altitudo eius unius cubiti & di-
 midij. Hæc autem sancta sanctorum, per quæ ne una quidem quantitas nu-
 meri significatiuam quaternationis, siue octonationis, aut reliquis ple-
 romatis eorum continet. Quid autem candelabrum septem quidem ha-
 bens calamicos, lucernas autem septem: & si quidem secundum typum factum
 fuisset, calamicos octo, totidemque lucernas habere debuit, ad typum primæ
 octonationis, quæ præfulget in æonibus, & illuminat omnem plenitudi-
 nem. Atria autem decem existentia diligenter numerauerunt, typum ea
 dicentes decem æonum, pelles autem iam non numerauerunt secundum
 numerum undecim factas, sed neque ipsorum atriorum magnitudinem
 mensi sunt uiginti & octo cubitorum longitudinem unumquodque atrium
 habens, & columnarum longitudinem factam decem cubitorum exponunt
 propter decadem æonum. latitudo autem unius & dimidij cubiti erat
 uniuscuiusque columnæ, non iam exponunt, neque numerum omnium colum-
 narum, neque ferrarum earum, quoniam non comunicat argumento eorum.
 Quid autem oleum unctionis, quod omne tabernaculum sanctificauit, for-
 tasse latuit saluatorem, aut dormientem matrem eorum Demiurgus à semetipso
 dependere præcepit, unde & dissonat ad pleroma eorum, smyrnæ quidem
 habens siclos quingentos, ireos D. cinamomi ccl. calamicos ccl. & super

*τὸ πῶς, sic dicitur
 quando Græce
 pronunciat*

onyx.
Exodi 30. boni
odoris epithe-
ton est
ἀδύσμου

hæc oleum, ita ut ex quinque commixtionibus subsistat. Et incensum autem similiter de stacte & ungula, et galbano, & hedyosmo, et thure, quæ in nullo communicare possunt, neque commixtionibus, neque pondere, argumento eorum. Irrationabile est ergo, & omnino rusticanum in subtilibus quidem & elegantioribus legis non seruatos esse typos, in cæteris autem sicubi aliquis numerus concurrat cum his quæ ipsi dicunt, typum esse asseuerare eorum quæ sunt in pleromate, cum omnis numerus multifarie scripturis sit positus: ita ut possit qui uelit non solum octonationem & decadem, & duodecada, sed quemlibet ex scripturis constitutere numerum, & hunc typum esse commentati à se erroris.

Quoniam non possit constare per numeros ueritas. Cap. XLII
Quia autem hoc uerum est, numerus iste qui quinque dicitur in nullo comunicans argumento eorum, nec concurrens figmento eorum, nec conueniens eis ad typicam eorum quæ sunt in pleromate demonstrata demonstrationem, ex scripturis sic suscipiet probationem. Soter nomen quinque litterarum, & pater autem habet quinque litteras, sed & agape nomen sunt litterarum quinque, dominus noster panes quinque benedicens, satiauit hominum quinque milia, sapientes uirgines à domino sunt quinque dictæ, & stultæ similiter quinque. Iterum quinque uiri cum domino fuisse dicuntur quando testimonio patris occurrit, scilicet Petrus, & Iacobus, & Ioannes, & Moyses, & Helias, quintus autem ingressus dominus ad mortuam puellam suscitauit eam. Nullum enim, inquit, permisit intrare, nisi Petrum, & Iacobum, & patrem, & matrem puellæ. Ille diues apud inferos habere se quinque fratres dixit, ad quos unum ire rogat ex mortuis resurgentem. Natatoria piscina quinque habebat porticus, unde dominus paralyticum sanum in suam domum ire præcepit. Ipse habitus crucis fines & summitates habet quinque, duos in longitudinem, & duos in latitudine, & unum in medio, ubi requiescit qui clauis affigit. Una quæque manus nostra digitos quinque habet, sed & sensus habemus quinque, & quæ in nostris sunt uisceribus, in quinque possunt numerari, cor & epar, pulmones, splen & renes. Adhuc & etiã totus homo in hunc numerum potest diuidi, caput, pectus, uenter, femora, pedes. Quinque ætates transit humanum genus, primum infans, deinde puer, deinde paruulus, et posthæc iuuenis, sic deinde senior. In quinque libris legem populo Moyses tradidit. Una quæque tabula quæ accepit à deo, præcepta habet quinque. Velamen sanctum sanctorum cooperiens columnas habebat quinque. Et holocausti altare, altitudo eius erat quinque cubitorum. Sacerdotes in eremo electi sunt quinque, scilicet Aaron, Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar: talaris et Logium, & reliqua sacerdotalis compositio de quinque contexta sunt: habebat enim aurum, & hyacinthum, & purpuram, & coccinum, & byssum. Et quinque reges Amorreorum in speluncis concludens Iesus. Naue capita eorum inculca

inculcari dedit populo, & alia quoque multa milia huiusmodi, & in hoc numero, & in quo quis uoluerit, siue ex scripturis, siue ex subiacentibus naturæ operibus colligere potest, & non iam ob hoc quinque æonas esse dicimus super Demiurgum, nec quinionem quasi ut diuinam rem aliquam cōsecramus, nec instabilia, nec liramenta per uanū istum laborem confirmare tentamus, neque creaturā bene aptatā à deo cogimus male in typos nō existentium trāsferri, & impia & nefaria dogmata introducere, cum detectio, & euersio ab omnibus sensum habētibus possit existere. Quis enim cōcedat eis cccxv tantū dies habere annum, ut sint duodecim menses è triginta diebus in typum duodecim æonum, dissimili & typo existente. Illic enim unusquisque æonum trigesima pars est uniuersi pleromatis, mensis autē duodecima pars anni ab ipsis esse dicitur. Si quidem annus in triginta diuideretur, & mensis in duodecim, cōueniēs putaretur typus esse mēdacio eorū. Nunc autē in cōtrariū est. Pleroma quidem eorū in triginta diuiditur, pars autem eius aliqua in duodecim: hic autem omnis quidem annus in duas diuiditur partes, pars autē eius aliqua in triginta. Insulse itaque saluator mensem quidem uniuersi pleromatis typum fecit fieri, annum autem eius quæ in pleromate est duodecadis: magis enim conueniebat annū quidem in triginta diuidere, sicut & totum pleroma: mensem autem in duodecim, sicut & sunt in pleromate eorū æones. Et illi quidem omne pleroma in tres diuidunt, id est, octonationē, decadam, et duodecadam. Hic autē annus in quatuor diuiditur, id est, uernum, æstatem, autumnum, & hyemem. Sed neque mēses quos dicunt typum esse trigenerij præfinitione triginta habent dies, sed alij quidem plures, alij autem minus, eo quod quinque dies superponantur eis. Et dies autem non semper præfinitas duodecim habet horas, sed à nona usque ad quindecimā ascēdit, & iterū à quindecima in nouē descendit, non iam propter xxx. æonas facti sunt menses triginta dierū. Alioquin haberent præfinitas trigenerias dies. Neque iterum dies horum, ut xij æones per xij horas figurarent, haberent ipsi enim præfiguratas duodecim horas. adhuc autem materialia sinistra uocantes, & ex necessitate quæ sunt sinistrae in corruptionem cedere dicentes, & saluatorem uenisse ad ouem perditam, ut eam transferat ad dextram, id est, ad illas quæ sunt saluæ nonaginta & nouem oues, quæ non perierunt, sed in ouili permanserūt, sinistrae manus existentes leuamen, nō esse salutis cōsentire eos necesse est. Et hoc quod nō similiter eundē numerū habet cogentur sinistrae, id est, corruptionis cōfiteri, & hoc nomē quod Græce dicitur, Agape, secundū Græcorū literas, per quas apud eos supputatio signatur, xc & iij numerū habens similiter sinistrae manus leuamen est, & Alethia quoque similiter secundū supradictā rationē lxxiij numerum habens in parte materialium subsistit, & omnia omnino, quæcūque sancto-

rum nomina nō adimplent numerū c. sed sinistra tantum habent numeros, corruptibilia & materialia esse cōfiteri cogentur.

Quæ sunt quæ à nobis possunt exolui, & quæ sunt quæ remittuntur deo fabricatori.

Ca. XLIII

Siquis autē ad hæc dixerit, Quid ergo, an uanū est, & ut prouenit & omnium positiones sunt, nec apostolorū electio, & domini operatio, & eorum quæ facta sunt cōpositio: Dicemus eis nō quidē, sed magna sapientia ad liquidū apta & ornata, omnia à deo facta sunt, & antiqua, & quæcūq; in nouis tēporibus uerbū eius operatū est, & debent ea non numero xx. sed subiacenti copulare argumēto, siue rationi, neq; de deo inquisitionē ex numeris, & syllabis, & literis accipere. Infirmū est enim hoc propter multifariū & uariū eorū, & quod possit esse argumentū hodie æque cōmentatum, ab aliquo contraria ueritati ex ipsis sumere testimonia, eo quod multa transferri possint, sed ipsos numeros, & ea quæ facta sunt aptare debēt subiacenti ueritatis argumento. Non enim regula ex numeris, sed numeri ex regula: nec deus ex factis, sed ea quæ facta sunt, ex deo. Omnia enim ex uno & eodē deo: quia autē uaria & multa sunt quæ facta sunt, & omnis quidem factura bene aptata, & bene consonans, quantum autē spectat ad unumquodq; eorū, sunt sibi inuicē contraria & non conuenientia, sicut citharæ sonus per uniuscuiusq; distantiam consonantē unam melodiam operatur, ex multis & contrarijs sonis subsistens. Debet ergo amator uerū non traduci distantia uniuscuiusq; soni, nec alium quidem huius, alium autem illius artificem suspicari & factorē: neq; alium quidem acutiores, alium autē uastiores, alium uero uarietates aptasse, sed unum & ipsum ad totius operis & sapientiae demonstrationē, & iustitiæ, & bonitatis, & numeris. Hi uero qui audiunt melodiā, debent laudare & glorificare artificē, & aliorū quidem extensionem mirari, aliorum autē laxamentū intendere, aliorū uero intra utrunq; tēperamentum exaudire, aliorum autē typum considerare, & ad quid unum quodq; referat, & eorū causam inquirere, nusquam transferentes regulam, neq; errantes ab artifice, neq; abicienses fidem, quæ est in unum deum, qui fecit omnia, neq; blasphemantes nostrum conditorem. Si autē & aliquis non inuenerit causam omnium quæ requirunt, cogitet quia homo est, in infinitū minor deo, & qui parte acceperit gratiam, & qui nondum æqualis uel similis sit factori, & qui omnium experientiam & cogitationē habere non possit, ut deus: sed in quantum minor est ab eo qui factus non est, & qui semper idem est, ille qui hodie factus est, & initium facturæ accepit: in tantū secundum scientiā & ad inuestigandum causas omnium minorem esse eo, qui fecit. Non enim infectus es o homo, neq; semper coexistebas deo, sicut proximū eius uerbū, sed propter eminentē bonitatē eius, nunc initium facturæ accipiens sensim discis

discis à uerbo dispositiões dei, qui te fecit. Ordinē ergo serua tuæ scientiæ, & ne ut bonorum ignarus supertranscendas ipsum deum.

Ostensio quoniam Demiurgus non sit supergressibilis mente, neq; super eum alteram diuinitatem esse. Cap. XLIIII

Non enim transibilis es, neq; super Demiurgum requiras quid sit, non enim inuenies. indeterminabilis est enim artifex tuus, neque tanquam hunc totum mensus sis, & tanquam qui per omnē eius fabricam ueneris, & omne quod est in eo profundum, & altitudinē, & longitudinē consideraueris, super ipsum alium excogites patrem. nō enim excogitabis. sed contra naturam sentiens, eris insipiens, & si in hoc perseueraris, incidēs in insaniam, sublimiorē te ipsum melioremq; factore tuo existimans, & quod pertranseas regna eius.

Quid sit quod à Paulo dictum est, Scientia inflat, dilectio autem ædificat. Cap. XLV

Melius est ergo & utilius idiotas & parum scientes existere, & per charitatē proximum fieri deo: q̄ putare multum scire, & multa expertos in suum deum blasphemos inueniri, alterum deum patrem fabricantes, & ideo Paulus clamabat: Scientia inflat, charitas autē ædificat. Non quia ueram scientiā de deo culparet, alioquin seipsum primū accusaret: sed quia sciebat quosdam sub occasione scientiæ elatos excidere à dilectione dei, & ob hoc opinari se ipsos esse perfectos, imperfectum autem Demiurgum introducētes, abcidens eorum huiusmodi scientiæ supercilium, ait: Scientia inflat, charitas autem ædificat. Maior autem hac nō est alia inflatio, quàm ut opinetur quis se meliorem & perfectiorem esse eo, qui fecerit & plasmauerit, & spiramē uitæ dederit, & hoc ipsum esse præceperit. Melius itaq; est, sicuti prædixi, nihil omnino scientē quēpiam, ne quidem unam causam cuiuslibet eorum quæ facta sunt, cur factum, & credere deo, & perseuerare in eius dilectione, quæ hominē uiuificat, nec aliud inquirere ad scientiam nisi Iesum Christū filium dei, qui pro nobis crucifixus est, quàm per quæstionum subtilitates & multiloquium in impietatem cadere. Quid enim si per hos conatus paululum quis elatus, eo quod dominus dixerit, Quia & capilli capitis uestri omnes numerati sunt, curiose inquirere uoluerit numerum uniuscuiusq; capitis capillorum, & causam exquirere, per quam hic quidem tantos capillos habeat, non omnibus ex æquo habentibus, sed multis milibus super milia alijs atq; alijs numeris inuentis, eo quod alijs quidē maiora, alijs autē minora habeant capita, & alijs quidem spissos capillos semper, alijs autē raros, alijs uero & omnino paucos capillos habeāt. Et hi qui putāt se numerū inuenisse capillorū, tentent referre ad testimonium suæ sectæ, quam excogitauerunt. Cur etiam quis ob hoc quod dictum sit in Euan gelio, Nonne duo passerēs asse ueneunt, & unus ex his non cadet super

terram sine patris uestri uoluntate, enumerare uoluerit captos ubiq; cotidie passeret in unaquaq; regione, & causam requirere, ob quā heri quidem tantos, ac pridem tantos, hodie autē iterum tanti sint, & adnectat passerum numerum ad suum argumentum, nōne seipsum seducit omnino? & eos qui eis acquiescūt, in magnā insaniam cogit, semper promptis hominibus ut in talibus amplius quid quā magistrī eorū putentur inuenisse. Quid autem si quis interroget nos, si omnis numerus omnium quæ sunt facta & quæ fiunt, fiant à deo, & si secundū illius prouidentiam unusquisq; eorum eam quæ secundum se est, accepit quantitatem: nobisq; consentientibus & confitentibus, quia nihil omnino horum quæ facta sunt, & quæ fiunt, & fient, deum fugit, sed per illius prouidentiam unumquodq; eorum & habitum, & ordinem, & numerum, & quātitatem accipere, & accepisse propriā, & nihil omnino neq; uane nec ut prouenit factum aut fieri, sed cum magna aptatione & consonantia sublimi, & esse admirabilem rationem, & uere diuinā quæ possit huiusmodi & discernere, & causas proprias enūciare: accipiens à nobis huiusmodi testimonium & cōsensum, pergat adhuc, ut arenam enumeret, & calculos terræ, sed & fluctus maris, & stellas cœli, & causas excogitare numeri qui putatur inuentus: nōne inuanū laborans, & delirus hictalis & irrationabilis ab omnibus qui sensum habent iuste dicetur? Et quo magis præter hos in huiusmodi quæstionibus occupatur, & quo plus alijs adinuenire se existimat, reliquos imperitos & idiotas, & animales uocans, eo quod non suscipiant eius tam uanum laborē: hoc magis est insanus & stupidus, tanquam fulmine percussus, in nullo cedens deo, sed per scientiam quam inuenisse se putat, ipsum mutat deum, & iaculatur sententiam suam super magnitudinem factoris.

Quomodo oportet parabolas exolui. Cap. XLVI

Sensus autē sanus, & qui sine periculo est, & religiosus, & amās uerū, quæ quidē dedit in hominū potestātē deus, & subdidit nostrę scientiæ, hæc prompte meditabitur, & in ipsis proficiet, diuturno studio, facilem sententiam eorum efficiēs. Sunt autē hæc quæ ante oculos nostros occurrunt, & quæcunq; aperte, & sine ambiguo ipsis dictionibus posita sunt in scripturis, & ideo parabolæ debent ambiguis adaptari. Sic enim & qui absoluit, sine periculo absoluit, & parabolæ ab omnib. similiter absolutionē accipient, & à ueritate corpus integrū, & simili aptatione membrorū, & sine cōcussione perseuerat. Sed quæ non aperte dicta sunt, neq; ante oculos posita, copulare absolutionib. parabolārū, quas unusquisq; prout uult ad inuenit. Sic enim apud nullum erit regula ueritatis, sed quanti fuerint qui absoluent parabolas, tantæ uidebuntur & ueritates oppugnātes se inuicē & cōtraria sibi met dogmata statuentes, sicut & gentilium philosophorum quæstiones. Itaq; secundū hanc
rationem

rationem homo quidem semper inquirat, nunquam autem intueniet, eo quod ipsam inuentionis abiecerit disciplinam. Et cum uenerit sponsus, is qui imparatā habet lampadem nulli manifesti luminis claritate fulgentem, recurrit ad eos, qui absolutiones paraboliarum in tenebris distrahunt, relinquens eum qui per manifestam prædicationē gratis donat, ab eo petit ingressum, & excluditur à thalamo eius. Cum itaq; uniuersæ scripturæ, & propheticæ, & euāgelicæ in aperto & sine ambiguitate, & similiter ab omnibus audiri possint, & si non omnes credunt unum & solum deum, ad excludendos alios prædicent omnia fecisse per uerbum suū, siue uisibilia, siue inuisibilia, siue cœlestia, siue terrena, siue aquatilia, siue subterranea, sicut demonstrauius ex ipsis scripturarum dictionibus. Ipsa autē creatura in qua sumus, per ea quæ in conspectum ueniunt hoc ipsum testante, unum esse qui eam fecerit & regat, ualde hebetes apparebunt, qui ad tam lucidam adaperitionem cæcutiūt oculos, & nolunt uidere lumen prædicationis, sed constringunt semetipsos, & per tenebrosas paraboliarum absolutiones, unusquisq; eorum proprium putat inuenisse deum. Quia enim de cogitatione eorum qui contraria opinantur de patre, nihil aperte, neq; ipsa dictione, neque sine controuersia in nulla omnino dictum sit scriptura, & ipsi testantur dicentes, in absconso hæc eadem saluatorem docuisse non omnes, sed aliquos discipulorum, qui possunt capere, & per argumenta et ænigmata, & parabolas ab eo significata intelligentibus. Veniunt autem ad hoc, ut dicant alium quidem esse qui prædicatur deus, & alium patrem, qui per parabolas & ænigmata significatur pater. Quia autem parabolæ possunt multas recipere absolutiones, ex ipsis de inquisitione dei affirmare, derelinquentes quod certum & indubitatum & uerum est, ualde præcipitanti se in periculum, & irrationabilium esse quis non amantium ueritatem confitebitur. Et nunquid hoc est non in petra firma, & in ualida & in aperto posita ædificare suam domum, sed in incertum effusæ arenæ, unde & facilis est euersio huiusmodi ædificationis.

Quoniā omnē agnitionē non possumus habere in hac uita. Cap. XLVII

Habentes itaq; regulam ipsam ueritatē, & in apertū positū de deo testimoniū, non debemus per quæstionū declinantes in alias atq; alias absolutiones eijcere firmā & ueram de deo scientiam: magis autem absolutionē quæstionum in hunc characterem dirigentes, exercere quidem conuenit per inquisitionē mysterij, & depositionis existentis dei, augeri autē in charitate eius, qui tāta propter nos facit, & fecit, nunq; autem excidere ab ea suasionē quæ manifestissime prædicat: quia hic solus uere sit deus & pater, qui & hunc mundum fecit, & hominē plasmauit, & in sua creatura donauit incrementū, & de minoribus suis ad maiora, quæ apud ipsum sunt uocans: sicut infantē quidem in uulua conceptū

educit in lumē solis, & triticum posteaquam in stipula corroborauerit, condit in horreum. Vnus autē & idem Demiurgus, qui & uulua[m] plas-
 mauit, & solem creauit, Et unus idem dominus, qui & stipulam eduxit,
 & triticum augens multiplicauit, & horreum praeparauit. Si autem om-
 nium quae in scripturis requiruntur absolutiones non possumus inue-
 nire, alterum tamen deum, praeter eum qui est, non requiramus. Impie-
 tas enim haec maxima est. Credere autē haec talia debemus deo, qui &
 nos fecit, rectissime scientes, quia scripturae quidem perfecte sunt, quip-
 pe à uerbo dei & spiritu eius dictae. nos autē secundū quod minores su-
 mus, & nouissimi à uerbo dei, & spiritu eius, secundū hoc & sciētia my-
 steriōrū eius indigemus, et nō est mirum si in spiritualibus coelestibus, &
 in his quae habent reuelari, hoc patimur nos: quandoquidē etiā eorum
 quae ante pedes sunt, dico autē quae sunt in hac creatura, quae & cōterun-
 tur à nobis, & uidentur, & sunt nobiscū, multa fugerunt nostram scienti-
 am, & deo haec ipsa cōmittimus. Oportet enim eum praeter omnib. praer-
 cellere. Quid enim si tentemus exponere causam ascensionis Nili. Multa
 quidem dicimus, & fortassis suasoria, fortassis autem non suasoria,
 quod autem uerum est & certum & firmum adiacet deo: sed & uolanti-
 um animalium habitatio, eorum quae ueris tēpore adueniūt ad nos, aut-
 umni autem tempore statim recedunt, cum in hoc mundo hoc ipsum
 fiat, fugit nostram scientiam. Quid autem possumus exponere de Ocea-
 ni accessu & recessu, cum constet esse certā causam. Quidūe de his quae
 ultra eum sunt enūciare, qualia sint: Vel quid dicere possumus, quomo-
 do pluuia, & coruscationes, & tonitrua, & collectiones nubium, & ne-
 bulae, & uentorum emissiones, & similia his efficiunt, annūciare quoque
 & thesauros niuium & grādinis, & eorum quae his proxima sunt: quae
 haec autem nubium praeparatio, aut qui status nebulae, quae autem cau-
 sa est, per quam crescit luna & decrescit, aut quae causa aquarum distan-
 tia metallorum & lapidum, & his similibus: in his omnibus nos qui-
 dem loquaces erimus, requirentes causas eorum, qui autem ea facit,
 solus deus ueridicus est. Si ergo & in rebus creaturae quaedam quidem
 eorum adiacent deo, quaedam autem & in nostram uenerunt sciētiam,
 quid mali est, si & eorū quae in scripturis requiruntur, uniuersis scriptu-
 ris spiritualibus existentibus, quaedam quidem absoluamus secundū gra-
 tiam dei, quaedam autem cōmendemus deo, & non solum in hoc seculo,
 sed & in futuro: ut semper quidem deus doceat, homo autem sem-
 per discat, quae sunt à deo, sicut & Apost. dixit: Reliquis & partibus
 destructis, haec tunc perseverare, quae sunt fides, spes, & charitas. Sēper
 enim fides, quae est ad magistrum nostrum permanet firma, asseuerans
 nobis, quoniā solus uere deus, & ut diligamus deū uere semper quoniā
 am ipse solus pater, & speremus subinde plus aliquid accipere & discere
 reā

re à deo, quia bonus est, & diuitias habēs indeterminabiles, & regnum sine fine, & disciplinam immensam. Si ergo secundū hunc modū, quem diximus, quædam quidem quæstionum deo cōmiserimus, & fidem nostram seruabimus, & omnis scriptura à deo nobis data cōsonans nobis inuenietur, & parabolæ his, quæ manifeste dicta sunt consonabunt, & manifeste dicta absoluent parabolæ, & per dictionum multas uoces, uenam cōsonantē melodiam in nobis sentiet, laudantē hymnis deum, qui fecit omnia, ut puta, si quis interroget. Antequā mundū faceret deus, quid agebat? Dicimus, quoniā ista responsio subiacet deo, quoniā mundus hic factus est apotelesos à deo, tēporale initiū accipiens, scripturæ nos docent: quid autē ante hoc deus sit operatus, nulla scriptura manifestat: subiacet ergo hæc responsio deo, & nō ita stultas, & sine disciplina blasphemias adinuenire uelle prolationes, & per hoc quod putes te inuenisse materiæ prolationē, ipsum deū qui fecit omnia reprobare. Cogitate enim o omnes qui talia adinuenitis, cū ipse solus pater deus dicatur, qui & uere est, quem uos Demiurgū dicitis, sed & cū scripturæ hunc solum sciunt deū, sed & cū dominus hunc solū confitetur propriū patrē, et alterum nesciat, sicut ex ipsis eius uerbis ostēdimus, quoniā hunc ipsum labis dicitis fructū & ignorantia prolationē, et nescientē qui sit super eū, & quæcuncq; alia dicitis de eo, cōsiderate magnitudinē blasphemia in eum, qui uere est deus: grauius quidē & honeste uidemini dicere uos in deum credere, hunc alterū deum, cum minime possitis ostendere hunc ipsum in quē credere uos dicitis. Labis fructū, ignorantia prolationem pronūciatis. Hæc autē cæcitas & stultiloquiū inde prouenit uobis, quod nihil deo reseruetis, sed & ipsius dei & Ennoceæ eius, & uerbi & uitæ & Christi natiuitates, & prolationes annunciare uultis, & has nō aliunde accipientes, sed ex affectione hominū: & non intelligitis, quia in homine quidem qui est cōpositū animal, capit huiusmodi dicere, sicut præ diximus, sensum hominis & Ennocean hominis. Et quia ex sensu Ennocea, de Ennocea autē Enthymesis, de Enthymesi autē Logos, quē autem Logon? Aliud enim est secundum Græcos Logos, quod est principale, eo excogitat aliud organum, per quod emittitur Logos: & aliquando quidē quiescere & tacere hominem, aliquando autem loqui & operari. Deus autē cum sit totus mens, totus ratio, & totus spiritus operans, & totus lux, & semper idem & similiter existens, sicut & utile est nobis sapere de deo, & sicut ex scripturis discimus, non iam huiusmodi affectus & diuisiones decēter erga eum subsequuntur. Velocitati enim sensus hominum, per spiritale eius nō sufficit lingua deseruire, quippe carnalis existens, unde & intus suffocatur uerbum nostrum, & profertur non de se semel, sicut conceptum est à sensu, sed per partes, secundum quod lingua subministrare præualet.

Quomodo

Quomodo de emissionibus eorum sermo compositus ostendit patrem
compositum & non simplicem, nec uniformem. Cap. XLVIII

DEus autem totus existens mens, & totus existens Logos, quod cogitat hoc & loquitur, & quod loquitur hoc & cogitat. Cogitatio enim eius Logos, & Logos mens, & omnia concludens mens, ipse est pater. Qui ergo dicit mentem dei, & prolationem propriam menti donat, compositum eum pronunciat, tanquam aliud quiddam sit deus, aliud autem principalis mens existens: similiter autem rursus & de Logo tertiam prolationem ei a patre donans, unde & ignorat magnitudinem eius; porro & longe Logon a deo separauit. & propheta quidem ait de eo, Generationem eius quis enarrauit: uos autem generationem eius ex patre diuinantes, & uerbi hominis per linguam factam prolationem transferentes in uerbum dei, iuste detegimini a uobis ipsis, quod neque humana, nec diuina noueritis. Irrationabiliter autem inflati, audaciter inenarrabilia dei mysteria scire uos dicitis. Quandoquidem & dominus ipse filius dei, ipsum iudicij diem & horam concessit scire solum patrem, manifeste dicens, De die autem illa & hora nemo scit, neque filius, nisi pater solus. Si igitur scientiam diei illius, filius non erubuit referre ad patrem, sed dixit quod uerum est, neque nos erubescimus quae sunt in questionibus maiora secundum nos, reseruare deo. Nemo enim super magistrum est. Si quis itaque nobis dixerit, quo ergo filius prolatus a patre est, dicimus ei, quia prolationem istam, siue generationem, siue nuncupationem, siue adaptionem, aut quomodolibet quis nomine uocauerit, generationem eius inenarrabilem existentem nemo nouit, non Valentinus, non Marcion, neque Saturninus, neque Basilides, neque angeli, neque archangeli, nec principes, neque potestates, nisi solus qui genuit pater, & qui natus est filius. Inenarrabilis itaque generatio eius cum sit, quicumque nituntur generationes & prolationes enarrare, non sunt copotes sui, quae inenarrabilia sunt enarrare promittentes. Quoniam enim ex cogitatione & sensu uerbum emittitur, hoc utique omnes sciunt homines.

Quoniam non est uerisimile uerbum dei tertiam habere a
patre emissionem. Cap. XLIX

Non ergo magnum quid inuenerunt, qui emissiones excogitauerunt, neque absconditum mysterium, si id quod ab omnibus intelligitur, transtulerunt in unigenitum dei uerbum, & quem inenarrabilem & inenominabilem uocant, hunc quasi ipsum obstetricauerint primi, & narrationis eius prolationem & generationem enunciant, adsimilantes enim hominum uerbo emissionis: hoc autem idem & de substantiae materia dicentes non peccauimus, quoniam deus eam protulit. Didicimus enim ex scripturis principatum tenere super omnia deum. Unde autem, uel quemadmodum emisit eam, neque scriptura aliqua exposuit, neque nos factos mori oportet exponi omnibus proprijs infinita conicientes de deo, sed

als fistas mō,
forte φεντα
σμοσι

sed agnitionem hanc concedendam esse deo. Similiter autem & causam, propter quam cum omnia à deo facta sint, quædam quidem transgressa sint, & abscesserunt à dei subiectione, quædam autem, imò plurima perseverauerunt & perseverant in subiectione eius qui fecit: & cuius naturæ sunt, quæ transgressa sunt, cuius autem naturæ quæ perseverant, credere oportet deo & uerbo eius, cui & solo dixit: Sede à dextris meis, quoad usque ponam inimicos tuos subpedaneum pedum tuorum. Nos autem adhuc in terra conuersantes, nondum adsidentes throno eius. Et si enim spiritus saluatoris, qui in eo est, scrutatur omnia, & altitudines dei, sed quantum ad nos diuisiones gratiarum sunt, & diuisiones inferiorum, & diuisiones operationum, & nos super terram quemadmodum & Paulus ait: Ex parte quidem cognoscimus, & ex parte prophetamus. Sicut igitur ex parte cognoscimus, sic & de uniuersis quæstionibus concedere oportet ei, qui ex parte nobis præstat gratiam. Quoniam quidem transgressoribus ignis æternus præparatus est, et dominus manifeste dixit, & reliquæ demonstrant scripturæ, Et quoniam presciit deus hoc futurum, similiter demonstrant scripturæ, quemadmodum & ignem æternum his qui transgressuri sunt præparauit ab initio: ipsam autem causam naturæ transgredientium, neque scriptura aliqua retulit, nec Apostolus dixit, nec dominus docuit. Dimittere ita oportet agnitionem hanc deo, quemadmodum & dominus horæ & diei, nec in tantum periclitari, uti deo quidem concedamus nihil, et ex parte accipientes gratiam, in eo autem conquærimus quæ sunt super nos, & in quæ attingere nobis non est, nec in tantam audaciã uenire uti pendamus deum, & quæ nondum inuenta sunt, quasi iam inuenerimus per emissionum uaniloquium ipsum omnium factorem deum, & de defectione & ignorantia asserere substantiã habuisse, & sic impium aduersus deum fingere argumentum. Post deinde nullum habent testimoniũ eius figmenti, quod recens ab eis adinuentum est, aliquando quidem per numeros quoslibet, aliquando autem per syllabas, nonnunquam autem & per nomina. Est autem quando & per eas quæ in literis sunt literas, aliquando autem & per parabolas non recte exolutas, uel per suspiciones quasdam consistere conari eam fabulosam enarrationem quæ sit ab eis efficiëntia. Etenim si quis exquirat causam, propter quã in omnibus pater cõmunicãs filio solus scire & horam & diem domino manifestatus est, neque aptabilẽ magis, neque decentiorẽ, nec sine periculo alterã quam hanc inueniat in præsentia, quoniam cum solus uerax magister est dominus, ut discamus per ipsum, super omnia esse patrem. etenim pater, ait, maior me est, & secundum agnitionem itaque præpositus esse pater annũtiatus est à domino nostro, ad hoc ut & nos, in quantum in figura huius mundi sumus, perfectã scientiã, & tales quæstiones concedamus deo: & ne forte quærentes altitudinem patris inuestis

inuestigare, in tantū periculū incidamus, uti quæramus an super deum alter sit deus. Si autē quis amās contentionē cōtradictor fuerit his quæ à nobis dicta sunt, & his quæ ab Apostolo relata sunt, quoniam ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, putet se nō ex parte, sed uniuersaliter uniuersam cepisse eorū quæ sunt agnitionem, Valentinus aliquis existens, aut Ptolemæus, aut Basilides, uel aliquis eorū qui altitudines dei exquisisse se dicūt, nō in ea quæ inuisibilia sunt, uel quæ ostendi nō possunt, cū inani iactantia decorans semetipsum plus, quàm reliquos se agnouisse gloriatur: sed causas eorum quæ in hoc sunt mundo, quas nos nō noscimus, ut puta numerū capillorum capitis sui, & de his quæ quotidie capiūtur passeris, & de reliquis non prouisis à nobis, diligenter exquirēs & à patre discens annunciet nobis, ut ei de maioribus quoq; credamus. Si autē quæ in manibus sunt, & ante pedes, & in oculis, & terrenis, & præcipue dispositionē capillorum capitis sui, nō dum sciunt ij qui sunt perfecti, quemadmodū eis de his spiritalibus & super

*Quemadmodū
pro quomodo*

coelestibus, & de his quæ sunt ad deū uana persuasione cōfirmant, credemus: Et tantū quidē, & de numeris, & de nominibus, & de syllabis, & quæstiōibus eorū quæ sunt super nos, & de eo quod improprie exponūt parabolas, à nobis sit dictū, quando quidē à te plura dici possint.

De natura animæ, quoniam secundum illorum sermonē, cum animæ seruentur, necesse est & corpora participare salutem. Cap. LI

Reuertamur autē nos ad reliqua quæ sunt eorū argumentationis. in consummationem enim dicentes ipsorum matrem intra Pleromā regredi, & recipere sponsum suum saluatore, se autē quoniam spirituales esse dicūt, expoliatas animas, & spiritus intellectuales factas spōsos futuros spiritaliū angelorum: Demiurgum autē quoniā animalem dicunt, in matris locū cessurum: Iustorum autē animas requiescere in medietatis loco, psychice dicētes similia ad similia cōgregari, spiritalia ad spiritalia, materialia in materialibus perseuerare, contraria sibi diffiniunt animas iam nō propter substantiā, in medietatem ad similia dicētes succedere, sed propter operationē, iustorū quidem dicētes illuc succedere, impiorum autē remanere in igne. Si enim propter substantiā omnes succedūt animæ in refrigeriū, & in medietate sunt omnes, secundū quod sunt animæ, cum sint eiusdē substantiæ, & superfluū est credere, superflua autē & discessio saluatoris. Si autē propter iustitiā, iam non propter id quod sint animæ, sed quoniam sunt iustæ. Si autē animæ, quæ periturae essent inciperent nisi iustæ fuissent, iustitia potens est saluare & corpora, quæ utiq; non saluabit, quæ & ipsi participauerunt iustitiæ. Si enim natura & substantia saluat, omnes saluabuntur animæ: si autē iustitia & fides, quare non saluet ea quæ similiter cum animabus in corruptelā incidere incipiunt corpora: aut enim impotens aut iniusta apparebit huiusmodi

di iustitia, si quædam quidem saluat propter suam participationē, quædam autem non.

Ostensio quod animæ eorū secundū suas regulas siue argumentum, non possunt participare salutem. Cap. LII

Quia enim in corporibus perficiunt ea quæ sunt iustitiæ, manifestū est, aut uniuersę itaq; animę necessarie succedēt in medietatis locū, & iudiciū nusquā: aut & corpora quæ participauerunt iustitiæ cum animabus quæ similiter participauerūt, obtinebunt refrigerij locū. siquidē potens est iustitia illuc transducere ea, quæ participauerunt, & uerus & firmus & integer de resurrectione corporū sermo, quem quidem credimus nos, quoniā & mortalia corpora nostra custodientia iustitiā resuscitans deus, incorrupta & immortalia faciet. Deus enim melior est, & natura, habens apud semetipsum uelle, quoniā bonus est, & posse, quoniam potens est, & perficere, quoniam diues & perfectus est.

Quoniam in nullo potest interior illorum homo supergredi Demiurgon. Cap. LIII

Hautem quoniam omnia contraria sibi dicunt, non omnes animas in medietatem succedere definientes, solas quæ sint iustorū: naturaliter enim & secundum substantiam emissa esse tria genera dicunt à matre: quandoquidem sit de aporia & tædio & timore, quod est materia: alterum autem de impetu, quod est animale: quod autem enixa est secundum uisionem eorū qui circa Christum sunt angeli, quod est spiritale. Si igitur illa quæ enixa est omni modo intra pleroma ingrediuntur, quoniam spiritale est: quod est autē materiale residet deorsum, quoniam est materiale, & exardescente eo qui inest ei, igne consumetur in totum animale, quare non totum in medietatis locum cedit, in quem & Demiurgum mittunt: Quid autem est illud quod cedit eorum intra pleroma? animas enim in medietatem perseuerare dicunt, corpora autē quoniam materialem habent substantiam, in materiam resoluta ardere ab eo qui in ea est ignis. Corpore autem ipsorum corrupto, & anima remanente in medietate, nihil iam relinquetur ex homine, quod intra pleroma cadat. Sensus enim mens & cogitatio & intētio mentis & ea quæ sunt huiusmodi nō aliud quid præter animam sunt, sed ipsius animæ motus & operationes, nullam sine anima habētes substantiam. Quid ergo adhuc erit eorum quod succedit in pleroma? & ipsi enim in quantum quidem anima sunt remanent in medietate, in quantum autem corpus, cum reliqua materia ardebūt: & his sic se habentibus, super Demiurgū se ascendere dicunt insensati: & secundum hoc quidem se meliores pronunciant illo deo, qui cælos & terram & maria & omnia quæ in eis sunt fecit, & ornauit. Et semet quidē spiritales esse uolunt inhonorate, cū sint carnales propter tantam suam impietatē. Qui autē fecit angelos suos spiritus,

& induitur lumine quēadmodū pallium, & uelut in manu tenet gyrum terrae, atq; inhabitantes eam uelut locustae sunt deputati:

Quoniam non est uerisimile hos quidem spiritales esse, Demiurgum autem animalem. Cap. LIIII

ET uniuersae spiritualis substantiae Demiurgum & dominū animalē esse dicentes, indubitate & uere suam ostendunt insaniam, & uelut uere de tonitruo percussi, super eos qui fabulis referuntur gigantes, extollentes sententiā aduersus deum, praesumptione uani & instabili gloria tumidi, quibus uniuersae terrae elleborū nō sufficit ad expurgandū, uti euomāt tantam suā stultitiā. Melior enim ex operibus oportet ostendi: unde igitur semetipsos ostendunt Demiurgo meliores, uti & nos ad impietatē propter necessitatē sermonis deuergamus, dei & insanorum hominum cōparationem faciētes, & in argumentationē eorum descendentes, saepe per propria ipsorū dogmata arguentes eos. Sed nobis quidem propitius sit deus: non enim illi eum comparantes, sed arguentes & euertentes illorū insaniam dicimus haec, ad quos stupefcunt multi in sensatorū, quasi plus aliquid ipsa ueritate ab eis possent discere. Et illud quod scriptum est, Quaeite & inuenietis, ad hoc dictum esse interpretantur, uti super Demiurgum semetipsos adinueniāt maiores: & meliores uocant esse semetipsos quā deum: & semetipsos spiritales, Demiurgum autē animalem: & propter hoc superascendere eos super deum, & se quidem inter pleroma cedere, deum autem in medietatis loco. Ab operibus itaq; ostendant semetipsos Demiurgo meliores. Non enim in eo quod dicitur, sed in eo quod est, melior ostēdi debet. Quod igitur opus monstrabūt per semetipsos à saluatore siue à matre ipsorū factum aut maius aut splendidius, aut rationabilius his quae facta sunt ab hoc, qui haec omnia disposuit: Quos caelos firmauerunt: quam terrā solida uerunt: quas emisērūt stellas: uel quae luminaria lucidauerunt: quibus autē circulis infrenauerunt ea: uel quas pluuias, uel frigora, uel niues, secundum tempus & secundum unamquamq; regionem aptabilia adduxerunt terrae: quem autem calorem & siccitatē ē contrario apposuerunt eis: aut quae flumina abundare fecerunt: quos autem adduxerunt fontes, quibus autem floribus & arboribus adornauerunt eam quae est sub caelo, uel quam multitudinē animalium formauerunt, partim quidem rationabilium, partim autem irrationabilium uniuersorum forma ornamentorum: & reliqua omnia quae per uirtutem dei sunt constituta, & sapientia eius gubernantur, quis potuit per singula enumerare, uel inuestigare magnitudinē sapientiae eius qui fecit dei: Quid autem illa quae super caelum, & quae non praetereunt, quāta sunt, angeli, throni, dominationes, potestates innumerabiles. aduersus quod igitur unū opus ex his semetipsos ē cōtrario constituunt: Quid tale ostendere habent per semetipsos

femetiplos uel à semetipsis factū, quādo & ipsi huius factura & plasmatio sunt? Siue em̄ saluator, siue mater ipsorū (ut propria ipsorū dicamus per sua ipsorū propria mendaces eos arguētes) usa est hæc, ut dicūt, ad faciendum imaginē eorū quæ intra pleroma sunt, & contēplationis uniuersæ quam uidit circa saluatorē, tanquā meliori hoc et aptabiliori ad faciendam uoluntatē suam per eum usa est: tantorū enim imagines nequaquam per inferiorem sed per meliorem deformauit.

Ostensio quod non sit animalis Demiurgus. Cap. LV

ERant enim & ipsi tunc, sicut dicunt, existentes conceptio spiritalis secundū contēplationē eorū, qui erga Pandorā sunt satellites dispositi. Et hi quidē uacui perseuerabant nihil per eos perficiente matre, uel per saluatorē, inutilis conceptio, & ad nihilum apta: nihil enim per eos apparet factū. Qui autē emissus est secundū eos deus, inferior ipsis existens, secundū argumentationē eorū, animalem enim eum esse uolunt, in omnia operator & efficax & aptabilis fuit, uti per eum omniū imagines fierent: & nō tantū quæ uidentur hæc, sed inuisibilia, angeli, archangeli, dominationes potestates & uirtutes per hunc omnia facta sunt, uelut per meliorē, & qui possit uolūtati deseruire. Nihil autē per hos matrē apparet fecisse, quēadmodū & ipsi confitentur, uti iuste quis æstimet eos abortū fuisse male parientis matris ipsorū. Nō enim obstetrix eam obstetricauerūt, & propterea uelut abortiuū proiecti sunt, in nihilum utiles, ad nullum opus facti matris. Et semet meliores uocant eo per quem tanta & talia facta sint & disposita, quādo & per suā argumentationē per quā inferiores multū inueniuntur. Ac uelut duo ferramenta operaria uel organa duo cum sint, ex quibus alterū quidē semper in manibus & in usu artifex habeat, & per illud faciat quāta uellet & ostendat artem & sapientiā suam: alterum autē uacuum atq; otiosum perseueret & sine operatione, per quod nihil omnino apparet faciens artifex, & in nullam actionē eo utens: deinde dicat quis inutile hoc & uacuum atq; otiosum melius esse, & pluris illo quo utitur in opere, per quod & glorificat ipse artifex: hic igitur hebes esse iuste arbitrabit, qui sit talis, et mentis suæ non compos. Si autē & hi semet spiritales & meliores dicentes, & Demiurgū animalē, & propter hoc superascēdere, & intra pleroma penetrare ad uiros suos, sunt enim foemina quēadmodū ipsi confitentur: deum autē inferiorem, & propter hoc manere in medietate, & huius nullam ostensionē afferentes. Qui enim melior est, ex operibus ostenditur. Omnia enim opera à Demiurgo facta sunt, per semetiplos autē nihil dignū ratione factū ostēdere habentes, insani sunt summa & insanabili infania. Si autē cōtenderint dicere, quoniā quæcunq; sunt quidē materialia, ut puta, cœlum, & uniuersus qui infra eum continetur mundus, à Demiurgo facta sunt. Quotquot autē spiritaliora his illa quæ sunt super

cœlum, utputa principia, potestates, angeli, archangeli, dominationes, & uirtutes per spiritalē enixionē, quod semetipfos esse dicūt, facta sunt. Primo quidē ex dominicis scripturis ostendimus, omnia quæ prædicta sunt uisibilia & inuisibilia ab uno deo facta. Nō enim magis idonei hi quæ scripturæ, nec relinquentes nos eloquia domini & Moysen & reliquos prophetas, qui ueritatē præconiauerunt, his credere oportet, sanum quidē nihil dicentibus, instabilia autē delirantibus. Post deinde etiam si per ipsos ea quæ sunt super cœlos facta sunt, dicant nobis quæ sit inuisibilium natura, enarrent numerū angelorum & ordinē archangelorum, demonstrent thronorū sacramenta, & doceant diuersitates dominationū, principatuum potestatū atque uirtutū. sed non habent dicere, non ergo per eos facta sunt. Si autē à Demiurgo facta sunt hæc, sicut & facta sunt, & sunt spiritalia & sancta, non est ergo animalis hic qui spiritalia perficit, & soluta est illorum magna blasphemia.

De assumptione Apostoli usque ad tertium cœlum, & cur dixit, siue in corpore, siue extra corpus. Cap. LVI

Qui enim sunt in cœlis spiritalis conditionis, uniuersæ clamant scripturæ, & Paulus autē testimoniū perhibet, quoniam sunt spiritalia, usque ad tertium cœlum raptum se esse significans, Et rursus delatū esse in paradysum, & audisse uerba inenarrabilia, quæ nō licet homini loqui. Et quid illi prodest aut in paradysum introitus, aut usque in tertium cœlum assumptio, cum sint omnia sub potestate Demiurgi, si eorum quæ super Demiurgum dicuntur mysteriorū speculator et auditor inciperet fieri, quemadmodum audent quidam dicere. Si enim uti eam quæ est super Demiurgum disceret dispositionē, nequaquæ in his quæ sunt Demiurgi remansisset, ne ipsa quidem uniuersa perspeculatus, restabat enim ei adhuc secundum illorum sermonem quartum cœlum, uti adpropinquaret Demiurgo, & subiectam septenationem uideret, sed recipere tur fortasse uel usque ad medietatem, id est ad matrem, uti ab ea disceret quæ sunt intra pleroma. Poterat enim qui est intus homo eius, qui & loquebatur in eo inuisibilis existens, quemadmodū dicunt, nō tantū usque ad tertium cœlum, sed usque ad matrem illorū peruenire. Si enim se hoc est ipsorum hominē statim supergredi dicunt Demiurgum, & abire ad matrem, multo magis utique Apostoli homini hoc euenisset, nec enim prohibuisset illum Demiurgus, iam & ipse subiectis saluationi dicunt. Si autem prohibuisset, nihil profecisset: non enim possibile est eum patris prouidentia fortiorem esse, & hæc cum interior homo inuisibilis etiam à Demiurgo esse dicatur. Quoniam autem ille uelut magnum aliquid & præclarum eam quæ fuit usque ad tertium cœlum assumptionem enarrauit, non utique isti super septimum cœlum ascendunt, non enim sunt meliores Apostolo. Si se ipsos dicant differentiores, ex operibus arguentur

entur: nihil enim ab illis tale iactatum est. Et propter hoc adiecit, siue in corpore, siue extra corpus, deus scit: utiq; ne corpus particeps putaretur esse uisionis eius, quippe quasi ipsum participaturum eorum quæ uidisset & audisset: nec rursus propter pōdus corporis dicat quis eum amplius non esse assumptum, sed ideo usq; illuc permittatur etiam sine corpore sacramenta perspicere spiritalia, quæ sunt dei operationes, qui fecit cœlos & terram, & plasmauit hominem, & posuit in paradiso, speculatores fieri eos qui similiter ut Apostolus ualde sint perfecti in dilectione dei. Et spiritalia itaq; hic fecit, quorū usq; ad tertiū cœlum speculator factus est Apostolus, & inenarrabiles sermones, quos nō licet homini loqui, quoniam sint spiritalia, & ipse hic præstat dignis, quemadmodum uult: huius enim est paradisos. Et uere est spiritus dei, sed non animalis Demiurgus, alioquin nunq; spiritalia perfecisset. Si aut animalis hic, per quem facta sunt spiritalia, referant nobis. Sed neq; enixionē matris suæ, quod semetipsum dicunt, factum esse quid ostēdere habent. Hi enim non tantum aliquid de spiritalibus, sed ne quidem muscam aut culicē, aut tale aliquid, ex his quæ sunt contemptibilia animalia pusilla perficere possunt, præter eam rationem quæ ab initio à deo per se minus demissionem, in his quæ sunt eiusdem generis naturaliter facta sunt atq; sunt animalia. Sed ne quidem à sola matre factum aliquid dicunt emissum hunc Demiurgum & dominum uniuersæ operationis: Et eum quidē qui sit uniuersæ operationis Demiurgus & dominus animalem esse dicunt, se aut spiritalia, qui nullius operationis fabricatores sunt aut domini, nō solum eorū quæ sunt extra eos, sed ne quidē corporum suorum. Multa deniq; sæpe secundum corpus patiuntur nolentes uocantes se spiritalia & meliores Demiurgo. Iuste igitur à nobis arguentur porro & longe diuertisse à ueritate. Si enim per hunc quæ facta sunt fecit saluator, non inferior ipsis sed melior esse ostenditur, quando & horum ipsorum inuenitur factor: nam & ipsi sunt ex his quæ facta sunt. Quomodo itaq; consequens est hos quidē spiritalia esse, hunc aut ipsum per quem & facti sunt, animalem: siue, quod & solum est uerum, quod & per plurima ostēdimus uelut liquidissimis ostensionibus, ipse à semetipso fecit libere, & ex sua potestate, & disposuit & perfecit omnia, & est substantia omnium uoluntas eius: solus hic deus inuenitur, qui omnia fecit, solus omnipotens, & solus pater condens & faciens omnia, & uisibilia & inuisibilia, & sensibilia & insensata, & cœlestia & terrena, uerbo uirtutis suæ: & omnia aptauit & disposuit sapiētia sua, & omnia capiens, solus aut à nemine capi potest, ipse fabricator, ipse cōditor, ipse inuētor, ipse factor, ipse dominus omnium: et neq; præter ipsum, neq; super ipsum, neq; mater quam illi admentiunt, nec deus alter quē Marcion affinxit, nec pleroma xxx æonum, quod uanum ostēsum est,

neq; Bythus, nec proarche, neq; coeli, nec lumē uirginale, nec Aeon in-
nominabilis, nec in totū quicq; eorū, quæ ab his & ab omnibus hæreti-
cis delirantur, Sed solus unus deus fabricator, hic est qui super omnem
principalitatē, & dominationē, & uirtutem, hic pater, hic deus, hic con-
ditor, hic factor, hic fabricator, qui fecit ea per semetipsum, hoc est, per
uerbum & per sapientiā suam coelum & terram & maria & omnia quæ
in eis sunt. Hic iustus, hic bonus, hic est qui formauit hominē, qui plan-
tauit paradysum, qui fabricauit mundū, qui diluuium induxit, qui Noe
saluauit. Hic deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob, deus uiuorum
quem & lex annunciat, quem prophetæ præconant, quem spiritus re-
uelat, quem apostoli tradunt, quem ecclesia credidit, hic pater domini
nostri Iesu Christi, per uerbum suum, qui est filius eius, per eum reuelat-
ur & manifestat omnibus, quibus reuelatur. Cognoscūt enim eum hi
quibus reuelauerit filius, semper aut̄ coexistēs filius patri, olim & ab ini-
tio semper reuelat patrem & angelis, & archangelis & potestatibus &
uirtutibus & hominibus, quibus uult reuelare deus.

Quomodo ea quæ aduersus Valentinum dicuntur, omnem
euertunt hæresim.

Cap. LVII

DEstructis itaq; his qui à Valentino sunt, omnis hæreticorum euer-
sa est multitudo. Quæ enim & quantū aduersus pleroma ipsorū &
ad ea quæ extra sunt diximus, ostendentes, quoniam concludetur & cir-
cumscribetur pater uniuersorum ab eo, quod extra eum est, si tamen ex-
tra eum aliquid sit, & quoniam necesse est multos quidem patres, multa
autem pleromata, & multas mundorum fabricationes, ab alijs quidem
coeptas ad alteras autem deficientes esse, secundum omnem partem, &
uniuersos perseverantes in suis proprijs, non curiose agere de alijs, in
quibus neq; participatio neq; communio aliqua est eis, & nullum ali-
um omnium esse deum, sed solum esse omnipotentis appellationem:
& aduersus eos qui sunt à Marcione, & Simone, & Menandro, uel qui
cunq; alij sunt, qui similiter diuidunt eam quæ secundum nos est condi-
tionem, à patre, similiter erit ad eos adaptatum. Quanta autem rursus
diximus aduersus eos, qui dicunt, omnia quidem comprehendere pa-
trem uniuersorum, eam autem quæ sit secundum nos cōditionem non
ab eo esse factam, sed à uirtute quadam altera, uel ab angelis ignorantia
bus propatorem in immēsa magnitudine uniuersitatis circumscriptum
centri uice, uelut maculam in pallio, ostendentes, quoniam non est ue-
risimile alium quendam eam quæ secundum nos est, conditionem fecis-
se, quàm patrem uniuersorū, & aduersus eos, qui sunt à Saturnino & à
Basilide & Carpocrate & reliquos gnosticorum, qui eadem similiter di-
cunt, idem dicetur. Quæ autem de prolationibus dicta sunt & æonibus
& deminationibus, & quæadmodum instabilis mater ipsorum, simi-
liter

Menander in-
uentor turpi-
tudinis

liter euertit Basilidem, & omnes qui falso cognominant̄ agnitores, alijs
 nominibus eadem similiter dicentes: magis autem quàm hi qui ea quæ
 sunt extra ueritatem transferentes ad characterē suæ doctrinæ, & quæ-
 cunq; sunt quæ de numeris diximus, aduersus omnes, qui in huiusmo-
 di speciē deducunt, quæ sunt ueritatis, dicitur. Et quæcunq; dicta sunt
 de Demiurgo, ostendentia quod hic solus deus, & pater uniuersorum,
 & quæcunq; adhuc dicuntur in sequentibus libris, aduersus omnes di-
 co hæreticos, eos quidem qui sunt mitiores eorum & humaniores auer-
 tens & confundens, ut nō blasphement suum conditorem & factorem
 & nutritorem & dominum, neq; de labe & ignorantia genesim eius as-
 fingere: feroces autem & horribiles & irrationabiles effugabis à te lon-
 ge, ne amplius sustineas uerbositates eorum. Super hæc arguentur qui
 sunt à Simone & Carpocrate, & si qui alijs uirtutes operari dicuntur, non
 in uirtute dei, neq; in ueritate, neq; in beneficijs hominibus facientes ea
 quæ faciunt, sed in perniciem & errorem per magicas elusiones, & uni-
 uersa fraude plus lædentes, quàm utilitatem præstantes his, qui credunt
 eis in eo quod seducant. Nec enim cæcis possunt donare uisum, neq; sur-
 dis auditum, neq; omnes dæmonas effugare, præter eos qui ab ipsis
 immittuntur, si tamen & hoc faciunt: neq; debiles, aut claudos, aut pa-
 ralyticos curare, uel alia quadam parte corporis uexatos, quemadmo-
 dum sæpe euenit fieri secundum corporalem infirmitatem, uel earum
 quæ à foris accidunt, infirmitatum bonas ualeitudines restaurare: tan-
 tum absunt ab eo ut mortuum excitent, quemadmodum dominus ex-
 citauit & apostoli per orationem, & in fraternitate, sæpissime propter
 aliquid necessarium ea quæ est in quoquo loco ecclesia uniuersa postu-
 lante per ieiunium & supplicationem multam, reuersus est spiritus mor-
 tuo, & donatus est homo orationibus sanctorum, ut ne quidem credant
 hoc in totum posse fieri, esse autē resurrectionē à mortuis, agnitionem
 eius quæ ab eis dicitur ueritatis. Quando igitur apud eos quidē error &
 seductio & magica phantasia in speculatu hominū impie fiat, in ecclesia
 autem miseratio & misericordia & fraternitas & ueritas ad opitulatio-
 nem hominum, nō solum sine mercede & gratis impertiatur, sed & no-
 bis ipsis quæ sunt nostra erogantibus pro salute hominū, & ea quibus hi
 qui curant indigent sæpissime nō habentes, à nobis accipiunt, uere & per
 hanc speciē arguuntur à diuina substantia & benignitate dei & uirtute
 spiritali in totum extranei, fraude autē uniuersa & ab inspiratione apo-
 statica, & operatiōe dæmoniaca, & phantasmate idololatriæ per omnia
 repleti, præcursores uere draconis eius, qui per huiusmodi phantasia
 abscedere faciet in cauda tertiam partem stellarum, & dericiet eos in ter-
 ram: quos similiter atq; illum deuitare oportet, & quanto maiore phan-
 tasmate operari dicuntur, tanto magis obseruare eos, quasi maiorem ne-

quitia spiritum perceperint. Quapropter etiam si obseruauerit quis eorum diurnam conuersationis operationem, inueniet unam & eandem esse eis cum daemonijs conuersationem. & haec autem quae est erga operationes impia ipsorum sententia, quae dicit, oportere eos in omnibus operibus etiam quibuslibet malis fieri, ex domini doctrina dissoluet: apud quem non solum qui moechatur expellitur, sed & qui moechari uult, & non solum qui occidit reus erit occisionis ad damnationem, sed & qui irascitur sine causa fratri suo: qui & non solum non odire homines, sed & inimicos diligere iussit, & non solum non periurare, sed nec iurare praecipit, & non solum male loqui de proximis, sed ne quidem racha & fatuum dicere aliquem: si quo minus reos esse huiusmodi in ignem gehennae. & non tantum non percutere, sed & ipsos percussos etiam alteram praestare maxillam. & non solum non abnegare quae sunt aliena, sed etiam si sua auferantur illis non exostulare: & non solum non laedere proximos, neque facere quid eis malum, sed & eos qui male tractentur magnanimes esse, & benignitatem exercere erga eos, & orare pro eis, uti poenitentiam agentes saluari possint, in nullo imitantes nos reliquorum contumeliam & libidinem & superbiam. Quando igitur ille quem isti magistrum & gloriantur, & eum multo meliorem & fortiorem reliquis animam habuisse dicunt, cum magna diligentia quaedam quidem iussit fieri quasi bona & egregia, quibusdam autem abstinere non solum operibus, sed etiam his cogitationibus quae ad opera ducunt, quasi malis & nociuis & nequam, quemadmodum magistrum dicentes talem fortiorem & meliorem reliquis, deinde quae sunt contraria eius doctrinae manifeste praecipientes, non confunduntur? Et si quidem nihil esse mali aut rursus boni, opinione autem sola humana quaedam quidem iniusta, quaedam autem iusta putarentur, non utique dixisset dogmatizans, id est docens, iusti autem fulgebunt sicut sol in regno patris eorum: iniustos autem & qui non faciunt opera iustitiae mittit in ignem aeternum, ubi uermis ipsorum non morietur, & ignis non extinguetur.

*μακροθυμους
quod ueteres
aliquando red
dunt longanimis,
aliquando
magnanimes*

Conuersio haereticorum omnium in his quibus non communicant cum Valentino. Cap. LVIII

ADhuc etiam dicentes oportere eos in omni opere, & in omni conuersatione fieri, ut si fieri possit in una uitae aduertatione omnia perficietes, ad perfectum transgrediantur, eorum quidem quae sunt ad uirtutem pertinentia & laboriosa & gloriosa & artificialia, quae etiam ab hominibus bona adprobantur, nequaquam inueniuntur conati facere. Si enim oportet per omne opus & per uniuersam ire operationem, primo quidem oportebat omnes se discere artes, quaecumque illae siue in sermonum rationibus siue in operibus consumantur, siue per continentiam edocentur & per laborem & meditationem & perseverantiam percipiuntur: ut puta omnem speciem

speciem Musicae & computationis & Geometriae & Astronomiae, & uniuersa quae in sermonum rationibus occupantur: adhuc etiam Medicinam uniuersam, & herbarum scientiam, & eas quae ad salutem humanam sunt elaboratae, & picturam & statuarum fabricationem & aëriam artem & marmorariam & similes his. Ab his autem omnem speciem rusticationis & ueterinariae & pastoralis & opificum artes, quae dicuntur pertransire uniuersas artes, & eas quae erga mare uocant, & corpori studēt, & uenatorias, & militares, & regales, & quotquot sunt, quarum nec decimam millesimam partem in tota uita sua elaborantes ediscere possunt. & horum quidem nihil conantur addiscere, qui in omni dicant semetipsos oportere fieri opere. ad uoluptates autem, & libidines, et turpia facta deuentes, & à semetipsis iudicati cum sint secundum doctrinam suam: quoniam enim desunt eis quae praedicta sunt omnia, ad correptionem ignis adibunt. Qui quidem Epicuri philosophiam & Cynicorum indifferentiam aemulantes, non solum magistrum, qui non solum à malis operibus auertit suos discipulos, sed etiam à sermonibus & cogitationibus, quemadmodum ostendimus, Dicentes autem se ex eadem circulatione cum Iesu habere animas, & similes illis esse, aliquando autem & meliores, ad opera producti, quae ille ad utilitatem hominum & firmitatem fecit, nihil tale nec simile neque secundum aliquid in comparationem quod uenire possit, perficere inueniuntur. Sed si aliquid faciunt per magicam quemadmodum diximus operati, fraudulenter se ducere nituntur insensatos, fructum quidem & utilitatem nullam praestantes, in quos uirtutes perficere se dicunt: adducentes autem pueros inuestes & oculos deludentes, & phantasmata ostendentes statim cessantia, & ne quidem stultitiae temporis perseverantia, non Iesu domino nostro, sed Simoni mago similes ostenduntur. Et ex hoc autem quod dominus surrexit à mortuis in tertia die, firmum est, & discipulis se manifestauit, & uidentibus eis receptus est in caelum, quod ipsi morientes & non resurgentes neque manifestati, quibus arguuntur in nullo similes habentes Iesu animas. Si autem & dominum per phantasmata huiusmodi fecisse dicunt, ad prophetica reducetes eos, ex ipsis demonstrabimus, omnia sic deo, & praedicta esse, & facta firmissime, & ipsum solum esse filium dei: quapropter & in illius nomine, qui uere illius sunt discipuli ab ipso accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum unusquisque accepit donum ab eo. Alij enim daemones excludunt, firmissime & uere, ut etiam sapientissime credant ipsi qui emundati sunt à nequissimis spiritibus, & sint in ecclesia: alij autem & praescientiam habent futurorum, & uisiones & dictiones propheticas. Alij autem laborantes aliqua infirmitate, per manus impositionem curant, & sanos restituunt. Iam etiam quemadmodum diximus & mortui resurrexerunt, & perseverauerunt nobiscum annis multis, & quid autem? Non est

ἡρεπὶν dixit
beneficium

est numerum dicere gratiarum quas per uniuersum mundum ecclesia à deo accipiēs, in nomine Christi Iesu crucifixi sub Pontio Pilato per singulos dies in opitulationē gentium perficit, neq; seducēs aliquem, nec pecuniam ei auferens. Quemadmodum enim gratis accepit à deo, gratis & ministrat: nec inuocationibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curiositate, sed mūde & pure & manifeste orationes dirigētes ad dominum, qui omnia fecit, & nomen domini nostri Iesu Christi in uirtute secundum utilitates hominum, sed nō ad seductionem perfecit. Si itaq; & nunc nomen domini nostri Iesu Christi beneficia præstat & curat, firmissime & uere omnes ubiq; credentes in eum, sed non Simonis, neq; Menandri, nec Carpocratis, nec alterius cuiuscunq;, manifestum est quoniam homo factus, conuersatus est cū suo plasmate, uere omnia fecit ex uirtute dei, secūdum placitum patris uniuersorum, quomodo prophetae prædixerūt. Quæ autem erant hæc, in his quæ sunt ex prophetiis ostensionibus narrabuntur.

Ostensio quod non transeant animæ in alia corpora. Cap. LIX

DE corpore autem in corpus transmigrationem ipsorum subuertamus ex eo, quod nihil omnino eorum quæ ante fuerint, meminissent animæ. Si enim ob hoc emittebantur uti in omni erūt operatione, oportebat eas meminisse eorum, quæ ante facta sunt, ut in ea quæ deerant adimplerent, & non circa eadem semper uolutes continuatim, miserabiliter laborent. Non enim poterat corporis admixtio in totum uniuersam ipsorū quæ ante habita erant, extinguere memoriam & contemplationem, & maxime ad hoc uenientes. Quomodo enim nunc somnato & quiescente corpore quæcunq; anima ipsa apud se uidet, & in phantasmate agit, & horū plura reminiscens communicat cum corpore, & est quando & post plurimum temporis quæcunq; per somnium quis uidit, uigilans annūciat: Sic utiq; se reminisceretur, & illorum quæ antequam in hoc corpus ueniret egit. Si enim hoc quod in breuissimo tempore uisum est, uel in phantasmate conceptum est, & ab ea sola per somniū, postquam cōmixta sit corpori & uniuersum membrum dispersa commemoratur, multo magis illorū reminisceretur in quibus temporibus tantis, & uniuersa præteritæ uitæ secula immorata est.

Ostensio quod non bibant secundum Platonem obliuionis poculum. Cap. LX

AD hæc Plato uetus ille adueniens, is qui & primus sententiā hanc introduxit, cum excusare non posset, obliuionis induxit poculum, putans se per hoc aporiam huiusmodi effugere, ostensionem quidem nullam faciens, dogmatice autem respondens, quoniam introeuntes animæ in hanc uitam, ab eo qui est super introitum dæmone, priusquā in corpora intrēt, potātur obliuione, & latuit semetipsum in alterā maiorem

maïorem incidens aporiam. Si enim obliuionis poculum potata est, potest aquam ebibitum est, omnium factorum obliterare memoriam, hoc ipsum unde scis ô Plato, cum sit nunc in corpore anima tua, quoniam priusquam in corpus introeat à dæmone potata est obliuionis medicamentum? Si enim dæmonem & poculum & introitum reminisceris, & reliqua oportet cognoscas. Si autem illa ignoras, neque dæmon uerus, neque artificiose compositum obliuionis poculum.

Ostensio quoniam corpus non est obliuio. Ca. LXI

ADuersus autem eos qui dicunt, ipsum corpus esse obliuionis medicamentum, occurret hoc. Quomodo igitur quodcumque per semetipsam anima uidet, & in somnijs & secundum cogitationem, mentis intentionem corpore quiescente ipsa reminiscitur, & renunciat proximis. Sed nequidem ea quæ olim agnita sunt, aut per oculos, aut per auditum, meminisset anima in corpore existens, si esset corpus obliuio; sed simul atque ab inspectis abesset oculis, auferretur oculus, auferretur utique ea, quæ esset de his memoria. Ipsa enim obliuio existens, anima nihil aliud cognoscere poterat nisi solum illud quod in presentia uidebat. Quomodo autem & diuina sciret, et meminisset ipsorum, existens in corpore, quando sit (ut aiunt) ipsum corpus obliuio? Sed & prophetae ipsi cum essent in terra, quæcumque spiritaliter secundum uisiones celestium uident uel audiunt, ipsi quoque meminerunt in hominem conuersi, & reliquis annunciant: & non corpus obliuionem efficit animæ eorum quæ spiritaliter uisa sunt, sed anima docet corpus, & participat de spiritali & facta uisione.

Quoniam in corporis comunione non amittit suas uires anima. Ca. LXII

Non enim est fortius corpus quam anima, quod quidem ab illa spiratur & uiuificatur & augetur et articulatur, sed anima possidet & principatur corpori. Tantum autem impeditur à sua uelocitate, quantum corpus participat de eius motione, sed non amittit suam scientiam. Corpus enim organo simile est, Anima autem artificis rationem obtinet. Quem admodum itaque artifex uelociter quidem operationem secundum se ad inuenit, in organo autem tardius illam perficit, propter rei subiectæ immobilitatem, & illius mentis uelocitas admixta tarditati organi reperaturam perficit operationem, Sic & anima participans suo corpori, modicum quidem impeditur, admixta uelocitate eius in corporis tarditate, non amittit autem in totum suas uirtutes: sed quasi uitam participans corporis, ipsa uiuere non cessat, sic & de reliquis ei comunicans, neque scientiam ipsorum perdit, neque memoriam inspectorum.

Ostensio quod unusquisque nostrum suam habeat animam sicut & suum corpus. Cap. LXIII

Sicutque nullius præteritorum meminit, sed existentium scientiam hic percipit, non igitur in alijs corporibus fuit aliquando, neque egit, quæ
ne

ne quidem agnoscit, neque nouit, quae quidem neque uidit, sed quemadmodum unusquisque nostrum suum corpus per arte dei sumit, sic & suam habet animam. Neque enim sic pauper, neque indigens deus, ut non unicuique corpori propriam donaret animam, quemadmodum & proprium characterem. Et ideo adimpleto numero, quem ipse apud se ante definit, omnes quicumque sunt descripti in uitam resurgent, sua corpora & suas habentes animas, & suos spiritus, in quibus placuerunt deo. Qui autem poena sunt digni, abibunt in eam & ipsi suas habentes animas, & sua corpora, in quibus abstiterunt a dei bonitate: & cessabunt utriusque iam generare & generari, & ducere uxorem, & nubere, ut commensurata multitudo ante praefinita deo, generis humani perfectorum compago siue aptatio conseruet patris. Plenissime autem dominus docuit, non solum perseverare, non de corpore in corpus transgredientes animas, sed & characterem corporis, in quo etiam adaptantur, custodire eundem, & meminisse eas operum quae egerunt hic, & a quibus cessauerunt, in enarratione quae scribitur de diuite & de Lazaro eo qui refrigerabatur in sinu Abrahamae: in qua ait, diuitem cognoscere Lazarum post mortem, & Abraham autem similiter, & manere in suo ordine unumquemque ipsorum, & postulare mitti ei ad opem ferendam Lazarum, cui ne quidem de mensae suae micis communicabat: & de Abrahamae responso, qui non tantum ea quae secundum se, sed & quae secundum diuitem essent, sciebat, & praecipiebat Moyse assentire & prophetis eos, qui non uellent peruenire in illum locum poenae, & recipientes praeconium eius qui resurgeret a mortuis.

Quomodo perseverant animae corporis habentes figuras. Cap. LXIII
Per haec enim manifestissime declaratum est & perseverare animas, & non de corpore in corpus transire, & habere hominis figuram, ut etiam cognoscantur, & meminerint eorum quae sint hic, & prophetiam cum quoque adesse Abrahamae, & dignam habitationem unamquamque gentem percipere, etiam ante iudicium.

Quomodo animae cum sint generabiles in futurum incorruptibiles perseverant. Cap. LXV

Si qui autem hoc in loco dicant, non posse animas eas, quae paulo ante esse coeperint in multum temporis perseverare, sed oportere eas aut innascebiles esse, ut sint immortales: uel si generationis initium acceperint, cum ipso corpore mori: discant quoniam sine initio & sine fine uere & semper idem eodem modo se habens solus est deus, qui est omnium dominus: quae autem sunt ab illo omnia, quaecumque facta sunt & fiunt, initium quidem suum accipiunt generationis, & per hoc inferiora sunt ab eo qui ea fecit, quoniam non sunt ingenita: perseverant autem & extenduntur in longitudinem seculorum, secundum uoluntatem factoris dei, ita ut sic initio fierent, & postea ut sint eis donat. Quemadmodum enim caelum quod est super nos firmam

firmamentū, & sol & luna, & reliquæ stellæ, & omnia ornamenta ipsorum, cū ante non essent, facta sunt, & multa tēpora perseverāt, secundū uoluntatem dei: sic & de animabus, & de spiritibus, & omnino de omnibus his quæ facta sunt cogitans quis, minime peccauit, quando omnia quæ facta sunt initiū quidem facturæ suæ habeant, perseverant aut quoaduscq; ea deus & esse & perseverare uoluerit. Testatur pro his sententijs etiam propheticus spiritus, dicens: Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt, statuit ea in seculum seculi. Et iterum de saluando homine, sic ait: Vitā petijt à te, & tribuisti ei longitudinem dierum in seculū seculi: tanq̃ patre omnium donāte, & in seculū seculi perseverantiā his qui salui fiunt. Nō enim ex nobis, neq; ex nostra natura uita est, sed secundū gratiā dei datur. Et ideo qui seruauerit datū uitæ, & gratias egerit ei qui præstitit, accipiet & in seculū seculi longitudinē dierum. Qui aut abiecerit eā, & ingratus extiterit factori, ob hoc quod factus est, & non cognouerit eū qui præstat, ipse se priuat in seculū seculi perseverantiā. Et ideo dominus dicebat ingratis existētibus in eū: Si in modico fideles nō fuistis, quod magnū est quis dabit uobis? significans nobis, quoniā qui in modica tēporali uita ingrati extiterūt ei, qui eā præstitit, iuste nō percipient ab eo in seculū seculi longitudinē dierum. Sicut aut corpus animale ipsum quidem nō est anima, participat aut anima, quoaduscq; deus uult: sic & anima ipsa quidē non est uita, participauit aut à deo sibi præstitā uitam. unde & propheticus sermo, Protoplastos, ait, factus est in animā uiuā: docens nos, quoniā secundū participationem uitæ uiuens facta est anima. ita ut separatim quidē anima intelligatur, separatim aut quæ erga eam est uita. Deo itaq; & uitam, & perperuam perseverantiā donante, capit & animas primū non existentes, dehinc perseverare, cum eas deus & esse & subsistere uoluerit. Principari enim debet in omnibus, & dominari uoluntas dei, reliqua aut omnia huic cedere & subdita esse, & in seruitium dedita. Et de factura quidem, & perseverantiā animæ hucusq; dictum sit.

Euersio Basilidis cœlorum fabricationis.

Cap. LXVI

Basilides aut & ipse super hæc quæ dicta sunt cogit dicere secundū suā regulā, nō solū cœlxv secundū successionē alios ab alijs factos, sed immensam quandam & innumerabilē multitudinē cœlorū semper factam, & fieri, & futurū ut fiant, & nunq̃ deficere huiusmodi fabricā cœlorū. Si enim ex defluxu prioris secundū factū cœlū ad illius speciem, & ad secundū, tertiū, & similiter omēs reliqui subsequētes, & de huius quod secundū nos est, quod & nouissimū uocāt, necesse est ex defluxu aliud factū simile sibi, & ex illo iterū aliud: & nunq̃ deficere, neq; defluxus eorum, qui iam facti sunt, neq; facturas seculorū, sed in immensum, & non in præfinitum numerum cœlorum incidere.

m

Ostenſio

Ostensio quoniam prophetae non à varijs dijs fecerint prophetationes, sed ab uno & eodem, & expositio Hebraicorum nominum eorum quae in prophetis posita sunt. Cap. LXVII

ET reliqui aut qui falso nomine gnostici dicuntur, qui prophetas ex diuersis dijs prophetias fecisse dicunt, facile destruentur ex hoc, quod omnes prophetae unum deum & dominum praedicauerunt, & ipsum factorem caeli & terrae, & omnium quae in eis sunt, & quod aduentum filij eius significauerint, secundum quod ex ipsis demonstrauimus scripturis in libris consequentibus. Si aut quidem, secundum Hebraeam linguam diuerse dictiones positas in scripturis opponant, quale est Sabaoth, & Eloae, & Adonai, & alia quaecumque sunt talia, ex his ostendere laborantes diuersas uirtutes atque deos, discant quoniam unius & ipsius significationes & nuncupationes sunt omnia huiusmodi. Quod enim dicitur Eloae secundum Iudaicam uocem, deum significat & Eloae uerum, & elloeuth, secundum Hebraicam linguam hoc quod continet omnia significat. Quod aut ait Adonae aliquando quidem nominabile & admirabile significat, aliquando aut duplicata litera delta cum aspiratione, utputa addonei praefinitentem & separantem terram ab aqua, nec posteaquam insurgere in eam. Similiter aut & Sabaoth per ω quidem Graeca in syllaba nouissima scribitur, uoluntarium significat, per ο aut Graeca, ut à Sabaoth primum caelum manifestat. Eodem modo & laoth extensa cum aspiratione nouissima syllaba, mensuram praefinitam manifestat, cum aut per ο Graeca corripitur, utputa laoth, eum qui dat fugam malorum significat, & caetera omnia unius eiusdemque nuncupationis sunt, sicut secundum Latinitatem dominus uirtutum, & pater omnium & deus omnipotens, & altissimus, & dominus caelorum, & creator & fabricator, & similia his, non alterius atque alterius haec sunt, sed unius eiusdemque nuncupationes, & pronomina, per quae unus deus & pater ostenditur, qui continet omnia, & omnibus, ut sint praestans. Quoniam aut dictis nostris consonat praedicatio apostolorum, & domini magisterium & prophetarum annunciatio, & apostolorum dictatio, et legislationis ministratio, unum eundemque omnium deum patrem laudantium, & non alium atque alium, neque ex diuersis dijs aut uirtutibus substantiam habentem, sed ex uno & eodem patre, omnia qui tamen aptat secundum subiactam naturam & dispositionem et neque ab angelis, neque ab alia quadam uirtute, sed à solo deo patre uisibilia atque inuisibilia, & omnia omnino, quaecumque facta sunt, arbitror quidem sufficienter ostensa, & per haec tanta uno ostenso deo patre factore omnium. Sed ne putemur fugere illam, quae ex scripturis dominicis est probationem ipsis scripturis multo manifestius & clarius hoc ipsum praedicantibus, his tamen qui non praeue intendunt eis, proprium librum qui sequitur has scripturas reddentes, ex scripturis diuinis probationes apponemus in medio omnibus amantibus ueritatem,

CAPITVLA TERTII LIBRI, ET PRIMO
PRAEFATIO QVAEDAM.

A Quibus, & quemadmodum Euangelium acceperit ecclesia.	1
Ostensio quod neq; scripturis, nec traditioni obsequantur haeretici.	2
De Apostolorū traditione, uel ab apostolis in ecclesijs episcoporū successio.	3
Testificationes eorū, qui Apostolos uiderunt, de praedicatione ueritatis.	4
Ostensio quod & dominus & Apostoli in ueritate ediderint doctrinā, & non secundum audientium opinionem.	5
Ostensio, quod in scripturis nemo alius deus nominatur, nec dominus nuncupatur, nisi solus uerus deus pater omnium & uerbum eius.	6
Quid sit, quod à Paulo dicitur, in aliquibus deus mundi huius excæcauit mentes fidelium.	7
Quid est mammona.	8
Quam habuerunt de deo scientiā Apostoli, qui nobis Euangelium tradiderūt.	9
Quae sunt quae à magis domino nostro oblata sunt munera.	10
Ostensio quod neq; plura, nec minus q̄ quatuor possunt esse Euangelia.	11
Quae sit reliquorum Apostolorum doctrina.	12
Aduersus eos, qui dicunt tantū Paulū ex Apostolis cognouisse ueritatē.	13
De sequutore Apostolorum Luca, quae sunt quae in Euangelio per solum Lucam cognouimus.	14
Aduersus eos qui frustrantur Paulum Apostolum.	15
Quae sit Apostolorum sententiā de domino nostro Iesu Christo.	16
Ostensio, quod unus & idem ipse Iesus Christus uerbum sit dei.	17
Aduersus eos qui dicunt illum putatiue apparuisse.	18
De eo qui descendit in idipsum spiritus.	19
Quae causa fuit, ut uerbum dei caro fieret.	20
Aduersus eos qui dicunt eum de Ioseph generatum.	21
Quid sit quare magnanimus deus fuerit in obedientiā hominis.	22
Ostensio quoniam pro eo qui saluatur in homine factum est, ut proijceretur in hunc mundum de paradiso.	23
Ostensio quoniam uerbum dei homo factus est.	24
Quid est quod dictū est à Dauid, de fructu uentris ponā super sedem tuā.	25
Quemadmodum interpretatae sunt scripturae in Graecum, & quando.	26
Ostensio, quoniam ecce uirgo in utero habebit, & non uulua, quemadmodum quidam scribunt.	27
Quid est illud apud Danielē, lapis sine manib. excisus impleuit omnē terrā.	28
Quare uirga Moyli proiecta coluber facta est.	29
Ostensio quod si Ioseph filius fuisset dominus, non rex esse potuisset.	30
Ostensio quoniam per quae proiectus est homo de paradiso, per haec iterum intrat in paradisum.	31
Aduersus eos qui dicunt nihil de Maria sumpsisse dominū in generationē.	32
Quare Lucas à domino inchoans genealogiam in Adam retulit, & quot ab Adam usq; ad deum sunt generationes.	33
Ostensio quoniam Adam prior saluatur à domino.	34
Quare de paradiso Adam proiecit deus.	35
De Cain qui fratrem suum occidit.	36
Quare folia fici circuncinxit se Adam.	37
Quid est quod à propheta dictum est, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & caetera.	38

Aduersus Tatiani doctrinam.	39
Aduersus eos qui ex quacunq; causa schismata faciunt.	40
Ostensio quod secundum prouidentiam patris regatur hic mundus.	41
Quoniã neq; iustitia sine bonitate cõstare possit, neq; bonitas sine iustitia.	42
Quoniã sapiens, idem iudex.	43
Ostensio quod uerbum dei iustum & bonum sit.	44
Quemadmodum religiosior Plato quàm hæretici ostendatur.	45
Quemadmodum secundum suam regulam, qui à Valentino sunt extra ueritatem ostenduntur.	46

ARGVMENTVM DES. ERASMI ROTERODAMI
IN III. LIBRVM SANCTI IRENAEI.

Videtur hoc uir sanctissimus Irenæus studio cauiffe ne scholij aut argumentis foret opus, adeo diligenter in titulis capitum rei summam colligit, & singulos libros præloquens recenset ordine, quæ dixerit libro superiore, proponens quæ proximo dicturus est. Si quis tamẽ de his copiosius auebit cognoscere, legat quinq; Tertulliani libros aduersus Marcionẽ, in quibus Irenæum imitatur. Sunt aut̃ minutula quæ annotauimus, eaq; pauca. cap. 38. recitat ex Genesi: Et ipse conteret caput tuũ, ut ipse non referatur ad mulierẽ, sed ad semen mulieris qui est Christus. Cap. 21. dicit filiũ hominis cõmixtum uerbo dei, pio quidẽ sensu, sed uerbo quod nunc auersatur theologorũ aures, quum à permiscendi miscendiq; uocabulis non abhorruerit Augustinus epist. tertia: tametsi quod Augustinus dixit durius est dicto Irenæi. Ait em̃, quomodo deus homini permixtus sit, Irenæus dicit hominẽ deo cõmixtum. Solum autẽ uniendi uerbũ nunc placet scholis, quum nulla uox sit magis impia, nisi benigne interpretemur. Hæc ob eos cõmemoro, qui miras cõcitant tragœdias ob uoculas quarum emphasim interdum non intelligunt. Eodẽ in loco sanctus Irenæus dicit Christum iuxta humanam naturam adoptatum, ut fieret filius dei, uerba eius sic habent, Et qui filius dei est, filius hominis factus est, commixtus uerbo dei, ut adoptionẽ percipiens fiat filius dei. Ca. 12. referens locum ex Actis Apostolicis 25. quum ponat idolothyta, sanguinem & fornicationẽ, suffocatorum non meminit, & ni fallor, alibi sic refert Ambrosius. reliqua minutiora sunt, quàm ut operæ pretium sit commemorare.

PRAEFATIO IN TERTIVM LIBRVM D. IRENAEI

de quatuor Hæresibus.

V quidem dilectissime præceperas nobis ut eas quæ à Valentino sunt sententias absconditas, ut ipsi putant, in manifestum proderem, & ostenderē uarietatē ipsorum & sermonē destruentē eos inferrem: aggressi sumus autem nos arguentes eos à Simone patre omnium hæreticorum, & doctrinas & successiones manifestare, & omnibus eis contradicere: propter quod cum sit unius operis traductio eorū & destructio in multis, misimus tibi libros ex quibus primus quidē omniū illorū sententias continet, & consuetudines, & characteres ostendit conuersationis eorū. In secundo uero destructa & euersa sunt, quæ ab ipsis male docentur, & nudata & ostensa sunt talia, qualia & sunt. In hoc autē tertio ex scripturis inferemus ostēnsiones, ut nihil tibi ex his quæ præceperas, defuit à nobis, sed & præterquæ opinabaris ad arguendum & euertēdum eos, qui quolibet modo male docent, occasiones à nobis accipias. Quæ enim est in deo charitas, diues & sine inuidia existens, plura donat, quæ postulet quis ab ea. Memento igitur eorum, quæ diximus in prioribus duobus libris, & hæc illis adiungens, plenissimam habebis à nobis aduersus omnes hæreticos contradictionem, & fiducialiter ac instantissime resistes eis, pro sola uera ac uiuifica fide, quam ab apostolis ecclesia percepit, & distribuit filijs suis. Et enim dominus omnium dedit apostolis suis potestatem Euangelij, per quos & ueritatem, hoc est, dei filij doctrinā cognouimus, quibus & dixit dominus, Qui uos audit, me audit, & qui uos contemnit, me contemnit, & eum qui me misit.

A QVIBVS ET QVEM

ADMODVM EVANGELIVM ACCEPERIT
ECCLESIA. CAPVT I

NON enim per alios dispositionem salutis nostræ cognouimus, quàm per eos, per quos Euangeliū peruenit ad nos, quod quidem tunc præconiauerunt, postea uero per dei uoluntatem in scripturis nobis tradiderūt fundamentum & columnam fidei nostræ futurum. Nec enim fas est dicere, quoniam ante prædicauerunt, quàm perfectam haberent agnitionem, sicut quidam audent dicere, gloriantes emendatores se esse apostolorum. Postea enim quàm surrexit dominus nos

ster à mortuis, & induti sunt superueniēte spiritu sancto uirtutē ex alto, de omnibus adimpleti sunt, & habuerunt perfectā agnitionem, exierūt in fines terræ, ea quæ à deo nobis bona sunt euangelizantes, & cœlestē pacem hominibus annunciātes. qui quidem & omnes pariter & singuli corū habentes euangeliū dei, Ita Matthæus in Hebræis ipsorū lingua scripturam ædidit euangelij, cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent & fundarent ecclesiā. Post uero horum excessum Marcus discipulus & interpres Petri, & ipse quæ annūciata erant, præscripta nobis tradidit. Postea & Ioannes discipulus domini, qui & supra pectus eius recumbebat, & ipse ædidit euāgelium Ephesi Asiæ cōmorans. Et omnes isti unū deum factorē cœli & terræ à lege et prophetis annūciatū, & uerum Christū filiū dei tradiderunt nobis: quibus si quis nō assentit, spernit quidē participes domini, spernit autē & ipsum Christū dominū, spernit uero & patrem, & est à semetipso damnatus, resistens & repugnans salutī suæ, quod faciunt omnes hæretici.

Euangelista

αὐτοκατά-
κριτος

Quod neq; scripturis, neq; traditionibus obsequantur
hæretici.

Cap. 11

Cum enim ex scripturis arguuntur in accusationē cōuertuntur ipsa rum scripturarū, quasi nō recte habeant, neq; sint ex autoritate, & quia uarie sint dictæ, & quia non possit ex his inueniri ueritas ab his, qui nesciāt traditionē. Non enim per literas traditā illam, sed per uiuam uocem, ob quam causam & Paulum dixisse: Sapientiam autē loquimur inter perfectos, sapientiā autē non mundi huius. Et hanc sapientiā unusquisq; eorum esse dicit, quam à semetipso adinuenit fictionē uidelicet, ut digne secundum eos sit ueritas aliquando quidem in Valentino, aliquando autem in Marcione, aliquando in Cerintho, deinde in Basilide: fuit autē in illo, qui contra disputat, qui nihil salutare loqui potuit, unusquisq; ipsorū omni modo peruersus, semetipsum regulā ueritatis deprauans, prædicare non confunditur. Cum autē ad eam iterū traditionē, quæ est ab apostolis, quæ per successiones presbyterorū in ecclesiis custoditur, prouocamus eos, qui aduersantur traditioni: dicēt se nō solum presbyteris, sed etiā apostolis existētes sapiētiores, sincerā inuenisse ueritatem: apostolos autē admiscuisse ea quæ sunt legalia saluatoris uerbis, & non solum apostolos, sed ipsum dominū modo quidē à Demiurgo, modo autē à medietate, interdum autem à summitate fecisse sermones: se uero indubitate, & incōtaminatē & sincere absconditū scire mysteriū, quod quidem impudētissime est blasphemare suū factorē. Euenit itaq; neq; scripturis iam neq; traditioni cōsentire eos. Aduersus tales certamen nobis est o dilectissime, more serpentū lubrici undiq; fingere conātes. Quapropter undiq; resistendum est illis, si quos ex his retusione cōfundentes ad conuersionē ueritatis adducere possimus. Etenim si non facile

Auctoritas pontificum

facile est ab errore apprehensam resipiscere animam, sed nō omnimodo impossibile est errorem effugere apposita ueritate.

De apostolorum traditione, uel ab apostolis in ecclesiis episcopo-
rum successione.

Cap. III

TRaditionem itaq; apostolorū in toto mūdo manifestatā in ecclesia
adest perspicere omnibus, qui uera uelint audire, & habemus annu-
merare eos, q; ab apostolis instituti sunt episcopi in ecclesiis, & successō-
res eorū usq; ad nos, qui nihil tale docuerunt, neq; cognouerunt, quale
ab his deliratur. Etenim si recōdita mysteria scissent apostoli, quæ seor-
sim & latenter ab reliquis perfectos docebant, his uel maxime traderēt
ea, quibus etiā ipsas ecclesias cōmittebant. ualde enim perfectos & irre-
prehensibiles, in omnibus eos uolebant esse, quos & successores relin-
quebant suum ipsorum locum magisterij tradentes, quibus emendate
agentibus fieret magna utilitas, lapsis autē summa calamitas. Sed quoni-
am ualde longum est, in hoc tali uolumine omnium ecclesiarū enumera-
re successiones, maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ à glorio-
sissimis duobus apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & cōstitutæ *Romana ecclesia*
ecclesiæ, eam quam habet ab apostolis traditionē, et annuntiatam homi-
nibus fidem, per successiones episcoporū peruenientem usq; ad nos, in-
dicantes cōfundimus omnes eos, qui quoquo modo uel per sui placen-
tiam malam, uel uanā gloriā, uel per cæcitatem & malam sententiā præ-
terquam oportet colligunt. Ad hanc enim ecclesiam propter potentio-
rem principalitatē, necesse est omnē conuenire ecclesiā, hoc est, eos qui
sunt undiq; fideles, in qua semper ab his qui sunt undiq; conseruata est
ea quæ est ab apostolis traditio. Fundantes igitur & instruētes beati a-
postoli ecclesiam, Lino episcopatū administrandæ ecclesiæ tradiderūt. *Linus*
Huius Lini Paulus in his quæ sunt ad Timotheum epistolis meminīt.
Succedit autē ei Anacletus post eum tertio loco ab apostolis episcopatū
fortitur Clemens, qui & uidit ipsos apostolos, & cōtulit cum eis, cum
adhuc insonantē prædicationē apostolorum & traditionē ante oculos
haberet. Non solus enim, adhuc multi supererant tunc ab apostolis do-
cti. Sub hoc igitur Clemēte dissensione nō modica inter eos qui Corin-
thi essent, fratres facta, scripsit quæ est Romæ ecclesia potētissimas lites-
ras Corinthijs, ad pacē eos cōgregās, & reparans fidem eorū, & annun-
tians quam in recenti ab apostolis receperant traditionē, annunciantē
unum deum omnipotentē, factorem cæli et terræ, plasmatorē hominis,
qui induxerit cataclysmū, & aduocauerit Abrahā, qui eduxerit populū
de terra Aegypti, qui colloquutus sit Moyli, qui legē disposuerit, et pro-
phetas miserit, qui ignē præparauerit diabolo & angelis eius. Hunc pa-
trem domini nostri Iesu Christi ab ecclesiis annūciari, ex ipsa scriptura
qui uelint, discere possunt, & apostolicā ecclesiæ traditionē intelligere,

cum sit uetustior epistola his, qui nunc falso docēt, & alterū deum super Demiurgum, & factorē horum omnium quę sunt cōmentuntur. Huic *Euaristus* aut Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexander, ac deinceps sextus ab apostolis cōstitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiā gloriosissime martyriū fecit, ac deinceps Hyginus, post Pius, post quē Anicetus. Cum aut succēssisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco episcopatū ab apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & succēssione, ea quę est ab apostolis in ecclesia traditio, & ueritatis præconatio peruenit usq; ad nos. Et est plenissima hæc ostēsiō, unā & eandē uiuificatricē fidē esse, quę in ecclesia ab apostolis usq; nūc sit cōseruata, & tradita in ueritate. Et *Polycarpus* aut non solū ab apostolis edoctus, & cōuersatus cū multis ex eis, qui dominū nostrū uiderūt, sed etiā ab apost. in Asia, in ea quę est Smyrnis ecclesia cōstitutus episcopus, quē et nos uidimus in prima nostra ætate, multū enim perseuerauerat, & ualde senex gloriosissime & nobilissime martyriū faciens exiuit de hac uita. Hic docuit semper, quę ab apostolis didicerat, quę et ecclesię tradidit, & sola sunt uera. Et testimoniū his perhibent quę sunt in Asia ecclesię oēs, & qui usq; adhuc successerunt Polycarpo, qui uir multo maioris auctoritatis testis, & fidelioris ueritatis est testis, q̄ Valentinus & Marcion, & reliqui qui sunt peruersę sententię. Is enim est qui sub Aniceto cū aduenisset in urbem, multos ex his quos prædiximus, hæreticos cōuertit in ecclesiā dei, unam & solam hanc ueritatē annuncians ab apostolis percipisse se, quam & ecclesię tradidit. Et sunt qui audierūt eum dicentē, quoniam Ioannes domini discipulus in Epheso iens lauari, cum uidisset intus Cerinthum, exilierit de balneo nō lotus, dicēs, quod timeat, ne balneum concidat cum intus esset Cerinthus inimicus ueritatis. Et ipse aut Polycarpus, Marcioni aliquādo occurrētī sibi & dicētī, Cognosce nos, respōdit, Cognosco te primogenitū satanę. Tantū apostoli, & horū discipuli habuerunt timorē, ut neq; uerbotenus cōmunicarēt alicui eorū, qui adulterauerant ueritatem, quemadmodū & Paulus ait: Hæreticum autem hominem post unam correptionem deuota, sciens quoniam peruersus est qui est talis, & à semetipso damnatus. Est autem & epistola Polycarpi ad Philippēses scripta perfectissima, ex qua & characterem fidei eius, & prædicationem ueritatis, qui uolunt & curam habent suę salutis, possunt discere. Sed & quę est Ephesi ecclesia à Paulo quidē fundata, Ioanne autem permanente apud eos usq; ad Traiani tempora, testis est uerus apostolorum traditionis.

Testificatio eorū, qui apostolos uiderūt, de prædicatione ueritatis. Ca. III
TAntæ igitur ostēsiōnes cum sint hæc nō oportet adhuc quærere apud alios ueritatē, quam facile est ab ecclesia sumere, cum apostoli quasi in depositoriū diues, plenissime in ea contulerint omnia, quę sint ueritatis

ueritatis, uti omnis quicumque uelit, sumat ex ea potum uitę. Hac est enim uitę introitus, omnes autem reliqui fures sunt & latrones, propter quod oportet deuitare quidem illos, quę autem sunt ecclesię, cum magna diligentia diligere & apprehendere ueritatis traditionem. Quid enim & si qui de aliqua modica quęstione disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissimas recurrere ecclesias, in quibus apostoli conuersati sunt, & ab eis de presenti quęstione sumere quod certum & re liquidum est. Quid autem si neque apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ihs, quibus committebant ecclesias, cui ordinationi assentiunt multę gentes Barbarorum, eorum qui in Christum credunt, sine caractere uel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & ueterem traditionem diligenter custodientes, in unum deum credentes fabricatorem cęli & terrę, & omnium quę in eis sunt, per Christum Iesum dei filium. Qui propter eminentissimam erga filium suum dilectionem, eam quę esset ex uirgine, generationem sustinuit, ipse per se hominem adunans deo, & passus sub Pontio Pilato, & resurgens, & in claritate receptus in gloria, uenturus saluator eorum qui saluantur, & iudex eorum qui iudicantur, & mittens in ignem æternum transformatores ueritatis, & contemptores patris sui, & aduersus eius. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quantum ad sermonem nostrum barbari sunt, Quantum autem ad sententiam, & consuetudinem & conuersationem, propter fidem, perque sapientissimi sunt, & placent deo, conuersantes in omni iustitia & castitate & sapientia. Quibus si aliquis annunciauerit ea, quę ab hæreticis adinuenta sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concludentes aures, longo longius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam ueterem apostolorum traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcumque eorum portentosum est: neque enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina instituta. Ante Valentinum enim non fuerunt qui sunt à Valentino, neque ante Marcionem erant, qui sunt à Marcione, neque omnino erant aliqui sensus maligni, quos supra enumerauimus, antequam initiatores & inuentores peruersitatis eorum fierent. Valentinus enim uenit Romam sub Hygino, increuit uero sub Pio, et prorogauit tempus usque ad Anicetum. Cerdon autem qui ante Marcionem, & hic sub Hygino, qui fuit octauus episcopus, sæpe in ecclesiam ueniens, & exomologesin faciens sic consumauit, modo quidem latenter docens, modo uero exomologesin faciens, modo uero ab aliquibus traductus, in his quę docebat male, & abstentus est à religiosorum hominum conuentu. Marcion autem illi succedens inualuit sub Aniceto, decimum locum episcopatus continere. Reliqui uero qui uocantur gnostici à Menandro Simonis discipulo, quemadmodum ostendimus, accipientes initia unusquisque eorum, cuius participatus est sententię,

eius

eius & pater, & antistes apparuit. Omnes autē hi multo posterius mediantibus iam ecclesiae temporibus insurrexerūt in suam Apostasiam.

Ostensio quod & dominus & apostoli in ueritate ædiderint doctrinā,
& non secundum audientium opinionem. Cap. v

TRaditione igitur quæ est ab Apostolis, sic se habente in ecclesia, & permanente apud nos, reuertamur ad eam quæ est ex scripturis ostensionem, eorū qui & Euangelium conscripserunt apostolorū, ex quibus cōscripserunt de deo sententiā, ostendentes quoniā dominus noster Iesus Christus ueritas est, & mendaciū in eo nō est, quæadmodum & Dauid eam quæ est ex uirgine generationem eius, & eam quæ est ex mortuis resurrectionem prophetās ait, Veritas de terra orta est. Et apostoli autem discipuli ueritatis existentes, extra omne mendacium sunt: non enim communicat mendacium ueritati, sicut non cōmunicant tenebræ luci, sed præsentia alterius excludit alterum. Veritas ergo dominus noster existens, non mentiebatur, & quæ sciebat labis esse fructum, non utiq; deum confiteretur, & deum omniū, & summū regem, & patrem suū, perfectus imperfectum, spiritalis animalē, is qui in pleromate esset, eum qui extra pleroma: neq; discipuli eius alium quendam deū nominarent, aut dominū uocarent, præter eum qui uere deus & dominus omniū: quemadmodum dicūt hi qui sunt uanissimi sophiste, quoniā apostoli cum hypocrisi fecerunt doctrinam, secundū audientium capacitatem, & responsiones secundum interrogantiū suspensiones, cæcis cæca confabulantes, secundum cæcitatem ipsorum, languētibus autem secundū languores ipsorū, & errantibus secundū errorē eorum, & putantibus Demiurgū solum esse deum, hunc annūtiasse. His uero qui innominabilem patrē capiunt per parabolas & ænigmata inenarrabile fecisse mysteriū, uti non quæadmodum habet ipsa ueritas, sed & in hypocrisi, & quæadmodū capiebat unusquisq; dominū & apostolos ædidisse magisteriū. Hoc autem non est sanantium nec uiuificantium, sed magis grauantium, & augentiū ignorantiam ipsorum: & multo uerior hic lex inuenitur, maledictū dicens omnem qui in errorem mittat cæcum in uia. Qui enim ad inuentionē missi erant errantium apostoli, & ad uisionem eorum qui non uidebant, & ad medicinā languentiū, utiq; non secundum præsentem opinionem colloquebantur eis, sed secundum ueritatis manifestationem. Nec enim quilibet homines recte facient, si cæcos iam iamq; per præcipitiū ferri incipientes adhortent in sistere illi periculosissimæ uia, quasi uere rectæ, & quasi bene peruenturi sint. Quis autē medicus uolens curare ægrotum, faciet secundū cōcupiscentias ægrotātis, & nō secundū quod aptū est medicinæ? Quoniā autem dominus medicus uenit eorū, qui se male habēt, ipse testificatur dicens: nō est opus sanis medicus, sed male habentibus, Non ueni uocare

iustos

iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiã. Quomodo ergo qui male habent confirmabuntur? & quõ peccatores pœnitentiam agent, utrum perfeuerantes in eiſdem iſtis? An è contrario magnam cõmutationẽ & trãſgreſſionem prioris conuerſationis accipientes, per quam & ægritudinem non modicam, & multa peccata ſibi metiſſis importauerũt? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem uacuat, agnitionem uero faciebat dominus ſuis diſcipulis, per quã & curabat laborantes, & peccatores à peccato cohercebat. Non igitur iam ſecundũ priſtinam opinione loquebatur eis, neq; ſecundũ ſuſpicionem interrogantium reſpõdebat eis, ſed ſecundũ doctrinã ſalutarem, & ſine hypocrifi, & ſine acceptatione. Quod etiam ex domini ſermonibus oſtenditur, qui quidẽ his qui erant ex circũciſione oſtendebat filiũ dei eum, qui per prophetas prædictus fuerat Chriſtũ, hoc eſt, ſemetipſum manifeſtabat, qui libertatem hominibus reſtaurauerit, & attribuerit incorruptelæ hæreditatem. Gentes aut̃ iterum docebant apoſtoli, ut relinquerent uana ligna & lapides, quæ ſuſpicabantur eſſe deos, & uerũ colerent deum, qui cõſtituiſſet & feciſſet omne humanum genus, & per conditionẽ ſuam aleret & auget, & conſtabiliter eis eſſe præſtaret: et ut expectarent filium eius Ieſum Chriſtũ, qui redemit nos de Apoſtaſia ſanguine ſuo, ad hoc, ut eſſemus & nos populus ſanctificatus, de cœlis deſcenſurus in uirtute patris, qui & iudicium omnium facturũ eſt, & ea quæ à deo ſunt bona donaturus his, qui ſeruauerint præcepta eius. Hic in nouiſſimis tẽporibus apparẽs lapis ſummus angularis, in unum collegit & uniuuit eos qui longe, & eos qui prope, hoc eſt, circuncionem & præputium, dilatans Iaphet, conſtituens eum in domo Sem.

Oſtenſio quod in ſcripturis nemo alius deus nominatur, nec dominus nuncupat, niſi ſolus uerus deus pater omniũ & uerbum eius. Cap. VI

Neq; igitur dominus, neq; ſpiritus ſanctus, neq; apoſtoli eũ qui nõ eſſet deus definiuere & absolute deũ nominãſſent aliquando, niſi eſſet uerus deus, neq; dominũ appellãſſent aliquem ex ſua perſona, niſi qui dominatur omniũ deum patrẽ & filium eius, qui dominũ accepit à patre ſuo omnis cõditionis, quemadmodũ habet illud: Dixit dominus domino meo, ſede à dextris meis, Quoaduſq; ponã inimicos tuos ſcæbellum pedũ tuorũ. Patrem enim filio collocutũ oſtendit, qui & dedit ei hæreditatem gentiũ, & ſubiecit ei omnes inimicos. Vere igitur cum pater ſit dominus, & filius uere ſit dominus, merito ſpiritus ſanctus domini appellatione ſignauit eos. Et iterũ in euerſione Sodomitarũ ſcriptura ait: Et pluit dominus ſuper Sodomam & Gomorram ignẽ & ſulphur à domino de cœlo. Filium enim hic ſignificat, qui & Abrahæ conloquutus ſit, à patre accepiffe poteſtatem ad iudicandum Sodomitas propter iniquitatem eorum. Similiter habet illud: Sedes tua deus in æternum, uirga

uirga directionis, uirga regni tui, Dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatē, propterea unxit te deus, deus tuus. Vtrosq; enim dei appellatione significauit spiritus, & eum qui ungitur filiū, & eum qui ungit, id est patrem. Et iterum: Deus stetit in synagoga deorū, in medio autē deos discernit: de patre & filio, & de his qui adoptionē perceperūt dicit. Hi autem sunt ecclesia: hęc enim est synagoga dei, quam deus, hoc est, filius ipse per semetipsum collegit. De quo iterum dicit, Deus deorum dominus loquutus est, & uocauit terrā. Quis deus? de quo dixit: Deus manifeste ueniet, deus noster, & nō silebit: hoc est filius, qui secundū manifestationē hominibus aduenit, qui dicit palām: Apparui his qui me non quærunt. Quorū autē deorū? quibus dicit: Ego dixi, dñi estis, & filij altissimi omnes. Hi scilicet qui adoptionis gratiā adepti sunt, per quā clamamus Abba pater. Nemo igitur alius, quēadmodū prædixi, deus nominatur, aut dominus appellatur, nisi qui est omnium deus & dominus, qui & Moyse dixit: Ego sum, qui sum, & sic dices filijs Israel, Qui est, misit me ad uos: & huius filius Iesus Christus dominus noster, qui filios dei facit credētes in nomē suū, Descēdit, inquit, eripere populū hūc: ipse est enim qui descēdit & ascēdit propter salutē hominū. Per filiū itaq; qui est in patre, & habet in se patrē, his quibus est manifestatus, patre testimonium præbente filio, & filio annunciante patrē. Quēadmodum & Esaias ait: Et ego, inquit, testis, dicit dominus deus, & puer quē elegi, uti cognoscatis, & credatis, & intelligatis quoniā ego sum. Cum autem eos, qui nō sunt dñi nominat, non in totū, quemadmodū prædixi, scriptura ostendit illos deos, sed cū aliquo additamento & significatione, per quā ostenduntur nō esse dñi. Quēadmodum apud Dauid, dñi gentium idola dæmoniorū: & deos alienos nō sectabimini. Ex hoc em̄ quod dicit dñi gentium, gentes autē uerbū domini nesciunt, & alienos deos nominans eos, abstulit quod sint dñi. A sua autē persona quod est, dicit de ipsis: sunt em̄ idola, inquit, dæmoniorū. Et Esaias, Confundant omnes qui blasphemant deū, & sculpunt inutilia, & ego testis, dicit dominus, abstulit quod sint dñi, solo autē utitur nomine, ad hoc ut sciamus de quo dicit. Hoc autē ipsum & Hieremias: Dñi, inquit, qui nō fecerunt cælū & terrā pereant de terra, quæ est sub cælo. Ex eo em̄ quod perditionē eorum adiecit, ostendit nō esse deos eos. Et Helias autē conuocato uniuerso Israel in Carmelum montē, uolens eos ab idololatria auertere, ait eis. Quousq; claudicabitis uos in ambobus suffraginibus? si unus est dominus deus, uenite post eum. Et iterū super holocaustū sic ait idolorum sacerdotibus. Vos inuocabitis in nomine deorū uestrorū, & ego inuocabo in nomine domini dei mei, & deus qui exaudiet hodie, ipse est deus. In eo em̄ quod hęc dicebat propheta, qui quidem apud ipsos putabantur dñi, arguit deos nō esse. Conuertit autē eos ad eum deum, qui & crede

credebatur ab eo, et qui uere erat deus, quem & inuocans clamabat: Domine deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob exaudi me hodie. Et intelligat omnis populus hic, quoniam tu es deus Israel. Et ego igitur inuoco te domine deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob qui est & Israel, pater domini nostri Iesu Christi, deus qui per multitudinem misericordiarum tuarum & bene sensisti in nobis, ut te cognoscamus, qui fecisti cœlum εὐδίκως & terram & dominaris omnium, qui es solus & uerus deus, super quem alius deus non est, præter dominum nostrum Iesum Christum, dominatio ne quoque dominaris spiritus sancti, da omni legenti hanc scripturam cognoscere te, quia solus deus es, & confirmari in te, & abstinere ab omni hæretica, & quæ est sine deo & impia sententia. Et apostolus autem Paulus dicens, Si enim his qui non erant dei seruistis, nunc cognoscentes deum, imò cogniti à deo: separauit eos qui non erant, ab eo qui est deus. Et iterum de antichristo dicens, Qui aduersatur & extollit se, inquit, super omne quod dicitur deus, uel quod colitur: eos qui ab ignorantibus deum dei dicuntur, significat, id est idola. Et enim pater omnium deus dicitur & est, & non super hunc extolletur antichristus, sed super eos qui dicuntur quidem, non sunt autem dei. Quoniam autem hoc uerum est, ipse Paulus ait, Scimus autem quoniam nihil est idolum, & quoniam nemo deus nisi unus. Etenim si sunt qui dicuntur dei, siue in cœlo siue in terra, nobis unus deus pater, ex quo omnia, & nos in illo, & unus dominus Iesus Christus, per quem omnia & nos per ipsum. Dixit enim & separauit eos qui dicuntur quidem, non sunt autem dei, ab uno deo patre, ex quo omnia, & unum dominum Iesum Christum, ex sua persona firmissime confessus est. Quod autem siue in cœlo siue in terra, non quemadmodum exponunt hi, dicere eum mundi fabricatorem, sed simile est ei quod à Moyse dictum est: Non facies tibi omnem similitudinem in deum, quæcumque in cœlo sursum, & quæcumque in terra deorsum, & quæcumque in aquis, uel sub terra. Quæ autem in cœlo sunt, quæ sint ipse exponit. Ne quando, inquit, respiciens in cœlum, & uidens solem & lunam & stellas, & omne ornatum cœli, errans adores ea, & seruias eis. Et ipse autem Moyses homo dei existens, Deus, inquit, datus est ante Pharaonem: non autem uere dominus appellatur, nec deus uocatur à prophetis, sed fidelis Moyses famulus & seruus dei dicitur à spiritu, quod & erat.

Quid sit, quod à Paulo dicitur, in quibus deus mundi huius excæcauit mentes infidelium. Cap. VII

Quod autem dicunt aperte Paulum in secunda ad Corinthios dixisse: in quibus deus seculi huius excæcauit mentes infidelium: & alterum quidem deum esse seculi huius dicunt, alterum uero qui sit super omnem principatum, & initium & potestatem, non sumus in causa, si hi qui quæ super deum sunt mysteria scire se dicunt, ne quidem legere Paulum sciunt. Si

n

enim

enim qui secundum Pauli consuetudinē, quemadmodum ex multis & alibi ostendimus hyperbatis eum utentē, sic legerit, in quibus deus, deinde subdistinguens & modicū diastematis faciens simul & in unum reliqua legerit, seculi huius excæcauit mētes infidelium, inueniet uerum, ut sit quod dicitur, Deus excæcauit mentes infidelium huius seculi. Et hoc per subdistingtionē ostendit. Non enim deū huius seculi dicit Paulus, quasi super illum alterū aliquem sciens, sed deum quidē deum cōfessus est: Infideles autē seculi huius dicit, quoniā uenturum incorruptibile nō hæreditabunt seculum. Quemadmodum autē deus excæcat mentes infidelium, ex ipso Paulo ostendimus, proficiente nobis sermone, & non nunc in multum mutemus mentem nostram à proposito. Quoniā autē hyperbatis frequenter utitur Apostolus, propter uelocitatē sermonum suorum, & propter impetum qui in ipso est spiritus, ex multis quidem alijs est inuenire. Sed & in ea quæ est ad Galatas, sic ait: Quid ergo? Lex factorum posita est usq; quo ueniat semen, cui promissum est, dispositū per angelos in manu mediatoris. *Hyperbatum* Ordinatio enim sic est. Quid ergo lex factorū? disposita per angelos in manu mediatoris posita est, usq; dum ueniat semen, cui repromissum est: ut sit homo interrogans & spiritus respondens. Et iterū in secunda ad Thessalonicenses, de antichristo dicens, ait, Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Iesus Christus interficiet spiritu oris sui, & destruet præsentia aduentus sui, illum cuius est aduentus secundum operationē satanæ, in omni uirtute & signis & portentis mendacij. Etenim in his ordinatio dictorū sic est, Et tunc reuelabitur iniquus, cuius est aduentus secundum operationē satanæ, in omni uirtute & signis & portētis mēdacij, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet præsentia aduentus sui. Non enim aduentū domini dicit, secundum operationem satanæ fieri, sed aduentum iniqui, quem & antichristum dicimus. Si ergo non attendat aliquis lectioni, & per interualla aspirationis manifestet quod dicitur, erunt nō tantum incongruentia, sed & blasphema legens, quasi domini aduentus secundum operationē fiat satanæ. Sicut ergo in talibus oportet per lectionem hyperbaton ostendi, & consequentem Apostoli seruare sensum: sic & ibi nō deum seculi huius legimus, sed deum quem uere deum dicimus. Incredulos autem & excæcatos seculi huius, audiemus, quoniam uenturum uitæ non hæreditabunt seculum.

Quid est mammona.

Cap. VIII

Soluta igitur & hac illorum calumnia, manifeste ostēsum est, quoniā nūquam prophetæ, neq; apostoli alium deū nominauerunt, uel dominū appellauerūt præter uerum & solum deum. Multo magis ipse dominus, qui et Cæsari quidē quæ Cæsaris sunt reddi iubet, & quæ dei sunt deo, Cæsarem quidē Cæsare nominās, deum uero deum cōfitens.

Simia

Similiter & illud quod ait: Non potestis duobus dominis seruire, ipse interpretatur, dicens: Non potestis deo seruire & mammonæ, deū quidem confitens deum, mammonam autem nominans, hoc quod & est: non Mammonam dominum uocat dicēs: Non potestis duobus dominis seruire, sed discipulos docet seruiētes deo nō subijci Mammonæ; nec dominari ab eo. Qui, inquit, facit peccatū, seruus est peccati. Quē admodum igitur seruiētes peccato, seruos peccati uocat, nō tamen ipsum peccatum dominum appellat: sic & eos qui māmonæ seruiunt, seruos māmonæ appellat, nō dominū appellans Mammonam. Mammonas autem est secundū Iudaicam loquelam, qua & Samaritæ utūtur, cupidus & plus quā oportet habere uolens. Secundum autem Hebraicam adiunctiue dicitur Mam, uel significat gulosum, id est, qui nō possit à gula se continere. Secundū hæc igitur quæ significantur, non possunt deo seruire & Mammonæ. Sed & diabolus cum dixisset fortem, non in totū, sed uelut in cōparatione nostra, semetipsum in omnia & uere fortē ostēdit dominus dicens, nō aliter aliquē posse diripere uasa fortis, si non prius ipsum alliget fortem, & tunc domum eius diripiet. Vasa autē eius & domus nos eramus, cum essemus in Apostasia: utebatur enim nobis quemadmodū uolebat, & spiritus immundus habitabat in nobis. Nō enim aduersus eum, qui se alligabat & domū eius diripiebat fortis erat, sed aduersus eos, qui in usu eius erāt homines, quoniā abscedere fecerat sententiā eorū à deo, quos eripuit dominus, Quē admodum & Hieremias ait: Redemit dominus Iacob, eripuit eū de manu Pharaonis eius. Si igitur non significasset eum, qui alligat, & diripit eius uasa, hoc autem solum eum fortem dixisset, esset fortis inuictus. Sed obiecit obtinentem, tenet enim qui alligat, tenetur autē qui alligatur, & hoc sine cōparatione fecit, ut non cōparetur domino seruus Apostata existēs: non enim tantum hic, sed nec quidem ex his quæ constituta, & in subiectione sunt cōparabitur uerbo dei, per quem facta sunt omnia, qui est dominus noster Iesus Christus. Quoniam enim siue angeli, siue archangeli, siue throni, siue dominationes ab eo qui super omnes est deus, et constituta sunt, & facta per uerbum eius, Ioannes quidē sic significauit. cum enim dixisset de uerbo dei, quoniā erat in patre, adiecit, Omnia per eum facta sunt, & sine eo factum est nihil. Dauid quoque cū laudationes enumerasset, nominatim uniuersa quæcunq; diximus, & cœlos & oēs uirtutes eorū adiecit, Quoniā ipse præcepit & creata sunt, ipse dixit & facta sunt. Cui ergo præcepit uerbo scilicet: per quod, inquit, cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quoniam autē ipse omnia fecit libere, & quē admodū uoluit, ait iterū Dauid, Deus autem noster in cœlis sursum & in terra omnia quæcunq; uoluit fecit. Altera autem sunt, quæ constituta sunt ab eo qui cōstituit, & quæ facta sunt ab eo qui

Mammona

fecit. ipse enim infectus, & sine initio & sine fine, & nullius indigēs, ipse sibi sufficiens, & adhuc reliquis omnibus, ut sint hoc ipsum praestans. Quae uero ab eo sunt facta initium sumpserunt. Quaecumque autem initium sumpserunt percipere, & subiecta sunt & indigent eius qui se fecit, necesse est omnino uti differens uocabulum habeant apud eos, etiam qui uel modicum sensum in discernendo talia habeant. Ita ut is quidem qui omnia fecerit cum uerbo suo, iuste dicatur deus & dominus solus, quae autem facta sunt, non iam eiusdem uocabuli percipibilia esse, neque iuste id uocabulum sumere debere, quod est creatoris.

Quam habuerunt de deo sententiam, qui Euangelium nobis tradiderunt Apostoli. Cap. IX

Ostenso igitur hic plane, & adhuc ostendatur manifestius neminem alterum dominum uel deum, neque prophetas neque apostolos, neque dominum Christum confessum esse ex sua persona, sed praecipue deum & dominum, prophetis quidem & apostolis patrem & filium confitentibus, alterum autem neminem neque deum nominantibus, neque dominum confitentibus. Et ipso domino patrem tantum deum & dominum eum, qui solus est deus & dominator omnium, tradente discipulis, sequi nos oportet, siquidem illorum sumus discipuli, testimonia illorum ita se habentia. Matthaeus enim apostolus unum & eundem sciens deum, qui promissionem fecerit Abraham, facturum se semen eius quasi stellas caeli, qui per filium suum Christum Iesum a lapidum cultura in suam nos agnitionem uocauerit, uti fieret populus, qui non populus, & non dilecta, dilecta, ait Ioannem praeparantem Christo uiam, his qui in carnali quidem cognatione gloriabantur, uarium autem & omni malitia completum sensum habebant, eam poenitentiam quae a malitia reuocaret, annunciantem dixisse: Progenies uiperarum, quis uobis monstrauit fugere ab ira uentura? facite ergo fructum dignum poenitentiae, & nolite dicere in uobis ipsis, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quoniam potens est deus ex lapidibus istis suscitare filios Abraham. Poenitentiam igitur eis eam quae esset a malitia, praekonabat, sed non alterum deum annuntiabat, praeter eum qui secisset promissionem Abraham, ille praecursor Christi, de quo iterum ait Matthaeus, similiter autem & Lucas: Hic est qui dictus est a domino per prophetam: Vox clamantis in deserto, parate uiam domino, rectas facite semitas dei nostri. Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt tortuosa in directa, & aspera in uias planas, & uidebit omnis caro salutare dei nostri. Unus igitur & idem deus est, pater domini nostri, qui & praecursorem per prophetas missurum se promisit, et salutare suum, id est, uerbum suum uisibile effecit omni fieri carni, incarnatum & ipsum, ut in omnibus manifestus fieret rex eorum. Etenim ea quae iudicantur oportebat uidere iudicem, & scire hunc a quo iudicatur, & ea quae gloriam

gloriam consequuntur, oportebat scire eum, qui munus gloriæ eis donat. Iterum autem de angelo dicens Matthæus ait: Angelus domini apparuit Ioseph in somnis. Cuius domini? Ipse interpretat, uti adimpleat quod dictum est à domino per prophetam, Ex Aegypto uocaui filium meum. Ecce uirgo in utero accipiet & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emanuel, quod est interpretatum, nobiscum deus. De hoc qui est ex uirgine Emanuel, dixit Dauid. Non auertas faciem Christi tui. Iurauit dominus Dauid ueritatem & non dispernet eum, de fructu uentris tui, ponam super sedem tuam. Et iterum, Notus in Iudæa deus, & factus est in pace locus eius, & habitaculum eius in Sion. Unus igitur & idem deus, qui à prophetis prædicatus est, & ab angelo annunciatus, & huius filius, qui ex fructu uentris Dauid, id est, ex Dauid uirgine, & Emanuel, cuius & stellam Balaam quidē sic prophetauit, Orietur stella ex Iacob, & surget dux in Israel.

Quæ sunt quæ à magis domino nostro oblata sunt munera. Cap. x
 Matthæus autē Magos ab oriente uenientes ait dixisse, Vidimus enim stellam eius in oriente, & uenimus adorare eum: deductosque à stella in domum Iacob ad Emanuel, per ea quæ obtulerunt munera ostendisse, quid erat qui adorabatur, Myrrha quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur & sepeliretur. Aurū uero, quoniam rex, cuius regni finis non est. Thus uero, quoniam deus qui & notus in Iudæa factus est, & manifestus eis, qui non quærebant eum. Adhuc ait in baptisate Matthæus, Aperti sunt ei coeli, & uidit spiritū dei, quasi columbam uenientem super eum. Et ecce uox de cœlo, dicēs, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui. Non enim Christus tunc descendit in Iesum, neque alius quidem Christus, alius uero Iesus, sed uerbum dei, qui est saluator & omnium dominator cœli et terræ, qui est Iesus, quemadmodum ante ostendimus: qui & assumpsit carnem & unctus est à patre spiritu, Iesus Christus factus est, sicut Esaias ait. Exiet uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascēdet, & requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus cōsiliij & uirtutis, spiritus sciētiæ & pietatis, & implebit eū spiritus timoris dei. Nō secundū gloriā iudicabit, neque secundū loquelā arguet, sed iudicabit humili iudicio, & arguet gloriosos terræ. Et iterū ipse Esaias unctionē eius, & propter quid unctus est præsignificās, ait, Spiritus dei super me, quapropter unxit me, euangelizare humilibus misit me, curare cōminutos corde, præconare captiuis remissionē, & cæcis uisionē, uocare annū domini acceptabilē, & diē retributionis, cōsolari omnes lugentes. Nā secundū id quod uerbū dei homo erat ex radice Iesse & filius Abrahamæ, secundum hoc requiescebat spiritus dei super eū, & ungebat ad euangelizandum humilibus. Secundū autē quod deus erat, non secundū gloriā iudicabat

cabat, neq; secundū loquelam arguebat: non enim opus erat illi, ut quis ei testimoniū diceret de homine, cum ipse sciret quid esset in homine. Aduocabat autem omnes homines plangentes, & remissionē his qui à peccatis in captiuitatem deducti erant donans, soluebat eos à uinculis, de quibus ait Salomon, Restibus autem peccatorum suorū unusquisq; constringitur. Spiritus ergo dei descēdit in eum, eius, qui eum per prophetas promiserat uncturum se eum, ut de abundantia unctionis eius nos percipientes saluaremur. & sic quidem Matthæus.

Ostensio quod neq; plura, nec minus q̄ quatuor
possunt esse Euangelia. Cap. XI

LVcas autem sectator & discipulus apostolorū, de Zacharia & Elisabeth, ex quibus secundum repromissionem dei Ioannes natus est, referens ait, Erant autem iusti ambo ante deum, incedentes in omnibus mandatis & iustitijs domini sine querela. Et iterum de Zacharia dicens, Factum est autem cum sacerdotio fungeretur in ordine uicis suae ante dominum, secundum consuetudinē sacerdotij sorte exiuit, ut incensum poneret, & uenit uti sacrificaret, intrans in templum domini. Qui praest in conspectu domini, simpliciter & absolute & firme deū & dominū confitens, ex sua persona eum qui elegerit Hierusalem & legislationem sacerdotij fecerit, cuius est & angelus Gabriel, Etenim alterū su per hunc nesciebat: si enim intellectum perfectioris alicuius dei & domini praeter hunc habuisset, nō utiq; hunc quem sciebat labis esse fructū, absolute & in totū dominū & deū confiteretur, sicut ante ostendimus. Magnus in conspectu domini, & multos filiorū Israel conuertet ad dominū deū ipsorū, & ipse praecedet in cōspectu eius in spiritu & uirtute Heliae, praeparare domino plebem perfectam. Cui ergo populū praeparauit, & cuius in cōspectu domini magnus factus est: Vtiq; eius qui dixit, quoniā & plus q̄ propheta habuit aliquid Ioannes, & nemo in natiuitate mulierū maior est Ioāne Baptista, qui & populū praeparabat ad aduentū domini, cōseruis praenuntians, & penitentiam ipsis praekonās, uti remissionē à dño praesente perciperent, cōuersi ad deum à quo propter peccata & transgressionē erāt abalienati. Quēadmodum & Dauid ait, Alienati sunt peccatores ab utero, errauerunt à uentre. Et propter hoc cōuertens eos ad dominū eorū, praeparabat domino populum perfectum, in spiritu & uirtute Heliae. Et iterum de angelo referēs ait, In ipso autē tēpore missus est angelus Gabriel à deo, qui & dixit uirgini, Noli timere Maria, inuenisti em gratiā apud deū. & de domino dicit, Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur, & dabit ei dominus deus thronū Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob, & regni eius nō erit finis. Quis est autē alius qui regnat in domo Iacob sine intermissione in aeternū, nisi Christus Iesus dominus noster filius dei altissimi, qui per legem & pro

& prophetas promisit salutare suum facturum se omni carni uisibilem, ut fieret filius hominis, ad hoc ut et homo fieret filius dei. Propter quod exultans Maria clamabat pro ecclesia prophetans, Magnificat anima mea dominū, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo. Assumpsit enim Israel puerum suum, reminiscens misericordiæ suæ, Quemadmodum locutus est ad patres nostros, Abrahamæ & semini eius in æternum. Per hæc igitur tanta monstrat euangelium, quoniam qui locutus est patribus deus, hic est qui per Moysen legis dationem fecit, per quam legis dationem cognouimus, quoniam patribus locutus est, hic idem deus secundum magnā bonitatem suam effudit misericordiam in nos, in qua misericordia cōspexit oriens ex alto, & apparuit his, qui in tenebris & umbra mortis sedebant, & direxit pedes nostros in uiam pacis. Quemadmodum & Zacharias desinēs mutus esse, quod propter infidelitatem passus fuerat, nouello spiritu adimpletus, nouū dicebat deum. Omnia enim noua aderant uerbo noue disponente carnalem aduentū, uti eum hominē, qui extra deum ubi erat, ascriberet deo, propter quod & noue deum colere docebantur. Sed non alium deum, quoniam quidem unus deus qui iustificat circumcisionē ex fide, & præputiū per fidem. Propheta autē Zacharias dicebat: Benedictus dominus deus Israel, quia uisitauit, & fecit redemptionē populo suo. Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorum, qui a seculo sunt. Salutem ex inimicis nostris, & ex manu omnium qui oderunt nos. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & reminisci testamenti sancti sui, iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, uti det nobis sine timore ex manu inimicorum ereptis, seruire sibi in sanctitate & iustitia in conspectu suo omnes dies nostros. Deinde ad Ioannem dicit. Et tu puer propheta altissimi uocaberis, præbis enim ante faciem domini parare uias eius, ad dandum intellectum salutis populo eius, in remissionem peccatorum eorum. Hæc enim est salutis agnitio, quæ deerat eis, quæ est filius dei, quæ sciebat Ioannes dicens, Ecce agnus dei, qui auferet peccatum mundi: hic erat de quo dicebam, Post me ueni et uir, qui ante me factus est, quoniam prior me erat. Omnes quæ de plenitudine eius accepimus. Hæc itaque salutis agnitio, sed non alter deus, nec alter pater, neque bythus neque pleroma triginta æonum, nec mater ogdoasdos: sed agnitio salutis erat, agnitio filij dei, qui & salus & saluator, & salutare uere & dicitur & est, Salus quidem, sicut, In salutem tuam sustinui te domine, Saluator autem iterum: Ecce deus meus saluator meus, fidens ero in eum, Salutare autem sic: Notum fecit deus salutare suum in conspectu gentium. Etenim saluator quidem quoniam filius et uerbum dei, Salutare autem quoniam spiritus. Spiritus enim, inquit, faciei nostræ Christus dominus. Salus autem, quoniam uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, Hanc igitur

agnitionem salutis sciebat Ioannes, poenitentiam agentibus et credentibus in agnum dei, qui tollit peccatum mundi. Apparuit, inquit, & pastoribus angelus domini, annunciās gaudiū eis, quoniam generatus est in domo Dauid saluator, qui est Christus dominus: deinde multitudo exercitus coelestis laudantiū deum & dicentium, Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Hos angelos falsarij gnostici dicunt ab ogdoada uenisse, & descensionem superioris Christi manifestasse: sed corruunt iterum, dicentes eum qui sursum sit Christū & saluatorem non natum esse, sed & post baptisma eius qui sit de dispositione Iesu, spiritū sicut colūbam in eum descendisse. Mentuntur ergo ogdoados angeli secundū eos dicētes, quoniā generatus est hodie nobis saluator, qui est Christus dñs in ciuitate Dauid. Neq̄ em̄ Christus, neq̄ saluator tūc natus est secundū eos, sed ille qui est de dispositiōe Iesu, qui est mundi fabricator, is in quē uere post baptisma descendisse, hoc est, post triginta annos superni saluatoris dicunt. Quid aut̄ in ciuitate Dauid adposuerūt, nisi ut eam pollicitationem quæ à deo facta est Dauid, quoniam ex fructu uentris eius æternus erit rex, quòd impleatur euangelizarent. Etenim fabricator totius uniuersitatis fecerat promissionē Dauid, quemadmodum ipse ait, Adiutoriū nostrū à domino, qui fecit cœlum & terram. Et iterū, In manu eius omnes fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipse est mare & ipse fecit illud, & aridam manus eius formauerunt. Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus in cōspectu domini qui fecit nos, quia ipse est dominus deus noster: manifeste pronuntians spiritus sanctus per Dauid audientibus eum, quoniam erunt qui contemnent eum, qui plasmauit nos, qui & solus est deus: propter quod & dicebat, quæ prædicta sunt significans, quoniam ne enarraueritis, præter hunc, aut super hunc alius non est deus, cui magis intendere oporteat religiosos nos & gratos, præparans in eum qui fecerit, & constituerit, & enuntiat. Quid ergo erit his qui tantum blasphemix aduersus suum factorem adinuenerunt? Hoc idem autem & angeli. In eo enim quod dicunt, Gloria in excelsis deo, & in terra pax, eum qui sit altissimorum, hoc est, supercoelestium factorem, & eorum quæ super terram omnium conditorem his sermonibus glorificauerūt: qui suo plasmati, hoc est hominibus, suam benignitatē salutis de cœlo misit, propter quod & pastores, ait, reuertebantur glorificātes deum in omnibus quæ audierant & uiderant, quæadmodum & narratum est ad eos. Nō enim alterum deum glorificabant Israelitæ pastores, sed illum qui à lege & prophetis annuntiat̄ est, factorem omnium, quem & glorificant angeli. Si aut̄ alterum quidem angeli, qui erant ab ogdoade glorificabant, alterum uero pastores, errorem eis & non ueritatē detulerunt, & hi iniqui ab ogdoade erant angeli. Adhuc ait Lucas de domino

mino, Cum impleti essent dies purgationis imposuerunt eum in Hieru-
salem, astare eum domino, quēadmodū scriptū est in lege domini, Quo-
niam omne masculinum adaperiēs uuluā, sanctū domino uocabitur: Et
ut darent sacrificium secundū quod scriptū est in lege domini, Par tur-
turū, aut duos pullos columbinos, ex sua persona manifestissime deum
appellans eum qui legis dationem fecerit. Et Symeon autem, inquit, be-
nedixit deum, & ait: Nunc dimittes seruū tuum domine in pace. Quia
uiderunt oculi mei salutare tuum, Quod parasti ante faciem omniū po-
pulorum, Lumen ad reuelationem gentiū, & gloriam populi tui Israel.
Et Anna autem prophetissa, ait, similiter clarificabat deum uidens Chri-
stum, & loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionē Hie-
rusalem. Per hæc autem omnia uisus deus demonstratur, nullam liberta-
tis dispositionem per nouum aduentū filij sui testamentū hominibus
aperiēs. Quapropter & Marcus interpret & sectator Petri, initiū euan-
gelicæ cōscriptionis fecit sic, Initiū euangelij Iesu Christi filij dei, quēad-
modum dictū est in prophetis, Ecce mitto angelum meum, ante faciem
tuam, qui præparabit uiam tuam, uox clamātis in deserto, parate uiam
domini, rectas facite semitas ante deum nostrū, Manifeste initiū Euan-
gelij esse dicens, sanctorum prophetarum uoces, & eum quem ipsi do-
minum & deum confessi sunt, hunc patrem domini nostri Iesu Christi
præmonstrans, qui & promisit ei angelum suū ante faciem eius missus-
rum, qui erat Ioannes, in spiritu & uirtute Helix clamans in eremo, Pa-
rate uiam domini, rectas facite semitas ante deum nostrum. Quoniam
quidem non alium & alium prophetae annunciabant deum, sed unum
& eundem, uarijs autem significationibus & multis appellationibus.
Multis enim & diuersis quēadmodum in eo libro, qui ante hunc, osten-
dimus, & ex ipsis autem prophetis procedente nobis sermone ostende-
mus. In fine autē euangelij ait Marcus, Et quidem dominus Iesus, postq̄
locutus est eis, receptus est in ccelos, & sedet ad dexterā dei, confirmās
quod à propheta dictū est, Dixit dominus domino meo, sede à dextris
meis, quoaduscq̄ ponā inimicos tuos suppedaneum pedum tuorū. Sed
unus & idem deus & pater est, qui à prophetis quidem annuntiatus, ab
Euangelio uero traditus, quem Christiani colimus & diligimus, & to-
to corde factorem cœli & terræ credimus, & omnium quæ in eis sunt.
Hanc fidem annuntians Ioannes domini discipulus, uolens per Euan-
gelij annuntiationem auferre eum, qui à Cerintho insematus erat ho-
minibus errorē, & multo prius ab his qui dicuntur Nicolaitæ, qui sunt
uulsiō eius, quæ falso cognominatur scientia, ut cōfunderet eos & sua-
deret eos, quoniā unus deus, qui omnia fecit per uerbū suū, & nō quēad-
modū illi dicūt, alterū quidē fabricatorē, alium aut patrem domini, &
aliū quidem fabricatoris filium, alterū uero de superioribus Christum,
quem

quem & impafsibilem perfeueraffe defcēdentem in Iefum filium fabricatoris, & iterū reuolaffe in fuū pleroma: & initium quidem eſſe monogeni, Logon autē uerum filium unigeniti: & eam conditionē quā eſt ſecundum nos nō à primo deo factā, ſed à uirtute aliqua ualde deorſum ſubiecta, & abſciſa ab eorū communicatione, quā ſunt inuiſibilia, & innominabilia. Omnia igitur talia circūſcribere uolens diſcipulus domini, & regulā ueritatis cōſtituere in eccleſia, quia eſt unus deus omnipotens, qui per uerbū ſuum omnia fecit, & uiſibilia & inuiſibilia: ſignificans quoque, quoniā per uerbum per quod deus perfecit conditionem, in hoc & ſalutem his qui in conditione ſunt, præſtitit hominibus: ſic inchoauit in ea quā eſt ſecundū Euangeliū doctrina, In principio erat uerbū, & uerbū erat apud deū, & deus erat uerbū: hoc erat in principio apud deum, omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factū eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo uita erat, & uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non cōprehenderunt. Omnia, inquit, per ipſum facta ſunt. In omnibus ergo eſt, & hæc quā ſecundum nos eſt conditio. nō enim cōcedetur eis omnia dici, ea quā ſunt intra pleroma ipſorū. ſi em̄ & hæc pleroma ipſorū continet, nō extra eſt tanta iſta conditio, quēadmodum oſtendimus in eo libro, qui ante hūc eſt. ſi autē extra pleroma ſunt hæc, quod quidem impoſſibile uiſum eſt, non iam eſt omnia pleroma ipſorū: non eſt ergo extra hæc tanta conditio. Abſtulit autē à nobis diſſenſiones omnes ipſe Ioannes dicēs: in hoc mundo erat, & mūdus per ipſum factus eſt, & mundus eū non cognouit. In ſua propria uenit, & ſui eum non receperunt. Secundum autē Marcionem & eos qui ſimiles ſunt ei, neque mundus per eum factus eſt, neque in ſua uenit, ſed in aliena. Secundum autē quosdam gnoſticorū, ab angelis factus eſt iſte mūdus, & non uerbo dei: ſecundū autē eos qui à Valentino, iterū nō per eum factus eſt, ſed per Demiurgū. Hic em̄ operabatur ſimilitudines tales fieri, ad imitationem eorū, quā ſunt ſuſum, quemadmodū dicunt: Demiurgus autē perficiebat fabricationē conditionis. emiſſum enim dicunt eum à matre dominum & Demiurgum eius diſpoſitionis quā eſt ſecundum conditionem, per quē hunc mūdum factū uolunt: cum Euāgelium manifeſte dicat, quoniā per uerbum quod in principio erat apud deum, omnia facta: quod uerbum, inquit, caro factum eſt, & habitauit in nobis. ſecundum autē illos, neque uerbum caro factum eſt, neque Chriſtus, neque qui ex omnibus factus eſt ſaluator. Etenim uerbū & Chriſtum nec adueniſſe in hunc mundum uolunt: ſaluatorem uero non incarnatum, neque paſſum: deſcendiſſe autē quaſi columbam in eum Iefum, qui factus eſt ex diſpoſitione, & cum adnunciaſſet incognitū patrem, iterum aſcendiſſe in pleroma. Incarnatū autē & paſſum quidam quidem eum qui ex diſpoſitione ſit, dicunt Iefum, quem per Mariam dicunt pertranſiſſe, quaſi
aquam

aquam per tubum. Alij uero Demiurgi filium, in quem descēdisse eum Iesum, qui ex dispositione sit. Alij rursum Iesum quidē ex Ioseph & Maria natum dicunt, & in hunc descendisse Christū, qui de superioribus sit, sine carne & impasibilem existentē. Secundum autē nullam sententiam hereticorū, uerbum dei caro factū est. Si enim quis regulas ipsorum omnium perscrutetur, inueniet quoniā sine carne & impasibilis ab omnibus illis inducitur dei uerbū, & qui est in superioribus Christus. Alij enim putant manifestum eum, quemadmodū hominem transfiguratū, neq; autem natum neq; incarnatū dicunt illum. Alij uero neq; figuram eum assumpsisse hominis, sed quemadmodum columbā descendisse in eum Iesum, qui natus esset ex Maria. Omnes igitur illos falsos testes ostendens discipulus domini, ait, Et uerbū caro factū est, & habitauit in nobis. Et ut non inquiramus cuius dei uerbū caro factū est, ipse insuper docet, dicens: Fuit homo missus à deo, erat ei nomen Ioannes, hic uenit in testimoniū ut testaretur de lumine. Præcursor igitur Ioannes qui testatur de lumine à deo missus est, utiq; ab eo cui Gabriel est angelus, qui etiam Euāgelizauit generationē eius, qui & per prophetas promisit angelum suum missurum ante faciem filij sui, & præparaturum uiam eius, hoc est testificaturū de lumine in spiritu & uirtute Heliae. Helias autē rursus cuius dei seruus & propheta fuit: eius qui fecit cœlum & terrā, quē admodū & ipse cōfiteretur. A conditore igitur & fabricatore huius mundi missus Ioannes, quēadmodū poterat testificari de eo lumine, quod ex his quæ sunt innominabilia & inuisibilia descenderet: Omnes enim heretici decreuerunt, Demiurgū ignorare eam quæ sit super eum uirtutē, cuius testis & ostensor inuenitur Ioannes. propter hoc dominus plusquam prophetā dixit eum habuisse. reliqui enim oēs prophætæ annunciauē aduentum paterni luminis, concupierunt autē digni esse uideri eum, quem prædicabant: Ioannes autē & prænunciauit similiter sicut alij, & aduentū uidit & demonstrauit, & credere in eū suauit multis, ita ut ipse & prophætæ & apostoli locum habuerit. Hic est enim plusq; propheta, quoniā primo apostoli, secundo prophætæ, omnia autē ex uno & eodē ipso deo. Bonum enim & illud, quod per conditionem à deo in uinea factum est, & primo bibitum est uinum: nemo enim illud uituperauit ex his qui biberunt, sed & dominus accepit de eo: melius autē quod per uerbum compendialiter ac simpliciter ex aqua ad usum eorū qui ad nuptias cōuocati erant, factum est uinum. Quamuis enim possit dominus ex nullo subiacente eorum, quæ sunt conditionis, præbere epulanti bus uinū, & esca cōplere esurientes, hoc quidē non fecit. Accipiens autē eos qui à terra essent panes, & gratias agens, & iterū aquā faciēs uinum, saturauit eos qui recūbebant, & potauit eos, qui inuitati erant ad nuptias: ostendens quoniā deus, qui fecit terram, & iussit eam fructus facere,

& con

& constituit aquas & edidit fontes, hic & benedictionem escæ, & gratiam potus in nouissimis temporibus per filium suum donat humano generi, incomprehensibilis per comprehensibilem, & inuisibilis per uisibilem, cum extra eum non sit, sed in sinu patris existat. Deū enim, inquit, nemo uidit unquā, nisi unigenitus filius dei, qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Patrem enim inuisibilem existentem, ille qui in sinu eius est filius, omnibus enarrat. Propter hoc cognoscūt eum hi quibus reuelauerit filius, & iterū pater per filium filij sui dat agnitionē, his qui diligunt eum. A quo & Nathanael discens cognouit, cui & testimoniū reddidit dominus, quoniā uerus Israelita est, in quo dolus nō est: in quo & ait ei, Rabbi tu es filius dei, tu es rex Israel. A quo & Petrus edoctus cognouit Christū filium dei uiui dicētis, Ecce filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, ponā spiritū meum super eum, & iudiciū gentibus annuntiabit: non contendet, neq; clamabit, neq; quisquā audiet uocē eius in plateis: calamū quassatū non confringet, & linū fumigans nō extinguet, usq; quo emittat in contentionē iudiciū, & in nomine eius gētes sperabunt. Et hæc quidē sunt principia Euāgelij, unū deū fabricatorem huius uniuersitatis eum, qui per prophetas sit annuntiatus, & qui per Moysen legis dispositionē fecerit, patrē domini nostri Iesu Christi annuntiantia, & præter hunc alterū deum nescientia, neq; alterū patrem. Tanta est autē circa Euangelia hæc firmitas, ut & ipsi hæretici testimoniū reddant ei, & ex ipsis egrediēs unusquisq; eorū, conetur suā confirmare doctrinā. Ebionici etenim eo Euangelio quod est secundum Matthæum solo utentes, ex illo ipso cōuincuntur nō recte præsumentes de domino. Marcion autē id quod est secundū Lucā circūcidēs, ex his quæ adhuc seruātur penes eum, blasphemus in solum existentē deum ostenditur. Qui autē Iesum separant à Christo, & impassibilem perseverasse Christū, passum uero Iesum dicunt, id quod secundū Marcū est præferentes Euangeliū, cum amore ueritatis legētes illud, corrigi possunt. Hi autē qui à Valentino sunt, quod est secundū Ioānem plenissime utētes, ad ostensionē coniugationum suarum, ex ipso detegentur nihil recte dicentes, quēadmodum ostendimus in primo libro. Quando ergo hi qui contradicunt nobis testimoniū perhibeant, & utantur his, firma & uera est nostra de illis ostensio. Neq; autē plura numero q̄ hæc sunt, neq; rursus pauciora capit esse Euangelia. Quoniā enim quatuor regiones mūdi sunt in quo sumus, & quatuor principales spiritus, & disseminata est ecclesia super omnē terrā, columna autē & firmamentū ecclesiæ est Euangelium & spiritus uitæ, consequens est quatuor habere eam columnas, undiq; flantes incorruptibilitatē, & uiuificātes homines. Ex quibus manifestū est, quoniam qui est omnīū artifex uerbum, qui sedet super Cherubim & cōtinet omnia, declaratus hominib; dedit nobis quatuor

Αὐτοκτιστος

*Ebioncorum
Euangelium*

drifor

driforme Euangelium, quod in uno spiritu continetur. Quēadmodum & Dauid postulans eius aduentum ait, Qui sedes super Cherubin ap-
 pares. etenim Cherubin quadriformia, & formæ ipsorū imagines sunt
 dispositionis filij dei. Primum enim animal, inquit, simile Leoni, effica-
 bile eius & principale & regale significans. Secundum uero simile uitu-
 lo, sacrificalem & sacerdotalem ordinationē significās. Tertium uero ha-
 bens faciem quasi humanam, eum qui est secundum hominē aduentum
 eis manifeste describēs. Quartū uero simile Aquilæ uolitantis, spiritus
 in ecclesiam aduolantis gratiā manifestans. Et euangelia igitur his con-
 sonantia in quibus insidet dominus Iesus. Aliud enim illam quæ est à
 patre principalem & efficacilem & gloriosam generationē eius enarrat
 dicens sic: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus
 erat uerbum, & omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil.
 Propter hoc & omni fiducia plenum est Euangeliū istud, talis est enim
 persona eius. Id uero quod est secundū Lucam, quoniā quidem sacerdo
 talis characteris est, Zacharia sacerdote sacrificante deo inchoauit, iam
 enim saginatus parabatur uitulus, qui pro inuentione minoris filij inci-
 peret mactari. Matthæus uero eam quæ est secundum hominē genera-
 tionem eius enarrat: Liber dicens generationis Iesu Christi filij Dauid,
 filij Abrahā. Et iterū, Christi aut generatio sic erat. Humanæ formæ igitur
 hoc Euangelium, propter hoc per totū euangeliū humiliter sentiens
 & mitis homo separatus est. Marcus uero à prophetico spiritu ex alto
 adueniente hominibus initium fecit: Initium, dicens, Euangelij quem-
 admodum scriptū est in Esaia propheta. Volatilem pennatū, imaginem
 euangelij monstrans, propter hoc & cōpendiosam & præcurrentem an-
 nunciationē fecit. Propheticus enim character est hic, & ipsum uerbum
 dei, illis quidē qui ante Moysen fuerunt patriarchis secundū diuinitatē
 & gloriā colloquebantur, His uero qui in lege sacerdotalem & ministe-
 riales actum præbebant. Post deinde nobis homo factus, munus cœle-
 stis spiritus in omnem misit terram, protegens nos alis suis. Qualis igitur
 dispositio filij dei, talis & animalium forma: & qualis animalium for-
 ma, talis & character euāgelij. Quadriformia aut animalia, & quadrifor-
 me euangeliū, & quadriformis dispositio domini. Et propter hoc qua-
 tuor data sunt testamenta humano generi, unum quidem ante cataclys-
 mum sub Adam. Secundū uero post cataclysmū sub Noe. Tertium uero
 legislatio sub Moysē. Quartum uero quod renouat hominē, & reca-
 pitulat in se omnia, quod est per euangeliū, eleuans & pennigerans ho-
 mines in cœleste regnum. His igitur sic se habentibus, uani omnes & in-
 docti, & insuper audaces, qui frustrātur speciem euangelij, et uel plures
 quàm dictæ sunt, uel rursus pauciores inferunt personas euangelij: qui-
 dam ut plures uideantur quæ est ueritatis adinuenisse, quidam uero ut res-
 probent

als, partē glo-
riatur se habe-
re Euangeliij.

proben dispositiones dei. Etenim Marcion totū reijciens euangeliū, imò uero seipsum abscindēs ab euāgelio* pariter gloriat̄ se habere euāgelium, Alij uero ut donū spiritus frustrentur, quod in nouissimis temporibus secundū placitū patris effusum est in humanū genus, illam speciem non admittunt, quæ est secundū Ioannem euangeliū, in qua paracletum se missurum dominus promisit, simul & euangeliū, & propheticum repellūt spiritum. Infelices uero qui pseudoprophetæ quidē esse uolunt, prophetiæ uero gratiā repellunt ab ecclesia, similia patiētes his, qui propter eos qui in hypocrisi ueniunt, etiā à fratrum cōmunicatione se abstinent. Datur aut̄ intelligi, quod huiusmodi neq; apostolū Paulum recipiant. In ea enim epistola quæ est ad Corinthios de prophetis charismatibus diligēter loquutus est, & scit uiros & mulieres in ecclesia prophetantes. Per hæc igitur omnia peccātes in spiritū dei, in irremissibile incidūt peccatū. Hi uero qui sunt à Valentino iterū existentes extra omnem timorē, suas cōscriptiones proferentes, plura habere gloriantur, q̄ sint ipsa euangelia. Siquidem in tantū processerūt audaciæ, uti quod ab his non olim conscriptū est, ueritatis euangeliū titulent, in nihilo conueniens apostolorū euangelijs, ut nec euangeliū quidē sit apud eos sine blasphemia: Si enim quod ab eis profertur ueritatis est euangeliū, dissimile est aut̄ hoc illis, quæ ab apostolis nobis tradita sunt, qui uolunt possunt discere, quemadmodum ex ipsis scripturis ostenditur, iam non esse id, quod ab apostolis traditum est ueritatis euangeliū. Quoniam autem sola uera & firma, & non capit neq; plura præterquam prædicta sunt, neq; pauciora esse euangelia, per tot & tanta ostendimus. & enim cum omnia composita & apta deus fecerit, oportebat & speciem euangeliij bene cōpositam, & bene cōpaginatam esse. Examinata igitur sententia eorum, qui nobis tradiderunt ex ipsis principijs ipsorum, ueniamus & ad reliquos apostolos, & perquiramus sententiā eorum de deo, post deinde ipsos domini sermones audiamus.

Quæ sit reliquorum Apostolorum doctrina. Cap. XII

Petrus igitur apostolus post resurrectionē domini, & assumptionē in cœlos, uolens adimplere duodecim apostolorū numerū, & eligere prouidentia alterum, qui electus esset à deo, his qui aderant dixit: Viri fratres, oportebat impleri scripturā hanc, quam prædixit spiritus sanctus ore Dauid de Iuda, qui factus est dux his, qui apprehēderūt Iesum, quoniam annumeratus fuit inter nos, fiat habitatio eius deserta, & non sit qui inhabitet in ea, & episcopatū eius accipiat alter. Adimplerionem eorū ex his quæ à Dauid dicta sunt faciēs. Rursus cū spiritus sanctus descendisset in discipulos, uti omnes prophetarēt & loquerentur linguis: & quidā irridere eos quasi à musto ebrios, dixit Petrus, Non ebrios quidem esse, cū sit hora tertia diei, esse autem hoc quod dictū est per prophetam

phetam: Erit in nouissimis diebus dicit dominus. Effundam de spiritu meo in omnem carnem & prophetabunt. Deus igitur qui per prophetam promisit, missurum se spiritum suum in humanū genus, ipse & misit ei, & ipse deus à Petro annūciatur suam promissionem adimplesse. Viri enim, inquit Petrus, Israelitæ, audite sermones meos: Iesum Nazarenū uirū approbatū à deo in uobis, uirtutibus & prodigijs & signis quæ fecit per ipsum deus, in medio uestrum, quæadmodum ipsi scitis: hunc definito consilio & præscientia dei, traditū per manus iniquorum affigentes interfecistis: quæ deus excitauit solutis doloribus inferorū, quoniā non erat possibile teneri eum ab eis. Dauid enim dicit in ipsum, Prouidebam dominū in cōspectu meo semper, quoniā à dextris mei est ne mouear, propter hoc lætatū est cor meū, & exultauit lingua mea, in super & caro mea requiescet in spe. Quoniā non derelinques animā meam in inferno, neq; dabis sanctū tuum uidere corruptionē. Dehinc rursum fiducialiter illis dicit de patriarcha Dauid, quoniā mortuus est, & sepultus, & sepulchrū eius sit apud eos, usq; in hunc diē. Propheta aut, inquit, cum esset, & sciret quoniam iureiurando ei iurauit deus, de fructu uentris eius sederet in throno eius, prouidens locutus est de resurrectione Christi, quoniā neq; derelictus est apud inferos, neque caro eius uidit corruptionē. Hunc Iesum, inquit, excitauit deus, cuius nos oēs sumus testes: qui dextera dei exaltatus, repromissionē sancti spiritus accipiens à patre effudit donationē hanc, quam uos nūc uidetis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cœlum, dicit autem ipse: Dixit dominus domino meo, sede ad dexteram meam, quoadusq; ponam inimicos tuos subpedaneum pedum tuorum. Certissime ergo sciat omnis domus Israel, quoniā & dominū eum, & Christū deus fecit hunc Iesum, quem uos crucifixistis. Cū dixissent ergo turbæ, quid ergo faciemus? Petrus ad eos ait. Pœnitentiā agite & baptizetur unusquisq; uestrum in nomine Iesu in remissionem peccatorū, & accipietis donū spiritus sancti. Sic non alium deum, nec aliam plenitudinē annuntiabant apostoli, nec alterum quidem passum, & resurgentem Christum, alterū uero qui sursum uolauerit, & impassibilis perseverauerit: sed unum & eundem deum patrem, & Christum Iesum qui à mortuis resurrexit, & eam quæ in eum fidem annunciabant his, qui non credebant in filium dei, & ex prophetis cohortabantur eos, quoniā eum quæ promisit se deus missurū Christū, misit Iesum, quem ipsi crucifixerunt, quem deus excitauit. Rursus cum Petrus simul cum Ioāne uidisset eum, qui à natiuitate claudus erat ante portam templi, quæ dicitur speciosa, sedentem & petentē elemosynā, dixit ei: argentum & aurum non est mihi, quod aut habeo hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et statim eius confirmati sunt gressus, & plantæ, & ambulabat, & introiuit cum ipsis in tem

plum, ambulans & saliens & glorificans deum. Multitudine aut̄ uniuersa collecta ad eos propter inopinatum factum, Petrus dixit eis. Viri Israelitae quid miramini in hoc, & nos quid intuemini, quasi nostra uirtute fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, deus patrum nostrorum glorificauit filium suum, quem uos quidem tradidistis in iudicium, & negastis ante faciem Pilati, cum remittere eum uellet. Vos aut̄ sanctum & iustum aggrauastis, & petistis uirum homicidam donari uobis, ducem aut̄ uitae occidistis: quem deus excitauit a mortuis, cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius, hunc quem uidetis & scitis confirmauit nomen eius, & fides quae est per ipsum, dedit ei incolumitatem coram uobis omnibus. Et nunc fratres scio quoniam secundum ignorantiam fecistis nequam. Deus aut̄ quae praedixit ore omnium prophetarum pati Christum suum, adimpleuit. Penitentiam igitur agite & conuertimini, uti delectantur peccata uestra, & ueniant uobis tempora refrigerii domini, & mittat praeparatum uobis Iesum Christum, quem oportet quidem caelum suscipere usque ad tempora dispositionis omnium, quae locutus est ei deus, per sanctos prophetas suos. Moyses quidem dicit ad patres nostros, quoniam prophetam excitabit uobis dominus deus noster ex fratribus nostris, quemadmodum me, ipsum audietis in omnibus quaecumque locutus fuerit ad uos. erit aut̄ omnis anima, quaecumque non audierit prophetam illum, peribit de populo: Et omnes a Samuel & deinceps, & omnes quot quot locuti sunt annunciauerunt dies istos. Vos estis filii prophetarum & testamenti quod deus disposuit ad patres nostros, dicens ad Abraham. In semine tuo benedicentur omnes tribus terrae. Vobis primum deus excitans filium suum misit benedictum uos, ut conuertat se unusquisque a nequitia suis. Manifestam ergo praedicationem Petrus cum Ioanne praedicauit eis, repromissionem quam fecit deus patribus, per Iesum adimpletam euangelizans. Non quidem alterum deum annuntians, sed filium dei, qui & homo factus est & passus, in agnitionem adducens Israel, & in Iesu resurrectionem quae a mortuis annuntians, & significans, quoniam omnia quae prophetae annunciauerunt de passione Christi, haec adimpleuit deus. Propter quod rursus conuocatis principibus sacerdotum, fiducialiter Petrus dixit ad eos. Principes populi & seniores Israelitae, si nos hodie redarguimur a uobis in beneficio hominis infirmi, in quo hic sanatus est, cognitum sit omnibus uobis et omni populo Israel, quoniam in nomine Iesu Christi Nazareni, quem uos crucifixistis quem deus excitauit a mortuis, in hoc hic astat in conspectu uestro sanus. Hic est lapis preciosus reprobatus a uobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli. Et non est aliud nomen sub caelo, quod datum sit hominibus, in quo oporteat saluari nos. Sic apostoli non deum mutabant, sed Christum annuntiabant populo esse Iesum, qui crucifixus est, quem deus excitauit, qui prophetas misit

misit, idem deus excitauit & salutem in eo dedit hominibus. Cōfusus igitur & per curationē, annorū enim, inquit scriptura, plusq̄ xl. erat homo in quo factum est signum curationis, & per doctrinā apostolorū & prophetarum expositionem, cum remisissent summi sacerdotes Petrum & Ioannē, & reuersi essent ad reliquos coapostolos & discipulos domini, id est in ecclesiam, & enarrassent quæ fuerant facta, & quemadmodum fiducialiter egissent in nomine Iesu: Audientes, inquit, tota ecclesia unanimes extulerunt uocem ad deum & dixerunt. Domine tu es deus qui fecisti cœlum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt, qui per spiritum sanctum ore Dauid patris nostri, pueri tui dixisti. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania: Astiterunt reges terræ, & principes cōgregati sunt in unum, aduersus dominū, & aduersus Christum eius. Cōuenerunt enim in hac ciuitate aduersus sanctū filiū tuum Iesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israel, facere quæcūq̄ manus tua & uoluntas tua prædestinauerat fieri. Hæ uoces ecclesiæ, ex qua habuit omnis ecclesia initiū. Hæ uoces ciuitatis magnæ noui testamēti ciuium. Hæ uoces apostolorū, hæ uoces discipulorum domini, eorū qui post assumptionē domini per spiritum & perfecti extiterūt, & inuocauerunt deum, qui fecit cœlum & terram, & perfecti extiterūt, & eius filius Iesus, quem unxit deus, & alterum aut̄ nescientes. Non erat ibi tunc Valentinus, nec Marcion, nec reliqui sui, uel eorū qui assentiunt eis euersores. Propter quod exau diuit eos factor omnium deus: Cōmotus est enim, inquit, locus, in quo erant collecti, & repleti sunt oēs spiritu sancto, & loquebantur uerbū dei cum fiducia, omni uolenti credere: uirtute enim magna, inquit, reddebāt testimoniū apostoli resurrectionis domini Iesu, dicētes ad eos. Deus patrum nostrorum excitauit Iesum quem uos apprehendistis, & interfecistis suspendentes in ligno, hunc deus principem & saluatorē exaltauit gloria sua, dare pœnitentiā Israel, & remissionē peccatorū: & nos in eo testes sumus sermonū horum, & spiritus sanctus, quem dedit deus credentibus ei. Omni quoq̄ die, inquit, in templo & in domo nō cessabāt docentes & euangelizantes Christum Iesum filium dei. Hæc enim erat salutis agnitio, quæ perfectos ad deū efficit eos, qui cognoscūt filij eius aduentum. Quoniā aut̄ impudentes quidam eorū dicunt, apud Iudæos præconantes apostoli non poterant alterū eis deum annuntiare præter eum, qui creditus fuerat ab ipsis: dicimus ad eos, quoniam si secundum olim insitam opinionē hominibus loquebantur apostoli, nemo ab his cognouit ueritatem, multo autē prius à domino, etenim ipsum sic locutum dicunt. Nec hi ergo ipsi ueritatē sciunt, sed sententia eorū de deo cum esset talis, exceperant doctrinā quemadmodū audire poterant. Secundum hunc igitur sermonē, apud neminē erit regula ueritatis, sed omnes

mnes discipuli omnibus imputabunt, quoniã quẽadmodũ unusquisq̃
 sentiebat, & quẽadmodum capiebat, sic sermo ad eum factus est. Super-
 fluis aut̃ & inutilis aduentus domini parebit, siquidem uenit permittu-
 rus & seruaturus uniuscuiusq̃ olim insitam de deo opinionẽ. Adhuc et-
 tiam & multo durius erat, quẽadmodum uiderant Iudæi & cruci affixe-
 rant, annuntiare hunc esse Christum filium dei, æternũ ipsorum regem.
 Non igitur iam secundum pristinam eorum opinionem loquebantur
 ad eos. Qui enim in faciem interfectores eos esse domini dicebãt, multo
 magis fiducialiter eum patrem, qui super Demiurgum est & ipsis an-
 nuntiarent, & non id quod putabant unusquisq̃: & multominus erat
 peccatum, si quidem superiorẽ saluatorẽ, ad quem ascendere eos oportet
 quoniam esset impassibilis, non affixissent cruci. Quẽadmodum
 enim gentibus non secundum sententiam illorũ loquebantur, sed cum
 fiducia dicebant, quoniã dñi ipsorum non essent dñi, sed idola demonio-
 rum: simili modo & Iudæis annuntiassent, si alterũ maiorẽ & perfectio-
 rem scissent patrem, non annunciantes, neq̃ augentes eorũ non ueram
 de deo opinionẽ. ethnicorum aut̃ soluentes errorem, & auferẽtes à suis
 dñis, non utiq̃ alterum eis inferebant errorẽ, sed auferentes eos qui non
 erant dñi, eum qui solus erat deus & uerus pater ostenderunt. Ex uerbis
 Petri igitur quæ fecit in Cæsaria ad Cornelium Centurionẽ, & eos, qui
 cum eis erant gentiles, quibus primo enarratus est sermo dei, cognoscẽ-
 dũ est nobis, quæ annunciabant apostoli, & qualis fuit prædicatio ipso-
 rum, & quam habuerunt de deo sententiã. Erat enim Cornelius hic reli-
 giosus & timens deum cum tota domo sua, & faciẽs elemosynas multa-
 tas in populo, & orans deum semper. Vidit ergo circa horam nonam
 diei, angelũ dei intrantem ad se, & dicentẽ, elemosynæ tuæ ascẽderunt
 in recõmemorationẽ in cõspectu dei. Propter quod mitte ad Simonem
 qui uocatur Petrus. Petrus aut̃ cum uidisset reuelationẽ, in qua respon-
 dit ad eum cœlestis uox: Quæ deus emundauit tu ne cõmune dixeris,
 hoc ideo, quoniã qui per legem inter munda & immũda distinxit deus,
 hic emundauit gentes per sanguinẽ filij sui, quem & Cornelius colebat,
 ad quem Petrus ueniens dixit, in ueritate cõperi quoniã non est perso-
 narum acceptor deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur ius-
 titiam acceptabilis ei est, Manifeste significans, quoniam quem antea
 deum timebat Cornelius, quẽ per legẽ & prophetas audierat, propter
 quẽ & elemosynas faciebat, hic in ueritate est deus. Deerat aut̃ ei agni-
 tio, propter quod adiecit: Vos scitis quod factũ est uerbũ per omnem
 Iudæam, incipiens enim à Galilæa post baptismũ quidem prædicauit Ie-
 sannes Iesum à Nazareth, quemadmodum unxit eum deus sp̃iritu san-
 cto & uirtute: ipse circuiuit benefaciens & curans omnes, qui oppressi
 erant à diabolo, quoniã deus erat cumeo. Et nos testes sumus omnium
 eorum

eorum, quæ fecit in regione Iudæorum & in Hierusalem, quem & inter
fecerunt suspēdentes in ligno: hunc deus excitauit tertia die & dedit eū
manifestum fieri, nō omni populo, sed testibus nobis prædestinatis ab
eo, qui cum eo & manducauimus & bibimus post resurrectionē à mor-
tuis. Et præcepit nobis annunciare populo & testificari, quoniã ipse est
prædestinatus à deo iudex uiuorum & mortuorū. Huic omnes prophe-
tæ testimoniū reddunt, remissionē peccatorū accipere per nomen eius
omnem credentem in eum. Filium ergo dei quem ignorabāt homines,
annuntiabant apostoli, & aduentum eius, his qui ante instructi erant de
deo, sed nō alterum deum inferebant. Si enim tale aliquid sciret Petrus,
libere gentibus prædicasset alterum quidem Iudæorū, alterum autē Chri-
stianorum esse deum, qui quidem propter uisionē angeli conterriti om-
nes quęcunq; eis dixisset credidissent. Ex uerbis autē Petri manifestum
est quoniam præcognitum quidem eis deum custodiuit, filiū autem dei
Iesum Christum esse testificatus est ipsis, iudicem uiuorum & mortuo-
rum, in quo baptizari eos iussit in remissionem peccatorum: & nō tan-
tum hoc, sed & Iesum Christum esse filium dei testificatus est, qui & un-
ctus spiritu sancto Iesus Christus dicitur. Et est hic idē ex Mariā natus
quemadmodum Petri continet testificatio. An nunquid perfectam tūc
cognitionem nondum habebat Petrus, quam postea adinuenerunt hi-
c Imperfectus igitur secundū hos Petrus, imperfecti autem & reliqui apo-
stoli, & oportebit eos reuiuiscere horū fieri discipulos, ut & ipsi per-
fecti fiant. Sed & hoc quidem ridiculum est. Arguuntur uero isti non
quidem apostolorū, sed suæ malæ sententiæ esse discipuli. Propter hoc
autem & uariæ sententiæ sunt uniuscuiusq; eorum recipientes errorem
quemadmodum capiebat. Ecclesia uero per uniuersum mundum ab a-
postolis firmum habens initium, in una & eadem de deo, & de filio eius
perseuerat sententia. Philippus autē rursus Spadoni reginæ Aethiopum
reuertēti à Hierosolymis, & legēti Esaiā prophetā solus soli quē annun-
tiavit: Nōne eū de quo dixit propheta. Tanq̄ ouis ad occisionē ductus
est, quēadmodū agnus ante tondentē se sine uoce, sic non aperuit os su-
um. natiuitatē eius quis, enarrauit: quoniã tollitur à terra uita eius: hūc
esse Iesum & impletā esse in eo scripturā, quēadmodum ipse eunuchus
credens, et statim postulās baptizari dicebat, Credo filiū dei esse Iesum,
qui & missus est in regiones Aethiopiæ, prædicaturus hoc quod ipse
crediderat, deum quidē unū per prophetas prædicatū, huius uero filiū
fecisse secundū hominē aduentū, & ut ouem ad uictimā ductum, & reli-
qua quęcunq; prophetæ dicunt de eo. Paulus quoq; & ipse posteaq;
de cælo locutus est ad eum dominus, & ostēdit quoniã suū dominum
persequeretur, persequēs discipulos eius, & misit Ananiam ad eū, ut ite-
rum uideret & baptizaretur: in synagogis, ait, in Damasco prædicabat

cum omni fiducia Iesum, quoniã hic est Christus filius dei. Hoc est mysterium, quod dicit per reuelationẽ manifestatũ sibi, quoniã qui passus est sub Pontio Pilato, hic dominus est omniũ, & rex & deus & iudex, ab eo qui est omniũ deus accipiens potestatem, quoniã subiectus factus est usq; ad mortem, mortem autem crucis. Quoniã hoc uerum est Atheniensibus euangelizans in Ariopago, ubi Iudæis non assistentibus, licebat ei cum fiducia uerum prædicare deum, dixit eis. Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ dominus existens, nõ in manufactis templis inhabitat, nec à manibus humanis tractatur, tanq; alicuius indigens, cum ipse omnibus dederit uitam & spiritum, & omnia fecerit, qui fecit ex uno sanguine omne genus hominũ inhabitare super faciem totius terræ, præfiniẽs tempora, secundum determinationẽ inhabitationis eorum, quærere illud quod est diuinum, si quomodo tractare possint illud aut inuenire, quãuis etiam nõ longe sit ab unoquoq; nostrum: in ipso enim uiuimus, mouemur, & sumus, & quemadmodũ quidam secundum uos dixerũt, huius enim & genus sumus. Genus igitur cum simus dei, non oportet nos putare id quod est diuinum, simile esse auro uel argento, uel lapidi per artem uel concupiscentiam hominis deformato. Tempora ergo ignorantia despiciens deus, nunc præcepit hominibus omnibus ubiq; pœniteri in ipsum, quoniã constituit diem iudicari orbem terræ in iustitia, in uiro Iesu, in quo statuit fidem, excitã eum à mortuis. Hoc autem in loco nõ solum factorem mundi deum eis annuntiat non assistẽtibus Iudæis, sed & quoniam unum genus humanum fecit inhabitare super omnem terram. Quemadmodũ & Moyses ait, quando diuisit altissimus gentes, quẽadmodũ disperfit filios Adam statuit terminos gentiũ, secundum numerũ angelorũ dei. Populum autem qui credit deo, iam nõ esse sub angelorum potestate, sed sub domini: populus eius Iacob, funiculũ hæreditatis eius Israel. Et iterum Lystris Lycaeiæ cum esset Paulus cum Barnaba, & à natiuitate claudum in nomine domini nostri Iesu Christi ambulare fecisset, & cum turba honorare eos uellet quemadmodum deos, propter admirabile factum, ait eis, Nonne similes uobis sumus homines, euangelizantes uobis deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt. Qui in præteritis tẽporibus permisit omnes gentes abire uias suas, quanq; non sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens, de cœlo dans pluias & tẽpora fructifera, adimplens cibo & hilaritate corda nostra. Quoniã autem his annuntiationibus eius omnes epistolæ consonant, ex ipsis epistolis ostendimus apto in loco exponentes Apostolum: nobis autem conlaborantibus his ostensionibus, quæ ex scripturis sunt, & quæ multifarie dicta sunt, breuiter & cõpendiose annuntiantibus, & tu cum magnanimitate intende eis, & non longiloquium putare, hoc intelligens, quoniam ostensio

μακροθυμία
μακρολογία

ostensiones quæ sunt in scripturis, nõ possunt ostendi, nisi ex ipsis scripturis. Stephanus aut̄ iterum qui electus est ab apostolis primus diaconus, qui & primus ex omnibus hominib. sectatus est uestigia martyrij domini, propter Christi confessionē primus interfectus, fiducialiter loquens populo, & docens eos dicens. Deus gloriæ uisus est patri nostro Abrahamæ, & dixit ad eum, Exi de terra tua & de cognatione tua, & ueni in terrā quam demonstrabo tibi. & transtulit illum in terrā hanc, quam nunc & uos inhabitatis, & non dedit ei hæreditatē in ea, nec gressum pedis, sed promisit dare ei in possessionē eam, & semini eius post eum. Locutus est aut̄ sic deus ad eum, quoniã erit semen eius peregrinũ in terra aliena, & in seruitutē redigentur & uexabũtur annis quadringentis, & gentē cui seruiet, iudicabo ego, dicit dominus. Et postea exient & seruient mihi in isto loco. & dedit ei testamentũ circumcisionis, & sic generauit Isaac. Et reliqua aut̄ uerborũ eius eundem deum annuntiant, qui fecit cum Ioseph & cum patriarchis, qui & colloquutus est Moyse: & omnem apostolorũ doctrinã unum & eundem deum annuntiasse, qui transtulit Abraham, qui promissionē hæreditatis ei fecit, qui testamentũ circumcisionis apto tẽpore dedit, qui ex Aegypto uocauit semen eius seruum manifeste per circumcisionē; in signo enim dedit eam, ut nõ similes essent Aegyptijs. Hunc factorē omnium, hunc patrē domini nostri Iesu Christi, huc deum claritatis ex ipsis sermonibus & Actibus apostolorũ uolentes discere possunt, & contemplari, quoniã unus hic deus super quem alius non est. Si aut̄ erat super hunc alius deus, ex abundantiper quem alius non est. Si aut̄ erat super hunc alius deus, ex abundantiper cõparationem diceremus, hic illo melior est. Melior enim ex operibus apparet, quẽadmodũ & prædiximus, & cum illi nullum patris sui opus habeant ostendere, hic solus ostenditur deus. Si quis aut̄ ægrotãscirca quæstiones, ea quæ ab apostolis de deo dicta sunt allegorizanda existimat, prædictos sermones nostros discutiat, in quibus unũ deũ cõditorem & factorē omniũ ostēdimus, & ea quæ ab illis dicuntur destruximus & denudauimus: & inueniet cõsonantes eos apostolorũ doctrinæ, & sic habere quẽadmodum docebant & persuadebantur, quoniam unus est fabricator omnium deus: & cum repulerit à sententia sua tantum errorem, & eam quæ est aduersus deum blasphemiam, & à semetipso inueniet rationem, cognoscens & eam quæ est secundum Moysen legem, & gratiã noui testamenti, utraq; apta tẽporibus, ad utilitatem humani generis ab uno & eodem præstita deo. Omnes enim qui sunt malæ sententiæ, moti ab ea legis datione, quæ est secundum Moysen, dissimilem eam & contrariam euangelij doctrinæ arbitantes, iam non sunt cõuersi, uti differentiæ utriusq; testamēti inquirerēt causas. Deserti igitur cum sint à paterna dilectione, & inflati à satana, cõuersi in Simonis magi doctrinam, abstiterunt sententijs ab eo qui est deus, & putauerunt quod

quod à semetipsis plus inuenissent quàm apostoli, alterū deum adinuenientes. Et apostolos quidem adhuc quæ sunt iudæorū sentientes, annunciasse Euangeliū, se autē synceriores & prudentiores apostolis esse. Vnde & Marcion, & qui ab eo sunt, ad intercidendas cōuersi sunt scripturas, quosdam quidem in totū non cognoscentes, secundum Lucam autē Euangelium & epistolas Pauli decurtantes, hæc sola legitima esse dicunt, quæ ipsi minorauerūt. Nos autē etiā ex his, quæ adhuc apud eos custodiuntur, arguemus eos donante deo, in altera conscriptione. Reliqui uero omnes falso scientiæ nomine inflati, scripturas quidē confitentur, interpretationes uero cōuertunt, quemadmodū ostendimus in primo libro. Et quidē hi qui à Marcione, statim blasphemant fabricatorē, dicentes eum malorum fabricatorē, propositum initij sui intolerabiliorum habentes, duos naturaliter dicētes Deos, distātes inuicem, alterum quidem bonum, alterum autē malum. Hi autem qui sunt à Valentino nominibus honestius utentes & patrem & dominū, & deum hunc qui est fabricator ostendentes, propositū siue sectam blasphemiosem habent, neq; ab aliquo ex his quæ sunt intra plenitudinē æonibus dicētes eum emissum, sed ab ea labe quæ extra pleroma expulsa. Hæc autem omnia contulit eis scripturarū & dispositionis dei ignorantia. Nos autē & causam differentiæ testamentorū, & rursus unitatē & consonantiam ipsorum, in his quæ deinceps futura sunt referemus. Quoniā autē & apostoli & discipuli ipsorum sic docebāt, quemadmodū ecclesia prædicat, & sic docentes perfecti fuerūt, propter quod euocabantur ad perfectum: Stephanus hæc docens adhuc cum super terrā esset, uidit gloriā dei, & Iesum ad dexteram. Et dixit. Ecce uideo cœlos apertos, & filiū hominis stantem à dextris dei. Et hæc dixit & lapidatus est, & sic perfectā doctrinam adimpleuit, per omnia martyrij magistrū imitās & postulans pro eis qui se interficiebant, & dicens, Domine ne statuas illis hoc peccatū. Sic erāt perfecti, qui unum et eundem deum ab initio usq; ad finē uarijs dispositionibus assistentem humano generi sciebant, quemadmodū autē Osee propheta: Ego uisiones impleui, & in manibus prophetarū assimilatus sum. Qui ergo usq; ad mortē tradiderunt animas propter Euangeliū Christi, quomodo poterant secundū insitam opinionem hominibus loqui? Quod ipsum si fecissent nō paterentur, sed quoniā contraria his, qui nō assentiebant ueritati prædicabāt, ideo & passi sunt. Manifestum est ergo quoniā non derelinquebant ueritatē, sed cum omni fiducia iudæis & Græcis prædicabāt. iudæis quidē Iesum, eum qui ab ipsis crucifixus est esse filiū dei, iudicem uiuorū & mortuorū, à patre accepisse æternum regnum in Israel, quemadmodum ostēdimus: Græcis uero unum deum qui omnia fecit, & huius filium Iesum Christum annunciantes, manifestius autem hoc ostēditur ex apostolorū epistola, quam neq;

Propter quod
sæpe usurpat
pro, eo quod

necq; Iudæis, necq; Græcis, sed ipsis qui ex gentibus in Christū credebāt confirmantes fidem ipsorū miserunt. Cum enim descendissent quidam à Iudæa in Antiochiam, in qua & primū omnium discipuli domini pro fide, quam in Christo habebant, uocati sunt Christiani, & suaderent eis qui crediderant in dominū circuncidi, & reliqua secundū legis obseruationem perficere, & ascendissent Paulus & Barnabas Hierosolymā ad alteros apostolos propter hanc quæstionē, & uniuersa ecclesia cōuenisset in unum Petrus dixit eis: Viri fratres, uos scitis quoniā à diebus antiquis in uobis deus elegit, ut ex ore meo audirēt gentes uerbum euangelij et crederent, & cordis inspector deus testimoniū perhibuit eis, dans eis spiritum sanctū, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & ipsos, emundās per fidem corda illorum. Nunc igitur quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorū, quod necq; patres nostri, necq; nos ualuimus portare, sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus nos posse saluari, quō & illi. Post quē Iacobus dixit: uiri fratres, Simon retulit quemadmodū deus excogitauit accipere ex gentibus populum nomini suo, & sic conueniunt sermones prophetarū, sicut scriptum est, Post hæc reuertar, et reædificabo tabernaculū Dauid quod cecidit, & disturbata eius ædificabo, & erigam illud, uti requirāt reliqui hominū dominum, & omnes gentes in quibus inuocatum est nomen meum super eos, dicit dominus faciens hæc. Cognitū à seculo est deo opus eius, propterea ego secundū me iudico, nō molestari eos, qui ex gentibus cōuertuntur ad deum, sed præcipiendū eis, uti abstineāt à uanitatib; Idolorū, & à fornicatione, & à sanguine, & quæcūq; nolunt sibi fieri, alijs ne faciant. Et cū hæc dicta essent, & omnes cōsensissent, scripserūt eis sic. Apostoli & presbyteri fratres, his qui sunt in Antiochia, & Syria & Cilicia fratribus ex gētibus salutē. Quā audiuimus quia ex uobis quidā exeuntes turbauerunt uos sermonibus, destruētes animas uestras, quibus nō præcepimus, dicentes: Circuncidimini & seruate legem, placuit nobis cōuenientibus in unum, electos uiros mittere ad uos, cum dilectissimis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animā suam pro nomine domini nostri Iesu Christi. Misimus igitur Iudam & Sileam & ipsos per sermonem annunciantes nostram sententiā. Placuit enim sancto spiritui & nobis, nullū amplius uobis pōdus imponere, q̄ hæc quæ sunt necessaria, ut abstineatis ab Idolothytis, & sanguine, & fornicatione, & quæcūq; nō uultis fieri uobis, alijs ne faciatis, à quibus custodientes uos ipsos bene agitis, ambulātes in spiritu sancto. Manifestū est igitur ex his om̄ibus, quoniā non alterū patrē esse docebant, sed libertatis nouū testamentū dabāt his, qui noue in deū per spiritū sanctū credebāt. Ipsi aut̄ ex eo qđ quærerēt, an oporteret circūcidi adhuc discipulos nec ne, manifeste ostenderunt nō habuisse se alterius dei cōtemplationem.

Cæterum

Cæterum non talem timorē circa primū habuissent testamentū, ut nec cum ipsis quidem cōuesci uellent. Nam & Petrus quāuis ad catechizādos eos missus esset, & tali uisione cōterritus fuisset, cum timore tamen multo locutus est ad eos dicens: ipsi scitis quoniā nō est fas uiro Iudæo coniungi aut cōuenire cum allophylo: mihi autē deus ostendit, neminē communē aut immundū dicere hominē, quapropter sine contradictione ueni: his sermonibus significans, quoniā non abisset ad eos, nisi missus fuisset: sic neq; baptisma facile dedisset nisi spiritu sancto requiescente super eos, prophetantes eos audisset, & propter hoc dixit: Nunquis aquam uetare potest ad baptizandum hos qui spiritū sanctum acceperunt, quemadmodum & nos, suadens simul his qui secum erāt, & significās, quoniā nisi spiritus sanctus super eos requieuisset, existeret qui eos prohiberet à baptisate. Hi autem qui circa Iacobū Apostoli, gentibus quidem libere agere permittebant, concedentes nos spiritui dei. Ipsi uero scientes eundem esse deum, perseuerabāt in pristinis obseruationibus, ita ut & Petrus quoq; timens ne culparetur ab ipsis, ante manducans cum gentibus propter uisionem, & propter spiritum sanctum qui requieuerat super eos, cum tamen aduenissent quidā ab Iacobo, separauit se, & non manducauit cum eis. hoc ipsum autē dixit Paulus & Barnabam fecisse. Sic apostoli quos uniuersi actus, & uniuersæ doctrinæ dominus testes fecit, ubiq; enim simul cum eo assistentes inueniuntur Petrus & Iacobus & Ioannes, religiose agebāt circa dispositionem legis, quæ est secundū Moysen, ab uno & eodem significantes esse deo. Quod quidem non fecissent secundū quæ prædiximus, si præter eum qui legis dispositionem fecit, alterum patrem à domino didicissent.

Aduersus eos, qui dicunt tantum Paulum ex Apostolis cognouisse ueritatem. Cap. XIII

Eos autem qui dicunt solum Paulum ueritatem cognouisse, cui per reuelationem manifestatum est mysterium, ipse Paulus conuincat eos, dicens, unū & ipsum deum operatū Petro in apostolatu circūcisionis, & sibi in gentes. Ipsi ergo dei Petrus erat apostolus, cuius & Paulus. Et quē Petrus in circūcisione annūciabat deum & dei filiū, hunc & Paulus in gētes. Neq; enim ut solū Paulum saluaret uenit dominus noster, nec sic pauper deus, ut unū solum haberet Apostolum, qui dispositionē filij sui cognosceret. Et Paulus autē dicens, Quam speciosi pedes euangelizantiū bona, euangelizantiū pacem, manifestū facit quoniā non unus sed plures erāt, qui ueritatem euangelizabāt. Et rursus in epistola quæ est ad Corinthios, cū prædixisset omnes, qui deū post resurrectionē uiderunt intulit: Siue autē ego, siue illi, sic annunciamus, & sic uiderūt post resurrectionē à mortuis. Et dominus autē Philippo uolenti patrem

patrem uidere respondit. Tanto tempore uobiscum sum, & me non cognouistis? Philippe qui uidet me, uidet & patrem meum. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? ego enim in patre, & pater in me est, & amodo cognouistis eum, & uidistis eum. Quibus ergo dominus testimoniū dixit, quoniam & cognouerunt in ipso, & uiderunt patrem, pater autem ueritas, hos dicere non cognouisse ueritatem, est hominum falsum testimoniū, & eorum qui alienati sunt à Christi doctrina. Ad quid enim mittebat dominus duodecim apostolos ad oues quæ perierant domus Israel, si ueritatem non cognouerunt? Quomodo autem & Ixx. prædicabant, nisi ipsi prius ueritatem prædicationis cognouissent? Aut quomodo Petrus ignorare potuit, cui dominus testimoniū dedit, Quoniam caro & sanguis non reuelauit ei, sed pater qui in caelis est? Sicut ergo Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum & deum patrem, filio quidem adducere eos ad patrem, patre uero reuelante eis filium. Quoniam autem his qui ad apostolos uocauerunt eum, de quaestione acquieuit Paulus, & ascendit ad eos cum Barnaba in Hierosolymam, non sine causa, sed ut ab ipsis libertas gentilium confirmaretur, ipse ait in ea quæ ad Galatas est epistola. Deinde post xiiij. annos ascendit in Hierosolymam cum Barnaba, assumens & Titum. Ascendi autem secundum reuelationem, & contuli cum eis euangelium quod prædico inter gentes. Et iterum ait: Ad horam cessimus subiectioni, uti ueritas euangelij perseveret apud uos. Si quis igitur diligenter ex Actibus apostolorum scrutetur tempus, de quo scriptum est ascendisse Hierosolymam propter prædictam quaestionem, inueniet eos qui prædicti sunt à Paulo annos concurrentes, sicut est consonans, & uelut eadem tam Pauli annuntiatio, quam & Lucae de apostolis testificatio.

De sectatore Apostolorum Luca, quæ sunt quæ in Euangelio per solum Lucam cognouimus. Cap. XIII

Quoniam autem is Lucas inseparabilis fuit à Paulo cooperarius eius in euangelio, ipse facit manifestum, non glorians, sed ab ipsa productus ueritate. Separatis enim, inquit, à Paulo Barnaba & Ioanne, qui uocabatur Marcus, & cum nauigassent Cyprum, nos uenimus in Troadem: & cum uidisset Paulus per somnium uirum Macedonem dicentem sibi, ueniens in Macedoniam opitulare nobis Paule, statim ait, quaesumus proficisci in Macedoniam, intelligentes quoniam prouocauit nos dominus euangelizare eis. Nauigantes igitur à Troade, direximus nauem in Samothracen: & deinceps reliquum omnem ipsorum usque ad Philippos aduentum diligenter significat, & quemadmodum primum sermonem loquuti sunt. Sedentes enim, loquuti sumus mulieribus quæ conuenerant, & qui nam crediderunt, & quæ multi. Et iterum ait: Nos autem nauigauimus post dies Azymorum à Philippis, & uenimus Troadã, ubi & comorati sumus diebus septem. Et reliqua omnia ex ordine cum Paulo refert, omni dili-

gentia demonstrans & loca, & ciuitates, & quantitatem dierum, quoad usque Hierosolymam ascenderet, & quae illic contigerint Paulo, quemadmodum uinctus Romam missus est, & nomen Centurionis qui suscepit eum, & patarense nauigium, & quemadmodum naufragium fecerunt, & in qua liberati sunt insula, & quemadmodum humanitatem ibi perceperunt, Paulo curante principem ipsius insulae, & quemadmodum inde Puteolos nauigauerunt, & inde Romam peruenerunt, & quanto tempore Romae commorati sunt. Omnibus his cum adesset Lucas diligenter conscripsit ea, uti neque mendax, neque elatus deprehendi possit, eo quod omnia haec constarent, & seniore eum esse omnibus, qui nunc aliud docent, neque ignorare ueritatem. Quonia non solum prosequutor, sed & cooperarius fuit apostolorum, maxime autem Pauli, Et ipse autem Paulus manifestauit in epistolis, dicens: Demas me dereliquit, & abiit Thessalonicam, Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam, Lucas est mecum solus. Unde ostendit quod semper iunctus ei, & inseparabilis fuerit ab eo. Et iterum in epistola quae est ad Colossenses ait: Salutatur uos Lucas medicus dilectus. Si autem Lucas quidem, qui semper cum Paulo praedicauit, & dilectus ab eo est dictus, & cum eo euangelizauit, & creditus est referre nobis euangelium, nihil aliud ab eo didicit, sicut ex uerbis eius ostensum est, quemadmodum hi, qui nunc Paulo adiuncti fuerunt, gloriantur abscondita & inenarrabilia didicisse sacramenta. Quoniam autem Paulus simpliciter quae sciebat, haec & docebat, non solum eos, qui cum eo erant, uerum omnes audientes, se ipse facit manifestum. In Mileto enim conuocatis episcopis & presbyteris, qui erant ab Epheso, & a reliquis proximis ciuitatibus, quoniam ipse festinauit Hierosolymis Pentecosten agere, multa testificans eis, & dicens quae oporteret ei Hierosolymis euenire, adiecit: Scio quonia iam non uidebitis faciem meam, testificor igitur uobis hac die, quoniam mundus sum a sanguine omnium. Non enim subtraxi uti non annunciarerem uobis omnem sententiam dei. Attendite igitur et uobis, & omni gregi, in quo uos spiritus praeposuit episcopos regere ecclesiam domini, quam sibi constituit per sanguinem suum. Deinde significans futuros malos doctores, dixit, Ego scio quonia aduenient post discessum nostrum lupi graues ad uos, non parcentes gregi. Et ex uobis ipsis exurgent uiri loquentes peruersa, uti conuertant discipulos post se. Non subtraxi, inquit, uti non annunciarerem omnem sententiam dei uobis. Sic apostoli simpliciter & nemini inuidentes quae didicerant ipsi a domino, haec omnibus tradebant. Sic igitur & Lucas nemini inuidens, ea quae ab eis didicerat, tradidit nobis, sicut ipse testificatur dicens: quemadmodum tradiderunt nobis, qui ab initio contemplatores & ministri fuerunt uerbi. Si autem quis reseruet & Lucam quasi non cognouerit ueritatem, manifestus erit proiciens euangelium, cuius non dignatur esse discipulus. Plurima enim & magis

gis necessaria euangelij per hunc cognouimus, sicut Ioannis generationem & de Zacharia historiam, & aduentum angeli ad Mariam, & exclamationem Elisabet, & angelorum ad pastores descensum, & ea quae ab illis dicta sunt, & Annae, & Simeonis de Christo testimoniū, & quod duodecim annorum in Hierusalem relictus sit, & baptismum Ioannis, & quot annorum dominus baptizatus sit, & quia in quintodecimo anno Tyberij Caesaris, & in magisterio illud, quod ad diuites dictum est: Vae uobis diuites, quoniam percipitis consolationem uestram. Et uae uobis qui satietati estis, quoniam esurietis. Et qui ridetis nunc, quia plorabitis. Et uae uobis cum benedixerint uos homines omnes. Secundum haec enim faciebant & pseudoprophetae patres uestri. Et omnia huiusmodi per solum Lucam cognouimus, & plurimos actus domini per hunc didicimus, quibus & omnes utuntur. Et multitudinem piscium quam concluserunt hi qui cum Petro erant iubente domino, ut mitterent retia. Et illa quae per xvij. annos passa curata fuerat mulier die sabbatorum. Et de hydropico, quem curauit in die sabbatorum, & quemadmodum disputauit, quod curauit in hac die. Et quemadmodum docuit discipulos primos discubitus non appetere. Et quoniam pauperes & debiles uocare oportet, qui non habent retribuere. Et qui pulsauit nocte sumere panes, & propter instantiam importunitatis sumit: & quomodo apud pharisaeum recumbente eo, peccatrix mulier osculabatur pedes eius, & unguento ungebat, et quaecumque propter eam dixit ad Simonem de duobus debitoribus: & de parabola diuitis illius, qui reclusit quae ei nata fuerant, cui & dictum est, in hac nocte exposcubunt animam tuam a te. quae autem praeparasti, cuius erunt? Similiter autem & diuitis illius qui uestiebatur purpura, & iocundabatur nitide, & egenum Lazarum: & eam quam ad discipulos suos dixit responsionem, quando dixerunt ei, adhaere nobis fidem. Et eam quae ad Zachaeum publicanum facta est confabulationem. Et de pharisaeo & publicano, qui simul adorabant in templo. Et de decem leprosis, quos simul emundauit in uia. Et quoniam de uicis & plateis claudos & caecos iussit colligi ad nuptias, & parabolam iudicis, qui deum non timebat, quem instantia uiduae fecit, ut uindicaret eam. Et de arbore ficus quae erat in uinea, quae non faciebat fructum. Et alia multa sunt, quae inueniri possunt a solo Luca dicta esse, quibus & Marcion & Valentinus utuntur. Et super haec omnia post resurrectionem in uia ad discipulos quae loquutus est, & quemadmodum cognouerunt eum in fractione panis. Necessesse est igitur & reliqua quae ab eo dicta sunt, recipere eos, aut & his renuntiare. Non enim concedit eis ab his qui sensum habent, quaedam quidem recipere ex his quae a Luca dicta sunt, quasi sint ueritatis, quaedam uero refutare quasi non cognouisset ueritatem. Et si quidem refutauerint hi qui a Marcione sunt non habent euangelium, hoc enim quod est secundum Lucam, quemadmodum praediximus

mus decurtantes, gloriantur se habere euangelium. Hi uero qui à Valentino sunt cessabunt à plurimo uaniloquio suo: ex hoc enim multas occasiones subtilis eloquij sui acceperunt, interpretari audentes male, quæ ab hoc bene sunt dicta: aut & reliqua suscipere cogentur intendentes perfectò euangelio, & apostolorum doctrinæ oportet eos poenitentiam agere, ut saluari à periculo possint.

Aduersus eos qui frustrantur Paulum Apostolum. Cap. xv

EAdem autem dicimus iterum & his qui Paulum apostolum non cognoscunt, quoniã aut reliquis uerbis euangelij, quæ per solum Lucam in nostram uenerunt agnitionem, renuntiare debent, & non uti eis: aut si illa recipiunt omnia, habent necessitatem recipere etiam eam testificationem quæ est de Paulo, dicente ipso, Primum quidem dominum ei de caelo locutum, Saule, Saule, quid me persequeris? Ego sum Iesus Christus, quem tu persequeris: deinde Ananiæ de eo dicente: Vade, quoniã uas electio nis mihi est iste, ut portet nomen meum in gentibus, & regibus, & filiis Israel. Ego enim demonstrabo ei ex ipso, quanta oportet eum pati propter nomen meum. Qui igitur non recipiunt eum, qui sit electus à deo ad hoc, ut fiducialiter portet nomen eius, quod sit missus ad quas prædiximus gentes, electionem domini continent, & seipsum segregant ab apostolorum conuentu. Neque enim contendere possunt Paulum non esse apostolum, quando in hoc sit electus: neque Lucam mendacem esse possunt ostendere, ueritatem nobis cum omni diligentia annunciantem: fortassis enim & propter hoc operatus est deus plurima euangelia ostendi per Lucam, quibus necesse hæere omnes, uti sequenti testificationi eius, quam habet de actibus & doctrina apostolorum, omnes sequentes, & regulam ueritatis inadulteratam habentes, saluari possint. Igitur testificatio eius uera & doctrina apostolorum manifesta & firma, & nihil subtrahens, neque alia quidem in abscondito, alia uero in manifesto docentium. Hoc enim fictorum, & prauè seducentium, & hypocritarum est molimen, quemadmodum faciunt hi, qui à Valentino sunt. Hi enim ad multitudinem propter eos, qui sunt ab ecclesia, quos communes ecclesiasticos ipsi dicunt, inferunt sermones, per quos capiunt simplices, & in delictis eos simulantes nostrum tractatum ut sæpius audiatur: qui & querunt de nobis, quod cum similia nobis scum sentiant, sine causa abstinenceamus nos à communicatione eorum, et cum eadem dicant, & eadem habeant doctrinam, uocemus illos hæreticos: & cum deiecerint aliquos à fide per quæstiones quæ fiunt ab eis, necnon contradicentes auditores suos fecerint, his separatim inenarrabile plenitudinis suæ enarrant mysterium. Decipiunt autem omnes, quia quod est in uerbis uerisimile se putant posse discere à ueritate: suasorius enim, & uerisimilis est, exquirens fucos error, sine fucò autem est ueritas, & propter hoc pueris credita est. Et si aliquis quidem ex his qui audiunt eos, quærat
solutio

soluciones, uel contradicat eis, hunc quasi non capientem ueritatem, & non habentem de superioribus à matre sua semen affirmātes, in totum nihil dicunt ei, mediarum partium dicentes esse illum, hoc est Psychicorum. Si autē aliquis quasi paruū ouem deditum, semetipsum ipsis præbeat imitationi illorum, & redemptionē illorum consequutus est, inflatus est iste talis, neq; in cœlo, neq; in terra putat se esse, sed intra pleroma introisse, & complexum iam angelum suum, cum institorio & supercilio incedit, gallinacei elationē habens. Sunt autē apud eos, qui dicunt oportere bonam conuersationē assequi eum hominē, qui sit desuper ueniens, propter hoc & fingunt quodam supercilio grauitatem. Plurimi autem & cōtemptores facti, quasi iam perfecti, sine reuerentiā & in contemptu uiuentes semetipsos spiritales uocant, & se nosse iam dicunt eum qui sit intra pleroma, ipsorum refrigerij locum.

Quæ sit Apostolorū sententiā de domino nostro Iesu Christo. Cap. xvi
Nos autem reuertamur ad eundem tractatum. Cum enim declaratum sit manifeste, quoniam neminem alium deum uocauerūt, uel dominum nominauerunt, qui ueritatis fuerunt prædicatores, & apostoli libertatis, nisi solum uerum deum patrem & uerbum eius, qui in omnibus principatum eius habet, manifeste erit ostensum, factorem cœli & terræ, & qui locutus sit cū Moysē, & legis dispositionem ei dederit, qui conuocauerit patres, dominum deum confiteri eos, & alterum neminem nosse. Manifesta igitur & apostolorū, & discipulorum eorum ex uerbis ipsorum, de deo facta est sententiā.

Ostensio, quā unus & idem deus, & ipse Christus uerbum dei. Ca. xvii
Quoniam autē sunt qui dicunt Iesum quidem receptaculū Christi fuisse, in quem desuper quasi columbam descendisse Christū, & cum indicasset innominabilem patrem, incomprehensibiliter & inuisibiliter intrasse in pleroma. Non enim solum ab hominibus, sed ne ab his quidem, qui in cœlo sunt potestatibus & uirtutibus apprehensum eū: & esse filium quidem Iesum, patrē uero & Christi patrē deum. Alij uero putatiue eū passum naturaliter impassibile existentē. Qui autē à Valentino sunt, Iesum quidem qui sit ex dispositione, ipsum esse qui per Mariam transierit, in quem illum de superiori saluatore descendisse, quē & Christū dici, quoniā omnium qui emisissent eū, haberet uocabula: participasse autē cū eo, qui esset ex dispositiōe, de sua uirtute & suo nomine, ut mors per hunc euacuaretur, cognoscere autē pater, per eum saluatore quidem qui desuper descendisset, quē & ipsum receptaculū Christi, & uniuersæ plenitudinis esse dicunt, lingua quidē unum Christū Iesum cōfidentes, diuisi uero sententiā. Etenim hæc est ipsorum regula, quē admodū prædiximus, ut alterum quidē Christum fuisse dicant, qui ab unigenito ad correctionē plenitudinis præmissus est. Alterum uero saluatore esse ad glorifi

glorificationem patris missum. Alterum uero ex dispositione, quem & passum dicunt recurrentem in pleroma saluatorem, qui Christum portabat. Necessè habemus uniuersam apostolorum de domino nostro Iesu Christo sententiam habere, & ostendere eos non solum nihil tale sensisse de eo, uerum amplius & significasse per spiritum sanctum, qui inciperent talia docere summisi à satana, uti quorundam fidem euerterent, & abstraherent eos à uita.

Aduersus eos qui dicunt illum putatiue apparuisse. Cap. xviii

ET quoniã Ioannes unū & eundē nouit uerbū dei, & hunc esse unigenitū, & hunc incarnatū esse pro salute nostra Iesum Christū dominum nostrū, sufficiēter ex ipsius Ioannis sermone demonstrauius. Sed et Matthæus unū & eundē Iesum Christum cognoscens, eam quæ est secundū hominē generationē eius ex uirgine exponens, sicut promissit deus Dauid, ex fructu uentris eius, & excitaturū se æternū regnum, multo prius Abrahæ eandē faciēs promissionē, ait: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abrahæ, Dehinc ut liberaret mentē nostrā à suspiciōe, quæ est circa Ioseph, ait: Christi autē generatio sic erat, Cum esset desponsata mater eius Ioseph, priusquā conuenirent inuenta est in utero habens de spiritu sancto. Dehinc cum Ioseph cogitaret dimittere Mariam, quoniã prægnās erat, assistentē ei angelum dei & dicentē, Ne timueris assumere Mariam coniugē tuam, quod enim habet in utero de spiritu sancto est, pariet autē filium, & uocabis nomen eius Iesum. Hic enim saluabit populū suum à peccatis suis. Hoc autē factū est, ut adimpletetur quod dictum est à domino per prophetā: Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet filium, & uocabunt nomē eius Emanuel, quod interpretatum est nobiscum deus, manifeste significans, & eam promissionem quæ fuerat ad patres impletam, ex uirgine natum filium dei, & hunc ipsum esse saluatorem Christū, quē prophetæ prædicauerunt: non sicut ipsi dicunt Iesum quidem ipsum esse, qui ex Maria sit natus, Christum uero qui desuper descēdit. Cæterum poterat dicere Matthæus, Iesu uero generatio sic erat, sed prouidens spiritus sanctus deprauatores, & præueniens contra fraudulentiam eorum per Matthæum, ait: Christi autē generatio sic erat. Et quoniã hic est Emanuel, ne forte tantū eum hominē putarem, Nō enim ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex uoluntate dei, uerbū caro factum est: neque alium quidē Iesum suspicemur fuisse, sed unum & eundē sciremus deum esse: hoc ipsum interpretatus est Paulus, scribens ad Romanos: Paulus apostolus Iesu Christi, prædestinatus in euangelium, quod promissit per prophetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundū carnē. Qui prædestinatus est filius dei in uirtute per spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi domini nostri. Et iterum ad Romanos

nos scribens de Israel, dicit: Quorū patres, & ex quibus Christus secundum carnē, qui est deus super omnes benedictus in secula. Et iterum in epistola quæ est ad Galatas, ait: Cum autē uenit plenitudo tēporis, misit deus filium suū, natū ex muliere, factū sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionē percipiamus: manifeste significans unum quidem deū, qui per prophetas promissionē de filio fecerit, unū autē Iesum Christum dominū nostrum, qui de semine Dauid, secundum eam generationē, quæ est ex Maria: hunc destinatū filium dei Iesum Christum in uirtute secundum spiritū sanctificationis ex resurrectione mortuorum, ut sit primogenitus mortuorum, quēadmodū & primogenitus in omni cōditione, filius dei, hominis filius factus, ut per eū adoptionē percipiamus, portante homine & capiente, & cōplectente filium dei. Propter hoc & Marcus ait, Initium euangelij Iesu Christi filij dei quemadmodum scriptum est in prophetis, unum & eundem sciens filium dei Iesum, qui à prophetis annunciatus est, qui ex fructu uentris Dauid, Emanuel magni consilij patris nuntius, per quem oriri fecit deus domui Dauid orientē & iustum, & erexit ei cornu salutis, & suscitauit testimoniū in Iacob, quēadmodū Dauid causas generationis eius differens, ait: Et legem posuit in Israel, ut cognoscat generatio altera, filij qui nascētur ex his, & ipsi exurgentes enarrabunt filijs suis, ut ponant in deum spem suam, & præcepta eius exquirant. Et rursus angelus euangelizans Mariæ ait, Hic erit magnus, & filius altissimi uocabit, & dabit ei dominus thronum Dauid patris sui, Eum qui sit filius altissimi, hunc eundem & Dauid filium cōfitens. Cuius & Dauid dispositionem aduentus per spiritū sanctum cognoscens, per quam dominus est omniū uiuorū & mortuorum, dominum confessus est sedentem ad dexterā patris altissimi. Et Simeon autē ille, qui responsum accepit à spiritu sancto, non uisurum eum mortem, nisi prius uideret Christum Iesum, hūc ex manibus accipiens uirginis benedixit deū & dixit, Nunc dimittis seruū tuū domine, secundum uerbū tuum in pace. Quia uiderūt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciē omniū populorū, Lumen ad reuelationē gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Infantē quem in manibus portabat Iesum, natum ex Maria, ipsum cōfitens esse Christum filium dei, Lumē omnium & gloriam ipsius Israel & pacem, & refrigeriū eorum, qui in dormitionem ierunt. Iam enim expoliabat homines, auferens ignorantia ipsorū, suam autē agnitionem eis donans, & dispartitionem faciens eorum, qui cognoscebant eum, quemadmodum Esaias, Voca, inquit, nomen eius, uelociter spolia dispartire. Hæc sunt autem opera Christi. Ipse igitur erat Christus, quem portans Simeon benedixit altissimum, quem pastores cum uidissent, glorificabant deum: quem Ioannes, cum adhuc in uentre matris suæ esset, & ille in uulua Mariæ, dominū cognoscens,

exultans salutabat. Quem Magi uidentes, & adorātes, & afferentes munera, quæ prædiximus, & subternentes semetipfos æterno regi, per alteram abierunt uiam, non iam per Assyriorū reuertentes uiam. Priusquam enim cognosceret puer uocare patrem, aut matrem, accipiet uirtutem Damasci, & spolia Samarię, contra regem Assyriorum, occulte quidem sed potenter omnia manifestans, quoniam occulta manu expugnat dominus Amalech; propter hoc & pueros eripiebat, qui erāt in domo Dauid, bene fortiti illo tempore nasci, ut eos præmitteret in suum regnum, ipse infans cum esset, infantes hominū martyres parans propter Christum, qui in Bethleem natus est Iudæ, in ciuitate Dauid interfectos secundum scripturas. Propter quod & dominus discipulis post resurrectionem dicebat: O insensati et tardi corde ad credendū, in omnibus quæ loquuti sunt prophetæ. Nōne hæc oportebat pati Christū, & introire claritatē suam. Et iterū ait eis, Hi sunt sermones quos loquutus sum ad uos, cū adhuc essem uobiscū, quoniā oportet impleri omnia scripta in lege Moyfi & prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit eorum sensum, ut intelligerent scripturas, & dixit ad eos, quoniā sic scriptū est Christum pati, & resurgere à mortuis, & prædicari in nomine eius remissionem peccatorū in omnes gentes. Hic autem est qui ex Maria natus est. Oportet enim, inquit, filiū hominis multa pati, & reprobari, & crucifigi, & die tertio resurgere. Non ergo alterū filium hominis nouit euangelium, nisi hunc qui ex Maria, qui & passus est. Sed neque Christū auolantem ante passionē ab Iesu, sed hunc qui natus est Iesum Christū nouit dei filium, & eundem hunc passum resurrexisse, quemadmodum Ioannes domini discipulus confirmat dicens: Hæc autē scripta sunt ut credatis, quoniam Iesus est Christus filius dei, & ut credentes uitam æternā habeatis in nomine eius: prouidens has blasphemias regulas, quæ diuidunt dominum, quantum ex ipsis attinet, ex altera & altera substantia dicētes eum factū. Propter quod & in epistola sua sic testificatus est nobis. Filioli nouissima hora est, & quemadmodum audistis, quoniam Antichristus uenit, nunc Antichristi multi facti sunt, unde cognoscimus quoniam nouissima hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, sed ut manifestarentur quoniā non sunt ex nobis. Cognoscite ergo quoniā omne mendaciū extraneum est, & nō est de ueritate. Quis est mendax, nisi qui negat, quoniā Iesus non est Christus, hic est Antichristus. Quia autē omnes qui prædicti sunt, & si lingua quidem cōfitentur unū Iesum Christum, semetipfos derident, aliud quidē sentientes, aliud uero dicentes. Etenim argumenta illorum uaria, quemadmodū ostendimus, alterum quidem passum & natū hunc esse Christū annunciant, & esse alterum eorum, Demiurgi autem qui sit ex dispositione, uel eum qui sit ex Iosephi

Ioseph, quemq̄ passibilem argumētantur, alterum uero eorum ab inuisibilibus & inenarrabilibus descendisse, quem & inuisibilē, & incōprehensibilem, & impassibilem esse cōfirmant, errantes à ueritate, eo quod absistat sententia eorū ab eo, qui est uere deus, nescientes quoniā huius uerbum unitus, qui semper humano generi adest unitus, & consparsus suo plasmati secundum placitū patris, & caro factus, Ipse est Iesus Christus dominus noster, qui & passus est pro nobis, & surrexit p̄pter nos. & rursus uenturus est in gloria patris, ad resuscitandam uniuersam carnem, & ad ostensionē salutis, & regulā iusti iudicij ostendere omnibus, qui sub ipso facti sunt. Unus igitur deus pater, quēadmodum ostendimus, & unus Christus Iesus dominus noster ueniens per uniuersam dispositionem, & omnia in semetipso recapitulans, in omnibus aut̄ est, & homo plasmatio dei: & hominem ergo in semetipso recapitulatus est inuisibilis uisibilis factus, & incōprehensibilis factus cōprehēibilis, & impassibilis passibilis, & uerbū homo, uniuersa in semetipsum recapitulans, uti sicut in supercœlestibus, & spiritalibus, & inuisibilib. princeps est uerbū dei: sic & in uisibilibus & corporalibus principatū habeat, in semetipsum primatū assumens, & apponēs semetipsum caput ecclesiæ, uniuersa attrahat ad semetipsum apto in tēpore. Nihil enim incōptum atq̄ intempestiuū ad eum, quō nec incongruens est apud patrem. Præcognita sunt enim hæc omnia à patre, perficiūtur autem à filio, sicut congruum & consequens est apto tēpore. Propter hoc properāte Maria ad admirabile uini signum, & ante tempus uolente participare compendij poculo, dominus repellens eius intēpestiuā festinationē dixit: Quid mihi & tibi est mulier? nondū uenit hora mea: expectās eam horā quæ est à patre præcognita. Propter hoc cū sæpe uellent eū homines apprehendere, nemo, inquit, misit manus ei: nondū em̄ uenerat hora apprehensionis eius, nec tempus passionis, quod præcognitum fuerat à patre, quēadmodum & Abacuc propheta ait: In eo cum appropinquarent anni cognosceris, in aduentu temporis ostenderis, in eo quod turbetur anima mea in ira misericordiæ tuæ memoraberis. Sed & Paulus ait. Cum aut̄ uenit plenitudo temporis, misit deus filium suum. Per quod manifestum est, quoniā omnia quæ præcognita erāt à patre, ordine, & tēpore, & hora præcognita & apta perfecit dominus noster, unus quidē & idē existens, diues aut̄ & multus. Diuiti enim & multæ uoluntati patris deseruit, cum sit ipse saluator eorum qui saluantur, & dominus eorum qui sunt sub domino, & deus eorū quæ cōstituta sunt, & unigenitus patris, & Christus qui prædicatus est, & uerbū dei incarnatus, cum aduenisset plenitudo tēporis, in quo filiū hominis fieri oportebat filiū dei. Igitur omnes extra dispositionē sunt, qui sub obtentu agnitionis, alterum quidē Iesum intelligunt, alterum aut̄ Christum, & alterum unigenitum.

Ob

Ob hoc autē rursus esse uerbū, & alterum saluatorē, quem etiā eorum qui in Demiurgi ratione facti sunt æones, emissionē esse dicunt, hi qui sunt erroris discipuli: qui à foris quidem oues, per eam enim quā habēt extrinsecus loquelam, similes nobis apparent, eadem nobiscū loquentes, intrinsecus uero lupi. Sentētia enim eorū homicidialis, deos quidē plures confingens, & patres multos simulans, comminuens autē & per multa diuidens filiū dei, quos & dominus nobis cauere prædixit, & discipulus eius Ioānes in prædicta epistola fugere eos præcepit. Multi seductores exierūt in hunc mundū, qui non cōfitentur Iesum Christū in carne uenisse. Hic est seductor & Antichristus, uidete eos, ne perdati quod operati estis. Et rursus in epistola ait: Multi pseudoprophetae exierūt de seculo, in hoc cognoscite spiritū dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christū in carne uenisse, ex deo est. Et omnis spiritus qui soluit Iesum Christū, nō est ex deo, sed ex antichristo est. Hęc autē similia sunt illi quod in Euāgelio dictum est, quoniā uerbum caro factū est, & habitauit in nobis. Propter quod rursus in epistola clamat: Omnis qui credit, quia Iesus est Christus, ex deo natus est, unū & eundē sciens Iesum Christū, cui apertæ sunt portæ coeli, propter carnalē eius assumptionē, qui etiā in eadem carne, in qua passus est, ueniet, gloriā reuelans patris. Et Paulus autē his cōsentiens, Romanos alloquēs, ait, Multo magis hi qui abundantiam gratiæ & iustitiæ accipiūt in uitam, regnabūt per unū Iesum Christū. Nescit ergo eū, qui euolauit Christū ab Iesu, neque eū nouit saluatorē, qui sursum est, quē impassibilē dicūt. Si enim alter quidē passus est, alter autē impassibilis māsit, & alter quidē natus est, alter uero in eū qui natus est descendit, & rursus reliquit eum, non unus, sed duo mōstrantur: quoniā autem unū eum, & qui natus est, & qui passus est, Christum Iesum nouit apostolus, in eadē epistola iterū dicit: An ignoratis, quia quotquot baptizati sumus in Christo Iesu, in morte eius baptizati sumus, ut quemadmodū resurrexit à mortuis, sic & nos in nouitate uitæ ambulemus. Rursus autē significans Christū passum, & ipsum esse filium dei, qui pro nobis mortuus, & sanguine suo redemit nos, in præfinito tēpore, ait, ut quid enim Christus cū adhuc essemus infirmi secundum tēpus pro impijs mortuus est. Cōmendat autē suā dilectionem deus in nobis, quoniā cum adhuc essemus peccatores, pro nobis Christus mortuus est, multo magis iustificati nūc in sanguine eius salui erimus per ipsum ab ira. Si em̄ cū essemus inimici, reconciliati sumus deo per mortem filij eius, multo magis recōciliati, salui erimus in uita eius. Hunc eundē qui apprehēsus est, passus est, & effudit sanguinē suū pro nobis, hunc Christū, hunc filiū dei manifestissime annūtiāns, qui etiam surrexit, & assumptus est in cœlū, quemadmodū ipse ait, Simul autem Christus mortuus, imò qui & resurrexit, qui est in dextera dei. Et iterū

Scientes.

Scientes quoniam resurgens à mortuis iam non moritur. Præuidens enim & ipse per spiritum subdiuisiones malorū magistrorū, & omnem ipsorum occasionem diffensionis uolens abscindere, ait quæ prædicta sunt. Si autē spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in nobis, qui suscitauit Christum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora nostra: unum quod non exclamat ad eos qui uolunt audire: quoniam nolite errare, unus & idem est Christus Iesus filius dei, qui per passionē reconciliauit nos deo, & resurrexit à mortuis, qui est in dextera patris, & perfectus in omnibus: qui cum uapularet nō repercutiebat, qui cum pateretur, non est minatus: & cum tyrānidem pateretur, rogabat patrem, ut ignosceret his qui se crucifixerant. Ipse enim uere saluauit. Ipse enim uerbum dei, ipse unigenitus à patre Christus Iesus deus noster.

De eo qui descendit in ipsum spiritus. Cap. XIX

ET enim potuerunt dicere apostoli, Christū descēdisse in Iesum: aut illum superiorē saluatorē, in eum qui sit dispositionis: aut illum qui est ab inuisibilibus, in eum qui est Demiurgi. Sed nihil quidē tale neque scierunt, neque dixerūt: si enim scissent, dixissent utique: quod autē erat, hoc & dixerunt, spiritum dei sicut columbam descendisse in eum, hunc spiritum, de quo ab Esaia dictū est, Et requiescet super me spiritus dei, sicut prædiximus, Et iterum: Spiritus domini super me, propter quod unxit me. Ille spiritus, de quo ait dominus: Nō enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur uobis. Et iterū: Potestatem regenerationis demandans discipulis dicebat eis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Hunc enim promisit per prophetas effundere se in nouissimis tēporibus super seruos & ancillas, ut prophetēt: unde & in filium dei filiū hominis factum descendit, cū ipso assuescens habitare in genere humano, & requiescere in hominibus, et habitare in plasmate dei uoluntatem patris operans in ipsis, & renouans eos à uetustate in nouitatē Christi. Hunc spiritū petit Dauid humano generi dicens: Et spiritu principali cōfirma me. Quem & descendisse Lucas ait, post ascensum domini super discipulos in Pentecoste, habentē potestātē omniū gentiū, ad introitum uitæ, & apertionem Noui testamenti: unde & omnibus linguis conspiranter hymnum dicebant deo, spiritu ad unitatē redigente distantes tribus, & primitias omnium gentium offerente patri: unde & dominus pollicitus est mittere se paraclētū, qui nos aptaret deo. Sicut em̄ de arido tritico massa una fieri nō potest sine humore, neque unus panis: ita nec nos multi unū fieri in Christo Iesu poteramus, sine aqua, quæ de coelo est. Et sicut arida terra, si non percipiat humorē, non fructificat: sic & nos lignum aridū existentes primum, nunquam fructificaremus uitam, sine superna uoluntaria pluuiā. Corpora enim nostra per lauacrum illud quod est ad incorruptio-

ruptionem unitatem acceperunt: animae aut per spiritum, unde & utraq; necessaria, cum utraq; proficiunt in uitam dei: miserante domino nostro Iesu Christo, Samaritanæ præuaricatrici, quæ in uno uiro non mansit, sed fornicata est in multis impijs, & ostendente ei & pollicente aquam uiuam, ut ulterius non sitiret, neq; occuparetur ad humectationem aquæ laboriosæ, habens in se potum salientem in uitâ æternam: quâ dominus accipiens munus à patre, ipse quoq; his donauit, qui ex ipso participantur, in uniuersam terrâ mittens spiritum sanctum. Hanc muneris gratiam præuidens Gedeon ille Israelita, quem elegit deus, ut saluaret populum Israel de potestate alienigenarum, demutauit petitionem è superiori, uelut lanam, in quod tantum primum ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem futuram prophetans: hoc est, non iam habituros eos à deo spiritum sanctum, sicut Esaias ait: Et nubibus mandabo, ne pluant super eam. In omni aut terra fieri ros, quod est spiritus dei, qui descendit in dominum, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & uirtutis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris dei: quem ipsum iterum dedit ecclesiæ, in omnem terram mittens de caelis paraclatum, ubi & diabolus, tanquam fulgur, proiectus ait dominus. Quapropter necessarius nobis est ros dei, ut non comburamur, neq; infructuosi efficiamur, & ubi accusatorem habemus, illic habeamus & paraclatum: commendante domino spiritui sancto suum hominem, qui inciderat in latrones, cui ipse miseratus est, et ligauit uulnera eius, dans duo denaria regalia, ut per spiritum imaginem & inscriptionem patris & filij accipientes, fructificemus creditum nobis denarium, multiplicatum domino annumerantes. Spiritu itaq; descendente super prædictam dispositionem, & filio dei unigenito, qui & uerbum est patris, ueniēte plenitudine temporis incarnato, in hominem propter hominem, & omnem secundum hominem dispositionem implente Iesu Christo domino nostro uno & eodem existente, sicut & ipse dominus testatur, & Apostoli confitentur, & prophetae annunciant, mendaces ostensæ sunt uniuersæ doctrinæ eorum, qui octonationes, & quaternationes putatiuas adinuenerunt, & subdiuisiones excogitauerunt: qui spiritum quidem interimunt, alium autem Christum, & alium Iesum intelligunt, & non unum Christum, sed plures fuisse docent: & si uenitos eos dixerint, iterum ostendunt eum quidem participasse passionem, hunc autem impalsibilem perseuerasse, & hunc quidem ascendisse in plebs romam, hunc autem in medietate remansisse, & hunc quidem in inuisibilibus & innominabilibus epulari & oblectari, hunc autem absidere Demiurgo euacuantem eum uirtute. Unde & oportebat & te, & omnes qui intendit huic scripturæ, & solliciti sunt pro sua salute, non quum audiunt forinsecus eorum sermones sponte succubere, similia enim loquentes fidelibus, sicut prædiximus, non solum dissimilia sapiunt, sed & contraria, & per omnia
plena

plena blasphemij, per quæ interficiunt eos, qui per similitudinē uerborū dissimile affectionis eorū in se attrahunt uenenū. Sicut quis aquæ mixtum gypsum dans pro lacte, seducat per similitudinē coloris, sicut quidam dixit superior nobis, de omnib. qui quolibet modo deprauāt quæ sunt dei, & adulterant ueritatem dei: lacte gypsum male miscetur.

Quæ causa fuit, ut uerbum dei caro fieret. Cap. XX

Ostenso manifeste quod in principio uerbum existēs apud deum, per quem omnia facta sunt, qui & semper aderat generi humano, hunc nouissimis temporibus secundum præfinitum tempus à patre ueritum suo plasmati passibilem hominē factum, exclusa est omnis contradictio dicentiū: Si ergo tunc natus est, non erat ante Christus. Ostendimus enim quia non tunc ccepit filius dei existens semper apud patrē, sed quando incarnatus & homo factus, longam hominū expositionem in seipso recapitulauit, in compendio nobis salutem præstans, ut quod perdidimus in Adam, id est, secundum imaginem & similitudinem esse dei, hoc in Christo Iesu reciperemus. Quia eim non erat impossibile eum hominē, qui semel uictus fuerat & elisus, per obedientiam replasmare, & obtinere brachium uictoriæ: iterū aut impossibile erat, ut salutem perciperet, qui sub peccato ceciderat: utraq; operatus est filius, uerbum dei existens, à patre descendens, dispensationem consummans salutis nostræ, cui credere nos indubitate adhortans, uerum dicit: Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cœlum, hoc est Christū deducere, aut quis descendit in abyssum, hoc est Christū à mortuis eliberare. Deinde infert, quoniam si cōfitearis in ore tuo dominū Iesum, & credideris in corde tuo, quoniā deus illū excitauit à mortuis, saluus eris. Et rationem reddidit propter quā causam hæc fecit uerbū dei, dicēs. In hoc eim Christus & uixit & mortuus est, & resurrexit, ut uiuorū & mortuorum dominetur. Et iterum ad Corinthios scribens ait: Nos aut annūciamus Christum Iesum crucifixum. & infert, Calix benedictionis quem benedicimus, nonne cōmunicatio sanguinis est Christi? Quis est aut qui cōmunicat nobis de escis? utrum is qui ab illis affigitur sursum Christus, super extensus loro, id est funi, & formauit eorum matrem: an uero qui ex uirgine est Emanuel, qui butyrum & mel manducauit, de quo ait propheta: Et homo est, & quis cognoscit eum? Hic idem à Paulo annuntiabatur. Tradidi enim, inquit, uobis in primis, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum scripturas, et quoniā sepultus est, & resurrexit tertia die secundum scripturas. Manifestū est igitur quoniam Paulus alterum Christum nescit, nisi hunc solum, qui & passus est, & sepultus est, & resurrexit: qui & natus est, quē & hominē dixit. Cum enim dixisset, Sic aut Christus annunciatur, quoniā à mortuis resurrexit, intulit rationē reddens incarnationis eius. Quoniam per hominem

mors, & per hominem resurrectio mortuorum, & ubiq; in passione domini nostri & humanitate & mortificatione eius, Christi usus est nomine, quemadmodū in illo: Noli esca tua perdere illum, pro quo Christus mortuus est. Et iterum, Nunc autem in Christo uos, qui aliquando fuistis longe, facti estis proximi in sanguine Christi. Et iterū, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quoniam scriptum est, Maledictus omnis qui pēdet in ligno. Et iterum, Et pereat infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est, significans quoniam nō Christus impassibilis descendit in Iesum, sed ipse Iesus Christus cum esset, passus est pro nobis, qui discubuit & resurrexit, qui descendit & ascendit filius dei, filius hominis factus. Quēadmodū & ipsum nomen significat. In Christi enim nomine subauditur, qui unxit, & ipse qui unctus est, & ipsa unctio in qua unctus est. Et unxit quidem pater, unctus est uero filius, in spiritu qui est unctio, quēadmodum per Esaiam ait sermo: Spiritus dei super me, propter quod unxit me, significans & ungentē patrem, & unctum filium, & unctionē qui est spiritus. Et ipse autem dominus manifestum fecit eum qui est passus. Cum enim interrogasset discipulos, Quem me homines dicūt esse filium hominis, Petrus cum respondisset, Tu es Christus filius dei uiui, & cum laudatus esset ab eo, Quoniam caro & sanguis non reuelauit ei, sed pater qui est in caelis: manifestum fecit, quoniā filius hominis, hic est Christus filius dei uiui. Ex eo enim, inquit, coepit demonstrare discipulis, quoniam oportet illum Hierosolymam ire, & multa pati à sacerdotibus & reprobari, & crucifigi, & tertia die resurgere. Ipse qui agnitus est à Petro Christus, qui eum beatum dixit, quoniā pater ei reuelauit filium dei uiui, dixit semetipsum oportere multa pati & crucifigi. Et tunc Petrum increpauit secundum opinionem hominum putantium eum esse Christum, & passionem eius auersantiū, & dixit discipulis: Si quis uult post me uenire, abneget se, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet illam: & qui eam perdidit propter me, inueniet eā. Hæc enim Christus manifeste dicebat, ipse existens saluator eorum, qui propter suam confessionem in mortem traderentur, & perderent animas suas. Si autem ipse nō erat passurus, sed auolaret à Iesu, quid & adhortabatur discipulos tollere crucem, & sequi se, quam ipse nō tollebat secundum ipsos, sed relinquebat dispositionē passionis. Quoniam enim nō de agnitione superioris crucis dicit hoc, quemadmodum quidam audent exponere, sed de passione, quam oportebat illum pati, & ipsis discipulis eius futurum erat ut paterentur, intulit, Quicumq; enim saluabit animam suam, perdet eam, & qui perdidit, inueniet eam. Et quoniam passuri erant discipuli eius, propter ea dicebat Iudæis: Ecce mitto ad uos prophetas, & sapientes, & doctores,

& ex

& ex his interficietis & crucifigetis. Et discipulis dicebat: Ante duces et reges stabitis propter me, & ex uobis flagellabūt & interficiēt, & persequentur à ciuitate in ciuitatē. Sciebat igitur & eos qui persequutionem passuri erāt, sciebat et eos, qui flagellari & occidi haberēt propter eum, & non altera cruce, sed passione, quā passurus esset ipse prior, post deinde discipuli eius. Erat ergo sermo eius adhortātis etiā illos, Nolite timere eos, qui occidūt corpus, animā autē non possunt occidere, timētes autē magis eum qui habet potestatem & corpus & animā mittere in gehennam, & seruare eas quæ essent ad eum confessionses. Etenim ipse confessurum se promittebat corā patre suo eos, qui confiterentur nomen suum corā hominibus, negaturū autē eos, qui negarent eum, & cōfufurum qui confunderentur contra confessionē eius. Et cum hæc ita se habeant, ad tantam temeritatē progressi sunt quidam, ut etiam martyres spernant, & uituperēt eos qui propter domini confessionē occiduntur, & sustinent omnia à domino prædicta, & secundum hoc conantur uestigia se qui passionis domini passibiles martyres facti, quos & cōcedimus ipsis martyribus. Cum enim inquiretur sanguis eorum & gloriā consequentur, tunc à Christo confundentur oēs qui inhonorauerunt eorū martyrium. Et ex hoc autē quod dominus in cruce dixerit: Pater dimitte eis, non enim sciunt quid faciunt, longanimitas & patientia & misericordia & bonitas Christi ostēditur, ut ipse & pateretur, & ipse excusaret eos, qui se male tractassent. Verbum enim dei quod nobis dixit, Diligite inimicos uestros, & orate pro eis qui uos oderūt, ipse hoc fecit in cruce, in tantum diligens humanum genus, ut etiam pro his qui se interficerent, postularet. Si quis autem quasi duorum existentium iudicium de his faciat, inuenietur multo melior & patientior & uere bonus, qui in uulneribus ipsis & plagis, & reliquis, quæ in eum cōmiserunt beneficus est, nec memor est in se cōmissæ malitiæ, eo, qui auolauit, nec ullam iniuriam, neque opprobriū passus est. Hoc autē & illis occurrit, qui dicunt eum putatiue passum. Si enim non uere passus est, nulla gratia ei cum nulla fuerit passio, & nos cum inciperemus uere pati seducens uidebit, adhortans nos uapulare, & alterā præbere maxillam, si ipse illud non prior in ueritate passus est: & quemadmodū illos seduxit, ut uideretur eis ipse hoc quod non erat, & nos seducit adhortans perferre ea, quæ ipse nō pertulit. Erimus autem & super magistrum dum patimur & sustinemus, quæ neque passus est, neque sustinuit magister, sed quoniā solus uere magister dominus noster, & bonus uere filius dei, & patiēs uerbū dei patris, filius hominis factus. Luctatus est enim & uicit: erat enim homo pro patribus certans, & per obaudientiam, inobaudientiam persoluens: alligauit enim fortem, & soluit infirmos, & salutem donauit plasmati suo, destruens peccatum. Est enim pijsimus & misericors dominus, & amās hu-

manum genus: hærere itaq; fecit & aduniuit quemadmodum prædiximus hominẽ deo. Si enim homo non uicisset inimicũ hominis, non iuste uictus esset inimicus. Rursus aut̃ nisi deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam, & nisi homo coniunctus fuisset deo nostro, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorẽ dei & hominũ per suã ad utrosq; domesticitatẽ, & amicitia & concordiam utrosq; reducere, & facere ut deus assumeret hominẽ, et homo se dederet deo. Qua enim ratione filiorũ adoptionis eius participes esse possemus, nisi per filium eam quæ est ad ipsum, recepissẽ ab eo communionẽ, nisi uerbũ eius cõmunicasset nobis, caro factũ. Quapropter & per omnẽ uenit ætatẽ, omnibus restituens eam, quæ est ad deum, cõmunionẽ. Igitur qui dicũt eum putatiue manifestatũ, neq; incarnatum, neq; uere hominẽ factum, adhuc sub ueteri sunt damnatiõẽ, aduocationem præbentes peccato, non deuicta secundum eos morte, quæ regnauit ad Adam usq; ad Moysen, etiam in eos, qui non peccauerunt in similitudinẽ trãsgressionis Adæ. Veniens aut̃ lex quæ data est per Moysen & testificans de peccato, quoniã peccator est, regnum quidem eius abstulit, latronem & non regem eum detegens, & homicidam eum ostendit, Onerauit autẽ hominẽ qui habebat peccatum in se, reum mortis ostendens eum. *Per legem cõgnitio peccati* Spiritualis enim cum lex esset, manifestauit tantũmodo peccatum, non aut̃ interemit, dominabatur peccatũ, sed hominĩ. Oportebat enim eum, qui inciperet occidere peccatum, & mortis reum redimere hominẽ, id ipsum fieri quod erat ille, id est, hominẽ: Qui à peccato quidem in seruitium tractus fuerat, à morte uero tenebatur, ut peccatum ab homine interficeretur, & homo exiret à morte. Quẽadmodũ enim per inobedientiam unius hominis, qui primus de terra rudi plasmatus est, peccatores facti sunt multi, & amiserunt uitam: ita oportuit & per obedientiam unius hominis, qui primus de uirgine natus est, iustificari multos & percipere salutem. Si igitur uerbum dei homo factus est, quẽadmodum & Moyses ait: Deus uera opera eius. Si autem non factus caro, parebat quasi caro, non erat uerum opus eius. Quod autem parebat, hoc & erat, deus hominis antequã plasmationẽ in se recapitulans, ut occideret quidem peccatum, euacuaret autem mortem, & uiuificaret hominẽ: & propter hoc uera opera eius.

Aduersus eos qui dicunt eum de Ioseph generatum. Cap. XXI
Rursus aut̃ qui nude tantũ hominẽ eum dicunt ex Ioseph generatũ, perseverantes in seruitute pristina inobedientiæ moriunt̃, nondũ cõmixtũ uerbũ dei patris, neq; per filium perficientes libertatẽ, quẽadmodum ipse ait: Si filius uos manumiserit, uere liberi eritis. Ignorantes aut̃ eum qui ex uirgine est Emanuel, priuantur munere eius, quod est uita æterna: nõ recipientes aut̃ uerbũ incorruptionis, perseverat̃ in carne mortuã.

mortali, & sunt debitores mortis, antidotum uitæ non accipientes. Ad quos uerbū patris ait, suū munus gratiæ narrans. Ego dixi dii estis, & filij excelsi oēs, uos autē sicut homines moriemini. Ad eos indubitate dicit qui nō recipiunt munus adoptionis, sed contēnunt incarnationē puræ generationis, uerbū dei, fraudātes hominē ab ea ascensione, quæ est ad dominū, & ingrati existentes uerbo dei, quod incarnatū est propter ipsos. Propter hoc em̄ uerbū dei homo, & qui filius dei est, filius hominis factus est, cōmixtus uerbo dei, ut adoptionē percipiēs fiat filius dei. Nō enim poteramus aliter incorruptelā & immortalitatē accipere, nisi adunati fuissetus incorruptelæ & immortalitati. Quēadmodū autē adunari possumus, nisi incorruptela & immortalitas facta fuisset id quod nos, ut absorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela, & quod erat mortale ab immortalitate, ut filiorū adoptionē perciperemus, quod per hoc, Generationē eius quis enarrabit? quoniā homo est, & quis agnosceret eū? Cognoscit autē illum is, cui pater qui est in coelis reuelauit, ut intelligat, quoniā is qui nō uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri natus est filius hominis, hic est Christus filius dei uiui. Quoniā enim nemo in totum ex filijs Adæ deus appellatur secundū eum, aut dñs nominatur, ex scripturis demonstrauimus, quoniā ipse proprie præter oēs qui fuerunt tunc homines, deus & dominus, & rex æternus & unigenitus & uerbum incarnatū prædicatū, & à prophetis & apostolis, & ab ipso spiritu adest uidere oībus, qui uel modicū de ueritate attigerint. Hæc autē non testificarentur scripturæ de eo, si similiter ut oēs homo tantū fuisset. Sed quoniā præclarā præter oīes habuit in se eam quæ est ab altissimo patre geniturā, præclara autē functus est & ea quæ est ex uirgine generatione, utraq; scripturæ diuinæ de eo testificantur, & quoniā homo indecorus & passibilis, & super pullum asinæ ascendens, aceto & felle potatur, & spernebatur in populo, & usq; ad mortem descēdit, & quoniam dominus sanctus & mirabilis cōsiliarius, & decorus speciei, & deus fortis super nubes ueniens uniuersorū iudex. Omnia de eo scripturæ prophetabant. Sicut enim homo erat ut tentaretur, sic & uerbū ut glorificaretur, quiescente quidē uerbo, ut posset tentari & inhonorari & crucifigi & mori, absorpto autē homine in eo quod uincit, & sustinet, & resurgit, & assumitur. Hic igitur filius dei dominus noster existens uerbum patris, & filius hominis, quoniā ex Maria quæ ex hominib. habebat genus, quæ & ipsa erat homo, habuit secundū hominē generationē, factus est filius hominis. Propter hoc & ipse dñs dedit nobis signū in profundum, in altitudinē sursum, quod nō postulauit homo, quia nec sperauit uirginem prægnantē fieri posse quæ erat uirgo, & parere filium, & hunc partum deum esse nobiscū, & descēdere in ea quæ sunt deorsum terræ, quærentē quem quæ perierat, quod quidem erat proprium ipsius plas-

ma, & ascendere in altitudinem offerentē & cōmendantem patri eum hominem, qui fuerat inuentus, primitias resurrectionis hominis in semetipso faciens. Vt quēadmodum caput resurrexit à mortuis, sic & reliquum corpus omnis hominis, qui inuenitur in uita, impleto tēpore cōdemnationis eius, quæ erat propter inobedientiā, resurgat, per cōpagines & coniunctiōnes coalescēs & confirmatū augmentū dei, unoquoque membrorū habente propriam & aptam in corpore positionē: multæ enim mansiones apud patrē, quoniā & multa mēbra in corpore.

Quare magnanimus fuit deus in obedientia hominis. Ca. XXII.

μακρόθυμος

Magnanimus igitur fuit deus deficiente homine, eamque per uerbum Messie uictoriā reddendam ei præuidens. Cū enim perficiebatur uirtus in infirmitate, benignitatē dei & magnificentissimā ostendebat uirtutem. Sicut enim patienter sustinuit absorberi Ionam à Ceto, non ut absorberetur, et in totum periret, sed ut euomitus magis subigeret deo, & plus glorificaret deum, qui insperabilem salutem ei donasset, & firmam pœnitentiā faceret inimicis, ut conuerterentur ad dominum, qui eos liberaret à morte, contritos ab eo signo quod factum erat circa Ionam, quemadmodū scriptura de his dicit: Et reuersi sunt unusquisque à uia sua mala, & iniustitia quæ erat in manibus eorū, dicētes, Quis scit si conuertatur deus & auertat iram suā à nobis & non peribimus. Sic ab initio fuit patiens deus hominē absorberi à magno Ceto, qui fuit autor præuarcationis, non ut absorptus in totum periret, sed præstruens & præparans ad inuentionem salutis, quæ facta est à uerbo per signum Ionæ, his qui eandē cum Iona de deo sententiā habuerunt, & confelsi fuerunt, & dixerūt, Seruus domini ego sum, & dominū deum cœli ego colo, qui fecit mare & aridam: ut inseparabilem homo à deo percipiens salutem, resurgat à mortuis, & clarificet deum, & eam quæ à Iona propheta est, dicat uocem: Clamaui ad dominum meum in tribulatione mea, et exaudiuit me de uentre inferni: & semper permaneat glorificans deum, & sine intermissione gratias referens pro ea salute, quam consecutus est ab eo, ut non gloriatur in cōspectu domini omnis caro, nec unquam de deo contrarium sensum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam, quæ circa se esset incorruptelam, & non tenens ueritatem, inani supercilio iactaretur, quasi naturaliter similis esset deo. Ingratus enim magis eum hoc ei qui eum fecerat percipiens, & dilectionē quam habebat deus in homine obfuscabat, & excæcabat sensum suum ad non sentientem, quod sit de deo dignum, comparans & æqualem se iudicans deo. Hæc ergo fuit magnanimitas dei, ut per omnia pertransiens homo, & morum agnitionē percipiens, dehinc ueniens ad resurrectionē quæ est à mortuis, & experimento discens, unde liberatus est, semper gratus existat domino, munus incorruptelæ cōsecutus ab eo, ut plus diligeret eum.

Cui

Cui enim plus dimittitur, plus diligit. Cognoscat autem semetipsum quoniam mortalitatis & infirmus est, intelligat autem & dominum, quoniam in tantum immortalis & potens est, uti & mortali immortalitatem, & temporali aeternitatem donet. Intelligat autem & reliquas uirtutes dei omnes in semetipsum ostensas, per quas edoctus sentiat de deo, quantus est deus. Gloria enim hominis deus, operationes uero dei & omnis sapientiae eius & uirtutis receptaculum, homo. Quemadmodum medicus in his qui aegrotant probatur, sic & deus in hominibus manifestatur. Quapropter & Paulus ait, Conclussit autem deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur, non de spiritalibus aenibus dicens haec, sed de homine, qui fuit inobediens deo, & proiectus de immortalitate, dehinc misericordiam consecutus est, per filium dei, eam quae est per ipsum percipiens adoptionem. Hic enim tenens sine inflatione & iactantia ueram gloriam, de his quae facta sunt, & de eo qui fecit, qui est potentissimus omnium deus, quicquid omnibus ut sint praestitit, & manens in dilectione eius, & subiectione & gratiarum actione, maiorem ab eo gloriam accipiet prouectus, dum consimilis fiat eius, qui pro eo mortuus est, quoniam & ipse in similitudine carnis peccati factus est, uti condemnaret peccatum, & iam quasi condemnatum proijceret illud extra carnem: prouocaret autem in similitudinem suam hominem, imitatore eum assignans deo & in paternam imponens regulam ad uidentium deum, & capere patrem, donans uerbum dei, quod habitauit in homine, & filius hominis factus est, ut assuesceret hominem percipere deum, & assuesceret deum habitare in homine, secundum placitum patris. Propter hoc ergo signum salutis nostrae, eum qui ex uirgine Emanuel est ipse dominus, quoniam ipse dominus erat, qui saluabat eos, quia per semetipsos non habebant saluari: & propter hoc Paulus infirmitatem hominis annuntians, ait, Scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum, significans quoniam non a nobis, sed a deo est bonum salutis nostrae. Et iterum, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberatorem, Gratia Iesu Christi domini nostri. Hoc autem idem & Esaias, Corfortamini, inquit, manus resolutae & genua debilia, adhortamini pusillanimes sensu, confortamini ne timeatis: ecce deus noster iudicium retribuit, & retributurus est, ipse ueniet & saluabit nos. Hoc quoniam non a nobis, sed a dei adiumento habuimus saluari.

Ostensio quoniam uerbum domini caro factum est. Cap. xxxiii

Rursus quoniam neque homo tantum erit qui saluabit nos, neque sine carne, sine carne enim angeli sunt. Praedicauit enim dicens, neque senior, neque angelus, sed ipse dominus saluabit eos, quoniam diligit eos, & parcat eis ipse liberauit eos. & quoniam hic ipse homo uerus uisibilis incipiet esse, cum sit uerbum salutare, rursus Esaias ait: Ecce Sion ciuitas, salutare

nostrum oculi tui uidebunt. & quoniā non solum homo erat, qui moriebatur pro nobis, Esaiās ait: Et cōmemoratus est dominus sanctus Israel mortuorum suorū, quia dormierant in terra sepultionis: & descendit ad eos euangelizare salutē, quæ est ab eo, ut saluaret eos. Hoc autē idem & Amos propheta, Ipse cōuertetur, & miserebitur nostri, dissoluet iniustitias nostras, & proijciat in altitudinē maris peccata nostra. Et rursus significans locum aduentus eius, ait: Dominus ex Sion locutus est, & ex Hierusalem dedit uocem suam. & quoniā ex ea parte quæ est secundum Africū hæreditatis Iudæ ueniet filius dei, qui deus est, exquirat & Bethleem ubi natus est dominus, in omnē terram emittet laudationes eius, sicut ait Habacuc propheta: Deus in Africo ueniet & sanctus de monte Effrem, Cooperuit cœlū uirtus eius, & laudatione eius plena est terra. Ante faciem eius præibit uerbū & progredientur in campis pedes eius. Manifeste significās quoniam deus, & quoniam in Bethleem aduentus eius, & ex mōte Effrem qui est secundū Africū hæreditatis, & quoniam homo. Progredientur enim, inquit, in campis pedes eius, hoc autem signum proprium hominis. Deus igitur homo factus est, & ipse dominus saluabit nos, ipse dans uirgini lignum.

Ostensio, quia ecce uirgo in utero accipiet, sed non ecce adolescentula sicut quidam interpretantur. Cap. XXIIII

Adolescentula **N**on ergo uera est quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari scripturā. Ecce adolescentula in uentre habebit, & pariet filium, quæadmodū & Theodotion est interpretatus Ephesius, & Aquila Ponticus, utriq; Iudæi profelyti, quos sectati Ebionæi, ex Ioseph generatum eum dicunt, tantam dispositionem dei dissoluentes, quātum ad ipsos est, frustrantes prophetarum testimonium, quod operatus est deus. Prophetatū est quidem priusquam in Babylonem fieret populi trās migratio, id est, antequam Medi & Persæ acciperent principatum. Interpretatum uero in Græco ab ipsis Iudæis multum ante tempora aduentus domini nostri, ut nulla relinquatur suspicio, ne forte morem nobis gerentes Iudæi, hæc ita sint interpretati. Qui quidē si cognouissent nos futuros & uiros his testimonijs, quæ sunt ex scripturis, nunq; dubitassent ipsi cōburere scripturas, quæ & reliquos omnes manifestant participare uitæ, & eos qui gloriātur domum se esse Iacob & populum Israel, ex hæreditari ostendunt à gratia dei.

Quemadmodum interpretatæ sunt scripturæ in Græcam linguam & quando. Cap. XXV

Prius enim q̄ Romani possiderent regnū suum, adhuc Macedonia bus Asiam possidentibus, Ptolemæus Lagi filius cupiens eam bibliothecam quæ à se fabricata esset in Alexandria omnium hominum dignis cōscriptionibus, petijt à Hierosolymis in Græcū sermonē interpretatas

pretatas habere scripturas eorū. Illi uero q̄ obaudiebāt tūc adhuc Mace
donibus, eos quos habebāt p̄fectiores scripturarū intellectores, & utri
usq̄ loquelæ lxx. seniores miserunt Ptolemæo, hoc quod ipse uoluisset.
Ille aut̄ experimentū eorū sumere uolens, & metuēs, ne forte cōsentien
tes eam ueritatē quæ esset in scripturis, abscōderēt per interpretationē,
seperans eos ab inuicē, iussit omnes eandē interpretari scripturā, & hoc
in omnibus libris fecit. Cōuenientibus aut̄ ipsis in unum apud Ptole
mæū, & cōparātibus suas interpretationes, deus glorificatus est, & scri
pturæ uere diuinæ creditæ sunt, om̄ibus eandē, & eisdē uerbis, & eisdē
nominibus recitantibus ab initio usq̄ ad finem, uti & præsentes gentes
cognoscerēt, quoniā per aspirationē dei interpretatæ sunt scripturæ, &
nō esse mirabile, deum hoc in eis operatū, quādo in ea captiuitate popu
li quæ facta est à Nabuchodonosor corruptis scripturis, & post septua
ginta annos Iudæis descendentibus in regionē suam, & post deinde tē
poribus Artaxerxis Persarum regis inspirauit Hefdræ sacerdoti tribus
Leui, p̄phetarū omnes rememorare sermones, et restituere populo eam
legem, quæ data esset per Moysen. Cū tanta igitur ueritate & gratia dei
interpretatæ sunt scripturæ, ex quibus præparauit & reformauit deus
fidem nostrā, quæ in filium eius est, & seruauit nobis simplices scriptu
ras in Aegypto, in qua adoleuit & domus Iacob, effugiēs famē, quæ fuit
in Chanaan: in qua & dominus noster seruatus est, effugiēs eam perse
cutionē, quæ erat in Herode. Et hæc earū scripturarū interpretatio pri
usquam dominus noster descēderet facta sit, & anteq̄ Christiani ostē
derentur, interpretata sit. Natus est ergo dominus noster, circa primum
& quadragesimū annū Augusti imperij, multo autē uetustior fuit Pto
lemæus, sub quo interpretatæ sunt scripturæ. Vere impudorati & auda
ces ostendunt, qui nunc uolunt aliter interpretationes facere quādo ex
ipsis scripturis arguant̄ à nobis, & in fidē aduētus filij dei cōcludantur.
Firma est aut̄, & non ficta, & sola uera, quæ secundum nos est, fides, ma
nifestam ostensionē habens ex his scripturis, quæ interpretatæ sunt illo
modo, quo prædiximus, & ecclesiæ anūntiatio sine interpolatione. Ete
nim apostoli cum sint his omnibus uetustiores, consonant prædictæ in
terpretationi, & interpretatio consonat apostolorū traditioni. Etenim
Petrus, & Ioānes, & Matthæus, & Paulus, & reliqui deinceps & horū
sectatores prophetica omnia ita annuntiauerunt, quemadmodū senio
rum interpretatio continet. Vnus enim & idem spiritus dei, qui in pro
phetis quidem præconauit quis & qualis esset aduentus domini, in se
nioribus aut̄ interpretatus est bene, quæ bene p̄phetata fuerant: ipse &
in apostolis annunciauit plenitudinem temporū adoptionis uenisse, &
proximasse regnum cœlorum, & inhabitare intra homines credentes
in eum qui ex uirgine natus est Emanuel.

Osten

Ostensio quoniam uirgo in utero accipiet, & nō adolefcētula. Cap. XXVI

Quemadmodum ipsi testificantur, quoniam priusquā conuenisset Ioseph cum Mariā, manente igitur in ea uirginitate, inuenta est in utero habens de spiritu sancto, & quoniā dixit ei Gabriel angelus, Spiritus sanctus adueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit te, quapropter quod nascetur ex te sanctū, uocabitur filius dei, & quoniam angelus in somnis dixit ad Ioseph. Hoc autem factum est, ut adimpleretur, quod dictū est ab Esaiā propheta, Ecce uirgo concipiet. Seniores autē sic interpretati sunt dixisse Esaiā. Et adiecit dominus loqui ad Ahas, Pete tibi signū à domino deo tuo in profundum inferni, aut in excelsum supra. Et dixit Ahas, Non petam, & nō tentabo dominū. Et dixit, Num pusillum uobis agonem præbere hominibus, & quemadmodū dominus præstat agonem, propter hoc dominus ipse donauit uobis signū. Ecce uirgo in uentre accipiet, & pariet filium, & uocabis nomē eius Emanuel: butyrum & mel māducabit, priusquā cognoscat aut eligat mala, commutauit bonum uel malum, nō consentiet nequitie uti eligat bonū. Diligenter igitur significauit spiritus sanctus, per ea quę dicta sunt, generationem eius, quę ex uirgine, & substantiam quoniā deus: Emanuel enim nomen hoc significat, & manifestat, quoniam homo, in eo quod dicit: Butyrum & mel manducabit, & in eo quod infantem nominat eum, & priusquā cognoscat bonū & malum: hæc enim omnia sunt hominis infantis. Quod autē non cōsentiet nequitie, ut eligat bonum, proprium hoc est dei, uti nō per hoc quod manducat butyrum & mel, nude solummodo eum hominē intelligeremus, neq; rursus per nomen Emanuel sine carne eum deum suspicaremur.

Quid est quod dictum est ad Dauid, De fructu uentris tui ponam in throno meo. Cap. XXVII

ET in eo quod dicit, Audite domus Dauid, significantis erat, quoniam etiā quē promisit deus Dauid de fructu uentris eius æternū suscitaturum se regē, hic est qui ex uirgine quę fuit de genere Dauid generatus est. Propter hoc enim & de fructu uentris eius regē promisit, quod erat proprium uirginis prægnantis, & non de fructu lumborū eius, nec de fructu renū eius, quod est proprium uiri generantis, & mulieris ex uiro conceptionē facientis. Circūscripsit igitur genitalia uiri in promissione scriptura, imò uero nec cōmemoratur, quoniā nō ex uolūtate uiri erat, qui nascebatur. Statuit autē & cōfirmauit fructum uentris, ut generationē eius qui erat futurus ex uirgine pronūciaret, quemadmodū Helizabeth impleta spiritu sancto testificata dicens ad Mariam, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui, significante spiritu sancto audire uolentibus repromissionem, quam repromisit deus, de fructu uentris eius suscitare regem, impletam esse uirginis, hoc est in Mariæ

Mariæ partu. Qui igitur transmutat id quod apud Esaiam, Ecce adolescens
 tula in ventre concipiet, & Ioseph filium eum uolunt esse, illud transmu-
 tent, quod est repromissionis, quod apud Dauid positum est, ubi promisit
 illi deus, de fructu uentris suscitare cornu Christi regis. Sed non intellexe-
 runt, ceterum etiam hoc quoque ausi fuissent demutare. Quod autem dixerit
 Esaias, in profundum deorsum, uel in altitudinem sursum, significantis fuit,
 quoniam qui descendebat, ipse erat & qui ascendeat. In eo autem quod dixe-
 rit, Ipse dominus dedit signum, id quod erat inopinatum generationis eius
 significabat, quod nec factum esset aliter, nisi deus dominus omnium deus
 ipse dedisset signum in domo Dauid. Quid enim magnum, aut quod signum
 fieret in eo, quod adulescentula concipiens ex uiro peperisset, quod euenit
 omnibus quae pariunt mulieribus? sed quoniam inopinata salus homini-
 bus inciperet fieri, deo adiuuante, inopinatus & partus uirginis fiebat,
 deo dante signum hoc, sed non homine operante illud.

Quid est apud Danielelem, lapis sine manibus excisus. Cap. xxviii

Propter hoc & Daniel prauidens eius aduentum, lapidem sine ma-
 nibus abscissum aduenisse in hunc mundum: hoc est enim quod si-
 ne manibus significabat, quod non operantibus humanis manibus, hoc
 est, uirorum illorum, qui solent lapides caedere, in hunc mundum eius
 aduentus erat, id est, non operante in eum Ioseph, sed sola Maria, coope-
 rante dispositione. Hic enim lapis a terra & ex uirtute & arte constat dei.
 propter hoc autem & Esaias ait, Sic dicit dominus: Ecce ego mitto in fun-
 damenta Sion lapidem preciosum electum, summum angularem, hono-
 rificum, uti non ex uoluntate uiri, sed ex uoluntate dei, aduentum eius,
 qui secundum hominem est, intelligamus.

Quare uirga Moysi serpens factus est. Cap. xxix

Propter hoc autem & Moyses ostendens typum, proiecit uirgam in
 terram, ut ea incarnata omnem Aegyptiorum prauaricationem, quae
 insurgere aduersus dei dispositionem argueret & absorberet, & ut ipsi
 Aegyptij testificarentur quoniam digitus est dei, qui salutem operatur
 populo, & non Iosephi filius. Si enim Ioseph filius esset, quemadmodum
 plus poterat quam Salomon, aut plus quam Iona habere, aut plus esse Da-
 uid, cum esset ex eadem seminatione generatus & proles existens ipsorum?
 ut quid autem & beatum dicebat Petrum, quod eum cognosceret esse
 filium dei uiui? Super hoc autem nec rex esse posset, si quidem Ioseph fi-
 lius fuisset, nec haeres secundum Hieremiam.

Ostensio quod si Ioseph filius fuisset dominus, non rex esse
 potuisset. Cap. xxx

Ioseph enim Ioachim & Iechoniae filius ostenditur, quemadmodum &
 Matthaeus generationem eius exponit: Iechonias autem & qui ab eo om-
 nes abdicati sunt a regno, Hieremia dicente sic, Vivo ego dicit dominus,
 si factus

si factus fuerit lechonias filius loachim rex iuda signaculum in manu dextera mea, inde abstraham eum, & tradam eum in manu quæretium animam eius. Et iterum, Inhonoratus est lechonias, quemadmodum uas, quod non est opus, quoniam proiectus est in terram, quam non sciebat. Terra audi sermonem domini, scribe uirum hunc abdicatum hominem, quoniam non augebit de semine eius sedens super thronum Dauid princeps in iuda. Et iterum deus ait, super loachim patre eius. Propter hoc sic dicit dominus super loachim patrem eius regem iudææ, non enim erit ex eo sedens super thronum Dauid, & mortificatum eius erit proiectum in aestu diei, & in glacie noctis, & respiciam super eum, et super filios eius, & inferam super eos, & super inhabitantem Hierusalem, super terram iuda omnia mala quæ locutus sum super eos. Qui ergo eum dicunt ex ioseph generatum, & in eo habere spem, abdicatos se faciunt a regno, sub maledictione & increpatione decedentes, quæ erga lechoniam & in semen eius est. Propter hoc enim dicta sunt hæc de lechonia, spiritu præsciente ea quæ a malis doctoribus dicuntur, uti discant, quoniam ex semine eius, id est ex ioseph non erit natus, sed secundum repromissionem dei de uentre Dauid suscitatur rex æternus, qui recapitulat omnia in se.

Ostensio quoniam per quæ proiectus est homo de paradiso, per hæc iterum intrat in paradysum. Cap. xxxi

ET antiquam plasmationem in se recapitulatus est. Quia quemadmodum per inobedientiam unius hominis introitum peccatum habuit, & per peccatum mors obtinuit: sic & per obedientiam unius hominis iustitia introducta uitam fructificet his, qui olim mortui erant, hominibus. Et quemadmodum protoplastus ille Adâ de rudi terra, & adhuc de uirgine nondum enim pluerat deus & homo non erat operatus terram, habuit substantiam et plasmatus est manu dei, id est uerbo dei: omnia enim per ipsum facta sunt: & sumpsit dominus limum a terra, & plasmavit hominem: ita recapitulans in se Adam ipse uerbum existens ex Maria, quæ adhuc erat uirgo, recte accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex semine uiri natus est, merito dicerent & secundum Adam ex ioseph esse generatum, Si autem ille de terra quidem sumptus est, & uerbo dei plasmatus est, oportebat id ipsum uerbum recapitulationem Adæ in semetipsum faciens, eiusdem generationis habere similitudinem. Quare igitur non iterum sumpsit limum deus, sed ex Maria operatus est plasmationem fieri: ut non alia plasmatio fieret, neque alia esset plasmatio quæ saluaretur, sed eadem ipsa recapitularetur seruata similitudine.

Aduersus eos qui dicunt eum nihil de Maria accepisse. Cap. xxxii

ERrant igitur qui dicunt eum nihil ex uirgine accepisse, ut abijciant carnis hereditatem, abijciant autem & similitudinem. Si enim ille quidem de terra & manu & artificio dei plasmationem & substantiam habuit,

hic

hic autem non manu & artificio dei, iam non seruauit similitudinem hominis, qui factus est secundum imaginem ipsius & similitudinem, & inconstans artificium uidebitur, non habens circa quod ostendat sapientiam suam. Hoc autem dicere est, & putatiue apparuisse eum, & tanquam hominem cum non esset homo, & factum eum hominem, nihil assumens de homine. Si enim non accepit ab homine substantiam carnis, neque homo factus est, neque filius hominis: & si hoc non factus est, quod nos eramus, non magnum faciebat quod passus est & suscitauit. Nos autem quoniam corpus sumus de terra acceptum, & anima accipiens a deo spiritum, omnis quicumque confitebitur. Hoc itaque factum est uerbum dei, suum plasma in semetipsum recapitulans, & propter hoc filium hominis se confitetur, & beatificat mites, quoniam ipsi hereditabunt terram. Et apostolus autem Paulus, in epistola quae est ad Galatas, manifeste ait: Misit deus filium suum factum de muliere. Et rursus in ea quae est ad Romanos, de filio autem, inquit, eius qui factus est ex semine Dauid secundum carnem, qui praedestinatus est filius dei in uirtute, secundum spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi domini nostri. Caeterum superuacua est in Mariam descensio eius. Quid enim in ea descendebat, si nihil incipiebat sumere ab ea? Aut si nihil sumpsisset ex Maria, nunquam eas, quae a terra erant percepisset escas, per quas id quod a terra sumptum est, nutriretur corpus, nec quadraginta diebus, quemadmodum Moyses & Helias ieiunans, esurisset corpus eius suam quaerens escam: sed nec Ioanes discipulus eius de eo scribens dixisset, Iesus autem fatigatus in itinere sedebat: nec Dauid praecalasset in eum, Et super dolorem uulnerum meorum apposuerunt: nec lachrymasset super Lazarum: nec sudasset globos sanguinis: nec dixisset, quod tristis est anima mea, nec percusso latere exisset sanguis & aqua. Haec enim omnia signa carnis, quae a terra sumpta est, quam in se recapitulatus est suum plasma saluans.

Quare Lucas a domino inchoans genealogiam in Adam retulit, & quot sint ab Adam usque ad dominum generationes. Cap. XXXIII

Propter hoc Lucas genealogiam, quae est a generatione domini nostri usque ad Adam lxxij. generationes habere ostendit, finem coniungens initio, & significans quoniam ipse, qui omnes gentes exinde ab Adam dispersas, & uniuersas linguas & generationem hominum cum ipso Adam in semetipso recapitulatus est: unde & a Paulo typus futuri dictus est ipse Adam: quoniam futuram circa filium dei humani generis dispositionem in semetipsum fabricator omnium uerbum praeformauerat, praedestinante deo primum animale hominem, uidelicet, ut a spiritali saluaretur. Quum enim praexistere saluans, oportebat & quod saluaretur fieri, uti non uacuum sit saluans. Consequenter autem & Maria

uirgo obaudiens inuenitur dicens, Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Eua uero inobediens, non obaudiuit enim adhuc cum esset uirgo, quemadmodum illa uirum quidem habens Adam, uirgo tamen adhuc existens: erant enim utriusque nudi in Paradiso, & non confundebantur, quoniam Paulo attestante, facti non intellectum habebant filiorum generationis. Oportebat enim illos primo adulescere, dehinc sic multiplicari. Sicut Eua inobaudiens facta & sibi & uniuerso generi humano causa facta est mortis: Sic & Maria habens praedestinatum uirum, tamen uirgo obaudiens, & sibi et uniuerso generi humano causa facta est salutis. Et propter hoc, lex eam quae desponsata erat uiro, licet uirgo sit adhuc, uxorē eius qui desponsauerat uocat eam, quae & Maria in Eua recirculationem significans, quia non aliter quod conligatum est solueretur, nisi ipsae compagine alligationi reflectantur retrorsus, ut primae coniugationes soluantur per secundas, secundae rursus liberarent primas. Et euenit primam quidem compaginem à secunda coniugatione solueretur, secundam uero conligationem, primum solutionis habere locum: & propter hoc dominus dicebat, primos quidem nouissimos futuros, & nouissimos primos. Et propheta autem hoc idem significat dicens. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Primogenitus enim mortuorum natus dominus, & in sinum suum recipiens pristinos patres, regenerauit eos in uitam dei. Ipse initium uiuentium factus, quoniam Adam initium morientium factus est. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoans in Adam retulit, significans quoniam non illi hunc, sed hic illos in euangelium uitae regenerauit. Sic autem & Euae inobedientiae nodus solutionem accepit per obedientiam Mariae: quod enim alligauit uirgo Eua per incredulitatem, hoc uirgo Maria soluit per fidem. Necessesse ergo fuit dominum ad perditam ouem ueniētem, & tantae dispositionis recapitulationem facientem, & suum plasma requirentem, illum ipsum hominem saluare, qui factus fuerat secundum imaginem & similitudinem eius, id est, Adam impletem tempora eius condemnationis, quae facta fuerat propter inobedientiam: quae pater posuit in sua potestate: quoniam & omnis dispositio salutis, quae circa hominem fuit secundum placitum fiebat patris, uti non uinceretur deus, neque infirmaretur ars eius. Si enim qui factus fuerat à deo homo ut uiueret, hic amittens uitam, laesus à serpente qui deprauauerat, iam non reuerteretur ad uitam, sed in totum proiectus esset morti, uictus esset deus & superasset serpentis nequitia uoluntatem dei. Sed quoniam deus inuictus & magnanimus est, magnanimum quidem se exhibuit ad correctionem hominis & probationem omnium, quemadmodum praediximus. Per secundum autem hominem alligauit fortem, & diripuit eius uasa, & euacuauit mortem, uiuificans eum hominem, qui fuerat mortificatus. Primum enim possessionis eius uas Adam factus est, quem

quem & tenebat sub sua potestate: hoc est præuaricationē inique inferens ei, & per occasionem immortalitatis mortificationē faciēs in eum. Etenim promittens futuros eos tanquam deos, quod ei nō est omnino possibile, mortem fecit in eis. unde & iuste à deo recaptiuatus, qui hominem captiuum duxerat: solutus est autem cōdemnationis uinculis, qui captiuus ductus fuerat homo.

Ostensio quoniam Adam prior saluatur à domino. Cap. xxxiiii

Hic est autem Adam, si oportet uerū dicere, primiformis ille homo, de quo scriptura ait dixisse dominum: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: nos autem omnes ex ipso, propterea quoque ipsius hæreditauimus appellationem. Cum autē saluatur homo, oportet saluari eum, qui prior formatus est homo, quoniam nimis irrationabile est, illum quidem qui uehementer ab inimico læsus erat & prior captiuitatem passus est, dicere non eripi ab eo, qui uicerit inimicum, ereptos uero filios eius, quos in eadem captiuitate generauit. nec uictus quidem adhuc parebat inimicus, ipsis ueteribus spolijs manentibus apud eum. Quemadmodum si hostes expugnauerint quosdam, & uictos duxerint captiuos, & multo tempore in seruitute possederint eos, ita ut generent apud eos, & aliquis dolens pro his qui serui facti sunt, eosdem hostes expugnet, non tamen iuste faciet, si filios quidem eorum qui captiui ducti sunt, liberet de potestate eorum, qui in seruitutem deduxerant patres eorum, ipsos uero qui captiuitatem substinuerunt, subiectos relinquat inimicis, propter quos et ultionē fecit, concessis libertatem filijs, ex causa paternæ uindicationis. Sed non relinquitur ipsis patribus, qui ipsam captiuitatem substinuerunt: neque enim infirmus est deus, neque iniustus, qui opitulatus est homini, & in suam libertatem restaurauit eum.

Quare de paradiso Adam proiecit deus. Cap. xxxv

Propter hoc & initio transgressionis Adæ, sicut enarrat scriptura, non ipsum maledixit Adam, sed terram in operibus eius, quemadmodum ex ueteribus quidam ait, Quoniam quidem transtulit deus maledictum in terram, ut non perseveraret in homine. Condemnationem autem transgressionis accepit homo tediā & terrenum laborem, & manducare panem in sudore uultus sui, & conuerti in terram ex qua assumptus est. Similiter autem & mulier tediā & labores, & gemitus, & tristitias partus & seruitiū, id est, ut seruiret uiro suo, ut neque maledicti à deo in totum perirent, neque sine increpatione perseverantes deum contemnerent. Omnis autem maledictio decurrit in serpentem, qui seduxerat eos, & dixit, inquit, deus serpenti: quoniā fecisti hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus & ab omnibus bestijs terræ. Hoc idem autē & dominus in euangelio, his qui à sinistris inueniuntur ait: Abite maledicti in

ignem æternū, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius: si gnificās quoniā nō homini principaliter præparatus est æternus ignis, sed ei qui seduxit & offendere fecit hominē, inquam, qui princeps apostatae facti sunt cū eo: quem quidem iuste percipient etiā hi, qui similiter illis sine pœnitentia & sine egressu in malitiæ perseuerant operibus.

De Cain qui fratrem suum occidit. Cap. XXXVI

Quemadmodū Cain cum accepisset consiliū à domino, uti quiesceret in eo, quod non recte diuisisset eam quæ erga fratrem erat communicationē, sed cum zelo & malitia suspicatus est posse dominari ei, non solum non acquieuit, sed & adiecit peccatum super peccatum, manifestans sententiam suam per operationem suam. Quod enim cogitauit hoc & operatus est dominatus, & interfecit eum, subijciente deo iustum iniusto, ut ille quidem per ea quæ passus est iustus ostendatur, hic uero per ea quæ commisit detegeretur iniustus: & ne sic quidem mitigatus est, nec quieuit super factum malum, sed interrogatus ubi esset Abel frater eius, nescio ait, Nunquid custos fratris mei sum ego: extendens & multiplicans malum per responsionem. Etenim malum est occidere fratrem, multo peius sic audacter & irreuerenter respondere omnia scienti deo, quasi possit frustrari eum. Propter hoc & ipse maledictionem portauit, quoniam ad se peccatum attulit, nō reueritus deum, necq; confusus in fratricidio.

Quare folia ficæ circuncinxit se Adam. Cap. XXXVII

Circa Adam autem nihil tale factum est, sed omnia in contrarium. Ab altero enim seductus sub occasione immortalitatis, statim timore corripitur & absconditur, non quasi possit effugere deum, sed confusus quoniam transgressus præceptum eius, indignus est uenire in conspectum & colloquium dei. Timor autem domini initium intelligentiæ, intellectus uero transgressionis fecit pœnitentiam. Pœnitentibus autem largitur benignitatem suam deus. Etenim per succinctorium in facto ostendit suam pœnitentiam: folijs ficulneis semetipsum contegens, existentibus & alijs folijs multis quæ minus corpus eius uexare potuissent, condignum tamen inobedienciæ amictum fecit, conterritus timore dei, & retundens petulantem carnis impetum: quoniam indolem & puerilem amiserat sensum, & in cogitationem peiorem uenerat, frenum continentiae sibi, & uxori suæ circumdedit, timens deum, & aduentum eius expectans, & uelut tale quid significans: quoniam, inquit, eam quam habui à spiritu sanctitatis stolam amisi per inobedientiam, & nunc cognosco quoniam sim dignus tali tegumento, quod delectationem quidem nullam præstat, mordet autē & pungit corpus. Et hoc uidelicet semper habuisset indumētum, humilians semetipsum, nisi dominus minus

minus qui est misericors, tunicas pellicias pro folijs ficulneis induisset eos. Propter hoc aut & interrogat eos, uti ad mulierē ueniret accusatio, & illam rursus interrogat, uti ad serpentē transmitteret causam. Dixit enim quod fuerat factum, serpens, ait, seduxit me & manducaui. Serpentem uero non interrogauit, sciebat enim eum principē transgressionis factum, sed maledictū primo immisit in eum, uti secunda increpatione ueniret in hominē. Eum enim odiuit deus, qui seduxit hominē, ei uero, qui seductus est, sensim paulatimq; misertus est; quapropter & eiecit eum de Paradiso, & à ligno uitæ longe trāstulit: non inuidens ei lignum uitæ, quē admodum quidam dicunt, sed miserans eius, ut nō perseveraret semper transgressor, neq; immortale esset, quod esset circa eū, & malum interminabile & insensibile. Prohibuit aut eius trāsgressionē imponens mortem, & cessare faciens peccatum, finem inferens ei per carnis resolutionem, quæ fieret in terra, uti cessans aliquando homo uiuere peccato, & moriens ei, inciperet uiuere deo.

Quid est quod à propheta dictum est, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & cætera.

Cap. XXXVIII

Quapropter inimiciā posuit inter serpentem & mulierē, & semen eius, obseruantes inuicem, illo quidem cui mordetur planta, & potente calcare caput inimici, altero uero mordente, & occidente, & interpediente ingressus hominis, quoadusq; uenit semen prædestinatū calcare caput eius, quod fuit partus Mariæ, de quo ait propheta: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconē. Significans quia illud quod erigeretur & dilataretur aduersus hominem peccatum, quod frigidum reddebat eum, euacuaretur cum regnāte morte, & conculcaretur ab eo in nouissimis temporibus insiliens humano generi leo, hoc est, Antichristus, & Draconem illum serpentem uetustum alligans & subijciēs potestati hominis, qui fuerat uictus, ad calcandam omnem eius uirtutem. Victus autē erat Adam ablata ab eo omni uita, & propter hoc uicto rursus inimico recepit uitam Adam: nouissima autem inimica euacuatur mors, quæ primum possederat hominem. Quapropter liberato homine, fiet quod scriptum est. Absorpta est mors in uictoria, ubi est mors uictoria tua? ubi est mors aculeus tuus? quod non poterat iuste dici, si non ille liberatus fuit, cui primū dominata est mors. Illius enim salus euacuatio est mortis: domino igitur uiuificante hominem, id est, Adam, euacuata est mors.

Aduersus Tatiani doctrinam.

Cap. XXXIX

Mentiuntur ergo omnes qui cōtradiciunt eius saluti, semper seipsosexcludentes à uita, eo quod non credant inuentam ouem quæ perierat: si autem illa non est inuenta, adhuc possidetur in perditione omnis hominis generatio: mendax ergo is, qui prior hanc sententiam, imò

Et ipse conteret caput tuum

hanc ignorantiam & cæcitatem induxit Tatianus. Connexio quidem factus omnium hæreticorum, quemadmodum ostendimus, hoc autem à semetipso adinuenit, uti nouum aliquid præter reliquos inferens, uacuum loquens, uacuos à fide auditores sibi præpararet, affectans magister haberi, tentans & subinde uti huiusmodi à Paulo assidue dictis: Quoniam in Adam omnes morimur, ignorans autem, quoniã ubi abundauit peccatũ, superabundauit gratia. Ostenso ergo hoc manifeste, erubescant omnes qui ab eo sunt, & concertante Adam quasi magnum aliquid lucrentur, si ille non saluetur, quanto magis nihil proficiant, quem admodum et serpens nihil proficit suadens homini illud, quod eũ transgressorẽ ostendit, initium & materiam apostasiæ suæ habens hominẽ, deum autem non uicit. Sic & hi qui contradicunt saluti Adæ, nihil proficiunt, nisi hoc quod semetipsos hæreticos & apostatas faciunt ueritatis, & aduocatos se serpentis & mortis ostendunt.

Aduersus eos qui ex quacuncq; causa schisma faciunt. Cap. XL

TRaductis igitur omnibus, qui nefandas inferunt sententias de factore & plasmatore nostro, qui & hunc mundum fabricatus est, super quem alius deus non est, & ipsis ostensionibus euersis his, qui de substantia domini nostri, & de dispositione quam fecit propter hominem suum falsa docent: Prædicationem uero ecclesiæ undiq; constantem, & æqualiter perseuerantem, testimonium habentem à prophetis, & ab apostolis, & ab omnibus discipulis, quemadmodum ostendimus per initia, & medietates, & finem, & per uniuersam dei dispositionem, & eam quæ secundum salutem hominis est, solidam operationem, quæ est in fide nostra, quam perceptam ab ecclesia custodimus, & quæ semper à spiritu dei, quasi in uase bono eximium quoddam depositum iuuenescens & iuuenescere faciens ipsum uas: in quo enim ecclesiæ creditum est dei munus, quemadmodum aspiratio plasmationi, ad hoc ut omnia membra percipientia uiuificentur: & in eo disposito est communicatio Christi, id est, spiritus sanctus arra incorruptelæ, & confirmatio fidei nostræ, & scala ascensionis ad deum. In ecclesia enim, inquit, posuit deus apostolos, prophetas, doctores, & uniuersam reliquam operationem spiritus, cuius non sunt participes omnes, qui non concurrunt ad ecclesiam, sed semetipsos fraudant à uita, per sententiam malam, & operationem pessimam. Vbi enim ecclesia, ibi & spiritus, & ubi spiritus dei, illic ecclesia, & omnis gratia, spiritus autem ueritas. Quapropter, qui non participant eum, neq; à mammillis matris nutriuntur in uitam, neq; percipiunt de corpore Christi procedentem nitidissimum fontem: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem ecclesiæ, ne traducantur, reijcientes uero spiritum ut non erudiantur. Alienati uero à uerita

à ueritate digne in omni uoluantur errore, fluctuati ab eo, aliter atq; aliter per tempora de eisdem sentientes, & nunquam scientiam stabilem habentes. Sophistæ uerborum magis uolentes esse, quàm discipuli ueritatis. Non enim sunt fundati super uiuam petram, sed super harenam habentem in semetipsa lapides multos: propter hoc multos deos fingunt, & quærere quidem semper in excusatione habent, cæcutiunt enim: inuenire uero nunquam possunt, blasphemant enim fabricatorem, hoc est eum qui est uere deus, qui & præstat inuenire, putantes se super deum alterum inuenisse deum, uel alteram plenitudinem, uel alteram dispositionem. Quapropter & lumen quod est à deo non lucet eis, quoniam inhonorauerunt & spreuerunt deum, minimum arbitantes eum: quoniam propter dilectionem suam & immensam benignitatem in agnitionem uenit hominis: agnitionem autem non secundum magnitudinem, nec secundum substantiam, nemo enim mensus est eam, nec palpauit: sed secundum illud ut sciremus, quoniam qui fecit & plasmauit, & insufflationem uitæ insufflauit eis, & per cõditionem nutrit nos uerbo suo confirmans, & sapientia cõpingens omnia, hic est qui est solus uere deus: eum uero qui nõ est, somniantes super hunc, ut magnum deum putentur adinuenisse, quem nemo possit cognoscere humano generi cõmunicantem, nec terrena administrantem.

Ostensio quoniam prouidẽtia dei regatur hic mundus. Cap. XL I

E Picuri uidelicet inuenientes deum, neq; sibi neq; alijs aliquid præstantem, id est, nullius prouidentiam habentem, Prouidentiam autem habet deus omnium, propter hoc & consilium dat: cõsilium autem dans adest his, qui morum prouidentiam habent. Necessè est igitur ea quæ prouidentur & gubernantur, cognoscere suum rectorem: quæ quidem non sunt irrationabilia, neq; uana, sed habent sensibilitatem perceptam de prouidentia dei. Et propter hoc Ethnicorum quidam, qui minus illecebris ac uoluptatibus seruiuerunt, & non intantũ superstitione idolorum abducti sunt, prouidentia eius moti, licet & tenuiter, tamen conuersi sunt, ut dicerent fabricatorẽ huius uniuersitatis patrem omnium prouidentem, & disponentem secundum nos mundum.

Quoniam neq; iustitia sine bonitate constare potest, neq; bonitas sine iustitia.

Ca. XLII

R Vrsus ut increpatiuum auferrent à patre, & iudiciale, ideo putantes & sine iracundia, & bonũ arbitantes se adinuenisse deum, alterum quidem iudicare, & alterum quidem saluare dixerunt, nescientes utrorumq; auferentes sensum & iustitiam. Si enim iudicialis non & bonus sit, ad dandum quidẽ his quibus debet, & exprobrandum his, quibus oportet, neq; iustus neq; sapiẽs uidebitur iudex. Rursus bonus, si hoc tantum sit bonus, non & probator, in quos emittat bonitatẽ, extra

iustitiam erit & bonitatem, & infirma bonitas eius uidebitur, non omnes saluans, si non cum iudicio fiat.

Quoniam sapiens, idem & iudex.

Cap. XLIII

MArcion igitur ipse diuidēs deum in duo, alterū quidem bonum, & alterum iudiciale dicens, ex utrisq; interimit deum. Hic enim qui iudicialis, si non & bonus sit, non est deus, quia deus nō est cui bonitas desit: & ille rursus qui bonus, si non & iudicialis, idem quod hic patitur, ut auferatur ei, ne sit deus. Quemadmodum autem & sapientem dicunt patrem omnium, si non iudiciale ei assignent? Si enim sapiens & probator est, probatori autem subest iudiciale, iudiciale autem assequitur iustitiam, ut iuste probet iustitiam, prouocat iudicium: iudicium autem cum sit, cum iustitia transmittet ad sapientiam. Sapientia igitur precellet pater super omnem humanam & angelicam sapientiam, quoniam dominus & iudex iustus, & dominator super omnes. Est enim & bonus & misericors & patiens, & saluat quos oportet: neq; bonum ei deficit iusti effectum, neq; sapientia deminoratur: saluat enim quos debet saluare, & iudicat dignos iudicio: neq; iustum immite ostenditur praeeunte licet & praecedente bonitate.

Ostensio quod uerbum domini & iustum & bonum sit.

Cap. XLIII

Qui igitur solē suū oriri facit omnibus benigne deus, & pluit super iustos & iniustos, iudicabit eos, qui ex aequo benignitatē eius percipientes non similiter secundū dignationē munerationis eius conuersati sunt, sed in delicijs & luxurijs uersati sunt aduersus beneuolentiam eius, adhuc & blasphemantes eum, qui tanta beneficia in eos fecerit.

Quemadmodum religiosior Plato quàm haeretici ostendatur.

Cap. XLV

Quibus religiosior Plato ostenditur, qui eundem deum & iustum & bonum confessus est, habentem potestatem omnium, ipsum facientem iudicium, sic dicēs. Et deus quidem quemadmodum & uetus sermo est initium & finem & medietates omnium quae sunt habens, recte perfecit, secundum naturam circumiens: hunc autem consequitur iustitia ultrix in eos, qui deficiunt à lege diuina.

Quemadmodum secundum suam regulam, qui à Valentino sunt extra ueritatem ostendantur.

Cap. XLVI

Et iterum factorem & fabricatorē huius uniuersitatis bonum ostendit. Bono autem, inquit, nulla unquam de quoquam nascitur inuidia: hoc initiū et causam fabricationis mundi cōstituens bonitatē dei, sed non ignorantia, nec aonē qui errauit, nec de his fructum, nec matrem plorantem & lamentantē, nec alterum deum uel patrē. Iuste autē eos mater planget, & talium excogitatores & adiuuatores: digna enim com-

mentii

mentiti sunt in capita sua, quoniam mater ipsorum extra plenitudinem est, id est extra dei agnitionem, & collectio eorum abortio facta est in formis, & sine specie: nihil enim de ueritate apprehendit, in uacuū & in umbram decidit. Vacua enim doctrina ipsorum & intenebrata, & horum eam non permittit introire in pleroma: non enim recipit eos spiritus in refrigerium. Pater enim ipsorum ignorantiam regenerans, mortis passionē in eis operatus est. Hæc non nos diffamamus, sed ipsi cōfirmant, ipsi docent, gloriantur in ipsis, altū sentiunt de matre, quā sine patre dicunt generā, hoc est sine deo fœminā à fœmina, quod est ex errātia corruptelā. Nos autē precamur nō perseuerare eos in fouea, quam ipsi foderunt, sed segregari ab huiusmodi matre, & exire à Bytho, & abstinere à uacuo, & umbram derelinquere, & legitime eos generari, cōuersos ad ecclesiam dei, & formari Christum in eis, & cognoscere eos fabricatorem & factorem huius uniuersitatis, solum uerum deum, & dominū omnium. Hæc precamur de illis, utilius eos diligentes, quā ipsi semetipsos putant diligere. Quæ enim est à nobis dilectio, cum sit uera, salutaris est eis, si quidem eam recipiant. Est enim austero medicamini similis, absumens improbiore ac superfluam uulneris carnem. Elationem enim illorum & inflationem euacuat. Quapropter tētantes, omni uirtute manum porrigere eis non tedebit nos. Prærogauimus autem super hæc quæ dicta sunt in sequenti libro domini sermones inferre, si quos ex his per ipsam Christi doctrinam cōuincentes, suadere possimus cessare ab eiusmodi errore, & abstinere ab ea blasphemā, quæ est in fabricatorem ipsorum, qui & solus est deus, & pater domini nostri Iesu Christi.

CAPITA LIBRI QVARTI.

H æc sunt exprobrationes & euersiones falsæ agnitionis.	
Ostensio quoniā dominus unum deum solum, & patrē cognoscebat.	1
Quæstio de eo quid sit, confiteor tibi pater domine cœli & terræ.	2
Ostensio quod per Moysen legis datio sermones sint Christi.	3
Expositio parabolæ diuitis & pauperis Lazari.	4
Ostensio quoniam cœlum & terra transient, dominus autē, qui condidit, & manet in æternum, ipse est pater domini nostri.	5
Quæ causa est quod cœlum & terra transiet.	6
Quare relicta est Hierosolyma.	7
Ostensio quod temporalis lex data est.	8
Quoniam Christus est qui superinducit diem uelut clibanum ardentem.	9
Ostensio eundem deum & præsentia & æterna fecisse.	10
Quemadmodum dominus eum qui de rubo locutus est ad Moysen, confitetur esse deum uiuentium.	11
Quoniam Abraham uidit Christum.	12
Quoniam una & eadem Abrahamæ fides, & nostra.	13
Quid est quod nemo cognoscit patrem nisi filius, & per quot occasiones reuelat filius patrem.	14
Quemadmodum Abraham à uerbo doctus est.	15
Quemad-	

- Quemadmodū promissionē quā promisit deus Abraham Christus perfecit. 16
 Quare Iudæi absecesserunt à deo. 17
 Ostensio quoniam Abraham hæreditatē possidebit regnum cœlorum. 18
 Quoniam dominus sabbatis curans secundum legem faciebat. 19
 Quoniã non contra legē faciebant discipuli domini sabbatis spicas legētes. 20
 Ostensio unius & eiusdem substantiæ esse, quæ secundum legem sunt, & ea quæ
 secundum Euangelium, & quemadmodum Nouum testamentū prædictum
 est à prophetis. 21
 Quid est plusquam templum, & plusquam Salomon. 22
 Quemadmodum Moyse aduentum Christi significauit, & tempus passionis,
 & locum in quo passus est. 23
 Quoniam & propheta & iusti ante aduentum domini, cognouerunt aduen-
 tum eius. 24
 Quemadmodū seniorū traditio cōtraria erat legi, quæ data est per Moysen. 25
 De Pharisaica lege, quæ sunt particularia præcepta, & quæ Catholica. 26
 Quemadmodum dominus, quæ de lege cōprehendebantur, superextendit di-
 scipulis, non dissoluit, & secundum quid plus abundat iustitia nostra, quàm
 scribarum & pharisæorum. 27
 Quare fecit hominem deus, & patres elegit, & nos uocauit, & quid præstat ea
 quæ est ad dominum seruitus, & quare talis lex populo data est. 28
 Quemadmodū in populo priore, & in ecclesia quædam præcepta propter du-
 ritiam & indicoaudientiam hominum data sunt. 29
 Quare circumcisio data est populo, & obseruatio sabbatorū, & quam habent
 recapitulationem. 30
 In quo differt Decalogus à reliquis præceptis. 31
 Ostensio quoniã non propter se, nec indigens deus de seruitio eorum, Leuiti-
 cam præcepit legē: quid enim requirit ab homine deus nullius indigens? 32
 Quemadmodū nomē dñi nostri Iesu Christi proprium patris ostenditur. 33
 De sacrificijs, & oblationibus, & qui sunt, qui in ueritate offerunt. 34
 Quorum typum accipiebat populus, quemadmodū per actus propheta pro-
 phetabant futura. 35
 Quemadmodum inuestigabilis & incomprehensibilis ostenditur is, qui hanc
 quæ secundum nos est condidit creaturam. 36
 Secundum quid notus deus, & quod ipse pater conditor omnium per suas ma-
 nus formauit hominem. 37
 Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quæ est exposi-
 tio eorum, quæ facta sunt à patribus. 38
 Quare lauit pedes discipulorum dominus, & quare discumbentibus, & quod
 ipse similiter ante omnes deus ostenditur. 39
 De eo quod ait, non uos laborastis, alij laborauerunt, & uos in labores eorum
 introistis. 40
 Quare Paulus dicit se plus quàm omnes laborasse. 41
 Quemadmodū in circūcisione, & preputio, & fide unus pater ostenditur. 42
 Quid est thesaurus absconditus in agro, & quod sola ecclesia recte legat scri-
 pturas. 43
 De presbyteris iniustis. 44
 Quibus doctoribus utendū est de his peccatis, quæ ab antiquis gesta sunt. 45
 De transgressione populi. 46
 Ostensio quod unū & idipsum sit uerbū dei dispositor ueterū & nouorum. 47
 Secun

Secundum quid induravit deus cor Pharaonis & ministrorum eius.	48
Quare secundum iussum dei uasa ab Aegyptijs sumpsit populus in exodo & ex ipsis tabernaculum in eremo fabricauit.	49
Quemadmodum una & eadem populi profectio ex Aegypto, & ecclesiae ex gentibus ostenditur.	50
Ostensio generationis Loth ex filiabus suis.	51
Ostensio unum & eundem esse patrem & non illorum.	52
Quis est spiritalis discipulus, qui iudicat quidem omnes, ipse autem a nemine iudicatur, & qui sunt qui iudicantur.	53
Quemadmodum iudicabuntur gentes.	54
Quemadmodum iudicabuntur Iudaei.	55
Ostensio quoniam duos aduentus Christi prophetae annuntiauerunt.	56
Quemadmodum iudicabuntur, qui a Marcione sunt.	57
Quemadmodum iudicabuntur qui sunt a Valentino, & reliqui gnostici.	58
Quemadmodum iudicabuntur Ebionitae.	59
Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicunt deum manifestatum.	60
Quemadmodum iudicabuntur pseudoprophetae.	61
Quemadmodum iudicabuntur qui schismata operantur, & omnes qui se segregant ab ecclesia.	62
Quemadmodum omnia consistunt ei, qui est ecclesiasticus.	63
Ostensio quod ecclesia non tantum perfectam habeat dilectionem, sed quoniam & spiritus dei super eam requiescit, quod ab uno & eodem deo prophetia.	64
Quod prophetae omnia praedixerunt, quaecumque Christus operatus.	65
Quod prophetae membra Christi sunt, & quemadmodum unusquisque eorum, secundum quod erat membrum, secundum hoc & prophetauit, & quoniam omnia quae prophetae praedixerunt, Christus adimpleuit.	66
Aduersus eos qui dicunt, quid noui ueniens attulit Christus?	67
Aduersus eos qui dicunt quaedam a summitate dixisse prophetas, quaedam uero a mundi fabricatore.	68
Quemadmodum de his ipsis dictis discrepant a semetipsis, qui sunt a Valentino.	69
Ostensio de domini sermonibus contentis se a deo patre missum, a quo & prophetae uenerunt, & patres electi sunt.	70
Ostensio quod homo liber sit, & suae potestatis, ad hoc, ut ab se eligere possit meliora & contraria.	71
Ostensio quod non natura quidam boni sunt, quidam uero mali, & quod in hominis electione sit bonum.	72
Quae causa fuerit, quod non ab initio perfectus factus est homo.	73
Et secundum quid omnia quae facta sunt indigent perfecto, & unde est indigentia.	74
Quid est quod a Paulo dictum est, lac uobis potum dedi, non escam.	75
Quae est agnitio boni & mali, & quemadmodum homo cum dicto audiens fuisset, inualuit deus per dicti audientiam meliorem fieri hominem.	76
Quid est quod ad Prophetam dictum est, ego deus zelans & faciens pacem & condens malum.	77
Ostensio quoniam non alius est, qui requiem dat pater, alius autem qui ignem praeparauit deus.	78
Quare angeli, diaboli & filij nequitiae dicti sunt.	79
Qui illi & ob quam causam progenies uiperarum, quod non obediunt Euangelio.	80

Hic Irenæus uelut eluctatus è locis confragosis & im-
 peditis ingreditur campũ liberio rem, explanans mul-
 ta scripturarum loca, quæ deprauarāt hæretici. In hoc
 libro quemadmodum & in quinto, frequenter asse-
 rit liberum arbitriũ, cui tribuit, quod & angeli cecide-
 runt, & homo in mortem prolapsus est, & quotidie
 prolabũtur impij. Idcũ facit non uno in loco. Vnum
 locum ascribam ex cap. LXXI. Et propter hoc, inquit, deus consilium
 quidem bonum dat omnibus, posuit autem in homine potestatem ele-
 ctionis, quemadmodũ & in angelis &c. Et alibi dicit in hoc hominem
 esse conditum ad similitudinem dei, quod permissa sit illi libera uolun-
 tas. De Eucharistia frequẽter meminit, sed ea religione qua ferè ueteres
 solent de hoc mysterio uerba facere, ueluti cap. libri huius xxxii. uoc-
 cat Eucharistiam noui testamenti nouam oblationem, quam ecclesia ab
 apostolis traditam in uniuerso mundo offert deo. De transsubstantia-
 tione nihil aperte dicit, nisi quod Christus, ut refert, panem ex frumen-
 to confectum dixerit corpus suum, uinum sanguinem suum confessus
 sit. Rursus cap. xxxiiii. sic loquitur. Quomodo autem dicunt car-
 nem in corruptionem deuenire & non percipere uitam, quæ à corpore
 domini & sanguine alitur. Ac mox, quemadmodum qui est à terra pan-
 nis, percipiens uocationem dei, iam non communis panis est, sed Euc-
 charistia ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti. Et offerendi uer-
 bo frequenter utitur. Tanta erat sanctissimis de rebus diuinis loquen-
 di reuerentia, priusquam ecclesia super huiusmodi mysterijs pronuncia-
 ret explanatius. Opinor & ob eam causam priscos doctores de multis
 parcius ac tectius fuisse loquutos, ne si sanctũ proiecissent ca-
 nibus, Ethnicis ac Iudæis præberent ansam blasphem-
 iæ. Sed melius ex ipso disces Irenæo.

PROLOGVS IN QVAR

TVM LIBRVM, HAE SVNT EXPROBRATIONES

& euerfiones falſæ agnitionis.

VNC quartum librum dilectissime transmittens tibi, operis quod est de detectiōe & euerfione falſæ cognitionis, quemadmodum promiſimus, per domini sermones, ea quæ prædiximus confirmauimus, uti & tu sicut postulaſti, undiq; à nobis accipias occasiones ad confutandos omnes hæreticos, & eos omnino reuſos non longius ſinas in erroris procedere profundū, neq; ignorantia præfocari pelago, sed conuertens eos in ueritatis portum facias suam percipere salutem. Eum autem qui uelit eos conuertere oportet diligenter ſcire regulas siue argumēta ipſorum: nec enim poſſibile est alicui curare quosdam male habentes, qui ignorat paſſionem eorum qui male ualent. Quapropter hi qui ante nos fuerūt, & quidē multo nobis meliores, non tamen ſatis potuerunt contradicere his qui ſunt à Valentino, quia ignorabant regulam ipſorum, quam nos cum omni diligentia in primo libro tibi tradidimus, in quo & oſtēdimus doctrinā eorum recapitulationem eſſe omnium hæreticorum. Quapropter in ſecundo tanquam ſpeculum habuimus eos totius euerfionis, qui enim his contradicunt ſecundum quod oportet, contradicunt omnibus qui ſunt malæ ſententiæ: & qui hos euertunt, euertunt omnem hæreſim. ſuper omnes eſt enim blaſphemia regula ipſorum, quandoquidem factorem & fabricatorem, qui eſt unus deus, ſecundum quod oſtēdimus, de labe ſiue defectione eum emiſſum dicunt. Blaſphemant autem & in dominum, abſcindentes & diuidentes Ieſum à Chriſto, & Chriſtum à ſaluatore, & ſaluatorē ruruſum à uerbo, & uerbum ab unigenito. Et quem admodum fabricatorem ex labe ſiue defectione emiſſum dicunt, ſic & Chriſtum & ſpiritum ſanctum propter labem emiſſum docuerunt, & ſaluatorem ab his æonibus, qui à labe emiſſi ſunt fructificationem eſſe, ut nil ſit apud eos ſine blaſphemia. In eo igitur qui ante hunc eſt liber, oſtenſa eſt de his omnibus ſententia apoſtolorum. Quoniam nō ſolum nihil tale ſenſerunt qui ab initio ſpeculatores, & miniſtri fuerunt uerbi ueritatis, ſed & prædicauerunt nobis fugere huiuſmodi ſententias, ſpiritu prouidētes eos, qui ſeducturi erant ſimpliciores. Quemadmodum enim ſerpens Euam ſeduxit, promittens ei, quod non habebat ipſe: ſic & hi prætendentes maiorē agnitionē, & myſteria inenarrabilia, & promittētes eam, quam dicunt intra pleroma eſſe receptionem, in mortem demergunt ſibi credētes, apoſtatas eos cōſtituentes ab eo, qui eos fecit.

Et tunc quidem apostata angelus per serpentem inobedientiam hominum operatus, existimauit latere se dominum: quapropter eandem ei formam & appellationem tribuit deus. Nunc autem quoniam nouissima sunt tempora, extenditur malum in homines, non solum apostatas eos faciēs, sed & blasphemos in plasmatores instituit multis machinationibus, id est, per omnes hæreticos qui prædicti sunt. Hi enim omnes, quamuis ex differentibus locis egrediantur, & differentia doceant, in idem tamen blasphemiam concurrunt propositum, letaliter uulnerant nostrum, & derogando salutem hominis. Homo est autem temperatio animæ & carnis, qui secundum similitudinem dei formatus est, & per manus eius plasmatus est, hoc est, per filium & spiritum, quibus & dixit: Faciamus hominē. Hoc ergo propositum est eius, qui uitæ nostræ inuidet, incredulos suæ salutis efficere homines, & blasphemos in plasmatores deum. Quæcunq; enim cum grauitate summa dixerint oēs hæretici, in ultimum ad hoc deueniunt, ut blasphement fabricatorem, & contradicant saluti plasmatis dei, quod quidem est caro: propter quam

omnem dispositionem fecisse filium dei multis modis ostendimus, & manifestauimus, neminem alium de-

um appellari à scripturis, nisi patrē om-

niū, & filium, & eos qui adoptionem habent.

tionem habent.

OSTENSIO QVONIAM

DOMINVS VNVM SOLVM DEVM ET PATREM

COGNOSCEBAT.

CAPVT I

VM sit igitur hoc firmum & constans, neminem alterum deum & dominū à spiritu prædicatū, nisi eum qui dominatur omniū deus cū uerbo suo, & eos, qui adoptionis spiritū accipiūt, hoc est, eos qui credunt in unum & uerum deum, & Christum Iesum filium dei, similiter & apostolos neminem alium à semetipsis deum appellasse, aut dominum cognouisse, multo autem magis dominum, qui & nobis præcepit neminē patrem confiteri, nisi eum qui est in coelis, qui est unus deus, & unus pater: manifeste falsa ostenduntur ea, quæ dicunt circumuentores, & peruersissimi sophistæ, dicentes naturaliter & deum & patrem esse, quæ ipsi adinuenerūt: Demiurgū uero naturaliter, neq; deū, neq; patrē esse, sed uerbotenus dici, eo quod dominetur cōditioni, sicut dicunt peruersi grāmatici, excogitantes in deum, & doctrinā quidē Christi prætermittentes, à semetipsis aut falsa diuinantes aduersus uniuersam dei dispositionē argumentantur. Etenim æonas suos & deos, & patres, & dominos, adhuc etiā & coelos uocari dicunt cum matre sua, quam & terram & Hierusalem appellant, multis alijs uocabulis eam cognominantes. Cui aut non sit manifestum, quoniam si dominus multos patres scisset & deos, nō præcepisset discipulis suis unum scire deum, & hunc eundem solum uocari patrem: sed potius distinxisset qui sunt uerbotenus dii ab eo qui sit uerus, ut non errent secundum doctrinam eius, neq; alterum pro altero audiant. Si autem nobis quidem præcepit unum uocare patrem & deum, ipse aut interdum alteros confitetur patres, & deos eodem modo, alia quidem præcipiens uidebitur discipulis, alia uero ipse faciens. Non est autem hoc magistri boni, sed seductoris & inuidi. Et apostoli autem secundum eos transgressores ostenduntur præcepti, Demiurgum deum & dominum, & patrem confitentes, quemadmodum ostendimus, si non hic solus est deus & pater. Iesus ergo transgressionis autor & magister erit eis, qui præcepit unum uocari patrem, imponēs eis necessitatem Demiurgum confiteri suum patrem, quemadmodum ostensum est.

Quæstio de eo quid sit, Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. Cap. II

MOyses igitur recapitulationem uniuersæ legis, quam acceperat à Demiurgo, in Deuteronomio faciens, sic ait: Attende cœlum & loquar, & audiat terra uerba ex ore meo. Rursum Dauid adiutoriū suū

dicens à domino fieri: Adiutoriū, inquit, meum à domino, qui fecit cœlum & terram. & Esaias cōfitemur à domino qui fecit cœlum & terram, & dominatur eorum, fieri sermones. Audi, inquit, cœlū, & auribus percipe terra, quoniā dominus locutus est. Et iterū sic ait: Dominus deus qui fecit cœlum, & affixit illud, qui cōfirmavit terram, & quæ in ea, & qui dat afflatū populo, qui est super eā, & spiritū his qui calcāt illā. Rursum dominus noster Iesus Christus eundē hunc patrē suum cōfitemur in eo, quod dicit: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ. Quē patrē uolunt nos audire hi, qui sunt Pandoræ peruersissimi sophistæ: utrūne Bythum, quem à semetipsis finxerūt, an matrem eorū: an unigenitum: An quem Marcionitæ, uel cæteri adiunxerunt deum: quem quidē non esse deum per multa demonstraui. An (quod est uerum) fabricatorem cœli & terræ, quem & prophetæ prædicauerunt, quem & Christus suum patrem cōfitemur, quem & lex annunciat dicens: Audi Israel, dominus deus tuus unus est.

Ostensio quod per Moysen legis datio sermones sint Christi. Cap. III
Quoniam autē Moyli literæ, uerba sint Christi, ipse ait ad Iudæos, quēadmodum Ioānes in euangelio cōmemoratus est, Si credidissetis Moyli, credidissetis & mihi, de me enim ille scripsit. Si autē illius literis non creditis, neq; meis sermonibus creditis. Manifestissime significans Moyli literas, suos esse sermones. Ergo si Moyli, & reliquorū sine dubio prophetarum sermones ipsius sunt, quēadmodum demonstraui. Et iterum ipse dominus ostendit Abraham dixisse diuiti, de his omnibus qui adhuc erāt in uita, Si Moyli & prophetis nō obediunt, nec si quis à mortuis resurgens ad illos eat, credent ei.

Expositio parabolæ diuitis & pauperis Lazari. Cap. IIII
Non autē fabulam retulit nobis pauperis & diuitis, sed primū quidem docuit neminem oportere delicijs uti, neq; in secularibus oblectamētis, & multis epulis degētes, seruire suis uoluptatibus, & obliuisci deum. Erat enim, inquit, diues, qui uestiebatur purpura & bysso, & delectabatur epulis splendidis. De talibus autem & per Esaiam dixit spiritus, Cū citharis & tympanis, & psalterijs, & tibijs uinū bibunt, opera autē dei non intuentur, & opera manuū eius nō considerant. Ne ergo in eadem pœna cū his ueniamus, finem eorū ostēdit dominus, simul significans quod obediētes Moyli & prophetis crederent in eum, quē ipsi prædicassent dei filium, qui resurrexit à mortuis, & uitam nobis donat, & demonstrat ex una substantia esse omnia, id est, Abraham & Moysen, & prophetas, etiā ipsum dominū qui resurrexit à mortuis, in quē credunt multi, qui sunt à circuncisione, qui & Moysen & prophetas audiunt prædicantes aduentum filij dei. Qui autem dispertunt, & ab altera substantia eos esse dicunt, neq; primogenitū mortuorum sciunt, separa-

separatim Christum intelligentes, tanquam impassibilem perseverantem, & separatim eum qui passus est Iesum. Non enim à patre accipiunt cognoscere filium, nec à filio discunt patrem, manifeste & sine parabolis eum deum, qui est uere, docentem.

Ostensio quoniam cœlum quidē & terra transient, dominus autē, qui fecit ea, & manet in æternū, & ipse est pater domini nostri. Cap. v

NE, inquit, iuraueritis in totum, neq; in cœlum, quoniā thronus est dei, neq; in terram, quoniam scabellū pedum eius, neq; per Hierusalem, quoniam ciuitas est magni regis. Hæc enim in fabricatorē manifeste dicta sunt, quemadmodum & Esaias ait: Cœlum mihi sedes est, terra subpedaneum pedum meorū, & præter hunc alius nō est deus. Cæterum à domino neq; deus, neq; magnus rex diceretur, huiusmodi enim nec comparisonem, nec ullam recipit superlationem. Qui enim super se habet aliquem superiorem, & sub alterius potestate est, hic neq; deus, neq; magnus rex dici potest. Sed nec per ironiam quidem hæc dicta esse poterunt dicere, cum conuincantur ab ipsis dictis, quoniam in ueritate dicta sunt. Etenim ueritas erat ipse qui loquebatur, & uere uindicabat suam domum, proiciens ex ea numularios, qui & emebant & uendebant, dicens eis, scriptum est: Domus mea domus orationis uocabitur, uos autē fecistis eam speluncā latronum. Et quam ob causam habuit hoc facere & dicere, & domum suam uindicare, si alterū deum annuntiabat? Sed ut ostenderet transgressores paternæ legis. Neq; enim domum inuocabat, neq; legē reprehendebat, quam uenerat adimplere, sed eos qui non bene utebantur domo, & eos qui legem transgrediebantur arguebat. Et ideo scribæ & pharisæi qui cœperunt à temporibus legis contēnere deum, nec uerbū eius receperunt, id est, non crediderunt Christo, de quibus Esaias ait: Principes tui indicto audientes, sunt socij furum, diligentes munera, sectantes retributionem, pupillis non iudicantes, & iudicium uiduarū nō attendentes. Et Hieremias similiter, Qui præsumunt, inquit, populo meo, me nesciebant, filij enim insensati & imprudentes sunt, sapientes sunt in malefaciendo, bene autē facere non cognouerunt. Quotquot autē timebant & solliciti erant circa legē eius, ipsi accurrerunt Christo, & saluati sunt omnes. Ite enim inquit discipulis, ad oues quæ perierunt domus Israel. Et Samaritæ autē, inquit, cum māssisset dominus apud eos biduo, multo plures crediderunt propter sermones eius, & mulieri dicebant, iam non propter tuam loquelā credimus, ipsi audiuius & scimus, quoniam hic est uere saluator mundi. Et Paulus autē ait, & sic omnis Israel saluabitur: sed & legem pædagogū nostrū in Iesum Christum dixit. Non ergo quorundā infidelitatem legi ascribant, non enim prohibebat eos credere in filium dei, sed adhortabatur dicens, nō aliter saluari homines ab antiqua serpentis plaga, nisi credant in eū, qui secun-

dum similitudinem carnis peccati, in ligno martyrij exaltatur à terra, & omnia trahit ad se, & uiuificat mortuos.

Quæ causa est quod cœlum & terra transient. Cap. VI

Quoniam malignantes dicunt, Si enim cœlum thronus dei est, terra subpedaneum eius, dictum est autem præterire cœlum & terram, his prætereuntibus oportet etiam hunc deum, qui superfedeat præterire, & ideo non hunc esse deum, qui sit super omnia. Primo quidem nesciunt quid sit cœlum thronus, & terra subpedaneum. Nec enim sciunt quid sit deus, sed putant eum more hominis sedere & contineri, non autem continere, sed & præteritionem cœli & terræ ignorant. Paulus autem non ignorauit dicens: Præterit enim figura huius mundi. Deinde quæstionem ipsorum soluit David. Figura enim huius mundi prætereunte, non solum deum ait perseverare, sed & seruos eius, in centesimoprimo psalmo dicens: Initio terram tu fundasti domine, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem perseverabis, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut cooperimentum mutabis eos, & mutabuntur. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Filij seruorum tuorum inhabitabunt, & semen eorum in æternum dirigitur. Manifeste ostendens quæ sint quæ præterierunt, & quis est, qui semper perseverat deus cum seruis suis. Et Esaias autem similiter, Alleuate, inquit, oculos uestros in cœlum, & attendite in terram deorsum, quoniam cœlum sicut fumus confirmatum est, terra autem sicut uestimentum ueterascent, qui autem inhabitant in eis, quemadmodum hæc morientur, salutare autem meum in æternum erit. Iustitia autem mea non deficient.

Quare relicta est Hierosolyma. Cap. VII

Ad huc & de Hierusalem, & de domino audent dicere, quoniam si esset magni regis ciuitas, non derelinqueretur. Simile autem est dicere, si quis diceret, quoniam si esset stipula conditio dei, nunquam à frumento derelinqueretur: & sarmenta uinæ, si à deo facta sunt, nunquam à botris destituta abscinderentur. Quemadmodum autem hæc non propter se principaliter facta sunt, sed propter crescentem in eis fructum, quo maturo facto & ablato derelinquuntur, & è medio auferuntur, quæ iam non sunt utilia ad fructificationem: Sic & Hierosolyma, quæ iugum in se seruitutis portauerat, in quo domitus est homo, qui antea non subijciebatur deo, cum mors regnabat, & domitus habilis factus est ad libertatem, adueniente fructu libertatis, & aucto & demesso, & in horreum apportatis ab ea his qui fructificare possunt, et in omni mundo disseminatis, quemadmodum Esaias ait: Filij Iacob germinabunt, & florebit Israel, & fructu uentris eius implebitur uniuersa terra. In uniuersa enim terra fructu disseminato merito derelicta est, & de medio ablata est, quæ aliquando quidem fructificauerat bene: ex ipsa enim secundum carnem

Christus

Christus fructificatus est, & apostoli, nunc autem iam utilis non est ad fructificationem: quæcunq; enim temporale initium habent, necesse est ea & finem habere temporalem.

Ostensio quod temporalis lex data sit. Ca. VIII

Quoniam igitur à Moysè lex inchoavit, cōsequēter in Ioanne desiuit, ad impletionē eius aduenerat Christus, & propter hoc lex & prophætæ apud eos usq; ad Ioannē: & Hierusalē itaq; inchoans à Dauid, & adimplens tempora sua legis dationis, finem oportuit habere manifestato nouo testamento. Omnia enim mensura & ordine deus facit, & nihil non mensum apud eum, quoniam nec incōpositum. Et bene, qui dixit ipsum immensum patrem in filio mēsuratum. Mensura enim patris filius, quoniam & capit eum. Quoniam autē temporalis erat illorum administratio, Esaias ait: Derelinquetur filia Sion sicut casa in uinea, & uelut custodiarium in cucumerario. Quando autē hæc derelinquentur, nonne cum fructus aufertur, & derelinquentur folia sola quæ iam fructificare non possunt? Et quid de Hierusalem dicimus, quando quidē & figurā mundi uniuersi oporteat præterire, adueniēte tempore præteritionis ipsius, ut fructus quidē in horreū colligatur, paleæ autē derelictæ cōburantur. Dies enim domini quasi clibanus ardens, & erunt stipula omnes peccatores, qui faciunt iniusta, & comburet eos dies ueniens.

Ostensio, quoniam Christus est qui superinducit diem, uelut clibanum ardentem. Cap. IX

Quis est autē hic dominus, qui talem importat diē, Ioannes baptizator significat, dicens de Christo. Ipse uos baptizabit in spiritu sancto, & igni, palam habens in manu eius ad emundandū aream suā, et fructum cōgregabit in horreū, paleas autē cōburet igni inextinguibili. Nō ergo alius est qui frumentū fecit, & alius qui paleas, sed unus & idem, & iudicās ea, id est, separans. Sed frumentū quidē & paleæ, & animalia ^{κρίνων} irrationabilia existētia, naturaliter talia facta sunt. Homo uero rationalis, & secundum hoc similis deo, liber in arbitrio factus & suæ potestatis, ipse sibi causa est, ut aliquando quidē frumentū, aliquando autē palea ^{Lib. arb.} fiat. Quapropter & iuste cōdemnabitur, quoniam rationalis factus amittit ueram rationē, & irrationabiliter uiuens, aduersatus est iustitiæ dei, tradens se omni terreno spīritui, & omnib. seruiens uoluptatibus. Quē admodum propheta ait, Homo cum in honore esset non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Ostensio eundem deum & præsentia & æterna fecisse. Cap. X

Vnus igitur & idem deus, qui plicat cœlū, quēadmodū librū, & renouat faciem terræ, qui tēporalia fecit propter hominē, ut mature scēs in eis fructificet immortalitatē, & qui æterna supraducit ppter suā benignitatē, ut ostēdat seculis superuenientibus inenarrabiles diuitias

benignitatis suae: qui à lege & prophetis annuntiatus est, quē Christus suum patrē cōfessus est, ipse est autē fabricator, & ipse qui super omnia est deus, quēadmodū Elaias ait: Ego testis, dicit dñs deus, & puer quem elegi, ut cognoscatis quia ego sum, & ante me nō fuit alius deus, & post me non erit. Ego sum deus, & ante me nō est saluator, annūciaui & saluaui. Et iterū: Ego sum deus primus, & super uentura ego sum. neq; em̄ uarie, neq; elate, neq; glorians dicit hęc, sed quoniā impossibile erat sine deo discere deum, per uerbum suum docet homines scire deum. His igitur qui nesciunt hęc, & propter hoc alterum aduenisse putant patrē iuste quis dicit: Erratis, nescientes scripturas, neq; uirtutem dei.

Quemadmodum dominus eum, qui de rubo locutus est ad Moysen, confitetur esse deum uiuentium. Cap. XI

Dominus enim noster & magister in ea responsione quā habuit ad Sadducæos, qui dicunt resurrectionē nō esse, propter hoc inhonorantes deū, atq; legi detrahentes, & resurrectionē ostendit, & deū manifestauit, dicens eis. Erratis nescientes scripturas, neq; uirtutē dei: De resurrectionē em̄, inquit, mortuorū nō legistis quid dictū est à deo dicente, Ego sum deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, & adiecit, Nō est mortuorum, sed uiuentiū: oēs enim ei uiuunt. Per hęc itaq; manifestū fecit, quoniam is, qui de rubo locutus est Moysi, & manifestauit se esse deum patrum, hic est uiuentiū deus. Quis enim est uiuorū deus, nisi qui est super omnia deus, & super quem alius nō est deus, quem & Daniel propheta cum dixisset ei Cyrus rex Persarū, quare non adoras Bel? annuntiauit dicens: Quoniam nō colo idola manufacta, sed uiuum deum, qui cōstituit cœlū & terrā, & habet omnis carnis dominationē. Iterū dixit: Dominum deum meū adorabo, quoniā hic est deus uiuus. Qui igitur à prophetis adorabatur deus uiuus, hic est uiuorum deus, & uerbum eius qui & locutus est Moysi, qui & Sadducæos redarguit, qui & resurrectionē & dominū ostēdit. Si enim deus mortuorū nō est, sed uiuorū, hic autē dormientiū patrū deus dictus est, indubitate uiuunt deo, & non perierunt, cum sint filij resurrectionis: resurrectio autē ipse dominus est, quemadmodum ipse ait: Ego sum resurrectio & uita. Patres autem eius filij, dictum est autē à propheta. Pro patribus tuis facti sunt tibi filij tui. Ipse igitur Christus cum patre uiuorū est deus, qui & locutus est Moysi, qui & patribus manifestatus est.

Quoniam Abraham uidit Christum. Cap. XII

Et hoc ipsum docēs dicebat Iudæis, Abraham pater uester exultauit ut uideret diē meū, & uidit, & gauisus est. Quid em̄ credidit Abraham deo, & deputatū est ei ad iustitiā? Primū quidē quoniam ipse est factor cœli & terræ solus deus. Deinde autē quoniā faciet semen eius quasi stellas cœli: hoc est quod à Paulo dicitur, quēadmodū luminaria in mundo

do. Iuste igitur derelinquens terrenā cognationem omnem, sequebatur uerbum dei, cum uerbo peregrinans, ut cum uerbo moraretur.

Quoniam una est & eadem Abrahamæ fides, & nostra. Cap. XIII

Iuste autem & apostoli, ex Abraham genus habentes, derelinquētes nauiculam & patrem, sequebantur uerbū dei. Iuste aut nos eandem fidem accipiētes, quam habuit Abraham, tollentes crucē quēadmodum ligna Isaac, sequimur eū. In Abraham enim prædiderat, & assuetus fuerat homo sequi uerbū dei. Etenim Abraham prono animo unigenitum & dilectum filium suū cōcessit sacrificiū deo, ut & deus beneplacitū habeat, pro uniuerso semine eius dilectū & unigenitū filium suū præstare sacrificium in nostrā redēptionē. Propheta ergo cum esset Abraham, & uideret in spiritu diē aduentus domini & passionis, per quē ipse quoque & omnes qui similiter, ut ipse credidit, credunt deo, saluari inciperent, exultauit uehemēter. Nō incognitus igit erat dominus Abrahamæ, cuius diem cōcupiuit uidere: sed neque pater domini: didicerat em̄ à uerbo domini, & credidit ei. Quapropter & deputatū est ei ad iustitiā à domino. Fides quæ est ad deum, iustificat hominē, & propter hoc dicebat. Extendam manum meam ad deum altissimū, qui constituit cœlum & terram. Hæc aut omnia conantur euertere illi qui sunt malæ sententiæ, ob unum dictum, quod quidem apud nos non bene intellectum est.

Quid est quod nemo cognoscit patrem nisi filius, & per quot occasiones reuelat filius patrem. Cap. XIII

Dominus enim ostēdens semetipsum discipulis, quoniam ipse est uerbum, qui agnitionē patris facit, & exprobrās ludæis putantibus habere deum, cum & frustrētur uerbū eius, per quem cognoscitur deus, dicebat, Nemo cognoscit filium nisi pater, neque patrem quis cognoscit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Sic & Matthæus posuit, & Lucas similiter, & Marcus secundum idem ipsum. Ioannes enim præterit locum hunc. Hi aut qui peritiores apostolis uolunt esse, sic dicebant, Nemo cognouit patrem nisi filius, nec filium nisi pater, & cui uoluerit filius reuelare: & interpretatur, quasi à nullo cognitus sit uerus deus ante domini aduentum: & eum deum qui à prophetis sit annūtiatus, dicunt non esse patrem Christi. Si autem Christus tunc inchoauit esse, quando & secundum hominē aduentū suum egit, & à tēporibus Tyberij Cæsaris cōmemoratus est pater prouidere hominibus, & non semper uerbū eius unā cum plasmate fuisse ostendebat, nec tunc quidem oportuit alterum deum annuntiari, sed causas tantæ incuriæ & negligentiae eius inquiri. Nullā enim oportet quæstionē talem esse, & tantū inualescere, ut & deum quidē mutet, & eā quæ est erga fabricatorē (qui nos alit suam conditionē) fidem nostrā euacuet. Sicut enim in filium fidem nostrā dirigimus, sic & in patrē dilectionē firmam, & immobilem habere debemus

mus. Et bene Iustinus in eo libro qui est ad Marcionem ait, Quoniam ipsi quoque domino non credidisset alterum deum annunciantem, praeter fabricatorem & factorem, nutritorem nostrum. Sed quoniam ab uno deo, qui & hunc mundum fecit, & nos plasmauit, & omnia continet, & administrat, unigenitus filius uenit ad nos, suum plasma in semetipsum recapitulans, firma est mea ad eum fides, & immobilis erga patrem dilectio, utraque deo nobis praebente: neque enim patrem cognoscere quis potest, nisi uerbo dei, id est, nisi filio reuelante, neque filium, nisi patris beneplacito. Bonum autem placitum patris filius perficit: mittit enim pater, mittitur autem & uenit filius: & patrem quidem inuisibilem & interminabilem, quantum ad nos est, cognoscit suum ipsius uerbum, & cum sit inenarrabilis, ipse enarrat eum nobis. rursus autem uerbum suum solus cognoscit pater: utraque autem haec & sic se habere manifestauit dominus, & propter hoc filius reuelat agnitionem patris per suam manifestationem. Agnitio enim patris est, filij manifestatio. Omnia per uerbum manifestantur. Ut ergo cognosceremus, quoniam qui aduenit filius, ipse est qui agnitionem patris facit, creditibus sibi dicebat discipulis: Nemo cognoscit patrem nisi filius, neque filium nisi pater, & quibuscumque filius reuelauerit: docens semetipsum & patrem, sicut est, ut alterum non recipiamus patrem, nisi eum, qui a filio reuelatur. Hic autem est fabricator caeli & terrae quemadmodum ex sermonibus eius ostenditur: & non is qui a Marcione, uel a Valentino, aut Basilide, aut Carpocrate, aut Simone, aut reliquis falso cognomine gnosticis adinuentus est falsus pater. Nemo enim illorum filius dei, sed Christus Iesus dominus, non aduersum quem & contrarium exercent discipuli. Nam incognitum deum audentes annunciare, debent autem in semetipsos audire: quemadmodum enim ignotus, qui ab ipsis cognoscitur. Quodcumque enim uel a paucis cognoscitur, non est incognitum. Dominus autem non in totum posse cognosci & patrem & filium dixit. Caeterum superuacuum fuisset aduentus eius. Quid enim huc ueniebat: an uti diceret nobis, nolite quaerere deum, incognitus est enim, & non inuenietis eum, quemadmodum & Christum aenibus eorum dixisse mentiuntur hi qui sunt a Valentino. Sed hoc quidem uanum est. Edocuit autem dominus, quoniam deum scire nemo possit, nisi deo docente, hoc est, sine deo non cognosci deum. Hoc ipsum autem cognosci eum, uoluntatem esse patris. Cognoscunt enim eum quibuscumque reuelauerit filius, & ad hoc filius reuelauit patrem, ut per eum omnibus manifestetur, & eos quidem qui credunt ei iusti, in incorruptelam & aeternum refrigerium recipiat. Credere autem ei, est facere eius uoluntatem. Eos autem qui non credunt, & propter hoc fugiunt lumen eius, in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt, iuste recludet. Omnibus igitur reuelauit se pater, omnibus uerbum suum uisibile faciens, & rursus uerbum omnibus ostendebat patrem & filium, cum ab omnibus

bus uideretur. Et ideo iustum iudicium dei super eos, qui similiter quidem uiderunt, non autem similiter crediderunt. Etenim per ipsam conditionem reuelat uerbum conditorē deum, & per mundum fabricatorem mundi dominum, & per plasma eum qui plasmauerit artificem, & per filium eum patrem, qui generauit filium: & hæc omnes similiter quidem colloquuntur, non autem similiter credunt, sed per legem & prophetas similiter uerbum & semetipsum & patrem prædicabat. Et audiuit quidē uniuersus populus similiter, non similiter autem omnes crediderunt: & per ipsum uerbum uisibilem & palpabilem factum, pater ostendebatur, etiā si non omnes similiter credebant ei: sed omnes uiderunt in filio patrem: inuisibile etenim filij pater, uisibile autem patris filius. & propter hoc omnes Christum loquebantur præsentē eo, & deum nominabāt. Sed & dæmones uidentes filiū dicebant, Scimus te qui es, sanctus dei. & tentatus diabolus uidens eum dicebat: Si tu es filius dei: omnibus quidē uidentibus & loquentibus filium & patrem, non autem omnibus credentibus. Oportebat enim ueritatē ab omnibus accipere testimoniū, et esse iudicium in salutem quidem credentium, in condemnationem autem non credentium, ut omnes iuste iudicentur, & ea quæ est in patrem & filium fides, ab omnibus cōprobetur, id est, ab omnibus confirmetur, ab omnibus accipiēns testimoniū, & à domesticis, quoniam & amici, & ab extraneis, quoniam & inimici. Illa est enim uera & sine cōtradictione probatio, quæ etiam ab aduersarijs ipsis singula testificationis profert, in ipsa quidē manifesta sua uisione conuictis de præsentī negotio, & testificantibus, & significantibus, postea uero ad inimicitiam erumpentibus & accusantibus, & uolentibus non esse uerum suū testimoniū. Non ergo alius erat, qui cognoscebatur, & alius qui dicebat, Nemo cognoscit patrem, sed unus & idem, omnia subiiciente ei patre, & ab omnibus accipiēs testimoniū, quoniā uere homo, & quoniam uere deus, à patre, à spiritu, & ab angelis, ab ipsa cōditione, ab hominibus, & ab apostaticis spiritibus, & ab erroneis, & ab inimico, & nouissime ab ipsa morte. Omnia autem filius administrans patri, perficit ab initio usque ad finem, & sine illo nemo potest cognoscere deum. Agnitio enim patris filius, agnitio autem filij in patre & per filium reuelata: & propter hoc dominus dicebat, Nemo cognoscit filium nisi pater, neque patrem nisi filius, & quibuscumque filius reuelauerit. Reuelauerit enim, non solum in futurū dictum est, quasi tunc inciperet uerbum manifestare patrem, cum de Maria natus, sed cōmuniter per totum tempus positum est. Ab initio enim assistens filius suo plasmati, reuelat omnibus patrem, quibus uult, & quādo uult, & quem admodum uult pater: & propter hoc in omnibus, & per omnia unus deus pater, & unum uerbum & unus filius, & unus spiritus, & una fides & salus omnibus credentibus in eum.

Quem

Quemadmodum Abraham à uerbo doctus est. Cap. xv.

ET Abraham ergo à uerbo cognoscēs patrē, qui fecit cœlū & terrā hunc deum cōfitebatur: & doctus repræsentatione, quod inter homines homo futurus esset filius dei, per cuius aduentum semen eius erat futurum, quasi stellæ cœli, concupiuit eam diem uidere, uti & ipse complecteretur Christum: & per spiritum prophetiæ eam uidens exultauit. Propter quod & Simeon ex sermone eius reimplebat gratulationem patriarchæ, & dicebat, Nunc remittis seruum tuum domine in pace, quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumen in reuelatione oculorum, & gloriam populi Israel. Et angeli autem gratulationem magnam, uigilantibus nocte pastoribus enunciauerunt. Sed & Maria ait, Magnificat anima mea dominum, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo: descendente quidem exultatione Abrahæ in eos, qui erāt ex semine eius, euigilātes & uidentes Christū, & credentes ei: reciproca autē rursus egrediēte exultatione à filijs Abrahā, qui & cōcupierat diem aduētus Christi uidere. Bene igitur dominus noster testimoniū reddebat ei dicens, Abraham pater uester exultauit, ut uideret diem meum, uidit & gauisus est.

Quemadmodum promissionem quam promisit deus Abraham
Christus perfecit. Cap. xvi

Non enim tantum propter Abraham hoc dixit, sed ut ostenderet quoniam omnes qui ab initio cognitum habuerunt dominum & aduentum Christi prophetauerunt, reuelationem acceperūt ab ipso filio, qui & nouissimis temporibus uisibilis & passibilis factus est, & cū humano genere loquutus est, uti ex lapidibus excitaret filios Abrahæ, & adimpleret repromissionē, quam promiserat illi deus, ut faceret semen eius tanquam stellas cœli, quemadmodū ait Ioannes Baptista. Potens est enim deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Hoc autē fecit Iesus, à lapidum religione extrahēs nos, & à duris & infructuosis cogitationibus transferens nos, & similem Abrahæ fidē in nobis constituens. Quemadmodū & Paulus testificatur, dicēs nos esse filios Abrahæ secundū similitudinē fidei, & repromissionē hæreditatis. Vnus igitur & idem deus, qui aduocauit Abrahā, & repromissionē ei dedit: hic est enim fabricator, qui & per Christū præparat luminaria in mundo, eos, qui ex gentibus credunt. Vos autem, inquit, estis lumen mūdi, hoc est, quasi stellæ cœli. Hunc ergo recte ostendimus à nemine cognosci, nisi à filio, & quibuscunq; filius reuelauerit. Reuelat enim omnibus filius, quibus uelit agnosci pater. & neq; sine bona uoluntate patris, neq; sine administratione filij cognoscet quisquam deum. Et propter hoc dicebat discipulis dominus, Ego sum uia, ueritas, & uita. Et nemo uenit ad patrem nisi per me. Si cognouistis me, et patrem meum cognoscistis, &

& amodo cognouistis eum & uidistis. Ex quibus manifestum est, quoniam per filium, id est, per uerbum cognoscitur.

Quare Iudæi abscesserunt à deo. Cap. xvii

Propter hoc Iudæi excefferunt à deo, uerbū dei non recipientes, sed putantes per seipsum patrē sine uerbo, id est, sine filio posse cognoscere deum, nescientes eum qui in figura loquutus est humana ad Abraham & Aaron, & ad Moysen dicentem: Videns uidi uexationē populi mei in Aegypto, & descēdi liberare eos. Hic enim filius, qui & uerbum dei, ab initio præstruebat nō indigente patre angelis, uti faceret conditionem, & formaret hominē, propter quē & cōditio fiebat, neq; rursus indigente ministerio ad fabricationē corū negotiorū, quæ secundū hominē erant, sed habente copiosum & inenarrabile ministeriū. Ministrat enim ei ad omnia sua progenies, & figuratio sua, id est filius & spiritus, uerbum & sapientia, quibus seruiunt & subiecti sunt omnes angeli. Vanus igitur sunt qui propter hoc, quod dictum sit: Nemo cognoscit patrē nisi filius, alterum introducunt incognitum patrem.

Ostensio quoniam Abraham hæreditatem percipit regnum

cælorum.

Cap. xviii.

Vanus autem & Marcion, & qui ab eo, expellentes ab hæreditate Abraham, cui spiritus per multos, iam aut & per Paulum, testimonium reddidit, Quoniam credidit deo, & deputatū est ei ad iustitiā: & dominus primum quidem de lapidibus excitans filios ei, & faciens semen eius quasi stellas cæli, dicens: Quoniā uenient ab oriente & ab occidente, ab aquilone, & austro, & recumbēt cum Abraham, Isaac, & Iacob, in regno cælorū. Iterum dicēs Iudæis: Cum uideritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem proijci foras. Manifestum ergo, quoniam qui contradicunt saluti eius, & alterum præter eum qui promissionem fecerit Abraham formant deum, extra regnum dei sunt, & exhæredes sunt incorruptelæ, frustrantes & blasphemantes deum, qui in regnum cælorū introducit Abraham & semen eius quod est ecclesia, per Christum Iesum, cui & adoptio redditur & hæreditas quæ Abraham promissa est.

Quoniā dominus sabbatis curans secundum legem faciebat. Cap. xix

Vindicabat enim semen eius dominus, soluens à uinculis, & aduocans ad salutem, quæadmodū fecit in muliere quæ ab eo curata est, manifeste dicens his, qui non similem Abraham habebant fidem, Hypocritæ, unusquisq; uestrum die sabbatorū bouem suum uel asinum non soluit & ducit & adaquat. Hanc aut cum sit filia Abraham, quam adligauerat satanas xviii annis, non oportuerat soluere ab hoc uinculo in die sabbatorum. Manifestum est igitur, quoniam eos, qui similiter ut Abraham credebant ei, soluit & uiuificat, nihil extra legem faciens, curans in

t

die

die sabbatorū. Non enim prohibebat lex curare homines sabbatis, quæ & circumcidebat eos in hac die, & pro populo iubebat ministeria sacerdotibus perficere, sed & mutorum animalium curationē non prohibebat, & Siloa etiam sæpe sabbatis curauit, & propter hoc assidebant ei multi die sabbatorū. Cōtinere se enim iubebat lex ab omni opere seruilis, id est ab omni auaritia, quæ per negotiationē, & reliquo terreno actu agitatur. Animæ autē opera quæ fiunt per sententiā & sermones bonos in auxiliū eorum qui proximi sunt, adhortabatur fieri: & propter hoc arguebat eos, qui iniuste exprobrabant ei, quia sabbatis curabat. Non enim soluebat, sed implebat legem, summi sacerdotis operā faciens, pro pitians pro hominibus deum, & emundans leprosos, infirmos curans, & ipse moriēs, uti exiliatus homo exiret de cōdemnatione, & reuertetur intrepide ad suam hæreditatem.

Quomodo non contra legē faciebant discipuli domini sabbatis spicas legētes,
& quoniam Leuitæ omnes discipuli domini. Cap. xx

Sed & esurientes accipere sabbatis escas, ex his quæ adiacebāt, nō uetabat lex, metere autē & colligere in horreū uetabat. Et ideo dñs his qui inculabant discipulos eius, quoniā uellentes spicas māducabant, dixit: Non hoc legistis, quod fecit Dauid cum esurisset, quēadmodum introiuit in domū dei, & panes propositionis māducauit, & dedit eis qui cum eo erant, quos nō licebat manducare, nisi solis sacerdotibus: per legis uerba suos discipulos excusans, & significās licere sacerdotibus libere agere, Sacerdos autē scitus fuerat Dauid apud eū, quāuis Saul persecutionē faceret ei, oēs iusti sacerdotalē habēt ordinē. Sacerdotes autē sunt omnes domini apostoli, qui neq; agros neq; domos hæreditāt hic, sed semper altari & deo seruiūt. De quibus & Moyses in Deuteronomio, in benedictione Leui ait: Qui dicit patri suo, & matri suæ, non noui te, & fratres suos nō agnouit, & filios suos abdicauit, custodiuit præcepta tua, & testamentū tuū seruauit. Qui autē sunt qui dereliquerunt patrē & matrē & omnibus proximis renuntiauerunt propter uerbū dei & testamentū eius, nisi discipuli domini, de quibus iterū Moyses, Hæreditas autē, inquit, nō erit eis, Dominus enim ipse hæreditas ipsorū. Et iterum: Nō erit sacerdotibus Leuitis in tota tribu Leui pars neq; substātia cum Israel, fructificationes domini substātia eorū manducabūt eas. Propter hoc & Paulus, nō inquirō, inquit, datū, sed inquirō factum: discipulis, inquit dominus, Leuiticā substātiā habentibus, licebat eis esuriētibus à seminibus accipere escā. Dignus enim operarius esca sua. & sacerdotēs in tēplo sabbatū prophanabant, & rei non erant, quia cum essent in templo, non secularia, sed dominica perficiebant, ministeria legis adimplentes, non autē prætereuntes legem, quēadmodū is qui à semetipso arida ligna attulit in castra dei, iuste lapidatus est. Omnis enim arbor, quæ
non

non facit fructum bonum abscidetur, & in ignem mittetur, & quicūq; templum dei uiolauerit, uiolabit illum deus

Ostensio unius & eiusdē substantiæ esse, quæ secundū legē sunt, & quæ secundum Euangelium, & quemadmodum Nouum testamentum

prædicatum est à prophetis.

Cap. XXI

VNius igitur & eiusdem substantiæ sunt omnia, hoc est ab uno & eodē deo, quēadmodū dominus ait discipulis. Propterea omnis scriba doctus in regno cœlorū, similis est homini patrifamiliās, qui profert de thesauro suo noua & uetera. Non alterū quidē uetera, alterū quidem proferentē noua docuit, sed unum & eundem. Paterfamiliās enim dominus est, qui uniuersæ domui paternæ dominatur, seruis quidē & adhuc indisciplinatis condignā tradēs legē, liberis autē & fide iustificatis congruētia dans præcepta, filijs adaperiens suam hæreditatē. Scribas autē & doctores regni cœlorū, suos dicebat discipulos, de quibus alibi ait Iudæis: Ecce mitto ad uos sapiētes, & scribas, et doctores, & ex eis occidētis, & effugabitis à ciuitate in ciuitatē. Ea autē quæ de thesauro proferrunt noua & uetera, sine contradictione duo testamēta dicit. Vetus quidem quod ante fuerat legisdatio. Noua autē quæ secundū euāgelium est cōuersatio ostendit, de qua Dauid ait: Cantate domino canticū nouū. Et Esaias: Cantate domino hymnū nouum. Initiū eius glorificatur nomen eius à summo terræ, uirtutes eius in insulis annūciant. Et Hieremias ait: Ecce disponam, inquit, testamentū Nouum, non quēadmodū disposui patribus uestris in monte Oreb. Vtraq; autē testamenta unus & idem paterfamiliās produxit, uerbū dei dominus noster Iesus Christus qui & Abrahæ & Moyfi loquutus est, nobis in nouitate restituit libertatem, & multiplicauit eam quæ ab ipso est gratiam.

Quid est plusquam tēplum, & plusquam Salomon hic. Cap. XXII

PLus est enim, inquit, templo hic. Plus autē & minus non in his dicitur, quæ inter se cōmunionē non habēt, & sunt contrariæ naturæ, & pugnant aduersus se, sed in his quæ eiusdē sunt substantiæ, & cōmunicant secum, solum autē altitudine & magnitudine differunt: quemadmodū aqua ab aqua, & lumen à lumine, & gratia à gratia. Maior est igitur legisdatio quæ in libertatē, quæ quæ data est in seruitutem: & ideo nō in unam gentem, sed in totum mundū diffusa est. Vnus autē & idem dominus qui plusquam tēplum est, & plusquam Salomon, & plusquam Iona donat hominibus, id est, suam præsentiam & resurrectionē à mortuis, sed non deum immutans, nec alium prædicans patrem, sed eundem ipsum, qui semper habet & plura metiri domesticis, & proficiēte eorū erga deū dilectione, plura & maiora donans, quemadmodum & dominus discipulis dicebat: Quoniam & maiora horum uidebitis. Et Paulus ait: Nō quod iam acceperim, aut iustificatus sim, aut iam perfectus sim: ex parte

t 2 enim

enim scimus, & ex parte prophetamus. Cum autem uenerit quod perfectum est, quæ sunt ex parte destruentur. Sicut igitur adueniente perfecto, non alterum patrem uidebimus, sed hunc quem nunc uidere concupimus, Beati enim mundo corde, quoniã ipsi deum uidebunt: Neque alium Christum & dei filium expectabimus, sed hunc qui ex Maria, qui & passus est, in quem credimus, quem & diligimus. Quẽadmodũ Elia ait: Et dicẽt in illa die, Ecce dominus deus noster in quem sperauimus, & exultauimus in salute nostra. Et Petrus ait in epistola sua: Quem non uidentes diligitis, inquit, in quem nunc non uidentes credidistis, gaudebitis gaudio inenarrabili: Neque alium spiritum sanctum percipimus, nisi hunc qui est nobiscũ, & qui clamat, Abba pater, & in iisdem ipsis cognomentum habebimus, & proficiemus, ut iam non per speculum, & per ænigmata, sed facie ad faciem fruamur muneribus dei: sic & nunc plus templo, & plus Salomone percipientes, quod est aduentus filij dei, non alterum didicimus deum, præter fabricatorẽ omniũ, qui ab initio nobis demonstratus est, neque alterum Christũ dei filium, præter eum qui à prophetis prædicatus est. Nouo enim testamẽto cognito & prædicato per prophetas, & ille qui illud dispositurus erat secundum placitum patris prædicabatur, manifestatus hominibus quẽadmodum uoluit deus, ut possint semper proficere credentes in eum, & per testamenta maturescere per effectum salutis. Vna enim salus est, unus deus, qui formauit hominem: præcepta autem multa, & non pauci gradus, qui adducunt hominem ad deum. Terreno quidem & tẽporali regi, cum sit homo, licet aliquoties maiores profectus attribuere his, qui sunt subiecti. Deo autem non licebit cum sit idem, & semper maiorẽ gratiã præstare humano generi, & pluribus muneribus assidue honorare eos qui placent ei. Si autem hoc est proficere, alterũ adinuenire patrem, præter eum qui ab initio annuntiatum est, & rursus præter eum qui putatur secundo inuentus esse, alterum tertium adinuenire, eiusdem erit profectus & à tertio quartum, & adhuc rursus alterum, & alterũ: & sic semper putans proficere, talis sensus nõquam in uno stabit deo. Expulsus enim ab eo qui est, & reuersus retrorsum quæret quidem semper, inueniet autem nunquã deum, sed semper incomprehensibilitatis profundo natabit, nisi per pœnitentiã conuersus, unde & abiectus erat reuertatur, Deum patrẽ Demiurgum confitens & credens, qui à lege & prophetis annunciatus est, qui à Christo testificatus est, quemadmodum ipse ait ad eos, qui accusabant eius discipulos, quasi non seruarent traditionem seniorum. Quare uos frustramini præceptum diuinum propter traditionem uestram. Dominus enim dixit: Honora patrem & matrem, & qui maledixerit patri & matri, morte moriatur. Et iterum secundo ait, & frustrati estis sermonem dei propter traditionem uestram: Manifestissime dominum & patrem confite-

fitens Christus eum, qui in lege dixit, Honora patrem & matrem, ut tibi bene sit. Verbum enim dei confessus est legis præceptū uerax deus, & neminem alterum deum appellauit quàm suum patrem.

Quemadmodum Moyses aduentū Christi significauit, & tempus passionis & locum in quo passus est.

Cap. XXXIII

Bene igitur & Ioannes meminit dicentem deum Iudæis: Scrutamini scripturas, in quibus putatis uos uitam æternam habere, illæ sunt, quæ testimoniū perhibent de me, & non uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Quomodo igitur testabantur de eo scripturæ, nisi ab uno & eodem essent patre, præstruentes homines de aduentu filij eius, & prænunciantes salutem, quæ est ab eo. Si enim crederetis Moyse, crederetis & mihi, de me enim ille scripsit, scilicet quod inseminatus est ubiq; in scripturis eius filius dei, aliquando quidem cum Abraham loquēs, aliquando eodem comesurus, aliquando autē Sodomitis inducens iudicium: & rursus cum uidetur, & in uiam dirigit Jacob, & de rubo loquitur cum Moyse. Et non est numerum dicere, in quibus à Moyse ostenditur filius dei, cuius & diem passionis non ignorauit, sed figuratim prænuntiavit eum, Pascha nominans, & in eadem ipsa quæ ante tantum temporis à Moyse prædicata est, passus est dominus adimplens pascha. Non solum autem diem descripsit, sed & locum ex extremitate temporum, & signum occasum solis, dicens: Non poteritis immolare pascha in ulla alia ciuitatum tuarum, quam dominus deus tuus dat tibi, nisi in eo loco, quem delegerit dominus deus tuus inuocari nomen suum ibi. Immolabis pascha uespere ad occasum solis. Iam autem & manifestauerat eius aduentum, dicens, Non deerit princeps in Iuda, neq; dux ex fortioribus eius, quoadusq; ueniat cui repositum est, & ipse est spes gentium, alligans ad uitem pullum suum, & ad ilicem pullum asinæ, lauabit in uino stolam suam, & in sanguine uuæ pallium suum, lætificabuntur oculi eius à uino, & candidi dentes eius tanquam lac. Inquirant enim hi, qui omnia scrutari dicuntur, id tempus in quo defecit princeps & dux ex Iudæa, & qui est gentium spes, & qui uitis, & qui pullus eius, & quod indumentum, & qui oculi, & qui dentes, & quod uinum, & unumquodque ex occultis exquirant, & inuenient non alium nisi dominum nostrum Iesum Christum annuntiatum. Quapropter Moyses increpans populum, quod ingratus existeret, ait, Sic populus fatuus, & non sapiens hæc domino retribuistis. Et rursus significans, quoniam qui ab initio condidit & fecit eos uerbū, & in nouissimis temporibus redimens nos & uiuificans ostenditur pendens in ligno, & non credent ei, ait enim, Et erit uita tua pendens ante oculos tuos, & non credes uitæ tuæ: & iterum, Nonne hic idem pater tuus possidet te, & fecit te, & creauit te?

Quoniam & prophetae & iusti ante aduentum domini, cognouerunt
aduentum eius. Cap. XXIII

Quoniam autem non solum prophetae & iusti multi praescientes per
spiritum aduentum eius, orauerunt in illud tempus uenire, in quo facie
ad faciem uiderent dominum suum, & sermones audirent eius, dominus
fecit manifestum, dicens discipulis, Multi prophetae & iusti cupierunt ui-
dere quae uideretis, & non uiderunt: & audire quae auditis, & non audierunt.
Quemadmodum igitur concupierunt & audire & uidere, nisi praescissent
futurum eius aduentum? Quomodo autem praescire potuerunt, nisi ab ipso
praescientiam ante accepissent? Quod autem scripturae testificantur de eo, nisi
ab uno & eodem deo omnia semper per uerbum reuelata & ostensa fue-
rissent credentibus, aliquando quidem colloquente eo cum suo plasmate,
aliquando autem dante legem, aliquando uero exprobrante, aliquando ue-
ro exhortante, ac deinceps liberante seruum suum, et adoptante in filium, &
apto tempore incorruptibilem hereditatem praestante, ad perfectionem ho-
minis. plasmavit enim eum in augmentum & incrementum, quemadmodum
& scriptura dicit: Crescite & multiplicamini. Et hoc deus ab homine
differt, quoniam deus quidem facit, homo autem fit. & quidem qui facit, semper
per idem est: quod autem fit, & initium & medietatem, & adiectionem, & au-
gmentum accipere debet. Et deus quidem bene facit, bene autem fit homi-
ni. Deus quidem perfectus in omnibus, ipsi sibi aequalis & similis, totus
cum sit lumen & totus mens: homo uero profectum percipiens & au-
gmentum a deo. Quemadmodum enim deus semper idem est, sic & homo
in deo intentus, semper proficiet ad deum: neque enim deus cessat aliquan-
do in benefaciendo & locupletando hominem, neque homo cessat benefici-
um accipere & ditari a deo: exceptoriu enim bonitatis & organum clarificatio-
nis eius homo, gratus ei qui se fecit: & iterum exceptoriu iusti iudicii eius
homo ingratus, & spernens plasmatorum, et non subiectus uerbo eius, qui
plurimum semper fructificantibus, & plus habentibus, dominicum argen-
tum daturum se pollicitus est, Euge, inquit, serue bone & fidelis, quia in
modico fidelis fuisti, supra multa te constituam, intra in gaudium domini
tui. Ipse dominus plurimum non promittens. Sicut ergo nunc fructifican-
tibus plurimum daturum se pollicitus est secundum munerationem agnitio-
nis, Ipse enim dominus perseverat & idem pater reuelatur: Sic ergo &
posterioribus maiorem quam quae fuit in ueteri testamento, munerationem
gratiae attribuit, unus & idem dominus per suum aduentum. Et illi qui per
famulos audiebant uenturum regem, mediocriter gaudebant, secundum
quod sperabant uenturum eum: qui autem praesentem uiderunt, & libertatem
adepti & potiti sunt eius muneratione, maiorem gratiam & abundantior-
em exultationem habent gaudentes de regis aduentu, quemadmodum
& Dauid dicit: Anima mea exultabit in domino, iucundabitur in salu-
tari

tari eius. Et propter hoc Hierosolymā introeunte eo, omnes qui erāt in
 uia Dauid, in dolore animæ cognouerūt suum regē, & substrauerunt ei
 uestimēta, & ramis uiridibus adornauerūt uia, cum magna lætitia & ex
 ultatione clamātes & dicētes, Osanna filio Dauid, benedictus qui uenit
 in nomine domini, osanna in excelsis. Zelātibus autē malis dispensatoris
 bus qui circūueniebant inferiores et dominabant eorū, quibus ratio nō
 eōstabat, & propter hoc nolentibus credere uenisse regē, & dicentibus
 ei, Audis quid isti dicunt: ait dominus: Nunquā legistis, Ex ore infantū
 & lactentiū perfecisti laudē: id quod à Dauid in filium dei dictū erat, in
 se factū ostendens, & significās illos quidem nescire uirtutē scripturæ,
 & dispositionē dei: se autē esse qui à prophetis annūciatus est Christus,
 cuius nomē in omni terra laudatur, ex ore infantū & lactentiū laudem
 perficientis suo patri: quapropter & eleuata est magnificētia eius super
 cœlos. Si ergo idem ipse adest, qui prædicatus est à prophetis, dominus
 noster Iesus Christus, & aduentus eius pleniorē gratiā & maiorē mune
 rationem attribuit, his qui susceperunt eum, manifestum quoniā & pa
 ter idem est, qui à prophetis annuntiatus est, & nō alterius patris agni
 tionem fecit ueniens filius, sed eiusdē qui ab initio prædicatus est, à quo
 libertatem detulit his, qui legitime & prono animo, & toto corde deser
 uunt ei: contemptoribus, & non subiectis deo, sed in gloria hominum
 exteriores res mundi huius sectantibus, quæ in figurā futurorū traditæ
 erant, uelut umbræ cuiusdam descriptionē faciēte lege, atq; deliniantē,
 de tēporalibus æterna, de terrenis cœlestia, fingentibus plusquam quæ
 dicta sunt sese obseruare, tanquā diligentiam suam etiam ipsi deo præferen
 tibus, intus autē plenis hypocrisi, & cupiditate, & omni malitia, sempi
 ternam attulit perditionem, abscindens eos à uita.

Quemadmodum seniorum traditio contraria erat legi datæ
 per Moysen. Cap. XXV

Seniorum enim ipsorū traditio quam ex lege obseruare fingebāt, cō
 traria erat legi, quæ data est per Moysen. propter hoc & Esaias ait:
 Caupones tui miscent uinū aqua. Ostendens quod austero dei præce
 pro miscerent seniores aquatā traditionē, id est, aggrediētes adulteram
 legem & contrariā legi, sicut & dominus fecit manifestum, dicens eis:
 Quare uos transgredimini præceptū dei propter traditionē uestrā. Nō
 solum autem per præuicationē frustrati sunt legem dei, miscentes uinū
 aqua, sed & suā legem è contrario statuerunt, quæ usq; adhuc Pha
 risaica uocatur. In qua quædam quidem auferunt, quædā uero addunt,
 quemadmodum uolunt interpretantur, quibus utuntur singulariter
 magistri eorum, quas traditiones uolentes iudicare legi dei instituenti
 eos aduentum Christi non subiecti esse uoluerunt, sed dominum argue
 bant in sabbatis curantem, quod quidem sicut prædiximus lex non
 4 prohi

prohibebat. Etenim ipsi secundū aliquid curabant, circūcidētes hominē in sabbato: se autē ipsos nō redarguebant, per traditionē prēdictā & pharisaicam legem transgredientes praeceptū dei, & praeceptū legis non habentes, id est, dilectionē quae est circa deum. Quoniā autē hoc primū & maximum praeceptū est, sequens autē circa proximū, dominus docuit, totam legem & prophetas pendere dicēs ex ipsis praeceptis. Et ipse autē aliud maius hoc praecepto non detulit, sed hoc ipsum renouauit suis discipulis, iubens eis, Deum diligere ex toto corde, & ceteros quēadmodum se. Si autē ab alio descēdisset patre, nunquā ex lege primo & summo usus esset praecepto, sed utiq; omnimodo eniteretur in alium hoc à perfecto patre deferre, & nō eo uti quod à deo legis fuisset datū. Et Paulus, Adimpletio, inquit, legis dilectio, & omnibus ceteris euacuaris manere fidem, spem, dilectionē, maiorē autē esse omniū dilectionē, neq; agnitionē sine dilectione, quae est erga deum praestare aliquid, neq; mysteriorum cōprehensionem, neq; fidem, neq; prophetiam, sed omnia uacua et frustrata esse sine dilectiōe: dilectionem uero perficere perfectum hominem, & eum qui diligit deum esse perfectum, & in hoc aëuo, & in futuro. nunquā enim desinimus diligentes deum, sed quanto plus eum intuiui fuerimus, tanto plus eum diligimus.

De Pharisaica lege, quae sunt particularia praecepta, & quae
Catholica.

Cap. XXVI

In lege igitur, & in euangelio cum sit primū & maximū praeceptū diligere dominū deum ex toto corde, dehinc simile illi, Diligere proximum sicut te ipsum, unus & idem ostenditur legis & euangelij conditor. Consummatae enim uitae praecepta in utroq; testamento cum sint eadem, eundē ostenderunt deum, qui particularia quidē praecepta apta utrisq; praeceptis, sed eminentiora, & summa, sine quibus saluari nō potest, in utroq; eadem suauit. Quē autē non confundat dominus ostendēs non ab altero deo esse legem, sic dicens eis qui à se docebātur, turbae & discipulis, Super cathedram Moysi sederunt scribae & pharisaei. omnia itaq; quae dixerint uobis, custodite & facite, secūdum autē opera eorum nolite facere. dicunt enim & non faciunt. alligant enim sarcinas graues, & imponunt super humeros hominū: ipsi autem nec digito quidem uolunt eas mouere. Non ergo eam legem quae est per Moysen data incusabat, quā adhuc Saulus Hierosolymis suadebat fieri: sed illos redarguebat, quod uerba quidem legis enuntiarent, essent autem sine dilectione, & propter hoc iniusti in deum & in proximos extiterunt. Quemadmodum ait Esaias: Populus hic labijs me honorat, cor autē eorū longe est à me, frustra autem colunt me docētes doctrinas, & praecepta hominum. Non per Moysen datam legem dicēs praecepta hominum, sed traditiones presbyterorum ipsorū quas finxerant, quas uindicantes frustrabantur

in legem dei, & propter hoc nec uerbo eius subiecti sunt. Hoc enim est quod a Paulo dicitur de istis, Ignorantes enim iustitiam dei, & suam uolentes statuere, iustitiam dei non sunt subiecti. finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Et quomodo finis legis Christus, si non initium eius esset? Qui enim finem intulit, hic & initium operatus est. Ipse est qui dicit Moysi: Videns uidi uexationem populi mei qui est in Aegypto, & descendere ut eruam eos: ab initio assuetus uerbum dei ascendere & descendere propter salutem eorum, qui male haberent. Quoniam autem lex praedocuit hominem sequi oportere Christum, ipse facit manifestum, ei qui interrogauit eum, quid faciens uitam aeternam haereditaret, sic respondens, Si uis uitam introire custodi praecipua. Illo autem interrogante, quare? rursus dominus, Non moechaberis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium reddes, honora patrem & matrem, & diliges proximum tanquam teipsum, uelut gradus proponens praecipua legis introitus: quare unum dicens omnibus dicebat. Ille autem cum dixisset, omnia feci, & forte non fecerat, nam utique non diceretur ei custodi praecipua, arguens dominus cupiditatem eius dixit ei. Si uis perfectus esse, uade & uende omnia quae habes, & diuide pauperibus, & ueni & sequere me. Apostolorum partem promittens eis, qui sic fecerint, & non alterum deum patrem annunciabat eis, qui sequebantur eum, praeter eum qui ab initio a lege annunciatus est, nec alium filium, nec matrem Enthymelin aonis qui fuit in passione, & in defectio- ne, nec triginta aonum plenitudinem, quae uacua & inconstans ostensa est, nec eam fabulam, quae a reliquis haereticis ficta est: sed docebat ut facerent praecipua, quae ab initio praecipit deus, & ut ueterem cupiditatem per opera bona soluerent, & sequerentur Christum. Quoniam autem ea quae possidentur pauperibus diuisa, solutionem faciunt praeteritae cupiditatis, Zachaeus facit manifestum, Ecce, dicens, dimidium bonorum meorum do pauperibus, & si cuius quid defraudaui, reddo quadruplum.

Quemadmodum dominus, quae de lege comprehendebantur, superextendit de lapulis & non dissoluit, & secundum quid plus abundauit iustitia nostra, quam scribarum & pharisaeorum. Ca. xxvii

ET quia dominus naturalia legis per quae homo iustificatur, quae etiam a legis datione custodiebantur, qui fide iustificabantur & placebant deo, non dissoluit, sed extendit, sed & impleuit, ex sermonibus eius ostenditur. Dicitur enim, inquit, antiquis, Non moechaberis. Ego autem dico uobis, quoniam omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Et iterum dicitur est, Non occides. Ego autem dico uobis, Omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. & dicitur est, Non periurabis. Ego autem dico uobis, non iurate in totum. Sit autem uobis sermo, etiam etiam, & non non. Et quaecumque sunt talia. Omnia enim haec non contrarietatem & dis-

dissolutionem praeceptorum continent, sicut qui à Marcione sunt uociferantur, sed plenitudinē & extensionem, sicut ipse ait, Nisi abundauerit iustitia uestra plusquam scribarum & pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. Quid autē erat plus? Primo quidem non tantum in patrem, sed & in filium eius iam manifestatum credere: hic est enim qui in communionem & unitatē deo hominē domino ducit. Post deinde non solū dicere, sed & facere. Illi enim dicebāt, sed non faciebant: & non tantum abstinere à malis operibus, sed etiam à concupiscentijs eorum. Haec autē non quasi contraria legi docebat, sed adimplens legem, & infigens iustificationes legis in nobis. Illud autem fuisset legi contrarium, si quodcumque lex uetasset fieri, id ipsum discipulis suis iussisset facere. Et hoc autē quod praecipit, non solum uetitis à lege, sed etiam à concupiscentijs eorum abstinere, non contrarium est, quemadmodum praediximus, neque soluentis legem, sed adimplentis, & extendentis, & dilatantis. Etenim lex quippe seruis posita, per ea quae foris erant corporalia animam erudiebat, uelut per uinculum attrahens eam ad obedientiam praceptorum, uti disceret homo ad seruiendum deo. Verbum autē liberans animā, & per ipsam corpus uoluntarie emundari docuit: quo facto necesse fuit auferre quidem uincula seruitutis, quibus iam assueti erant, & sine uinculis esse quidem, superextendi uero decreta libertatis, & augeri subiectionem, quae est ad regem, ut non retrorsus quis renitens indignus appareat ei qui se liberauerit. Eam uero pietatē & obedientiā quae est erga patrem familiās, esse quidem eandem & seruis & liberis, maiorem autem fiduciam habere liberos, quoniam sit maior & gloriosior operatio libertatis, quam ea quae est in seruitutem obsequentia. Et propter hoc dominus pro eo quod est, Non moechaberis, nec concupiscere praecipit: & pro eo quod est, Non occides, neque irasci quidem: & pro eo quod est decimare, omnia quae sunt pauperibus diuidere: & non tantum proximos, sed etiam inimicos diligere: & non tantum bonos datores & comunicatores esse, sed etiā aduersus eos qui tollunt nostra, gratuito donatores. Tollenti enim tibi tunicam, remitte ei & pallium, & ab eo qui tollit tua non reposcast: & quemadmodū uultis ut faciant uobis homines, facite eis: ut non quasi nolentes fraudari contristemur, sed quasi uolentes donauerimus, gaudeamus, gratiam magis praestantes in proximos, quam necessitati seruientes. Et si quis te, inquit, angariauerit mille passus, uade cum eo alia duo, uti non quasi seruus sequaris, sed quasi liber praecedas, aptum te omnibus & utilem proximo praestans, non illorum maliciam intuens, sed tuam bonitatem perficiens, configurans temetipsum patri, qui solem suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Haec autē omnia quemadmodū praediximus non dissoluentis erant legem, sed adimplentis & extendentis, & dilatantis in nobis. Tanquā si aliquis dicat, maiorem

io rem libertatis operationem, & plenior em erga libertatē nostram infir-
 xam nobis subiectionē, & affectionem. Non enim propter hoc libera-
 bimur, ut ab eo abscedamus: nec enim potest quisq; extra dominica cō-
 stitutus bona, sibi metipsi acquirere salutis alimenta: sed ut plus gratiam
 eius adepti, plus eum diligamus. Quanto autē plus eum dilexerimus, eo
 magis gloriam accipiemus, cum simus semper in cōspectu patris. Quia
 igitur naturalia omnia praecepta cōmunia sunt nobis & illis, in illis qui-
 dem initium & ortum habuerunt, in nobis augmentū & adimplentiē
 perceperunt. Assentire enim deo, & sequi eius uerbum, & super omnia
 diligere eum, & proximū sicut seipsum, homo autē hominis proximus,
 & abstinere ab omni mala operatiōe, & quaecūq; talia cōmunia utrisq;
 sunt, unum & eundem ostendunt deum. Est autē dominus noster uerbū
 dei, qui primo quidē seruos attraxit deo, postea autem liberauit eos, qui
 subiecti sunt ei, quemadmodum ipse ait discipulis: Iam non dico uos ser-
 uos, quia seruus nescit, quid eius dominus faciat. Vos autem dixi ami-
 cos, quia omnia quae audiui à patre meo, nota feci uobis. In eo em̄ quod
 dicit: Iam non dico uos seruos, manifestissime significauit se esse, qui pri-
 mo quidē eam seruitutē quae est erga deum, hominibus per legem con-
 stituerit, post deinde libertatem eis donauerit. Et in eo quod dicit: Quo-
 niam seruus nescit quid faciat dominus eius, ignorantiam seruilis popu-
 li manifestat per suum aduentum. In eo autē quod amicos dei dicit suos
 discipulos, manifeste ostendit, se esse uerbum dei, quem & Abraham
 uoluntarie & sine uinculis propter generositatem fidei sequēs, amicus
 factus est dei. Sed neq; Abrahāe amicitiam propter indigentiam assump-
 sit, dei uerbum existens ab initio perfectus, Antequam enim Abra-
 ham esset, ego sum, inquit, Sed ut ipse Abrahāe donaret aeternā uitam
 existens bonus, quoniam amicitia dei immortalitatis est condonatrix,
 his qui agrediuntur eam.

Quare fecit deus hominē, & patres elegit, & nos uocauit, & qd praestat ea
 quae est ad deū seruitus, & quare talis lex populo data est. Ca. xxviii

Igitur initio non quasi indigens deus hominē plasmauit Adam, sed
 ut haberet in quē collocaret sua beneficia. Nō solū ante Adam, sed &
 ante omnem conditionē glorificabat uerbū patrem suum manēs in eo,
 & ipse à patre glorificabatur. Quēadmodū ipse ait: Pater clarifica me cla-
 ritate, quam habui apud te priusq; mundus fieret. Nec nostro ministē-
 rio indigens iussit ut eū sequeremur, sed ut nobis ipsis attribueret salu-
 tem. Sequi enim saluatorem, participare est salutē, & sequi lumen, parti-
 cipare est lumen: qui autē in lumine sunt, non ipsi lumen illuminant, sed
 illuminantur & illustrantur ab eo. Ipsi quidem ei nihil praestant, bene-
 ficium autem percipientes illuminantur à lumine. Sic & seruitus erga
 deum, deo quidem nihil praestat, nec opus est deo humano obsequio:
 ipse

ipse autem sequentibus & seruientibus ei uitā & incorruptelam, & gloriam aeternā attribuit, beneficiū præstans seruientibus sibi, ob id quod seruiūt, & sequentibus ob id quod sequuntur, sed non beneficiū ipso ab eis percipiente. Est enim diues, perfectus, & sine indigētia. Propter hoc autem exquirat ab hominibus seruitutē, ut quoniā est bonus & misericors, benefaciat eis qui perseverāt in seruitute eius. Quantū enim deus nullius indiget, in tantum homo indiget dei cōmunionē. Hæc est enim gloria hominis, perseverare ac manere in dei seruitute, & propter hoc dicebat discipulis dominus, Non uos me elegistis, sed ego elegi uos, significans quoniā non ipsi glorificabāt eum sequētes eū, sed in eo quod sequerentur filium dei, glorificabātur ab eo. Et iterum, Volo ut ubi ego sum, ibi & hi sint, ut uideant claritatem meam, non uane glorians super hoc, sed gloriam suam participare uolens discipulis suis, de quibus Esaias ait, Ab oriente attrahā semen tuum, & ab occasu colligam te, & dicam Aquiloni adhuc, & Austro, noli prohibere, attrahe filios meos de lōginquo, & filias meas à summitatibus terræ. Omnes enim quotquot uocati estis in nomine meo, in gloria enim mea præparauit, & formauit, & feci eū. hæc ideo, Quoniā ubicunq; est cadauer, illic congregabuntur & aquilæ, participantes gloriæ domini, qui & formauit, & ad hoc præparauit nos, ut dum sumus cū eo, participemus gloriæ eius. Sic & deus ab initio hominē quidem plasmavit propter suam munificentiam, Patriarchas uero elegit propter illorum salutē, populum uero formabat, docens indocibilem sequi deum, Prophetas uero præstruebat in terra, asuescens hominem portare eius spiritum, & cōmunionem habere cum deo, ipse quidē nullius indigens, his uero qui indigētes sunt eius, suam præbens cōmunionem, & his qui ei cōplacebant fabricationem salutis ut architectus delinians, & nō uidētibus in Aegypto à semetipso dandam educationem, Et his qui inquieti erāt, in eremo dans aptissimā legem, & his qui in bonam terrā introierunt dignam præbens hæreditatē, & his qui cōuertuntur ad patrem, saginatū occidens uitulum, & primam stolam donās, multis modis cōponens humanum genus ad cōsonantiam salutis, & propter hoc Ioannes in Apocalypsi ait, Et uox eius quasi uox aquarum multarū. uere aquæ multæ spiritus dei. Quoniā diues & quoniam magnus est pater, & per omnes illos trāsiens uerbum sine inuidia utilitatē præstabat eis, qui subiecti sibi erant, omni conditioni cōgruentem & aptam legem cōscribens. Sic autē & populo tabernaculi fabricationem, & ædificationē templi, & Leuitarum electionē, sacrificia quoq; & oblationes, & monitiones, & reliquam omnem legis statuebat deseruptionē. Ipse quidem nullius horū est indigens, est enim semper plenus omnibus bonis, omnēq; odorem suauitatis, & omnes suaueolentium uaporaciones habens in se, etiam antequā Moyses esset: facile autē ad idola

la reuerti populum erudiebat per multas aduocationes, præstruens eos perseverare, & seruire deo, per ea quæ erant secūda ad prima aduocans, hoc est, per typica ad uera, & per tēporalia ad æterna, & per carnalia ad spiritalia, & per terrena ad cœlestia. Quemadmodū dictum est Moyse, Quoniam facies omnia iuxta typum eorum, quæ uidisti in monte, quadraginta enim diebus discebat tenere sermones dei, & characteres cœlestes, & imagines spirituales, & præfigurationes futurorū, quemadmodū & Paulus ait: Bibebant enim de spiritali petra, petra autē erat Christus. Rursum prædictis his quæ in lege sunt, intulit. Omnia autem hæc in figura ueniebant illis. Scripta sunt autē ad correctionē nostram, in quos finis seculorū deuenit. Per typos ergo discebant timere deum, & perseverare in obsequijs eius. Itaq; lex, & disciplina erat illis, & prophetia futurorū. Nam deus primo quidē per naturalia præcepta, quæ ab initio infixa dedit hominibus, admonens eos, id est, per Decalogum, quæ si quis non fecerit, non habeat salutē, nihil plus ab eis exquisiuit. Quemadmodum Moyses in Deuteronomio ait: Hi sermones omnes, quos loquutus est dominus ad omnem synagogam filiorum Israel in monte, & adiecit, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis. & dedit mihi propter hoc ut custodirent præcepta, hi qui uelint sequi eum.

Quæadmodū in populo priore, & in ecclesia quædā præcepta propter duritiam & inobedientiam hominum data sunt. Cap. XXIIX

A Tubi conuersi sunt in uituli factionem, & reuersi sunt animis suis in Aegyptum serui pro liberis cupientes esse, aptam concupiscentiæ suæ acceperunt reliquam seruitutē, à deo quidem non abscindētē, in seruitutis autem iugo dominātem eis. Quemadmodum & Ezechiel propheta causas talis legis datæ reddens, ait: Et post concupiscentiā cordis sui erant oculi eorum, & ego dedi eis præcepta non bona, & iustificationes, in quibus non uiuent in eis. Et Lucas autem Stephanum, qui primus in diaconium ab apostolis electus est, & primus occisus est propter Christi martyrium, sic dixisse de Moyse scripsit. Ille quidē accepit præcepta dei uiui dare uobis, cui noluerunt obedire patres uestri, & abiecerunt & conuersi sunt corde suo in Aegyptū dicentes ad Aaron, Fac nobis deos qui nos antecedant. Moyses em̄ qui eduxit nos de terra Aegypti, quid ei cōtigerit ignoramus: & uitulū fecerunt in diebus illis, & tulerunt sacrificia idolo, & lætabant̄ in factis manuū suarum. Cōuertit autē deus, & tradidit eos seruire exercitibus cœli, quæadmodum scriptū est in libro prophetarū: Nunquid sacrificia & oblationes obtulistis mihi annis xl. in eremo domus Israel, & accepistis tabernaculum Moloch & stellam dei Rempham, figuras quas fecistis adorare eas: manifeste significans, quoniam nō ab altero deo talis illis data lex est, sed ab eodem ipso apta illorum seruituti. Quapropter & in Exodo ad Moysen dicit,

Emittam ante te angelum meum, non enim ascendam tecum, quoniam populus duræ cervicis est. Et non solum autē hoc, sed & præcepta quædam à Moyse posita eis propter duritiam illorum, & quod nollent esse subiecti, manifestavit dominus, cum dixisset eis: Quare ergo Moyse præcepit dare libellum repudiij, & remittere uxorem? dicēs eis, Hæc uobis propter duritiam cordis uestri permisit, ab initio autem nō ita factū est: Moysen quidem excusans, quasi fidelem seruum, unum autem, qui ab initio masculum & foeminam fecit, deum cōfitens, illos autem arguens tanquam duros, & non subiectos: & propter hoc aptum duritiæ eorum repudiij præceptum à Moyse acceperunt. Et quid dicimus de ueteri testamento hæc? quando quidem & in nouo Apostoli hoc idem facientes inueniuntur propter prædictam causam, statim dicente Paulo, Hoc autem ego dico, non dominus, & iterum, Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum præceptū, & iterum, De uirginibus autē præceptū domini non habeo, consiliū autē do, tanquā misericordiam consequutus à domino, ut fidelis essem. Sed & alio loco ait: Ne tēptet uos satanas propter incōtinentiā uestrā. Si igitur & in nouo testamento quædam præcepta secundū ignoscentiā apostoli cōcedentes inueniuntur, propter quorundā incōtinentiā, ut nō obdurati tales, in totū desperantes salutē suā, apostatæ fiant à deo: nō oportet mirari, si & in ueteri testamento idē deus tale aliqd uoluit fieri pro utilitate populi, illiciēs eos per prædictas obseruationes, ut per eas salutē decalogi obseruātes, munera dent ei, & ab eo nō reuerterent ad idololatriam, nec apostatę fierēt à deo, sed toto corde discerent diligere eum. Si autē quidā propter inobedientes Israelitas & perditos infirmū dicunt legis doctorem, inuenient in ea uocatione quæ est secundum nos, multos quidem uocatos, paucos uero electos, & intrinsecus lupos, foris uero indutos pelles ouium: et id quod erat semper liberum & suæ potestatis in homine semper seruasse deum, & suam exhortationem: ut iuste damnentur qui non obediunt, & qui obedierunt & credunt ei, honorentur incorruptibilitate.

Quare circumcisio data est, & obseruatio sabbatorū, & quam habent
recapitulationem. Cap. xxx

Quoniam autē & circumcisio nō quasi consummatricē iustitiæ, sed in signo eam dedit deus, ut cognoscibile perseueret genus Abrahæ, ex ipsa scriptura discimus. Dixit enim, inquit, deus ab Abraham, Circūcidetur omne masculinū uestrū, & circūcidetis carnē præputij uestri, & erit in signū testamēti inter me & uos. Hoc idē de sabbatis Ezechiel propheta ait: Et sabbata mea dedi eis, ut sint in signo inter me & ipsos, ut sciant quoniam ego sum dñs, qui sanctifico uos. Et in Exodo deus ait ad Moysen: Et sabbata mea obseruabitis, erit enim in signū apud me uobis in generationes uestras. In signo ergo data sunt hæc, non autem sine
fym

ſymbolo erant ſigna, id eſt, ſine argumento, neq; ocioſa, tanq; quæ à ſa-
 piente artifice darentur, ſed ſecundum carnē circunciſio, præfigurabat
 ſpiritalem. Etenim nos, ait Apoſtolus, circunciſi ſumus circunciſione nō
 manu facta, Et propheta ait: Circuncidite duritiā cordis ueſtri. Sabbata
 autem, perfeuerantiam totius diei erga deum deſeruitionis edocebant.
 Aſtimati enim ſumus, ait Apoſtolus, tota die ut oues occiſionis, ſcilicet
 & conſecrati, & miniſtrantes omni tempore fidei noſtræ, & perfeue-
 rantes ei, & abſtinentes ab omni auaritia, non acquirentes nec poſiden-
 tes theſauros in terra. Manifeſtabatur autem & tanquam de ea quæ fa-
 cta ſunt requietio dei, hoc eſt, regnum in quo requieſcens homo ille qui
 perfeuerauerit deo aſſiſtere, participabit de menſa dei. Et quia non per
 hæc iuſtificabat homo, ſed in ſigno data ſunt populo, oſtēdit quod ipſe
 Abrahā ſine circunciſione, & ſine obſeruatione ſabbatorū credidit deo,
 & reputatū eſt illi ad iuſtitiam, & amicus dei uocatus eſt. Sed & Loth ſi-
 ne circunciſione eductus eſt de Sodomis, percipiens ſalutē à deo. Itē deo
 placens Noe cum eſſet incircunciſus, accepit mēſuras mundi ſecundū
 generatiōes: ſed & Enoch ſine circunciſione placēs deo, cū eſſet homo,
 dei legatione ad angelos fungebatur, & trāslatus eſt, & cōſeruatur uſq;
 nūc teſtis iuſti iudicij dei, quoniā angeli trāſgreſſi deciderūt in iudiciū,
 homo aut placens, trāslatus eſt in ſalutē. Sed & reliqua aut omnis mul-
 tudo eorū, qui ante Abrahā fuerunt, iuſti, & eorū patriarcharū, qui an-
 te Moysen fuerunt, ſine his quæ prædicta ſunt, & ſine lege Moyſi iuſtifi-
 cabantur. Quēadmodū & ipſe Moysen in Deuteronomio ait ad popu-
 lum: Dominus deus tuus teſtamentū diſpoſuit in Oreb, & nō patribus
 ueſtris diſpoſuit dñs teſtamentū hoc, ſed ad uos. Quare igitur patribus
 non diſpoſuit teſtamentū? Quia lex nō eſt poſita iuſtis, iuſti aut patres,
 uirtutē decalogi conſcriptā habentes in cordibus & animabus ſuis, dili-
 gentes ſcilicet deum, qui fecit eos, & abſtinētes erga proximū ab iniuſti-
 tia, propter quod nō fuit neceſſe admonere eos correptorijs literis, quia
 habebant in ſemetiſiſ iuſtitiam legis. Cum autem hæc iuſtitia & dilec-
 ctio quæ erat erga deum, ceſſiſſet in obliuionē, & extincta eſſet in Aeg-
 ypto, neceſſario deus propter multam ſuam erga homines beneuolen-
 tiam ſemetipſum oſtendebat per uocem, & eduxit de Aegypto populū
 in uirtute, uti ruruſ fieret homo diſcipulus & ſectator dei, & ſubafflige-
 bat indictō audientes, ut non contemnerent eum, qui ſe fecit, & manna
 cibauit eos, uti rationalem acciperent eſcam. Quemadmodum & Moy-
 ſes in Deuteronomio ait: Et cibauit te manna, quod non ſciebant patres
 tui: uti cognoſcas, quoniā non in pane ſolo uiuet homo, ſed & in omni
 uerbo dei, quod procedit de ore eius, uiuit homo.

EIn quo differt Decalogus à reliquis præceptis. Cap. xxxi
 Erga deum dilectionē præſciebat, & eam quæ ad proximū eſt iuſti-
 tiam

tiam insinuabatur, ut nec iniustus, nec indignus sit deo praestruente hominem per decalogum in sua amicitia, & eam quae circa proximum est concordiam. Quae quidem ipsi proderat homini, nihil tamen indigentiae deo ab homine, et propter hoc scriptura ait: Hos sermones locutus est dominus ad omnem synagogam filiorum Israel in monte, & nihil adiecit. Nihil enim, quemadmodum praediximus, indigebat ab eis. & iterum Moyses ait: Et nunc Israel, quid dominus deus tuus postulat a te, nisi timere dominum deum tuum, ambulare in omnibus uisus eius, & diligere eum, & seruire domino deo tuo, ex tota anima tua. Haec quidem gloriosum faciebant hominem, id quod deerat ei implentia, id est amicitiam dei. Deo autem praestabat nihil: nec enim indigebat deus dilectione hominis. Deerat autem homini gloria dei, quam nullo modo poterat percipere, nisi per eam obsequentiam, quae est erga deum. Et propter hoc iterum Moyses ait: Elige uitam, ut uiuas tu & semen tuum, Diligere dominum deum tuum, & audire uocem eius, & apprehendere eum. Quonia haec est uita tua, & longitudo dierum tuorum. In qua uitam praestruens hominem, decalogi quidem uerba ipse per semetipsum omnibus similiter dominus locutus est. Et ideo similiter permanent apud nos, extensionem & augmentum, sed non dissolutionem accipientia per carnalem eius aduentum. Seruitutis autem praeccepta, separatim per Moysen praecipit populo, apta illorum eruditioni siue castigationi. Quemadmodum ipse Moyses ait: Et mihi praecipit dominus in tempore illo dicere uobis iustificationes & iudicia. Haec ergo quae in seruitute & in signum data sunt illis, circumcinxit nouo libertatis testamento. Quae autem naturalia & liberalia & communia omnium auxit & dilatauit, sine inuidia largitur, donans hominibus per adoptionem patrem scire deum, & diligere eum ex toto corde, & sine auersatione sequi eius uerbum, non tantum abstinentes a malis operationibus, sed etiam a concupiscentiis earum. Auxit autem etiam & timorem: filios enim plus timere oportet, quam seruos, & maiorem dilectionem habere in patrem. Et propter hoc ait dominus: Omnem sermonem ociosum quem locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicii, Et qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam incechatus est eam in corde suo: & qui irascitur patri suo sine causa, reus erit iudicio. Ut sciamus, quonia non solum factorum reddimus rationem deo ut serui, sed etiam sermonum & cogitationum, tanquam qui & libertatis potestate acciperimus, in qua magis probatur homo, si reuertatur ut timeat, & diligat deum. Et propter hoc Petrus ait: Non uelamentum malitiae habere nos libertatem, sed ad propitiationem & manifestationem fidei.

Ostensio quoniam non propter se, nec indigens deus seruitio eorum, Leuiticam praecipit legem: quid etiam requirit ab homine deus nullius indigens. Cap. xxxii

Quonia autem non indigens deus seruitute eorum, sed propter ipsos quasdam obseruantias in lege praecipit, plenissime prophetae indicant

rant. Et rursus quoniã non indiget deus oblatione hominũ, sed propter
 ipsum qui offerat hominem, manifeste dominus docuit, quẽadmodum
 ostẽdimus. Si quando enim negligentes eos iustitiã, & abstinentes à di-
 lectione dei uidebat, per sacrificia aut, & reliquas typicas obseruantias
 putantes propitiari dominũ, dicebat eis Samuel quidẽ sic: Non uult de-
 us holocausta & sacrificia, sed uult exaudiri uocẽ suam. Ecce auditus bo-
 nus super sacrificiũ, & auditus super adipem arietũ. Dauid aut ait: Sacri-
 ficiũ & oblationẽ noluisti, aures aut perfecisti mihi, holocausta aut pro-
 delicto non postulaisti. Docens eos quoniã obauditionẽ uult deus, quã
 seruat eos, quã sacrificia & holocaustomata, quã nihil eis profunt ad iusti-
 tiam, et nouum simul prophetans testamentũ. Manifestius aut adhuc in
 quinquagesimo psalmo de his ait: Quoniã si uoluisses sacrificiũ dedisẽ,
 utiq; holocaustis non delectaberis. Sacrificiũ deo spiritus cõtribulatus,
 cor contritũ & humiliatum deus non despicias. Quoniã ergo nihil indi-
 get deus in eo qui est ante hunc psalmo ait: Non accipiam de domo tua
 uitulos, nec de gregibus tuis hircos. Quoniam meã sunt omnes uestre
 terrã, iumenta in montibus, & boues, cognoui omnia uolatilia cœli, &
 species agri mecũ est. Si esuriero nõ dicam tibi, meus est orbis terrã, &
 plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorũ, aut sanguinẽ hir-
 corũ potabo? Deinde ne quis putet, propterea quod irasceret eum re-
 cusare hæc, infert consiliũ ei dãs. Immola deo sacrificiũ laudis, & redde
 altissimo uota tua, & inuoca me in die tribulationis tuã, & eripiam te,
 & glorificabis me. Illa quidẽ per quã putabant peccantes propitiari de-
 um abnuens, & ostendens quod ipse nullius rei indiget: his aut per quã
 iustificatur homo, & appropinquat deo, hortatur & admonet. Hoc idẽ
 autem & Esaias ait: Quo mihi multitudinem sacrificiorũ uestrorũ? dicit
 dominus, Plenus sum. Et cum abnuisset holocaustomata, & sacrificiũ,
 & oblationes, & adhuc etiã & Neomenias, & sabbata, & serias, & reli-
 quam uniuersam consequentẽ his obseruationẽ, intulit, suadẽs eis quã
 salutaria sunt. Lauamini, mundi estote, auferte nequitias à cordibus uest-
 ris coram oculis meis, desinite à malitijs uestris, discite bonum facere,
 exquirite iudiciũ, eruite eum qui iniuriam patitur, iudicate pupillo, & iu-
 stificate uiduã, & uenite disputemus, dicit dominus. Nõ enim sicut mu-
 rus homo, ut multi audent dicere, diuertit eorum sacrificiũ. Sed mise-
 rans eorum cœcitati, & uerum sacrificiũ insinuans, quod offerentes
 propitiabuntur deum, ut ab eo uitã percipiant. Quãemmodum alibi
 ait: Sacrificiũ deo cor cõtribulatum, odor suauitatis deo cor clarificans
 eum qui plasmavit. Si em irascens abnueret hæc cœcorũ sacrificia, tanq;
 qui indigni essent cõsequi misericordiã eius, nõ utiq; eisdem ipsis suade-
 ret, per quã saluari possent. Sed quoniã deus misericors est, nõ abscidit
 eos à bono cõsilio. Nam per Hieremiã cum dixisset, Quò mihi thus de

Saba affertis, & cinamomū de terra longinqua: holocaustomata, & sacrificia uestra nō delectauerunt me, intulit, Audite sermonē domini omnis Iuda, hęc dicit dominus deus Israel, Dirigite uias uestras, & studia uestra, & constituam uos in loco isto, nec cōfili fueritis uobismet in sermonibus mendacibus. Quoniam in totum non proderunt uobis dicentes, Templum domini, templum domini, templum domini est. Et iterū significans, quoniā non propter hoc eduxit eos de Aegypto, ut sacrificia ei offerrent, sed ut obliti idololatrię Aegyptiorū, audire uocem domini possent, quę erat eis salus & gloria, sic per eundē Hieremiam ait: Hęc dicit dominus, holocaustomata uestra colligite cum sacrificijs uestris, & manducate carnes. Quoniā non sum locutus ad patres uestros, nec de holocaustomatib. & sacrificijs pręcepi eis, qua die eduxi eos de Aegypto, sed sermonē hunc pręcepi eis, dicens, Audite uocē meam, & ero deus uester, & uos eritis populus meus, & ambulate in om̄ibus uis meis, quęcunq; pręcepero uobis, ut bene sit uobis, & nō obaudierunt, nec intenderunt: sed ambulauerunt in cogitationib. cordis malitię suę, & facti sunt retrorsus, & nō ad priora. Et iterum per eundem ipsum dicens, Sed in hoc gloriatur qui gloriatur, intelligere & scire, quoniā ego sum dominus, qui facio misericordiā & iustitiā, & iudiciū in terra, intulit, Quoniam in his uoluntas mea est, dicit dominus. Sed nec in sacrificijs, nec in holocaustomatibus, nec in oblationibus. Non enim principaliter hęc, sed secundū cōsequentia, & propter prędictā causam habuit populus, sicut iterū Esaias ait, Nō obtulisti mihi oues holocaustomatis tui, nec in sacrificijs tuis clarificasti me, nō seruisti mihi in sacrificijs, nec aliquid laboriose fecisti in thure, nec mercatus es mihi argēto incensum, nec adipem sacrificiorū tuorū cōcupiui: sed in peccatis tuis, & in iniquitatib. tuis ante me stetisti. Super quē igitur, ait, aspiciā, nisi in humilem & quietū, & tementē sermones meos. Non enim adipēs & carnes pingues auferēt à te iniustitias tuas: hoc est enim ieiuniū, quod ego elegi, dicit dominus: Solue omnē nodū iniustitię, dissolue cōnexus uolentorum cōmerciorum, dimitte quassatos in requiē, & omnem cōscriptiōnē iniustam conscinde. Frange esurienti panem tuum ex animo, & peregrinum sine tecto induc in domum tuam. Si uideris nudum, cooperi eum, & domesticos seminis tui ne despicias: tunc erumpet matutinum lumē tuū, & sanitates tibi cito oriētur, & pręcedet ante te iustitia, & gloria dei circumdabit te. Et adhuc te loquente dicā, Ecce adsum. Et Zacharias autē in xij. prophetis significans eis uoluntatē dei, ait: Hęc dicit dominus omnipotens, iudiciū iustum iudicate, pietatē & misericordiam facite, unusquisq; ad fratrem suum. Viduam, & orphanum, & proserlytū, & pauperē nolite opprimere, & unusquisq; malitię fratris sui nō reminiscatur in corde suo. Et iterū, Hi sunt, inquit, sermones quos facie

tis: Loquimini ueritatē unusquisq; ad proximū suum, & iudicium pacificum iudicate in portis uestris, & unusquisq; malitiā fratris sui non recogitet in corde suo, & iurationē falsam ne dixeritis. Quoniā hæc omnia odi, dicit dominus omnipotēs. Et Dauid autē similiter, Quis est, inquit, homo, qui uult uitā, & amat uidere dies bonos? Cohibe linguā tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolū, Declina à malo, & fac bonū: inquire pacem, & sequere eam. Ex quibus omnib. manifestū est, quia nō sacrificia & holocaustomata quærebat ab eis deus, sed fidē, & obedientiā, & iustitiā, propter illorū salutē. Sicut in Osee propheta docens deus suam uoluntatē, dicebat: Misericordiam uolo, quā sacrificium, & agnitionem dei super holocaustomata. Sed & dominus noster eadem monebat eos, dicens, Si enim cognouissetis, quid est, Misericordiam uolo quā sacrificium, nunquam condemnaretis immerentes: testimonium quidem reddens prophetis, quoniam ueritatē prædicabāt, illos autē arguens sua culpa insipientes. Sed & suis discipulis dans consilium, primitias deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est, accepit & gratias egit dicens, Hoc est meum corpus. Et calicem similiter, qui est ex ea creatura, *Eucharistia* quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & noui testamēti nouam docuit oblationem, quam ecclesia ab apostolis accipiēs in uniuerso mundo offert deo, ei qui alimēta nobis præstat primitias suorum munerum in nouo testamēto, de quo in duodecim prophetis Malachias sic præsignificauit: Non est mihi uoluntas in uobis, dicit dominus omnipotens, & sacrificium non accipiam de manibus uestris. Quoniam ab ortu solis usq; ad occasum nomē meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificiū purum. Quoniam magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus omnipotens: manifestissime significans per hæc, quoniā prior quidem populus cessauit offerre deo: omni autē loco sacrificiū offertur ei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus.

Quemadmodum nomen domini nostri Iesu Christi proprium patris ostenditur.

Cap. XXXIII

Quod est autem nomen, quod in gentibus glorificatur, quā quod est domini, per quem glorificatur pater, & glorificatur homo: & quoniam proprii filij eius est, & ab eo factus est homo, suum illud uocat. Quemadmodum si quis rex ipse filij sui pingat imaginē, iuste suā illam dicit imaginē secundū utrunq;, quoniam & filij eius est, & quoniā ipse fecit eam: sic & Iesu Christi nomen, quod per uniuersum mundum glorificatur in ecclesia, suum esse confitetur pater, & quoniam filij eius est, & quoniam ipse scribens id, ad salutem dedit hominum. Quoniam ergo nomen filij proprium patris est, & in deo omnipotente, per Iesum

Christum offert ecclesia, bene ait secundum utraq; , & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum. Incensa autem Iohannes in Apocalypsi, orationes esse ait sanctorum.

De sacrificijs, & oblationibus, & qui sunt, qui in ueritate offerunt.

Cap. XXXIIII

Igitur ecclesiae oblatio, quam dominus docuit offerri in uniuerso mundo, purum sacrificium reputatum est apud deum, & acceptum est ei, non quod indigeat a nobis sacrificium, sed quoniam is qui offert, glorificatur ipse in eo quod offert, si acceptetur munus eius. Per munus enim erga regem & honos, & affectio ostenditur: quod in omni simplicitate & innocentia dominus uolens nos offerre praedicauit, dicens: Quum igitur offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quoniam frater tuus habet aliquid aduersum te, dimitte munus tuum ante altare, & uade primum reconciliari fratri tuo, & tunc reuersus offer munus tuum. Offerre igitur oportet deo primitias eius creaturae, sicut & Moyses ait: Non apparebis uacuum ante conspectum domini dei tui: ut in quibus gratus extitit homo, in his gratus ei deputatus, eum qui est ab eo percipiat honorem. Et genus oblationum reprobatum est, oblationes enim & illic, oblationes autem & hic. Sacrificia in populo, sacrificia in ecclesia. Sed species immutata est tantum, quippe cum iam non a seruis, sed a liberis offeratur. Unus enim & idem dominus, proprium autem character seruilis oblationis, & proprium liberorum, uti & per oblationes ostendatur indicium libertatis. Nihil enim ociosum, nec sine signo, siue argumento apud eum. Et propter hoc illi quidem decimas suorum habebant consecratas. Qui autem percipiunt libertatem, omnia quae sunt ipsorum ad dominicos decernunt usus, hilariter & libere dantes ea, non quae sunt minora, utpote maiorem spem habentes uidua illa & paupera hic totum uictum suum mittere in gazophylacium dei. Ab initio enim respexit deus ad munera Abel, quoniam cum simplicitate & iustitia offerebat. Super sacrificium autem Cain non respexit, quoniam cum zelo & malitia, quae erat aduersus fratrem, diuisionem habebat in corde. Quae admodum occulta eius arguens deus ait: Nonne si recte offeras, recte autem non diuidas peccasti, quiesce, quoniam non sacrificio placatur deus. Si enim quis solummodo secundum quod uidetur, mundum & recte, & legitime offerre tentauerit, secundum suam animam non recte diuidat eam quae est ad proximum communionem, neque timorem habeat dei, non per id quod recte foris oblatum est sacrificium, ad se ducit deum, intus habens peccatum; nec oblatio talis proderit ei aliquid, sed cessatio mali, quod est intus conceptum, ne per a simulatam operationem, magis autem peccatum ipsum sibi homicidam faciat hominem. Propter quod & dicebat dominus: Vae uobis scribae & pharisaei hypocrite, quoniam similes estis monumentis dealbatis. A foris enim sepulchrum apparet

paret formosum, intus aut̄ plenū est ossibus mortuorū, & uniuersa im-
 mūditia: sic & uos à foris quidē apparetis hominib. quasi iusti, intus aut̄
 pleni estis malitia & hypocrisi. Cū à foris em̄ recte offerre putētur, simi-
 lem zelū Cain habebant in semetipsis, propter quod occiderūt iustum,
 prætermittentes consiliū uerbi, quēadmodū & Cain. Illi enim ait: quie-
 sce, & non assensit. Quiescere aut̄ quid est aliud, quā desinere à proposito
 impetus? Et his similia dicens, Phariseæ, inquit, cæce emunda quod est
 intus calicis, ut fiat & quod foris est, mundū. Et nō audierunt. Ecce em̄,
 ait Hieremias, nō sunt oculi tui, nec cor tuū bonū, sed in cupiditate tua,
 & ad sanguinē iustū ut effundas eū, & ad iniustitiā, & ad homicidiū ut
 facias. Et iterum Esaias: Fecistis, inquit, conciliū non per me, & testamē-
 ta, non per spiritū meum. Ut igitur interior eorum uoluntas & cogita-
 tio ad manifestū producta, sine culpa & malum non operantē ostendat
 esse deum, eum qui absconsa manifestat, sed eum qui malum operetur,
 cum minime acquiesceret Cain, ait ei: Ad te cōuersio eius, & tu domina-
 beris eius. Pilato quoq; similiter dicebat, Nullam haberes potestatē in
 me, nisi data tibi fuisset desuper, concedente deo semper iustum, ut hic
 quidem ex his quæ passus est & sustinuit, probatus recipiatur, qui autē
 malignatus est ex his quæ egit adiudicatus, expellatur. Igitur nō sacrifi-
 cia sanctificant hominē, non enim indiget sacrificio deus, sed cōscientia
 eius qui offert, sanctificat sacrificiū pura existens, & præstat acceptare
 deum quasi ab amico. Peccator aut̄, inquit, qui occidit mihi uitulū, quasi
 occidat canem. Quoniā igitur cum simplicitate ecclesia offert, iuste mu-
 nus eius purū sacrificiū apud deum deputatū est. Quēadmodū & Pau-
 lus Philippensib. ait: repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ à uo-
 bis missa sunt, odorē suauitatis, hostiā acceptabilē, placentē deo. Opor-
 tet enim nos oblationē deo facere, & in omnib. gratos inueniri fabrica-
 tori deo, in sententia pura, & fide sine hypocrisi, in spe firma, in dilectio-
 ne feruenti, primitias earum quæ sunt eius creaturarū offerētes: & hanc
 oblationem ecclesia sola puram offert fabricatori, offerēs ei cum gratias
 rum actione ex creatura eius. Iudæi aut̄ iam non offerunt: manus enim
 eorū sanguine plenæ sunt: nō enim receperūt uerbū, per quod offertur
 deo. Sed neq; oēs hæreticorū synagogæ. Alij enim alterū præter fabri-
 catorē dicentes patrē, ideo quæ secundū nos creaturæ sunt offerētes ei,
 cupidū alieni ostendunt eum, & aliena concupiscentē. Qui uero ex dese-
 ctione & ignorantia & passione dicunt facta ea quæ sunt secundū nos,
 & ignorantia & passionis & defectionis fructus offerentes, peccant in
 patrē suum, contumeliā facientes magis ei, quā gratias agentes. Quomo-
 do aut̄ cōstabit eis, eum panē in quo gratiæ actæ sint, corpus esse domi-
 ni sui, & calicē sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium di-
 cant, id est, uerbū eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes: &
 dat

dat primū quidem scenum post deinde spicam, deinde plenū triticū in spica. Quomodo autē rursus dicunt carnem in corruptionē deuenire, & nō percipere uitam, quæ à corpore domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiā mutant, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. *Eucharistia* Nostra autē consonans est sententiā Eucharistiæ, & Eucharistia rursus confirmat sententiā nostram. Offerimus enim ei, quæ sunt eius, cōgruenter cōmunicationem & unitatē prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodū enim qui est à terra panis percipiēs uocationē dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti: Sic & corpora nostra percipiētia Eucharistiā, iam nō sunt corruptibilia, spem resurrectionis habētia. Offerimus autē ei nō quasi indigēti, sed gratias agētes donationi eius, & sanctificātes creaturā. Quemadmodū enim deus nō indiget eorū quæ à nobis sunt, sic nos indigemus offerre aliquid deo. Sicut Salomon ait, Qui miseretur pauperi, sceneratur deo. Qui enim nullius indigēs est deus, in se assumit bonas operationes nostras, ad hoc ut præstet nobis retributionē bonorū suorū. Sicut dominus noster ait: Venite benedicti patris mei, percipite preparatum uobis regnū. Esuriui enim, & dedistis mihi māducare, sitiui & potastis me, hospes fui & collegistis me, nudus & cooperuistis me, infirmus & uisitastis me, in carcere & uenistis ad me. Sicut igitur nō his indigēs, at tamen à nobis propter nos fieri uult, ne simus infructuosi: Ita ad ipsum uerbū dedit populo præceptū faciendarū oblationū, quāuis non indigeret eis, ut disceret deo seruire. Sic & ideo nos quoq; offerre uult minus ad altare frequēter sine intermissione. Est ergo altare in cœlis. Illuc em̄ preces nostræ, & oblatiōes nostræ diriguntur: & ad templū, quemadmodū Iōānes in Apocalypsi ait, & apertū est templū dei, & tabernaculum. Ecce em̄, inquit, tabernaculū dei, in quo habitabit cū hominibus.

Quorum typum accipiebat populus, quemadmodū & prophetabant prophetæ futura. Cap. xxxv

MVnera autem & oblationes, & sacrificia omnia in typo populus accepit. Quemadmodum ostensum est Moyfi in monte Sinai ab uno & eodem deo, cuius & nūc in ecclesia glorificatur nomē in omnibus gentibus. Sed terrena quidē quæ sunt erga nos disposita, congruit typos esse eorū, quæ sunt cœlestia, ab eodem tamē deo facta. Nec enim aliter poterat assimilari spiritalium imaginum. Quæ autem supercœlestia & spiritalia sunt, & quantum ad nos spectat inuisibilia & inenarrabilia, typos rursus alterorum cœlestium dicere, & alterius pleromatis, & deum alterius patris imaginem esse, & errantium est à ueritate, & omnino stultorum & hebetum. Cogentur enim hi tales, quemadmodum sæpenumero ostendimus, semper typos typorum, & imagines imaginū adinuenire, & nunquā figere animū suum in uno & uero deo: supra

supra enim deum factæ sunt cogitationes ipsorū, supergressi cordibus suis ipsum magistrum, suspitione quidem superelati & supergressi, ueritate autem declinantes à uero deo.

Quemadmodū inuestigabilis & incōprehensibilis ostenditur is, qui hanc quæ secundum nos est condidit creaturam.

Ca. XXXVI

AD quos iuste quis dicat, quemadmodum ipse sermo suggeretur. Quatenus super deum extollitis cogitationes uestras, incōsiderate elati? Audistis mensos esse ccelos in palmo, dicite mihi mensuram, & enarrate multitudinē ccelorum innumerabilem, exponite mihi plenitudinem, latitudinem, & lōgitudinem, & altitudinē circūmensationis, initium & finem, quæ non intelliget cor hominis, & non cōprehendet ea. Vere enim magna sunt thesaurophyllacia cœlestia, immēsurabilis est in corde deus, & incomprehensibilis in animo, qui cōprehendit terram pugillo, quis perspiciat mēsurā, et dextræ eius digitum quis cognosceret? aut manum eius quis intelliget, eam quæ mensurat immensa, eam quæ tendit mensura sua mensuram cœlorū, & constringit pugillo terrā cum abyssis, quæ in se continet latitudinem, & longitudinē, & profundum deorsum, & altitudinem supernam uniuersæ conditionis, quæ uidetur, quæ auditur & intelligitur, & quæ inuisibilis est: & propter hoc super omne initium & potestatē, & dominationē, & omne nomen quod nominatur, omniū quæ facta & cōdita sunt existēs deus, ipse est qui ccelos implet, & perspicit abyssos, qui est etiā cum unoquoq; nostrū. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non deus de longinquo. Si absconditur homo in absconsis, & ego eum nō uidebo? manus enim eius apprehendit omnia: & ipsa est quæ ccelos quidē illuminat, etiā quæ sub cœlo sunt, & scrutatur renes, & corda, & in absconsis inest & in secretis nostris, & in manifesto alit & cōseruat nos. Si autē plenitudinem & magnitudinem manus eius non comprehendit homo, quēadmodū poterit quis intelligere aut cognoscere in corde tam magnū deum? Quem quasi iam mensi sint, & perspexerint, & uniuersum eum decurrerint, super eum esse aliud pleroma æonum cōfingunt, & alterū patrem: ad cœlestia quidem non suspicientes, uere autē in profundum Bythum dementiæ descendentes: patrem quidem dicentes suum finiri, usq; ad ea quæ sunt extra pleroma: Demiurgū uero rursus non attingere usq; ad pleroma. Et sic neutrum eorum ponunt esse perfectum, & comprehendentem omnia. Deerit enim illi quidem uniuersa quæ est extra pleroma fabricatio, huic autem quæ est intra pleroma fabricatio, & neuter eorum erit omnium deus. Quoniā autē magnitudinē dei ex his quæ ab eo facta sunt nemo enarrare potest, hoc omnibus manifestum est: & quoniā magnitudo eius non deficit, sed omnia continet, & peruenit usq; ad nos, & nobiscum est, omnis quicunq; digne deo sapit confitebitur.

Secun

Secundum quid notus deus, & quod ipse pater conditor omnium
per suas manus formauit hominem. Cap. XXXVII

Igitur secundum magnitudinem nō est cognoscere deū. Impossibile est enim mensurari patrē: Secundum autem dilectionem eius, hāc est enim quā nos per uerbū eius ducit ad deum obaudiētes ei, semper dicimus quoniam est tantus deus, & ipse est qui per semetipsum cōstituit, & fecit, & adornauit, & continet omnia: in omnibus autē & nos, & hūc mundū qui est secundū nos. Et nos igitur cum his quā continentur ab eo, facti sumus. Et hic est de quo scriptura ait, Et plasmavit deus hominem, limū terrā accipiens, & insufflauit in faciē eius flatum uitāe. Non angeli fecerūt nos, nec nos plasmauerūt, nec angeli potuerūt imaginem facere dei, nec alius quis, pręter uerbū domini, nec uirtus lōge ablistens à patre uniuersorū. Nec enim indigebat horū deus ad faciendū, quā ipse apud se pręfinierat fieri, quasi ipse suas non haberet manus. Adest enim ei semper uerbū & sapiētia filius, & spiritus, per quos, & in quibus omnia libere & sponte fecit, ad quos & loquitur, dicens, Faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostram, ipse à semetipso substantiā creaturarum, & exemplū factorū, & figurā in mundo ornamentorū accipiens. Bene ergo scriptura dicit: Primo omniū crede, quoniam unus est deus, qui omnia constituit & cōsummavit, & fecit ex eo quod nō erat, ut essent omnia, omniū capax, & qui à nemine capiatur. Bene autē & in prophetis Malachias ait: Nonne unus deus qui cōstituit nos? Nonne pater unus est omnium nostrorum? Cōsequenter autē & Apostolus ait: Unus deus, inquit, pater qui super omnes, & in omnibus nobis. Similiter autē & dominus, omnia mihi, inquit, tradita sunt à patre meo. Manifeste ab eo qui omnia fecit. Nō enim aliena, sed sua tradidit ei, in omnibus autē nihil subtractum est, & propter hoc idem est iudex uiuentium & mortuorum, habēs clauem Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nemo enim alius poterat nec in cōelo, nec in terra, nec sub terra aperire paternū librum, nec uidere eū, nisi agnus qui occisus est, & sanguine suo redemit nos: ab eodē, qui omnia uerbo fecit, & sapientia adornauit, accipiens omniū potestatē, quando uerbū caro factum est, ut quemadmodū in cōelis principatū habuit uerbū dei, sic & in terra haberet principatum: quoniā homo iustus, qui peccatū non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: principatū autem habeat eorum quā sunt sub terra, ipse primogenitus mortuorū factus: & ut uiderent omnia, quemadmodū prędiximus, suum regem, & ut in carnē domini occurrat paterna lux, & à carne eius rutila ueniat in nos, & sic homo deueniat in incorruptelam, circūdatus paterno lumine. Et quoniā uerbū, id est filius, semper cum patre erat, per multa demōstrauimus. Quoniā & sapientia quā est spiritus, erat apud deum ante omnem constitutio-

nem, per Salomonem ait: Deus sapientia fundauit terrā, parauit autē cœlum prudentia. Sensu eius abyssi eruperunt, nubes autē manauerūt ros. Et rursus, Dominus creauit me principium uiarum suarū, in opera sua ante seculum fundauit me, in initio antequam terram faceret, & priusquā procederent fontes aquarum, antequā montes confirmarentur, Ante omnes autē colles genuit me. Et iterum, Cum pararet cœlum eram cum illo & cum firmos faceret fontes abyssi, quando fortia faciebat fundamenta terræ, eram apud eum aptans. Ego eram cui adgaudebat, quotidie autē delectabar ante faciē eius in omni tēpore, cum lætaretur orbe perfectō, & iocundaretur in filijs hominum. Unus igitur deus, qui uerbo & sapientia fecit & aptauit omnia, hic est autē Demiurgus, qui & mundū hunc attribuit humano generi, qui secundum magnitudinem quidem ignotus est omnibus his qui ab eo facti sunt. Nemo enim inuestigauit altitudinem eius, nec ueterum, nec eorum qui nunc sunt. Secundū autem dilectionem cognoscitur semper, per eum per quem cōstituit omnia. Est autem hic uerbum eius dominus noster Iesus Christus, qui in nouissimis temporibus homo, in hominibus factus est, ut finem coniungeret principio, id est, hominē deo. Et propterea prophetae ab eodem uerbo propheticum accipientes charisma, prædicauerunt eius secundum carnem aduentum, per quem cōmixtio & cōmunio dei & hominis secundum placitum patris facta est, ab initio prænunciante uerbo dei, quoniā uidebitur deus ab hominibus, & cōuersabitur cū eis super terrā, & colloquetur & adfuturus esset. id est ab uniuerso suo plasmate, saluans illud, & parcibilis ab eo, & liberans nos de manibus omniū odientium nos, transgressionis spiritu, & faciēs nos seruire sibi in sanctitate & iustitia oēs dies nostros, uti cōplexus homo spiritū dei, in gloriam cedat patris. Hæc propheticæ significabant prophetae, sed nō quēadmodū quidā dicunt, inuisibili patre omniū existente alterum esse eum, qui à prophetis uidebitur. Hoc autē dicunt, qui in totū quid sit prophetia nesciunt. Nam prophetia est prædicatio futurorū, id est, eorū quæ post erunt, præsignificatio. Præsignificabāt enim prophetae, quoniā uidebitur deus ab hominibus, quēadmodū & dominus ait: Beati mūdo corde, quoniā ipsi deum uidebunt. Sed secundū magnitudinē quidē eius, & mirabilē gloriā nemo uidebit deū, & uiuet. Incapibilis em̄ pater: secundū autē dilectionē & humanitatē, & quod omnia possit, etiā hoc cōcedit his qui se diligūt, id est uidere deum, quod & prophetabāt prophetae. Quoniā quæ impossibilia, possibilia apud deum. Homo etenim à se nō uidet deum. Ille autē uolens uidetur ab hominibus, à quibus uult, & quemadmodū uult. Potēs est enim in omnibus deus, uisus quidē tunc per spiritū prophetiæ, uisus est autē & per filium adoptiue, uidebitur autē & in regno cœlorum paternaliter, spiritu quidem præparante hominē in filiū dei, filio autē adducen-

te ad patrē, patre autē incorruptelā donante in aeternā uitā, quae unicuique
 euenit ex eo quod uideat deum. Quēadmodum enim uidētes lumen in
 tra lumen sunt & claritatem eius recipiunt, Sic & qui uident deum, in
 tra deum sunt, percipientes eius claritatem. uiuificat autē eos claritas, per
 cipiunt ergo uitam qui uident deum: & propter hoc incapibilis, uisibilis
 lem se & cōprehensibilem, & capacem hominibus praestat, ut uiuificet
 percipientes & uidentes se. quēadmodum enim magnitudo eius inue
 stigabilis est, sic & benignitas eius inenarrabilis, per quam uisus uitam
 praestat ihs, qui uident eum. Quoniā uiuere sine uita impossibile est, sub
 sistētia uitae autē, de participatione euenit: participatio autē dei, est uidere
 deum, & frui benignitate eius. Homines igitur uidebūt deum, & uiuēt
 per uisionem, immortales facti, & pertingentes usque in deū. Quod sicut
 praedixi per prophetas figuraliter manifestabat, quoniā uidebitur deus
 ab hominibus, qui portant spiritū eius, & semper aduentū Christi susti
 nent. Quēadmodum & in Deuteronomio Moyses ait: In die ista uide
 bimus, quoniā loquetur deus ad hominē, & uiuet. Quidā enim eorum
 uidebant spiritum propheticū, & operationes eius in omnia genera cha
 rismatum effusa: alij uero aduentum domini, & eam quae est ab initio ad
 ministratōnē, per quē perfecti, uolūtate patris quae est in coelis, & quae
 est in terris: alij uero & glorias paternas tēporibus aptas, & ipsis qui uide
 debant, & qui tunc audiebant, & omnibus qui deinceps audituri erant.
 Sic igitur manifestabatur deus: per omnia enim haec deus pater ostendi
 tur, spiritu quidē operāte, filio uero administrāte, patre uero cōprobāte,
 homine uero consummante ad salutem. Quemadmodum & per pro
 phetam Osee ait: Ego, inquit, uisiones multiplicauī, & in manibus pro
 phetarum a simulatus sum. Apostolus autē id ipsum exposuit, dicēs: Di
 uisiones autem charismatū sunt, idem autē spiritus, & diuisiones ministe
 riorū sunt, idem autē dominus, & diuisiones operationū sunt, idem au
 tem deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur ma
 nifestatio spiritus ad utilitatē. Sed quoniā qui omnia in omnibus opera
 tur deus est, qualis est & quantus est, inuisibilis & inenarrabilis est om
 nibus, quae ab eo facta sunt, Incognitus autē nequaquam: omnia enim per
 uerbum eius discunt, qui est unus deus pater qui cōtinet omnia, & om
 nibus esse praestat, quēadmodum in euangelio scriptum est: Deum ne
 mo uidit unquam, nisi unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarra
 uit. Enarrat ergo filius ab initio patris, quippe qui ab initio est cum pa
 tre, qui & uisiones propheticas, & diuisiones charismatū, & ministeria
 sua, & patris glorificationē consequenter & cōposite ostenderit huma
 no generi apto tempore ad utilitatem. Vbi est enim cōsequentia, illic &
 constantia, & ubi est constantia, illic & pro tēpore, & ubi pro tempore,
 illic & utilitas, & propterea uerbum dispensatum paternae gratiae factus
 est

est ad utilitatem hominum, propter quos fecit tantas dispositiones hominibus quidem ostendens deum, deum autem exhibens hominem: & in uisibilitate quidem patris custodiens, ne quando homo fieret contemptor dei, & ut semper haberet ad quod proficeret: uisibilem autem rursus hominibus per multas dispositiones ostendens deum, ne in totum deficiens homo cessaret esse. Gloria enim dei uiuens homo, Vita autem hominis uisio dei. Si enim quae est per conditionem ostensio dei uitam praestat hominibus in terra uiuentibus, multo magis ea quae est per uerbum manifestatio patris, uitam praestat his, qui uident deum. Quonia ergo spiritus dei per prophetas futura significauit, praeformans nos, & praepartans ad id, ut subditi deo simus: futurum autem erat, ut homo per sancti spiritus beneplacitum uideret; necessario oportebat eos per quos futura praedicabantur uidere deum, quem ipsi hominibus uidendum intimabant: uti non solum dicatur propheticè deus, & dei filius, & filius, & pater, sed ut uideatur omnibus membris sanctificatis & edoctis ea quae sunt dei, ut praeformaretur & praemeditaretur homo applicari in eam gloriam, quae post reuelabitur his qui diligunt deum. Non enim solum sermone prophetabant prophetae, sed & uisione, & conuersatione, & actibus quos faciebant, secundum id quod suggerebat spiritus: secundum hanc igitur rationem inuisibilem uidebant deum. Quemadmodum & Esaias ait: Regem dominum sabaoth uidi oculis meis: significans, quoniam uidebit oculis deum homo, & uocem eius audiet. Secundum hanc igitur rationem, & filium dei hominem uidebant conuersatum cum hominibus, id quod futurum erat prophetantes, eum qui nondum aderat, adesse dicentes, & impassibilem passibilem annunciantes, & eum qui tunc in caelis, in limbum mortis descendisse, dicentes. Et reliquas autem eius recapitulationis dispositiones, quasdam quidem per uisiones uidebant, quasdam per uerbum annuntiabant, quasdam uero per operationem typice significabant, quae quidem uidentur erant uisibiliter uidentes, quae uero audienda erant, sermone praecognantes, quae uero agenda erant, operatione perficientes, uniuersa uero propheticè annunciantes. Propterea & Moyses transgressori quidem legis populo igneum deum esse dicebat, igneum a deo diem superduci ministrans. His uero qui erga dominum timorem habebant, dominus deus, dicebat, misericors, pius, & magnanimus, & magnae miserationis, & uerax, & iustitiam seruans, & misericordiam in milia, auferens iniustitias, & nequitas, & peccata. Et uerbum quidem loquebatur Moyse apprensus in conspectu, quemadmodum si quis loquat ad amicum suum: Moyses uero cupiuit manifeste uidere eum, qui secum loquebatur, & dictum est ei, Sta in loco alto petrae, & manum meam contegam super te. Quando uero transierit claritas mea, tunc uidebis quae sunt posteriora mea, facies autem mea non uidebitur tibi: non enim uidet homo faciem meam, & uiuet: utraque significans, quonia

& impossibile est homini uidere deum, & quoniã per sapientiam dei in nouissimis tēporibus uidebit deum homo, in altitudine petrae, hoc est in eo qui est secundū hominē eius aduētus: & propter hoc facie ad facie confabulatus est cū eo in altitudine montis, assistente etiã Helia, quē admodum euangeliū retulit, restituens in fine pristinā repromissionē. Nō igitur manifeste ipsi faciem dei uidebant prophetae, sed dispositiones & mysteria quae inciperet homo uidere deum. Quēadmodū & Heliae dicebatur, Exies cras & stabis in conspectu domini, & ecce dominus transiet, & ecce spiritus magnus, & fortis qui dissoluet montes, & cōteret petras in cōspectu domini, & nō in spiritu dominus, & post spiritū terrae motus, & nō in terræmotu dominus, & post terræmotū ignis, & nō in igne dominus, & post ignē uox auræ tenuis. Per hæc em̄ & per prophetas ualde indignās, propter trāsgressionē populi & propter interfectionem prophetarū, docebantur mitius agere, ac secundū hominē aduentus domini significabatur futurus, post illam legē quæ data est per Moysen, mitis & tranquillus, in quo nec calamū quassatū cōfregit, nec linum fumigans extinxit. Ostendebatur autē & regni eius mitis & pacifica requietio. Post enim spiritū qui conterit montes, & post terræmotum, & post ignem, tranquilla & pacifica regni eius adueniūt tēpora, in quibus cum omni tranquillitate spiritus dei uiuificat, & auget hominem. Manifestius autē adhuc per Ezechielem factum est, quoniã ex parte dispositiones dei, sed non ipsum uidebant prophetae priores deū. Hic enim dei cum uidisset uisionē, & Cherubim & rotas eorū, & uniuersae progressiōnis eius mysteriū cum retulisset, & similitudinē quasi figurā hominis, & illa quidē quae erant super lumbos eius quasi figurā electri, quae autē deorsum quasi uisionē ignis, & reliquā uniuersam thronorū uisionem manifestans, ne quis putaret forte eum in his proprie uidisse deum, intulit, hæc uisio similitudinis gloriae domini. Igitur si neq; Moyses uidit deum, nec Helias, nec Ezechiel, qui multa de coelestibus uiderunt, quae autem ab his uidebantur erant similitudines claritatis domini, & prophetiae futurorū, manifestum est quoniã pater quidē inuisibilis, de quo & dominus dixit: Deum nemo uidit unquam. Verbum autē eius quem admodum uolebat ipse, & ad utilitatem uidentium claritatem monstrabat patris, & dispositiones exponebat. Quēadmodū & dñs dixit, Unigenitus deus qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et ipse autē interpretat patris uerbū, utpote diues & multus existēs, non in una figura, nec in uno caractere uidebatur uidentibus eum, sed secundū dispēsationum eius causas siue efficaciam, sicut in Daniele scriptum est: Aliquando enim cum his qui erant circa Ananiam, Azariam, Mizaielem uidebatur, assistens eis in fornace ignis, & in camino, & liberans eos de igne, Et uisio, inquit, quarti, similis filio dei. Aliquando autem lapis à monte abscessus

sus sine manibus, & percutiēs temporalia regna, & ventilans ea, & ipse replens uniuersam terrā. Rursum hic idem uidebitur quasi filius hominis in nubibus caeli ueniens, & appropinquans ad ueterem dierum, & sumens ab eo uniuersam potestātē & gloriam, & regnum, Et potestas, inquit, eius potestas aeterna, & regnū eius non interibit. Sed & Ioannes domini discipulus in Apocalypsi sacerdotalem & gloriosum regni eius uidens aduentū, Conuersus sum, inquit, uidere uocem quae loquebatur mecum, & cōuersus uidi septē candelabra aurea, & inter cādelabra similem filio hominis indutum podere, & adcinctum ad māsas zonam auream. Caput autē eius & capilli quemadmodū lana alba, quomodo nix, & oculi eius ut flāma ignis, & pedes eius similes chalcolibano, quemadmodum in camino succensus est. Vox eius quasi uox aquarū, & habet stellas septē in manu dextera sua, & de ore eius romphea ex utraq; parte acuta exiebat, & facies eius quēadmodū sol fulgens in uirtute sua. In his enim aliquid à patre clarum eius significat, ut caput, aliquid uero sacerdotale, ut poderem: & propter hoc Moyses secundum typum uestiuit pontificem: aliquid uero ad finem, quemadmodū chalcolibanum in camino succēsum, quod est fortitudo fidei, & perseuerabile orationum, propter adueniens in fine temporū succensionis incendium. Ioanne uero non sustinente uisionem, Et cecidi enim, inquit, ad pedes eius quasi mortuus, ut fieret quod scriptū est, Nemo uidet deum, & uiuet, & uiuificans eum uerbū & admonens, quoniā ipse est in cuius pectore recumbebat ad cenam, interrogans quis esset qui inciperet eum tradere, Et dicebat, Ego sum primus & nouissimus, & qui uiuo, & fui mortuus, & ecce uiuo in secula seculorum, & habeo clauēs mortis & inferorū. Et post haec in secunda uisione eundē dominū uidens, Vidi enim, inquit, in medio throni & quatuor animalū, & in medio presbyterorū agnū stantē quasi occisum, habentē cornua septem, & oculos septē, qui sunt septem spiritus dei, dimissi in uniuersam terram. Et rursum de eodē ipso agno, ait, Et ecce equus albus, & qui sedebat super eum uocabatū fidelis, & uerus, & per iustitiam iudicat, & pugnat, & oculi eius sicut flāma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptū, quod nemo scit nisi ipse, & circūamictus uestimentū aspersum sanguine, & uocatur nomen eius uerbum dei, & exercitus caeli sequebatur eum in equis albis, uestiti bissynū album mundū, & de ore eius procedit romphea acuta, ut in ea percutiat gentes, & ipse pascet eos in uirga ferrea, & ipse calcet lacum uini furoris irae dei omnipotentis, & habet super uestitū, & super femur suum nomē scriptū, Rex regum, & dominus dominantium. Sic semper uerbū dei uelut lineamenta rerum futurarū habet, & uelut species dispositionū patris hominibus ostendebat, docens nos quae sunt dei. Non solum autem per uisiones quae uidebantur, & sermones qui praer-

conabantur, sed & in operationibus uisus est prophetis, ut per eos præfiguraret, & prædemonstraret futura. Propter quod & Osee propheta accepit uxorem fornicationis, per operationem prophetam, quoniam fornicando fornicabitur terra à domino, hoc est, qui super terram sunt homines, & de huiusmodi hominibus beneplacitum habebit deus assumere ecclesiam sanctificandam communicatione filii eius, sicut & illa sanctificata est communicatione prophetae. Et propter hoc Paulus sanctificatam ait infidelem mulierem in uiro fideli. Adhuc etiam filios suos nominauit propheta, non misericordiam consequuta & non populus, ut quemadmodum Apostolus ait, Fiat qui non populus, populus, & non misericordiam consequuta, misericordiam consequuta, & in loco eliberata, in quo uocabitur non populus, ibi uocabuntur filii dei uiui. Id quod à propheta typice per operationem factum est, ostendit Apostolus uere factum in ecclesia, & Christo. Sic autem et Moyses Aethiopiissam accipiebat uxorem, quam ipse Israelitidem fecit, præsignificans quoniam oleaster inseritur in oliuam, & participans pinguedinis eius erat. Quoniam enim is qui secundum carnem natus est Christus, à populo quidem habebat inquiri, ut occideretur, liberari uero in Aegypto, id est in gentibus, & sanctificare eos qui ibi essent infantes, unde & ecclesiam sibi perfecit: Aegyptus enim ab initio gentilis, quemadmodum Aethiopiissa: propter hoc per nuptias Moysi nuptiae uerbi ostendebantur, & per Aethiopiissam coniugem, ea quae ex gentibus est ecclesia manifestabatur, cui qui detrahunt, & incusant & derident eam, non erunt mundi. Leprosi enim erunt & abijcientur à iustorum castris. Sic autem & Raab fornicaria semetipsam quidem condemnans, quoniam esset gentilis omnium peccatorum rea, suscepit autem speculatores, qui speculabantur uniuersam terram, & apud se abscondit patrem scilicet & filium & spiritum sanctum. Et cum uniuersa ciuitas, in qua habitabat, concidisset in ruinam, canentibus septem tubicinis in ultimis Raab fornicaria conseruata est, cum uniuersa domo sua fide signi coccini: sicut & dominus dicebat his qui aduentum eius non excipiebant, pharisaei scilicet, & coccini signum nullificant, quod erat pascha, redemptio & exodus populi ex Aegypto, dicens: Publicani & meretrices praecedent uos in regno caelorum.

Quemadmodum in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quae expositione eorum, quae facta sunt à patribus. Cap. XXXVIII

Quoniam autem & in Abraham præfigurabatur fides nostra, & quoniam iam patriarcha nostrae fidei uelut propheta fuit, plenissime Apostolus docuit in epistola ad Galatas, dicens, Qui ergo tribuit uobis spiritum, & operatur uirtutes in uobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Dicitur Abraham credidit deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Cognoscite itaque quoniam qui sunt ex fide, hi filii sunt Abraham. Praeuidens autem

tem scriptura, quoniam ex fide iustificat gentes deus, prænūtiavit Abraham, quoniā benedicentur in eo oēs gentes. Itaq; qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. Ob quæ nō solū prophetā eum dixit fidei, sed & patrē eorū qui ex gentibus credunt in Christū Iesum, eo quod una & eadem illius & nostra sit fides, illo quidē credēte futuris quasi iam factis propter repromissionē dei: nobis quoq; similiter per fidem speculantibus eam quæ est in regno hæreditatē, propter repromissionē dei. Et ea aut quæ circa Isaac non sine significatione sunt. In ea enim epistola quæ est ad Romanos, ait Apostolus, Sed & Rebecca ex uno concubitu habens Isaac, patris nostri à uerbo responsum accepit, ut secundū electionem propositū dei permaneat, nō ex operibus, sed ex uocante dictū est ei, Duo enim populi in utero tuo, & duæ gentes in uentre tuo, & populus populum superabit, & maior seruiet minori. Ex quibus manifestum est, nō solū prophetationes patriarcharū, sed & partū Rebecca prophetiam fuisse duorū populorum, & unum quidē esse maiorē, alterum uero minorē, & alterum quidem sub seruitio, alterum aut liberum, Vnius autem & eiusdem patris, unus & idem deus noster et illorū: qui est absconforum cognitor, qui scit omnia anteq; fiant, & propter hoc dicens, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Si quis autē & actus qui sunt Iacob addiscat, inueniet eos non inanes, sed plenos dispositionum: & in primis in natiuitate eius, quemadmodum apprehendit calcaneum fratris, & Iacob uocatus est, id est supplantator, tenens sed qui non tenetur, ligans pedes, sed qui non ligatur, luctans & uincens, tenens in manu calcaneū aduersarij, id est uictoriā. Ad hoc em̄ nascebatur dominus, cuius typum generationis mōstrabat, de quo & Ioannes in Apocalypsi ait, Et exiuit uincens, ut uinceret. Deinde aut primogenita accipiens, quando uituperauit ea frater eius: quemadmodū & iunior populus eum primogenitum Christū accepit, cum eum repulit populus ætate prouectior, dicens, nō habemus regē nisi Cæsarem. In Christo aut uniuersa benedictio, & propter hoc benedictiones prioris populi à patre subripuit posterior populus, Quēadmodū Iacob abstulit benedictionē huius Esau. Ob quā causam fratris patiebat insidias, & persecutiōes frater suus, sicut & ecclesia hoc idē à Iudeis patiebat. Peregre nascebantur duodecim tribus genus Israel, quoniā & Christus peregre incipiebat decastylū firmamentū ecclesiæ generare. Variæ oues quæ fiebāt hinc Iacob merces, & Christi merces ex uarijs & differentib. gentibus, in unam cohortem fidei conuenientes fiunt homines, quēadmodū pater promisit ei, Postula, dicēs, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et quoniam multitudines filiorū domini prophetæ fiebant Iacob, necessitas omnis fuit ex duabus fororibus eum filios facere: Quēadmodum Christus ex duabus legibus unius & eiusdem

patris. Similiter autē & ex ancillis, significans quoniam secundum carnē ex liberis & ex seruis Christus statuet filios dei, similiter omnibus dans munus spiritus uiuificantis nos. Omnia autē ille faciebat propter illam iuniorem, bonos oculos habentem Rachel: quae praefigurabat ecclesiam, propter quam sustinuit Christus: qui tūc quidē patriarchas suos & prophetas praefigurans & praenuntians futura, praexercens suam partem dispositionibus dei, & assuescens haereditatē suam obedire deo, & peregrinari in seculo, & sequi uerbū eius, & praefigurare futura, Nihil enim uacuum, neque sine signo apud eum.

Quare lauit pedes discipulorum suorum, & quare discumbentibus, & quod ipse similiter ante omnes deus ostenditur. Cap. xxxix

IN nouissimis autē temporibus, cum uenit plenitudo temporis libertatis, ipsum uerbum per seipsum sordes abluit filiorū Sion, manibus suis lauans pedes discipulorum. Hic est enim finis humani generis, redificantis deum, & uti quemadmodū in initio per primos omnes in seruitutē redacti sumus debito mortis, sic in ultimo per nouissima omnes, qui ab initio discipuli, emundati & abluti quae sunt mortis, in uitam ueniant dei. Qui enim pedes lauit discipulorum, totum sanctificauit corpus, & emundationem adduxit. Quapropter & recumbentibus eis ministrabat escam, significans eos qui in terra recumbebant, quibus uenit ministrare uitā. Sicut Hieremias ait: Recōmemoratus est dominus sanctus Israel mortuorum suorum, qui praedormierūt in terra defensionis, & descendit ad eos, uti euangelizaret eis salutare suum ad saluandum eos. Propter hoc autē & discipulorum oculi erant grauati ueniente Christo ad passionē, & inueniens eos dormientes, primo quidē dimisit, significans patientiā dei in dormitione hominū. Secūdo uero ueniēs excitauit eos, & erexit, significans quoniā passio eius expergefatio est dormientium discipulorum, propter quos et descendit in inferiora terrae, id quod erat inoperatum cōditionis uisurus oculis, de quibus & dicebat discipulis. Multi prophetae & iusti cupierunt uidere & audire, quae uos uidetis & auditis. Nō enim propter eos solos, qui tēporibus Tyberij Cæsaris crediderūt ei uenit Christus, nec propter eos solos, qui nūc sunt homines, prouidentiam fecit pater, Sed propter omnes omnino homines, qui ab initio secundum uirtutem suam in sua generatione, & timuerunt, & dilexerūt deū, & iuste & pie cōuersati sunt erga proximos, & cōcupierūt uidere Christum, et audire uocē eius. Quapropter omnes huiusmodi in secundo aduentu, primo de somno excitabit, & eriget tam eos, quā reliquos, qui iudicabuntur, & constituet in regnum suum. Quoniam quidem unus deus, qui patriarchas quidem direxit in dispositiones suas, Iustificat autem circumcisionem ex fide, & praeputiū per fidem. Quem admodum enim in primis nos praefigurabamur & praenuntiabamur, sic

ſe rursus in nobis illi deformantur, hoc est, in ecclesia, & recipiunt mercedem pro his quæ laborauerunt.

Quod ait, Non uos laborastis, alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis.

Cap. XL

Propter hoc dicebat dominus discipulis, Ecce dico uobis, Attollite oculos uestros, uidete regiones, quoniã albæ sunt ad messem. Nam messor mercedem accipit, & congregat fructũ in uitã æternã, uti & qui feminat, & qui metit simul gaudeat. In hoc est sermo uerus, quoniã alius est qui feminat, & alius qui metit. Et ego enim præmisi uos metere, quod uos non laborastis, alij laborauerunt & uos in laborẽ eorũ introistis. Qui ergo sunt qui laborauerũt, qui dispositionibus dei deseruiũt. Manifestum est quia patriarchæ & prophetæ, qui etiã præfigurauerũt nostram fidem & disseminauerũt in terrã aduentũ filij dei, quis & qualis, erit, uti qui posteriores erant futuri homines, habentes timorẽ dei, facile susciperent aduentũ Christi, instructi à prophetis. Et propter hoc Ioseph cum cognouisset quod prægnans esset Maria, & cogitabat absconſe dimittere eam, angelus in somnis dixit ad eum, Ne timeas assumere Mariam coniugẽ tuam, quod enim habet in uentre, ex spiritu sancto est. Pariet autẽ filiũ, & uocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluabit populum suũ à peccatis eorũ. Et adiecit suadens ei, Hoc autẽ totum factũ est, ut adimpleretur quod dictum à domino prophetã dicentẽ, Ecce uirgo in utero accipiet, & pariet filium, & uocabitur nomẽ eius Emanuel: per sermones prophetæ suadens ei & excusans Mariam, hanc eandem esse ostendens, quæ ab Esaia esset prænuntiata uirgo, quæ generat Emanuel. Quapropter sine dubitatione suusus Ioseph, & Mariam accepit, & in reliqua uniuersa educatione Christi gaudens, obsequiũ præstitit, usq; in Aegyptum suscipiens profectiõẽ, & inde regressum & in Nazareth transmigrationem. Deniq; qui ignorabant scripturas, & reprobationem dei, & dispositionẽ Christi, patrẽ eum putabant pueri. Propter hoc autẽ & ipse dominus in Capharnaũ Esaia prophetias legebat: Spiritus domini super me, quapropter unxit me, Euãgelizare pauperibus misit me, curare contribulatos corde, præconare captiuis remissionem, & cæcis uisionem. Semetipsum quoq; ostendens prænuntiatum per prophetas, dicebat eis, Hodie impleta est scriptura hæc in auribus uestris. Propter hoc Philippus, cũ inuenisset eunuchũ reginæ Aethiopum legentem ea quæ scripta sunt, Quemadmodum ouis ad uictimam ductus est, quemadmodum agnus in conspectu tondentis sine uoce, sic non aperuit os suum, In humilitate iudiciũ eius ablatum est: & reliqua quæcunq; de passione eius, & de carnali aduentu, & quemadmodum inhonoratus est à non credentibus ei, pertransiuit propheta, facile suasi ei credere eum esse Christũ Iesum, qui sub Pontio Pilato crucifixus est.

est, & passus est, quæcūq; prædixit propheta, eumq; esse filium dei, qui æternam uitam hominibus dat. Et statim ut baptizauit eum, abscelsit ab eo. Nihil em̄ aliud deerat ei qui à prophetis fuerat præcatechizatus, non deum patrē, non conuersationis dispositionem, sed solum aduentum ignorabat filij dei, quem cum breuiter cognouisset, agebat iter gaudens, præco futurus in Aethiopia Christi aduentus. Quapropter non multum laborauit circa eum Philippus, qui erat in timore dei præaptus à prophetis. Propter hoc aut̄ & apostoli oues colligentes quæ perierant domus Israel, de scripturis alloquentes eos, ostendebant Iesum crucifixum, hunc esse Christum filium dei uiui, & magnam multitudinem suadebant, quæ tamen habebat timorem ad deum, & una die baptizati sunt hominum tria milia, & quatuor, & quinq;.

Quare Paulus dicit plus se quàm omnes laborasse. Cap. XLII
Propter hoc & Paulus gētium apostolus cum esset, Plus eis, inquit, omnibus laboraui. Illis enim facilis catechizatio fuit, uidelicet cum ex scripturis haberent ostensiones, & qui Moysen, & prophetas audiebant, & facile recipiebant primogenitum mortuorum, & principē uitæ dei, eum qui per extensionē manuum dissoluebat Amalech, & uiuificabat hominem de serpētis plaga per fidem, quæ erat in eum. Gentes quidem primo catechizabat Apostolus, quemadmodū in eo libro, qui ante hunc est, ostendimus, discedere ab idolorum superstitione, & unum deū colere factorē cœli & terræ, & uniuersę cōditionis fabricatorē. Esse autē huius filium uerbū eius, per quem cōstituit omnia, & hunc in nouissimis temporibus hominē & in hominibus factū reformasse quidē humanum genus, destruxisse autem & uicisse inimicū hominis, & donasse suo plasmati aduersus reluctāntē uictoriam. Adhuc autē & si non faciebant, qui erant ex circūcisione, sermones dei, quod essent contemptores, sed erant præinstructi, Non mœchari, non furari, non fraudare, & quæcūq; in exterminium proximorū fiunt mala esse, & odiri à deo. Quapropter & facile assentiebant ab his abstinere, quoniam hæc didicerunt. Gentiles uero & hoc ipsum discere oportebat, quoniam huiusmodi operationes malæ & exterminatoriæ, & inutiles sunt & damnosæ, his qui operātur eas. Quapropter plus laborabat, qui in gētes Apostolatū acceperat, q̄ qui in circūcisione præconabant filium dei. Illos enim adiuuabant scripturæ, quas confirmauit dominus, & adimpleuit, talis ueniens, qualis & prædicabatur. Hic uero peregrina quædam eruditio, & noua doctrina, deos gentium nō solum nō esse deos, sed idola esse dæmoniorū. Esse autem unum deum, qui est super omnes, & omne nomen quod nominatur, & huius uerbum naturaliter quidem inuisibile, uisibile, palpabile in hominibus factum, & usq; ad mortē descēdit se, mortem autem crucis. Et eos qui in eū credunt incorruptibiles & im-

possibiles futuros, & percipere regnum cœlorum, & hæc prædicabantur gentibus sine scripturis. Quapropter & plus laborabant, qui in gentes prædicabant. Generosior aut rursus fides gentium ostēditur, sermonem dei assequentium, sine instructione scripturarum.

Quemadmodum in circumcisione, & in præputio, & in fide unus pater ostenditur.

Cap. XLII

Sicem̄ oportuerat filios Abrahæ quos illi de lapidib. excitauit deus, & fecit assistere ei principi & prænūtiatori facti nostræ fidei: qui & accepit testamentū circūcisionis, post eam iustificationē, quæ fuerat in præputio fidei, ut præfigurarentur in eo utraq; testamenta: ut fieret pater omnium, qui sequuntur uerbū dei, & peregrinationē in hoc seculo sustinent, id est eorū qui ex circūcisione, & eorū qui ex præputio fideles sunt: sicut et Christus lapis summus angularis omnia sustinens, & in ueram fidem Abrahæ colligens eos, qui ex utroq; testamento apti sunt in ædificationē dei. Sed hæc quidē quæ est in præputio fides, utpote finē cōiungens principio, ex prima nouissima facta est. Et enim ante circūcisionē erat Abrahā, & in reliquis iustis qui placuerunt deo: sicut & demonstrauimus: & rursus in nouissimis tēporibus orta est in humano genere per domini aduentū. Circūcisio uero & lex operationē media obtinuerūt tēpora. Hæc & per alia quidē multa, iam uero & per Thamar Iudæ nurū typice ostendit. Cū enim cōcepisset geminos, alter eorū prior protulit manū suā: & cum obstetrix putaret eum primogenitū esse, coccinum alligauit signum in manu eius. Cū hoc aut factum esset, & abstraxisset manū suā, prior exiuit frater eius Phares, sic deinde secundus ille, in quo erat coccinū, Zara: clare manifestante scriptura, eum qui dem populum qui habebat coccinum signū, id est eam fidem quæ est in præputio, præostensam quidem primū in patriarchis, post deinde subtraham, uti nasceretur frater eius: deinde sic eum qui prior esset secundulo loco natum, qui est cognitus per signum coccinum quod erat in eo, quod est passio iusti, ab initio præfigurata in Abel, & descripta à prophetis, perfecta uero in nouissimis tēporibus in filio dei. Oportebat em̄ quædam quidem prænūtiari paternaliter à patribus, Quædam aut præfigurari legaliter à prophetis, Quædam uero deformari, secundum deformationem Christi, ab his qui adoptionem perceperunt: omnia uero in uno deo ostenduntur. Cum enim unus esset Abraham in semetipso præfigurabat duo testamenta, in quibus alij quidem seminauerunt, alij uero messi sunt. In hoc enim, inquit, sermo est uerus, quoniam alter qui dem est qui seminat populus, alter qui metet. Unus autē deus præstans utrisq; quæ sunt apta, semen quidem seminanti, panem uero ad edendum metenti. Quemadmodum alter quidem est qui plantat, et alter qui adaequat, unus aut qui dat incrementum deus. Disseminauerunt enim

sermo

sermonem de Christo patriarchæ & prophetæ, demessa est aut ecclesia, hoc est fructum percepit. Propter hoc & ipsi orant habere tabernaculū in ea, Hieremia dicente, Quis dabit mihi in deserto habitationē nouissimam, uti & qui seminat & qui metit simul gaudeant in Christi regno, qui omnibus adest, de quibus ab initio bene sensit deus, attribuens adesse eis uerbū suum. Si quis igitur intentus legat scripturas, inueniet in eisdem de Christo sermonem, & nouæ uocationis præfigurationem.

Quid est thesaurus absconditus in agro, & quod sola ecclesia recte legat scripturas.

Ca. XLIII

Hic est enim thesaurus absconditus in agro, id est, in isto mūdo. Ager enim mūdos, Absconditus uero in scripturis, quoniā per typos & parabolas significabatur. Vnde poterat hoc quod secundū hominē est intelligi, priusquā cōsummatio eorū, quæ cōsummata sunt ueniret, quæ est aduentus Christi. Et propter hoc in Daniele dicebatur, Muni sermones & signa librū usq; ad tēpus cōsummationis, quoad usq; discāt multi, & adimpleatur agnitio. In eo enim cū perficietur dispersio, cognoscēt omnia hæc. Sed & Hieremias ait, In nouissimis diebus intelligent ea. Omnis enim propheta priusquam habeat efficaciam, ænigmata & ambiguas sunt hominibus. Cū aut uenerit tempus, & euenit quod prophetatum est, tunc prophetiæ habēt liquidā & certam expositionē. Et propter hoc quidē ludæis cū legitur, lex in hoc nunc tēpore fabulæ similis est. Non enim habent expositionē omniū rerum pertinentē ad aduentum filij dei, qui est secundū hominē; Christianis uero cum legitur, thesaurus est absconditus in agro, cruce uero Christi reuelatus est, & explicatus, & ditans sensum hominū, & ostēdens sapientiā dei, & eas quæ sunt erga hominem dispositiones eius manifestās, & Christi regnū præformans, & hæreditatē sanctæ Hierusalem præeuangelizans & prænuncians, quoniā in tantū homo diligens deum proficiet, ut etiā uideat deum, & audiat sermonē eius, & ex auditu loquelæ eius in tantū glorificari, uti reliqui non possint intendere in faciē gloriæ eius, quemadmodū dictū est à Daniele, Quoniā intelligentes fulgebūt quemadmodū claritas firmamēti, & à multis iustis sicut stellæ in secula. Et adhuc quemadmodū igitur ostendimus si quis legat scripturas. Etenim dominus sic differuit discipulis post resurrectionē suā à mortuis, & ex ipsis scripturis ostendens eis, quoniā oportebat pati Christū & intrare gloriā suam, & in nomine eius remissionē peccatorū prædicari in toto mundo. Et erit cōsummatus discipulus, et similis patris familias, qui de thesauro suo profert noua & uetera. Quapropter eis qui in ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, his qui successione habent ab apostolis, sicut ostendimus, qui cū episcopatus successione charisma ueritatis certū, secundum placitū patris acceperūt. Reliquos uero qui absistūt à principali successione

sione & quocunq; loco colliguntur, suspectos habere, uel quasi hæreticos, & malæ sententiæ, uel quasi scindentes & elatos, & sibi placentes, aut rursus ut hypocritas, quæstus gratia & uanæ gloriæ hoc operâtes. Omnes aut hi decidunt à ueritate. Et hæretici quidē alienū ignem afferentes ad altare dei, id est, alienas doctrinas, à cœlesti igne comburētur, quemadmodum Nadab & Abiu. Qui uero exurgunt cōtra ueritatem, & alteros adhortantur aduersus ecclesiam dei, remanent apud inferos, uoragine terræ absorpti, quemadmodum qui circa Chore, Datan, & Abiron. Qui autem scindunt & separāt unitatem ecclesiæ, eandē quam Hieroboam pœnam percipiunt à deo.

De presbyteris iniustis.

Cap. XLIIII

Qui uero crediti sunt quidem à multis esse presbyteri, seruiunt autē suis uoluptatibus, & non præponunt timorem dei in cordibus suis, sed contumelijs agunt reliquos, & principalis concessionis tumore elati sunt, & in absconsis agunt mala, & dicunt, Nemo nos uidet, redarguentur à uerbo, qui non secundum gloriam iudicat, neq; faciem attendit, sed in cor, Et audient quæ sunt à Daniele propheta uoces: Semen Chanaan & non Iuda, species seduxit te, & concupiscentia euertit cor tuum, Inueterate dierum malorū, nunc aduenerūt peccata tua, quæ faciebas antea, iudicans iudicia iniusta: & innocentes quidem damnabas, dimittebas uero nocentes, dicente domino: Innocentem & iustum non occides. De quibus dixit dominus, Si autē dixerit malus seruus in corde suo, Tardat dominus meus, & incipiat cædere seruos & ancillas, & māducare, & bibere, & inebriari, ueniet dominus serui illius in die qua nescit, et hora qua non sperat, & diuidet eum, & partem eius cum infidelibus ponet. Ab omnibus igitur talibus abstinere oportet, adhærere uero his qui & Apostolorum, sicut prædiximus, doctrinam custodiūt, & cum presbyterij ordine sermonem sanum, & cōuersionem sine offensa præstant ad informationem & correctionem reliquorū. Quemadmodum Moyses, cui tantus ducatus est creditus, bona conscientia fretus, purgabat se apud dominum dicens: Non cōcupiscens alicuius illorum quid accepi, neq; male feci alicui eorum. Quemadmodum Samuel tot annis iudicās populum, & sine ulla elatione ducatū gerens super Israel, in fine purgabat se dicens: Ego conuersatus sum in conspectu uestro à prima ætate mea usq; nunc, respondete mihi in conspectu dei & in conspectu Christi eius, cuius uestrum uitulum accepi, aut asinum, aut super quem potentatus sum, aut quem oppressi, aut si de alicuius manu accepi propitiationem, uel calciamentum, dicite aduersus me, & reddam uobis. Cum dixissent aut ad eum. Neq; potentatus es, neq; pressisti nos, neq; accepisti de manu cuiusquam aliquid: testificatus est dominum dicens: Testis est dominus, & testis Christus eius, in die hac quoniā non

y inueni

inuenistis in manu mea nihil. Et dixerunt ei, testis. Quemadmodum Paulus Apostolus cum esset bonae conscientiae, dicebat ad Corinthios, non enim sumus sicut plurimi, adulterantes uerbum dei, sed ex sinceritate sicut ex deo, coram deo in Christo loquimur, neminem nocuimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus. Tales presbyteros nutrit ecclesia, de quibus & propheta ait: Et dabo principes tuos in pace, & episcopos tuos in iustitia. De quibus & dominus dicebat: Quis igitur erit fidelis actor bonus & sapiens, quem praeponebit dominus super familiam suam, ad danda eis cibaria in tempore? beatus ille seruus, quem ueniens dominus inuenierit sic facientem.

Quibus doctoribus, utendum est, de his peccatis quae olim facta sunt. Ca. XLV
Vbi igitur tales inueniat aliquis, Paulus docens ait: Posuit deus primo in ecclesia apostolos, secundo prophetas, tertio doctores. Vbi igitur charismata domini posita sunt, ibi discere oportet ueritatem, apud quos est ea quae est ab apostolis, ecclesiae successio, & id quod est sanum irreprobabile sermonis constat. Hi enim & eam quae est in unum deum, qui omnia fecit, fidem nostram custodiunt, & eam quae est in filium dei dilectionem adaugent, qui tantas dispositiones propter nos fecit, & scripturas sine periculo nobis exponunt, neque deum blasphemantes, neque patriarchas exonorantes, neque prophetas contemnentem. Quemadmodum audiui a quodam presbytero, qui audierat ab his, qui apostolos uiderant, & ab his qui didicerant, sufficere ueteribus de his quae sine consilio spiritus egerunt, eam quae ex scripturis esset correptionem. Cum enim non sit personarum acceptor deus, quae sunt non secundum eius placitum facta, his inferebat congruam correptionem. Quemadmodum sub Dauid quando persecutionem quidem patiebatur a Saul, fugiebat, & inimicum non ulciscabatur, & Christi aduentum psallebat, & sapientiam instruebat, & omnia secundum consilium faciebat spiritus, placebat deo. Quando autem propter concupiscentiam ipse sibi accepit Bersabee Uriae, dixit scriptura de eo. Nequam autem uisus est sermo, quem fecit Dauid in oculis domini: & mittit ad eum Nathan propheta, ostendens ei peccatum eius, ut ipse dans sententiam de semetipso, & semetipsum adiudicans, misericordiam consequeretur & remissionem a Christo. Misit enim dominus Nathan ad Dauid, & dixit ei, Duo uiri fuerunt in ciuitate una, unus diues & unus pauper: diuiti erant greges ouium & bouum multi ualde, & pauperi nihil aliud nisi ouicula una, quam habebat, & nutrebat, & fuerat cum eo, & filijs eius pariter, & de pane suo manducabat, & calicem bibebat, & erat ei quasi filia, Et uenit hospes homini diuiti, & pepercit accipere de grege ouicularum suarum, & de gregibus bouum suorum, & facere hospiti conuiuium, & accepit ouiculam pauperis, & apposuit uiro qui uenerat ad eum. Iratus est autem Dauid super hominem

nem illum ualde, & dixit ad Nathan. Viuit dominus, quoniã filius mortis est homo ille, qui fecit hoc: & ouiculam reddet quadruplum pro eo quod fecit factum hoc, & pro eo quod nõ pepercit pauperi. & ait ad eũ Nathan, Tu es uir, qui fecisti hoc, & deinceps reliqua exequitur, exponens eum & enumerãs in eum dei beneficia, & quoniã exacerbauit dominum cum fecisset hoc, Nõ enim placere deo huiusmodi operationes, sed iram magnã imminere domui eius. Cõpũctus est autẽ Dauid ad hæc, & ait: Peccaui domino, & psalmũ exomologeseos psallebat, aduentum domini sustinens, qui abluìt & emũdauit eum hominẽ, qui peccato fuerat obstrictus. Similiter autẽ & de Salomone cũ perseveraret, cum iudicaret recte, & sapientiam enarraret, & typum ueritatis tẽplum ædificabat, & glorias exponebat dei, & aduenturã pacem gentibus annuntiabat, & Christi regnũ præfigurabat, & loquebatur tria milia parolarũ in aduentũ domini, & quinque milia canticorũ, hymnũ dicens domini. Et eam quæ est in cõditiõne sapientiã dei exponebat physiologicè de omni herba, & de uolatilibus omnibus, & de quadrupedibus, & de piscibus: & dicebat, Si uere deus quẽ cœli nõ capiunt super terrã habitabit cum hominibus, & placebat deo. Et omnes eum admirabãtur, & omnes reges terræ quærebant faciem eius, ut audirent sapientiã eius, quã dederat illi deus. Et regina Austri à finibus terræ ueniebat ad eum, sapientiã quæ in eo erat scitura. quam & dominus ait in iudicio resurrecturam cũ eorum natione, qui audiunt sermones eius, & non credunt in eum, & adiudicaturam eos: quoniã illa quidem subiecta est annuntiatae sapientiæ per seruum dei: hi uero eam quæ à filio dei dabatur, contempserunt sapientiam, Salomon enim seruus erat, Christus uero filius dei, & dominus Salomonis. Cũ ergo sine offensa seruiret deo, & ministraret dispositionibus eius, tunc glorificabatur. Cũ autẽ uxores accipiebat ab uniuersis gentibus, & permittebat eis erigere idola in Israel, dixit scriptura de eo. Et rex Salomon erat amator mulierũ, & accepit sibi mulieres alienigenas: & factum est in tempore senectutis Salomonis, non erat cor eius perfectum cum domino deo suo. Et diuerterũt mulieres alienigenæ cor eius post deos alienos. Et fecit Salomon malignum in conspectu domini, nõ enim abiit post dominum, quemadmodum Dauid pater eius. Et iratus est dominus in Salomonem, Nõ enim erat cor eius perfectum in domino, secundum cor Dauid patris eius. Sufficiẽter increpauit eum scriptura, sicut dixit presbyter, ut non gloriatur uniuersa caro in conspectu domini. Ea propter dominum in ea quæ sunt sub terra descendisse, euangelizantem & illis aduentum suum, remissam peccatorũ existentẽ his, qui credunt in eum. Crediderunt autẽ in eum omnes qui sperabãt in eum, id est, qui aduentum eius prænuntiauerunt, & dispositionibus eius seruierũt, iusti, & prophetæ, & patriarchæ: quibus similiter ut nobis remis-

sit peccata, quæ non oportet nos imputare his, si quo minus contemni-
 mus gratiã dei. Quẽadmodũ enim illi non imputant nobis incõnenti-
 as nostras, quas operati sumus priusquã Christus in nobis manifestaret.
 Sic & nos non est iustum imputare ante aduentũ Christi his, qui pecca-
 uerunt. Omnes enim homines egent gloria dei, iustificantur aut non à
 semetipsis, sed à domini aduentu, qui intendunt lumen eius. In nostram
 aut correptionem conscriptos esse actus eorum, ut sciremus primũ qui-
 dem quoniã unus est deus noster & illorũ, cui non placeant peccata, ei
 amfi à claris fiant, deinde ut abstineamus à malis. Si em̃ hi qui præcesse-
 runt nos in charismatibus ueteres, propter quos nõdũ filius dei passus
 erat, delinquentes in aliquo, & cõcupiscentiæ carnis seruietes, tali affe-
 cti sunt ignominia: quid passuri sunt qui nũc sunt, qui contẽpserunt ad-
 uentum domini, & deseruierunt uoluptatibus suis? Et illis quidem cura
 & remissio peccatorũ mors domini fuit. Propter eos uero qui nunc
 peccant, Christus non iam morietur, iam enim mors non dominabitur
 eius: Sed ueniet filius in gloria patris exquirẽs ab actoribus et dispensa-
 toribus suis pecuniã quam eis credidit: & plurimũ ab eis exiget. Nõ de-
 bebamus ergo, inquit ille senior, superbi esse, neq; reprehendere ueteres,
 Sed ipsi timere, ne forte post agnitionẽ Christi agẽtes aliquid quod nõ
 placeat deo, remissionẽ ultra non habeamus delictorũ, sed excludamur
 à regno eius. Et ideo Paulum dixisse: Si enim naturalibus ramis nõ per-
 percit, ne forte nec tibi parcat, qui cum esses oleaster, insertus es in pin-
 guedinẽ oliuæ, & socius factus es pinguedinis eius. Similiter & plebis
 præuaricationes uidens descriptas esse, nõ propter illos qui tunc transe-
 grediebantur, sed in correptionẽ nostrã, & ut sciremus, unum & eundẽ
 deum in quem illi delinquebant, & in quẽ nunc delinquũt quidã ex his,
 qui credidisse dicuntur. Et hoc aut Apostolũ in epist. quæ est ad Corin-
 thios manifestissime ostendisse, dicentẽ. Non enim uolo uos ignorare
 fratres, quoniam patres nostri oēs sub nube fuerunt, & omnes in Moy-
 se baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spirituale
 manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt: bibe-
 bant enim de spiritali consequente petra, Petra aut erat Christus. Sed
 non in pluribus eorum bene sensit deus: prostrati sunt enim in deserto.
 Hæc in figuram nostri fuerunt, ut nõ simus cõcupiscentes malorũ, quẽ-
 admodum & illi concupierũt, neq; idololatræ sitis, quẽadmodum quid-
 dam eorũ. Sic enim scriptũ est: Sedit populus manducare & bibere, &
 surrexerunt ludere. Neq; fornicemur, sicut quidã ex illis fornicati sunt,
 & corruerunt una die uiginti tria milia. Nec tentemus Christũ, quem
 admodum quidam eorum tentauerunt, & à serpentibus perierunt: neq;
 murmuraueritis, sicuti quidam eorũ murmurauerunt, & perierũt ab ex-
 terminatore. Hæc autem omnia in figura fiebant illis, scripta sunt autem
 ad

ad cōreptionem nostram, in quos finis seculorū deuenit. Quapropter qui putat se stare, uideat ne cadat.

De transgressione populī.

Cap. XLVI

Sine dubitatione igitur, & sine cōtradictione ostēdēte Apostolo unū & eundē esse deū, qui & illa iudicauit, & ea quæ nunc sunt exquirat, & causam descriptionis eorū demōstrāte, indocti & audaces, adhuc autē & imprudentes inueniuntur oēs, qui propter transgressionē eorū qui olim fuerunt, & propter plurimorū indicto audientia alterū quidē aiunt illorū fuisse deū, & hūc esse mūdi fabricatorē, & esse in diminutione: alterum uero à Christo traditū patrē, & hunc esse qui sit ab uno quoq; eorum mente cōceptus. Non intelligentes, quoniā quēadmodū ibi in plurimis eorum qui peccauerunt, non bene sensit deus, sic & hic sunt uocati multi, pauci uero electi. Et quemadmodū ibi iniusti, & idololatræ, & fornicatores uitā perdiderunt, sic & hic, Et domino quidē prædicante in ignem æternū mitti tales, & Apostolo dicēte, an ignoratis quoniā iniusti regnum non hæreditabunt. Nolite seduci, quia neq; fornicatores, neq; idololatræ, neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorū concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; raptores regnum dei hæreditabunt. Et quoniā non ad eos, qui extra sunt dicit, sed ad nos, ne proiciamur extra regnū dei, tale aliquid operātes, intulit, Et hæc quidē fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Et quēadmodū illic condēnabantur & proiciebantur hi, qui male operabantur, & reliquos exterminabāt: similiter & hic, oculus quoq; effoditur scandalizās, & pes & manus, ne reliquū corpus pariter pereat. Et habemus præceptū. Si quis frater nominatur fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cū huiusmodi nec cibū sumere. Et iterū ait Apostolus, Nemo uos seducat inanibus uerbis, propter hoc em̄ uenit ira dei in filios diffidentia. Nolite ergo fieri participes eorū. Et quēadmodum ibi peccantiū damnatio participabat & reliquos, quoniā placebant eis, & una cum eis cōuersabantur: sic & hic modicū fermentū totā massam corrumpit. Et quemadmodū ibi aduersus iniustos ira descēdebat dei, & hic similiter Apost. ait: Reuelabitur enim ira dei de cælo, super omnē impietatem & iniustitiā eorum hominū, qui ueritatē in iniustitia detinēt. Et quēadmodū ibi in Aegyptios qui iniuste puniebāt Israel uindicta à deo fiebat, sic & hic quidē, domino dicēte: Deus autē nō faciet uindictā electorū suorū, quicumq; clamant ad eum die & nocte. Etiā dico uobis, faciet uindictā eorū cito. Et Apostolo in ea quæ est ad Thessalonicēses ista prædicāte, Si quidē iustū est apud deū retribuere retributionē his, qui tribulant uos, & uobis qui tribulamini refrigeriū nobiscū, in reuelatione domini nostri Iesu Christi de cælo cum angelis uirtutis eius, & in

flamma ignis dare uindictam in eos, qui non nouerunt deum, & in eos qui non audiunt euangelium domini nostri Iesu Christi. Qui etiam poenas pendēt interitus aeternas à facie domini, & à gloria uirtutis eius, cū uenerit magnificari in sanctis suis, & admirabilis esse omnibus, qui crediderunt in eū. Cū ergo hic & illic eadē sit in uindicādo deo iustitia dei, & illic quidem typice & tēporaliter & mediocrius, hic uero uere & semper & austerius, Ignis enim aeternus, & quæ à cælo reuelabitur ira dei à facie domini, quæadmodum & Dauid ait: Vultus autem domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam ipsorum:

Ostensio quod unum & idipsum sit uerbum dei dispositum ueterum & nouorum.

Cap. XLVII

Valde insensatos ostendebat presbyter eos, qui ex his quæ acciderunt his qui olim deo nō obtēperant, tentant alterū patrē introducere, econtrario opponentes quanta deus ad saluandos eos qui receperunt eum ueniens fecisset miserans eorum: tacentes autē de iudicio eius, & quæcunq; prouenient his, qui audierunt sermones eius, & non fecerunt. Et quoniam expediebat eis si non essent nati. Et quoniam tolerabilius Sodomis & Gomorrhæ erit in iudicio, quàm ciuitati illi, quæ non recepit sermonem discipulorū eius. Quæadmodum enim in Nouo testamento ea quæ est ad deum fides hominum aucta est, additamentū accipiens filium dei, ut & homo fieret particeps dei: Ita & diligentia conuersationis adaucta est, cum nō solum à malis operibus abstinere iubemur, sed etiā ab ipsis malis cogitationibus, & otiosis dictionibus, & sermonibus uacuis, & uerbis scurrilibus. Sic & poena eorū, qui nō credunt uerbo dei, & contemnunt eius aduentū, & conuertuntur retrorsum, ampliatā est, non solum tēporalis sed aeterna facta. Quibuscunq; enim dixerit dominus, discedite à me maledicti in ignem perpetuum, isti erunt semper damnati. Et quibuscunq; dixerit, Venite benedicti patris mei, percipite hæreditatē regni, quod præparatū est uobis in sempiternū, hi percipiunt regnū, & in eo proficiunt semper, Cū sit unus & idem deus pater & uerbū eius semper assistens humano generi uarijs quidē dispositionibus, & multa operans, & saluans ab initio eos qui saluātur (Sunt enim qui diligunt deum, & secūdum suū genus sequuntur uerbum dei) & adiudicans eos qui adiudicantur, id est, eos qui obliuiscuntur deum, & sunt blasphemi & trāsgressores eius uerbi. Etenim hi ipsi qui à nobis prædicti sunt hæretici exciderunt sibi, accusantes dominū, in quem dicunt se credere. Quæ enim denotant in deo, qui nunc temporaliter adiudicauerit incredulos, & percusserit Aegyptios, saluabit autē obaudiētes: eadem nihilominus recurrent in deum, in sempiternū quidem adiudicantē quos adiudicat, & in sempiternū dimittentē eos, quos dimittit: & inuenietur secūdū illorū uerba maximi peccati causa factus his, qui in

in eum miserunt manus, & pupugerunt eum. Si enim non ita uenisset, utique illi domini sui interfectores facti non fuissent: & si non misisset prophetas ad eos, non utique occidissent eos, et apostolos quoque similiter. His igitur qui imputant nobis, & dicunt si non Aegyptij plagati fuissent, & persequentes Israel praefocati essent in mari, non poterat deus saluare populum suum? Occurret illud, Nisi igitur Iudaei interfectores domini facti fuissent, quod quidem abstulit ab eis aeternam uitam, & apostolos interficientes, & persequentes ecclesiam in iracundiae incidissent profundum, nos saluari non poteramus? Quemadmodum enim illi per Aegyptiorum, sic & nos per Iudaeorum caecitatem accepimus salutem. Si quidem mors domini eorum quidem qui cruci eum fixerunt, & non crediderunt eius aduentum, damnatio est, saluatio uero eorum qui credunt in eum. Nam & apostolus ait secunda ad Corinthios, Quonia Christi suauis odor sumus deo in his qui saluantur, & in his qui pereunt, quibusdam quidem odor mortis in mortem, quibusdam uero odor uitae in uitam. Quibus ergo est odor mortis in morte, nisi his qui non credunt, neque subiecti sunt uerbo dei? Qui sunt autem qui & tunc semetipsos morti tradiderunt: hi scilicet qui non credunt, neque subiecti sunt deo. Rursum autem qui saluati sunt, & acceperunt hereditatem: hi scilicet qui credunt deo, & eam quae est erga illum dilectionem custodierunt. Quemadmodum Chaleb Ieffone, & Iesus Naue, & pueri innocentes, qui neque malitiae sensum habuerunt. Qui sunt autem qui hic saluantur, & accipiunt uitam? Nonne hi qui diligunt deum? & qui pollicitationibus eius credunt, & malitia paruuli effecti sunt?

Secundum quid indurauit deus cor Pharaonis & ministrorum eius.

Cap. XLVIII

Sed & indurauit, inquit illi, deus cor Pharaonis, & famulorum eius. Qui ergo haec imputant, non intelligunt in Euangelio ubi discipulis dicentibus domino, Quare in parabolis loqueris eis? Respondit dominus, Quoniam uobis est datum cognoscere mysterium regni caelorum. Illis autem in parabolis loquor, ut uidentes non uideant, & intelligentes non intelligant, ut adimpleretur apud eos prophetia Esaias dicens: In crassa cor populi huius, & aures eorum obtura, & oculos eorum obcaeca. Vestri autem beati oculi, qui uident quae uos uidetis, & aures uestrae quae audiunt, quae auditis. Unus enim & idem deus, his quidem qui non credunt, sed nullificant eum, infert caecitatem, Quemadmodum sol, qui est creatura eius, his qui propter aliquam infirmitatem oculorum non possunt contemplari lumen eius: his autem qui credunt, & sequuntur eum, pleniorum & maiorem illuminationem mentis praestat. Secundum hunc igitur sermonem & Apostolus ait in secunda ad Corinthios: in quibus deus seculi huius, excacauit mentes infidelium uti non fulgeat illuminatio Euangelij gloriae Christi. Et iterum in ea quae est ad Romanos,

Et quemadmodum non probauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum, facere quæ non conueniunt. In secunda autem ad Thessalonicenses, manifeste ait de Antichristo dicens. Et ideo mittit deus operationes erroris uti credant mendacio & iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Si igitur & nunc, quotquot scit non credituros deus, cum sit omnium præcognitor, tradidit eos infidelitati eorum, & auertit faciem ab huiusmodi, relinquens eos in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt: quid mirum si & tunc nunquam crediturum Pharaonem, cum his qui cum eo erant, tradidit eos suæ infidelitati? Quemadmodum uerbum ait de rubo ad Moysen. Ego autem scio quoniam non dimittit uos Pharaon rex Aegypti abire, nisi cum manu ualida. Et qua ratione dominus in parabolis loquebatur, & cæcitatem faciebat Israel, ut uidentes non uiderent, sciens incredulitatem eorum: eadem ratione & cor Pharaonis indurabat, ut uidens quoniam digitus dei est qui educit populum, non crederet, sed in infidelitate præcipitaretur pelago, per magicam operationem opinatus fieri exitum eorum, & rubrum mare non ex uirtute dei transitum præstitisse populo, sed naturaliter sic se habere.

Quare secundum iussum dei uasa ab Aegyptiis sumpsit populus in Exodo & ex ipsis tabernaculum in eremo fabricauit. Cap. XLIX

Qui uero exprobrant & imputant, quod profecturus populus iussu dei uascula omnis generis, & uestimenta acceperit ab Aegyptiis, & sic abierit, ex quibus tabernaculum factum est in eremo, ignorantes iustificationes dei & dispositiones eius, semetipsos arguunt, sicut & presbyter dicebat. Sic enim nos in typica profectioe, id est, in fide in qua sumus constituti, per quam de numero gentilium exempti sumus, nemo poterit saluari. Omnes enim nos aut modica aut grandis sequitur possessio, quam ex mamonâ iniquitatis acquisiuius. Vnde enim domus in quibus habitamus, & uestimenta quibus induimur, & uasa quibus utimur, & reliqua omnis ad diurnam uitam nostram miseratio, nisi ex his, quæ cum Ethnici essemus de avaritia acquisiuius, uel ab Ethnicis parentibus, aut cognatis, aut amicis, de iniustitia acquirentibus percepimus, ut non dicamus, quia & nunc in fide existentes acquirimus. Quis enim uendit, & non lucrari uult ab eo quod uendit? Quis autem negotians, non propterea negociatur, ut inde alatur? Quid autem & hi qui in regali aula sunt fideles, nonne ex eis quæ Cæsaris sunt habent utensilia, & hi qui non habent, unusquisque eorum secundum suam uirtutem præstat? Aegyptij enim populi erant debitores non solum rerum, sed & uitæ suæ propter patriarchæ Ioseph præcedentem benignitatem. Nobis autem secundum quid debitores sunt Ethnici, à quibus & lucra, & utilitates percipimus, quæcunque illi cum labore comparant, his nos in fide cum simus sine

sine labore utimur. Adhuc populus pessimam seruitutē seruiebat Aegyptijs. Quemadmodū scriptura ait, & cum ui potestātē exercebant Aegyptij in filios Israel, & in odium eis adducebant uitam in operibus duris luto & latere, & omnibus operib. quæ fiebant in campis, per omnia opera quibus eos deprimebant cum ui. Et ædificauerūt eis ciuitates munitas multū laborantes, & augentes eorum substantias annis multis, & per omnē modum seruitutis, cum illi non solum ingrati essent aduersus eos, uerum et uniuersos eos perdere uellent. Quid igitur iniuste gestum est, si ex multis pauca sumpserunt, & qui potuerunt multas substantias suas habere, si non seruissent eis, & diuites abire, paucissimam mercedē pro magna seruitute accipientes inopes abierunt? Quemadmodum si quis liber abductus ab aliquo per uim, & seruiens ei annis multis, & augens substantiam eius, post inde aliquod adminiculum cōsecutus, putetur quidem modica quædā eius habere, re uera autē ex multis laboribus suis & ex acquisitione magna, pauca percipiēs discedat, & ex hoc ab aliquo imputetur ei, quasi nō recte fecerit, ipse magis iniustus iudex adparebit ei, qui per uim in seruitium fuerit deductus. Sic ergo sunt huiusmodi qui imputant populo pauca de multis laboribus accipiēti sibi, et ipsis non imputant, qui nullam gratiam ex merito parentum debitam reddiderunt, imō & in grauissimam seruitutem redigentes, maximam ab eis consecuti sunt utilitatem: & illos quidem non signatū aurum & argentum in paucis uasculis, de suis laboribus quemadmodum prædiximus accipientes, iniuste fecisse dicunt, semetiplos autē, dicitur enim quod uerum est, licet ridiculum quibusdam esse uideatur, ex alienis laboribus in signe aurum, & argentum, & ærumentum cum inscriptione & imagine Cæsaris in zonis suis ferētes, iuste se facere dicunt. Si autē cōparatio fiat nostra & illorū, qui iustius apparebunt accepisse, utrūne populus ab Aegyptijs, qui erāt per omnia debitores, an nos à Romanis et relijs gētib. & à quibus nihil tale nobis debeat? Sed et mundus pacē habet, sine timore in uis ambulamus & nauigamus quocūq; uoluerimus. Aduersus igitur huiusmodi aptus erit sermo domini, Hypocrita dicēs, exime prius trabē de oculo tuo, & tunc perspicies auferre festucam de oculo fratris tui. Etenim si is, qui tibi hæc imputat, & gloriatur in sua scientia, separatus est à gentiliū cœtu, & nihil est alienorum apud eum, sed & simpliciter nudus, & nudis pedibus, & sine domo in montibus cōuersatur, quemadmodum aliquod ex his animalibus, quæ herbis uescuntur, ueniam merebitur, ideo quod ignoret necessitatis nostræ conuersationem. Si autē ab hominibus quæ dicuntur aliena esse participat, & arguit typum eorū, semetipsum iniustissimum ostendit, retorquens in se eiusmodi accusationē. Inuenietur enim aliena circūferens & ea quæ eius nō sunt cōcupiscens. Et propter hoc dixit dominus: Nolite iudicare, ne iudicetis

iudicemini: in quo enim iudicio iudicabitis, iudicabitur de uobis. Non utiq; ut peccātes non corripiamus, nec ut his quæ malefiunt consentiamus. Sed ut dei dispositiones nō iudicemus iniuste, cū ille omnia iuste profutura prouiderit. Quoniā enim sciebat nos de nostra substātia quā ab alio accipiētes haberemus, bene acturos, Qui enim habet, inquit, duas tunicas, det ei qui nō habet: & qui habet escam similiter faciat. Et, esuriui enim, & dedistis mihi māducare, & nudus fui, & uestistis me. Et, cū facis eleemosynā, non sciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. Et reliqua quæcūq; benefacientes iustificamur uelut de alienis nostra redimentes. De alienis autē ita dico, non quasi mundus alienus sit à deo, sed quoniā huiusmodi dationes ab alijs accipientes habemus, similiter uelut illi ab Aegyptijs, qui non sciebant deum, & per hæc ipsa erigimus in nobis metipsis tabernaculum dei. Cum bene enim facientibus habitat deus, quemadmodū dominus ait: facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut hi quando fugati fueritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Quæcūq; enim cū essemus Ethnici, de iniusticia acquisuimus, hæc cū crediderimus in dominicas utilitates cōuertentes, iustificamur. Necessarie igitur hæc in typo præmeditabātur, & tabernaculum dei ex his fabricatur, illis quidē iuste accipiētibus, quemadmodum ostendimus, nobis autē præostensis in ipsis qui inceperimus per aliena deo seruire.

Quemadmodū una & eadem populi profectio ex Aegypto, & ecclesiae ex gentibus ostenditur. Cap. L

VNiuerſa em̄ quæ ex Aegypto profectio fiebat populi, à deo typus & imago fiebat profectiois ecclesiae, quæ erat futura ex gētib; propter hoc & in finē educēs eū hinc in suā hæreditatē, quam nō Moyses quidē famulus dei, sed Iesus filius dei in hæreditatē dabit. Si quis autē diligentius intēdat his, quæ à prophetis dicuntur de fine, & quæcūq; Iohannes discipulus domini uidit in Apocalypsi, inueniet easdē plagas uel niuerſaliter accipere gētes, quas tūc particulatim accepit Aegyptus. Talia quædā enarrans de antiquis presbyter, reficiebat nos, & dicebat, de his quidem delictis de quibus ipsæ scripturæ increpant patriarchas & prophetas, nos non oportere exprobrare eis, nec fieri similes Chā qui irrisit turpitudinē patris sui, & in maledictionē decidit. Sed gratias agere pro illis deo, quoniam in aduentu domini nostri remissa sunt eis peccata: etenim illos dicebat gratias agere, & gloriari in nostra salute. De quibus autem scripturæ non increpant, sed simpliciter sunt positæ, nos non debere fieri accusatores: non enim sumus diligētiores deo, nec per magistrum possumus esse: sed typum quærere. Nil enim ociosum est eorum quæcūq; in accusabilia posita sunt in scripturis.

Questio generationis Loth ex filiabus suis. Cap. LI
 Quemadmodum & Loth qui eduxit de Sodomis filias suas, quæ conce

conceperunt de patre suo, qui reliquit in cōfinio uxorem suam statuam salis usq; in hodiernum diem. Etenim Loth non ex sua uoluntate, neq; ex sua concupiscentia carnali, neq; sensum neq; cogitationem huiusmodi operationis accipiens, sed consumauit typum, Quemadmodum scriptura dicit: & intrauit maior nata & dormiuit cum patre suo nocte illa, & non sciuit Loth cum dormiret nocte illa, & cum surgeret. Et in minore autem hoc idem, & non sciuit, inquit, cum dormisset secum, nec cum surrexisset. Nesciente igitur homine, neq; libidini seruiente, dispensatio perficiebatur, per quam duæ filia, id est, duæ synagogæ, ab uno & eodē patre in sobolem adoptatæ significabantur sine carnis libidine. Nec em̄ alter erat aliquis qui semen uitale, & filiorum fructum posset dare eius, quemadmodum scriptum, Dixit autē maior ad minorem: pater noster senior est, & nemo est super terram, qui intret ad nos, ut oportet omnī terræ: ueni potione[m] patrem nostrū uino, & dormiamus cum eo, & suscitemus de patre nostro semen. Illæ quidem filia secundum simplicitatem & innocentiam putantes uniuersos homines perijisse, quēadmodum Sodomitas, & uniuersam terram iracundiam dei superuenisse, dicebant hæc. Quapropter & ipsæ excusabiles sunt, arbitantes se solas relictas cum patre suo ad cōseruationem generis humani, & propter hoc circumueniebant patrem. Per uerba autem earum significabatur neminem esse alterum, qui possit filiorum generationem maiori & minori synagogæ præstare, quam patrem nostrum. Pater autem generis humani uerbum dei est. Quemadmodum Moyses ostendit dicens: Nonne hic ipse pater tuus possedit te, & refecit te, & creauit te? Quando igitur hic uitale semen, id est, spiritum remissionis peccatorum per quem uiuificamur effudit in humanum genus, nonne tunc conuersabatur cum hominibus, & bibebat uinum in terra? Venit, inquit, filius hominis manducans & bibens, & cū recubisset obdormiuit & somnū cepit. Quem admodū ipse in Dauid dicebat. Ego obdormiui & somnū cepi. Et quoniam in nostra communicatione & uita hoc agebatur, iterum ait: Et somnus meus suauis mihi factus est. Totum autē significatur per Loth, quoniam semen patris omnium, id est, spiritus dei, per quem facta sunt omnia, commixtus & unitus est plasmati suo: per quam commixtionem duæ synagogæ, id est, duæ filia congregationes fructificantes ex patre filios uiuos uiuo deo. Et cum hæc fierent, uxor remanserat in Sodomis, iam non caro corruptibilis, sed statua salis semper manens, & per naturalia ea quæ sunt consuetudinis hominis ostendens, quoniam & ecclesia quæ est sal terræ, subrelicta est in confinio terræ, patiens quæ sunt humana: & dum sæpe auferuntur ab ea membra integra, perseverat statua salis, quod est firmamentum fidei, firmans & præmittens filios ad patrem ipsorum.

Osten

Ostensio unum & eundem esse deum patrē nostrū & illorū. Cap. LII
Huiusmodi quoque de duobus testamentis, senior apostolorū discipulus disputabat, ab uno quidem & eodem deo utraq; ostendens. Nec enim esse alterū deum prāter eum, qui fecit & plasmavit nos, nec firmitatem habere sermonem eorum qui dicūt, aut per angelos aut per aliam quamlibet uirtutem, aut ab alio deo factum esse hunc mundū, qui est secundum nos. Si enim semel quis trāsmoueatur à factore omnium, & eum concedat ab aliquo altero, aut per alium factam conditionē, que sit secundum nos, multam incongruentiam, & plurimas contradictiones necesse est incidat huiusmodi, ad quas nullas dabit rationes, neque secundum uerisimile, neque secundum ueritatem. Et propter hoc hi, qui alias doctrinas inferunt, abscondunt à nobis quam habēt ipsi de deo sententiam, scientes casum & ruinā doctrinae suae, & timētes ne uicti saluari periclitētur. Si autem credat quis unum deum, & qui uerbo omnia fecit, quemadmodum ipse Moyses ait, dixit deus: fiat lux, & facta est lux. Et in euangelio legimus: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil, Et Apostolus Paulus similiter, Unus dominus, una fides, unū baptisma, unus deus, & pater qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis: Hic primo erit tenens caput, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis in mēsurā uniuscuiusque partis incrementū corporis facit, in aedificationem sui in charitate. Post deinde & omnis sermo ei constabit, si & scripturam diligēter legerit apud eos, qui in ecclesia sunt presbyteri, apud quos est Apostolica doctrina, quēadmodū demonstrauimus. Apostoli enim omnes duo quidē testamenta in duobus populis fuisse docuerūt, Unū autē & eundem esse deum, qui disposuerit utraq; ad utilitatē hominum, secundū post testamenta dabantur, qui incipiebant credere deo, ex ipsa demonstrauimus apostolorū doctrina, in tertio libro. Et quoniam non ociose, nec frustra ut obuenit, datum est prius testamentū: sed illos quidem quibus dabatur in seruitutem dei concurrens ad utilitatē eorum: non enim indiget deus ab hominibus seruitutē: typum autē cœlestium ostendens, quoniā nondum poterat homo per proprium uisum uideri, quae sunt dei: & imagines eorum quae sunt in ecclesia pręfigurans, ut firma ea quae secundum nos est, fiat fides: & prophetiam futurorū continens, ut disceret homo pręscium esse omnium deum.

Quis est spiritalis discipulus, qui iudicat quidem omnes, ipse autem à nemine iudicatur, & qui sunt qui iudicantur. Cap. LIII

Talis discipulus uere spiritalis recipiens spiritum dei, qui ab initio in uniuersis dispositionibus dei affuit hominibus, & futura annuntiauit, & præsētia ostendit, & präterita enarrat, iudicat quidē omnes, ipse autem à nemine iudicatur.

Quem

Quemadmodum iudicantur gentes.

Cap. LIIII

NAm iudicat gentes creaturæ magis quæ creatori seruientes, & reprobabili mente uniuersam suam operationem inuanum consumentes.

Quemadmodum iudicabuntur Iudæi.

Cap. LV

Iudicat autem etiam Iudæos, non percipientes uerbum libertatis: & neque uolentes abire liberos, cum habeant presentem liberatorem, sed intempertue extra legem seruire simulantes, nihil indigente deo, et Christi aduentum, quem propter salutem hominum fecit, non cognoscentes,

Ostensio quoniam duos aduentus prophetæ annuntiauerunt. Cap. LVI

Neq; intelligere uolentes, quoniam duos aduentus eius omnes annuntiauerunt prophetæ: unum quidem, in quo homo in plaga factus est, sciens ferre imbecillitatem, in pullo asini sedens, & reprobatus lapis ædificantibus, & sicut ouis ad uictimam adductus, & per extensionem manuum dissoluens quidem Amalech, congregans autem dispersos filios à terminis terræ, in ouile patris, & commemoratus mortuorum suorum, qui ante dormierant, & descendens ad eos, uti erueret eos & saluaret eos. Secundum autem, in quo super nubes ueniet, superducens diem quæ est sicut clibanus ardens, & percutiens terram uerbo oris sui, & spiritu per labia sua interficiens impios, & uentilabrum in manu habens, & emundans aream suam, & triticum quidem in horreum colligens, comburens autem paleas in igne inextinguibili.

Quemadmodum iudicabuntur, qui à Marcione sunt. Cap. XLVII

Examinabit autem & doctrinam Marcionis, quomodo accipiat duos deos esse infinita distantia separatos ab inuicem. Vel quemadmodum bonus erit, qui alienos homines abstrahit ab eo qui fecit, & ad suum aduocat regnum, & quare bonitas eius defecit, non omnes saluans, & quare circa homines quidem bonus uidetur, in ipsum autem qui fecit homines iniustissimus, auferens ab eo quæ sunt eius. Quomodo autem iuste dominus, si alterius patris existit, huius conditionis, quæ est secundum nos, accipiens panem, suum corpus confitebatur, & temperamentum calicis sui sanguinem confirmauit. Et quare se filium hominis confitebatur, si non eam quæ ex homine est, generationem sustinuisset. Quemadmodum autem & peccata nobis dimittere poterat, quæ nos nostro debeamus factori & deo. Quomodo autem & cum caro non esset, sed cum pareret quasi homo, crucifixus est, & latere eius puncto, sanguis exiit & aqua. Quod autem corpus sepelierunt sepulchros, & quid illud erat quod surrexit à mortuis.

Quemadmodum iudicabuntur hi qui sunt à Valentino, & cæteri gnostici.

Cap. LVIII

Iudicabit autem & eos qui sunt à Valentino omnes, quia lingua quidem confitentur unum deum patrem, & ex hoc omnia, ipsum autem qui fecerit omnia defectionis siue labis fructum esse dicunt, & unum dominum Iesum Christum filium dei similiter lingua confitentes, propriam quidem

emissionem sententia sua unigenito donantes, propriam uero & alteram Christo, alteram uero saluatori: ita ut secundum eos dicantur quidem omnia esse quasi unum, unumquemque autem ipsorum separatim intelligi, & propriam habere emissionem, secundum suam coniugationem. Linguas itaque eorum uidelicet solas in unitatem celsisse, sententiam uero eorum & sensum, quæ profunda sunt scrutari, decidentem ab unitate, incidere in multiforme dei iudicium, cum de his quæ sibi met ipsi adinuenerunt interrogabuntur à Christo: quem & postea natū quæ pleroma æonum dicunt, & emissionem eius post diminutionē siue defectiōnem, & propter eam passionem, quæ facta est in Sophia, semetipsos obstetricatos esse affirmant. Accusabit autem eos Homerus proprius ipsorum poeta, à quo eruditi talia inuenerunt, ipso dicente hæc. Inimicus est enim ille mihi, similiter atque fores inferorū, qui aliud quidem abscondit in corde suo, aliud autem enarrat.

Quemadmodum iudicabuntur Ebionitæ.

Cap. LIX

Iudicabit autem & uaniloquia prauorum gnosticorum, Simonis eos imagi discipulos ostendens. Iudicabit autem & Ebionitas, quomodo possunt saluari, nisi deus est, qui salutem illorum super terram operatus est. Et quemadmodum homo transiet in deum, si nō deus in hominem. Quemadmodum autem relinquet mortis generationem, si non in nouam generationem mire & inopinate à deo in signum autem salutis datam, quæ est ex uirgine per fidem regenerationem: uel quemadmodum adoptionem accipient à deo, permanentes in hac genesi, quæ est secundū hominem in hoc mundo. Quomodo autem plusquam Salomon, aut plusquam Iona habebat, & dominus erat Dauid, qui eiusdem cum ipsis fuit substantiæ. Quomodo autem eum qui aduersus homines fortis erat, qui non solum uicit hominem, sed & detinebat eum sub sua potestate, deuicit, & eum quidem qui uicerat uicit, eum uero qui uictus fuerat hominē dimisit, nisi superior fuisset eo homine, qui fuerat uictus. Melior autem eo homine, qui secundum similitudinem dei factus est, & præcellentior, quisnam sit alius nisi filius dei, ad cuius similitudinem, dei factus est homo: & propter hoc in finem ipse ostendit similitudinē, filius dei factus est homo, antiquam plasmationem in semetipsum suscipiens, quemadmodum diximus in eo libro, qui est superior.

Quemadmodum iudicabuntur, qui putatiue dicunt dominum apparuisse.

Cap. LX

Iudicabit autem & eos qui putatiuum inducunt. Quemadmodum enim ipsi uere se putant disputare, quādo magister eorum putatiuus fuit: aut quemadmodum firmū quid possunt habere ab eo, si putatiuus, & nō ueritas erat? Quomodo autem ipsi salutē uere participare possunt, si ille, in quem credere se dicunt, semetipsum putatiuum ostendebat: Putatiuum

tiuum est igitur, & non ueritas, omnia apud eos: & nunc iam quaeretur, ne forte cum & ipsi homines non sint, sed muta animalia, hominum umbras apud plurimos proferant.

Quemadmodum iudicabuntur pseudoprophetae. Cap. LXI

Iudicabit autem & pseudoprophetas, qui non accepta a deo prophetica gratia, nec deum timentes, sed aut propter uanam gloriam, aut ad quaestum aliquem, aut & aliter secundum operationem mali spiritus fingunt se prophetare, mentientes aduersus deum.

Quemadmodum iudicabuntur qui schismata operantur, & omnes qui se segregant ab ecclesia. Cap. LXII

Iudicabit autem & eos qui schismata operantur, qui sunt immanes non habentes dei dilectionem: suamque utilitatem potius considerantes, quam unitatem ecclesiae, propter modicas & quaslibet causas magnum & gloriosum corpus Christi conscindunt & diuidunt, & quantum in ipsis est interficiunt, pacem loquentes, & bellum operantes, uere liquantes culicem, & camelum transglutientes. Nulla enim ab eis tanta potest fieri correptio, quanta est schismatis pernicies. Iudicabit autem & omnes eos, qui sunt extra ueritatem, id est, extra ecclesiam: ipsa autem a nemine iudicatur. Omnia enim ei constant, & in unum deum omnipotentem, ex quo omnia, fides integra, & in filium dei Christum Iesum dominum nostrum, per quem omnia, & dispositionis eius, per quam factus est homo filius dei, sententia firma quae in spiritu dei, qui praestat agnitionem ueritatis, qui dispositiones patris & filii exposuit, secundum quas aderat generi humano, quemadmodum uult pater.

Quemadmodum omnia consistunt ei, qui est ecclesiasticus. Cap. LXIII

Agnitio uera est apostolorum doctrina, & antiquus ecclesiae status, in uniuerso mundo, & caractere corporis Christi, secundum successiones episcoporum, quibus illi eam quae in unoquoque loco est ecclesiam tradiderunt, quae peruenit usque ad nos custodita sine fictione scripturarum tractatione plenissima, neque ablationem recipiens lectio sine falsatione, & secundum scripturas expositio legitima, & diligens, & sine periculo, & sine blasphemia, & praecipuum dilectionis munus, quod est preciosius quam agnitio, gloriosius autem quam prophetia, omnibus autem reliquis charismatibus supereminens.

Ostensio quod ecclesia non tantum perfectam habeat dilectionem, sed quonia & spiritus dei super eam requiescit, & quod ab uno & eodem deo prophetia & spiritus. Cap. LXIIII

Quia propter ecclesia omni in loco ob eam quam habet erga deum dilectionem, multitudinem martyrum in omni tempore praemittit ad patrem, reliquis aut omnibus non tantum non habentibus hanc rem ostendere apud se, sed neque quidem necessarium est dicentibus tale martyrium esse eorum

eorum, martyrium uerum secundum sententiam eorum: nisi si unus aut duo aliquando per omne tempus ex quo dominus apparuit in terris, cum martyribus nostris, quasi & ipse misericordiam consequutus, opprobrium simul baiulauit nominis, & cum eis ductus est uelut adiectio quaedam donata eis. Opprobriū enim eorū, qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, & omnes pœnas sustinet & mortificatur propter eam quæ est erga deum dilectionē, & confessionē filij eius, sola ecclesia pure sustinet, sæpe debilitata, & statim augens mēbra, & integra fiens. Quæadmodū & typus eius quæ fuit illius Loth salis figmentū: similiter ut ueteres prophetæ sustinentes persecutionē, quemadmodū dominus ait: Sic enim persecuti sunt prophetas, qui ante uos fuerunt, quoniā non ue quidem, sed idem spiritus requiescens super eam, ab his qui non recipiunt uerbum dei persecutionē patitur.

Quomodo prophetæ omnia prædixerunt, quæcunque Christus operatus est. Cap. LXV

Quod quidē prophetæ cū reliquis quæ prophetabāt, & hoc prædixerunt, quā super quoscunq; requieuerit spiritus dei, & obediuerint uerbo patris, & secundū uirtutē seruiuerint ei, persecutionē patiētur, & lapidabunt, & occidentur. In semetipsis enim hæc omnia præfigurabant prophetæ, propter dilectionē dei, & propter uerbum eius.

Quoniā prophetæ membra Christi sunt, & quemadmodū unusquisq; eorū, secundum quod erat membrū, secundum hoc & prophetauit: quoniam omnia quæ prophetæ prædixerunt, Christus impleuit. Cap. LXVI

Cum enim & ipsi membra essent Christi, unusquisq; eorū secundū quod erat mēbrū, secundū hoc & prophetationē manifestabat, oēs & multi unum præformantes, & ea quæ sunt unius annuntiātes. Quō enim per nostra membra operatio quidem uniuersi corporis ostēditur, figura autem totius hominis per unum membrum non ostēditur, sed per omnia: sic & prophetæ omnes quidem unum præfigurabant, unusquisq; aut eorum secundum quod erat membrum, secundum hoc & dispositionem adimplebat, & eam quæ secundum illud membrum erat operationem Christi prophetabat. Quidam enim in gloria uidētes eum, gloriosam eius apud patrē à dextris cōuersationē uidebāt. Alij super nubes quæadmodū filium hominis ueniētē, & dicentes de eo, Videbunt in quem cōpunxerūt, aduentū eius significabant, de quo ipse ait: Putas cum filius hominis uenerit, inueniet fidē super terrā: de quo & Paulus ait: Si tamē iustū est apud deū, retribuere eis qui tribulant nos tribulationem, & uobis qui tribulamini requiē nobiscū in reuelatiōe domini Iesu de cœlo, cū angelis uirtutis dei, & in flāma ignis. Alij uero iudicē dicentes eum, & diem domini tanq; clibanum ardētē, qui colligit triticū in horrea, paleas aut comburet igni inextinguibili: cōminabantur eis qui incre-

increduli erāt, de quibus & ipse dominus ait: Abite maledicti in ignem
 æternum, quem preparauit pater meus diabolo, & angelis eius. Et Apo-
 stolus similiter ait: Qui pœnas dabunt interitus æternas, à facie domini
 & à gloria uirtutis eius, cum uenerit glorificari in sanctis suis, & ammi-
 rabilis fieri his qui credunt in eū. Et qui dicūt, speciosus forma præ filijs
 hominū, & unxit te deus, deus tuus oleo læticiæ præ cōfortib. tuis, &
 accingere gladiū tuū potentissime circa femur tuū, & specie tua & pul-
 chritudine tua, intende prospere, procede, & regna, propter ueritatē, &
 mansuetudinem, & iustitiā: & quæcuncq; alia talia sunt de eo, eam quæ
 est in regno speciem eius & decorem, & exultationē supercoruscātem
 & supereminētē omnib. qui regenerant sub ipso, significabant, ut qui
 audiunt concupiscerent ibi inueniri, placentia faciētes deo. Qui iterum
 dicentes homo est, & quis cognoscet eum, & ueni ad prophetam, & pe-
 perit filium, & uocatur nomen eius admirabilis, cōsiliarius, deus fortis:
 & qui eum ex uirgine Emanuel prædicabant: ad uisionem uerbi dei ad
 plasma eius manifestabant, quoniā caro erit, & filius dei filius hominis,
 purus puram aperiens uuluam eam quæ regenerat homines in deum,
 quam ipse puram fecit, & hoc factus quod nos, deus fortis, & inenarra-
 bile habet genus. Et qui dicūt, Dominus in Sion loquutus est, et de Hie-
 rusalem dedit uocem suam, & notus in Iudæa deus, qui in Iudæa aduen-
 tum eius significabant. Qui autem rursus dicūt ab Africo uenire deum,
 & de monte umbroso & condenso, aduentū eius qui est ex Bethlehem
 dicebant, quemadmodum ostēdimus in eo libro, qui est ante hunc: Un-
 de is qui præest, & pascit populum patris sui, uenit. Qui autem dicunt
 aduentum eius, quemadmodum ceruus claudus saliet, & plana erit lin-
 gua mutorum, & aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum audiēt,
 & manus resolutæ, & genua debilia firmabuntur, & resurgent qui in
 monumentis mortui sunt, & Ipse infirmitates nostras accipiet, & lan-
 guores portabit: eas quæ ab eo curationes fiebant annuntiauerunt. Qui
 dam autem hominem infirmū & ingloriosum, & scientē ferre infirmita-
 tem, & sedentem super pullum asini, uenturum Hierosolymam, & dor-
 sum suum ponentem ad flagella, & maxillas suas ad palmas, & quemad-
 modum ouem adduci ad uictimam, & aceto & felle potari, & ab amicis
 qui proximi sunt derelinqui, & extēdentem manus per totam diem, &
 ab eis qui eum intuebantur, subsannari & maledici, & partiri uestimen-
 ta eius, & super uestimētum eius mitti sortem, & in limen mortis dedu-
 ctum, & omnia talia: eum qui secundum hominem est aduentum eius,
 sicut intrauit Hierosolymam, in qua & passus & crucifixus sustinuit om-
 nia quæcuncq; sunt prædicta, prophetabant. Alij autem dicentes, Re-
 memoratus dominus sanctus mortuorum suorum, qui prædormierūt
 in terra limi, & descendit ad eos uti erigeret, ad saluandum illos: causam

reddiderunt, propter quam passus est hæc omnia. Qui aut dixerunt, In illa die dicit dominus: Occidit sol meridie, & erunt tenebræ super terram in die lucis, & conuertam dies festos uestros in luctum, & uniuersa cantica uestra in lamentationem: eum occasum solis, qui crucifixo eo fuit ab hora sexta, manifeste annūtiauerunt. Et quia posteaq; hoc factum est, hi qui secundum legem erant dies festi eorū & cantica, in luctum & lamentationem eorum conuerterentur, cum inciperent tradi gentibus. Adhuc etiā manifestius hoc idem & Hieremias ostendit, sic dicens de Hierusalem, Exinanita est quæ parit, tedit anima eius, occidit sol ei, cum adhuc medius dies esset, cōfusa est, & impropriū passa est, reliquos eorum in gladium dabo in conspectu inimicorū eorum. Qui aut dixerunt eum dormisse, & somnum cepisse, & resurrexisse, quoniā dominus suscepit eum, præcipientes principibus cœlorum aperire æternas portas, ut introeat rex gloriæ, resurrectionem eius quæ ex mortuis per patrem & receptionem in cœlos præconauerunt. In eo aut quod dixerūt, A summo cœlo egressio eius, & occursum eius usq; ad summū cœli, & non est qui se abscondat à calore eius, quoniā illuc assumptus est, unde & descendit, & non est qui iustū iudicium eius effugiat. Id ipsum annuntiabant qui dicebant, Dominus regnauit, irascatur populi, qui sedes super Cherubin, cōmoueatur terra. Partim quidem eam quæ post assumptionem eius facta est super eos, qui in eū crediderunt iram ab omnib; populis, & motum uniuersæ terræ aduersum ecclesiam prophetabant: partim aut ueniente eo de cœlis cum angelis uirtutis eius, cōmoueri uniuersam terram, quemadmodū ipse ait: Erit terræmotus magnus, qualis non est factus ab initio. Et rursus in eo cum dicit, Quisquis iudicatur ex aduerso adstet, & quisquis iustificat appropinquet puero dei, Et uæ uobis, quoniam omnes uetera scetis sicut uestimentū, & tinea comedet uos, & humiliabitur omnis caro, & exaltabitur dominus solus in altissimis: significatur quoniā post passionem, & assumptionem, oēs qui contra eum fuerunt, sub pedibus eius subijciet deus, & ipse super oēs exaltabitur, & nemo qui iustificetur, aut cōparetur ad eum. Et qui dicunt dispositurū deum testamentū nouum hominibus, nō quēadmodū disposuit patribus in mōte Choreb, & cor nouum, & spiritū nouū dare hominibus: & rursus, Antiqua nolite reputare, ecce facio noua quæ nunc orient, & scietis & faciā in deserto uiam, & in terra inaquosa, flumina ad potandū genus electū populū meum quē acquisiui, ut uirtutes meas enarret: quæ est noui testamenti libertas, hanc manifeste annuntiabant, & nouū uinū quod in nouos utres mittitur per fidē quæ est in Christo, quā annūtiauit ortā in eremo uiam iustitiæ, & in terra inaquosa flumina spiritus sancti, ad aquare genus electum dei, quod acquisiuit, ut uirtutes eius enarrent, sed nō ut blasphemaret eū qui hæc fecit deus. Et reliqua omnia, quæ cunctis per

per tantam seriem scripturæ demonstrauius prophetas dixisse, spiritalis uere qui est interpretabit unūquodq; eorū quæ dicta sunt, in quem dictum sit characterē dispositionis domini, & integrū corpus operis filij dei ostendens, semper eundem deum sciens, & semper eundē uerbū dei cognoscens, etiā si nunc nobis manifestatus est, & semper eundē spiritum dei cognoscens, etiam si in nouissimis tēporibus noue effusus est in nos, & à conditione mundi usq; ad finem in ipsum humanū genus, ex quo qui credunt deo, & sequuntur uerbū eius, percipiūt eam quæ ab eo est salutē. Qui uero abscedunt ab eo, & contēnunt præcepta eius, & per opera sua inhonorāt eū qui se fecit, & sententia sua blasphemāt eum qui se alit, iustissimū aduersus se coaceruāt iudiciū. Hic igitur examinat omnes, ipse uero à nemine examinatur, neq; patrē suū blasphemās, neq; dispositiones eius frustrans, neq; patres accusans, neq; prophetas exhorans, aut ab alio deo dicens eos, aut iterum ex alia & alia substantia fuisse prophetas. Dicemus autem aduersus omnes hæreticos, & primo quidē aduersus eos qui sunt à Marcione, & aduersus eos qui sunt similes illis, ab altero deo dicentes esse prophetas. Legite diligētius id quod ab apostolis est euangelium nobis datum, & legite diligentius prophetas, & inuenietis uniuersam actionem, & omnem doctrinam, & omnē passionem domini nostri prædicatā in ipsis.

Aduersus eos qui dicūt, quid noui ueniēs attulit Christus? Cap. L XVII
Sicut autē subit uos huiusmodi sensus ut dicatis, Quid igitur noui dominus attulit ueniens? cognoscite quoniā omnē nouitatē attulit, semet ipsum afferens, qui fuerat annuntiatus. Hoc enim ipsum prædicabatur, quoniam nouitas ueniet innouatura & uiuificatura hominem. Regis enim aduentus ab his quidem qui mittunt seruis prænuntiatur propter apparatus, & expeditionem eorum, qui incipiēt suscipere suum dominum. Cum autē uenit rex, & illi prænuntiato gaudio adimpleti sunt, qui sunt subiecti, & perceperunt eā, quæ est ab eo libertatē, & participant uisionē eius, & audierūt sermones eius, & fruituri sunt muneribus ab eo, non iam requiretur quid noui attulit rex super eos, qui annuntiarūt aduentum eius, apud eos uidelicet qui sensum habēt: semetipsum enim attulit, & ea quæ prædicta sunt bona, in quæ cōcupiscebant angeli intendere, & donauit hominibus. Tunc autē fuissent serui mendaces, & nō à domino missi, si nō Christus adueniēs talis, qualis & prædicabat, adimpleret eorum sermones. Quapropter dicebat, Ne putetis quoniā ueni soluere legem aut prophetas. Non ueni soluere, sed adimplere. Amen enim dico uobis, donec pertransiet coelum & terra, iota unū, aut unus apex nō trāsiet à lege & prophetis, quoad usq; omnia fiāt. Omnia em ipse adimpleuit ueniēs, & adhuc implet in ecclesia usq; cōsummationem à lege prædictū Nouum testamentū. Quēadmodū & Paulus apostolus

eius ait, in ea quæ est ad Romanos. Nunc aut sine lege iustitia dei manifestata est, testificata à lege et prophetis. Iustus enim ex fide uiuet. Hoc aut quoniã iustus ex fide uiuet, per prophetas prædictum fuerat. Vnde aut poterant prædicere prophetæ regis aduentum, & eã libertatem quæ ab eo dabatur præeuangelizare, & omnia quæ à Christo facta sunt & sermone & operatione, & passionem eius prænuntiare, & Nouum testamentum prædicare, si ab altero deo prophetica inspirationem acceperunt, ignorantes inenarrabilem patrem secundum uos, & regnum eius, & dispositiones eius, quas filius dei præstabit in nouissimo dierum. Casu quodam hæc euenisse non potestis dicere, tanquam à prophetis quidem de altero quodam dicta, similiter aut euenierint domino. Omnes enim prophetæ hæc eadem prophetauerunt. Sed neque alicui ex ueteribus euenierunt: si enim euenissent alicui ex ueteribus, ista, non utique qui postea fuerunt prophetassent in nouissimis temporibus affutura hæc. Adhuc etiam nemo est neque patrum, neque prophetarum, neque antiquorum regum, circa quem proprie ac specialiter factum sit aliquid horum. Nam omnes quidem Christi passiones prophetauerunt, ipsi aut ad patientiam similiter, ut ipsa prædicta sunt dominicæ passionis, in nullo altero facta sunt. Neque enim sol medio die occidit aliquo de ueteribus, mortuo, neque scissum est uelum templi, neque terra mota est, neque petreæ disruptæ sunt, neque mortui surrexerunt, Neque in tertia die quis illorum surrexit, neque receptus est in coelum, neque cum assumere aperti sunt coeli, neque in nomen alicuius alterius crediderunt gentes, neque quis ex eis mortuus & resurgens aperuit nouum libertatis testamentum. Non igitur de altero, sed de domino, in quem concurrerunt omnia prædicta signa, dicebant prophetæ. Si aut aliquis Iudæis aduocationem præstas, erectionem templi, quæ postea in Babylonem transmigrauerunt facta est sub Zorobabel, & discessionem populi quæ facta est post septuaginta annos, dicat hoc esse Nouum testamentum, cognoscat quoniã lapideum quidem templum restitutum est tunc: adhuc enim illa quæ in lapideis tabulis facta fuerat lex seruabatur. Nouum autem testamentum datum est nullum, sed ea lege quæ per Moysen data est, utebantur usque ad aduentum domini: A domini autem aduentu Nouum testamentum ad pacem reconcilians, & uiuificatrix lex in uniuersam exiuit terram, quemadmodum dixerunt prophetæ: Ex Sion enim procedet lex, & uerbum domini de Hierusalem, & arguet populum multum: & concident gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces, & iam non discent pugnare. Si igitur alia lex, & uerbum exiens ab Hierusalem tantam pacem fecit apud eas gentes quæ eum receperunt, & per eas arguit imprudentiam multum populum, uidetur consequens de altero dixisse prophetas. Si autem libertatis lex, id est, uerbum dei, ab apostolis qui ab Hierusalem exierunt annuntiatum, uniuersam terram in tantam transformationem fecit, quod gladios & lanceas bellatorias in aratra fabricauerunt

runt ipsi, & in falces quæ donauit ad metendum frumentum in organa pacifica demutauerunt, & iam nesciunt pugnare, sed percussi & alteram præbent maxillam, non de alio prophetae dixerunt hæc, sed de eo qui fecit ea. Hic autem est dominus noster, & in hoc est sermo uerus, quoniã ipse est qui aratrum fecit, & falcem intulit, hoc est, hominis primam seminationem, quæ fuit secundum Adam plasmatio, & in nouissimis temporibus per uerbum collectam fructificationem: & propter hoc quod initium fini cõiungebat, utrorumq; dominus existens, in fine quidem aratrum ostendit lignum copulatum ferro, & sic eius expurgauit terram, quoniam firmum uerbum adunitum carni, & habitu tali confixus emundauit syluestrem terram. Initio autem falcem figurabat per Abel, significabat iusti generis humanam collectionem. Vide enim, inquit, quemadmodum iustus perit, & nemo intuetur, & uiri iusti tolluntur, & nemo excipiet corde. Hæc autem in Abel quidem præmeditabantur, in prophetis uero præconabantur, in domino autem perficiebantur, & in nobis autem id ipsum est, consequente corpore suum caput.

Aduersus eos qui dicunt quædam à summitate dixisse prophetas, quædam uero à mundi fabricatore. Cap. LXVIII

ET aduersus eos quidem qui ab alio deo prophetas dicunt, ab altero autem dominum patrem nostrum, talia sunt apta, si quo modo tandem quiescant à tanta irrationabilitate. Propter hoc enim & laboramus eas quæ sunt ex scripturis adhibere ostensiones, ut ipsis sermonibus confutantes eos, quantum in nobis est, cohibeamus eos à grandi blasphemia, & à multorum deorum dementi fabricatione.

Quemadmodum de eisdem ipsis dictis discrepant à semetipsis, qui sunt à Valentino. Cap. LXIX

ADuersus eos rursus qui sunt à Valentino, & reliquos falsi nominis agnosticos, qui aliquando quidem à summitate quædam eorum quæ sunt in scripturis posita dicta dicunt, propter semen quod est inde, aliquando uero à medietate propter matrem prunicam audacem, multa etiam à mundi fabricatore, à quo & missi sunt prophetae, dicimus ualde irrationabile esse in tantum inopiæ deducere patrem uniuersorum, quasi non habuerit sua instrumenta, per quæ pure ea quæ sunt in pleromate annuntiarentur. Quem enim timebat, ut non libere & sine commixtione eius spiritus qui est in diminutione & ignorantia factus, proprie ac separatim significaret uoluntatem suam? An timebat ne plurimi saluarentur, quum plures pure audissent ea quæ sunt ueritatis? An rursus impotens erat ipse sibi præparare eos, qui aduentum saluatoris prænuntiarent? Si autem cum huc uenisset saluator suos apostolos misit in mundum, pure aduentum eius annuntiantes, & uoluntatem patris docetes, in nullo comunicantes neque gentium, neque ludæorum doctrinæ: multo magis in pleromate mittens prædi

prædicatores proprios destinasset, annūciantes in hunc mundum futu-
 rum aduentū eius, in nullo cōmunicantes his prophetis qui sunt à De-
 miurgo. Si autē cum esset intra pleroma, usus est his prophetis qui erāt
 secundū legem, & per eos ostēdit quæ sunt sua, multo magis cum huc
 uenisset his ipsis usus fuisset magistris, & per eos annūciasset nobis Eu-
 uangelium. Iam igitur non Petrum & Paulum, & reliquos apostolos dia-
 cant annūciasse ueritatē, sed scribas & pharisæos, & reliquos per quos
 lex annūciabatur. Si autem suos in suo aduentu proprios apostolos e-
 misit spiritu ueritatis, & nō spiritu erroris: hoc item spiritu uerbum dei, et
 siquidē de principalitate spiritus fuit, secundū regulā ipsorū, spiritus lu-
 cis, & spiritus ueritatis, & spiritus perfectiōis, & spiritus agnitionis: is
 uero qui à Demiurgo fuit spiritus ignorātiæ, & diminutionis, & erro-
 ris, & umbræ progenies: quemadmodū in uno & eodē potuit esse pera-
 fectio, & diminutio, & ignorantia, error & ueritas, lux & tenebræ. Si
 autē in prophetis impossibile erat hoc ita esse, sed ab uno deo uerbum
 domini præconabant, & aduentū filij eius annūciabant: multo magis
 dominus ipse nunquā modo quidem de principali, modo uero de sub-
 iecta deminoratione fecisset sermones, & agnitionis, & ignorantia si-
 mul factus magister. Nec unquā modo quidem mundi fabricatorē, mo-
 do autē eum qui super hunc, glorificaret patrem, quemadmodū ipse ait,
 Nemo immittit cōmissuram uestimenti noui in uestimentū uetus, nec
 mittunt uinum nouū in utres ueteres. Igitur aut omni modo & ipsi ab-
 stineant se à prophetis, tanquā à ueteribus, & nō dicant eos ab ea noui-
 tate, quæ secundū principalitatē est quædam dixisse, præmissos à De-
 miurgo: aut rursus arguentur à domino dicente, nouū uinum nō mitti
 in utres ueteres. Vnde autem semen matris ipsorum poterat cognosce-
 re ea quæ erāt intra pleroma sacramenta, & de his eloqui, siquidē extra
 pleroma existens mater, peperit hoc ipsum semen, quod extra pleroma
 & extra agnitionē esse dicunt, quod est ignorātia. Quomodo igitur id
 quod erat ignorātia semen conceptū agnitionem annūciare poterat:
 aut quemadmodum ipsa mater, ea quæ erāt pleromatibus cognoscebat
 sacramenta, informis & infigurata, quasi abortiuum proiecta foras, &
 ibi aptata & formata, & ab horo prohibita interius ingredi, & usq; ad
 cōsummationē extra pleroma perseuerās, id est extra agnitionē. Rursus
 autē passionē domini typū esse dicentes extensionis Christi superioris,
 quā extensus hora formauit eorum matrē, in reliquis arguuntur, iam nō
 habentes similitudinē typum ostendere. Vbi enim rursus Christus a-
 ceto & felle potatus est: aut ubi diuisa sunt uestimenta eius, aut ubi pun-
 ctus est, & exiuit sanguis & aqua: aut ubi guttas sanguinis sudauit: &
 reliqua quæcunq; domino acciderunt, de quibus dixerunt prophetae.
 Vnde ergo de his quæ tunc quidem nondū euenerant, incipiebāt autē
 euenire

euenire, aut mater aut semen eius diuinavit? Adhuc etiam super hæc dicunt quidem à principalitate quædam dicta, cõfutati ab his quæ in scripturis de Christi aduentu referuntur. Quæ autem sint hæc non iam uerum sentiunt, sed alij alia de his ipsis respõdent. Si quis enim experimẽtum eorum uolens accipere, separatim interroget quo sermone eos qui excellentes sint apud eos, inueniet alium quidem dicentem de Propatore, id est, de Bytho esse id quod interrogetur. Alium uero de initio omnium, id est, de unigenito. Alterũ uero de patre omnium, hoc est, uero. Alter rursus dicet, de uno æone eorum qui sunt in pleromate æones dici. Alij autem de Christo, & alius de saluatore. Qui autem illorum peritior est, posteaquẽ multum tacens protexerit, de horo ait dictum esse. Alius uero eam quæ est intra plenitudinem Sophiam significari. Alius uero illam quæ extra plenitudinem est matrem annuntiar. Et alius mundi fabricatorem deum dicet. Tantæ sunt de uno inter eos diuersitates, de hisdem scripturis uarias habentes sententias: & uno eodemque sermone lecto, uniuersj obductis supercilijs agitantibus capita, ualde quidem altissime se habere sermonem dicunt, non autem omnes capere magnitudinẽ eius intellectus qui ibidem continetur, & propter hoc silentium maximam rem esse apud sapientes. Oportet enim eam quæ sit sursum Sigen per id quod est apud eos silentium deformari. Sic autem abeunt omnes, quotquot sunt tantas de uno gestantes sententias, in abscondito ferentes secum sua acumina. Cum igitur inter eos cõuenerit de his quæ in scripturis sunt prædicta, tunc & à nobis confutabuntur. Non enim bene sentientes, interim tamen semetipsos arguunt, de hisdem uerbis non consentientes. Nos autem unum & solum uerum deum doctorem sequentes, & regulam ueritatis habentes eius sermones, de hisdem semper eadem dicimus, omnes unum deum scientes, factorem huius uniuersitatis, qui prophetas misit, qui eduxit populũ de terra Aegypti, qui in nouissimis temporibus filium suum manifestauit, uti confunderet incredulos, & exquireret iustitiæ fructum.

Ostensio de domini sermonibus cõfidentis se à deo patre missum, à quo & propheta uenerunt, & patres electi sunt. Cap. LXX

Quem enim nõ confitetur dominus, neque ab altero deo dicere prophetas, nisi à patre eius, neque ab aliqua alia substantia, sed ab uno & eodem patre, neque aliũ aliquem ea quæ sunt in hoc mundo fecisse, nisi suum patrẽ docens sic. Homo erat quidã paterfamilias, & plantauit uinam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eã colonis, & peregre profectus est. Cũ autẽ appropinquasset tempus fructuum, misit seruos suos ad colonos, ut acciperent de fructibus suis. Et coloni apprehensis seruis, unum quidem ceciderunt, alium autem lapidauerunt, alium uero occiderunt. Iterum misit alios seruos plures

plures prioribus, & fecerunt eis similiter, Nouissime autem misit eis filium suum unicum, dicens, Forte uerebuntur filium meum. Coloni uero cum uidissent filium dixerunt intra se, Hic est heres, uenite occidamus eum, & habebimus haereditatem eius: & apprehensum eum eiecerunt extra uineam, & occiderunt. Cum ergo uenerit dominus uineae, quid faciet colonis illis? Et dixerunt illi, Malos male perdet, & uineam suam locabit alijs colonis, qui reddent ei fructus temporibus suis. Iterum dicit dominus: Nunquam legistis, Lapidem quem reprobrauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Propter quod dico uobis, quonia auferetur a uobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructum eius. Per quae ostendit manifeste discipulis suis, unum quidem & eundem patrem familias, hoc est, unum deum patrem, qui per seipsum omnia fecit. Varios uero agricolas, quosdam quidem contumeliosos, & superbos, & infructuosos, & domini interfectores: quosdam uero cum omni obedientia reddentes fructus temporibus suis: & eundem hunc patrem familias aliquando quidem mittentem seruos, aliquando quidem filium suum. A quo igitur patre missus est filius ad eos colonos qui interfecerunt eum, ab hoc & serui. Sed filius quidem quasi a patre ueniens principali autoritate dicebat, Ego autem dico uobis, Serui autem quasi a domino seruiliter, & propter hoc dicebant, Haec dicit dominus. Quem igitur illi dominum praekonabant incredulis, hunc Christus tradidit his qui obediunt sibi. & qui priores, siue primum per seruilem legislationem uocauerat deus: hic posteriores siue postea per adoptionem assumpsit. Plantauit enim deus uineam humani generis, primo quidem per plasmationem Adae, & electionem patrum: tradidit autem colonis per eam legislationem, quae est per Moysen. Sepem autem circumdedit, id est circumterminauit eorum culturam, & turrim aedificauit, Hierusalem elegit, & torcular fodit, receptaculum prophetici spiritus praeparauit, & sic propheta misit antequam esset in Babylonem transmigratio. Et post transmigracionem alios iterum plures quam priores expetentes fructus, dicentes illis, Haec dicit dominus omnipotens, Emundate uias uestras, & mores uestros, iudicium iustum iudicate, & misericordiam & miserationem facite unusquisque ad fratrem suum: in uiduam, & orphanum, & profelytum, & pauperem ne exercueritis potentatum, & unusquisque maliciae fratris sui ne recordemini in cordibus uestris: & iusiurandum falsum nolite diligere. lauamini, mundi estote, auferte nequitias a cordibus uestris, discite benefacere, exquirite iudicium, defendite uim patientem, iudicate pupillo, & iustificare uiduam, & uenite disputemus dicit dominus. Et rursum, Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte a malo, & fac bonum, inquire pacem & persequere eam. Haec praekonantes prophetae fructum petebant iustitiae. Non credentibus

bus autem illis nouissime filium suum misit dominum nostrum Iesum Christum, quem cum occidissent mali coloni, proiecerunt extra uineam. Quapropter & tradidit eam dominus deus non iam circumuallatā, sed expansam in uniuersum mundū alijs colonis, reddentibus fructus tēporibus suis, turre electionis exaltata ubiq; & speciosa, ubiq; em̄ præclara est ecclesia, & ubiq; circumfossam torcular, ubiq; enim sunt qui suscipiunt spiritū. Quoniā enim filiū dei reprobrauerunt, & eiecerunt eū, cum eum occidissent extra uineā, iuste reprobauit eos deus, & extra uineam existentibus gentibus dedit fructificationē culturæ. Quēadmodum & Hieremias propheta ait: Reprobauit dominus, & abiecit gentē facientem hæc, quoniā fecerunt filij Iuda malignū in cōspectu meo, dicit dominus. Similiter autē & Hieremias, Cōstitui super uos exploratores, dicit dominus, Audite uocē tubæ: & dixerunt, nō audiemus, propter hoc audierunt gētes, & qui pascūt pecora in eis. Vnus ergo & idē deus pater qui plantauit uineam, qui populū eduxit, qui prophetas misit, qui filiū suum misit, qui uineam dedit alijs colonis, his qui reddunt fructū in tēporibus suis. Et propter hoc dicebat dominus discipulis suis, bonos operarios nos præparans. Attendite uobis & uigilate semper in omni tēpore, ne quando grauentur corda uestra in crapula & ebrietate, & cogitationibus secularibus, & repēte adsistat super uos dies illa. Superueniet enim quasi laqueus super oēs sedentes super faciem terræ. Sint igitur lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus uestris, & uos similes hominibus expectantibus dominū suum, quando reuertatur à nuptijs. Quō enim factum est in diebus Noe, manducabant, & bibebant, emebant, & uendebant, nubebant & nubebantur, & nō scierunt, quoadusq; intrauit Noe in Arcam, & uenit diluuiū, & perdidit oēs: Quēadmodū factū est in diebus Loth, manducabant & bibebant, emebant & uendebant, plantabant, & ædificabant, qua die exiuit Loth à Sodomis, pluit ignem de cœlo, & perdidit oēs: sic erit & in aduentu filij hominis. Vigilate igitur, quoniā nescitis, qua die dominus uester ueniet. Vnū & eundem annuntiās dominū, qui in tēporibus Noe propter inobedientiam hominū superduxit diluuiū, & tēporibus Loth propter multitudinem peccatorū Sodomitarū pluit ignē à cœlo: & in nouissimo tēpore ppter hanc eandē inobedientiā, & similia peccata, superduxit diem iudicij: in quo ait tolerabilius Sodomis & Gomorrhis futurū q̄ illi ciuitati & domui, quæ non receperit uerbum apostolorū eius. Et tu autem Capharnaum dicebat, nūquid usq; ad cœlū exaltaberis: usq; ad inferos descēdes. Quoniā si in Sodomis factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in te, mansissent usq; in hodiernū diē. Veruntamē dico uobis, tolerabilius erit Sodomis in die iudicij q̄ uobis: Vnus & idē cum semper sit uerbū dei, creditibus quidē ei fontē aquæ in uitam æternā dans, infructuosam uero

fici arborem arefaciens, & statim: Et tēporibus Noe iuste diluuiū inducens, uti extingueret pessimū genus eorū qui tunc erant hominum, qui iam fructificare deo non poterant, cum angeli trāsgressores cōmixti fuissent eis, & ut peccata eorū cōpesceret, seruare uero Arcae typum Adae plasmationē, & tēporibus Loth, qui pluerat super Sodomā & Gomorrhā ignē & sulphur de caelo, exemplū iusti iudicij dei, ut cognoscerēt omnes, quoniā omnis arbor quae nō facit fructū excidetur & in ignem mittetur, & in uniuersali iudicio tolerabilius Sodomis utens, q̄ his, qui uiderunt eius uirtutes quas faciebat, & non crediderunt in eū, neq̄ receperunt eius doctrinā. Quēadmodū enim maiorem dedit gratiam per suum aduentum his, qui crediderūt ei, & faciunt eius uoluntatē: sic & maiorem in iudicio habere poenā eos qui nō crediderunt ei significauit, iustus existēs super oēs aequaliter, & quibus plus dedit, plus ab eis exacturus: plus autē nō quod alterius patris agnitionē ostendit, sicut per tot & tanta ostēdimus, sed quia maiorē dominationē paternae gratiae per suū aduentū effudit in humanū genus. Si cui autē non sufficiunt quae praediximus, ad credendū ab uno & eodē patre prophetas missos esse, à quo dominus noster missus est, aperiens aures cordis sui, & Christū Iesum dominū magistrū aduocans audiat dicentē eum, Simile est regnū caelorum regi nuptias facienti filio suo, & mittenti seruos suos, ad cōgregandū eos qui uocati fuerunt ad nuptias: & illis nolentib. obedire, iterū ait, & alios seruos misit, dicens: Dicite his qui sunt uocati, Venite, prandiū meum parauit, tauri & omnia saginata occisa, & omnia parata sunt, uenite ad nuptias. Illi autē abierunt negligētes eum, alij quidē in agrū suū, alij autē ad negotiationē suam. Reliqui uero arripuerūt seruos eius, & alios quidem contumeliose tractauerunt, alios uero occiderunt. Rex autē cum audisset iratus est, & mittens exercitus suos perdidit interfectores illos, & ciuitatē eorum succendit, & dixit seruis suis, Nuptiae quidem paratae sunt, uocati uero nō fuerūt digni. Itē igitur ad exitus uiarū, & quotquot inueneritis cōgregatae ad nuptias. Et exeuntes serui eius cōgregauerūt oēs quotquot inuenerunt bonos & malos, & impletae sunt nuptiae discumbentibus. Introiens autē rex uidere recūbentes, uidit ibi hominem non uestitū ueste nuptiali, & dicit ei, Amice quō uenisti huc nō habens indumentū nuptiarū: Illo autē obmutescente, dixit rex ministris, Tollite eum à pedibus & manibus, & mittite eum in tenebras quae sunt exteriores, ibi erit fletus & stridor dentiū. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi. Manifeste enim per haec uerba sua ostēdit dominus omnia, & quoniam unus rex & dominus omniū pater, de quo & antea dixit, Neq̄ in Hierosolyma iures quoniā ciuitas est magni regis: Et quoniam ab initio nuptias praeparauit, & propter immensam benignitatē per seruos suos uocabat priores ad cōuiuuiū nuptiarū, & ubi illi noluerunt obedire, rur-

sus alios seruos misit conuocans eos, neq̄ sic obedierunt ei, Sed & eos qui uocationem annuntiabant lapidauerunt & occiderunt. Illos quidē mittens exercitus suos & ciuitates illorū succendit: ex omnibus autem uis, id est, ex uniuersis gentibus ad conuiuū nuptiarum filij sui conuocauit, quēadmodū & per Hieremiam ait: Et misi ad uos seruos meos prophetas dicere, Auertimini unusquisq̄ à uia nequissima & meliora facite opera uestra. Et rursus per eundem, Et misi, inquit, ad eos omnes seruos meos prophetas inter diem & ante lucem, & non obedierunt mihi, neq̄ intenderunt aures ipsorum: & dicas eis hunc sermonē, Hoc genus quod non obediuit uocem domini neq̄ recepit disciplinā, defecit fides ex ore ipsorum. Qui igitur nos per apostolos undiq̄ uocauit dominus, hic per prophetas uocabat eos qui olim fuerunt, quēadmodū ex sermonibus domini ostenditur: & nō ab alio aut apostoli, etiā si uarijs gentibus præconabāt, sed ab uno & eodē, alij quidē dominū annūtiabant, alij aut patrē euangelizabant: & alij quidē aduentū prænuntiabant filij dei, alij uero præsentē eū iam his qui longe erāt præconabant. Adhuc etiam manifestauit oportere eū uocatione & iustitiæ operibus adornari, uti requiescat super uos spiritus dei. Hoc est enim indumentū nuptiarū, de quo & Apostolus ait: Nolumus expoliari sed supindui uti absorbeatur mortale ab immortalitate. Qui aut uocati quidē sunt ad cenā dei, & propter malam suam conuersationē non perceperunt spiritū sanctum, proficientur, inquit, in tenebras exteriores. Manifeste autem ostēdens, quod idem ipse rex qui conuocauerit undiq̄ fideles ad nuptias filij sui, & incorruptibile cōuiuū donauerit, iubeat mitti in tenebras exteriores eum, qui non habeat indumentū nuptiarum, hoc est contemptorē. Quē admodum enim in priore testamento nō in multis illorum bene sensit, sic & hic multi uocati, pauci uero electi. Non alius igitur qui iudicat deus, & alius qui cōuocat ad salutē pater. Nec alius quidem qui æternū lumen donat, alius uero qui iubet in exteriores mitti tenebras eos, qui nō habēt indumentū nuptiarū. Sed unus & idē deus pater domini nostri, à quo & prophætæ missi sunt, indignos quidem conuocans propter imensam benignitatem, eos uero qui conuocati sunt inspiciens, si conueniens habeant indumentum, & congruens nuptijs filij sui. Quoniā nihil incōueniens neq̄ malum placet ei. Quemadmodum dominus dixit ei qui curatus fuerat, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid deterius tibi fiat. Qui enim est bonus, & iustus, & mūdus, & immaculatus, neq̄ malum aliquid, neq̄ iniustum, neq̄ abominandum in suo sponsali thalamo sustinebit. Est autem hic pater domini nostri, cuius prouidentia constant omnia, & iussu administrantur omnia: & gratuito quidem donat in quos oportet, secundum autem meritum dignissime attribuit in ingratos, & non sentiētes benignitatem eius, iustissimus retributor:

& propterea ait, Mittens exercitus suos perdidit interfectores illos & ciuitatē illorum incendit. Exercitus autē eius, inquit, quia omnes homines dei, Domini enim est terra, & plenitudo eius, orbis terrae & omnes qui habitant in ea. Et propter hoc Paulus apostolus in epistola quae est ad Romanos ait, Non enim est potestas nisi à deo. Quae autē sunt à deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, damnationē sibi acquirent. Principes enim nō sunt timori boni operis sed mali. Vis autē non timere potestatem, bonum fac, & habebis laudem ex ea: dei enim minister est, tibi ad bonū. Si autē male feceris, time. Nō enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, uindictam in iram ei, qui malum agit. Ideoque subiecti estote non tantū propter iram, sed & propter cōscientiam, Propter hoc enim & tributa penditis, ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruientes. Sed & dominus igitur & Apostoli unum deum patrem annūciabant eum qui legis dationem fecit, qui misit prophetas, qui omnia fecit, & propter hoc ait, Mittens exercitus suos. Quoniā omnis homo secundū quod est homo, plasma ipsius est, licet ignoret deum suum. Omnibus enim ipse ut sint praestat, qui solem suum oriri facit super malos et bonos, & pluit super iustos & iniustos. Et non solum per ea quae praedicta sunt, sed & per parabolam duorum filiorum, quorum iunior luxuriose consumpsit substantiam, uiuens cum fornicarijs, unum & eundē docuit patrē maiori quidem filio ne hedū quidem indulgentē, propter eum autē qui perierat minorem filium suum iubentem occidi uitulum saginatū, & primam ei stolam donantē. Et per parabolam autē eorum operariorū, qui uarijs temporibus in uineam mittebantur, unus & idem dominus ostenditur: uocat alios quidē stantes in initio mundi fabricationis, alios uero post hoc, & alios circa medietatē temporū, & alios progressis iam tēporibus, item alios in fine, ut sint quidem multi operarij secundū sua ipsorum tempora, unus autē qui cōuocat eos paterfamilias: Etenim uinea una, quoniam & una iustitia: & unus dispensator, unus enim spiritus dei qui disponit omnia: similiter autem & merces una, omnes enim acceperunt singulos denarios, imaginem & discretionē regis, agnitionem filij dei quae est incorruptela. Et propter hoc à nouissimis cepit dare mercedem, quoniam in nouissimis temporibus manifestatus, dominus omnibus semetipsum repraesentauit. Et publicanus autē qui in oratione pharisaeum superauit, nō quoniā alterū patrem adorabat, testimoniū accepit à domino, quod sit magis iustificatus, sed quoniam cū magna humilitate sine extollentia & sine iactantia exomologesim eidem deo faciebat. Et duorum autem filiorum parabola, eorum, qui in uineam mittuntur: quorum alter quidem contradixit patri, & postea poenitetur, quādo nihil profuit ei poenitentia, alter autem pollicitus est abire statim, promittens patri, nō abire autē quoniam

quoniam omnis homo mendax, & uelle quidem in promptu adiacet, non inuenit autem perficere: unum & eundem ostendit patrem. Sed & arboris fici parabola, de qua dominus ait: Ecce iam triennium uenio, quærens fructum in hac arbore fici, & non inuenio. Per prophetas aduentum suum significans, per quos uenit aliquotiens exquirēs iustitiæ fructum ab eis, quem non inuenit, aperte manifestauit, & quoniam excidetur arbor fici, propter prædictam causam: & sine parabola autem dicebat ad Hierusalem dominus. Hierusalem Hierusalem quæ interficis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te, quotiens uolui colligere filios tuos sicut gallina pullos suos sub alas, & noluisti, ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Quod enim per parabolam dictum fuerat, Ecce triennium uenio quærens fructum, & manifeste iterum, quoties uolui colligere filios tuos, si non huius aduentum qui per prophetas est intelligamus, erit mendacium. Siquidem semel, & tunc primum uenit ad eos, Sed quoniam & patriarchas qui elegit & nos idem est uerbum dei, & illos semper uisitans per propheticum spiritum, & nos qui undiq; conuocati sumus per suum aduentum, super ea quæ dicta sunt uere hæc dicebat: Multi ab oriente & occasu ueniēt, & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorum, filij autem regni ibunt in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Si igitur hi qui per præconium apostolorū eius, ab oriente & occidente credentes in eum, cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorū recūbent participantes cū eis epulationē, unus & idem deus ostenditur, qui elegit quidem patriarchas, uisitauit uero populum, gentes uero aduocauit.

Ostensio quod homo liber sit, & suæ potestatis, ad hoc ut possit eligere bona uel contraria.

Cap. LXXI

Aliud aut quod ait. Quotiens uolui cōgregare filios tuos, & nolui isti, ueterē legē libertatis hominis manifestauit, quia liberū eum deus fecit ab initio, habentē suā potestātē, sicut & suam animā, ad utendū sententia dei uoluntarie, & non coactum à deo. Vis enim à deo non fit, sed bona sententia adest illi semper. Et propter hoc consiliū quidem bonum dat omnibus. Posuit aut in homine potestātē electionis, quemadmodum & in angelis. Etenim angeli rationabiles, uti hi quidē qui obediunt, iuste bonum sint possidentes, datum quidē à deo, seruatū uero ab ipsis. Qui aut non obedierunt, iuste nō inueniuntur cū bonis, & meritam pœnā percipiēt. Quoniā deus quidē dedit benigne bonum, ipsi uero nō custodierūt diligenter illud, neq; preciosum arbitrati sunt, sed supereminentiā bonitatis contēpserunt. Abijcientes igit bonū & quasi respuentes, merito oēs iustū iudicium incident dei, quēadmodū & apostolus Paulus in epist. quæ est ad Romanos, testificatus est dicēs ita: An diuitias bonitatis eius, & paciētiae, & longanimitatis contēnis, ignorās

A 3. quoni

quoniam bonitas dei in poenitentiam te adducit, Secundum autem duritiam tuam, & cor impoenitens thesaurizas tibi metipsum iram in die irae & reuelationis iudicii dei. Gloria autem & honor, inquit, omni operanti bonum. Dedit ergo deus bonum, quemadmodum & Apostolus testificatur in eadem epistola, & qui operantur quidem illud, gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possint non operari illud. Hi autem qui illud non operantur, iudicium iustum recipient dei, quoniam non sunt operati bonum, cum possint operari illud.

Ostensio quod non natura quidam boni sint, quidam uero mali, & quod in hominis electione sit bonum.

Cap. LXXII

SI autem naturaliter quidam boni, quidam uero mali facti fuissent, necque laudabiles essent quia boni sunt, tales enim facti fuerant. Sed necque illi uituperabiles, & ipsi enim tales fuerant instituti. Sed quoniam omnes eiusdem sunt naturae, & potentes retinere & operari bonum, & potentes rursum amittere id & non facere, iuste etiam apud homines sensatos, quanto magis apud deum, alij quidem laudantur, & dignum percipiunt testimonium electionis bonae & perseverantiae: Alij uero accusantur, & dignum percipiunt damnum, eo quod iustum & bonum reprobauerint. Et ideo propheta hortabantur homines iustitiam agere, bonum quoque operari, sicut per multa ostendimus: quia in nobis sit hoc, & propter multam negligentiam in obliuionem inciderimus, & consilio egeamus bono, propter quod bonus deus praestabit bonum consilium perfectis. Propter hoc autem & dominus luceat lumen uestrum, dicebat, coram hominibus, ut uideant bona facta uestra & glorificet patrem uestrum qui in caelis est. Et attendite uobis ne forte grauentur corda uestra in crapula & ebrietate, & solitudinibus secularibus. Et sint lumbi uestri praecincti, & lucernae ardentes, & uos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur a nuptijs, ut cum uenerit & pulsauerit, aperiatis ei. Beatus seruus ille quem cum uenerit dominus eius, inuenerit ita facientem. Et iterum, Seruus qui scit uoluntatem domini sui, & non facit, uapulabit multum: &, Quid mihi dicitis domine domine, & non facitis quae dico: & iterum, Si autem dicat seruus in corde suo, tardat dominus meus, & incipiat caedere conseruos, & manducare, & bibere, & inebriari, ueniet dominus eius in die qua non sperat, & diuidet eum, & partem eius cum hypocritis ponet: & omnia talia quae liberum, & suae potestatis ostendunt hominem, & quia consilium instruat deus, adhortans nos ad subiectionem sibi, auertens ab incredulitate, non tamen de uolentia cogens. Etenim ipsum euangelium si noluerit quis sequi, licet quidem, non tamen expedit. Inobediencia enim dei, & amissio boni est quidem in hominis potestate: laesionem autem & damnum non quamlibet infert, & propter hoc Paulus ait: Omnia licent, sed non omnia expediunt: & libertatem referens hominis, quas

quapropter & omnia licent, non cogente eum deo: & id nō expedit, ostendens ut non ad uelamen malitiæ abutamur libertate, non enim hoc expedit. Et iterū ait, Loquimini ueritatē unusquisq; cum proximo suo, & omnis sermo malus de ore uestro non exeat, aut turpitude, aut uani loquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent, sed magis gratiarū actio: & Eratis enim aliquando tenebræ, nunc aut lumen in domino, quasi filij lucis non este ambulate, non in comessationib. & ebrietatibus, non in cubilibus & in libidinibus, nō in ira & zelo: & hæc quidem fecistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine domini nostri. Si igitur nō in nobis esset facere hæc, aut nō facere, quā causam habebat apostolus, & multo prius ipse dominus consiliū dare, quædā quidē facere, à quibusdā uero abstinere: Sed quoniā liberæ sententiæ ab initio est homo, & liberæ sententiæ est deus, cuius ad similitudinē factus est, semper consilium datur ei, continere bonū, quod perficitur ex ea quæ est ad deum obedientia, & non tantū in operibus, sed etiā in fide liberum, & suæ potestatis arbitriū homini seruauit dominus dicens, Secundū fidem tuam fiat tibi, propriā fidem hominis ostendens, quoniā suam habet sententiam. Et iterū, Omnia possibilia credenti, & Vade, sicut credidisti fiat tibi. Et omnia talia suæ potestatis secundū fidē ostendunt hominem. Et propter hoc is qui credit ei, habet uitam æternā. Qui aut non credit filio, non habet uitam æternā, sed ira dei manebit super ipsum. Secundum hanc igitur rationē, & suum proprium ostendens dominus, & sui arbitrij ac suæ potestatis hominem significans, dicebat ad Hierusalē. Quotiens uolui congregare filios tuos quēadmodū gallina pullos suos sub alas, & noluisti, quapropter relinquet uobis domus uestra deserta. Qui autem his contraria dicunt, ipsi impotentē introducūt dominū, scilicet quasi non potuerit perficere hoc quod uoluerit. At rursus ignorantem naturam Choicos, ut ipsi dicunt, & eos qui non possunt accipere eius incorruptelam. Sed oportebat, inquit, eum neq; angelos tales fecisse, ut possent transgredi, neq; homines, qui statim ingrati existerent in eum, quoniam rationabiles, & examinatores & iudiciales facti sunt, & non quemadmodum irrationabilia, siue inanimalia, quæ sua uoluntate nihil possunt agere. Sed cum necessitate, & ui ad bonum trahuntur, in quibus unus sensus & unus mos inflexibilis, & sine iudicio, qui nihil aliud esse possunt, præter quàm quod facti sunt. Sic autē nec suaue esset eis quod est bonum, neq; preciosa communicatio dei, neq; magnopere appetendum bonum quod sine suo proprio motu, & cura & studio prouenisset, sed ultro & otiose insitum. Ita ut essent nullius momenti boni, eo quod natura magis, quàm uoluntate tales extiterint, & ultro neum haberent bonum, sed non secundum electionem: Et propter hoc nec hoc ipsum intelligentes, quoniam pulchrum sit quod bonum, neq;

fruentes eo. Quæ enim fruitio boni apud eos qui ignorât? Quæ autem gloria his, qui non studuerint illud? Quæ autem corona his, qui non eam ut uictores in certamine consecuti sunt? Et propter hoc dominus uiolentium dixit regnum caelorum, & qui uim faciunt, inquit, diripiunt illud. Propter hoc autem & Paulus ait ad Corinthios: Non scitis quoniam hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauium: sic currite ut comprehendatis. Omnis autem qui agonizat in omnibus continens est. Ille quidem ut corruptibilem accipiat coronam, nos autem incorruptam. Ego autem sic curro, non in incertum, sed in seruitutem redigo, ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Bonus igitur agonista, ad incorruptelæ agonem adhortatur nos, uti coronemur & preciosam arbitremur coronam, uidelicet quæ per agonem nobis acquiritur, sed non ultro coalitam. Et quanto per agonem nobis aduenit, tanto est preciosior, Quanto autem preciosior, tanto eam semper diligamus. Sed neque similiter diliguntur ea, quæ ultro adueniunt, quæ illa quæ cum multa sollicitudine adinueniuntur. Quoniã igitur pro nobis erat plus diligere deum, cum agone hoc nobis adinuenire, & dominus docuit, & Apostolus tradidit. Et aliàs autem esset uidelicet nostrum insensatum bonum, quod esset inexercitatum. Sed & uidere non tantum nobis esset desiderabile, nisi cognouissemus quantum esset malum non uidere. Et bene ualere autem male ualentis experientia honorabilius efficit, & lucem tenebrarum comparatio, & uitam mortis. Sic & caelestis regnum honorabilius est his qui cognouerunt terrenum. Quanto autem honorabilius, tanto magis diligimus illud. Et si plus illud dilexerimus, clariores erimus apud deum. Pro nobis igitur omnia hæc sustinuit dominus, uti per omnia eruditi in omnibus in futurum simus cauti, & perseveremus in omni eius dilectione rationabiliter edocti diligere deum: deo quidem magnanimitatem præstante in apostasia hominis, homine autem erudito per eam, quemadmodum & propheta ait: Emendabit te abscessio tua: præfiniente deo omnia ad hominis perfectionem, & ad edificationem, & manifestationem dispositionum, uti & bonitas ostendatur, & iustitia perficiatur, & ecclesia ad figuram imaginis filij eius coaptetur, & tandem aliquando maturus fiat homo, in tantis maturescens ad uidendum & capiendum deum.

Quæ causa fuerit, quod non ab initio perfectus factus est homo. Ca. LXXIII
SI autem dicat aliquis. Quid enim? Non poterat ab initio deus perfectum fecisse hominem? Sciat quoniam deus quidem, cum semper sit idem, & innatus, quantum ad ipsum est, omnia possibilia ei. Quæ autem facta sunt ab eo, secundum quod postea facturæ initium habuerunt, secundum hoc & minora esse oportuit eo qui fecerit. Nec enim poterant infecta

infecta esse quæ nuper facta sunt: propter quod autem nõ sunt infecta, propter hoc & ideo deficiunt à perfectõ.

Et secundum quid omnia quæ facta sunt indigent perfectõ, & unde est indigentiã.

Cap. LXXIIII

Secundum enim quod sunt posteriora, secundum hoc & infantilia, & secundum quod infantilia, secundum hoc & insueta, & inexercitata ad perfectam disciplinam. Quæadmodum enim mater potest præstare perfectam escam infanti, ille autem adhuc non potest robustior se percipere escam: sic & deus ipse quidem potens fuit homini præstare perfectionem ab initio, homo autem impotens percipere illam, infans enim fuit. Et propter hoc dominus noster, in nouissimis temporibus recapitulans in seipso omnia, uenit ad nos, non quomodo ipse poterat, sed quomodo illum nos uidere poteramus. Ipse enim in sua inenarrabili gloria ad nos uenire poterat, sed nos magnitudinem gloriæ suæ portare non poteramus, Et propter hoc quasi infantibus ille qui erat panis perfectus patris, lac nobis semetipsum præstitit, quod erat secundum hominem eius aduentus, ut quasi à mamma carnis eius enutriti, & per talem lactationem assueti māducare & bibere uerbum dei, & eum qui est immortalitatis panis, qui est spiritus patris, in nobis ipsis eum continere possimus.

Quid est quod à Paulo dictum est, lac uobis potum dedi, non escam.

Cap. LXXV

ET propter hoc Paulus ad Corinthios ait: Lac uobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis escam percipere: Id est, eum quidem aduentum domini, quem secundum hominem didicistis, nondum autem patris spiritus requiescit super uos propter uestram infirmitatem. Vbi enim sunt zelus & discordia, ait, in uobis & dissensiones, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Hoc est, quoniam nondum spiritus patris erat cum ipsis, propter imperfectionem eorum, & infirmitatem conversationis. Quemadmodum igitur apostolus quidem poterat dare escam, quibus cunctis enim imponebant apostoli manum, accipiebant spiritum sanctum, qui est esca uitæ: illi autem non poterant percipere illud, quoniam infirmum adhuc & inexercitabilem sensum erga deum conversationis habebant: Sic & initio deus quidem potens fuit dare perfectionem homini, ille autem nunc nuper factus, non poterat illud accipere, uel accipiens capere, uel capiens continere. Et propter hoc coinfantiatum est homini uerbum dei, cum esset perfectus, non propter se, sed propter hominis infantiam, sic capax effectus, quemadmodum homo illum capere potuit. Non igitur circa deum impossibile & indigens, sed circa eum, qui nunc nuper factus est homo, quoniam non perfectus erat, Circa deum autem uirtus simul, & sapientia, & bonitas ostenditur. Virtus quidem & bonitas in eo, quod ea quæ nondum erant, uoluntarie constituerit & fecerit, Sapientia uero in eo, quod

apta

apta & consonantia quæ sunt fecerit. Quædam autem propter immensam eius benignitatem augmentum accipientia, & in multum temporis perseverantia infecti gloriam referunt deo, sine invidia donanti quod bonum est. Secundum enim id, quod facta sunt non sunt infecta, secundum id uero, quod perseverant longis æonibus uirtutem infecti assument, deo gratuito donante eis sempiternam perseverantiam. Et sic principalitatem quidem habebit in omnibus deus. Quonia & solus infectus, & prior omnium, & omnibus ut sint, ipse est causa: Reliqua uero omnia in subiectione manent dei. Subiectio autem dei, incorruptelæ perseverantia est, Incorruptelæ autem gloria infecti. Per hanc igitur ordinationem, & huiusmodi conuenientiam, & talis factus, & plasmatus homo secundum imaginem, & similitudinem constituitur infecti dei, patre quidem bene sentiente, filio uero ministrante & formante, spiritu uero nutriente & augente, homine uero paulatim proficiente, & perueniente ad perfectum, id est proximum infecto fieri. Perfectus enim est infectus, hic autem est deus. Oportuerat autem hominem primo fieri, & factum augeri, & auctum corroborari, & corroboratum multiplicari, & multiplicatum conualescere, conualescentem uero glorificari, & glorificatum uidere suum dominum. Deus enim est, qui habet uideri. Visio autem dei efficax est incorruptelæ, Incorruptelæ uero proximum faciet esse deo. Irrationabiles igitur omni modo, qui non expectant tempus augmenti, & suæ naturæ infirmitatem ascribunt deo. Neque enim deum, neque semetipsos scientes, insatiabiles & ingrati, nolentes primo esse hoc quod & facti sunt, homines passionum capaces, sed supergradietes legem humani generis, & antequam fiant homines, iam uolunt similes esse factori deo, & nullam esse differentiam infecti dei, et nunc facti hominis, qui plus irrationabiles sunt, quam muta animalia. Hæc enim non imputant deo, quonia non homines fecit ea, sed unumquodque eo quod factum est, quonia est, gratias agit. Nos enim imputamus ei quonia non ab initio dei facti sumus, sed primo quidem homines, tunc deum dei, quauis deus secundum simplicitatem bonitatis suæ hoc fecerit, ne quis eum putet inuidiosum aut imprestantem. Ego, inquit, dixi dei estis, & filii excelsi omnes. Nobis autem potestatem diuinitatis baiulare non sustinentibus: Vos autem, inquit, sicut homines moriemini. Vtraque referens, & illud quod est benignum suæ donationis, & infirmitatem nostram, & quod essemus nostræ potestatis. Secundum enim benignitatem suam bene dedit bonum, & similes sibi suæ potestatis homines fecit: secundum autem prouidentiam sciuit hominum infirmitatem, & quæ uentura essent ex ea, secundum autem dilectionem & uirtutem uinci factæ naturæ substantiam. Oportuerat autem primo naturam apparere, post deinde uinci & absorbi mortale ab immortalitate, & corruptibile ab incorruptibilitate, & fieri hominem secundum imaginem & similitudinem dei, agnitione accepta boni & mali.

Quæ est agnitio boni & mali, & quæadmodum homo cum indicto audierit fuisset inualuit deus per dicta audientiam meliorem fieri hominem. Cap. LXXVI

Agnitionem autem accepit homo boni & mali. Bonum est autem obedire deo, & credere ei, & custodire eius præceptum, & hoc est uita hominis: quemadmodum non obedire deo malum, & hoc est mors eius. Magnanimitatem igitur præstante deo cognouit homo & bonum obedientiæ, & malum inobedienciæ, uti oculo mentis utrorumque accipiens experimentum, electionem meliorum cum iudicio faciat, & nunquam segnis, neque negligens præcepti fiat dei, & id quod aufert ab eo uitam, id est, non obedire deo, sciens quoniam bonum est, ut cum omni intentione diligenter custodiat. Propter hoc etiam duplices habuit sensus, utrorumque agnitionem habentes, ut electionem meliorum cum disciplina faciat. Disciplinam autem boni quæadmodum habere potuisset, ignorans quod est contrarium: firmior est enim indubitata subiactum apprehensio, quam ea quæ est ex suspitione coniectura. Quemadmodum enim lingua per gustum accipit experimentum dulcis & amari, & oculus per uisionem discernit quod est nigrum ab albo, & auris per auditum differentias sonorum scit: Sic & mens per utrorumque experimentum disciplinam boni accipiens, firmior ad conseruationem eius efficitur, obediens deo, Inobedienciam quidem primum respuens per poenitentiam, quoniam amarum & malum est: deinde ex comprehensione discens, quale sit quod contrarium est bono & dulcedini, ne tenet quidem unquam inobedienciam gustare dei. Si autem utrorumque eorum cognitionem, & duplices sensus cognitionis quis defugiat, latenter semetipsum occidit hominem. Quæadmodum igitur erit deus, qui nondum factus est homo, quomodo autem perfectus nuper effectus? Quomodo autem immortalis, qui in natura mortali non obediuit factori? Oportet enim te quidem primo ordinem hominis custodire, tunc deinde participare gloriæ dei. Non enim tu deum facis, sed deus te facit. Si ergo opera dei es, manum artificis tui expecta, opportune omnia facientem, opportune autem quantum ad te adinet qui efficeris, præsta ei autem cor tuum molle & tractabile, et custodi figuram qua te figurauit artifex, habens in semetipso humorem, ne induratus amittas uestigia digitorum eius. Custodiens autem copaginationem ascendes ad perfectum: ab artificio enim dei abscondetur quod est in te lutum, fabricabit substantiam in te, manus eius liniet te ab intus & a foris auro puro, & argento, & in tantum ornabit te, ut & ipse rex concupiscat speciem tuam. Si uero statim obduratus respuas artem eius, & ingratus existas in eum, quoniam homo factus es, ingratus deo factus simul & artem eius & uitam amisisti. Facere enim proprium est benignitatis dei, fieri autem proprium est hominis naturæ. Si igitur tradideris ei quod est tuum, id est fidem in eum & subiencionem, percipies eius artem, & eris perfectum opus dei. Si autem

autem nō credideris ei, & fugeris manus eius, erit causa imperfectionis in te, qui nō obedisti, sed nō in illo qui uocauit. Ille enim misit qui uocarent ad nuptias, qui autē non obedierunt ei, semetipsos priuauerunt regia cœna. Sed ille qui nō consequitur eam, sibi met suæ imperfectionis est causa. Nec enim lumen deficit propter eos, qui semetipsos excæcauerunt. Sed illo perseverante quale & est, excæcati per suam culpam in caligine cōstituuntur: neq; lumen cū magna necessitate subijciet sibi quēquam, neq; deus cogit eū qui nolit continere eius artē. Qui igitur absterunt à paterno lumine, & trāsgressi sunt legē libertatis, per suam absterunt culpā: liberi arbitrii & suæ potestatis facti. Deus autē omnia præsciens, utrisq; aptas præparauit habitationes, eis quidē qui inquirūt lumen incorruptibilitatis, & ad id recurrūt, benigne donās hoc quod cōcupiscunt lumen: alijs uero id cōtemnentibus & auertētibus se ab eo, et id fugientibus, & quasi semetipsos excæcātibus, cōgruentes lumini aduerfantibus præparauit tenebras, & his qui fugiūt ei esse subiecti, conuenientē subdidit pœnam. Subiectio autē dei requietio est æterna, ut hi qui fugiunt lumen, dignū fugæ suæ habeant locū, & qui fugiunt æternam requiē, congruentē fugæ suæ habeant habitationē. Cum autē apud deum omnia sint bona, qui ex sua sententia fugiūt deum, semetipsos ab omnibus fraudant bonis. Fraudati autē omnibus erga deum bonis, consequēter in dei iustum iudiciū incident. Qui enim fugiūt requiem, iuste in pœna cōuersabuntur: & qui fugerūt lumen, iuste inhabitabunt tenebras. Quemadmodū autem in hoc temporali lumine qui fugiunt illud, ipsos se tenebris mancipant, ita ut ipsi sibi causa fiant, quod destituūtur à lumine, & inhabitāt tenebras, & nō lumen causa est huiusmodi cōuersionis, quemadmodum prædiximus: Sic æternū dei qui fugiūt lumē, quod continet in se omnia bona, ipsi sibi causa sunt ut æternas inhabitent tenebras, destituti omnibus bonis, sibi met ipsi causa huiusmodi habitationis facti. Vnus igitur & idē deus pater, qui quidem cōcupiscētibus eius cōmunicationem, & perseverātibus in subiectione eius, quæ sunt apud se præparata bona: principi autem abscessionis diabolo, & qui cum eo abscesserunt angelis, æternum ignem præparans, in quem mittuntur, inquit dominus, illi qui in sinistra separati sunt.

Quid est quod à Propheta dictum est, Ego deus zelans, faciens pacem & condens mala.

Cap. LXXVII

ET hoc quod à propheta dictum est, Ego deus zelans, faciens pacē, & condens mala, in eos quidem qui pœnitentiam agentes cōuertuntur ad eum faciens pacem, & amicitiam, & unitatē componens. Super eos uero qui pœnitentiam non agunt, sed fugiūt eius lumē, ignem æternum, & exteriores tenebras præparās, quæ quidem sunt mala his qui incidunt in ea, sed bona ex iustitia dei.

Ostenso

Ostensio quoniam non alius est, qui requiem dat pater, alius qui ignem
 præparauit deus. Cap. LXXVIII

Sicutem alius quidē esset qui requiē donat pater, & alius qui ignem
 præparauit deus, fuissent æque differentes & filij, Alius quidem in
 patris regnum mittens, alius uero in æternum ignem. Sed quoniam us-
 nus & idem dominus, separari demonstrauit in iudicio omne genus
 humanum, quemadmodum pastor segregat oues ab hœdis, & alijs qui-
 dem dicit, Venite benedicti patris mei, percipite regnū, quod paratum
 est uobis: alijs uero, Discedite à me maledicti in ignem æternum, quem
 parauit pater meus diabolo & angelis eius: unus & idem pater manife-
 stissime ostenditur, faciens pacem & condens mala, præparans utrisq̃
 quæ sunt apta: quemadmodum & unus iudex utrosq̃ in aptum mittēs
 locum, quemadmodum & in zizaniorum & tritici parabola manifesta-
 uit dominus, dicēs, Quemadmodum colliguntur zizania & in ignem
 mittuntur, sic erit in consummatione seculi, mittet filius hominis ange-
 los suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt
 iniquitatem, & mittent eos in clibanum ignis: illic erit fletus & stridor
 dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris ipsorum. Qui
 ergo regnum præparauit iustis pater, in quod assumpsit filius eius di-
 gnos, mittent hi qui à filio hominis missi sunt angeli, secūdum iussum
 dei. Hic enim in agro suo bonum semen seminauit. Ager autem, inquit,
 seculum est. Cum autem dormirent homines uenit inimicus, & superse-
 minauit zizania inter frumentum & abiit. Ex tunc enim apostata est an-
 gelus hic & inimicus, ex quo zelauit plasma dei, & inimicum illum deo
 facere aggressus est. Quapropter & deus eum quidem qui à semetipso
 zizaniam absconse seminauit, id est transgressionem, quam ipse intulit,
 separauit à sua conuersatione. Eum autem qui negligenter quidem sed
 male accepit inobedientiam, hominem miseratus est, & retorfit inimi-
 citiam per quam inimicum deo facere uoluit, in ipsum inimicitiarū au-
 torem, auferens quidem suam quæ erat aduersus hominē inimicitiam,
 retorquens autem illam, & mittens illam in serpentem, Quemadmodū
 & scriptura ait dixisse serpenti dominum, & inimicitia ponam inter te
 & mulierem, & inter semen tuum & inter semen mulieris. Ipse tuum
 calcabit caput, & obseruabis calcaneum eius: Et inimicitiam hanc domi-
 nus in semetipsum recapitulauit, de muliere factus homo, & calcans
 eius caput, quemadmodum in eo qui ante hunc est libro ostendimus.
 Quoniam angelos quosdam dixit diabolos, quibus æternus ignis præ-
 paratus est, Et rursus in zizanijs ait, Zizania sunt filij maligni, necessa-
 rium est dicere, quoniam omnes qui sunt abscessionis ascripsit illi, qui
 princeps est huius transgressionis: sed non ille quidem natura aut ange-
 los, aut homines fecit. Nihil enim in totum diabolus inuenitur fecisse,

B uide

videlicet cum & ipse creatura sit dei, quemadmodū reliqui angeli. Omnia enim fecit deus, quēadmodū & Dauid ait, de omnibus huiusmodi, Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse praecepit & creata sunt.

Quare angeli, diaboli & filij nequitiae dicti sunt. Cap. LXXIX
Cum igitur à deo omnia facta sint, & diabolus sibimetipso, & reliquis factus est abscessionis causa, iuste scriptura eos qui in abscessione perseverant semper filios diaboli, & angelos dixit maligni. Filius enim, quēadmodū & quidam ante nos dixit, dupliciter intelligitur, Alius quidem secundum naturā, eo quod natus sit filius. Alius autē secundū id quod factum est reputatur filius, licet sit differentia inter natū & factum. Quoniam ille quidē ex eo natus est, ille autē ab ipso factus est, siue secundum conditionem, siue secundum doctrinae magisterium. Qui enim ab aliquo edoctus est uerbo, filius docentis dicitur, & ille eius pater. Secundum igitur naturā, quae est secundū conditionem, ut ita dicam, omnes filij dei sumus, propter quod à deo omnes facti sumus. Secundum autē dicto audientiam, & doctrinā, non omnes filij dei sunt, sed qui credunt & faciunt eius uoluntatē. Qui autē non credunt, & non faciunt eius uoluntatem, filij & angeli sunt diaboli, secundū id quod opera diaboli faciunt. Quoniā autē ita se habet hoc, in Esaia dixit: Filios genui & exaltaui, ipsi autē me spreuerunt. Et iterum quae dicit, filios alienos eos, ita: Filij alieni mentiti sunt mihi: secundū naturā filij sunt, propter hoc quod ab eo facti sunt, secundum autem opera non sunt filij.

Quid illi, & ob quam causam, Progenies uiperarum, qui non obediunt Euangelio.

Cap. LXXX

Quemadmodum enim in hominibus indico audientes patribus filij abdicati, natura quidem filij eorum sunt, lege uero alienati sunt, non enim heredes fiunt naturalium parentū: eodem modo apud deum qui non obediunt ei, abdicati ab eo deserunt filij eius esse, unde nec hereditatē eius percipere possunt, quemadmodū Dauid ait, Alienati sunt peccatores ab utero, ira eis secundum similitudinem serpentis. Et propter hoc quos sciebat hominum esse progeniem, dixit sic, progeniem uiperarum, secundum similitudinem horum animalium, in uarietate ambulantes, & laedentes reliquos. Attendite enim, inquit, à fermento pharisaeorum, & sadduceorum. Sed & de Herode dicens: Dicite, inquit, uulpi huic, nequam astutiā eius & dolum significans. Quapropter Dauid propheta ait: Homo in honore positus, assimilatus est iumentis. Et iterum Hieremias ait, Equi furētes circa foeminas facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. Et Esaia in Iudaea praekonans, & cum Israel disputans, principes Sodomorū, & populū Gomorrhæ dicebat eos. Similes enim Sodomitis transgressione, & eadē quae illi fecerunt peccata, esse apud eos significans, propter similitudinem eodem uocabulo uocās

uocans eos, & quia nō natura essent sic facti à deo, sed qui possent & iuste agere, idem dicebat, consiliū eis dans, Lauamini, mūdi estote, auferite nequitas ab animis uestris, ante oculos meos, quiescite ab iniquitatibus uestris. Scilicet quoniā idem ipsi cū transgredērētur & peccarent, eandem quā Sodomitæ perceperunt obiurgationē. Cū enim cōuerterentur, & pœnitentiā agerent, & quiescerent à malitia, filij poterant esse dei, & hæreditatē cōsequi incorruptæ læ quæ ab eo præstatur. Secundū hanc igitur rationē, angelos diaboli, & filios dixit maligni, qui diabolo credunt, & ea quæ sunt eius, agunt. Qui quidē ab initio omnes ab uno deo facti sunt, Verum quādo credunt, & subiecti esse deo perseverant, & doctrinā eius custodiūt, filij sunt dei: Cum autē abscesserunt, & transgressi fuerunt, diabolo ascribuntur principi, & qui primo sibi, tunc & reliquis causa abscessionis factus est. Quoniam autē multi quidem domini sermones, unum autem & eundem omnes annuntiant patrē factorem mūdi huius, oportebat & nos propter eos qui in multis erroribus cōtinentur, per multa cōfutare, si quo modo possent per multa confutati ad ueritatē cōverti & saluari. Necessariū est autē, cōscriptioni huic consequenti, post domini sermones subiungere Pauli quoq; doctrinam, & examinare sententiā eius, & Apostolū exponere, & quæcūq; ab hæreticis in totū non intelligentibus quæ à Paulo dicta sunt, alias acceperunt interpretationes, explanare, & dementiā insensationis eorū ostendere. Et ab eodē Paulo, ex quo nobis quæstiones inferunt, manifestare illos quidē mendaces, Apostolum uero prædicatōrē esse ueritatis, & omnia consonantia ueritatis præconio docuisse, unum deum patrē eum, qui locutus sit ad Abraham, qui legis dationem fecerit, qui prophetas præmisserit: qui nouissimis tēporibus filium suum miserit, salutē suo plasmati donās, quod est carnis substātia. Reliquos igitē sermones domini quos quidā non per parabolas, sed simpliciter ipsis dictionibus docuit de patre, & expositionē epistolarū beati Pauli apostoli in alio libro disponentes, integrū tibi opus exprobrationis & euerisionis falso cognominatæ agnitionis præstante deo præuenimus, & nos ipsos & te ad cōtradictionem omnium hæreticorum in quinque exercentes libris.

ARGVMENTVM IN QVINTVM LIBRV M PER
DES. ERASMV M ROTERODAMVM.

IN hoc quinto libro quum multa scripturarū loca diligēter explicentur, quædā tamen insunt, quæ nisi quis cōmode interpretetur, nō satis cōgruere uidentur cū his dogmatibus, quæ hoc tēpore præscribit ecclesia. Probat enim Iustini martyris sententiā, qui dixerit satanā nusquā ausum dicere blasphemiam aduersus deū, priusquam aduenisset in terras

dominus, eo quod nondum cognosceret damnationem suam. In altero loco uidetur sentire animas exutas corpore, non statim frui glorificante uisione dei, sed abditas feruari in diē resurrectionis. De purgatorio nulla mentio, quin potius uidetur duplicem sentire resurrectionē, primum animarum, mox corporum: sic enim loquitur in calce operis. Quum enim dominus in medio umbræ mortis abierit, ubi animæ mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit, & post resurrectionem assumptus est, manifestū est, quia & discipulorū eius, propter quos & hæc operatus est dominus, animæ abibunt in inuisibilem locum definitū eis à deo, & ibi usq; ad resurrectionem cōmorabuntur, sustinentes resurrectionem: post recipientes corpora & perfecte resurgētes, hoc est corporaliter, quemadmodum dominus resurrexit, sic uenient ad conspectum dei. Hactenus Irenæus, in quibus, quum ait, Post recipiētes corpora, & perfecte resurgentes, subindicat aliquam animarum resurrectionem imperfectam ante recepta corpora. Rursum quum ait, Sic uenient ante cōspectum dei, significat animas non recipi in gloriā cœlestem ante resurrectionē corporū: in quo errore fuisse uidetur Ioannes pontifex Romanus, eius nominis uigesimus, coactus opera Theologorum Parisiorum ad palinodiam, coram Galliarum rege Philippo, nō sine buccina, quod indicat Ioannes Gerson in sermone de pascha. Quin & Hieronymus alibi testatur eum sensisse cum Chiliaistis, quum aliās, tum enarrans Ezechielis cap. trigessimū sextū. Sed in huiusmodi multis ueteres illi cū candore, nonnunquam & cum uenia legēdi sunt, quod hæc tum temporis nondum in quæstionem uenerant, aut si uenerant, nōdum excussis scripturis ecclesia super his suam sententiam clara uoce pronunciarat. In prima quidem præfatione dubitabamus, utrum Græce scripsisset Irenæus an latine, nec adhuc certum aliquid habemus, Nisi quod Hieronymus, eo loco quem modo citauimus, testatur eum fuisse Græcū, quanquam & hic dubitare licet, utrum natione Græcum dixerit, an scriptorē Græcum. Sed apparet illum de scriptura sensisse, quum illum copulat cum Apollinare, quem constat Græce scripsisse. Verba Hieronymi sic habent, Quod & multi nostrorū & præcipue Tertulliani liber, qui inscribitur, de spe fidelium, & Lactanti institutionum uolumen septimum pollicetur, & Victorini Pictabionensis episcopi crebrę expositiones, & nuper Seuerus noster in dialogo, cui Gallo nomē imposuit, Et, ut Græcos nominem, & primū extremumq; cōiungam, Irenæus & Apollinaris. Hæc Hieronymus. Aduuant hanc opinionē tituli librorum Græci. Tantum obstrepat, quod uersus aliquot Græcos admixtos uidemus illius libris, quod ab autore fit usitate, ab interprete non item: tum quod nullus indicauit interpretis nomen. Bene uale lector.

D. IRENAEI EPISCOPI

LVGDVNENSIS LIBER QVINTVS.

IRADUCTIS diligentissime omnibus hæreticis in quatuor libris, qui sunt tibi ante hunc à nobis æditi, & doctrinis ipsorum manifestatis, euersis quoque his, qui irreligiosas adinuenerunt sententias, aliquid quidem ex propria uniuscuiusque illorum doctrina, quæ in suis conscriptis reliquerunt, aliquid autem & ratione, uniuersis ostensionibus procedente, & ueritate ostensa & manifestato præconio ecclesiæ, quod propheta quidem præconizauerunt, quemadmodum demonstrauimus, perfecit autem Christus, apostoli uero tradiderunt, à quibus ecclesia accipiens, per uniuersum mundum sola bene custodiens, tradidit filiis suis: Quæstionibusque omnibus solutis, quæ ab hæreticis nobis proponebantur, & apostolorum doctrina explanata, & manifestatis pluribus, quæ à domino per parabolas & dicta sunt & facta: In hoc libro quinto, qui est de traductione operis uniuersi, et euatione falso cognominatæ agnitionis, & reliquis doctrinis domini nostri, & ex apostolicis epistolis conabimur ostensiones facere, quemadmodum postulasti à nobis obedientibus tuo præcepto: quoniam & in administratiõe sermonis positi sumus, & omni modo elaboramus secundum nostram uirtutem plurima tibi quidem in subsidium præstare aduersum contradictiones hæreticorum, errantes autem retrahere, & conuertere ad ecclesiam dei, Neophytorum quoque sensum confirmare, ut stabilem custodiant fidem, quæ bene custodita ab ecclesia acceperunt, ut nullo modo transuertantur ab his, qui male docere eos, & abducere à ueritate conantur. oportebit autem te omnesque lecturos hanc scripturam, impensius legere ea quæ à nobis prædicta sunt, ut & argumenta ipsa scias, aduersus quæ contradictiones facimus. Sic enim & legitime eis contradices, & de præparato accipies aduersus eos contradictiones, illorum quod sententias per coelestem fidem uelut stercora abiiciens, solum autem uerum & firmum magistrum sequens uerbum dei Iesum Christum dominum nostrum: qui propter immensam suam dilectionem factus est quod sumus nos, uti nos perficeret esse, quod est ipse. Non enim aliter nos discere poteramus quæ sunt dei, nisi magister noster uerbum existens, homo factus fuisset. Neque enim alius poterat enarrare nobis quæ sunt patris, nisi proprium ipsius uerbum. Quis enim alius cognouit sensum domini? Aut quis alius eius consiliarius factus est? Neque rursus nos aliter discere poteramus, nisi magistrum uidentes, & per auditum nostrum uocem eius percipientes, uti imitatores quidem

operum, factores autem sermonū eius facti, cōmunionē habeamus cum ipso, à perfecto & eo qui est ante omnem conditionē augmentum accipientes: qui nūc nuper facti sumus, à solo optimo & bono, & ab eo qui habet donationem incorruptibilitatis, in eam quæ est ad eum similitudinem facti. Prædestinati quidem ut essemus qui nondū eramus, secundū præscientiam patris, facti autē initium facturæ accepimus in præcognitis temporibus, secundum ministratiōem uerbi, qui est perfectus in omnibus, quoniam uerbum potens, & homo uerus, sanguine suo rationaliter redimens nos, redemptionem semetipsum dedit pro his, qui in captiuitatem ducti sunt. Et quoniam iniuste dominabatur nobis Apostasia, & cum natura essemus dei omnipotentes, alienauit nos contra naturam, suos proprios faciens discipulos, potens in omnibus. dei uerbum, & non deficiens in sua iustitia, iuste etiam aduersus ipsam conuersus est Apostasiam, ea quæ sunt sua redimens ab ea: non cum ui, quemadmodum illa initio dominabatur nostri, ea quæ nō erant sua infatigabiliter rapiens, sed secundū suadelam: quæadmodum decebat deum suadentem, & nō uim inferentē accipere quæ uellet, ut neq; quod est iustū confringeretur, neq; antiqua plasmatio dei deperiret. Suo igitur sanguine redimente nos domino, & dante animā suā pro nostra anima, et carnē suam pro nostris carnibus, & effundēte spiritū patris in aduentionē & cōmunionem dei & hominum, ad homines quidem deponente deum per spiritum, ad deum autem rursus imponēte hominem per suam incarnationem, & firme, & uere in aduentu suo donante nobis incorruptelam, per cōmunionem quæ est ad deum, perierunt omnes hæreticorū doctrinæ. Vani enim sunt qui putatiue dicunt eum apparuisse: nō enim putatiue hæc, sed in substantia ueritatis siebant. Si autem cum homo nō esset, apparebat homo, neq; quod erat uere perseuerauit spiritus dei, quoniam inuisibilis est spiritus. Neq; ueritas quædam erat in eo. Non enim illud erat, quod uidebatur. Prædiximus autē quoniam Abraham & reliqui prophætæ, prophetice uidebant eum, id quod futurum erat per uisionē prophetantes. Si igitur & nunc talis apparuit, non existens quod uidebatur, quædam prophetica uisio facta est hominibus, & oportet alium expectare aduentum eius, in quo talis erit, qualis nunc uisus est prophetice. Ostendimus autem quoniam idem est, putatiue dicere eum uisum, & nihil ex Maria accepisse. Neq; enim esset uere sanguinem & carnem habens, per quam nos redemit, nisi antiquam plasmationem Adæ in semetipsum recapitulasset. Vani igitur qui à Valentino sunt hoc dogmatizantes, uti excludant salutem carnis, & reprobent plasmationem dei. Vani autem & Ebionæi, unionem dei & hominis per fidem non recipientes in suā animā, sed in ueteri generationis perseuerantes firmēto, neq; intelligere uolentes, quoniam spiritus sanctus aduenit in Mariam, &

& uirtus altissimi obumbravit eam, quapropter & quod generatū est, sanctum est, & filius altissimi dei patris omnium: qui operatus est incarnationem eius, & nouam ostendit generationē: uti quēadmodum per priorem generationē mortem hæreditauiimus, sic per generationē hanc hæreditarem uitam. Reprobant itaq; hi commixtionē uini cœlestis, & sola aqua secularis uolunt esse, non recipientes deum ad commixtionem suam: perseuerāt autem in eo qui uictus est Adam, & proiectus est de paradiso: non contemplantes, quoniam quemadmodum ab initio plasmationis nostræ in Adam, ea quæ fuit à deo inspiratio uitæ, unita plasmati animauit hominem, & animal rationabile ostendit: sic in fine uerbum patris, & spiritus dei, ad unitus antiquæ substantiæ plasmationis Adæ, uiuentem & perfectum efficit hominem, capiētem perfectum patrem, ut quemadmodum in animali omnes mortui sumus, sic in spiritali omnes uiuificemur. Non enim effugit aliquando Adam manus dei, ad quas pater loquens, dicit, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et propter hoc in fine non ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed ex placito patris manus eius uiuum perfecerūt hominem, uti fiat Adam secundum imaginem & similitudinem dei. Vani autem & qui in aliena dicunt deum uenisse, uelut aliena concupiscentē, uti eum hominem qui ab altero factus esset exhiberet ei deo, qui neq; fecisset, neq; cōdidisset, sed & qui desolatus esset ab initio à propria hominum fabricatione. Non ergo iustus aduentus eius, qui secundum eos aduenit in aliena, neq; uere redemit nos sanguine suo, si nō uere homo factus est, restaurans suo plasmati, quod dictum est, In principio factū esse hominem secundum imaginem & similitudinem dei, non aliena in dolo diripiens, sed sua propria iuste & benigne assumens. Quantum at tinet quidem ad apostasiam, iuste suo sanguine redimēs nos ab ea, quantum autem ad nos, qui redēpti sumus, benigne. Nihil enim illi ante dedimus, neq; desiderat aliquid à nobis, quasi indigens. Nos autem indigentis eius quæ est ad eum communionis. Et propterea benigne effudit semetipsum ut nos colligeret in sinu patris. Vani autem omnimodo, qui uniuersam dispositionē dei contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem eius spernunt, dicentes non eam capacem esse incorruptibilitatis. Sic autē secundum hæc uidelicet, nec dominus sanguine suo redemit nos, neq; calix eucharistiæ communicatio sanguinis *Eucharistia* eius, neq; panis quē frangimus cōmunicatio corporis eius est. Sanguis enim non est, nisi à uenis & carnibus, & à reliqua quæ est secundum hominē substantia, qua uere factū uerbum dei, sanguine suo redemit nos. Quemadmodum & Apostolus eius ait: In quo habemus redemptionem, per sanguinem eius, & remissionem peccatorū. Et quoniam membra eius sumus, & per creaturam nutrimur: creaturam autem ipse nobis

praestat, solem suum oriri faciens, & pluens quemadmodum uult: eum
 calicem qui est creatura, suū corpus cōfirmavit, ex quo nostra auget cor
 pora. Quādo ergo & mixtus calix, & factus panis percipit uerbum dei,
 fit eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur & con
 sistit carnis nostrae substantia: quomodo carnem negant. capacem esse
 donationis dei, qui est uita aeterna, quae sanguine & corpore Christi
 nutritur, & membrum eius, quemadmodum & apostolus ait, in ea quae
 est ad Ephesios epistola, Quoniā membra sumus corporis eius, de car
 ne eius, & de ossibus eius: non de spiritali aliquo, & inuisibili homine di
 cens haec, Spiritus enim neque ossa, nec carnes habet: sed de ea dispositio
 ne quae est secundū hominē, quae ex carnibus, & neruis & ossibus con
 sistit, quae de calice, qui est sanguis eius nutrit, & de pane qui est corpus
 eius augetur. Et quemadmodū lignum uitis depositum in terra, suo fru
 ctificat tempore, & granum tritici decidens in terram, & dissolutū mul
 tiplex surgit, per spiritum dei, qui continet omnia, quae deinde per sa
 pientiam in usum hominibus ueniunt, & sanguis Christi: sic & nostra
 corpora ex ea nutrita & reposita in terrā, & resoluta in ea resurgēt in suo
 tempore uerbo dei resurrectionem eis donāte, in gloriā dei patris. Qui
 huic mortali immortalitatē circumdat, & corruptibili incorruptelā gra
 tuito donat: quoniā uirtus dei in infirmitate perficitur: ut non quasi ex
 nobis ipsis habentes uitam, inflemur aliquando & extollamur aduersus
 deum, ingrati mentem accipientes, experimento autē discentes, quo
 niam ex illius magnitudine, & nō ex nostra natura habemus in aeternū
 perseverantiam: neque ab ea quae est circa deum gloria, sicuti est frustra
 mur aliquādo, neque nostrā naturam ignoremus: sed ut sciamus, & quid
 deus potest, & quid homo beneficii accipit, & non erremus aliquando
 à uera comprehensione eorum quae sunt, & quemadmodum sunt, id est
 dei & hominis. Et nunquid forte quemadmodum praediximus, pro
 pter hoc passus est deus fieri in nobis resolutionem, ut per omnia eru
 diti, in omnibus simus diligentes, neque deum, neque nosmetipsos igno
 rantes. Manifestissime autem apostolus ostendit, quoniam traditus est
 suae infirmitati homo, ne elatus aliquando excideret à ueritate, in se
 cunda quae est ad Corinthios dicens, Et ut sublimitate reuelationum
 non superextollar, datus est mihi stimulus carnis, angelus satanae, uti
 me colaphizet, Et super hoc ter dominum rogauī, ut absistat à me, & di
 xit mihi, Sufficit tibi gratia mea, Nam uirtus in infirmitate perficitur.
 Libenter enim gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uir
 tus Christi. Quid ergo? dicet enim aliquis, Voluit ergo dominus Apo
 stolum suum sic colaphizari? & talem sustinere infirmitatē? Etiam dicit
 uerbū, Virtus enim in infirmitate perficitur, meliorē efficiens hunc, qui
 per suam infirmitatē cognoscit uirtutem dei. Quemadmodū enim didi
 cisset

cisset homo, quoniam ipse quidem infirmus, & natura mortalis, Deus aut immortalis et potens, nisi id quod est in utroque didicisset experimēto: Suam enim infirmitatē discere per sustinētiam, nihil est malum: magis autem & bonū est non oberrare in natura sua. Extolli autem aduersus deum, & præsumptionem suæ gloriæ assumere, ingratum reddens hominem, multum mali inferebat ei, ut ueritatem simul & dilectionem auferret ab eo eam, quæ est ad deum qui fecit eum. Vtrorunque autē experientia ueram quæ est de deo & homine agnitionem indidit ei, & auxit eius erga deum dilectionē. Vbi autem augmentū est dilectionis, ibi maior gloria dei uirtute perficitur, his qui diligunt eum. Refutant igitur potentiam dei, & non contemplantur quod est uerum, qui infirmitatem intuentur carnis, uirtutem autem eius qui suscitāt eam à mortuis, non contemplantur. Si enim mortale non uiuificat: & corruptibile nō reuocat ad incorruptelam, iam nō potens est deus. Sed quoniam potens est in his omnibus, de initio nostro contemplari debemus, Quoniam sumpsit deus limum de terra, & formauit hominem. & quidem multo difficilius, & incredibilius est, ex non existentibus ossibus, & neruis, & uenis, & reliqua dispositione quæ est secundum hominem facere ad hoc ut sit, & quidem animalem & rationabilem facere hominem: quàm quod factum est, & deinde solutum est in terram, propter causas quas prædiximus, rursus redintegrare: licet in illa cesserit, unde & initio eum qui non erat fecit ut esset, quando uoluit: multo magis eos qui iam fuerunt, rursus restituet uolens, in eam quæ ab eo datur uitam. Inuenietur autem perceprix & capax caro uirtutis dei, quæ ab initio percepit artem dei, & aliud quidem factum est oculus uidens, aliud auris audiens, aliud manus palpans & operans, aliud nerui undique condensi, & continentēs membra, aliud arteriæ & uenæ, sanguinis & spiritus transitoria. Aliud uero in uiscera diuersa. Aliud sanguis, copulatio animæ & corporis. Quid enim? Non est numerum dicere uniuersæ fabricationis, quæ est secundum mēbra hominis, quæ non ex alia facta est, sed ex magna sapientia dei. Quæ autem sapientia participant deum, participant & uirtutum eius. Non igitur exors caro sapientiæ & uirtutis. Nam uirtus eius quæ uitam præstat in infirmitate perficitur, id est in carne. Dicant autem nobis qui dicunt non esse capace[m] carnem illius uitæ quæ datur à deo, utrum uiuentes nunc, & participantes uitam dicant hæc, an in totum uitæ quidem habentes nihil, mortuos autem semetipsos in præsentī confitebuntur. Et si quidē mortui, quomodo & mouētur, & loquuntur, & reliqua faciunt, quæ non mortuorum sed uiuorum sunt opera: Si autem uiuunt nunc, & totum illorum corpus participat uitæ, quo modo audent dicere non esse carnem participatricē uitæ, confitentes habere se uitam in præsentī? Simile est quemadmodum si quis spongiam aquæ plenam

tenens

tenens uel faculam ignis, nō posse participare aquae dicat spongiā, neq̄
 faculam igni. Eo modo & hi uiuere se dicentes, & in suis membris exul-
 tantes, postea sibi metipsis cōtrarij existentes, dicunt non esse membra
 ipsorum percapabilia uitae. Si autē hęc quae est temporalis uita, cum sit
 multo infirmior, q̄ illa aeterna uita, tamen tantum potens est, ut uiuifi-
 cet nostra membra mortalia, cur illa quae est aeterna uita, non uiuificabit
 eam carnē quae iam meditata, & assuescit portare uitam? Quoniam autē
 participatrix uitae sit caro, ad hoc quod uiuet ostenditur: uiuit enim in
 quantū deus uult uiuere. quoniā autem & deus potens est praestare uita-
 tam nobis qui uiuimus, & dominus itaq̄ cū sit potens uiuificare plasa-
 ma suū, & caro cū possit uiuificari, quid superest quod prohibeat eam
 percipere incorruptelam, quae est longa & sine fine à deo attributa uita?
 Latent autem semetipsos, qui alterum affingunt patrem, & bonū eum
 uocant, infirmum & inutilem & negligentē inferentes eum, ut non dia-
 camus quoniam liuidum & inuidum in eo quod dicant non uiuificari
 ab eo nostra corpora. Cū enim dicant ea quae omnibus sunt manifesta,
 quoniam perseuerāt immortalia, ut puta spiritus & anima, & quae sunt
 alia, quoniam uiuificantur à patre, illud autē quod non aliās uiuificatur,
 nisi illi deus praestet uitam, de reliquo aut impotentē & infirmum osten-
 dit patrem ipsorum, aut inuidum & liuidum. Demiurgo enim & hic ui-
 uificante mortalia corpora nostra, & resurrectionem eis per prophetas
 promittente, quemadmodū ostendimus, quis potentior & fortior &
 uere bonus ostenditur? Vtrum Demiurgus, qui totū uiuificat hominē,
 an falso cognominatus ipsorum pater? Qui equidem quae sunt natura
 immortalia, quibus autem opus est ab eo adiutorio ut uiuant, non uiuifi-
 ficans benigne, relinquens illa negligenter in mortē. Vtrum ergo & his
 uitam pater ipsorum cum non possit, nō praestat, an cum possit? Si qui-
 dem cum non possit, non iam potens est neq̄ perfectus super Demiur-
 gum. Demiurgus enim praestat, quemadmodum adest uidere, quod ille
 non potest praestare. Si autem cum possit praestare, non praestat, iam nō
 bonus ostenditur, sed inuidus & malignus pater. Si autē & causam ali-
 quam dixerint, per quam non uiuificat corpora pater ipsorū, ipsam cau-
 sam maiorem necesse est apparere quā patrem obtinentē benignitatē
 eius: & infirmabitur benignitas eius, propter causam eam, quae ab ipsis
 dicitur. Quoniā autē possunt corpora percipere uitam, omnibus uidere
 est. Viuunt enim in quātum ea deus uult uiuere, & iam non possunt dis-
 cere, quod minime ualeāt uitam capere. Si igitur propter necessitatē, &
 causam aliam quandā nō uiuificant, quae possunt participare uitam, erit
 necessitati & causae seruiens pater ipsorum, & nō iam liber & suae pote-
 statis in sentētia. Quoniā autē multo tempore perseuerabant corpora in
 quantū placuit deo bene habere, legant scripturas, & inuenient eos qui
 ante

ante nos fuerunt, septingentos & octingentos, & noningentos annos
supergressos: & cōsequebantur corpora ipsorū, longinquitatē dierum,
& participabāt uitam, in quantū ea deus uiuere uolebat. Quid autem de
illis dicemus? Quoniam quidē Enoch placēs deo in quo placuit corpo-
re translatus est, translationem iustorum prēmōstrans. Et Helias sicut
erat in plasmatis substantia assumptus est, assumptionē patrū prophe-
tās: & nihil impedit eos corpus in trāslatione, & assumptione eorū. Per
illas enim manus, per quas in initio plasmati sunt, per ipsas & assumpti-
onem & translationem acceperunt. Assuetæ em̄ erant in Adam manus
dei coaptare, & tenere, & baiulare suū plasma, et ferre & ponere, ubi ipse
uellent. Vbi ergo primus positus est homo scilicet in paradiso, quemad-
modum scriptura dicit: Et plantauit deus paradysum in Edem contra ori-
entem, & posuit ibi hominem quē plasmauit, & inde proiectus est in
hunc mundū non obediens. Quapropter dicunt presbyteri, qui sunt as-
postolorū discipuli, eos qui translati sunt, illuc translatos esse, iustis em̄
hominibus & spiritum habentibus pręparatus est paradysus, in quem
& Paulus apostolus asportatus audiuit sermones inenarrabiles, quantū
ad nos in pręsenti: & ibi manere eos qui translati sunt usq; ad consum-
mationē conspicantes incorruptelam. Si autem quis impossibile extis-
met tantis temporibus permanere homines, & Heliam non in carne as-
sumptum, consumptam autē carnem eius in igneo curru, intendat quo-
niam Ionas quidem in profundum proiectus est, & in uentrem Ceti ab-
sorptus, saluus iterum exputus est terrę, iussu dei. Ananias etiā, & Aza-
rias, & Mizaël missi in caminum ignis septuplum exardentem, neq; no-
citi sunt aliquid, neq; odor ignis inuentus est in eis. Qui igit̄ affuit illis
manus dei, & inopinata, & impossibilia naturę hominum in eis perfici-
ens, quid si in his qui translati sunt effecit aliquid inopinatum, deserui-
ens uoluntati patris? Hęc est autem filius dei, quemadmodum scriptu-
ra ait dixisse Nabuchodonosor regem, Nōne tres uiros misimus in ca-
minū, & ecce ego uideo quatuor deambulantes in medio ignis, & quar-
tus similis filio dei. Neq; igitur natura alicuius eorū quę facta sunt, neq;
infirmitas carnis fortior erit super uoluntatem dei. Non enim deus his
quę facta sunt & subiecta sunt deo, & omnia seruiunt uoluntati eius.
Quappter & dominus ait: Quę impossibilia sunt apud homines, pos-
sibilia sunt apud deum. Quemadmodum igitur his qui nunc sunt homi-
nibus ignorantibus dispositionem dei incredibile et impossibile uidere
tur tantos annos aliquem hominē posse uiuere, & uixerunt hi qui ante
nos fuerūt, & uiuunt qui translati sunt ad exēplū longitudinis dierū, &
de uentre Ceti, & de camino ignis saluos exisse, & tamē exierūt educti
uelut manu dei, ad ostensionē uirtutis eius: Sic & nunc quāuis quidam
ignorantes uirtutē & promissionē dei cōtradican̄ suę salutis, impossi-
bile

bile existimantes posse deum suscitantem corpora in sempiternū per se-
 uerationem eis donare, nō tamen incredulitas talium euacuauit fidem
 dei. Glorificabitur autē deus in suo plasmate, cōforme illud & cōsequēs
 suo puero adaptans. Per manus enim patris, id est, per filiū & spiritum
 fit homo secundū similitudinē dei, sed non pars hominis. Anima au-
 tem & spiritus pars hominis esse possunt, homo autem nequaquā: per-
 fectus autem homo cōmixtio & adunitio est animæ assumentis spiritū
 patris, & admixtæ in carne quæ est plasmata secundū imaginē dei. Pro-
 pter quod & Apostolus ait, Sapientiā loquimur inter perfectos, Perfe-
 ctos dicens eos, qui perceperunt spiritū dei, & omnibus linguis loquū-
 tur per spiritū dei, quemadmodū & ipse loquebatur. Quemadmodum
 & multos audiuius fratres in ecclesia prophetica habentes charisma-
 ta, & per spiritum uniuersis linguis loquentes, & abscoisa hominum in
 manifestum producentes ad utilitatē, & mysteria dei enarrātes, quos &
 spirituales Apostolus uocat, secundum participationē spiritus existen-
 tes spirituales, sed nō secundum defraudationē & interceptionē carnis,
 & nude hoc ipsum solum. Si enim substantiā tollat aliquis carnis, id est
 plasmatis, & nude id ipsum solum spiritum intelligat, iam non spiritua-
 lis homo est quod est tale, sed spiritus hominis aut spiritus dei. Cū autē
 spiritus hic cōmixtus animæ unitur plasmati, propter effusionem spiri-
 tus spiritualis & perfectus homo factus est, & hic est qui secundū ima-
 ginem & similitudinē factus est dei. Si autē defuerit animæ spiritus, ani-
 malis est uere, qui est talis, & carnalis derelictus imperfectus erit, imagi-
 nem quidē habens in plasmate, similitudinē uero non assumens per spi-
 ritum. Sicut autē hic imperfectus est, sic iterū si quis tollat imaginem, &
 spernat plasma, iam nō hominē intelligere potest, sed & partē aliquam
 hominis, quemadmodum prædiximus, uel aliud aliquid præter homi-
 nem. Neq; enim plasmatio carnis ipsa secundū se homo perfectus est,
 sed corpus hominis & pars hominis. Neq; enim & anima ipsa secundū
 se homo, sed anima hominis & pars hominis. Neq; spiritus homo, spi-
 ritus enim & nō homo uocatur. Cōmixtio autem & unio horum om-
 nium, perfectum hominem efficit. Et propter hoc Apostolus seipsum
 exponens, explanauit perfectā & spiritalem salutem hominis, in prima
 ad Thessalonicenses, dicens, Deus autē pacis sanctificet uos perfectos,
 ut integer uester spiritus, & anima, & corpus sine querela in aduentum
 domini Iesu Christi seruetur. Et quam utiq; causam habebat his tribus,
 id est animæ & corpori, & spiritui integrā & perfectam perseueratio-
 nem precari in aduētū domini, nisi reintegrationem & adunionē triū,
 unam & eandem ipsorum sciebat salutem? Propter quod et perfectos
 ait eos, qui tria sine querela exhibent domino. Perfecti igitur, qui & spi-
 ritum in se perseuerantem habent dei, et animas, et corpora sine querela
 seruaue

seruauerint, id est illam quæ ad deum est fidem seruantes, & eam quæ ad proximum est custodientes. Vnde & templū dei plasma esse ait, Nescitis dicens, quoniā templum dei estis, & spiritus dei habitat in uobis: Si quis templum dei uiolauerit, disperdet illum deus. Templum enim dei sanctum est, quod estis uos: manifeste templum corpus dicens in quo habitat spiritus. Quæadmodum & dominus de eo ait, Soluite hoc templum, & in tribus diebus excitabo illud. Hoc autem, inquit, dicebat de corpore suo. Et non tantum templum, sed & templum Christi scit corpora nostra, ad Corinthios dicens: Nescitis quoniam corpora uestra membra Christi sunt? Tollens ergo membra Christi, faciā membra meretricis? Non de alio quodam homine spiritali dicens hæc, nō enim ille complectitur meretricem, sed corpus nostrum, id est, caro quæ cum sanctimonia perseverat & munditia, membra dixit esse Christi. Quando autem complectitur meretricem, membra fieri meretricis, & propter hoc dixit, Si quis tēplum dei uiolauerit, disperdet illum deus. Templū igitur dei in quo spiritus inhabitat patris, & membra Christi non participare salutem, sed in perditionem redigi dicere, quomodo nō maximæ est blasphemia? Quomodo autem corpora nostra, nō ex sua substantia, sed ex dei uirtute suscitantur, Corinthijs dicit, Corpus autem non fornicationi, sed domino, & dominus corpori, Deus autē qui & dominum suscitauit, & nos suscitabit per uirtutem suam. Quomodo igitur Christus in carnis substantia surrexit, & ostendit discipulis figuram clauorum, & apertionem lateris, hæc autē sunt indicia carnis eius quæ surrexit à mortuis, sic & nos, inquit, suscitabit per uirtutem suam. Et iterum ad Romanos ait: Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum Christum à mortuis uiuificabit & mortalia corpora nostra. Quæ sunt ergo mortalia corpora? nunquid nam animæ? Sed incorruptibiles animæ quantum ad comparationem mortalium corporum. Insufflauit enim in faciem hominis deus flatum uitæ, & factus est in animā uiuentem: flatus autē uitæ incorporealis est. Sed ne mortalem quidem possunt dicere hominē ipsum flatu uita eius existente. Sed neq; spiritum possunt dicere mortale corpus. Quid igit; superest dicere mortale corpus, nisi plasma, id est caro de qua & sermo est ei, quomodo uiuificabit eam deus. Hæc enim est quæ moritur & soluitur, sed non anima, neq; spiritus. Mori enim est uitalem amittere habilitatem, & sine spiramine in posterum, & inanimalem & immobilē fieri, & deperire in illa, ex quibus & initiū substantiæ habuit. Hoc autē neq; animæ euenit, flatus est enim uitæ: neq; spiritui, incōpositus est enim & simplex spiritus, qui resolui non potest, & ipse uita est eorū qui percipiunt illum. Superest igitur ut circa carnem mors ostēdatur, quæ posteaquā exierit anima, sine spiratione & inanimale efficitur, & paulatim resoluitur in terrā, ex qua sumpta est. Hæc igitur mortalis,

hæc autem est, de qua etiã dicit: Viuificabit & mortalia corpora nostra. Et propter hoc ait de ea in prima ad Corinthios, Sic & resurrectio mortuorum seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Etenim tu ait, quod seminas non uiuificatur, nisi prius moriatur. Quid est autem quod ut granum tritici seminatur & putrit in terra, nisi corpora, quæ in terra ponuntur, in qua & semina iactantur: & propter hoc dixit, Seminat in ignobilitate, surgit in gloria. Quid enim ignobilius carne mortua, uel quid iterũ gloriosius surgente ea, & percipiente incorruptelam? Seminatur in infirmitate, surgit in uirtute: in infirmitate sua, quoniam cum sit terra, in terram uadit: uirtute autem dei, qui eam suscitatur à mortuis. Seminatur corpus animale, & surgit corpus spirituale: Indubitate docuit, quoniam neque de anima, neque de spiritu sermo est ei, sed de mortificationis corporibus. Hæc sunt enim corpora animalia, id est, participantia animæ, quam cum amiserint, mortificantur. Deinde per spiritum surgentia fiunt corpora spiritualia, uti per spiritum semper permanentem habeant uitam. Nunc enim, inquit, ex parte prophetamus, tunc autem facie ad faciem. Hoc est, quod & à Petro dictum est, Quem cum non uideritis diligite, in quem nunc quoque non uidentes, credentes autem, exultabitis gaudio inenarrabili. Facies enim nostra uidebit faciem dei uiuam, & gaudebit gaudio inenarrabili, uidelicet, cum suum uideat gaudium. Nunc autem partem aliquam spiritus eius sumimus, ad perfectionem & præparationem incorruptelæ, paulatim assuescentes capere, & portare deum: quod & pignus dixit apostolus, hoc est, partem eius honoris qui à deo nobis promissus est, in epistola quæ ad Ephesios est, dicens, In quo & uos audito uerbo ueritatis euangelio salutis uestræ, in quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis uestræ. Si ergo pignus hoc habitans in nobis, iam spiritualis effecit, & absorbetur mortale ab immortalitate: Vos enim, ait, non estis in carne, sed in spiritu, siquidem spiritus dei habitat in uobis. Hoc autem non secundum iacturam carnis, sed secundum cõmunionem spiritus fit. Non enim erant sine carne, quibus scribebat, sed qui assumpserant spiritum dei, in quo clamamus Abba pater. Si igitur nunc pignus habentes clamamus abba pater, quid fiet quando resurgentes facie ad faciem uidebimus eum? quando omnia membra affluenter exultationis hymnũ protulerint, glorificãtia eũ qui suscitauerit ea ex mortuis, et æternam uitã donauerit. Si enim pignus cõplectens hominẽ in semetipsum, iam facit dicere, Abba pater, quid faciet uniuersa spiritus gratia, quæ hominibus dabitur à deo? Similes nos ei, efficiet enim hominẽ secundum imaginẽ & similitudinẽ dei. Qui ergo pignus spiritus habent, & non concupiscentijs carnis seruiunt, sed subiiciunt semetipsos spiritui, & rationabiliter cõuersantur in omnibus, iuste Apostolus spirituales uocat, quos

quoniam spiritus dei habitat in ipsis. Incorporales autem spiritus non
 erunt homines spirituales, sed substantia nostra, id est, anime & carnis ad
 unio adsumens spiritum dei, spiritualē hominē perficit. Eos autem qui
 abijciunt quidem spiritus consiliū, carnis autem uoluptatibus seruiunt,
 & irrationabiliter uiuunt, & effrenati derijciuntur in sua desideria, quip
 pe nullam habētes aspirationem diuini spiritus, sed porcorū & canum
 more uiuunt, hos iuste Apostolus carnales uocat, quia nihil aliud quā
 carnalia sentiunt. Et prophetā autē propter hanc eandem causam irratio
 nabilibus animalibus assimilant eos, propter irrationabilem conuersa
 tionem ipsorū dicentes, Equi furētes ad fœminas facti sunt, unusquisq;
 ipsorū hinniens ad uxorem proximi sui. Et rursus, Homo cum in hono
 re esset, assimilatus est iumentis, hoc quia secundū suam causam assimi
 latus est iumentis, irrationabilē æmulans uitam. Sed & nos in consuetu
 dine huiusmodi homines iumēta & pecora irrationabilia dicimus. Præ
 dixit autem figuraliter omnia hæc lex de animalibus, deliniās hominē.
 Quæcunq; duplicem ungulam habent & ruminant, mundum nuntia
 ans. Quæcunq; autem aut utrunq; uel alterum horum non habent, ue
 lut immūda segregās. Qui sunt ergo mundi? qui in patrē & filium per
 fidem firmiter faciunt, hæc est enim firmitas eorū quæ duplici sunt un
 gula; & eloquia dei meditantur die ac nocte, uti operibus bonis adornē
 tur: hæc est enim ruminantiū uirtus. Immunda autem quæ neq; duplicē
 ungulam habēt, neq; ruminant, hoc est, qui neq; in deum fidem habēt,
 neq; eloquia eius meditantur. Hæc autem ethnicorum est abominatio.
 Quæ autē ruminant quidē, non habent autē ungulam duplicem, & ipsa
 immūda. Hæc Iudæorū est imaginalis descriptio, qui quidē eloquia dei
 in ore habent, stabilitatem autē radicis suæ non infigunt in patrē & in fi
 lio. Propter hoc autem & lubricum est genus ipsorū. Etenim quæ sunt
 unius ungulæ animalia facile labuntur, firmiora autem sunt quæ dupli
 cem ungulam habent, succedentibus inuicem ungulis fisis secundum
 iter, & altera ungula subbaiulat aliam. Immunda autē similiter quæ du
 plicem ungulā habent, non autē ruminant. Hæc est autē omniū uidelicet
 hæreticorū ostensio, & eorum qui non meditantur eloquia dei, neq; o
 peribus iustitiæ adornantur, quibus & dominus ait, Quid mihi dicitis
 domine domine, & non facitis quæ dico uobis. Qui enim sunt tales in
 patrē quidē & filium dicunt se credere, nunq; autē meditantē eloquia dei,
 quæadmodū oportet, neq; iustitiæ operibus sunt adornati, sed quemad
 modum prædiximus, porcorum & canū assumpserunt uitam, immun
 ditæ & gulæ & reliquæ incuriæ semetipsos tradētes. Iuste igit tales om
 nes, qui propter suā incredulitatē & luxuriā nō adipiscunt diuinū spiri
 tum, & uarijs characteribus eijciunt se uiuificans uerbū, & in suis cōcu
 piscentijs irrationabiliter ambulant, Apostolus quidem carnales & ani

males uocauit, prophetæ aut iumenta & feras dixerunt, consuetudo autem pecora & irrationabiles interpretata est, lex aut immundos enuntiavit. Hoc aut est quod & in alijs ab Apostolo dicitur, Quoniam caro & sanguis regnum dei hæreditare nõ possunt. Id est, quod ab hominibus hæreticis profertur, in amentiam suam, & quæ ostendere conantur non saluari plasmationem dei: non conspicientes, quia sunt tria, ex quibus (quemadmodum ostendimus) perfectus homo constat, carne, anima, & spiritu, & altero quidem saluante & figurante, qui est spiritus, altero quod unitur & formatur, quod est caro. Id uero quod inter hæc est duo, est anima, quæ aliquando quidem subsequens eleuatur ab eo, aliquando autem consentiens carni decidit in terrenas concupiscentias. Quotquot ergo id quod saluat, & format in uitam, non habent, hi consequenter erunt, & uocabuntur, caro & sanguis, quippe qui non habent spiritum dei in se. Propter hoc autem & mortui tales dicti sunt à domino, Sinite enim, inquit, mortuos, sepelire mortuos suos: quoniam non habent spiritum uiuificantem hominem. Quotquot autem timent deum, & credunt in aduentum filij eius, & per fidem constituunt in cordibus suis spiritum dei, hi tales iuste homines dicentur, & mundi, & spirituales, & uiuentes deo, quia habent spiritum patris qui emundat hominem, & subleuat in uitam dei. Sicut enim caro infirma, sic & spiritus promptus à domino testimonium accepit. Hic est potens perficere, quæcunq; in promptu habet. Si igitur hoc quod est promptum spiritus, admisceat aliquis uelut stimulum infirmitati carnis, necesse est omnimodo, ut id quod est forte superet infirmum, ita ut absorbeat infirmitas carnis à fortitudine spiritus: & esse eum qui sit talis, non iam carnalem sed spirituales, propter spiritus communionem. Sic igitur martyres testantur, & contemnunt mortem, non secundum infirmitatem carnis, sed secundum quod promptus est spiritus. In firmitas enim carnis absorpta, potentem ostendit spiritum. Spiritus autem rursus absorbens infirmitatem, hæreditate possedit carnem in se, & ex utrisq; factus est uiuens homo. Viuens quidem propter participationem spiritus, homo autem propter substantiam carnis. Igitur caro sine spiritu dei mortua est, non habens uitam, regnum dei possidere non potest, sanguis irrationalis uelut aqua effusa in terram. Et propter hoc ait, qualis terrenus, tales & terreni. Vbi autem spiritus patris, ibi homo uiuens, sanguis rationalis ad ultionem à deo custoditus, caro à spiritu possessa, oblita quidem sui, qualitatem autem spiritus assumens conformis facta est uerbo dei. Et propterea ait, Sicut portauimus imaginem eius qui de terra est, portemus & imaginem eius qui de coelo est. Quid est ergo terrenum? Plasma. Quid autem celestis? Spiritus. Sicut igitur, ait, sine spiritu celesti conuersati sumus aliquando in uetustate carnis, non obediētes deo: sic nunc accipientes spiritum, in nouitate uitæ ambulemus, obediētes deo. Quoniam igitur

igitur sine spiritu dei saluari non possumus, adhortatur Apostolus nos per fidem & castam conuersationem conuersari spiritum dei, ut non sine participatione sancti spiritus facti, amittamus regnum cœlorum. Et clamauit, non posse carnem solam & sanguinem regnum dei possidere. Si enim oportet uerum dicere, nō possidet, sed possidetur caro: sicut & dominus ait, Beati mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram. Quasi hereditate possideatur terra in regno. Vnde & substantia carnis nostræ est: & ideo mūdum templum esse uult, ut delectetur spiritus dei in eo, quemadmodum sponsus ad sponsam. Sicut igitur sponsa assumere sponsum nō potest, assumi autē à spōso potest, cū uenerit & acceperit eam sponsus: Sic & caro hæc, secundū seipsam, id est, sola, regnū dei hereditate possidere non potest. Hereditate autē possideri in regno à spiritu potest, hereditate enim possidet, qui uiuificat ea quæ sunt mortua: & aliud quidem est hereditate possidere, aliud autē hereditate possideri. Ille enim dominatur & præest, & disponit ea quæ hereditate possidet, quemadmodū ipse uelit. Illa uero subiecta sunt & obediunt, & dominantur ab eo, et sub dominio sunt eius qui possidet. Quid igitur est quod uiuit? Scilicet spiritus dei. Quæ sunt autē quæ sunt mortua? scilicet mēbra hominis, quæ & corrumpuntur in terra. Hæc autem possidentur à spiritu translata in regnū cœlorū. Propter hoc autē & Christus mortuus est, uti testamentū euangelij apertū, & uniuerso mundo lectum, primū quidem liberos faceret seruos suos, post deinde heredes eos cōstitueret eorum quæ essent eius, hereditate possidente spiritu, quemadmodum demonstrauimus. Hereditate enim possidet ille, qui uiuit, hereditate autē acquiritur caro: ut non amittentes eum qui nos possidet spiritum, amittamus uitam, adhortans nos Apostolus ad spiritus cōmunicationem secundum rationem quæ prædicta sunt, dixit, Quoniam caro & sanguis regnum dei possidere non possunt: uelut si dicat, Nolite errare, quoniam nisi uerbum dei inhabitauerit, & spiritus patris fuerit in uobis, uane autem, & pro ut euenit, conuersati fueritis, quasi hoc tantum caro & sanguis existentes, regnū dei possidere non poteritis. Hoc ideo uti non gratificantes carni respiciamus insertionem spiritus. Tu autē oleaster, ait, cum esses, insertus es in bonam oliuam, & socius pinguedinis oliuæ factus es. Quemadmodum igitur oleaster inserta, si permanserit in eo quod ante fuerit oleaster, exciditur: si autem tenuerit insertionē, & transmutetur in bonā oliuam, fit fructifera quasi in Paradiso regis plantata: Sic & homines si quidem per fidem profecerint in melius, & assumpserint spiritum dei, & illius fructificationē germinauerint, erunt spirituales, tanquā in Paradiso dei plantati. Si autem respuerint spiritū, & perseuerauerint in eo quod fuerant ante, magis carnis esse uolentes quā spiritus, iustissime in eiusmodi dicitur quoniā caro & sanguis regnum dei

nō possident. Tanquam si quis dicat, quoniam oleaster non assumitur in Paradisum dei. Mirabiliter igitur apostolus naturā ostendit nostram & uniuersam dispositionē dei in eo sermone, qui est de carne & sanguine, & oleastro. Quēadmodum enim oliua neglecta tempore quodam in desertum relicta, & syluestria fructificans secundū se oleaster fit, uel rursus oleaster diligentia percipiens, & inserta in pristinā naturæ recurrit fructificationem: Sic & homines in negligentia constituti, & concupiscentias carnis tanquam syluestria fructificantes, secundum suam causam infructuosi iustitia cōstituuntur. In eo autem quod dormiant homines, in seminat inimicus materiam zizaniæ, & propter hoc dominus discipulis suis uigilare præcepit. Et rursus qui infructuosi sunt iustitia, & uelut sentibus obuoluti homines, si diligentiam percipiant, & uelut insertionem accipientes uerbum dei, in pristinā ueniunt hominis naturam eam, qua secundum imaginem & similitudinem factus est dei. Sed quēadmodum oleaster inserta, substantiam quidem ligni non amittit, qualitatem autē fructus immutat, & aliud percipit uocabulum, iam non oleaster, sed fructifica oliua existēs & dicitur: Sic & homo per fidē insertus, & assumens spiritū dei, substantiā quidem carnis non amittit, qualitatem autem fructus operum immutat, & aliud accipit uocabulum, significās illam quæ in melius est transmutationē, iam non caro & sanguis, sed homo spiritalis existēs & dicitur. Quemadmodum autem rursus oleaster si non participat insertionem, perseverat inutilis suo domino, per suam syluestrem qualitatem, & quasi infructuosum lignum exciditur, & in ignem mittitur: Sic & homo non assumens per fidem spiritus insertionem, perseverat hoc esse quod erat ante, caro & sanguis regnum dei nō possidens. Bene igitur apostolus ait: Caro & sanguis regnum dei possidere non possunt, & qui in carne sunt, deo placere non possunt, non substantiam reiiciens carnis, sed infusionem spiritus attrahens. Et propter hoc ait, Oportet mortale illud induere incorruptelam: & iterū ait, Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Siquidem spiritus dei habitat in uobis. Manifestius autē illud adhuc ostendit dicens, Corpus quidem mortuum propter peccatū, spiritus autem uita propter iustitiam. Si autem spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis, qui suscitauit Christum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Et rursus in epistola quæ est ad Romanos ait: Si enim secundum carnem uiuitis, incipietis mori: non conuersionem quæ est in carne repellens ab eis, etenim ipse in carne cū esset scribebat eis: sed concupiscentias abscidens carnis eas, quæ mortificant hominē. & propter hoc intulit, Si autem spiritu opera carnis mortificaueritis, uiuetis. Quicunq; enim ducuntur spiritu dei, hi sunt filij dei. Et ipsas autem operas manifestauit quas dicit carnales, quæ
sunt

sint, præuidens calumniam infidelium, & ipse semetipsum exponēs, ne relinqueretur quæstio his, qui infideliter tractant de eo, in epist. quæ est ad Galatas dicēs, Manifesta aut sunt opera carnis, quæ sunt, Adulteria, fornicationes, immunditia, luxuria, idololatria, ueneficia, inimicitia, cōtentiones, zeli, ira, æmulationes, animositates, iritationes, dissensiones, hereses, inuidiæ, ebrietates, comessatiōes, & his similia, quæ prædico uobis, quæadmodum & prædixi, quoniã qui talia agunt, regnum dei non possidebunt. Manifestius prædicans his qui audiunt, quid est, caro & sanguis regnū dei possidere nō possunt. Qui enim illa agunt, uere secundum carnem ambulantes, uiuere deo nō possunt. Et iterū spirituales actus intulit uiuificantes hominē, id est, insertionem spiritus dicens, Fructus autem spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, bonitas, benignitas, fides, lenitas, continentia, castitas, aduersus hæc nō est lex. Sicut igitur qui in melius profecerit, & fructū operatus fuerit spiritus, omnimodo saluatur, propter spiritus cōmunionem: Sic is qui remanserit in prædictis carnis operationibus, carnalis uere deputatus, quod nō assumat spiritum dei, regnum nō poterit possidere cœlorum. Quemadmodum rursus ipse Apostolus testificatur, An nescitis, dicens Corinthijs, quoniam iniusti regnum dei non hæreditabunt? Nolite errare, ait, neque fornicarij, neque idololatræ, neque adulteri, neque molles, neque masculorū concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum dei possidebunt. Et hæc, ait, quidam fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Manifestissime ostendit, per quæ perit homo, si perseuerauerit secundum carnem uiuere, & per quæ rursus saluatur. Ea autē quæ saluant, ait esse nomē domini nostri Iesu Christi, & spiritum dei nostri. Quoniam igitur istic numerauit eas, quæ sunt sine spiritu, carnis operationes, quæ sunt mortiferæ, cōsequēter his quæ prædicta sunt ab eo, in fine epistolæ ad summam exclamauit, Sicut portauimus imaginē eius qui de limo est, ita portemus & imaginem eius qui de cœlis est. Hoc enim dico fratres, quoniam caro & sanguis regnū dei possidere nō possunt. Hoc autem quod ait, Sicut portauimus imaginem eius qui de limo est, simile illi dicto est: Et hæc quidā fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine dñi nostri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Quando igitur portauimus imaginem eius qui est de limo? Scilicet quando hæc quæ prædictæ sunt carnis operationes, perficiebantur in nobis. Quando autem iterum imaginē cœlestis? scilicet quando ait, Abluti estis credentes in nomine domini, & accipientes eius spiritū. Abluti aut sumus non substantiam corporis, neque imaginem plasmatis, sed pristinam uanitatis conuersationē. In quibus igitur periebamur mēbris, operātes ea quæ sunt corruptelæ, in ipsdē ipsis uiuificamur, operantes ea quæ sunt

spiritus. Quēadmodum enim corruptelæ est capax caro, sic & incorruptelæ, & quēadmodū mortis, sic & uitæ. Hæc autē inuicem cedunt, & utraque nō permanent in idipsum: sed expellitur alterū ab altero, & præfente altero, interit alterū. Si igitur mors possidens hominē, expulit ab eo uitā, & mortuū ostendit, multo magis uita possidens hominē expellit mortē, & uiuentē hominem restituet deo. Si enim mors mortificauit quare uita adueniens non uiuificat hominem? Quemadmodum Esaias ait, Deuorauit mors potens. Et rursus: Deus abstulit omnē lachrymam ab omni facie. Expulsa est autē pristina uita, quoniā nō per spiritū, sed per afflatum fuerat data. Aliud enim est afflatus uitæ, qui & animalem efficit hominem: & aliud spiritus uiuificās, qui & spiritalem efficit eum. Et ideo Esaias ait, Sic dicit dominus qui fecit cœlum & finxit illud, qui firmavit terrā, & quæ in ea sunt, & dedit afflatū populo qui super eam est, & spiritum his qui calcant illam: Afflatū quidem cōmuniter omni qui super terram est populo dicens datum, spiritum autē proprie his, qui cōculcant terrenas concupiscentias. Propter quod rursus ipse Esaias distinguens ea quæ prædicta sunt, ait, Spiritus enim à me exiet, & flatū omnem ego feci, spiritum quidem proprie in deo deputans, quem in nouissimis temporibus effudit per adoptionem filiorum in genus humanum. Afflatus autē cōmuniter in conditione & factura ostēdens illum. Aliud autem est quod factū est ab eo qui fecit. Afflatus igitur temporalis, spiritus autē sempiternus. Et afflatus quidem auctus ad modicum, & tempore aliquo manens, deinde obiit, sine spiramento relinquens illum in quo fuit ante. Spiritus autē circūdans intus & foris hominem, qui pæpe semper perseverans, nunquā relinquens eum. Sed non primo quidem spiritale est, ait Apostolus, hæc tanquam ad nos hominēs dicēs, sed primo quidem animale est, deinde quod spiritale est, secundum rationem. Oportuerat autem primo plasmari hominem, & plasmātū accipere animam, deinde sic cōmunionem spiritus recipere. Quapropter & primus Adam factus est à domino in animam uiuentē. Secundus autē in spiritū uiuificantem. Sicut igitur qui in animam uiuentem factus est deuertens in peius perdidit uitam: sic rursus idem ipse in melius recurrens, assumens uiuificantem spiritum, inueniet uitam. Non enim aliud est quod moritur, et aliud quod uiuificatur. Quemadmodū neque aliud quod perit, & aliud quod inuenitur, sed illam quæ perierat ouem inuenit dominus exquirens. Quid ergo erat quod moriebatur? utique carnis substantia, quæ amiserat afflatum uitæ & sine spiramento mortua facta est. Hanc itaque dominus uenit uiuificaturus, uti quemadmodum in Adam omnes morimur, quoniā animales, in spiritu uiuamus, quoniā spirituales, deponentes nō plasma dei, sed cōcupiscentias carnis, & assumentes spiritum sanctū, sicut Apostolus in epistola ad Colossenses ait, Mortificate

ficatē itaq; membra uestra quæ sunt super terrā. Quæ sunt autem hæc, ipse exposuit. Fornicationē, immunditiam, passionē, concupiscentiam malam, & auaritiam quæ est idololatria. Horum depositionē Apostolus præconatur, & eos qui talia perpetrant uelut carnem & sanguinem tantum existentes, non posse ait regnum cœlorum possidere. Anima enim ipsorum declinans in peius, et in terrenas concupiscentias descendens, eiusdem cuius & illa sunt participauit appellationis: quæ deponere nos iubens ait rursus in eadem epistola: Expoliantes uos ueterem hominem cum operibus eius. Hoc autē dicebat nō ueterem amouens plasmationem: Alioquin oportebat nosmetipsos interficientes separari ab ea quæ est istic cōuersatione. Sed & ipse Apostolus ille existens, qui in uulua plasmatus erat & de utero exierat, scribebat nobis, & uiuere in carne fructus operis confessus est, in epistola quæ est ad Philippenses dicens, Fructus autē operis spiritus, est carnis salus. Quis enim alius apprensus fructus eius est qui nō apparet spiritus, quàm maturā efficere carnem, & capacē incorruptelæ. Si igitur uiuere in carne hic mihi fructus operis est, nō utiq; substantiā contemnebat carnis in eo quod diceret, spoliantes uos ueterem hominem cum operibus eius, sed spoliationem pristinae nostræ cōuersationis manifestauit, eā quæ ueterescit, & corrumpitur, & propter hoc intulit: Et induētes nouum hominē eum qui renouatur in agnitionē, secundum imaginē eius, qui creauit eum. In eo ergo quod ait, qui renouatur in agnitionē, demonstrabat, quoniā ipse ille qui ignorans erat ante homo, id est, ignorās deum, per eam quæ in eum est agnitionē renouatur. Agnitio enim dei renouat hominē. Et in eo quod dicat secundum imaginem conditoris, recapitulationem manifestauit eius hominis, qui initio secundum imaginem factus est dei. Quoniā autem idem ipse erat Apostolus, qui ex utero generatus fuerat, hoc est, antiqua carnis substantia, ipse in epistola ad Galatas dixit, Quum autē placuit deo, qui me ex utero matris meæ segregauit, & uocauit per gratiā suam, reuelare filium suum in me, ut euangelizarem eum in gentibus. Non alius erat qui natus fuerat ex utero, sicut prædiximus, & alius qui euangelizabat filium dei: sed idem ille qui ante ignorabat, & persequeretur ecclesiam, reuelatione ei de cœlo facta, colloquente cum eo domino, quē admodū in tertio libro ostendimus, euangelizabat filium dei Christū Iesum, qui sub Pontio Pilato crucifixus est, præterita ignorantia exterminata a posteriore agnitione. Quemadmodum cæci, quos curauit dominus, cæcitatem quidem amiserunt, perfectam autem susceperunt substantiam oculorum, & n̄sdem ipsis quibus ante non uidebāt oculis, recipiebant uisionē, caliginē à uisione tantū exterminata, seruata autē substantia oculorū, ut per quos nō uiderant oculos, per eos rursus uidētes gratias agerent ei, qui rursus uisum eis redintegrauit. Et qui aridam

dam curauit manum, & omnes omnino quos curauit, nō ea quæ ab initio ex utero ædita fuerant mēbra mutauerunt, sed eadē ipsa salua recipiebant. Fabricator enim uniuersorū dei uerbū, qui ab initio plasmauit hominem, à malitia inueniēs labefactatū suum plasma omnimodo curauit, hoc quidem & secundū unumquodq; membrum, sicut et in suo plasma te est: hoc autē & semel totū sanum & integrū reintegrauit hominē perfectum eum sibi præparās ad resurrectionē. Quā enim causam habebat carnis mēbra curare, & restituere in pristinū characterē, si nō habebant saluari, quæ ab illo curata fuerāt? Si enim tēporalis erat ab eo utilitas, nihil grande præstitit his, qui ab eo curati sunt. Aut quō nō esse capacem carnē uitæ, quæ est ab eo, quæ percipit curationē ab eo? Vita em̄ per curationē, incorruptela autē per uitā efficitur. Qui igitur curationē cōfert, hic & uitā, & qui uitā, hic & incorruptelā circundat plasmati suo. Dicāt enim nobis hi qui contraria dicunt, id est, qui contradicunt suæ salutis, summi sacerdotis mortua filia, & uiduæ filius qui circa portā mortuus efferebat, & Lazarus qui in monumento quartā habebat diē, in quibus resurrexerint corporibus. In iisdē ipsis scilicet in quib. & mortui fuerāt. Si enim non iisdem ipsis, uidelicet nec iisdem ipsi qui mortui erant resurrexerunt. Sed enim apprehendit, ait, dominus manum mortui & dixit ei, Iuuenis tibi dico, surge: & sedit mortuus, & iussit ei dare manducare, & dedit eum matri suæ. Et Lazarum uocauit uoce magna dicens, Lazare ueni foras, & exiuit, inquit, mortuus, colligatus pedes et manus infitis: hoc symbolum eius hominis qui inligatus fuerat in peccatis. Et propter hoc ait dominus, soluite illum, & dimittite eum abire. Sicut igitur qui curati sunt, in his quæ ante passā fuerūt membra, curati sunt, & mortui iisdē surrexerunt corporibus, membris & corporibus ipsorum percipientibus curationem, & eam uitam quæ dabatur à domino per temporalia præformāte æterna, & ostendente, quoniam ipse est, qui curationem plasmati suo & uitam præstare potest, uti ei de resurrectione quoq; credatur sermo: sic & in fine in nouissima tuba clamāte domino resurrecturi sunt mortui, quemadmodū ipse ait, Veniet hora in qua omnes mortui qui in monumētis sunt audient uocem filij hominis, & exiuent qui bona fecerūt in resurrectionem uitæ, & qui mala in resurrectionem iudicij. Vani igitur & uere infelices qui sic manifesta & clara nolūt intelligere, sed fugiūt lumen ueritatis, secundū tragicos semetipfos excæcantes. Et quemadmodum in palæstra insueti concertantes alijs uenam quamlibet partē corporis totis complectentes manibus, per illud quod detinent cadūt, & cadentes putant se uincere, eo quod contentio se teneant illud, quod primum apprehēderunt mēbrum, super hoc autē quod ceciderūt, & derisui habentur: Sic autē & hæretici, caro & sanguis regnū dei possidere nō possunt, duas dictiones tollentes à Paulo, neq; sensum

sensum Apostoli perspexerunt, neque uirtutem dictionum scrutati sunt. Nuda autem ipsas dictiones tenentes, circa eas moriuntur, uniuersam dispositionem dei, quantum in ipsis est euercentes. Si enim proprie de carne hoc dictum dicet, & non de carnalibus operationibus, quemadmodum demonstrabimus, ipsum sibi contrarium Apostolum dicentem ostendent, statim in eadem epistola demonstratiue de carne sic dicentem. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in uictoria, ubi est mors aculeus tuus: Vbi est mors uictoria tua: Hæc autem iuste dicetur tunc, quando mortalis hæc, & corruptibilis caro, circa quam & mors est, quæ & quodam dominio mortis pressa est, in uitam conscendens induerit incorruptelam & immortalitatem. Tunc enim uere erit uicta mors, quando ea quæ continet ab ea caro, exierit de dominio eius. Et rursus ad Philippenses ait, nostra autem conuersatio in caelis est. Vnde & saluatorem expectamus dominum Iesum, qui transfigurauit corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ, ita ut possit secundum operationem uirtutis suæ. Quid igitur est humilitatis corpus, quod transfigurauit dominus conformatum corpori gloriæ suæ? Manifestum est, quoniam corpus quod est caro, quod & humiliatur cadens in terra, transfiguratio autem eius, quoniam cum sit mortalis & corruptibilis, immortalis fit & incorruptibilis, non secundum propriam substantiam, sed secundum domini operationem, qui potest mortali immortalitatem, & corruptibili circumdare incorruptibilitatem. Et propter hoc ait in secunda ad Corinthios, ut absorbeat mortale à uita: qui autem perficit nos in hoc ipsum deus, qui dedit nobis pignus spiritus: manifestissime hoc de carne dicens. Nec enim anima immortalis, neque spiritus absorbetur à mortali uita, quando & caro non mortua, sed uiua & incorrupta perseverauerit, hymnum dicens deo, qui in hoc ipsum perficit nos. Vt ergo in hoc perficiamur, bene Corinthiis ait, Glorificate deum in corpore uestro. Deus incorruptibilitatis est effector. Quoniam autem non de alio quodam corpore, sed de corpore carnis dicit hoc, manifeste & indubitate, & sine ulla ambiguitate Corinthiis ait, Semper mortificationem Iesu in corpore nostro manifestemus. Semper enim qui uiuimus in mortem tradimur per Iesum, ut & uita Iesu manifestetur in carne mortali nostra. Et quoniam spiritus complectitur carnem, in eadem epistola ait. Quoniam estis epistola Christi ministrata à nobis, inscripta non atramento, sed spiritu dei uiui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Si ergo nunc corda carnalia capacia spiritus fiunt, quid mirum si in resurrectione eam quæ à spiritu datur capiunt uitam: de qua resurrectione Apostolus ad Philippenses ait, Conformis morti eius si quo modo occurrat ad resurrectionem quæ est

à mor

à mortuis. In qua igitur alia mortali carne intelligi potest uita manifestari, nisi in hac substantia quæ & mortificatur, propter eam quæ est ad deum confessionem. Quemadmodum ipse dixit, Si secundum hominem cum beatis Ephesi pugnaui, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? Si enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides uestra, inuenimur autem & falsi testes dei, quoniam testificamur quod suscitauit Christum, quæ non suscitauit. Si enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est fides uestra, quoniam adhuc estis in peccatis uestris. Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in uita hac in Christo sperantes sumus tantum, miserebiliores omnibus sumus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium: quoniam enim per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. In his igitur omnibus, quemadmodum prædiximus, aut contraria sentientem sibi metipsum Apostolum dicent, quantum ad illud, caro & sanguis regnum dei possidere non possunt: aut iterum malignas & extortas cogentur omnium dictorum facere expositiones, ad transuertendam & immutandam sententiã dictorum. Quid enim dicere habebunt sanum, si conabuntur aliter interpretari hoc quod scribit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam, & mortale hoc induere immortalitatem: & ut uita Iesu manifestetur in carne mortali nostra, & reliqua omnia, in quibus Apostolus manifeste & clare resurrectionem & incorruptelam carnis prædicat. Cogentur itaque hæc tanta male interpretari, qui unum nolunt bene intelligere. Quoniam autem non aduersus ipsam substantiã carnis & sanguinis dixit Apostolus, non possidere eam regnum dei, ubique idem Apostolus in domino Iesu Christo usus est carnis & sanguinis nomine, aliquid quidem, uti hominem eius statueret: etenim semetipsum filium dicebat hominis. Aliquid autem uti salutem carnis nostræ confirmaret. Si enim non haberet caro saluari, nequaquam uerbum dei caro factum esset. Et si non haberet sanguis iustorum inquiri, nequaquam sanguinem habuisset dominus. Sed quoniam ab initio uocalis est sanguis, Deus ad Cain dixit, cum occidisset fratrem suum, Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Et quoniam haberet exquiri sanguis ipsorum, dixit ad eos qui circa Noe erant, Etenim sanguinem animarum uestrarum, exquiram illum de manu omnium bestiarum. Iterum, Qui effundet sanguinem hominis, sanguis pro sanguine eius effundetur. Similiter autem & dominus his qui habebant eius sanguinem effundere dicebat. Exquiretur omnis sanguis iustus, qui effunditur super terram, à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiae, quem occidistis inter templum & altare: etiam dico uobis, uenient omnia ista super generationem istam. Recapitulationem effusionis sanguinis

nis ab initio omnium iustorum & prophetarū in semetipsum futuram indicans, & exquisitionem sanguinis ipsorum per semetipsum. Nō autem exquireretur hoc, nisi & saluari haberet: nec in semetipso recapitulatus esset hæc dominus, nisi & ipse caro et sanguis, secundum principalem plasmationem factus fuisset, saluans in semetipso in fine, illud quod perierat in principio in Adam. Si autem ob alteram quandam dispositionem dominus incarnatus est, & ex altera substantia carnem attulit, non ergo in semetipso recapitulatus est hominē, adhuc etiam nec caro quidem dici potest. Caro enim uere primæ plasmationis è limo factæ successio. Si autem ex alia substantia habere eum oportuit materiam, ab initio ex altera substantiæ parte operatus fuisset fieri conspersionem eius. Nunc autem quod fuit qui perierat homo, hoc salutare factum est uerbum, per semetipsum eam quæ esset ad eum communionem, & exquisitionem salutis eius efficiens. Quod autem perierat, sanguinem & carnem habebat. Limum enim de terra accipiēs dominus plasmavit hominem, & propter hunc omnis dispositio aduentus domini. Habuit ergo & ipse carnem & sanguinem, non alteram quandam, sed illam principalem patris plasmationem in se recapitulans, exquirēs quod perierat. Et propter hoc Apostolus in epistola ad Colossenses ait: Et uos cum essetis aliquādo alienati, & inimici cogitationis eius in operibus malis, nūc autem reconciliati in corpore carnis eius, per mortem eius, exhibere uos sanctos & castos & sine crimine in conspectu eius. In corpore, ait, reconciliati carnis eius, id est, quia iusta caro reconciliauit eam carnem quæ in peccato detinebatur, & in amicitiam adduxit deo. Si quis igitur secundum hoc alteram dicit domini carnem à nostra carne, quoniam illa quidem nō peccauit, neque inuentus est dolus in anima eius, nos autem peccatores, recte dicit. Si autem alteram substantiam carnis domino affingit, iam non constabit illi reconciliationis sermo. Reconciliatur enim illud quod fuit aliquando inimicitia. Si autem ex altera substantia carnem attulit dominus, iam non illud reconciliatum est deo, quod per transgressionem factum fuerat inimicum. Nunc autem per eam quæ est ad se communicationem, reconciliauit dominus hominem deo patri, reconciliās nos sibi per corpus carnis suæ, & sanguine suo redimens nos, quemadmodum Apostolus Ephesijs ait, In quo habuimus redemptionē per sanguinem eius, remissionem peccatorum. Et rursus eisdem, Vos, inquit, qui aliquando eratis longe, facti estis iuxta, in sanguine Christi. Et iterum, Inimicitias in carne sua, legem præceptorum decretis euacuans: & in omni autem epistola manifeste testatur Apostolus, quoniam per carnem domini nostri, & sanguinem eius nos saluati sumus. Si igitur caro & sanguis sunt, quæ faciunt nobis uitam, non proprie de carne dictum est & sanguine, non posse ea possidere regnum dei. Sed de prædi

Etis carnalibus actibus, qui ad peccatū trāsuertentes hominē, priuantes
 eum uita. Et propterea in epist. ad Romanos ait: Non ergo regnet pec-
 catū in corpore mortali uestro ad obediendū ei: neq̄ exhibeatis mēbra
 uestra arma iniustitiæ peccato, sed exhibete uosmetipsos deo, uelut à
 mortuis uiuentes, & mēbra uestra arma iustitiæ deo. Quibus igit̄ mem-
 bris seruirebamus peccato, & fructificabamus morti, iisdem ipsis mem-
 bris seruire nos uult iustitiæ, ut fructificemus uitæ. Memor igitur dile-
 ctissime, quoniam carne domini redemptus es, & sanguine eius, & res-
 nens caput, ex quo uniuersum corpus ecclesiæ compaginatū augetur,
 hoc est, carnalē aduentū filij dei, & deum cōfitens & hominē eum firmis-
 ter excipiens, utens etiam his ostensionibus quæ sunt ex scripturis facis-
 le euertis, quemadmodum demonstrauius, omnes eas quæ postea as-
 fictæ sunt hæreticorum sententias. Quoniam autem is qui ab initio con-
 didit hominem, post resolutionem eius in terram, promisit eis secūdam
 generationē, Esaias quidem sic ait: Resurgēt mortui, & surgent qui in
 monumentis sunt, & lætabuntur qui sunt in terra. Ros enim quod à te
 est, sanitas est eius. Et iterum: Ego uos aduocabo, & in Hierusalem ad-
 uocabimini, & uidebitis, & gratulabitur cor uestrū, & ossa uestra quali
 herba oriūtur, & cognoscetur manus domini his qui colunt eū. Et Eze-
 chiel autē ait sic: Et facta est super me manus domini, & duxit me in spi-
 ritu dominus, & posuit me in medio campi, & hic erat plenus ossibus,
 & circumduxit me super ea in gyrum, & ecce multa super faciem campi
 arida ualde, & dixit ad me, Fili hominis, si uiuunt ossa hæc? & dixi, Domi-
 ne, tu scis qui fecisti hæc. & dixit ad me, prophetare super ossa hæc, &
 dices eis, Ossa arida audite sermonem domini. Hæc dicit dominus ossi-
 bus his, Ecce ego superduco super uos spiritū uitæ, & dabo super uos
 cutem, & dabo spiritum meum in uos, & uiuetis, & cognoscetis quia
 ego sum dominus. Et prophetaui sicut præcepit mihi dominus. Et factū
 est cum prophetarem, & ecce terræ motus, & adducebantur ossa
 unumquodq̄ ad compaginem suam, & uidi, & ecce super ea nerui, &
 carnes nascebantur, & ascendebant super ea cutes desuper, & spiritus
 non erat in eis, & dixit ad me, Ad spiritum propheta fili hominis, &
 dic spiritui, Hæc dicit dominus, A quatuor spiritibus ueniet insufflas-
 tio in mortuos istos, & uiuant. Et prophetaui quemadmodum præces-
 pit mihi dominus, & intrauit in ea spiritus, & uixerunt, & steterunt sup-
 pra pedes suos collectio multa ualde. Et rursus ait: Hæc dicit dominus,
 Ecce ago aperiam monumenta uestra, & educam uos de monumentis
 uestris, & inducam uos in terram Israel, & cognoscetis quia ego sum
 dominus, cum aperiam ego sepulchra uestra, & reducam de sepulchris
 populum meum, & dabo spiritum meum in uos, & uiuetis, & ponam
 uos in terram uestram, & cognoscetis quia ego dominus locutus sum, &

& faciam, dixit dominus. Demiurgo itaq; & hic uiuificante corpora ueltra mortua, quemadmodum uidere adest, & resurrectionem eis res promittente, & de sepulchris & monumentis suscitationem & incorruptelam donante: secundum enim lignum uitæ, ait, dies ipsorum erunt: Hic solus deus ostenditur qui hæc facit, & ipse bonus pater benigne uitam donans, his qui ex se non habebant uitam. Et propter hoc manifestissime dominus ostendit se, & patrem quidem suis discipulis, ne scilicet quærerent alterum deum, præter eum qui plasmauerit hominem, & afflatum uitæ donauerit ei, neq; in tantam insaniam procederent, uti super Demiurgum alterum affingerent patrem. Et ideo reliquos quidem omnes quibuscunq; propter transgressionem eorū eueniebant languores, curabat sermone, quibus & dicebat, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat, manifestans quoniam propter inobedientia peccatum subsequuti sunt languores hominibus. Ei autem qui cæcus fuerat à natiuitate, iam non per sermonem, sed per operationem præstitit uisum, non uane, neq; prout euenit hoc faciens, sed ut ostenderet manum dei, eam quæ ab initio plasmavit hominem. Et propterea interrogantibus eum discipulis, qua ex causa cæcus natus esset, uerum ne sua an parentū culpa, ait, Nec hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestarentur opera dei in ipso. Opera autem dei plasmatio est hominis. Hanc enim operationem fecit, quemadmodum scriptura ait, Et sumpsit dominus limum de terra, & plasmavit hominē, quapropter dominus expuit in terram, & fecit lutum, & superliniuit illud oculis, ostendens antiquam plasmationem, quemadmodū facta est, & manū dei ostendens his qui intelligere possunt, per quam è limo plasmatus est homo. Quod enim in ueteri plasmate prætermisit artifex, uerbum hoc manifeste adimpleuit: uti manifestarētur opera dei in ipso, nec iam alteram requireremus manū, per quam plasmatus est homo, neq; alterum patrem: scientes quoniam quæ plasmavit nos initio, & plasmavit in uentre manus dei, hæc in nouissimis temporibus perditos exquisiuit nos, suam lucrifaciens & super humeros assumens ouem perditam, et cum gratulatione in cohortem restituens uitæ. Qui autem in uentre plasmavit nos uerbum dei, ait Hieremia, Priusquam plasmarem te in utero, noui te, & priusquam progredereris de uulua sanctificaui te, & prophetam in gentibus dedi te. Sed & Paulus similiter ait, Quando autem complacuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, uti euangelizarem eum in gentibus. Cum ergo in uentre à uerbo plasmemur, id ipsum uerbum ei qui à natiuitate cæcus fuerat formauit uisionem, eum qui in abscondito plasmator noster est, manifeste ostendens, quoniam ipsum uerbum manifestum hominibus factum fuerat, & antiquam plasmationem Adæ disserens, & quomodo factus est, per quam plasmatus est manū, ex parte totum

tum ostendens. Qui enim uisionem formauit dominus, hic est qui uniuersum hominem plasmavit, uoluntati patris deseruiens. Et quoniam in illa plasmatione, quae secundum hominem est, in transgressione factus est homo, indigebat lauacro regenerationis, postquam liniuit lutum super oculos eius, dixit ei. Vade in Siloam & lauare, simul et plasmationem, & eam quae est per lauacrum regenerationem restituens ei. Et propter hoc lotus uenit uidens, ut & suum cognosceret plasmatorum, & disceret hominem eum qui donauit ei uitam. Excident itaque & hi qui à Valentino sunt, dicentes non ex hac terra plasmatum esse hominem, sed à fluida materia, & effusa. Ex qua enim terra deus ei formauit oculos, ex hac manifestum est quoniam & ab initio plasmatus est homo. Non enim consequens erat aliud de quidem oculos, aliud aut reliquum corpus plasmatum esse. Quomodo enim consequens est alterum quidem corpus, alterum uero plasmasse oculos. Sed idem ipse qui ab initio plasmavit Adam, cum quo & loquebatur pater: Faciamus hominem secundum imaginem & similitudinem nostram, in nouissimis temporibus semetipsum manifestans hominibus, ei qui ab Adam caecus fuerat formauit uisionem. Et propter hoc scriptura significans quod futurum erat, ait, abscondito Adam propter inobedientiam, Dominum uenisse uesperere ad eum, & dixisse, Vbi es? hoc est, quoniam in nouissimis temporibus id ipsum uenit uerbum dei aduocare hominem, recomemorans in eo opera sua, in quibus degens absconditus fuerat domino. Quomodo uespere locutus est exquirens illum deus, sic & in nouissimis temporibus per eandem uocem uisitauit exquirens genus eius. Et quoniam ex hac quoque secundum nos est terra, plasmatio fuit Adae, scriptura dicit dixisse deum, Et in sudore uultus tui manducabis panem tuum, quoad usque conuertaris in terram, ex qua sumptus es. Si igitur in aliquam alteram terram reuertuntur post mortem corpora nostra, consequens est ea inde & substantiam habere. Si uero in hanc ipsam, manifestum est quoniam ex hac plasmatio ei facta est, quomodo & dominus fecit manifestum ex eadem oculos formans. Et manu itaque reliqua ostensa dei, per quam plasmatus est quidem Adam, plasmati autem sumus & nos, & cum sit unus & idem pater, cuius uox ab initio usque ad finem adest plasmati suo, & substantiam plasmatis nostri per euangelium ostendens manifeste, iam non oportet quaerere alium patrem praeter hunc, neque aliam substantiam plasmationis nostrae praeter praedictam, & ostensam à domino. Neque alteram manum dei praeter hanc quae ab initio usque ad finem conformat nos, & coaptat uitam, & adest plasmati suo, & perficit illud secundum imaginem & similitudinem suam dei. Tunc autem hoc uerbum ostensum est, quando homo uerbum dei factum est, semetipsum homini & hominem sibi metipsum a simulans, ut per eam quae est ad filium similitudinem, preciosus homo fiat patri. In praeteritis enim temporibus dicebatur quidem secundum imaginem dei factum

etum esse hominem, non autem ostendebatur. Adhuc enim inuisibile
 erat uerbum, cuius secundum imaginem homo fuerat, propter hoc au-
 tem & similitudinem facile amisit. Quando autem caro uerbum dei fa-
 ctum est, utraq; confirmauit: & imaginem enim ostendit ueram, ipse
 hoc sciens quod erat imago eius, & similitudinem firmans restituit, consi-
 milem faciens hominem inuisibili patri, per uisibile uerbum. Et non so-
 lum autem per ea quæ prædicta sunt & patrem & semetipsum manife-
 stauit dominus, sed etiam per ipsam passionem. Dissoluens enim eam
 quæ ab initio in ligno facta fuerat, hominis inobedientiam, obediens fa-
 ctus est usq; ad mortem, mortem autem crucis, eam quæ in ligno fuerat
 inobedientiam sanans. Non autem per eandem uenisset exoluere eam
 quæ fuerat erga plasmatores nostrum inobedientiã, si alterum annun-
 ciabat patrem: quoniam autem per hæc per quæ nõ obediuimus deo, &
 non credidimus eius uerbo, per hæc eadem obedientiam introduxit, &
 eam quæ esset erga uerbum eius ostensionem, per quæ manifeste ipsum
 ostendit deum: quem in primo quidem Adam offendimus, non facien-
 tes eius præceptum, in secundo autem Adam recõciliati sumus, obedi-
 entes usq; ad mortem facti. Neq; enim alteri cuidam eramus debitores,
 sed illi cuius præceptum trãsgressi fueramus à principio. Est autem hic
 Demiurgus, qui secundum dilectionem quidem pater est, secundum au-
 tem uirtutem dominus, secundum autem sapiẽtiam factor & plasmator
 noster, cuius & præceptum transgrediẽtes, inimici facti sumus eius. Et
 propter hoc in nouissimis temporibus in amicitiam constituit nos do-
 minus per suam incarnationem mediator dei et hominum factus, propi-
 tians quidem pro nobis patrem, in quem peccaueramus, & nostram in-
 obedientiam consolatus: nobis autem donans eam quæ est ad factorem
 nostrum conuersationem & subiectionem. Qua propter in oratione di-
 cere nos docuit, Et remitte nobis debita nostra, utiq; quoniã hic est pa-
 ter noster, cuius eramus debitores, transgressi eius præceptũ. Quis aut
 est hic? Vtrum ne incognitus aliquis, & nulli nunq; præceptum dans
 pater? An uero qui à scripturis prædicat deus, cui & debitores eramus,
 transgressi eius præceptum? Datum est autem præceptum homini per
 uerbum. Audiuit enim Adam, ait, uocẽ domini dei. Bene igitur uerbum
 eius ad hominem dicit, remittuntur tibi peccata, idem ille in quem pec-
 caueramus in initio, remissionem peccatorum in fine donans. Aut si al-
 terius quidẽ transgressi sumus præceptũ, alius aut erat, qui dicit, remit-
 tunt tibi peccata tua, neq; bonus, neq; uerax, neq; iustus est huiusmodi.
 Quõ enim bonus qui non ex suis donat? aut quomodo iustus, qui alie-
 na rapit? Quomodo aut recte remissa sunt peccata, nisi ille ipse in quem
 peccauimus donauit remissionem, per uiscera misericordiæ dei, in qui-
 bus uisitauit nos per filium suum? Quapropter & curato paralytico,

uidentes, inquit, populi, clarificauerunt deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Quem igitur deum clarificauerunt circumstantes populi, nunquid nam ab haëreticis inuētum incognitum patrem? Et quomodo eum qui in totum non cognoscebatur ab eis, glorificabant? Manifestum est ergo, quoniam eum qui in lege à prophetis prædicatus est deus, glorificabant Israelitæ, qui & est pater domini nostri, & propter hoc docebat homines in sensu per ea signa quæ faciebat dare gloriam deo. Si autem ab altero quidem patre ipse uenisset, alterum autem patrem glorificabant homines, uidentes eius uirtutes, ingratos eos in eum patrem qui miserat curationem, efficiebat. Sed quoniam ab eo, à quo deus unigenitus filius uenerat ad salutem hominū, & incredulos per eas quas faciebat uirtutes prouocabat dare gloriam patri, & nō recipientibus aduentum filij eius, & propter hoc non credentibus quæ ab eo fiat remissionem pharisæis, dicebat, ut sciatis quoniam potestatem habet filius hominis remittere peccata: & hoc cum dixisset iussit paralyticum hominem tollere grabbatum super quem iacebat & ire in domū suam: propter hoc quidem efficit, confundens incredulos, & significans quoniam ipse est uox dei per quam accepit homo præcepta, quæ supergressus est, & factus est peccator: ex peccatis enim paralytis subsequuta est. Peccata igitur remittens, hominem quidē curauit, semetipsum autem manifeste ostendit quis esset. Si enim nemo potest remittere peccata nisi solus deus, remittebat autem hæc dominus, & curabat homines, manifestum est, quoniam ipse erat uerbum dei, filius hominis factus, à patre potestatem accipiens, quomodo homo, & quomodo deus: & quomodo homo cōpassus est nobis, tanquam deus misereatur nostri, & remittat nobis debita nostra, quæ factori nostro debemus deo. Et ppter hoc Dauid prædixit, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus homo cui non imputauit dominus peccatum: eam quæ per aduentum eius est remissionem præmonstrās, per quam deleuit chirographum, debita nostra, & affixit illud cruci: uti quemadmodum per lignum facti sumus debitores deo, per lignum accipiamus nostri debiti remissionem. Hoc & per alios quidem multos, iam autem & per Helisæum prophetam significanter ostensum est. Cum enim qui cum illo erant cōciderent ligna ad fabricationem tabernaculi, & ferrum excussum de securi cecidisset in Iordanem, & non inueniretur ab ipsis: ueniens Helisæus ad ipsum locum, cum didicisset quid esset factum, lignum in aquam misit. hoc autem cum fecisset supernatauit ferrum securis, & de superficie aquæ sumpserunt illud, qui ante amiserant: per operationem ostendente propheta, quod firmum uerbum dei, quod per lignum negligēter amiseramus, nec inueniebamus, recepturi essemus iterum per ligni dispositionē. Quoniā autem securis similis est uerbo dei,

Ioannes Baptista ait de eo, iam autem securis ad radicem arborum posita est. Et Hieremias similiter ait, Verbum domini quemadmodum bipennis cædens petram. Hoc ergo uerbum absconditum à nobis per lignum, manifestauit quemadmodum prædiximus ligni dispositio. Quoniã per lignum iterum manifestum omnibus factum est, ostendens altitudinem & longitudinem & latitudinem in se: & quemadmodum dixit quidam de senioribus per extensionem manuum duos populos ad unum deum congregans. Duæ quidem manus, quia & duo populi dispersi in fines terræ: unum autem medium caput, quoniam & unus deus super omnes & in omnibus nobis. Et talem uel tantam dispositionem non per alienas, sed per suas efficiebat conditiones, neque per ea quæ ex ignorantia & labe facta sunt, sed per ea quæ ex sapientia & uirtute patris eius substantiam habuerunt. Neque enim iniquus ut aliena concupiscat, neque indigens, ut non per sua propria suis proprijs efficiat uitam, sua utens conditione ad hominis salutem. Neque enim portasset illum conditio, si ignorantia & labe esset emissio. Quoniam enim ipsum uerbum dei incarnatum suspensum est super lignum per multa ostendimus. Et ipsi autem hæretici crucifixum confitentur. Quomodo igitur ignorantia & labe emissio, eum qui continet uniuersorum agnitionem, & sit uerus & perfectus, portare potuit? Aut quomodo ea quæ absconsa est à patre, & multum separata conditio, portauit eius uerbum? Si autem ab angelis hæc facta est, siue ignorantibus eum qui super omnia est deus, siue scientibus, cum dixerit dominus, Quoniam ego in patre, & pater in me est, quomodo patrem & filium simul fabricatio angelorum portare sustinuit? Quomodo autem ea quæ extra pleroma est conditio, cepit eum qui continet uniuersum pleroma? Cum igitur hæc omnia impossibilia sint, & probationem non habeant, illud solum uerum est ecclesiæ præconium, quoniã propria conditio, quæ ex uirtute & arte & sapientia dei substitit, portauit eum. quæ quidem secundum inuisibilitatem à patre portatur, secundum uisibile autem est contrarium portat eius uerbum: & hoc est uerum. Pater enim conditionem simul & uerbum suum portans, & uerbum portatum à patre præstat spiritum omnibus, quemadmodum uult pater, Quibusdam quidem secundum conditionem, quod est conditionis, quod est factum: quibusdam autem secundum adoptionem quod est ex deo, quod est generatio, & sic unus deus pater ostenditur, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Super omnia quidem pater & ipse est caput Christi: per omnia autem uerbum, & ipse est caput ecclesiæ: in omnibus autem nobis spiritus, & ipse est aqua uiua, quam præstat dominus in se recte credentibus, & diligentibus se, & scientibus, quia unus pater qui est super omnia, & in omnibus nobis. Testimonium perhibet his & Ioannes domini discipulus in Euangelio, dicens, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud

deum, & deus erat uerbum: hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Deinde de ipso uerbo dixit, In hoc mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit, In sua propria uenit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum dedit illis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Et iterum significans eius secundum hominem dispensationem dixit. Et uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et iterum intulit, Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate. Manifeste ostendens audire uolentibus, id est aures habentibus, quoniam unus deus pater super omnes, & unum uerbum dei per quod omnes, per quem omnia facta sunt: & quoniam hic mundus proprius ipsius, & per ipsum factus est, uoluntate patris, & non per angelos, neque per apostasiam, & defectionem, & ignorantiam, neque per uirtutem aliquam prunici, quam & matrem appellant quidam, neque per alium quendam mundi factorem ignorantem patrem. Mundi enim factor uere uerbum dei est. Hic autem est dominus noster, qui in nouissimis temporibus homo factus est, in hoc mundo existens, & secundum inuisibilitatem continet quae facta sunt omnia & uniuersa conditione infixus, quoniam uerbum dei gubernans, et disponens omnia, & propter hoc in sua inuisibiliter ponit. Et caro factum est uerbum, & pepedit super lignum, uti uniuersa in semetipsum recapitularetur. Et sui proprii illum non receperunt homines, quemadmodum uti uniuersa manifestauit in populo, Et erit uita tua pedens ante oculos tuos, & non credes uitae tuae. Qui igitur non receperunt illum, non acceperunt uitam. Quotquot autem receperunt illum, dedit illis potestatem filios dei fieri. Ipse est enim qui uniuersam potestatem habet à patre, quoniam uerbum dei & homo uerus, inuisibilibus quidem principans, rationabiliter & sensibiliter legem statuens, uniuersa quaeque in suo perseverare ordine, Super uisibilia autem, & humana regnans manifeste, & omnibus dignum superducens iustum iudicium. Quemadmodum & Dauid manifeste significans, ait, Deus noster manifeste ueniet, & non tacebit. Deinde & quod ab eo superinducitur iudicium, manifestauit dicens, Ignis in conspectu suo ardebit, & in circuitu eius tempestas ualida, Aduocauit caelum de sursum, & terram discernere populum suum. Manifeste itaque in sua propria ueniente domino, & sua propria eum baiulante conditione quae baiulatur ab ipso, & recapitulationem eius quae in ligno fuit inobedientiae, per eam quae in ligno est obedientiam faciente, & seductione illa soluta, qua seducta est male, illa quae iam uiro destinata erat uiro go Eua, per ueritatem euangelizata est bene ab angelo iam sub uiro uiro go Maria. Quemadmodum enim illa per angelicum sermonem seducta est, ut effugeret deum praeuaricata uerbum eius, Ita & haec per angelicum

gelicum sermonem euangelizata est, ut portaret deum, obediens eius uerbo. Et sicut illa seducta est ut effugeret deum, Sic hæc suasa est obedi re deo, uti uirginis Euxæ uirgo Maria fieret aduocata: Et quæadmodum astrictum est morti genus humanū per uirginē, soluat per uirginem, æqua lance disposita uirginalis inobedientiæ, per uirginalem obediē tiam. Adhuc enim protoplasti peccatum per correptionē primogeniti emendationem accipiens, & serpentis prudentia deuicta in columbæ simplicitate, uinculis autē illis resolutis, per quæ alligati eramus mortis: Indocti omnes hæretici & ignorantes dispositiones dei, & insciij eius quæ est secundum hominē dispensationis, quippe cæcutientes circa ue ritatem ipsi suæ contradicunt saluti. Alij quidem alterum introducē tes præter Demiurgum patrem. Alij autē ab angelis quibusdam dicen tes factum esse mundum, & substātiā eius. Alij quidem porro & lon ge separatū ab eo qui est secundum ipsos patre à semetipso fuisse, & esse ex se natum. Alij autem in his quæ continentur à patre de labe & ignorantia substātiā habuisse. Alij autem manifestum aduentum do mini contemnunt, & incarnationem eius non recipientes. Alij autem rursus ignorantes uirginis dispensationē, ex Ioseph dicunt eum genera tum. Et quidā quidem neq; animā suam, neq; corpus recipere posse dicunt æternam uitam, sed tantum hominem interiorem. Esse autē hunc eum qui in eis sit sensus uolunt, quem & solum ascendere ad perfectum decernunt. Alij autem anima saluata non participari corpus ipsorum eam quæ est à deo salutem, quemadmodum in primo diximus libro, in quo & argumēta eorum omnium enarrauimus, & inualidum ipsorum, & inconstabile in secundo ostendimus.

OMnes enim hij ualde posteriores sunt quàm episcopi, quibus apo stoli tradiderunt ecclesias, & hoc in tertio libro cum omni diligen tia manifestauimus. Necessitatē ergo habent prædicti hæretici, quoniā sint cæci ad ueritatem, alterā & alterā ambulare exorbitantes uiam: & propter hoc incōsonanter & inconsequenter dispersa sunt uestigia do ctrinæ ipsorum. Eorū autē qui ab ecclesia sunt semita circūiens mundum uniuersum, quippe firmam habens ab apostolis traditionem, & uidere nobis donans omnium unam & eandem esse fidem, omnibus unum & eundem deum patrem recipientibus, & eandem donationē spiritus scī entibus, & eadem meditantibus præcepta, & eandem figuram quæ est erga ecclesiam ordinationis custodientibus, & eundem expectantibus aduentū domini, & eandem salutē totius hominis, id est animæ & cor poris substinētibus, & ecclesiæ quidem prædicatio uera & firma, apud quam una & eadem salutis uia in uniuerso mūdo ostēditur. Huic enim creditū est lumen dei, & propter hoc sapientia dei, per quā saluat homi nes in exitu canitur, In plateis autem fiducialiter agit, in summis muris prædi

id est, septē ca
liculos habēs

prædicatur, In portis autem ciuitatis constanter loquitur. Vbiq; enim ecclesia prædicat ueritatem, & hæc est ἐν πύλαις lucerna Christi bæ iulans lumen. Qui ergo relinquunt præconium ecclesiæ, imperitiam sanctorum presbyterorum arguunt, non contemplantes quanto pluris sit idiota religiosus, à blasphemo & impudente sophista. Tales sunt autem omnes hæretici, & qui se plus aliquid præter ueritatē inuenire putant, sequētes ea, quæ prædicta sunt uarie, & multiformiter, & imbecille facientes iter, de iisdē non semper easdem sententias habentes, uelut cæci à cæcis circumducuntur, iuste cadent in sublatentem ignorantia foveam, semper quærentes, & nunquam uerum inuenientes. Fugere igitur oportet sententias ipsorum, et intentius obseruare ne coniurgemur ab ipsis, confugere autem ad ecclesiam, & eius sinu educari, & dominicis scripturis enutrirī. Plantata est enim ecclesiæ paradysus in hoc mundo. Ab omni ergo ligno paradysi escas māducabis, ait spiritus dei, id est ab omni scriptura dominica manducate. Super elato autē sensu, ne manducaueritis, neq; tetigeritis uniuersam hæreticam dissensionem. Ipsi enim confitentur semetipsos agnitionem habere boni, & mali, & super deum qui fecit eos, iaculantur sensus suos impios. Supra igitur sentiunt quàm est mensura sensationis. Quapropter & Apostolus ait, Nō plus sapere quàm oporteat, sed sapere ad prudentiā: ut non illorum manducantes agnitionem, eam quæ plus quàm oportet sapit, pronciamur de paradiso uitæ. In quē dominus inducit eos qui obediunt præconio eius, recapitulās in se omnia quæ in cælis & quæ in terra sunt, & quæ in cælis spiritualia sunt, quæ autē in terris secundū hominē est dispositio. Hæc igitur in semetipso recapitulatus est, adunans hominem spiritui, & spiritū collocans in homine, ipse caput spiritus factus est, & spiritum dans esse hominis caput: per illum enim uidemus, & audimus, & loquimur.

OMnia ergo recapitulans recapitulatus est, & aduersum inimicum nostrum bellum prouocans, & elidens eum qui initio in Adam captiuos duxerat nos, & calcans eius caput, quemadmodum habet in Genesi dixisse serpenti deum, Et inimicitiam ponam inter te & inter mulierem, & inter semen tuum, & semen eius: ipse tuum obseruabit caput, & tu obseruabis eius calcaneum. Ex eo enim qui ex muliere uirgine habebat nasci secundum multitudinem Adam præconabatur obseruans caput serpētis, id est semen, de quo ait Apostolus in epistola ad Galatas, Legem factorum positam, donec ueniret semen, cui promissum est. Manifestius autem adhuc in eadem ostēdit epistola, dicens: Cum autē uenit plenitudo tēporis, misit deus filium suum, factū de muliere. Neq; enim iuste uictus fuisset inimicus, nisi ex muliere homo esset, qui uicit eum. Per mulierem enim homini dominatus est ab initio, semetipsum cōtrarium statuens homini. Propter hoc & dominus semetipsum filiū hominis

his confitetur, principalem hominem illum, ex quo ea quæ secundum mulierem est plasmatio facta, in semetipso recapitulans: uti quemadmodum per hominem uictum descendit in mortem genus nostrum, sic iterum per hominem uictorem ascendamus in uitam. Et quemadmodum accepit palmam mors per hominē aduersus nos, sic iterum nos aduersus mortem per hominem accipiamus palmam. Non autem dominus antiquam illam & primam aduersus serpentem inimicitiam in semetipso recapitulatus fuisset, adimplens promissionem Demiurgi, & perficiens præceptum eius, si ab alio uenisset patre: sed quoniam unus et idem est, qui ab initio plasmauit nos, & in fine filium suum misit, præceptum eius perfecit dominus, factus ex muliere, & destruens aduersariū nostrū & perficiens hominem secundum imaginē & similitudinem suam. Et propter hoc nō aliunde eum destruxit, nisi ex dictionib. legis, & patris præcepto adiutore eius, ad destructionem & traductionē apostatæ angeli. Primo quidem diebus xl. ieiunans, similiter ut Moyses & Helias, postea esuriit, ut hominem eum uerum & firmum intelligamus, proprium enim est hominis ieiunantis esurire. Deinde autē ut haberet aduersarius ubi congregaretur, Quoniam enim in principio per escam non esurientem hominē seduxit transgredi præceptum dei, in fine esurientē non potuit dissuadere eam quæ à deo esset sustinere escam. Tentante enim eo & dicente, Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant: Dominus autem per præceptum legis repulit eum, dicēs. Scriptum est, Non in pane tantum uiuet homo. Ad illud quidem quod ait, Si filius dei es, tacuit. Excæcavit autem eum hominis confessione, & per paternam ditionem primum impetū euacuauit. Quæ ergo fuit in Paradiso repletio hominis per duplicem gustationē, dissoluta est per eam quæ fuit in hoc mundo indigētiam. Ille autē legaliter explosus, tentabat & ipse per mendacium rursus legitime facere congressionē, in altissimū enim tēpli pinaculum ducens eum, dixit, Si filius dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, Quoniā angelis suis deus mandauit de te, & in manibus tollēt te, ne forte offendas ad lapidem pedē tuum: mendaciū abscondens per scripturam, quod faciunt omnes hæretici. Illud enim quod angelis suis mandauit de eo, scriptum erat: mitte te deorsum, de eo nulla dicebat scriptura, sed à semetipso hanc suasionē diabolus afferebat. Dominus itaq; legitime confutauit eum, dicens, Item scriptum est, Non tentabis dominum deum tuum. Per eam uocem quæ est in lege ostendens, id quidem quod est secundū hominē, quoniā nō debet homo tentare deum. Quantum autē ad illum, quoniā in eo homine qui uidebatur nō tentaret dominum deum suū. Elatio itaq; sensus quæ fuit in serpēte, dissoluta est per eam quæ fuit in homine humilitas: & bis iā uictus erat de scriptura diabolus, cum est traductus contraria præcepto dei suadens & secundum sententiam

sententiam suam dei hostis ostensus. Qui magne cōfutatus, & quasi se
 metipsum colligēs, uniuersam quam habebat uirtutem in mendacium
 ordinans, tertio ostendit ei seculi regna omnia, & gloriam ipsorum, dis
 cens, quemadmodum meminit Lucas, Hæc omnia tibi dabo: quoniam
 mihi tradita sunt, & cui uolo do ea, si procidens adoraueris me. Domi
 nus itaq; traducens eū qui esset, Vade, inquit, satanas: scriptū est enim,
 Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Denudans eum per
 hoc nomen, & se ostendens qui erat. Satana enim uerbū Hebraice apo
 statam significat. Et tertio itaq; uincens eum, in reliquū repulit à semet
 ipso, quali legitime uictū, & soluta est ea quæ fuerat in Adam præcepti
 dei præuaricatio, per præceptū legis, quod seruauit filius hominis, non
 trāsgrediens præceptum dei. Quis ergo dominus deus, cui testimoniū
 perhibet, quem nemo tentauit, & quem omnes adorare oportet, & ipsi
 soli seruire? Omnimodo ille est sine dubio qui & legem dedit deus. Hæc
 enim in lege prædicta fuerant, & per legis sententiā ostendit dominus,
 quoniam lex quidem à patre uerbum deum annūciat: Apostata autem
 dei angelus, per illam destruitur uocē traductus qui sit, & uictus à filio
 hominis seruante dei præceptum. Quoniam enim initio homini suauit
 trāsgredi præceptum factoris, & ideo eum habuit in sua potestate. po
 testas autē eius est trāsgressio & apostasia, & his colligauit hominem,
 per hominem ipsum iterum oportebat uictum eum contrario colligari
 iisdem uinculis quibus alligauit hominem, ut homo solutus reuertatur
 ad suum dominum, illa uincula relinquēs, per quæ ipse fuerat alligatus,
 id est trāsgressionem. Illius enim colligatio, solutio facta est hominis,
 quoniam non potest aliquis intrare in domū fortis, & uasa eius diripe
 re, nisi primum ipsum fortem alligauerit. Cōtrario ergo in sermone eius
 qui omnia fecit dei: traducens eū dominus, & subijciens per præceptū,
 præceptum autem dei lex, fugitiuum eum, & legis trāsgressorē & apo
 statam dei ostendens, postea iam per uerbum cōstanter eum colligauit,
 quasi suum fugitiuū, & diripuit eius uasa, id est eos qui ab eo detineban
 tur homines, quibus ipse iniuste utebatur. Et captiuus quidem ductus
 est iuste is, qui hominem iniuste captiuū duxerat: qui autem ante capti
 uus ductus fuerat homo, extractus est à possessoris potestate, secūdum
 misericordiā dei patris: qui miseratus est plasmati suo, & dedit salutem
 ei per uerbum, id est per Christum redintegrans: ut experimēto discat
 homo, quoniam nō à semetipso, sed donatione dei accepit incorrupte
 lam. Sic igitur manifeste ostēdente domino, quoniam dominus uerus,
 et unus deus, qui à lege declaratus fuerat, quem enim lex præconauerat
 deum hunc spiritus ostendit patrem, cui & seruire soli oportet discipu
 los Christi: & per eas quæ sunt in lege sententias aduersarium nostrum
 euacuante, lex autem Demiurgum laudare deū, & ipsi soli seruire iubet
 nobis

nobis : iam non oportet quærere alium patrem præter hunc aut super hunc, quoniam unus deus qui iustificat circuncisionē ex fide & præputium per fidem. Si enim alius quis erat super hunc perfectus pater, nequaquam per huius sermones & præcepta destruxisset satanam. Nec enim ignorantia per alteram potest dissolui ignorantia, quemadmodum neque per labem labes euacuari. Si igitur lex ex ignorantia & labe est, quomodo sententiæ quæ in ea sunt, diabolicam ignorantiam absolvere poterant & fortem uincere? Neque enim à minori, neque ab æquali fortis uinci potest, sed ab eo qui plus potest. Plus autem potest super omnia uerbum dei, qui in lege quidem uociferatur, Audi Israel, dominus deus tuus, deus unus est, & diliges dominum deum tuum ex tota anima tua, & hunc adorabis, & huic seruias. In euāgelio autem per has easdem sententiæ destruens apostasiam, & patris uoce deuicit fortem, & legis præceptum suas sententiæ confitetur, dicens, Non tentabis dominum deum tuum. Nec enim per alienam sed per propriam patris sui sententiā destruxit aduersarium, & fortem uicit. Nos autē solutos per ipsum præceptum docuit, esurientes quidē sustinere eam quæ à deo datur escam, in sublimitate autem positos uniuersi chrismitis, uel operibus iustitiæ confidentes, uel ministratiōnis supereminētia adornatos, nequaquam extolli, neque tentare deū, sed humilia sentire, & præ manu habere, Nō tentabis dominum deum tuum, quēadmodum & Apostolus docuit, Non alta, ait, sentientes, sed humilibus consentientes. Nec diuitijs, nec gloria mundi, neque præsentī phantasia capi, Scire autem quoniam dominum deum tuum adorare oportet, ipsi soli seruire, & non credere ei, qui falso promisit ea quæ nō sunt sua, dicens, Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me. Ipse enim confitetur, quoniam adorare eum, & uoluntatem eius facere, cadere est à gloria dei. Et quid aut suaue, aut bonum participare potest qui cecidit? Aut quid aliud sperare & expectare potest, qui talis est, nisi mortē? Ei enim qui cecidit, proxima mors est. Deinde nec illa ipsa quæ promisit præstabit : quomodo enim præstabit ei qui cecidit? Deinde quoniam dominatur hominibus, & ei ipsi deus, & nolente patre nostro qui est in cœlis, neque passer cadet in terrā. Illud igitur quod ait, hæc mihi tradita sunt, & cui uolo do ea, ut in superbiā elatus ait. Neque enim conditio sub eius potestate est, quādoquidem & ipse unus de creaturis est. Neque ipse hominū regnū attribuet hominibus, sed secundum ordinationem dei patris, & cætera quæque, & quæ sunt erga homines disponuntur. Dominus autem ait, Quoniam diabolus mendax est ab initio, & in ueritate non stetit. Si itaque mendax est, & non stans in ueritate, uidelicet nō uerū dicebat, quoniam hæc omnia mihi tradita sunt, & cui uolo, do ea, sed mēdacium loquens. Assuetus enim erat iam ad seductionem hominum mentiri aduersus deum. Ab initio enim homini

escam multam cum deus dedisset, ex una autem tantum arbore præcepisset ne manducaret, quemadmodum scriptura dicit dixisse deum ad Adam, Ab omni ligno quod est in paradiso escam manducabis, à ligno autem cognoscendi bonum & malum non manducabitis, qua autē die manducaueritis, morte moriemini, Ille autem mentiens aduersus deum tentauit hominē, quemadmodum scriptura dicit dixisse serpentem mulieri, Quid itaq; dixit deus? Ne manducaueritis ab omni ligno paradisi. Et cum illa traduxisset mendacium, & simpliciter retulisset præceptum, in eo quod diceret, ab omni ligno paradisi māducabitis, à fructu autem ligni quod est in medio paradiso, dixit deus, ex eo nō māducabitis, neq; tetigeritis, ne moriamini: cū didicisset à muliere præceptum dei, astutia usus decepit eam denuo per falsiloquium, dicens, Non morte moriemini. Sciebat em̄ deus, quoniā qua die māducaueritis ex eo, aperientur oculi uestri, & eritis sicut dī, scientes bonū & malū. Primo quidē in dei paradiso disputat de deo, quasi absente eo, magnitudinē em̄ ignorabat dei: post deinde ab ipsa discens dixisse dominū, morituros eos si gustassent de prædicto ligno, tertio mendaciū loquens dixit, Non morte moriemini. Sed quoniam deus uerax est, mendax autē serpens, de effectu ostensum est, morte subsecuta eos qui manducauerūt: simul enim cū esca & mortem adscierunt, quoniam inobedientes manducabant. Inobedientia autem dei mortē infert, propter hoc ex eo traditi sunt ei, debitores mortis effecti. In ipsa itaq; die mortui sunt, in qua manducauerūt, & debitores facti sunt mortis, quoniam conditionis dies unus, Factus est enim, inquit, uespere & mane dies unus. In ipsa autem hac die manducauerunt, in ipsa autem & mortui sunt. Secundum autem circulum & cursum dierum, secundum quem alia quidem prima, alia autem secunda, & alia tertia uocatur, si quis uelit diligenter discere qua die ex septem mortuus est Adam, inueniet ex domini dispositione. Recapitulās enim uniuersum hominem in se ab initio usq; ad finem, recapitulatus est & mortem eius, manifestum est itaq; quoniam in illa die mortem sustinuit dominus, obediens patri, in qua mortuus est Adam, inobediens deo, in qua autem mortuus est, in ipsa & manducauit. Dixit enim deus, In qua die manducabitis ex eo, morte moriemini. Hunc itaq; diem recapitulās in semetipsum dominus, uenit ad passionē pridie ante sabbatum, quæ est sexta conditionis dies, in qua homo plasmatus est, secundam plasmationem eam quæ est à morte, per suam passionem donans. Quidam autem rursus in millesimum annum reuocant mortem Adæ. Quoniam enim dies domini sicut mille anni, non superposuit autē mille annos, sed intra eos mortuus est, transgressionis adimplens sententiam. Sive ergo secundum inobedientiam quæ est mors, siue quod exinde traditi sunt, & facti sunt debitores mortis, siue secundum unum & eundem diem

*sexto ab orbe
cōdito die pec
cavit Adam*

em, in quo manducauerunt & mortui sunt, quoniam una cōditionis di-
 es: siue secundū hunc circulū dierum, quia in ipsa mortui in qua & man-
 ducauerunt, hoc est parasceue, quæ dicitur cœna pura, id est, sexta feria,
 quā & dominus ostēdit passus in ea: siue secundū quod nō sit supergres-
 sus mille annos, sed in ipsis mortuus sit: secundū omnia ergo quæ signi-
 ficantur, deus quidē uerax, mortui em̄ sunt qui gustauerūt de ligno, ser-
 pens autem mendax ostensus est, & homicida, sicut dominus ait de eo.
 Quoniam ab initio homicida est, & in ueritate non stetit. Sicut ergo in
 principio mentitus est, ita & in fine mētiebatur, dicens, Non enim ipse
 determinauit huius seculi regna, sed deus. Regis enim cor in manu dei.
 Et per Salomonem autem ait uerbum, Per me reges regnant, & potesta-
 tes tenent iustitiam. Per me principes exaltantur, & tyranni terræ. Et
 Paulus apostolus hoc ipsum ait, Omnibus potestatibus sublimioribus
 subiecti estote, non est enim potestas nisi à deo. Quæ autem sunt, à deo
 dispositæ sunt. Et iterum de ipsis ait, Non enim sine causa gladium por-
 tat, dei enim minister est, uindex in iram ei qui male operatur. Quoniā
 hæc autem non de angelicis potestatibus, nec de inuisibilibus principi-
 bus dixit, quomodo quidam audent exponere, sed de his, quæ sunt se-
 cū dum homines potestates, ait, Propter hæc enim & tributa præstatis,
 ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruiētes. Hoc autē & dominus cō-
 firmavit nō faciens quidē quod à diabolo suadebatur, tributorum autē
 exactoribus iubens pro se, & pro Petro dare tributū. Quoniā ministri
 dei sunt, in hoc ipsum deseruiētes. Quoniā enim ab sistens à deo homo,
 in tantum efferauit, ut etiam consanguineū, hostem sibi putaret, & in om-
 ni inquietudine, & homicidio, & auaritia sine timore uersaretur, im-
 posuit illi deus humanum timorem: nō enim cognoscebant timorē do-
 mini: ut potestati hominū subiecti, & lege eorū astricti aliquid assequan-
 tur iustitiæ, & moderentur ad inuicem in manifesto positum gladium
 timentes, sicut apostolus ait: Non enim sine causa gladium portat: dei es-
 nim minister est, uindex in iram ei, qui male operatur. Et propter hoc &
 ipsi magistratus indumentum iustitiæ leges habentes, quæcunq; iuste
 & legitime fecerint, de his nō interrogabunt, neq; pœnas dabūt. Quæ-
 cunq; autē ad euerisionem iusti inique & impie cōtra legem & more Ty-
 rannico exercuerūt, in his & peribunt iusto iudicio dei, ad omnes æqua-
 liter perueniente, & in nullo deficiente. Ad utilitatem ergo gentiliū ter-
 renum regnū positū est à deo, sed non à diabolo, qui nunq; omnino
 quietus est, imò qui nec ipsas quidē gentes uult in tranquillo agere, ut ti-
 mentes regnū humanū, nō se alterutrū homines uice pisciū consumāt,
 sed per legum positiones repercutiant multiplicē gētilium iniustitiam.
 Et secundū hoc ministri dei sunt, qui tributa exigūt à nobis, in hoc ipsum
 seruiētes quæ sunt potestates, à deo ordinatæ sunt. Manifestū est, quo

niam mentitur diabolus dicens, Mihi tradita sunt, & cui uolo, do ea, Cuius enim iussu homines nascuntur, huius iussu & reges constituuntur, apti his qui in illo tempore ab ipsis regnantur. Quidam enim illorum ad correctionem & utilitatem subiectorum dantur, & conseruationem iustitiae. Quidam autem ad timorem, & poenam, & increpationem. Quidam autem ad illusionem & contumeliam, & superbiam, quemadmodum & digni sunt dei iusto iudicio, sicut praediximus, in omnibus aequaliter futurum perueniente. Diabolus autem quippe Apostata existens angelus, hoc tantum potest, quod egit in principio, seducere & abstrahere mentem hominis ad transgredienda praeccepta dei, & paulatim obserare corda eorum conatur seruire ei, ad obliuiscendum quidem uerum deum, ipsum autem quasi deum adorare. Quemadmodum autem si quis apostata regionem aliquam hostiliter capiens, perturbet eos, qui in ea sunt, ut regis gloriam sibi uindictet apud ignorantes quod apostata & latro sit, Sic etiam diabolus cum sit unus ex angelis his, qui super spiritum aeris prepositi sunt, quemadmodum Paulus apostolus in ea quae est ad Ephesios manifestauit, inuidens homini, apostata a diuina factus est lege. Inuidia enim aliena est a deo. Et quoniam per hominem traducta est apostasia eius, & examinatio sententiae eius homo factus est, adhuc magis magisque semetipsum contrarium constituit homini, inuidens uitae eius, & in sua potestate apostatica uolens concludere eum. Omnium autem artifex uerbum dei per hominem uincens eum, & apostatam ostendens, e contrario subiecit eum homini. Ecce dicens, do uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, ut quemadmodum dominatus est homini per apostasiam, sic iterum per hominem recurrerem ad deum euacuetur apostasia eius. Et non tantum per ea quae dicta sunt, sed & per ea quae erunt sub Antichristo ostenditur, quoniam existens apostata & latro, quasi deus uult adorari, & cum sit seruus, regem uult praeconari. Ille enim omnem suscipiens diaboli uirtutem, ueniet non quasi rex iustus, nec quasi in subiectione dei legitimus: sed impius & iniustus, & sine lege quasi apostata, & iniquus & homicida quasi latro, diabolicam apostasiam in se recapitulans, & idola quidem seponens ad suadendum quod ipse sit deus, se autem extollens unum idolum, habens in semetipsum reliquorum idolorum uarium errorem, ut hi qui per multas dominationes adorant diabolum, hi per hoc unum idolum seruiant ipsi, de quo apostolus in epist. quae est ad Thessalonicenses secunda ait sic, Quonia nisi uenerit abscessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollit se super omne quod dicitur deus, aut colitur, ut in templo dei sedeat, ostendens semetipsum tanquam sit deus. Manifeste igitur apostolus ostendit aduentum eius, & quoniam extollitur super omne quod dicitur deus, uel quod colitur super omne idolum. Hi enim

enim sunt qui dicuntur quidem ab hominibus, non sunt autem, dii. Et quoniam ipse se tyrannico more conabitur ostendere deum: super hæc aut manifestavit & illud quod à nobis per multa ostensum est, quoniam Hierosolymis tēplū per dispositionē ueri dei factū est. Ipse enim apostolus ex sua persona diffinitiuē tēplum illud dixit dei. Ostendimus aut & in tertio libro, nullū ab apostolis ex sua persona deū appellari, nisi eum qui uere sit deus, patrē domini nostri, cuius iussu hoc quod est in Hierosolymis factū est tēplum, ob eas causas quæ à nobis dictæ sunt: in quo aduersarius sedebit, tentans semetipsum Christū ostēdere, sicut & dñs ait, Cum aut uideritis abominationē desolationis, quæ dicta per Danielē prophetā, stantē in loco sancto, qui legit intelligat. Tunc qui in Iudæa sunt fugiant in mōtes, & qui in tecto est, nō descēdat tollere quicquid de domo. Erit enim tunc pressura magna, qualis nō est facta ab initio seculi usque nunc, sed neque fiet. Daniel aut nouissimi regni finē respiciens, id est nouissimos decē reges, in quos diuideretur regnum illorū, super quos filius perditionis ueniet, cornua dicit decē nasci bestię, & alterum cornu pusillum nasci in medio ipsorū, & tria cornua de prioribus eradicare à facie eius. Et ecce, inquit, oculi quasi oculi hominis in cornu hoc, & os loquens magna, & aspectus eius maior reliquis uidebatur, & cornu illud faciebat bellū aduersus sanctos, & ualebat aduersus eos, quoad usque uenit uetustus dierū, & iudiciū dedit sanctus altissimi dei & tēpus præuenit, & regnū obtinuerūt sancti. Postea in exolutionē uisionū dictū est ei. Bestia quarta, regnum quartū erit in terra, quod eminebit super reliqua regna & manducabit omnem terram, & conculcabit eam, & concidet, de decem cornibus eius, decem reges exurgent: & post eos surget alius, qui superabit alios omnes, qui ante eum fuerunt, & reges tres des minorabit, & uerba aduersus altissimū deum loquetur, & sanctos altissimi dei conteret, & cogitabit demutare tēpora & legē: & dabitur in manu eius usque ad tempus temporū & dimidium tempus, hoc est triennium & sex menses, in quibus ueniens regnabit super terram. De quo iterum & apostolus Paulus in secunda ad Thessalonicēses simul & causam aduētus eius annuncians sic ait, Et tunc reuelabitur iniquus, quem dñs Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet præsentia aduētus sui, cuius est aduentus secundum operationem satanæ, in omni uirtute, & signis, & portentis mendaciorum, & omni seductione malitiæ pereuntibus, pro eo quod dilectionem ueritatis nō receperunt, ut salui fierent. Et ideo mittit eis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Et dominus aut hoc idem nō credentibus sibi dicebat, Ego ueni in nomine patris mei, & nō recepistis me. Cū alius aut uenerit in nomine suo illum recipietis, alium dicens Antichristū, quoniam alienus est à do-

mino : & ipse est iniquus iudex, qui à domino dictus est, quoniã deum
 non timebat, neq; hominẽ reuerbatur, ad quẽ fugit uidua oblita dei, id
 est, terrena Hierusalem, ad ulciscendũ de inimico, quod & faciet in tem-
 pore regni sui : transferet regnum in eam, & in tẽplo dei sedebit, sedens
 eos qui adorãt eum quali ipse sit Christus. Quapropter ait Daniel
 iterum, & sanctum desolabitur. Et datum est in sacrificiũ peccatũ, & pro-
 iecta est in terra iustitia, & fecit, & prospere cessit. Gabriel angelus ex-
 soluens eius uisionem de hoc ipso dicebat, Et in nouissimo regni ipso-
 rum exurget rex improbus facie ualde, & intelligens quæstiones, & ualida
 uirtus eius, & admirabilis, & corrumpit, & dirigit, & faciet, & extermin-
 abit fortes, & populum sanctum, & iugum torquis eius. dirigetur do-
 lus in manu eius, in corde suo exaltabitur, & dolo disperdet multos, &
 ad perditionem multorum stabit, & quomodo una manu conteret. De
 inde & tẽpus tyrannidis eius significat, in quo tempore fugabuntur san-
 cti, qui purum sacrificium offerunt deo. Et in dimidiõ hebdomadis, ait,
 tolletur sacrificiũ & leuatio, & in tẽplo abominatio desolationis & usq;
 ad consummationẽ temporis consummatio dabitur super desolationẽ.
 Dimidium autẽ hebdomadis, tres sunt anni, & menses sex : ex quibus om-
 nibus non tantum quæ sunt Apostasiæ manifestantur, & quæ sunt
 eius qui in se recapitulatur omnẽ diabolicũ errorem, sed et quoniã unus
 & idem pater deus qui à prophetis annũciatus est, à Christo autem ma-
 nifestatus. Si enim quæ à Daniele propheta sunt dicta de fine dominus
 comprobauit, Cum uideritis dicens, abominationem desolationis, quæ
 est per Danielem prophetam : Danieli autem angelus Gabriel exolutio-
 nem uisionum fecit, Hic autem est archangelus Demiurgi, & hic idem
 Mariæ euangelizauit manifestũ aduentũ, & incarnationem Christi: V-
 nus & idem deus manifestissime ostenditur, qui prophetas misit, & fili-
 um præmisit, & nos uocauit in agnitionem suã. Manifestius adhuc etiã
 de nouissimo tẽpore, & de his qui sunt in eo decem regibus, in quos di-
 uidetur quod nunc regnat imperium, significauit Ioannes domini disci-
 pulus in Apocalypsi, edisserẽs quæ fuerint decẽ cornua quæ à Daniele
 uisa sunt, dicens, sic dictum esse sibi, Decem cornua quæ uidisti decem
 reges sunt, qui regnum non acceperunt, sed potestatem quasi reges una
 hora accipient. Cum bestia hi unam sententiã habent, & uirtutem & po-
 testatem suam bestiæ dant. Hi cum agno pugnabunt, & agnus uincet
 eos, quoniam dominus dominorum est, & rex regum. Manifestum est
 itaq; quoniam ex his tres interficiet ille qui uenturus est, & reliqui subij-
 ciuntur ei, & ipse octauus in eis, & uastabunt Babylonem, & cõburent
 eam igni, & dabunt regnum suum bestiæ, & effugabũt ecclesiam. Post
 deinde ab aduentu domini nostri destruentur, Quoniam enim oportet
 diuidi regnum, & sic deperire sicut dominus ait, Omne regnũ diuisum
 in se

in se desolabitur, & omnis ciuitas uel domus diuisa in se non stabit. Diuidi igitur & regnum & ciuitatē & domum oportet in decē, & propterea iam partitionem, & diuisionem præfigurauit, & diligenter Daniel finem quarti regni digitos ait pedū esse imaginis, quæ à Nabuchodono sor uisa est, in quos uenit lapis sine manibus præcisus, & quæ admodū ipse ait, Pedis pars quidē aliqua ferrea, & pars aliqua fictilis, quoadusq; abscisus est lapis sine manibus, & percussit imaginem in pedes ferreos, & fictiles, & comminuet eos usq; ad finem. Post deinde in exolutione ait, Et quoniā uidisti pedes, & digitos partem quidem fictilem, partem autem ferreā, regnū diuisum erit, & radix ferrea erit in eo, quæ admodū uidisti ferrū cōmixtum testæ: & digiti pedum pars quidē aliqua ferrea, pars autem aliqua fictilis. Ergo decem digiti pedū hi sunt decē reges in quibus diuiditur regnum, ex quibus quidam quidē fortes & agiles, siue efficaces, alij autem pigri & inutiles erunt, & non cōsentient quæ admodum Daniel ait, Pars regni erit fortis, & ab ipsa parte erit minuta, quoniā uidisti ferrum cōmixtum testæ, cōmixtiones erunt in semine hominum, & non erunt adiūcti inuicem, quemadmodum ferrum non cōmiscetur cum testa. Et quoniā finis fiet, inquit. Et in diebus regum illorum excitabit deus cœli regnum, quod in æternum non corrumpetur, & regnum eius alteri populo non relinquetur. Cōminuet & uentilabit omnia regna, & ipsum exaltabitur in æternū. Quæ admodum uidisti, quoniā de monte præcisus est lapis sine manibus, & cōminuit testam, ferrum & ærumentū & argētum & aurum. Deus magnus significauit regi quæ futura sunt post hæc, & uerū est somnium, & fidelis interpretatio eius. Si ergo deus magnus significauit per Danielē futura, & per filiū cōfirmavit, & Christus est lapis qui præcisus est sine manibus, qui destruet tēporalia regna, & æternū inducit, quæ est iustorum resurrectio, Resuscitabit, ait, deus cœli regnum, quod in æternū nunq; corrumpetur. Confutati respiscant qui Demiurgū respuunt, & nō consentiunt ab eo patre præmissos prophetas, à quo & dominus uenit, sed asseuerant ex differētibus uirtutibus factas esse prophetias. Quæ enim à Demiurgo prædicta sunt similiter per omnes prophetas, hæc Christus in fine perfecit, ministrans patris sui uoluntati, & adimplens secundum humanum genus dispositiones. Qui ergo blasphemant Demiurgum, uel ipsis uerbis & manifeste quemadmodum qui à Marcione sunt, uel secundum euerfionem sententiæ qui à Valentino sunt, & omnes qui falso dicuntur esse gnostici, organa satanæ ab omnibus deum colentibus cognoscant esse, per quos satanas nūc & non ante ausus est maledicere deo, qui ignē æternum præparauit omni apostasiæ. Nam ipse per semetipsum nude non audebat blasphemare suum dominum, quemadmodū & initio per serpentem seduxit hominē, quasi latens deum. Bene Iustinus dixit, quo

niam ante domini aduentum, nunquā ausus est satanas blasphemare deum, quippe nondū sciens suam damnationē. Quoniam & in parabolis, & allegorijs, & prophetis de eo sic dictum est. Post autem aduentū domini ex sermonibus Christi & apostolorū eius discēs manifeste, quoniam ignis æternus ei præparatus est ex sua uolūtate abscedenti à deo, & omnibus qui sine pœnitētia perseverant in apostasia, per huiusmodi homines blasphematur eum deum, qui iudicium importet: qua sententia condemnatus & peccatum suæ apostasiæ conditori suo imputat, & non suæ uoluntati & sententiæ: quemadmodum & qui supergrediuntur leges & postea pœnas dant, queruntur de legislatoribus, sed non de se metipsis. Sic autem & diabolico spiritu pleni innumeras accusationes inferunt factori nostro, cum & spiritum uitæ nobis donauerit, & legem omnibus aptam posuerit, & nolunt iustum esse iudicium dei. Quapropter & alterum quendam excogitant patrem, neque curantem neque prouidentem eorum quæ sunt erga nos, aut etiam cōsentientem omnibus peccatis. Si enim non iudicat pater, aut non pertinet ad eum, aut cōsentit his quæ fiunt omnibus: & si non iudicat, omnes in æquo erunt. Si in eodem dinumerabuntur statu, superuacuum ergo erit aduentus Christi, & contrarius in eo quod non iudicet.

Venit enim diuidere hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem, & nurum aduersus socrum, & cum duo sint in eodem lecto, unum assumere, & alterum relinquere, ad finē iubere messiarius colligere primum zizania, & fasciculos alligare, & comburere igni inextinguibili, triticum autem colligere in horreum: & agnos quidem uocare in præparatū regnum, hædos autem in æternum ignem mittere, qui præparatus est à patre eius, diabolo & angelis eius. Et quid em̄ uerbum uenit in ruina & in resurrectionē multorum, In ruina quidem non credentium ei, quibus & maiorem damnationem quàm Sodomorum & Gomorrhæ in iudicio cōminatus, In resurrectionem autem credentium, & facientium uoluntatem patris eius qui est in cœlis. Si ergo aduentus filij super omnes quidem similiter aduenit, iudicialis autem & discretor credentium, & non credentium, quoniam ex sua sententia credentes faciunt eius uoluntatē, & ex sua sententia indicoaudientes non accedunt ad eius doctrinā: manifestū quoniam & pater eius oēs quidem similiter fecit propriam sententiā unūquemque habentē & sensum similiter: respicit autē omnia, & prouidet omnibus, solem suum oriri faciens super bonos & malos, & pluens super iustos & iniustos. Et quicumque erga eum custodiunt dilectionē suam, his præstat cōmunionem, Cōmuniono autem dei uita, & lumen, & fruitio eorū quæ sunt apud eum bonorum. Quicumque autem absistunt secundum sententiā suam ab eo, his eam quæ electa est ab ipsis separationē inducit. Separatio autē dei mors, &

& separatio lucis tenebræ, & separatio dei amissio omnium quæ sunt apud deum bonorum. Qui ergo per apostasiam amiserunt quæ prædicta sunt, quippe desolati ab omnibus bonis, in omni pœna conuersantur, Deo quidem principaliter non à semetipso eos puniente, prosequente autem eos pœna, quoniam sunt desolati ab omni bono. Aeterna autem & sine fine sunt à deo bona, & propter hoc & amissio eorū æterna & sine fine est. Quemadmodum in immenso lumine qui excæcauerunt semetipsos, uel ab alijs excæcati sunt, semper priuati sunt iucunditate luminis, nō quod lumē pœnā ei inferat cæcitatē, sed quod ipsa cæcitas superinducat eis calamitatē. Et propter hoc dominus dicebat: Qui credit in me, nō iudicatur, id est, nō separatur à deo: adunitus est enim per fidē deo. Qui autē non credit, ait, iam iudicatus est, quoniam non crediderit in nomine unigeniti filij dei, id est, separauit semetipsum à deo uoluntaria sententia. Hoc est enim iudicium, quoniā lumen uenit in hunc mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non ueniet ad lumen, ne traducantur opera eius. Qui autem facit ueritatem uenit ad lumen, ut manifestentur opera eius, quoniam in deo est operatus. Quoniam igitur in hoc mundo quidam quidem accurrunt lumini, & per fidem uniunt se deo, alij autē absistunt à lumine, & separant seipso à deo:

Venit uerbum dei omnibus aptam habitationē inferens, his quidē qui in lumine sunt ut fruantur eo, & his quæ in eo sunt bonis: his autem qui in tenebris sunt, ut participetur eis calamitas quæ in eis est. & propter hoc ait, hos quidem qui sunt ad dexteram uocari in regnum patris: illos autē qui sunt à sinistra in æternum ignem missurum. Semetipsos enim priuauerunt bonis, & ideo apostolus ait, Pro eo quod dilectionē dei non receperunt ut salui fierent, & ideo mittet eis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritatē, sed consenserunt iniquitati. Illo enim ueniente & sua sentētia apostasiam recapitulante in semetipsum: & sua uolūta te & arbitrio operante quæcunq; operabitur: & in tēplo dei sedente ut sicut Christū adorent illum qui seducūtur ab illo, quapropter & iuste in stagnum proijcientur ignis. Deo autē secundū suam prouidentiam præsciente omnia, & apto tēpore eum qui talis futurus erat immittente ut credant falso, & iudicentur omnes qui nō crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Cuius aduentū Ioānes in Apocalypsi significauit ita, Et bestia quā uiderā similis erat pardo, et pedes eius quasi ursi, os eius quasi os Leonis, & dedit ei Draco uirtutē suā, & thronū suū, & potestātē magnam, & unum ex capitibus eius quasi occisum in mortē, & plaga mortis eius curata est, & admirata est uniuersa terra post bestiā, & adorauerunt Draconē, quoniā dedit potestātē bestię, & adorauerunt bestiā, di-

centes, quis similis bestiae illi, & quis potest regnare cum ipsa. & datum est ei os loquens magna & blasphemiam, & data est ei potestas mensibus xl & duo, & aperuit os suum blasphemum aduersus deum blasphemare nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in caelo habitant, & data est ei potestas super omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adorauerunt eam omnes qui habitant super terram, cuius non est scriptum nomen in libro uitae agni occisi a constitutione mundi. Si quis habet aures, audiat. Si quis in captiuitate duxerit, & in captiuitate ibit. Si quis gladio occiderit, oportet eum in gladio occidi. Hic est substantia & fides sanctorum. Post deinde & de armigero eius, quem & pseudopropheta uocat, loquebatur, inquit, quasi Draco, & potestate primae bestiae omnem faciebat in conspectu eius: & facit terram & qui habitant in ea, ut adorent bestiam primam cuius & curata est plaga mortis eius, & faciat signa magna, & ut ignem faciat de caelo descendere in terram in conspectu hominum, & seducit inhabitantes super terram. Hoc ne quis eum diuina uirtute putet signa facere, sed magica operatione. Et non est mirandum si daemonijs et apostaticis spiritibus ministrantibus ei, per eos faciat signa in quibus seducat habitantes super terram. Et imaginem, ait, iubebit fieri bestiae, & spiritum dabit imagini, uti & loquatur imago, et eos qui non adorauerint eam faciet occidi, Et characterem autem ait in fronte & in manu dextra faciet dari, ne possit aliquis emere uel uedere, nisi qui habet characterem nominis bestiae uel numerum nominis eius, & esse numerum sexcentos sexaginta sex, quod est, sexies centeni, & deni sexies, & singulares sex. In recapitulationem uniuersae apostasiae eius quae facta est in sex millibus annorum. Quotquot enim diebus hic factus est mundus, tot & millenis annis consummatur. Et propter hoc ait scriptura geneseos. Et consummata sunt caelum & terra, & omnis ornatus eorum. Et consummauit deus in die sexto omnia opera sua quae fecit, & requieuit in die septimo ab omnibus operibus suis quae fecit. Hoc autem est & antefactorum narratio, quemadmodum facta sunt, & futurorum prophetia. Est enim dies domini quasi mille anni. In sex autem diebus consummata sunt quae facta sunt, Manifestum est, quoniam consummatio ipsorum sextus millesimus annus est. Et propter hoc in omni tempore plasmatus in initio homo per manus dei, id est, filij & spiritus, scit secundum imaginem & similitudinem dei, paleis quidem abiectis, quae sunt apostasia, frumento autem in horreum assumpto, quod est, hi qui ad deum fide fructificant: & propterea tribulatio necessaria est his qui saluantur quodammodo contriti, attenuati & consparsi per patientiam uerbo dei, ut igniti apti sint ad conuiuium regis: Quemadmodum quidam de nostris dixit, propter martirium in deum adiudicatus ad bestias: Quoniam frumentum sum Christi, & per dentes bestiarum

bestiarum molor, ut mundus panis dei inueniar. Causas autem reddidimus in his qui sunt ante hūc librīs, propter quas passus deus hęc ita fieri: ostendimusq; quoniā omnia quę sunt talia, pro eo qui saluatur homine facta sunt, illud quod est sui arbitrij, & suę potestatis maturans ad inamortalitatem, & aptabiliorem eum ad æternā subiectionē deo præparans. Et propter hoc conditio insumitur homini: non enim homo propter illam, sed conditio facta est propter hominem. Gentes autē & ipsę non alleuauerūt oculos ad cælum, neq; gratias egerūt factori suo, neq; lumen ueritatis uidere uoluerunt, sed sicut mures cæci absconditi in profundo, Insipientia eius te sermo ut stillicidiū de cado, & sicut momentū Es. 40 staterę, & sicut nihil deputauit, in tantum utiles & aptibiles iustis, quantum utilitatis præstat stipula ad tritici augmentū, & paleas eius in ustionē ad operationē auri. Et propterea cū in fine repente hinc ecclesia assumitur, Erit, inquit, tribulatio qualis nō est facta neq; fiet. Nouissimus enim agon iustorū in quo uincentes coronātur incorruptela. Et propter hoc in bestia ueniēte recapitulatio fit uniuersę iniquitatis, & omnis docti, ut in ea confluens & conclusa omnis uirtus apostatica in caminū mittatur ignis. Congruenter autē & nomen eius habebit numerū, Sexcētos sexaginta sex, recapitulās in semetipso omnem quę fuit ante diluuium malitię cōmixtionem, quę facta est angelica apostasia: Noe enim fuit annorum sexcentorū, & diluuium aduenit terrę delens in resurrectionem terrę propter nequissimā generationē quę fuit tēporibus Noe. Recapitulans autē & omnē qui fuit à diluuiō errorē cōmētorem Idolorū, & prophetarū interfectionē, et succensionem iustorū. Illa enim quę fuit à Nabuchodonosor instituta imago, altitudinē quidem habuit cubitorum sexaginta, latitudinē autē sex: propter quę & Ananias, & Azarias & Misael non adorantes eam in caminum missi sunt ignis, per id quod euenit prophetantes eam, quę in finem futura est iustorum succensio, Vniuersa enim imago illa præfiguratio fuit huius aduentus, ab omnibus omnino hominibus ipsum solum decernēs adorari. Sexcenti itaq; anni Noe, sub quo fuit diluuium, propter apostasiam, & numerus cubitorum imaginis, propter quam iusti in caminum ignis missi sunt, numerum nominis significat illius in quem recapitulatur sex milium annorum omnis apostasia, & iniustitia, & nequitia, & pseudopropheta, & dolus, propter quę & diluuium superueniet ignis. His autem sic se habentibus, & in omnibus antiquis & probatissimis & ueteribus scripturis numero hoc posito, & testimoniū perhibentibus his qui facie ad faciem Ioannē uiderunt, & ratione docētibus, quoniā numerus nominis bestię secundū Græcorū cōputationē per literas quę in eo sunt, sexcentos habebit, & sexaginta, & sex, hoc est, decadas æquales hecatōtasin, & hecatontadas æquales monasin: Numerus enim qui digitos sex sibi

liter

liter custoditus recapitulationes ostendit uniuersae apostasiae eius quae initio, & quae medijs temporibus, & quae in fine erit: Ignoro quomodo errauerunt quidam sequentes idiotissimum, & medium frustrantes numerum nominis, quinquaginta numeros deducentes, pro sex decadis unam decadem uolentes esse. Hoc autem arbitror scriptorum peccatum fuisse, ut solet fieri, quonia & per literas numeri ponuntur, facile litteram Graecam, quae sexaginta nuntiat numerum, in iota graecorum litteram expansam. Post deinde quidam sine exquisitione hoc acceperunt. Alij quidem simpliciter & idiotice usurpauerunt denarium numerum, Quidam autem & per ignorantiam ausi sunt & nomina exquirere, habentia falsum erroris numerum. Sed his quidem qui simpliciter, & sine malitia hoc fecerunt, arbitramur ueniam dari a deo, Quotquot autem secundum inanem gloriam statuunt nomina, continentia falsum numerum, & quod a se fuerit adinuentum nomen definierint esse illius qui uenturus est, non sine damno tales exient, quippe qui & semetipsos, & credentes sibi seduxerunt. Et primum quidem damnum est excidere a ueritate, & quod non sit arbitratum post deinde apponenti uel auferenti de scriptura poenam non modicam fore, in qua incidere necesse est eum qui sit talis. Subsequetur autem & aliud non quodlibet periculum eis, qui falso praesumunt scire nomen eius. Si enim aliud quidem hi putant, aliud autem ille habens adueniet, facile seducunt ab eo, quasi nec dum adsit ille quem cauere conuenit. Oportet itaque tales discere, & ad uerum recurrere nominis numerum, ut non in pseudoprophetarum loco deputentur, Sed scientes firmum numerum qui a scriptura annuntiatum est, id est, sexcentorum sexaginta sex, sustineant primum quidem diuisionem regni in decem: post deinde illis regnantibus, & incipientibus corrigere sua negotia, & augere suum regnum, qui de improviso aduenit regnum sibi uindicans, & terreat praedictos, habens nomen continens praedictum numerum, hunc uere cognoscere esse abominationem desolationis. Hoc & apostolus ait, Cum dixerint pax & munitio, tunc subitaneus illis superueniet interitus. Hieremias autem non solum subitaneum eius aduentum, sed & tribum ex qua ueniet manifestauit dicens: Ex Dan audiimus uocem uelocitatis equorum eius, a uoce hinnitus decursionis equorum eius commouebitur tota terra, & ueniet & manducabit terram & plenitudinem eius, & ciuitatem & qui inhabitant in ea: & propter hoc non annumeratur tribus haec in Apocalypsi cum his quae saluantur. Certius ergo & sine periculo est sustinere adimplerionem prophetiae, quam suspicari, & diuinari nomina quaelibet, quando multa nomina inueniri possunt habentia praedictum numerum. Et nihilominus quidem erit haec eadem quaestio. Si enim multa sunt quae inueniuntur nomina habentia numerum hunc, quod ex ipsis portabit qui ueniet quaeritur, Quonia autem non propter inopiam nominum habentium numerum nomi

nominis eius dicimus hæc, sed propter timorē erga deum, et zelū uerita-
 tis: euan enim nomen habet numerū de quo quærit, sed nihil de eo affir-
 mamus. Sed & Latinos nomē sexcentorum sexaginta sex numerū, ual-
 de uerisimile est, quoniam uerissimum regnum hoc habet uocabulum.
 Latini enim sunt qui nunc regnant, sed non in hoc nos gloriabimur.
 Sed & Titan prima syllaba per duas Græcas uocales & scripta om-
 nium nominū quæ apud nos inueniuntur magis fide dignū est. Etenim
 prædictū numerū habet in se, et literarū etiam sex, singulis syllabis ex ter-
 nis literis constantibus, & uetus & semotum: nec eorū regū qui secun-
 dum nos sunt, aliquis uocatus est Titan. Namq; eorū quæ publice ado-
 rantur idolorū apud Græcos, & barbaros habet uocabulum: & diuinū
 putatur apud multos esse hoc nomē, ut etiā sol Titan uocet, ab his qui
 nunc tenent: & ostentationē quandā continet ultionis, & uindictā infe-
 rētis, quod ille simulat se male tractatos uindicare. Tale autē & antiquū,
 & fide dignum, & regale, magis autē & tyrannicū nomen. Cū igitur tan-
 tum suasionū habeat hoc nomen Titan, tamē habet uerisimilitudinē ut
 ex multis colligamus ne forte Titan uocetur qui ueniet: nos tamen non
 periclitabimur in eo, nec asseuerantes pronūciabimus, hoc eum nomen
 habiturum, scientes quoniam si oportet manifeste præsentī tēpore præ-
 conari nomē eius, per ipsum utiq; æditū fuisset, qui & Apocalypsim uis-
 derat. Nec enim ante multū tēporis uisum est, sed penē sub nostro secu-
 lo, ad finem Domitiani imperij. Hunc autem numerū nominis ostēdit,
 ut caueamus illum uenientem, scientes quis est. Nomen autē eius tacuit,
 quoniam dignū non est præconari à spiritu sancto. Si enim præconatū
 ab eo fuisset, fortassis & in multū permaneret, Nunc autē quoniam fuit,
 & non est, & ascendit abyssō, & in perditionem uadit, quasi qui non sit,
 sic nec nomen eius præconatum est: eius enim quod non est nomen
 non præconatur. Cum autem uastauerit Antichristus hic omnia in hoc
 mundo, regnans annis tribus & mensibus sex, & sederit in tēplo Hiero-
 solymis, tūc ueniet dominus de coelis in nubibus in gloria patris, illum
 quidem & obediētes ei in stagnū ignis mittens, adducens autē iustis re-
 gni tēpora, hoc est requietionē septimam diem sanctificatā & restituēs
 Abrahamæ promissionem hæreditatis: in quo regno ait dominus multos
 ab oriente & occidente ueniētes recūbere cum Abraham Isaac & Iacob.
 Quoniam autem quidam ex his qui putantur recte credidisse, supergre-
 diuntur ordinem promotionis iustorū, & modos meditationis ad incor-
 ruptelam ignorant, hæreticos sensus in se habentes. Hæretici enim des-
 picientes plasmationē dei, et non suscipientes salutem carnis suæ. Con-
 temnentes autem & repromissionem dei, & totum supergredientes de-
 um sensu, simul atq; mortui fuerint, dicunt se supergredi cælum & De-
 miurgum, & ire ad matrem, uel ad eum qui ab ipsis affingitur patrem.

Qui

Qui ergo uniuersam reprobant resurrectionem, & quantum in ipsis est auferunt eam de medio, quid mirum est, si nec ordinem resurrectionis sciunt, nolentes intelligere, quoniam si haec ita essent quemadmodum dicunt, ipse utique dominus in quem se dicunt credere, non in tertia die fecisset resurrectionem, sed super crucem expirans confestim utique abisset sursum relinquens corpus terrae. Nunc autem tribus diebus conuersatus est ubi erant mortui, quemadmodum prophetia ait de eo: Commoratus est dominus sanctorum mortuorum suorum, eorum qui ante dormierunt in terram stipulationis, & descendit ad eos, extrahere eos, & saluare eos. Et ipse autem dominus, Quemadmodum ait, Ionas in uentre ceti tres dies, & tres noctes mansit, sic erit filius hominis in corde terrae. Sed & Apostolus ait: Ascendit autem quid est, nisi quia & descendit in inferiora terrae: Hoc & Dauid in eum prophetans dixit, Et eripuit animam meam ex inferno inferiori. Resurgens autem tertia die, & Mariae quae se prima uidit, & adorauit, dicebat: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum, sed uade ad discipulos, & dices eis, Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum. Si ergo dominus legem mortuorum seruauit, ut fieret primogenitus a mortuis, & commoratus usque in tertia diem in inferioribus terrae, post deinde surgens in carne, ut etiam figuram clauorum ostenderet discipulis, sic ascendit ad patrem: quomodo non confundentur, qui dicunt inferos quidem esse hunc mundum qui sit secundum nos, interiori autem hominem ipsorum derelinquentem hic corpus, in supercaelestem ascendere locum. Cum enim dominus in medio umbrae mortis abierit, ubi animae mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit, & post resurrectionem assumptus est: manifestum est, quia & discipulorum eius, propter quos & haec operatus est dominus, animae abibunt in inuisibilem locum, definitum eis a deo, Et ibi usque ad resurrectionem commorabuntur, sustinentes resurrectionem: post recipientes corpora & perfecte resurgentes, hoc est corporaliter, quemadmodum & dominus resurrexit, sic uenient ad conspectum dei. Nemo est enim discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, sicut magister eius. Quomodo ergo magister noster non statim euolans abiit, sed sustinens definitum a patre resurrectionis suae tempus, quod & per Ionam manifestum est, post triduum resurgens assumptus est, Sic & nos sustinere debemus definitum a deo resurrectionis nostrae tempus, praenunciatum a prophetis, & sic resurgentes assumi, quotquot dominus hoc dignos habuerit.

D. IRENAEI, ADVERSUS HAERESIS

libri quinti & ultimi, Finis.

MEMORANDUM

MEMORANDUM FOR THE RECORD

DATE: 1944

TO: [Illegible]

FROM: [Illegible]

SUBJECT: [Illegible]

[The remainder of the page contains several paragraphs of extremely faint, illegible text, likely detailing a memorandum's content.]

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines, with some lines appearing as distinct paragraphs or sections. The characters are too light and blurry to be transcribed accurately.

RERVM MEMORA

BILIVM APVD IRENAEV M INDEX, VBI PRIOR
 numerus paginam, posterior uersum, notat, per I. H.

In corpore caput regit	28.23	Aegyptij iniuste opprimebant filios Israel	257.35
Aaron in eremo sacerdos	110.38	Aegyptij quantum debebant Israelitis	260.22.36
Abacuc ppheta Ialdabothi	55.39	Aegyptiorum caecitas	259.9
Abdicati apud deū qui	290.28	Aegyptios à Christo saluatos esse dicit Marcio	50.2
Abel cur à Cain occisus	196.9	Aenigmata quomodo resoluenda	76.35
Abel falcem figurat	273	æuos ecclesie & homini attribuitur	3.16
Abel non participasse salutem dicit Marcion	50.5	Aenigma omnis prophetia	252.16
Abelis munera cur deus inspexerit	236.28	æly Valentinianis quid	2.26
Abelis passio cuius rei typus	251.29	Aeonas esse quomodo confirment heretici	3.21
Abiron qui similes	253.8	Aeones pro dijs maximis	85.19
Abiu & Nadab hereticis similes	253.6	Aequalis emissio que sit	91.18
Abiud in eremo sacerdos	110.38	Actates hominis quinq;	110.32
Abrahā à Ialdaboth eligitur	55.31	Aeterna cur quedam sint docere, magnum	21.7
Abraham à uerbo quomodo doctus	216.1	Affectio semper erga aliquem	95.24
Abrahā fidem nostram quō præfigurauit	246.34	Affectionem munera indicant	236.10
Abraham propheta qualis	247.3	Affectiones hominum tribuunt deo heretici	82.5
Abraham quomodo uiderit Christum	212.37	Afflatus & spiritus differunt	308.18
Abraham unicus duo testamenta ostendit	251.35	ἀγάπη homini datur & ecclesia	3.16
Abrahæ amititiam quō deus assumpserit	227.24	Agape, nomen quinq; literarum	110.15
Abrahæ cur gentes decem promissæ	37.26	ἀγγέλους	22.27
Abrahæ promissionē quō Christus perfecit	216.20	ἀγγέλους & inter æones numeratur	3.12
Abrahæ semen ecclesia	217.30	Ager pro mundo	252.10
Abrahami & nostram fidem, eandem esse	219.4	Ager seculum	289.20
ante Abraham pij quomodo iustificati	231.20	Aggeus propheta	56.1
ἀβραάμ	46.30	Agonista bonus quis	284.10
Absecessionis princeps quis	288.31	ἀγών inter æones numeratur	3.13
Achanoth Valentinianis quid	7.12	Agnitio cur alij plus alij minus tribuatur	20.39
Actus carnales priuant nos uita	314.1	Agnitio boni & mali que	287.1
Adam à deo cur creatus	227.29	Agnitio dei unde	70.36
Adā cur Paradiso expulsus	195.28	Agnitio patris que sit	214.15
Adam ex uirgine terra formatus	192.25	Agnitio perfectos faciens que sit	161.32
Adam paradiso eiectus quō iterū repositus	192.20	Agnitionem dei, renouare hominem	309.24
Adam perdidit nobis imaginem dei	181.14	ante agnitionem perfectam apostolos non prædicasse	
Adam uas serpentis	144.41	137	38
Adam à quo uictus	197.29	Agnitionē, pro redemptione quidam habent	41.5
Adē filij, dei appellationem non habent	185.18	Agnitionem rerum nos non habere posse in hac uita	
Adē saluti contradicere hæresis	198.13	115	31
Adami & bello captiui collatio	195.17	Allegorijs utuntur propheta	104.15
Adami primi creatio qualis	295.10	Alexander quintus Rom. Episcopus	140.3
Adamum cur primo saluari necesse fuit	195.11	Alexandrina Bibliotheca insignis	188.39
in Adamo qui perseuerent	295.7	Alienati filij qui	290.24
Adamantina tunica que aliās caro	10.38	Altare in cœlis esse	238.24
Adonai quid significet	134.16	Altaris holocausti altitudo quinq; cubitorū	110.37
Adoptionis munus qui contemnant	185.4	Amici dei quomodo simus	227.20
Aegypti ecclesie nō aliter credunt quam nos	20.31	Amicitia dei condonatrix immortalitatis	227.27
Aegyptus quomodo liberat Christum	246.18	Ambiguus adaptari debent parabole	114.33
in Aegyptū quō descendit cū Christo Ioseph	249.29	Ambiguitates quomodo soluantur	76.35
ex Aegypto cur dominus eduxit populū Isra.	234.7	Amen exclamationis imago	27.33

I N D E X

Amorreorum reges quinque occisi à Iosua	110.41	Antiphanes uetus Comicus	85.8
Amos propheta Ialdabothi	55.39	Αὐθραπ & ecclesie coniungitur	3.7
Anacletus secundus Romanus episcopus	139.28	ἀόρατ &	22.26
Ananias igne non absumptus	299.23	Apocalypsis quando uisa	337.20
Anaxagoræ sententiæ	85.40.86.18	ἑρωκατ ἄστεισ solis	55.36
Anaxilai sectator Marcus	24.34	Apollinaris Græce scripsit	292.30
Anaximandri opinio	85.36	ἑποπιε passio qualis	10.11
Ancillorū et Patriarcharū filij qd significēt	248.1	Aporiata sophia	4.21
ἀνευρόντ &	23.11	Apostata diabolus quid possit	328.9
Angeli maligni qui	290.6.291.8	Apostata idem quod Sathan	324.8
Angelorum legatus Enoch	231.17	Apostatae quomodo puniendi	20.16
Angelos multos deo assistere	73.29	Apostasiae princeps serpens	102.3.196.4
Angelos sine carne esse	187.38	Apostoli cur passi	166.35
Angelis electionis potestatem inesse	281.12	Apostoli extra mendacium sunt	142.12
ab Angelis qui dicunt mundum fabricatum quomodo		Apostoli quantum hereticos abhorruerint	140.28
confutandi	67.68. & seq.	Apostoli quem deum esse docuerint	143.28
Anicetus decimus Romanæ urbis episcopus	140.6	Apostoli uellentes spicas sabbato non faciunt contra	
Animi quid sit	301.34	legem	218.14
Anima Christi firma	46.36	Apostoli sacerdotes	218.25
Anima ecclesie una	20.26	Apostoli testamenta duo docuerunt	264.25
Anima principatur corpori	131.24	Apostolorum electio quid significet	4.38
Anima tantum pars hominis	300.6	Apostolorum munus & officium	142.32
Animæ & artificis collatio	131.29	Apostolorū numerus duodenarius qd sibi uelit	38.2
Animæ & corporis temperatio	206.10	Apostolos lxx. alios præter duodecim habuit	domina
Animæ opera quæ sint	218.7	nus	103.9
Animæ unitas unde	180.1	Apostolatus gentium difficilis functio	250.34
Animæ incorruptibiles	301.27	Apostolicis literis quomodo utantur heretici	7.4
Animā omni homini inesse, ppriā	131.40.132.2	Aqua sine humectatione non intelligi potest	79.5
Animam non esse uitam	133.21	Aqua uasis formam suscipit	99.27
de Animæ natura	120.20	Aquam ab aqua differre	219.32
Animæ quæ eant	338.27	Aquam rerum principium esse Thaleti	85.33
Animæ quomodo immortales cum sint ingenerabiles		ἑρχι nomen, quantum significet	27.19
132	32	Archangeli uirtus quæ sit	9.39
Animarum genesis unde	7.37	Arida sine humore non fructificat	179.38
Animas hominis figuram habere	132.26	Aristotelis imaginem coronant gnostici	48.25
Animas non in alia corpora transire	130.16	Aristotelicis questionibus scripturam implent	gnostici
Animas omnium saluari, contendit Carpocrates	48.7	sici	86.37
Animas non statim iudicium accipere	292.2	Arithmetica in quibus uersetur	129.1
Animas sine corpore non recipi in gloriam	292.16	ἑρφευτος nomen graue & honorificum	31.2
Animales qui	303.34.304.1. & seq.	Artium nonnullæ sermone, nonnullæ operibus con-	
Animalis substantia unde	9.11	summantur	128.40
Animalia nomen dei tremere	71.8	Aspirationis literarum inuentio	22.27
Animalia ruminantia munda in lege	303.18	Astronomia in quibus uersetur	129.1
Animalibus abstinent heretici quidam	45.5	Asia ecclesie multum Polycarpo deferunt	140.14
Annus quot horas habeat	90.34	Astaphæus quis	53.35
Annus acceptabilis quis	104.19	Atomus principium rerum esse qui uoluerunt	86.5
Anni tempora quatuor	111.22	Atria decem quid significant	37.33
Antichristus quis	176.35	Augustinus deū homini permixtū esse dixit	136.23
Antichristi aduentus qualis futurus	146.26	Aurum Christo à Magis oblatum, quid	149.20
Antichristi nomen incognitum	337.19	Aurum duo decorem non amittere	11.37
Antichristi signa qualia futura	334.17	ἑτωφυν inter æones numerantur	3.13
Antichristi superbia	328.26	Azarias igne non consumptus	299.23
Antiochia Christianis primò nomen dedit	167.4	Azazel angelus Marco familiaris	33.16

I N D E X

B Literam Christus noluit exprimere magistro		Celtis praesuit Irenaeus	2.9.20.30
iubente	38.40	κενωμα umbram non habet	75.22
Babylonis transmigratio ante Medorum im-	188.27	Census conscriptio etates indicat	107.2
perium	40.1	Centrum in circulo contineri	68.5
Baptisma quale haereticis	141.10	Centurionis filium absens uerbo curat Christus	105
Barbari quam fide habeant ex traditionib.	51.14		14
Barbelus gnosticorum	4.4.22.45.11.90.28	Cerdon haereticus quando Romam uenit	141.33
Basilidis haeresis	24.15	Cerdonis haeresis	49.14
Beneplacitus cur Christus dicatur	254.28	Cerebri uirtutes quatuor	36.36
Bersabee & Davidis adulterium	188.10	Cerinthi haeresis	48.28
Bethlehem iuxta Africum	188.40	Cerinthi haeresin uoluit auferre Ioannes	140.24
Bibliotheca Alexandrina insignis	205.26		153
Blasphemi quomodo olim puniti	205.26	X manus habet in corpore	28.23
Blasphemiae haereticorum	332.3	Chalcolibanus	245.17
Blasphemiae in deum unde	104.27	Chaleb sensus malitiae expers	259.21
Boni hoc tempore patiuntur & affliguntur	282.11	Chami improbitas	262.32
Bonum in hominis electione esse	284.19	Chaos ex nocte & silentio progenitus	85.10
Bonum insensatum quod sit	284.1	Character oblationis duplex	236.21
Bonum quando suauis	187.28.333.6	Character propheticus qualis	157.26
Bona a deo qualia	282.19	χαρις	2.31. & 51.37
ad Bona opera cur nos prophetae hortentur	285.40	Charitas quanta a deo impetret	48.14.137.17
Bonitas in deo quomodo	199.33	Charismata in ecclesia Irenaei tempore	300.13
Bonitatem sine iustitia constare non posse	42.20	Charismatum eminentia non superbiendum	325.18
Bythus arbor omnis haeresis	2.27	Charitesia Carpocratianorum	47.13
Bythos haereticis seculum dictum	23.18	Cherubim quadriformem esse	157.3
Bythos quis	85.17	Chiliastarum sententia	334.28
Bythos pro qua re	28.24	Chore qui similes	253.8
in corpore tibi us regit	261.25	Christus a Ioseph quomodo educatus	249.27
Caesaris imago auro & argento semper im-	146.37	Christus haereticis non dominus, sed saluator dicitur	3
pressa	236.28		20
Caesari reddi iubet Christus quae sua sunt	57.27	Christus clauem habet Dauid	240.28
Cain munera cur despecta	55.18	Christus docere quando inceperit	105.32
Cain quidam uenerantur	296.2	Christus homo, filius dei quando factus	181.9
Cain ut fratrem occideret quid instigari	105.9	Christus imaginem dei nobis recuperauit	181.15
Calix Eucharistiae qualis	303.6	Χριστος inenarrabile nomen	31.10. & seq.
in Cains Galilee fecit ex aqua uinum Christus	113.35	Christus legem non soluit sed extendit	225.29
Carum more qui uiuant	28.23	Christus medicus ad quid uenit	142.40
Carum homines ex equo non habent	144.34	Christus Mosen excusat	230.6
Capillos quibus constet literis	304.31	Christus post baptismum quamdiu praedicauerit	5.6
Canclius mons	305.5	Christus praecisus lapis	331.26
Caro mortua & ex haeres quae	308.1	Christus qualis sit	294.8
Caro non possidet sed possidetur	296.5	Christus quare mortuus	305.20
Caro quibus participet	297.24	Christus quis secundum Irenaeum	177.6
Caro quomodo capax donationis dei	197.13	Christus quomodo a patre prolatus	118.20
Caro uirtutem dei percipit	295.31	Christus quomodo finis legis	225.4
Carnis resolutio finem peccati infert	193.29	Christus quomodo imitandus	293.41.294.1
Carnis salutem qui negant	303.7	Christus quomodo homo & uerbum	185.31
Carnis signa in Christo	41.30	Christus quomodo nos redemit	294.18
Carnales qui uere	46.33	Christus sanguinem ad carnem cur assumpserit	313.16
καρτισις coniugi restituit sophiam	112.33	Christus Sathanam quomodo retudit	323.23
Carpocratatis haeresis		Christus sexta die conditi orbis passus	326.35
Causas rerum qui inuenire nequit cogitare quid de-		Christum ter a baptisate ad Pascha uenisse	105.24
beat		Christi ac regni aduentus collatio	271.24

I N D E X

Christi aduentus duo	265.12	Clauorū figurā ostendit Christus discipulis	301.21
Christi aduentus humilis unde	285.13	Claudius Cæsar statua honorauit Simonem Magum	1
ante Christi aduentū quomodo homines saluabantur		43	
70	39	Clemens tertius Romanus pontifex	139.29
Christi ætas iuxta Irenæum	106.24	Climata teræ duodecim	36.1
Christi & Adæ collatio	192.21	Coccinij signum qui nullificant	246.31
Christi genealogiam cur Lucas exorsus ab Adamo		Cœli & terræ transitus quæ sit causa	210.5
193	30	Cœlos septem esse, & Demiurgum eos regere	9.33
Christi generationem non Iesu, cur dixerit Mattheus		Cœlestium rationem docere posse, magnum aliquid	8
174	31	21	
Christi ieiunium	193.22	Cognata salutē & uitam sibi ipsi acquirunt	96.18
Christi incarnatio qualis	295.13	Coitum quis Adamo monstrauerit	55.16
Christi natiuitas	189.24	Coitus differentes qui docuerunt	51.7
Christi in cruce expansio quid significet	319.7	Colarbaseorum doctrina	24.29
Christi longanimitas unde noscatur	183.20	Colligatio Sathanae quid	324.24
Christi nomen unde	4.19	Collum ex quibus literis simuletur	28.23
Christi nomine ubi utatur Paulus	182.2	Columba super Christum descendens in baptisate	
Christi opera prophetas prædixisse	268.14	hereticis quid	13.7
Christi passio qualis	101.31	Columnæ decem quid significant	37.33
Christi pater quis	42.9	Columnæ ueli quinque	110.36
Christi regnum pacificum	244.17	Commiscens multa, sibi constare potest	61.9
Christo qui fidem tribuerunt, qui non	100.6	Communia auxit dominus	232.22
Christum à resurrectione in terris XV III. menses		Concilium Apostolorum Hierosolymæ celebratum	7
conuersatum fuisse	4.40	167	
Christum ad inferos descendisse	255.37	Concionator euangelicus suos aduersus hereses ita	
Christum fermentum dici	15.31	struere debet	293.24
Christum nõ multum à quinquagesimo anno abfuisse		Concionatoris conuersatio quæ esse debeat	253.12
106.39	107.7	Coniectura suspitionis fallax	287.14
Christum nouissimis mundi temporibus passum, ad		Coniugationes plenitudinis separatus esse ab inuicem	78.29
quid	14.37	non posse	
de Christo Apostolorum sententia	173.14	Conscientia sanctificat sacrificium	237.20
in Christo mendaciam non esse	142.9	Consequentia unde	242.39
de Christo quæ prædixerint propheta	241.18	Consilium omne à deo	199.24
de Christo quomodo omnes prophetias dictas esse		Constantia ubi	242.39
comprehendamus	272.9. & seq.	Cõsummatio seculi quando futura gnosticorum opinione	57.15
Christum seruauit Aegyptus	189.21	Continens quis	284.7
Christum apud mortuos tribus diebus conuersatum		Continetium heresis unde	12.26.50.31
esse	338.6	Continetia quas artes doceat	128.40
Christiani quem colant	153.32	Contraria à contrarijs exterminantur	96.10
Christianum quæ deceant	128.6. & seq.	Contraria inuicem, non possunt esse inuicem imaginēs	74.6
Christianorum nomen in Antiochia cœpisse	167.3	Contraria semper docere, & adinuenire noui mos hereticorum	41.32
Christianis lex quid	252.21	Conuersatio noui testamenti	258.21
Christianis libertas unde	223.18	Cor deo quale præstandum	287.30
Christianis quàm insensu Iudæi	188.31	Cor ecclesiæ unum	20.26
Ciborum delectus	12.3	Cor in quinario consistit	110.30
Circumcisio cur sit data	230.33	Corinthiorū ecclesia in dissensionē incidit	139.34
Circumcisio quod octauum diem sibi uindictet quid significet	37.23	Corona certamine acquiritur	284.2
Circumcisione unus deus ostenditur	251.5	Corpus anima infirmus	131.24
Circumcidebatur etiam sabbato	218.2	Corpus carcer, Carpocrati	48.1
Citharæ sonus ex contrarijs consistit	112.20	Corpus ex limo esse	11.9
Ciuitas Dauid quid significet	152.15		
Clauis Dauid Christo data	240.28		

I N D E X

Corpus humilitatis quod	311.18	David octauū esse inter fratres qd significet	37.22
Corpus natura corruptibile	46.4	David quomodo emendatus	255.1. & seq.
Corpus obliuionem non esse	131.9	David sacerdos scitus	218.24
Corpus quibus literis figuretur	28.22	David spiritum dei quando secutus, quando non	22
Corporis dispositio	297.24		254
Corporis & anime temperatio	206.10	Davidis clauem habet Christus	240.28
Corporis hominis uariatio secundum atates	81.31	Decalogus a ceteris præceptis quomodo differat	40
Corporis operatione per membra ostendi	268.26		231
Corpora Adami & Eue qualia	55.6	Decalogus admonebat Iudæos salutis	229.14
Corpora mortalia que sint	301.26	Decime ueteris testamenti	236.23
Corpora post perceptam Eucharistiam, qualia fiant	10	Delectus dierum & ciborum	12.3
	238	Delibatio spiritualis	15.40
Corpora quandiu uiuant	298.35	Δευτερονόμιος	7.37.207.19
Corpora que umbrā facere possint que non	74.30	Demiurgus omnium rex	9.22
Corpora spiritualia quomodo fiant	302.14	Demiurgo nullus deus præponendus	100.28
Corpora unitatem unde accipiant	180.1	Demiurgo seruire lex iubet	324.41
Corporum resurrectionem ueram esse	121.10	Demiurgum interminabilem esse	113.5
Corruptionem hominis cur tam longam fert deus	37	Democriti de rerum initio opinio	86.5
	194	Deus ab homine quid differat	222.17
Corruptio ueterum sufficiens que	254.20	Deus cur primos parentes de transgressione interroget	197.2
post Corruptionem primam et secundam qui uitandi	35	Deus determinat seculi huius regna	327.9
	34	Deus & dominus, Christus solus	185.20
Corruptionum ratio ab hominibus certa, reddi non potest	116.24	Deus immensurabilis	239.12
Κοινωνία πνεύματος	10.19.49.25	Deus in scripturis tantum unus & quis	143.27
Creatura in qua sumus ipsi quid doceat	115.12	Deus iuste quis dicatur	148.7
Creatura arum indigentia unde	285.4	Deus mundi fabricator quis	126.3. & seq.
Credere deo quid	214.37	Deus natura melior	121.12
Crua a saluatore quomodo manifestata	6.30	Deus nullius indiget	42.4.233.15
Cruis habitus	110.26	Dei omnipotentia & substantia immensa	23.40
Crucifixum confitentur heretici	319.17	Deus propter prudentiā ignotus esse nequit	70.28
Crucifixum esse Iesum quibus confitendum, quibus non, Basilidis sententia	46.1	Deus qualis	228.4
Crua quibus literis finguntur	28.25	Deus qualis sit totus	82.8. & seq.
Cucumis idem quod sermo	23.2	Deum quis nosse possit quis non	214.32
Cucurbita idem quod inane	23.1	Deus quomodo uideatur, quomodo non	241.37
Cupido ex Chao & Nocte generatus	85.10		242
Crua Christi integra	310.1	Deus uerus quis	42.7
Cura magna acquisita plurimū diliguntur	284.16	Deus uita est	84.16
Cynicis pares Gnostici	12.14.86.35	Dei filios esse nos omnes secundū naturam	290.14
Cyrus Persarum rex	21.23	Dei magnitudo incomprehensibilis	239.27
Δ In homine peccatis habere	28.24	Dei magnitudinem nesciebat Sathan	326.15
Dædalus scilicet Marcus	33.10	Dei patris fabrica que sit	9.30
Dæmones esse septē humano generi semper resistentes	55.5	Dei sapientia quid	250.12
Dæmones gnosticorum	128.3.127.17	Deo comittenda, que explicari nequeunt	112.3
Dæmonijs tuti homines, etiam ante aduentum Christi quomodo	70.39	Deo similis homo in quo	211.28
Daniel propheta Adonei	56.1	Deum ad omnia facienda sufficientem esse	66.12
Damnet qui semetipsos	34.34	Deum alium querere, impietas maxima	116.6
Datan qui sint similes	253.8	Deum esse omnia, & a nulla re contineri posse	8. & seq.
David, generationem ex uirgine & resurrectionem Christi prædixit	142.10	Deum Iudæorum unum ex angelis esse	44.38
		Deum unum quare necesse sit existere	64.32
		de Deo et eius qualitate quomodo loquendum	84.2
		de Deo quid sentiat Plato	200.28

I N D E X

de Deo quid sentiendum	240.19	E Litera in nomine Iesu quid significet	4.4 ^s
Dij quomodo erimus	286.28	E cinctum regit in corpore	28.24
de Dijs quomodo loquatur scriptura	144.24	Ebionci quam imitentur interpretationem	20
Deitatis locum primum cui tribuant ethnici	76.9	188	
Diabolus apostata quid possit	328.9	Ebioncorum uanitas	294.39
Diabolus nihil in totum fecit	289.41	Ebionite quomodo iudicabuntur	266.15
Diabolus quomodo fortis dictus à domino	147.15	Ebionitarum Euangelium	156.23
Diaboli filij quomodo efficitur	290.18	Ebionitarum heresis	48.40
Diaconus Nicolai	49.9	Ecclesia insidias quorum patitur	247.32
Dies à sole augefcit	96.13	Ecclesia per quos Euangelium acceperit	137.32
Dies anni quot sint	90.8	Ecclesia postrema	11.8
Dies horis uariare	111.29	Ecclesia semen Abraham	217.30
Dies retributionis quæ	104.18	Ecclesia sola recte legit scripturas	252.8
Dierum delectus	12.3	Ecclesia traditionem accepit ab Apostolis	76.1
Digitorum numerus	110.28	Ecclesia, uite introitus	141.2
Dilectio sola nouit deum	240.5.241.14	Ecclesia usq; ad fines terræ seminata, & per quos	3
Dilectionis augmentum quid possit	297.9	20	
Dilectio uera austerà	201.16	Ecclesiæ caput	314.9
Dilectionem dei non habent schismatici	267.11	Ecclesiæ dona tempore Irenæi	127.29
Diligantur quæ maxime	284.16	Ecclesiæ fides una	21.29
Diluuium cur à deo inmissum	278.1	Ecclesiæ firmamentum à Christo peregre generatum	33
Discendum à quibus	254.13	247	
Discipuli apostolorum quantum hæreticos horruerunt	140.28	Ecclesiæ firmamentum, Euangelion	156.37
Discipuli cur dormiant Christo ad passionem eunte	248	Ecclesiæ firmitas unde	321.26
248	24	Ecclesiæ preces sæpius mortuū resuscitasse	127.24
Discipulus consummatus quis sit	252.36	Ecclesiæ presbyteris obediendum	252.38
Discipulos discumbentes cur Christus lauit	248.19	Ecclesiæ quæ ex gentilibus typus Aethiopijs	21
Disciplina Christi quàm pudica	129.16	246	
Disciplinam requirit inuentio	115.1	Ecclesiæ sacrificia	236.18
Dispositiones dei non iudicandæ	262.3	Ecclesiæ traditio una, linguæ uariæ	20.28
Diuitis & Lazari parabola quid doceat	208.27	Ecclesiæ uocales attribuuntur	29.7
Doctõribus quibus utendum	254.10	Ecclesiam & dilectionem & spiritum dei habere	35
Doctrina admiranda quæ sit	21.5. & seq.	267	
Doctrina hæreticorum absque autoritate scripturæ	14	Ecclesiã scindentes quomodo iudicabuntur	267.13
14	15	ad Ecclesiam confugiendum	322.12
Doctrinæ quorum adherendum	253.27	Ecclesiastico omnia nota	267.25
Dodecasæonum quid significet	4.36	in Effrem ciuitatem seccidit Christus	105.21
Dodecadis Valentinii fabula confutatur	80.39	Elatio serpentis quomodo dissoluta	323.39
Domini actus hæretici improprie inferunt	101.2	Eleazar in eremo sacerdos	119.38
Domini appellatio quibus debeat	143.36	Electiois potestatem inesse homini	281.32
Dominicos in usus pios omnia conuertere	236.25	Eleemosyna quid faciat	225.25
Domitiani temporibus apocalypsis uisa	337.20	Eleemosynam cur deus fieri uelit	238.20
Donum dei dicunt Hierosolymam Ebionite	49.5	Elementorum mundi status	10.27
Donans aliena, non bonus	317.38	Elementorum operationes quæ	35.20
Draco antiquus ille serpens	197.28	Elizabeth quod sterilis peperit, qua ratione factum	56.10
Draconis præcursores gnostici	127.38	gnosticorum opinione	134.10
Dragmæ perditæ parabola ut deprauetur ab hæreticis	34.1	Eloi quid significet lingua Hebraica	140.7
Duplices literas numerum habere insignem	20.36	Eleutherius duodecimo loco ab apostolis Romanæ urbis Episcopatum habuit	187.24
Duplices literæ quomodo adiuuentæ	32.27	Emmanuel signum salutis nostræ	68.14
Dux ex Aegypto cur populo deus fuerit	228.28	Emendari initio quæ nequeunt nunquam emendantur	83.22
		Emisio quid sit	Emisio

I N D E X

Emissioni pater non annuerendus & quare	78.23	Euangelia quatuor esse tantum debere	150.10
Emissiones eorum unitas esse debere	79.10	Euangelicæ libertatis assertio	167.4 & seq.
Emissionū ordo primus nullius momenti ostenditur	81	Euangelicis literis ut utantur hæretici	7.4
de Emissionibus eorum	78.35. & deinceps	Euāgelistæ quā de deo habuerint sententiā	148.10
Empedoclis de rerum initijs sententia	86.18	Euangelistis se ueriorē affirmabat Marcion	49.33
Ep̄ que sit uirtus	22.27	Euaristus quantus Romanorum episcopus	140.3
Enoch non participasse salutem dicit Marcion	50.5	Eucharistia quale sacrificium	236.7
Enoch sine circumcissione deo placuit	231.46	Eucharistia quibus uerbis illudebat Marcion	25.5
Enoch translatio corporum quid doceat nos	29	Eucharistia ratio	237.38. 238.1 & seq.
EVOTYS	22.25	de Eucharistia consilium domini	235.14
EVANGELIIS quæ & Achamoth	7.12	de Eucharistia pulchra	295.35
Enthymeseos lachrymæ quanta generarunt	8.10	Eurystheus Herculem ad Cerberum ex inferis deducendum mittit	19.9
Epheſi Asia Euangelium loannes conscripsit	138.10	Exercitus dei quis	280.2
Epheſi ecclesia à Paulo fundata	140.35	Exomologesin facere	26.41
Epicuri deus qualis	199.21	Exorcismis utuntur Simoniarj	44.2
Epicuri de rerum principijs opinio	86.3	Expauſcentiam elementa mundi fecisse	10.26
Epicureorū philosophiā imitantur gnostici	129.14	Experientia quantum proſit	284.21
Epistola concilij Hierosolymitani	167.25	Experientiā rerum omnium habere nō posse	112.35
Epistola Romanae ecclesie ad Corinthios scripta	140	Ezechiel deum non uidit	244.28
Epistolas Pauli abſcidit Marcion	49.35. 166.6	Ezechiel propheta Adonei	56.1
Episcopus ab Apostolis ecclesie præfectos	139.7	Ezechielis sententia de mortuorum resurrectione	24
ΕΠΙΛΥΧΟΣ lucerna Christi	322.2		314
Error discrepantia proditur	19.38	Fabulis suis ut hæretici dei uerbum adaptant	33
Eremi sacerdotes quinq;	110.38. 243.6	Facere dei proprium	287.39
Erudimentis sensibilibus opus est animali	98.10	Facta omnia à deo initium habent	133.1
Esais propheta Adonei	55.41	Facta omnia deo minora esse necesse	284.40
Esau uenerantur nonnulli	57.27	Factorum nobis non solum ratio reddenda	232.33
Esca uita que sit	285.28	Facturae initium quando suscepimus	294.6
Esca seduxit hominem serpens	323.19	Faciem dei quomodo uiderunt propheta	244.6
Esdras propheta Astaphai	56.3	Fames Christi unde	193.22
Esdras reliquit legem	189.15	Fati seruus Bythus	70.25
Esurire proprium hominis	323.17	Fax accensa participat lumini à quo accenditur	91.41
Esurire quos cibos expectare doceat	325.17	Feria quomodo celebranda	218.5
Ethnici ex quibus deum fabricatorem mundi agnouerunt	75.39	Feris abnuuit deus	233.28
Ethnici prudentiores de deo uero quid senserint	28	Fermenti absconditi parabola peruersè interpretatur	15.30
Ethnicorum abominatio	303.23	Fici folijs cur se cinxerit Adam	196.24
Eua uirgo uiro destinata	320.39	Fici parabola explicatur	281.3
Eua uirgo alligauit nos	194.25	Fides eadem nostra que patrum	247.5
Eue formatio secundum gnosticos	54.27	Fides ecclesie uera que	20.4
Eue inobedientia	194.2	Fides gentium generosior	251.3
Euangelium iude	57.33	Fides in filium dirigenda	213.40
Euangelium Matthei solum recipiūt Ebionitæ	49.1	Fides in quem figenda	7.10
Euangelij character qualis	157.30	Fides noui testamenti	258.20
Euangelij & legis substantia una	219.3	Fides per doctos uel indoctos prædicata, eadē	20.36
Euangelium à quibus acceperit ecclesia	137.32	Fides præputij	251.14
Euangelium Christum post 40. etatis annum docuisse	21	Fides quid nos doceat	116.14
Euangelium quedam præcepta ad duriciam plebi da- ta esse	229.20	Fides saluat	120.39
		Fide in Abraham præfiguratio	246.34
		Fidei nostra fundamentum ecclesia	137.37

I N D E X

Fidem semper querit deus	235.8	Gentes quomodo docuerant apostoli	143.15
Fide saluari	48.14	Gentes quomodo iudicabuntur	265.1
Fiducia liberis quam seruis maior	226.22	Gentes uerbum domini nesciunt	144.26
Fieri hominis proprium	287.39	Gentibus predicasse Euangelium graue fuit	250.31
Figuram corporis uno membro ostendi non posse	168	Genealogiam Christi cur Lucas coeperit tam alie	30
	28		193
Figuram hominis habere animam	132.26	Genealogias adificationi dei resistere	1.8
Figuram requirit imago	74.21	Geometria in quibus uersetur	129.1
Figurata emissio que sit	91.10	Germanie ecclesia fidem habet ceteris nationibus	20.29
Filius dei quando factus Christus	181.11	aequalem	122.7
Filius hominis quis	176.21	Gigantes tonitruo percussi	243.6
Filius quomodo reuelat patrem	215.30	Gloria dei homo uiuens	187.13
Filij manifestatio patris agnitio	214.15	Gloria dei propria & quare	284.2
Filij nomen patris proprium	235.40	Gloria iucunda quibus	187.6
Filij prodigi parabola	280.19	Gloria hominis deus	72.9
Filium dei quomodo olim uiderat propheta	243.21	Glorie uane honorem statim preterire	325.27
Filium hominis cur se dicat dominus	24.20	à Gloria qui cadant	52.6
à Filio omnia perfici	177.22	Gnosis lignum	265.36
Filij dei qui	291.11	Gnostici quomodo iudicabuntur	48.20
Filij diaboli qui	290.6	Gnostici unde dicti	55.38
Filij nequitie qui	ibidem	Gnostici quomodo prophetas diuidant	24
Filiorum differentia	290.9	Gnosticorum & instrumenti superuacanei collatio	123
Filiorum duorum in uinea missorum parabola	280.39	Gnosticorum colluies quam mala	127.29
Filias Loth excusabiles esse	263.18	Gnosticorum Euangelion	156.26
Fimbria tacta per mulierem profluuio sanguinis laborantem quid significet	6.14	Gnosticorum fabule ex poetis sumptae, & mutatis tantum nomibus tradite	85.14
Finem omnium deo attribucere irrationabile & impium	25.12	Gnosticorum opiniones portentuosae	52.25
Flagitiosa hereticorum uita describitur	12.14	Gnosticorum opiniones quam uariae	275.1
Foeminas prophetare docebat Marcus	25.14	Gnosticorum pater falsus	214.22
Femora ex quibus consistit literis	38.24	Gnosticos nec diuina nec humana scire	118.13
Fratrem occidere malum	196.19	Gnostica heresis	21.34
Fructificationi inutilis Hierosolyma	211.1	Græci per literas numerant	336.6
Fructificantibus domino quanta promittat	222.32	Græcis quid predicarunt Apostoli	166.39
Fruentum homo quando	211.30	Græcorum de literis inuentis opinio	32.25
Fulmine percussi stupidi fiunt	114.24	Grammaticorum peruersitas	207.19
Humeros in homine possidere	28.24	Grandinis ratio apud homines incerta	116.26
Gabriel angelus Danieli uisionem interpretatur	330.7	Gratia à gratia differt	219.38
Gabriel quis	330.24	Gratia saluari homines non operum meritis	43.37
Gallus Seuero dialogus	292.35	Gratiam usu accipere	12.18
Gallinas absq; caponibus parere	79.36	Gratitudinē cōmendat deus benefactis suis	186.38
Gaudium uerum quod	302.19	Gravitas hereticorum ficta	173.8
Gedeonis petitio	180.9	Gustus lingue unde	287.15
Genua quibus consistit literis	28.24	Gypsum aque miscent & pro lacte heretici dant	2
Generare à Sathana esse	45.4		181
Generatio Christi quomodo inenarrabilis	118.27	Habitudo omnis à deo	114.12
Generationis Christi & Adami differentia	295.4	Hereditatem Israel qui acceperint	259.19
Generationis initium habere animas	132.34	Hereditare caro quo non possit	305.11
Gentes muribus comparantur	335.9	Heretici Paulum non intelligunt	291.17
Gentes omnes malignas à Christo saluatas fuisse, dicit Marcion	50.3	Heretici que doceant	206.15
Gentes primo catechizauit Paulus	250.20	Heretici quantopere deuitandi	322.11
		Heretici quid coram simplicibus de orthodoxis dicant	172.30
			Heret

I N D E X

Hereticorū enigmata quomodo cognoscēda	19.30	Hierosolymam adorant Ebionite	49.5
Hereticorum cœcitas unde	321.26	Hierosolymis in templo antichristū sessurū	337.28
Hereticorum conditio	253.1	Holocaustomata abnuit deus	233.27
Hereticorū doctrine quomodo perierint	294.24	Homerus gnosticorum præceptor	266.10
Hereticorum & palestræ insciorū collatio	310.37	Homerus Oceanum dixit genesim deorum	85.35
Hereticorum & serpentis deceptoris comparatio		Homeri locus	19.11.23.17.26.36.69.22.
205	37	85.35.107.14.266.	12
Hereticorum & uenatorum collatio	87.40	Homerici Iouis uigilantia	23.37
Hereticorum miseria & stupiditas	198.36	Homo à deo discere debet semper	118.36
199.1	303.31	Homo à deo quid differat	222.17
Hereticorū modus in decipiendis simpliciorib.	1.20	Homo clarificationis dei organum	222.26
Hereticorum mos indies noua & sibipsis contraria		Homo cur infirmitati suæ traditus	296.31
parere	41.32	Homo cur non ab initio à deo perfectus creatus	
Hereticorū sententiæ quomodo euertendæ	314.12	284	36
Hereticorum simulatio	1.32	Homo deum diligens quantum proficiat	252.28
Hereticos quantum apostoli & discipuli eorum ab-		Homo est factus examinatio sententiæ diaboli	328.18
horruerunt	140.28	Homo ex quibus compositus	81.39.304.6
pro Hereticis orat Irenæus	201.9	Homo homini proximus	227.10
Hereticis quomodo congregiundum	205.14	Homo inimicus quis	289.21
Heresis & statua luteæ de auratæ collatio	100.15	Homo liber ab initio creatus	281.28
Heresis idem quod idololatria	42.13	Homo per quæ iustificetur	133.26
Hereses de deo unde proueniant	117.24	Homo primus esca seductus	323.19
Hereses omnes deum unum dicunt, sed sententiam in-		Homo primus ubi positus	299.11
mutant	42.13	Homo quantum indigeat communionem dei	228.6
Hereses ut facile uincantur	58.20	Homo quomodo fiat similitudo dei	300.4
Hebdomas cur Demiurgus dicatur	9.34	Homo rationalis	211.28
Hebdomas gnosticis unde	53.28	Homo spiritalis quis & quis nō	300.18.302.41
Hebdomada sancta quæ	55.24	Homo temperatio animæ & carnis	206.10
Hebræorum literæ antiquæ & sacerdotales decem-	39	Homo uetus quomodo expoliandus	308.8
108.	261.1	Homo uictus & uictor	323.3
Hebræorum seruitus in Aegypto	134.10	Homo uiuens gloria dei	245.6
Hebraica dei nomina quid significant	193.22	Homo uiuens ubi	304.34
Helie ieiunium	299.20	Homo quomodo Christus fuit	185.31
Heliam carne assumptum esse	55.41	Homini anima, corpus, caro unde	11.9
Helias propheta sabaoth	299.5	Homini & Christi differentia	46.36
Helias assumptione sua quid docuit	38.1	Homini & oleastri collatio	306.15
Helias cur duodecim lapides posuerit in holocausto	244.28	Hois filius cur Christus dicatur	185.34.193.12
uituli	155.19	Homini filius quis	176.21
Helias deum non uidit	318.33	Homini membra numerosa	297.29
Helias dei seruus	3.12	Homini ordo primo custodiendus	287.26
Heliseus dilapsam reuocat ferrum	67.38	Homini status	286.15
Henosis una æonum	23.21	Homini utilitas	243.1
Heracleon imitator Valentini	290.35	Homines arare sabbatis lex non uetabat	218.1
Hermaphroditi genesis	100.4	Hominem boni & mali agnitionē accepisse	287.3
Herodes cur uulpi assimilatus	86.30.103.24	Hominem deo quō uiuit Christus	184.2.185.7
Herodes cur non credidit Christo	30	Homine liberæ esse sententiæ ab initio	283.14
Hesiodi Pandora	56.1	Hominem infectum non esse	112.40
Hiberi eandem fidem habent quam cæteræ ecclesiæ	253.10	Hominem quare deus fecerit	227.29
20	210.26	Hominem quid renouet	309.24
Hieremias propheta Adonei	105.8	Homines quomodo deum uideant & uiuant	242.11
Hieroboam qui sint similes		Homines ante aduētū Christi quō saluabatur	70.39
Hierosolyma quare à Christo relictæ		Homines format deus in utero	315.32
Hierosolymæ pascha celebrare solitum fuisse		Homines quomodo spoliabat Christus	175.37
		Homines	

I N D E X

Homines specialiter absque corpore esse non posse	303	I	Iesus uas Christi mundum gnosticorum sententia	19
Hominum genus pessimum temporibus Noe	278.4		Iesu crucifixus & resuscitatus, gnosticorum sententia	56
Hominum genera tria esse secundum Valentinum	14.3		Iesu anima qualis	46. & 47. & seq.
Humani generis finis quis	248.13		Iesu nomen non Graecum esse	108.13
Humani generis pater quis	263.22		Iesu similes se dicebant Carpocratiani	47.6
Humilitatis Christi ignorantia quae pariat	321.10		Iesum Christi receptaculum non fuisse	173.24
Honor munere ostenditur	236.10		Iesum ex uirgine natum negat Cerinthus	48.29
Honoris non permanentis nulla utilitas	71.38		Iesum Simonis Cyrenaei formam accepisse	45.33
Hora quid sit & quibus constet partibus	35.39		Basilides	18.28
Hora anni quot sint	90.34		Iesum uerbum dei esse	334.41
Humeri quibus ex literis compositi	28.23		Ignatii ad bestias condemnati uox pia	96.9
Humida substantia unde sit	7.39		Ignis igne augetur & non dissoluitur	79.6
Humilitas Christi	285.13.323.17 & seq.		Ignis sine calore esse nequit	243.22
Hyginus Romanae urbis episcopus	49.15.140.5		Igneus deus à Mose cur dictus	325.5
Hylicon salutis capacem non esse	11.24		Ignorantia per ignorantiam dissolui nequit	143.6
Hyperbatis frequenter utitur Paulus	146.1		Ignorantia mater haeresis	4.26
Hypocritarum conditio	253.3		Ignorantia unde	94.13
I Genua regit in corpore	28.24		Ignorantiam malum esse	307.34
I Litera in nomine Iesu quid significet	40.4		Imago hominis de limo quo in nobis	107.30
H uerenda possidet in corpore	28.24		Imago quando à typo differens	235.31
Iacob actus prophetiae pleni	247.19		Imago regis, rex quodammodo ipse	74.13
Iacob domum se esse gloriantur Iudei	188.34		Imago uera quae requirat	37.19
Iacob filij in Aegyptum pro frumento misi quid de- clarent	37.34		secundum Imaginem dei homo quis factus sit, quorum dan opinione	21
Iacobus domino semper adfuit	168.24		Imagines Christi pingebant & fabricabant gnostici	46.8
Iacobi de deo confessio	165.16		Imaginibus utuntur Basilidis sectatores	298. per totum
Ialdaboth quid	53.32		Immortalitatis assertio	227.27
Iao quis	ibidem		Immortalitatis condonatrix Amicitia dei	44.18
Iaoth quid lingua Hebraica	134.21		Immortalitatem promittebat Menander	13.12
Idiota pius quantum sophistae impio praestet	322.4		Impassibilem fuisse Christum dicunt haeretici	287.288. per totum
Idiotae charitate deo proximi sunt	113.16		Imperfectionis nostrae causae	34.39
Idiotae qui sint haereticis	102.15		Impij qui maxime	20.16
Idola demones esse persuadere gentibus difficile fuit	250	37	Impij quomodo olim puniendi	303.37
Idola erigere in Israel permittebat Salomō	255.28		Immunditiae qui se tradant	214.27
ad Idola proni Iudei	229.1		Incognitū nō est quod à paucis cognoscitur	310.12
Idololatria haereses pares	42.13		In corruptela pro uita acquiritur	286.9
Idolothytis utuntur Nicolitae	49.11		In corruptela quid	240.38
Idolothytis uescuntur Basilidis sectatores	46.8		in In corruptelam quomodo deueniat	311.31
Idolothytis uescuntur haeretici indifferenter	12.2		In corruptibilitatis effector deus	21.12
Iechoniae filius Ioseph	191.39		Incredulitati omnia esse inclusa & quare	176.9
de Iechoniae expulsionē cur uaticinatum	192.15		Infantes Bethlechem martyres primi	30.16
Ieiunio ecclesiae saepius excitati mortui	127.26		Infantes statim à partu uocales edere	105.39
Ieiunare proprium hominis	323.17		Infantibus infans factus est Christus cur	286.7
Ieiunauerant quadraginta dies qui	193.22		Infectus solus deus	338.21
Ieroboam decem scripta quid sibi uelint	37.32		Infernū dicunt quidā esse hunc mundum	255.37
Iesus Christus dei filius inuestigandus	113.29		ad Inferos Christum descendisse	286.36
Iesus Christus uerbum dei	241.15		Infirmetas hominis	297.3
Iesus Hebraeis, quod Latinis saluator, & Graecis So- ter	108.15.31		Infirmetas humana quomodo discatur	187.2
ἸϷϸϯ in signe nomen sex constans literis	28.37		Infirmetas nostra semper agnoscenda	296.98
31.8			Infirmitati cur traditus homo	

I N D E X

Initium nostrum contemplandum	297.14	Irenaei de Christo sententia	177.6
Initium omnia sumpserunt à deo	148.3	Irenaei de Eucharistia sententia	238.5
Inimicitia reconciliatur	313.28	Irenaei imitator Tertullianus	136.17
Inimicus ut iuste uniretur quid opus fuit	322.40	Irenaei libri quomodo legendi	293.28
Innocentiam à nobis requirit deus	236.10	Irenaei precatio	145.3
Inobedientia quomodo deuitetur	287.19	Irenaei precatio pro haereticis	20.9
Inobedientia mortem infert	326.21	Irenaeum ad scribendum quid impulerit	1.29
Infectionorū nostrorū figura serpenti similis	57.19	Irenaeum cum Chiliaftis sensisse testatur Hieronymus	20
Inuentio requirit disciplinam	115.1	292	20
Inuestigabilem esse eum qui creauit omnia	239.7	Irenaeum patri solum horæ & diei ultimæ notitiã tribuere	61.11
Inuidia à deo aliena	328.17	Isaac figurat fidem nostram	247.8
Inuidia fructus	426.6	Isaac ligna ferens quid doceat	213.7
Inuisibilis deus cur	70.28	Israel populum se gloriatur Iudei	188.34
Inuocationem dei tremunt omnia	71.1	Israelite cur Aegyptijs uasa abstulerint	260.22
Ioachim filius Ioseph	191.39	Ithamar in eremo sacerdos	110.38
Ioannes Christum sufficienter declarat	174.8	Iude Euangelion	57.33
Ioannes cur scripsit Euangelium	153.35.154.1	Iudas nunq̄ restitutus in locū suū	101.18.102.27
Ioānes domini discipulus Cerinthum in balneis lauan- tem fugit	140.23	Iudam proditorem solum ueritatem agnouisse dicunt quidam	57.30
Ioannes ecclesiae Ephesi praefuit usq; ad Traiani tem- pora	140.37	Iudei à quo facti	55.33
Ioannes Euangelium Ephesi Asia cōscripsit	138.10	Iudei gentibus cur in captiuitatem dati	277.3
Ioannes initio sui Euāgelij qd̄ conetur ostēdere	18.4	Iudei inuocatione dei demonas fugant	71.11
Ioannes papa ad palinodiam redactus	292.18	Iudei quare abscesserunt à deo	217.4
Ioannes poenitentiam qualem praedicarit	148.30	Iudei quomodo iudicabuntur	265.4
Ioannes translatione uitur septuaginta	189.34	Iudeorum animi seruales	229.22
Ioannis baptisma quale	40.4	Iudeorum caecitas	259.10
Ioannis baptisma, quomodo preparatum	56.17	Iudeorum descriptio imaginis	303.25
Ioannis tantum Euangelio qui utuntur	156.29	Iudeorum seruitus qualis	261.1
Ioel propheta	55.40	Iudeorum in Christianos odium	188.31
Ionas à caeto absorbetur	186.13.299.22	Iudeorum traditiones contrariae legi	223.28
Ionis propheta lai	55.40	Iudeos quomodo docuit Christus	143.11
Ioseph Christum quomodo educauit	249.26	Iudeos ultra non offerre deo	237.31
Ioseph benignitas in Aegyptios	260.36	Iudeis omnibus mos fuit Pascha Hierosolymis cele- brare	105.8
Ioseph & Mariae filium Christum fuisse dicit Cerin- thus	48.30	Iudeis lex quomodo fabula	252.21
Ex Ioseph generatione Christum dicunt Ebionici	24	Iudeis quid Christus exprobet	213.23
188		Iudeis quid praedicabant Apostoli	166.37
de Ioseph Christum non generatum esse	184.34	Iudicem quid deceat	199.38
Iosue duodecim lapides quid sibi uelint	37.41	Iudex omnium Christus quare	240.28
Iosue propheta Iudabothi	55.39	Iudicium dei qui incident	288.21
Iosue reges occidit quinq;	110.41	Iudicium dei quomodo se euasuros dicunt Valentinii discipuli	26.27
Iouis figura Simoni attributa	44.6	Iudicij diem solum patrem nosse	118.15
Irationabiles qui	286.19	ante Iudicium Christi dignam habitationem unum- quenq; percipere	132.28
Ireneus cur fictiones haereticorum enumeret	17.32	Iupiter Homericus sollicitus propter Achillem	37
Ireneus de presbytero quodā quid audierit	254.20	23	
Ireneus graece an latine scripserit dubitatur	26	Iupiter Homericus necessitate cogitur	70.22
292		Iustinus martyr de sathana quae astruat	291.40
Ireneus Polycarpum uidit	140.14	Iustini auditor Tatianus	50.38
Ireneus non omnibus hoc temporis dogmatibus con- grua scribit	291.37	Iustini martyris sententia de blasphematoribus dei	332.1
Ireneus quo tempore uixerit	140.6	331.41	Iusti
Ireneus rethorices non admodum studiosus	2.9		

I N D E X

Iustum cur iniusto deus subiciat	196.15	Leprosi qui	246.23
Iustus paradysus preparatus	299.15	Lernæa hydra qualis fera	57.18
Iusti ante Abraham quomodo iustificati	231.20	Leuitas cur elegit deus	228.37
Iusti domini aduentum cognouerunt	222.1	Leuitica lex cur data	232.38
Iusti omnes sacerdotes	218.25	Libertas Evangelica	167.38
Iustos non participasse salutem dicit Marcion	50.6	Libertas peruersa sectatorum Valentini	26.26
Iustitia que sit maior quam pharisæorum	226.4	Libertas unde Christianis	223.18
Iustitia saluat	120.39	Libertatis legis datio que	219.34
Iustitia ultorum	200.35	Libertum arbitrium asserit Irenæus	211.29.204.
Iustitiæ exemplar Christus	106.1	6.230.28.281.26. & seq.282.38.283.	
Iustitiam sine bonitate comparari nõ posse	199.33	25.288.9	
Iuuenilis ætas que	106.20	Libertum arbitrium negantes confutantur	283.25
I in corpore crura sibi uendicat	28.24	Libyæ ecclesiæ traditiones habet pares ceteris	20.31
Labor artes docet	128.40	Librum patris aperuit Christus	240.29
Labores in quos successimus, qui sint	249.11	Libelli repudij ratio	230.4
Lachrymæ quid generarint	7.39	à Ligno uitæ cur deus Ad. am transfudit	197.9
Lachrymas falsas qualitate sua esse	8.17	in Ligno cur passus Christus	317.7
Lactantiij libri institutionum	292.33	Lingua gustum quomodo percipiat	287.15
Lapis sine manibus excisus	191.16	Lingua sensus uelocitati non sufficit	117.37
Lapis præcisus Christus	331.26	Lingue uariæ traditionem habent unam	20.28
Lapides duodecim à Mose sub monte positi quid significent	37.40	Linus primus episcopus	139.26
Latinos nunc regnare	337.4	Literæ Hebrææ antiquæ quomodo scribantur	108.39
Lauacro regenerationis indiget homo	316.4	Literarum immensitas	28.10
Lazari & diuitis parabola quid doceat	208.26	Literarum XXIII. diuisio stolidæ	29. & seq.
Lazarum suscitauit Christus ac insidias patitur	105.20	Literas Mosis turbas esse Christi	208.23
Lex animum in quibus docet	226.16	Literas mutas nouæ, quibus attribuat, Marcus	29.2
Lex carnales iudicauit	303.14	Locum passionis Christi quomodo descripsit Moyses	221.20
Lex cur ante Mosem non data	231.25	Logos & ab unigenito emissus	2.40
Lex cur infirma iudicetur	230.24	Logos pro cupidine	85.19
Lex Iudeis quid	229.12	Logum cum duodecim lapidibus quid sibi uelit	37.39
Lex libertatis que sit	273.39	Longanimitas dei	186.10
Lex per quem sit data	55.33	Longanimitate dei cognouit homo bonum & malum	287.6
Lex pharisaica	223.35	Longæuitas maiorum quid doceat	299.1
Lex quid Christianis	252.21	Loth fide saluatus	231.14
Legis administratio temporalis	211.12	Loth quomodo genuit ex filiabus	262.41
Legis & Euangelij nulla diuersitas	165.38.219.4	Lucas cur Christi genealogia ab Adâ incepta	193.30
Legis finis quomodo Christus	225.4	Lucas sectator Apostolorum	42.25.150.11
Legis præceptum max. quod	224.4	Lucæ diligentia	169.170. & seq.
Legis seruitus Iudeis unde	229.24	Lucæ Euangelion circumcidit Marcion	49.29
Legis studiosi Christo crediderunt	209.32	Lucæ Euangelio circumciso qui utatur solu	15.6.26
Legis dispositionem religiosi apostoli	168.22	Lucerna ἐπιταμυχος	322.2
Legi traditiones Iudeorum contrariæ	223.28	Lucida substantia unde	7.39
Legem extendit non soluit Christus	225.29	Lucidis umbra non est	74.32
Legem in eremo cur deus dederit populo	228.29	Lucta & uictoria Christi	183.28
Legem spiritualem tantum fuisse	184.19	Lumen à lumine differt	219.32
in Lege quedam præcepta ad duritiam populi lata esse	229.20	Lumen dei ecclesiæ creditum esse	321.40
de Legislatoribus qui conquerantur	332.10	Lumen deus quomodo dici possit	82.17
Legislatio maior que	219.32	Lumen quibus deus preparauit	288.10
Leo animal regale, et prima Cherubin forma	157.4	Lumen quomodo hominis uita dicatur	17.10
Leo antichristus	192.27	Lumen sequi quid sit	227.37
		Lumine qui seipsos priuant	288.23
		Luminis	

I N D E X

Luminaria mundi Christus parat	216.34	Mariæ & Euz comparatio	320.40.321.1
Lunæ crescentis & decrescentis causa apud homines non certa	116.28	Mariæ obedientia	194.1
Lunan triginta diebus cursum suum perficere	35.34	Mariæ partus quæ confirmet uaticinia	191.1
ΛΥΓΩΤΩΝ confirmat sophiam	4.30	Mariam uirginem peperisse qua ratione factum sententia gnosticorum	56.10
M Literam duobus ΛΑ consistere	34.26	Ex Maria etiã aliquid suscepisse Christum	192.39
M pedes sibi uendicat in corpore	28.25	Martyres mortem quomodo contemnunt	304.26
ΜΑΝΑΡΓΙΩΤΩΝ 3. 11. 14. 16		Martyres primi qui	176.9
Macedones Asia imperabant	188.38	Martyres quidam spernunt	183.13
Magister perfectus qui	106.4	Martyrium quale sustineat ecclesia	268.5
Magistri etatem perfectam habuit Christus cum docere incepisset	105.32	Martyria necessaria fabrica hominum	77.24
Magister uerus Christus	293.33	Materialis substantia unde	9.10.10.11
Magistri inuidi qui	207.31	Mathematicorum theorema sequuntur Basilidis sectatores	46.29
Magistri à diuina scientia qui	21.28	Matthæus Christum declarat propriè	174.12
Magistrorum malorum subdiuisiones præiudicat Paulus	179.1	Matthæus de Christo quid sentiat	148.19
	26.8	Matthæus Hebraicis literis Euangelium scripsit	138
Magorum deliramenta unde	149.15		5
Magorum munera quæ & qualia fuerint	299.1	Matthæi Euangelium solum recipiunt Ebionitæ	49.1
Maiorum longæuitas quid doceat	196.22	Matthæus utitur translatione septuaginta	189.34
Maledictio Cain unde	195.38	Matthæi Euangelio qui solo utuntur	156.24
Maledictio omnis in serpentem translata	288.41	Matthias in locum Iudæ subrogatus	101.18
Mala quomodo sint bona	262.2		34
Malis non consentiendum	10.21	Medicus ægrotantis desiderijs non indulget	142.38
Malitia spiritalis Cosmocrator	259.21	Medicus in ægrotis probatur	187.9
Malitiæ sensum qui non habuerunt	147.13	Medicina in quibus uersetur	129.2
Mam hebraeis quid	146.36. 147.10	Meditatio artes docet	128.40
Mammona quid sit	260.28	Medorum imperium post transmigationem	188.27
Mammona ubiq; nos insequi	242.22	Melior ex operibus ostenditur	122.10
Manifestetur deus quomodo	243.9	Melior quàm Iesus quis esse possit, sententia Carpo-	47.11
Manifestatio dei quomodo præstet uitam	214.15	cratis	112.27
Manifestatio filij patris agnitio	28.23	Membra Christi propheta	268.21
Manus ex quibus literis compactæ sint	48.19	Membrorum numerositas	297.29
Marcellina gnostica Romæ sub Aniceto uenit	214. 1. 127. 19	Mendax quis	176.25
Marcion homo qualis	24	Mendaces arguere suauè	71.34
Marcion negat mundum per Christum factum esse	156.24	Mendacium unde ortum	36.11
	49.21. 140.27	Mendax quis	96.25
Marcionis Euangelion	39	Mendax quis	126.29
Marcionis Pontici heresis	17	Menander inuentor turpitudinis	11
	265.21	Menander Samarites hereticus & eius heresis	44
Marcionem impugnavit libris quinque Tertullianus	175.13		141.40
	138.7	Menander Simonis discipulus	3.30
Marcionistæ quomodo iudicabuntur	153.14	Mens cur sola deum agnoscat	105.27
Marcus Christum optime exprimit	156.25	Mense primo Christum passum esse	34
Marcus interpres Petri	32.23	Mensi cur triginta dies dati gnosticorum opinione	88
Marcus sectator Petri	33.16	Menses octodecim cum discipulis à resurrectione conuersatum fuisse Christum	4.40
Marci Euangelio qui solum utuntur	24.29	Menses uariare dierum numero	111.26
Marcus hereticus mendaciorum poeta malus	18	Mensura patris, filius	211.12
Marci heretici Epitheta	194.26	Mensura patris, filius	4.31
Marci doctrina		Mετὰ τὸν πάσχα sophiam uiro reconciliat	218.18
Mare rubrum naturaliter se diuisisse, credere, error		Metere sabbato uetitum	3.15
		Metricos	6 Myrto

I N D E X

<i>Μητρεας</i> saluator dictus	9.20	Mundi factor uerbum dei	320.10
Michael serpentis nomen	55.26	Mundi regiones quatuor	156.35
Micheas propheta Iai	55.40	de Mundi conditione gnosticorum deliramenta	24
Micheas propheta Orei	56.2	154	
Mineruae imago data Selenae	44.7	Mundum à deo alienum non esse	262.10
Minus & plus, in quibus dicatur	219.27	Mundū ab angelis factū, dicebat Menander	44.14
Miracula ecclesiae unde & in quem usum	130.1	Mundum Cosmocratoris sedem esse	10.24
Misus inter æones	3.12	Mundum prouidentia dei regi	199.20
Mizael igne non absumptus	299.23	Mundialibus questionibus uacantes spiritus ignorant	35.11
Moloch adorarunt Iudei	229.37	tiæ occupat	303.18
Μουουενus inter æones numeratur	3.13	Mundi qui, qui non	236.9
Μουουης	22.25	Munera affectionem ostendunt	6.17
Mors cadenti proxima	325.29	Mulierem profluum sanguinis patientem quia sana	25.1
Mors Christi & patriarchis & nobis curatio fuit	256	uerit Valentis opinione	28.25
	14	Mulieres quomodo seducebat Marcus	189.13
Mors Christi quibus damnatio, quibus salus	259.12	N In corpore sibi uendicat pedes	335.25
Mors circa carnem	301.39	Nabuchodonosoris captiuitate scripturæ factæ corruptæ	253.6
Mors quandiu regnarit	184.13	Nabuchodonosoris imago	116.33
Mortis euacuatio, salus hominis	197.35	Nadab & Abiu hereticis similes	306.2
Mortem quomodo contemnant Martyres	304.26	Nadab in eremo sacerdos	290.14
Mortem uirgo generi humano inuexit	321.4	Natura nostra à Paulo descripta	232.13
ad Mortem cur Christus peruenit	106.5	Natura omnes nos dei filios esse	299.31
à Morte suscitati durauerunt per aliquot annos cum		Naturæ eiusdem esse omnes	227.7
hominibus tempore Irenæi	129.41	Naturam fortio rem uoluntate dei non esse	55.40
Mori quid	301.34	Naturalia præcepta communia	156.9
Mortuorum legem Christus seruauit	338.17	Nathan propheta Iai	56.2
Mortui, ieiunio, supplicationibus, orationibus san-		Nathanæelis confessio	116.25
ctorum & ecclesiae sæpius resuscitati	127.26	Naum propheta Orei	86.23
Mortuorū uerba contra uirtutes diabolicas	41.13	Nebulis ratio apud homines incerta	38
Mortua quæ	305.18	Necessitati quantum tribuant Stoici	70.12
Moriens incipit deo uiuere	197.14	Necessitatem magnā habere cōuersationem nostram	306.7
Mortalia corpora quæ sint	301.27	261	260.28
Mortalitas nostra semper nobis agnoscenda	187.2	Necessitati non seruire deum	233.28
Moses deum igneum cur dicat	243.32	Negligentia infructuosos facit	293.25
Moses deum non uidit	244.28	Negociatorum ratio	116
Moses ex Aethiopiis fecit Israelitidem	246.14	Neomenis abnuat deus	49.8
Mosen excusat Christus	230.6	Neophyti confirmandi	49.7
Moses legislator legis dei	150.8	Nescimus multa quæ sint in hac etiam creatura	153.37
Moses propheta Ialdabothi	55.39	Nicolaus ex V II. diaconis unus	77.24
Moses quinque libris legem dedit	110.34	Nicolai hæresis	16
Moses quomodo aduentū Christi significauit	221.4	Nicolaitas impugnat Ioannes	116.26
Moses quomodo dicatur deus	145.32	de Nihilo homines aliquid facere nequeunt	278.1
Moysis de creatione mundi dicta, quomodo peruer-		Nili incrementum certis causis explicari non potest	231.16
tant heretici	36.35	116	50.5
Mosis ieiunium	193.22	Niuis ratio apud homines incerta	55.29
Mosis tempore lex incepit	211.5	Noe diluuium unde	22.26
Mosis uirga cur serpens facta	191.28	Noe etiam incircūcisus deo placuit	32
Mundus male administratus per angelos, opinione		Noe non participasse salutem dicit Marcion	
Simonis	43.28	Noe quomodo in arca seruatus	
Mundus pro agro	252.10	ΝΟΥΤΟΣ	
Mundus quō conditus, opinione Cerinthi	48.29	Nomen Christi quomodo in gentilibus glorificetur	
Mundus uarias habet qualitates	73.14	235	
Mundi fabricatorem unicum deum esse	64.32		

I N D E X

Nomen triginta litterarum admirabile	27.22	Oniropompi	44.4.47.12
Norea Adami filius	55.20	Onus legis	184.18
Noua indies fructificare hereticorum mos	41.32	Ophitarum heresis	57.25
Noui testamenti ignoscencia unde	230.17	Opinionem ueterem auellere iudeis conabantur apo-	
Noui testamenti initium	272.32	stoli	162.5
Nouissima nostra tempora que serant	206.3	Opobalsamo unguentur sacrati apud hereticos	
Nox chaos generat	85.10	40	35
Nubere a Satana esse Basilidi	45.4	Opus dei perfectu quo quis facere possit	287.34
Nubes unde colligantur ratio apud homines incerta	116	Opera anime que sint	218.7
24		Opera bona cur propheta inculcent	282.19
Nudos se quomodo uiderint primi parentes	55.13	Opera carnis mortifera	307.28
Numerus omnis a deo	114.12	Opera materialia que	102.10
Numeri ex regula	112.16	Operibus melior ostenditur	122.10
Numeri quomodo interpretandi	336.21	Operationis dei receptaculum homo	187.7
Numerorum gnosticorum confutatio	102.9	Oratio sanctorum incensum est	236.3
in Numeros concludit deum Marcus hereticus	33.1	Orationib. sanctoru sepius mortui suscitati	127.26
Numeris mysteria scripturae probare uanu	108.11	Ordo omnis a deo	114.12
Nuptie spirituales hereticorum	40.15	Ordine omnia a deo facta esse	112.9
Nuptiarum indumentum quod	279.18	Organum clarificationis dei homo	222.26
Nuptias damnat Tatianus	51.2	Organo simile corpus	131.27
Nus quid sit	81.7	Organis non indiget deus ad ea que facit	65.11
Nus unigenitus quibusdam dictus	2.36	Orcus quis	53.34
Nus pro Christo	85.17	opes uirtus incomprehensibilis	4.13
O interiectio dolentis	30.21	Os ecclesie quasi unum	20
O tibi in corpore possidet	28.24	Osee operatione prophetauit	246.2
Ω caput possidet	28.23	Ouis errans hereticis que	16.4
Obedientia replasmavit homines	181.16	Ouis perditae parabola interpretatur	33.40
Obedientia liberorum & serui discrimen	226.22	Ouem perditae dicebat Simo esse Selenē suā	43.27
Obedientiam requirit deus	235.8.233.1	Oues extra, intra lupi, heretici	178.4
Oblatio nostra qualis esse debeat	237.26	Oues uarie Iacob quid	247.35
Oblatio profit que que non	236.36	28.24	
Oblationis character duplex	236.21	P In corpore genua possidet	
Oblationes quare deus populo precepit	238.21	Palamedes litterarum longarum adiuuentor	
Oblatione qui in ueritate offerant	236.4	32	32
Oblatione hominum deum non indigere	233.1	Palea homo quando	21.30
Oblutionis poculum animas non bibere	130.35	Palestre insuetorum & hereticoru collatio	310.37
Oceanum deorum genesim dixit Homerus	85.35	Palma mortis unde	323.5
Oceani reciprocaionem certis rationibus indicare	116.21	Pandora Hesiodi	86.30
non esse possibile	262.38	Pandora satellites gnostici	123.10
Ociosum in scripturis nihil	3.2	Panis Eucharistiae	235.16
Ostentatio prima que omnium dicatur	287.16	Panis Eucharistiae qualis	296.3
Oculo unde uisio	259.16	Panis sine humore fieri nequit	179.37
Odor mortis quibus sumus	233.17	Parabola dragmae perditae ab hereticis deprauatur	
Odor suauitatis deo cor contribulatum	3.2	34	1
Ogdoads prima que	6.21	Parabola duoru filioru in uinea missoru	280.39
Ogdoads secunda	80.38	Parabola fermenti absconditi ab hereticis deprauata	
Oleum unctiois ex quibus compositum	109.38	15	30
Oleo & aqua quidam utuntur in baptismo	40.38	Parabola fici explicatur	281.3
Oleaster transmutatur in bonam oliuam	305.34	Parabola filij prodigi quid significet	280.19
Oleasfri & hominis collatio	306.15	Parabola perditae ouis male interpretatur ab hereticis	
Oliua in Oleastrum degenerat	306.4	cis	330.40. & seq.
duoru yxpeois inter Aeonas numeratur	3.13	Parabola operariorum in uinea ab hereticis torque-	
		tur	3.20.4.31
		Parabola publicani & pharisei	280.36
		G 2 Para	

I N D E X

Parabola tritici & zizaniorum	289.13	Paulus cur colaphizatus	296.34
Parabola uinitorum in uineam uarijs temporibus mis-		Paulus cur dicat se omnibus plus laborasse	250.13
forum	280.24	Paulus in Paradisum raptus	299.17
Parabola uocantis ad prandium explicatur	278.20	Paulus naturam nostram describit mirabiliter	306.2
Parabole de eo qui plantauit uineam, expositio		Paulus Romae Euangelizauit	138.6.139.17
275.36	276.1	Paulus semetipsum quare exponat	307.1
Parabole absolutiones recipiunt multas	115.25	Paulus utitur translatione septuaginta	189.34
Parabole quomodo exoluende	114.27	Pauli de Luca testimonium	170.13
Parabolam diuitis & Lazari, non esse fabulam, & quid		Pauli doctrinam non intelligunt heretici	291.17
doceat	208.27	Paulum ad tertium celum assumptum esse	124.15
Parabolarum tria millia fecit Salomon	255.10	Paulum Apostolum esse sicut ceteros	172.9
Parabolas quomodo soluunt heretici	30.15	Paulum Apostolum recusant Ebionitae	49.2
Parabolas utuntur prophetae	104.15	Paulum legere non omnes sciunt	145.41
Paradisus ecclesiae	322.13	Paulum qui dicant ueritatem solum cognouisse	28
Paradisus quibus preparatus	299.14	168	
Paradisus ubi opinione Valentini	9.38	Paulo perfectiores se habebant Valentini discipuli	22
Paradiso cur Adam expulsus	195.28	26	
Paradiso eiectus Adam quomodo iterum impositus		Pax tempore Irenaei quanta	261.29
192	20	Peccatum qui deo imputet 258.41.259.1.33.2.8	
in Paradiso qui plantantur	305.36	Peccatum irremissibile incidunt heretici	158.13
in Paradisum qui translati	299.14	Peccata patriarcharum non ipsis exprobranda	256.1
Parasceue quid	37.7.3	Peccata quae olim facta	254.10
Paretri Simonis	44.4	Peccati finem infert carnis resolutio	197.13
Participatio dei quae sit	242.10	Propter peccates Christi non morietur iterum	256.14
Pascha omnibus iudeis in sola Hierosolyma celebra-		Pectus ex quibus literis compositum	28.23
batur	105.8	Pecunias affert apostolis Simon, & quare	42.50
Pascha quomodo indicauit Moses	221.17	Pedes discipulorum cur Christus lauit	248.10
Pasione Christi quomodo indicauit Moses	221.18	Pedes ex quibus literis copiam suam habeant	23.25
Pasionem non auersatus est Christus	182.28	Pelopis caro collecta & iterum copata a dijs	103.33
Pasione se ostendit deum Christus	317.7	23.1	
Pasione sua Christus quid effecit	102.3	Pepo idem quod cucumer	209.1
Pasibilem Christum testatur Paulus	182.7	Peregrinatio Abraham quid doceat	00.73
Pater deus unde	9.28	Perfectus homo quid	285.3
Πατήρ nomen fide praeditum	31.3	Perfecto indigent omnia	300.39
Pater nomen quinq; literarum	110.15	Perfecti qui	12.17
Pater immensus in filio mensuratus	211.10	Perfecti uolunt haberi heretici	26.22
Patris agnitio quae sit	214.14	Perfectos se appellabant Marci discipuli	26.22
Patris exquisitio quae postulet	96.30	Perfectionem capere non potuit homo ab initio	31
Patri quomodo & quando nos reconciliauit Christus		285	
317	23	ad perfectionem quomodo ueniendum	128.37
Patrem deum inuisibilem esse	244.29	Perficere cur apud deum	121.14
Patrem & deum unum esse	207.24	Perisarum imperium ante transmigrationem	188.27
Patrem nobis cum ueteribus unum esse	264.1	Perseuerantia artes docet	128.46
Patrem deum incapabilem esse	94.39	Perseuerantia nostra unde	296.23
a Patre omnia praecognita esse	177.20	Petrus quid de deo sentiat 159.1.160.1. & seq.	
Pater familias Christus	219.9	Petrus Romae fundauit ecclesiam 138.6.139.16	
Πατριάρχης ex homine & ecclesia	3.15	Petrus semper domino adfuit	168.22
Patriarchae seminarent	252.1	Petrus septuaginta translationem sequitur	189.34
Patriarcharum iustitia	231.25	Petri confessio	156.14
Patriarchas cur deus elegerit	228.21	Petri oratio ad iudeos 159.1. & seq.	
Patriarchas de nostra salute gaudere	262.35	Petro perfectiores iactabant se Valentini discipuli	22
Patriarchas negat Marcio salutem participasse 50.6		26	
Paulus cuius typus sit a gnosticis quaeritur 103.20		Petrum negant ueritatem annuissse gnostici 274.6	
		259.25	
		Pharaonis cor quo indurauit deus	Phao

I N D E X

Pharisaica iustitia quid & quae sit maior ea	226.4	Potestas omnis uerbo dei data	240.32
Pharisaica lex	221.35.224.20	Potestas sathanae quae sit	324.19
Phœ, φεῦ, unde	22.30.32.21	Potentiam dei qui refutent	197.10
Philippide deo confessio	163.30	Præceptum homini per uerbum dei datum	317.32
ad Philippenses Polycarpi epistola	140.33	Præcepta quaedam in lege & Euangelio ad duritiam populi data esse	229.20
Philtris utuntur Carpocratiani	47.12	Præcepta seruitutis per Moſen data quæ	232.19
Phœs Christus filius dei	18.39	Prædestinatio à patre est	294.5
Phreneticorum passio qualis	35.5	Præputio deus unus ostenditur	251.5
Phronesis luminare	51.39	Presbyteri qui sint qui non	253.12
Pindarus lyricus poeta	103.37	Presbyteri traditionum in ecclesiis custodes	138.30
Pilatus Tiberij Caesaris in Iudæa procurator	49.25	Presbyteris ecclesiæ obaudiendum	252.38
Pilato cum Christus traditus, spiritum ab eo ablatum fuisse opinio falsa	13.14	Primitiæ deo offerendæ	236.14
Pilatum Christi effigiem formasse dicunt quidam	21	Princeps coelorum quis	45.24
48	327.38	Princeps uitæ Christus	106.6
Pisces se inuicem consumere	3.15	Principatum tenet deus super omnia	118.28
Pisces ex homine & ecclesia ut dicunt quidam	243.34	Principalitas dei in omnibus unde	286.6
Pis deus qualis	106.1	Προαεννοῦτος quis	22.24
Pietatis exemplar Christus	304.38	Προαενπῶς αἶος uirtus quaedam	22.40
Plasma terrenum esse	181.10	Promissionē Abrahæ quō Christus perfecit	216.20
Plasmati suo unius Christus	42.13	Πρωτῶν	2.27
Plasmata dei contemnunt hæretici	315.32	Πρωτῶν deus	63.30
Plasmat nos deus in utero	200.28	Prophetae cur ad bona opera exhortentur	282.19
Plato hæreticis religiosior	130	Prophetae domini aduentum cognouerunt	222.1
Platonis de animarum obliuione sententiæ confutatur	36	Prophetae quid prædicent	208.36
130	86.10	Prophetae quo sermonis genere utantur	104.17
Platonis de rerum initijs sententiæ	200.36	Prophetae seminarunt	252.1
Platōis de uniuersitatis fabricatiōe sententiæ	48.24	Prophetae unū & eundē deum annūtiarunt	153.24
Platonis effigiem coronant gnostici	18	Prophetae quomodo à gnosticis diuidantur	55.38
Πλατωνεῖς spiritale apud Valentinum tripartitum	2.41	Prophetarum discriminē & prophetiæ uariæ	268.32
3	63.20.30.64.1	Prophetarum prophetia unde	43.34
Πλατωνεῖς unde formatum	219.27	Prophetas cur deus miserit	228.23
Pleromatis discussio pulchra	37.9	Prophetas deum uidere necesse fuit	243.13
Plus & minus in quibus dicatur	20.19	Prophetas membra Christi esse	268.21
Poderis sacerdotalis expositio iniqua	287.19	Prophetas non de dijs sed de unico deo prophetasse	1
Poenitentia quibusdam uitam impetrat	148.30	134	219.4
Poenitentia respuit inobedientiam	196.24	Prophetas nouum testamentū prædicasse	243.18
Poenitentiam Ioannes quam prædicabat	196.29	Prophetia multiplex	25.37
Poenitens Adam	140.11	Prophetia non ab homine sed à deo datur	252.18
Poenitentibus deus quam benignus	245.16	Prophetia omnis ante effectum, ænigma	241.17
Polycarpus Smyrnæ episcopus	138.29	Prophetia prophetis unde	241.30
Pontificis uestis	139.13	Prophetia quid sit	269.1 & seq.
Pontificum autoritas	251.26	Prophetiæ de aduentibus Christi	19
Pontificum uitæ emendata quantū proſit	303.6	Prophetiæ spiritum qui diuidunt quomodo cōſutandi	273
Populus coccino signatus quis	40.20	Prophetiæ uti ab hæreticis diuidantur	13.29
Porcorum more qui uiuant	8.10	Prophetica dona negant in ecclesiis Marcionistæ	11
Portenta uerborum quibus utuntur hæretici in bapti- zandis pueris	260.28	158	157.26
Portentuosæ de rerum fabrica opiniones	305.24	Propheticus character qualis	22.4
Possessionem iniustam nos semper habere	12.18	Πρωτοπλαστῶν quid	54.41
Possideat & possidetur quis	121.13	Protoplastus ut in hunc mundū primo uenit	77.38
Possidere gratiam		PROVERBIA	
Posse apud deum		Aesopi canis	G 3 Arenam

I N D E X

In arenam edificare	115.29	Radix & substantia rerum cur solum menti inuisibilis	& seq.
Arenam numerare	114.17	3-31	51.38
de Harena resticulosnectere	14.19.76.31	Raguel & Thelesis idem	317.38
Calculos terrae numerare	114.17	Rapiens aliena iniustus	significet
Centones sarcire	85.30	Rebecca expetita à seruo Abraham quid significet	30
Et heri & ante	32.25	37	247.14
Fluctus maris numerare	114.18	Rebecca partus propheta	313.23
Gypsum lacte male miscetur	181.6	Reconciliatio carnis unde	40.25
Inferorum Galea	26.36	Redemptionum uerba apud hereticos	295.33
uelut Lerneæ hydra	57.18	Regenerationem spernentes	131.11
Longo longius fugere	141.25	Reminiscentia animæ ex somnijs agnoscitur	229.37
Mare uniuersum ebibere	100.11	130.24	309.20
Neq; in cælo neq; in terra esse	173.6	Rempham adorarunt iudei	323.27
Neq; intus neq; foris existens	27.3	Renouatus homo quomodo induendus	231.9
Stellas cæli numerare	114.18	Repletia hominis in Paradiso duplex	186.4
Stillicidio temporis perseuerare	129.26	Requietio dei sabbatum	24
Supercilium inane	186.34	Resurrectio corporum qualis sit futura	292.4
Testamenti eiusdem esse	86.36	Resurrectio mortuorum per Ezechielem descripta	338.28
Providentia dei omnia regi	114.11	314	338.1
Proximi concordia ex Decalogo	232.1	Resurrectione duplici astruit Irenæus	310.14
V collum regit in corporali constitutione	28.23	Resurrectionem duplicem esse	77.32
Psalms exomologesis Dauid quando factus	255.8	Resurrectionem qui spernunt	220.23
Pseudopropheta quo iudicabuntur	267.4	Resuscitati quibus corporibus surrexerint	271.24
Ptolomei æones ridiculi	67.39	Rex maximus deus	337.28
Ptolomei fictiones Irenæus cur describat	17.32	Regis & dei collatio	244.17
Ptolomeus foscus Valentinii scholæ	2.1	Regis uenientis & Christi collatio	328.2
Ptolomei inficitia	106.31	Regni antichristi quam diu sit duraturus	325.35
Ptolomeus Lagi	188.39	Regnum Christi quietum	327.35
Publicani & pharisæi parabola	280.36	Reges à quo constituantur	328.4
Pythagoræ imaginem coronant gnostici	48.24	Regna non sathane dispositione tribui	156.35
Pythagorica quaternatio	2.37	Regna terrena à deo cur instituta	112.16
Pythagoricum res in numerum transferre	86.39	Regnantium uarietas	138.6
Quadragesima dies qui ieiunarunt	193.22	Regiones mundi quatuor	139.35
Quæ sint super cælum	122.38	Regulam non ex numeris esse	139.16
Querimonia hæreticorum	172.30	Romæ Petrus & Paulus Euangelizauerunt	71.3
Questio nulla tanti habenda ut euacuet fidem	213.38	Romana ecclesia Corinthios ad pacem reducit	261.25
Questiones questionibus augent hæretici	76.32	Romana ecclesia max. & antiquiss.	189.14
Questionum absolutio quo dirigenda	115.35	Romani imperatoris maiestas	303.21
in Questionibus fidei quo recurrendum	141.5	Romanis quæ abstulimus	28.24
Quantitas omnis à deo	114.12	Ros quid significet	53.33
Quaternio dextra & sinistra	22.20	Ruminantium uirtus quæ	134.19
Quaternatio Pythagorica	2.37	Verenda regit in corpore	218.5
Quatuor testamenta humano data generi	157.33	Σ Sabaoth quis	230.33
Quatuor tempora anni	111.22	Sabaoth quid lingua Hebraica	217.33
Quiescere quid sit	237.6	Sabbatum quomodo sanctificandū	233.28
Quinarij uiscerum	110.30	Sabbathi obseruatio cur instituta	110.37
de Quinario numero multa	110 per totum	Sabbatho quod curat dominus non facit contra legem	218.24
Quinquagenarij quis dicatur	106.37	gem	218.24
Quod est, non quod dicitur, id melius ostendit	122	Sabbatha abnuat deus	218.37
	24	Sacerdotes in eremo electi quinq;	Sacer
Pæmora habet in corpore	28.24	Sacerdotes qui	
Raab significationes	246.24	Sacerdotes sabbatum prophanabant in templo	
Rachel ecclesiæ typus	248.4	punc	

I N D E X

Sacerdotes sabbatho ministeria perficiebant pro populo	218.3	Scire omnia se iactant gnostici	105.5
Sacerdotibus agere libere licet	218.23	Scientia nostra in quibus augeri debeat	115.37
Sacerdotalis ornatus de compositionibus quinque; contextus	110.39	Scientia quomodo et que inflet	113.19
Sacerdotalium literarum apud Hebræos quot sint	39	Scientie nostre que sint subdita	114.29
108		Scientie ordo homini seruandus	113.2
Sacrificia cur instituerit deus	228.38.230.20	Scribe regni caelorum qui	219.13
233		Scriptura nobis omnis quomodo consona apparere possit	117.4
Sacrificia non sanctificant	237.19	Scriptura quomodo abutantur heretici	7.5
Sacrificia qui in ueritate offerunt	236.4	Scriptura quomodo de dijs loquatur	144.24
Sacrificiorum non genus sed speciem immutatam esse	18	Scripturae aliquid apponenti uel auferenti poena non deerit	336.17
236		Scriptura quomodo heretici torquere soleat	14.23
Sacrificia typos fuisse	238.30	Scripturae sacrae quando et a quibus in Graecam linguam translate	188.38
Sacrae scripturae mysteria graecis syllabis aut literis probare uelle, ridiculum	108.11	Scripturarum ostensiones quo ostendenda	165.1
Sadducei negant resurrectionem	212.14	Scripturarum testimonijs quomodo utantur heretici	14
Salis statua uxor Loth	263.1	36	
Salse aquae unde	8.18	Scripturas perfectas esse	116.9
Salomon quod peccarit, et emendatio eius	255.10	Scripturis non obsequuntur heretici	138.16
Saluator dicitur Christus hereticis, et non dominus	20	Seculi consummatio quando futura	57.15
3		in Secula seculorum quomodo interpretentur Valentini discipuli	4.34
Saluatoris descensus ad quid utilis	87.14	Secundus, hereticus	22.19
Saluatoris nomen Iesu unde	4.18	Secundum imaginem dei homo quomodo sit factus	10.33
Saluatorem se dicebat uenander	44.12	ex Valentini opinione	318.41
de Salvatore apud hereticos uaria opinio	24.14	Securi simile uerbum dei	207.31
44		Selene Tyria comes Simonis	43.9
Salutem esse unicam	220.20	Senior quidam, quibus nominibus appellari	33.16
Saluari sine spiritu dei nequimus	305.1	cum	223.28
Samaritanam intrat Christus	105.13	Seniorum traditio apud Iudæos legi contraria	106.3
Samaritae utuntur loquela Hebraeorum	147.10	Senioribus senior factus Christus cur	106.25
Samaritana praeuaricatrix fornicaria	180.3	Senilis aetas que	84.24
Samuel propheta Iai	55.40	Sensus ipse uita est	82.35
Samuel serpentis nomen	55.26	Sensus dei emitti in aliquid nequit	110.29
Sanctorum orationis efficacia	127.26	Sensus habemus quinque	287.11
Sanctorum orationes incensum dei	236.3	Sensus homini duplices	117.37
Sanctas sanctorum nomina que sint	30.41	Sensus uelocitati lingua non sufficit	332.41
Sanguis iustorum cur exquirendus	313.1	Separatio a deo, mors est	189.3
Sanguis unde	295.36	Septuaginta interpretatio consona	168.9
Sanguinem uocalem esse	312.32	Septuaginta predicatio que fuerit	237.1
Sapientia in deo quomodo	285.41	Sepulchrorum formositas immunda	227.37
Sapientia que et spiritus	240.41	Sequi saluatorem quid sit	232.33
Sapientiae dei receptaculum homo	187.7	Seimonis etiam nobis reddenda ratio	253.28
Sapientiam decere iudicem	200.3	Sermo concionatoris sanus esse debet	54.2
Sapit homo que	81.36	Serpens qui et Nus	205.37
Sathan quid significet	324.8	Serpentis deceptoris et hereticorum collatio	197.7
Sathan quietem odit	327.36	Serpentem cur exosum habeat deus	323.13
Sathane prodromi Carpocratiani	47.17	Serpentem quomodo uicerit Christus	226.14
Sathane tribuit heretici nubere et generare	45.4	Seruis lex est posita	261.1
Sathanam quomodo confutat Christus	323.23	Seruitus Hebraeorum in Aegypto	227.41
Saturninus hereticus	44.21	Seruitus erga deum, deo nihil prestat	
Saulus legis propugnator	224.35		
Scire deum quis possit quis non	214.32		

I N D E X

Seruitutis precepta per Moſen data que	232.18	Spiritus incorporales non eſſe homines	303.8
Seth quomodo generatus	55.20	Spiritus principales quatuor	156.36
Seth ex terra plasmatum dicunt quidam	37.20	Spiritus prophetarum, apoſtolorum, ſeptuaginta unum	36
στυγν nomen honorificum	31.2	189	
στυγν 2.30. & 31.2.85.17		Spiritus ſanctus quem deum eſſe docuit	143.28
Signis hominem non iuſtificari	231.11	Spiritus ſanctus qd docuerit Valerini opinione	47
Signa non ſine ſymbolo	230.41	Spiritualis diſcipulus quis	264.37
Siloa etiam ſabbathis curauit	218.4	Spiritualis ſubſtantia unde	9.12
Simeon iuſtus typus Demiurgi	16.11	Spiritualis homo quis, & quis non	300.18
Simeonis de Chriſto confeſſio	175.26	Spirituale corrumpi non poſſe	11.36
Simon Magus quid docuerit	76.4	Spiritualia umbram habere nequeunt	74.28
Simonis Magi ſtatua	43.1	Sponſa non aſſumit ſed aſſumitur	305.9
Simonis Samaritani Magi doctrina	42.24. et ſeq.	Sponſalis thalamus non coinquinatur	279.37
Simon pater hereticorum omnium	62.1.137.7	σπρωγος	29.36
Simonis diſcipulus Menander	141.40	σπρωγος Sophiae reconciliatrix	4.30
Simonis ſectator Cerdo	49.14	Stelle quomodo differant	92.18
Simonem Cyrenaeum pro Chriſto paſſum fuiſſe dicit		Stephanus diaconus primus	229.28
Bafilides	45.32	Stephani de deo confeſſio	165.7
Simoniani unde dicti	44.8	Sterilem peperiffe qui fiat	56.10
Simile a ſimili non redigitur in nihilum	96.6	Stefichorus luminibus orbatus quod a maledixerit Hera	
Simplicitatem a nobis requirit deus	236.10	lene	43.21
Sodomitas a Chriſto ſaluatos eſſe dicit Marcio	50.2	Sthenelus Eurſthei pater	19.15
Sodomitas uenerantur quidam	57.27	Stoici neceſſitatem preponunt deo	85.24
Sol quibus inſenſus	259.37	Stupor unde	4.27
Solis & prædicationis uerbi collatio	20.33	Suadela ſua nos redemit dominus	294.15
Solutio hominis quid	324.24	Subſtantia carnis quomodo moritur	308.36
Somnia quid ſint	130.24	Subſtantia rerum cui attribuenda	77.20
Sonorum differentias auris colligit	287.17	Subſtantia rerum cur ſola mentio uiſibilis	30.31
σοφια eccleſie datur & homini	3.16	Subſtantia uitæ urde	242.9
Sophia quibusdam ſerpens dicta	57.19	Subſtantiam ſaluare non poſſe	120.39
Sophiam non eſſe ubi ignorantia	95.5	Subſtantialis emiſſio que ſit	91.13
Sophiſta Pandora	208.10	Subiectio dei quid	286.8.288.16
Sophiſta pepones	23.17	Subiectiois exemplum Chriſtus	106.1
Sophiſmatis dediti heretici	199.3	Succinctorium Adæ quid ſignificet	196.37
Sophonias propheta Aſtaſhei	56.3	Supra naturam ſentire, inſania	113.10
Soter Chriſtus dictus	4.26	Supplantator dictus Iacob quare	247.22
Soter nomen quinq; literarum	110.15	Supplicationibus eccleſie ſæpius reſuſcitati mortui	26
Soter undecimus Romæ epiſcopus	140.7	127	
Sperantes in Chriſtum, in eum crediderunt	255.39	Supputatio gnoſticorum uana	109.13
Spiritus, cœleſtis eſt	304.39	Suſcitantis uirtus omnibus nota fiet	42.16
Spiritus conſilium ueteres quando ſint ſecuti, quando non	254.21. & ſeq.	Suſpecti qui ſint doctores	253.1
Spiritus & afflatus differentia	308.18	Suſpicionis coniectura fallax	287.14
Spiritus ignorantie quos maxime occupet	35.10	Syllabis quidam ſuas opiniones confirmare contenti	
Spiritus in ſpiritu non diſſoluitur	96.9	dunt	27.5.108.11
Spiritus patris quanta perficiat	304.34	Symbolum ſignis adherere	230.41
Spiritus qui eſt ſapientia, ſemper cum deo	240.41	συμφωνη hereticorum	12.35
Spiritus quis in Chriſtum descendit	179.12	συνεσις eccleſie & homini attribuitur	3.16
Spiritus tantum pars hominis	300.6	Synceſis luminare	51.39
Spiritus, uitæ ſubſtantia	10.36	συζυγια	12.20
Spiritus dona negant Marcioniſta	158.3	T Regit uentrem in corpore	28.24
Spiritus impetus in Paulo	146.11	Tabernaculi factionem cur deus populo indi-	228.36
Spiritus promptitudo	304.21	carit	37.8
		Tabernaculi Moſis explicatio peruerſa	Tadium

I N D E X

Tedium unde	4.26	Tribulatio saluandis necessaria	334.37
Tatiana Iuliani auditor	50.38	Trinitatis in plasmatione hominis opus	286.11
Tatiani cecitas	197.37.198.1	Tristitia quae generauit	7.38
Tarditas corporis aia uelocitatem impedit	131.34	Triticum in stipula corroboratur	116.1
Titan uocabulum quale	337.6	Tritici & corporis Christi collatio	296.19
Taleros ecclesiae datur & homini	3.16	Tritici & zizaniorum parabola	289.13
Telephorus Rom. episcopus septimus	140.4	Tritici granum seminatum, quid	302.4
Temporalia cur quaedam sint edisserere, magnum	21.7	Typus ab imagine quando differat	107.30
per Temporalia ad aeterna uocat dominus	229.3	Typum consummavit Loth	263.4
Templum dei quod, in quo nostrae preces offeruntur	24	Typum quae praesent quae non	238.35
238		Typum tantum Iudeos habuisse	238.30
Templi edificationem cur deus indicarit	228.36	per Typos Iudei discebant timere deum	229.11
Templi restauratio cur deputanda	272.24	per Typica ad uera uocat dominus	229.2
Tenebras quibus deus prepararit	288.11	Tyranni & diaboli comparatio	328.13
Terra cur subpedaneum dei	210.8	Tyrannis hominibus cur imposita	327.23
Terra & coelum quod transibunt quae crassa	210.3	Tyrus Phoeniciae ciuitas	43.9
de Terra adhuc uirgine Adam creatus	192.25	Vacuum nihil apud deum	248.9
Terrena cuius sunt typi	238.32	Vacuum nihil esse posse	66.35.67.1
Terrenorum rationem docere posse magnum	21.8	Valentinus & eius sectatores uacui	67.35
Tertullianus Irenaei imitator	136.17	Valentinus sub Hygino Romam uenit	141.32
Tertullianum de spe fidelium scripsisse	292.33	Valentini discipuli mysteria sua mercede docent	8.6
Testamentum nouum a prophetis praedicatum esse	219.4	Valentini discipuli sibi ipsi discrepant	273.26
Testamentum uetus non otiose datum	264.28	Valentini discipuli quomodo iudicabuntur	265.36
Testamenta humano generi data quatuor	157.33	Valentini Euangelion	156.29
Testameta multa humano generi cur tradita sint docere posse, aliquid	21.10	Valentini pepones	23.5
Tetras prima ueritatis	6.14	a Valentino in quibus discrepant discipuli eius	21.32
Thales Milesius principium rerum aquam dixit	85.33	Valentini uanitas	214.37
Thamar Iudaeae nurus quae indicet	251.20	Vasis formam suscipit aqua	99.27
Thelephus luminare, quod & Ragucl	51.39	Vasa Aegyptiis cur abstulerunt Hebraei	260.22
Theodoton Ephesus Iudaeus profelytus reprehenditur	188.23	Vasa fortis qui	147.18
Theogonia Antiphonis	85.8	Vaticinatoribus quanta fides adhibenda sit	26.8
Theoremata Basilidis	46.29	Velocitas animae impeditur corpore	131.26
Theaurus absconditus in agro quis	252.8	Venatorum & haereticorum collatio	87.40
Thetis deorum mater Homero	85.35	Ventris fructus, proprium uirginis	190.32
Thomas absens cum manifestaretur dominus, quale mysticum	37.35	Ventilabrum pro cruce	6.37
Thronus dei caelum cur	210.8	Ventorum generatio apud homines incerta	116.25
Thus Christo oblatum quid significet	149.21	Verbum animam liberat	226.16
in Tyberij Caesaris tempora uenit Christi cognitio	34	Verbum cur caro factum sit docere, magnum	21.13
213		Verbum dei cur caro factum	181.7.187.36
Timor unde	4.26	Verbum dei iustum & bonum esse	200.19
Timorem auxit dominus	232.27	Verbum dei pater generis humani	263.22
Tobias propheta Eloei	56.1	Verbum deo semper adest	240.15
Tonitru ratio certa hominibus ignota	116.24	Verbum dei simile securi	318.41
Tov & quid	35.9	Verbum homini quomodo copulatum	316.38
Traditioni apostolorum Barbari plus deserunt quam ceteri scriptis	141.27	Verbo hominem antiquiorem qui dicant	84.34
Traditionibus non obsequuntur haeretici	138.22	Verbum quomodo deum reuelet	215.3
Transgressor Sathan	324.28	Verbum quomodo Christus fuit	185.31
Transgressores uerbi qui sunt	258.32	Verba nostra quomodo per linguam prostrantur	117.39
		Verbo nouo omnia noua adfuerunt	150.14
		per Verbum offertur deo	237.33
		per Verbum omnia manifestantur	214.15
		Verbo deus omnia condidit	66.1
		Verbo semiuocales attribuuntur	29.4
		Veritas	

I N D E X

Veritas omnium testimonium perquirat	215.15	Vite semiuocales attribuuntur	29.4
Veritas ut agnoscat	19.59	Vite substantia unde	242.10
Veritatis ignorantiam per antiphrasim quidam agnitionem veri appellant	87.21	Vitam que nobis faciant	313.40
Veritatis regula que sit	41.37	Vitam quid auferat	287.9
Veritati literę mutę attribuuntur	29.3	Viuat quid	305.17
Veritatę amittunt heretici inania sequentes	77.36	Viuere deo incipit moriens peccato	197.14
Veritatem a mente generatam esse	2.37	Viuere quomodo possimus	242.9
Veritatem idolum fecit Marcus	32.32	Viuentes deo qui	304.18
Veritatem numeris constare non posse a Veritate qui seducantur facile	110.11	Vitulus in forma Cherubin	157.5
Vespere cur dominus ad Adam uenit	316.19	Vmbra spiritualia corpora non faciunt	74.31
Vestis nuptialis	279.18	Vmbra pleromatis	68.24
Veteres non reprehendendos esse	256.18	Vnctio extrema Valentinianorum	41.10
Veteres quomodo legendi	292.21	Vnxit Christus, unctus est, et ipsa est unctio	182.8
Victoria belli cur regi semper adscribatur	65.28	Vngula duplex	303.14
Victoria et lucta Christi	183.38	Vocales quibus attribuat Marcus	29.8
Victorinus Pictabionensis episcopus	292.34	Vocalium explicatio ridenda	30.6
Vidue liberalitas	236.26	Vocauit deus homines quomodo	279.11
Vim nulli a deo fieri	281.30	Volucrum abitus et reditus causa recta reddi nequit	17
Vini rubicundę faciebatur Marcus imposturis	24.37	Voluntas dei diues et multa	177.35
Vini coelestis commixtionem qui reprobent	295.5	Voluntas dei fortior natura	299.31
Vinea a deo plantata, que sit	276.24	Voluntas dei omnibus principari debet	133.28
Vitis et corporis Christi collatio	296.19	Voluntatem dei causam esse fabricę mundi	65.22
Vinum Eucharistie	235.19	Velle cur apud deum	121.13
Viperarum progenies qui	290.23	Vox ciuium noui testamenti	161.16
Virga Moysi cui serpens facta	191.28	Vtilitas ubi	242.41
Virginis partus inopinatus quale signum	191.14	Vulpi assimilatur Herodes	290.35
Virginem hominibus mortem attulisse	321.4	Vxor Loth conuersa in statuam salis	263.1
Virginem peperisse quomodo factum	56.10	Vxores communes hereticis	12.11
ex Virgine natu Christum negat Cerinthus	48.29	Vxor diaconi a Marco corrupta	26.15
Virtus in deo quomodo	285.40	Vendicat sibi crura in corporali constitutione	28.24
Virtus nulla gnosticis	137.17	Christus sextus Romę episcopus	140.4
Virtutis dei receptaculum homo	187.7	Cinctum habet in corpore	28.24
Virtutes principes Basilide	45.12	Ylix que sint	9.22
Visionibus prophete prophetabant etiam	243.18	Ysepa	57.35
Visibilis hominibus deus quomodo	242.5	Zentrem regit in corpore	28.24
Vita duplex	308.9	Zacharias propheta Sabaoth	55.41
Vita hominis, uisio dei	243.7	Zacharias uoluntatis dei pręco	234.38
Vita hominis unde	44.33.133.12	Zacharia testimonium	150.13
Vita per curationem efficitur	310.12	a Zacharia sacerdote cur Euangelium Luca inchoatum	157.16
Vita quibusdam ab initio constituta	20.19	Zelus phariseorum	237.4
Vita sensus antiquior non est	84.23	Zizaniorum et tritici parabola	289.13
Vite introitus ecclesia	141.2	Zodiacum que significare tradant heretici	35.26
Vite participare corpus	297.35	Zoon ab unigenito emissa	2.40
Vite princeps Christus	106.6	Zorobabel templum restaurat	272.28
Vite presentis et future discrimen	298.4		

INDICIS FINIS.

BASILEAE PER HIERONYMUM PROBENIUM, ET
NICOLAVM EPISCOPIVM, MENSE
MARTIO, M. D. XLVIII.

